Tomus octauus operum.

ARISTOTELIS STAGIRITAE.

PERIPATETICORVM PRINCIPIS,

vniuersam illam scientiam complectens, quam Metaphysicam vocant vel sapientiam, quatuordecim digestam libris.

CVM AVERROIS CORDVBENSIS DVPLICI

Expositione, media scilicet hactenus haudquaquam excusa vsq; ad septimum librum Nec non, antiqua eius commentatione eiusq; textu non mediocri cura, atque diligentia castigata multis quoque immarginibus ad studiosorum vtilitatem illustrata. Vt quisque facile intuebitur.

PARTITI FVIMVS SVAE VNICVIQVE PARTICULĘ, siue textui, mediam expositionem, vt primo ipsam, post modum vero eam sequentem, studiosus priscam legat commentationem.

APPOSITA SVNT AVREA ILLA EPITHOMATA METAPHYSICAE quatuor secta tractatibus & ipsius Theophrasti librum Metaphysicorum.

QVIBVS OMNIBVS SVA COLLEGIMVS SVMMARIA, ALIOQVE faciliora, vberioraq;, adeo vt nihil quod ad vtilitatem atq; facilitatem conducere videbatur, prętermissum sit: Vt vix aliquid amplius huius diuinę philosophię cultores, desiderare possint.

Quæ hic continentur sequens ostendet pagina.

Cum summi Pontificis, Gallorum Regis, Senatusq; Veneti decretis.

VENETIIS MDLX.

IN HOC OCTAVO TOMO
HAEC CONTINENTVR.

IVLIVS MANARDVS
MEDICVS ET PHILOSOPHVS
LECTORI CANDIDO
S. P. D.

ERAT INTER MONImenta Petri Manardi, patris mei, cuius in philosophia, Medicinaq; floruit industria, media Auerrhois in Aristotelis libros de prima philosophia explanatio, quam ex Arabico sermone in latinum Hælias cretensis philosophus præstātissimus cōuerterat. Ego uero, utrū eam in apertum proferrem, in manusq; studiosorum hominū darem, diu, multumq́; dubitaui. itaq; cum uererer, ne tardarem studia multorū, amiciq; mei id a me efflagitarent, eis morem esse gerendū, cogitaui: quamuis enim ea interpretatio manca, atq; inchoata sit, tamen quoquo modo se

habeat, eandem eruditio, industrioq; uiro Zacaria Ianuario excudendã tradidi: præsertim cũ scirem summo amico meo Marco oddo, Medico, philosophoq; clarissimo, qui à me sæpenumero hoc enixe contenderat, fore gratissimum. Exibit ergo hæc ipsa cõmentatio una cum alijs Auerrhoi commentarijs, quorum editionẽ summo studio, ac diligentia idem Ianuarius parat: quam optamus omnibus ijs, qui animum eleganti, politaq; doctrina cupiunt excolere, utilem esse, ac fructuosam. illud quidem sine dubio, me affirmare posse, uideor, tantã curam esse tum in describendo libro, tum corrigendo adhibitam, ut tibi cumulate satisfactum putem. qua ex re siquid utilitatis capies, totũ uiro pluribus, liberalibusq; artibus ornatissimo Oddo acceptum tibi erit referrendum. quare fruere iam, ac me ama. Vale.

SVMMAE AC CAPITA LIBRORVM QVI IN HOC VOLVMINE CONTINENTVR.

Summæ ac Capita Primi libri Metaphysicorum.

Summæ ac Capita Secundi libri Metaphysicorum.

Summæ ac Capita Tertij libri Metaphysicorum.

Summæ ac Capita Quarti libri Metaphysicorum.

Summa ac Capita Quinti libri Metaphysicorum.

Summæ ac Capita Sexti libri Metaphysicorum.

Summæ ac Capita Septimi libri Metaphysicorum.

prie

Summæ ac Capita Octaui libri Metaphysicorum.

Summæ ac Capita Noni libri Metaphysicorum.

Summæ ac Capita Decimi libri Metaphysicorum.

Summæ ac Capita Vndecimi libri Metaphysicorum.

Summae ac Capita Duodecimi libri Metaphysicorum.

Summa ac Capita Tertijdecimi libri Metaphysicorum.

Summa de Capite Quartidecimi libri Metaphysicorum.

EPitomes Auerrois dicta Aristotelis textibus vnicuique in margine indicem citantis, sunt accommodata.

Capita libri Metaphysicorum Theophrasti.

F I N I S.

ARISTOTELIS STAGIRITAE, PERIPATETICORVM PRINCIPIS, METAPHYSICORVM LIBER PRIMVS.

Cum Averrois Cordubensis Commentariis.

Liber Primus Metaphysices dividitur in quatuor summas.

In prima, quae est prooemium, [illegible] & incipit [illegible] metaphysicam, ubi dicit: Omnes homines natura scire desiderant. & hoc in 1. c.

In secunda parte narrat opiniones philosophorum circa causas, & principia, & hoc a 5. c. usque ad 14. com.

In tertia parte arguit contra illos, qui ponebant principia rerum naturalium esse corpora, & contra illos, qui ponebant principia rerum naturalium esse incorporea. & hoc a 14. com. usque ad 40.

In quarta parte recapitulat dicta a philosophis praedictis de causis, [illegible] & hoc a 40. com. usque in finem.

Summae Primae Caput Primum. Quae cognitionum perfectior, quaeve imperfectior esse dicatur: [illegible]

A OMNES homines natura scire * desyderant. Signum autem est sensuum dilectio; nam & absque usu propter seipsos amantur, prae caeteris autem, qui per oculos fit. non enim ut agamus solum, verum etiam nil acturi, ipsum videre prae omnibus aliis, ut ita dicam, eligimus. causa autem est, quod hic sensus maxime nos cognoscere quicquam facit, multasque * differentias manifestat. * Vide post [illegible] Averr. cognoscere. * a. c. addit [illegible]

Omnes homines natura scire desyderant. Signum autem est sensuum dilectio: praeter enim utilitatem propter seipsos diliguntur, & maxime

B aliorum, qui est per visum oculorum. non enim solum ut agamus, sed & nihil agere debentes, ipsum videre prae omnibus, ut dicam, aliis eligimus. causa autem est, quia hic maxime sensuum cognoscere nos facit, & multas rerum differentias demonstrat.

Intentio Aristo. in hoc libro fuit [illegible] [illegible] [illegible] in posterioribus Analyticis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 1 Expo. med. Doctrinalis [illegible]

[illegible] D

[illegible]

Vnde omnes propositiones [illegible] E

[illegible] per unum syllogismum [illegible] primæ figuræ.

Natura itaque animalia sensum habentia fiunt: a sensu vero quibusdam eorum non innascitur memoria, quibusdam vero innascitur, & ob hoc alia prudentia, alia disciplinarum capaciora sunt, quam illa, quæ meminisse non possunt. Prudentia quidem absque eo quod discant, quæcunque scilicet audire sonos non possunt, ut apes, & si quod aliud animalium genus simile est. Discunt autem quæcunque una cum memoria hunc quoque sensum habent. F

Animalia quidem igitur sensum habentia natura fiunt: ex sensibus autem quibusdam ipsorum memoria non fit, quibusdam vero fit: & propter hoc alia quidem prudentia sunt, alia vero disciplinabiliora non potentibus memorari. Prudentia quidem sunt absque eo, quod discere, quæcunque sonos audire non potentia sunt, ut apes, & si quod aliud genus animalium huiusmodi est. Addiscunt autem quæcunque unà cum memoria hunc habent sensum.

2 Quoniam duplici [illegible] in sensibus homo, [illegible]

Margin notes: [illegible] Propositiones [illegible] Appetitus ad scientiam [illegible] Syllogismus [illegible] Homo deficiens in sensibus [illegible] Vnde obiectio [illegible] Apes [illegible] In sensu [illegible]

A [illegible] Vnde aliqua animalia sunt magis disciplinabilia, quam prudentia, & aliqua e conuerso [illegible] [illegible] & animalia quidem [illegible] [illegible] habeant memoriam [illegible] [illegible] gradus cognitionis [illegible] [illegible] Vsus ad prudentiã [illegible] Auditus [illegible] disciplinæ [illegible]

Caetera igitur imaginationibus, ac memoriis viuunt. experientia vero parum participant. humanum autem genus arte etiam, ac ratiocinationibus.

B Alia quidem imaginationibus, & memoriis viuunt, experientiae autem parum participant. Hominum autem genus arte, & rationibus.

[illegible] gradus [illegible] primus [illegible] spongia [illegible] secundus gradus [illegible] C [illegible] prudentia [illegible] in brutis [illegible] Quare animalium genus imaginationibus, & memoriis [illegible] ac rationibus [illegible] 1. Triplex sẽsitiuorũ gradus. Primus gradus. Secundus gradus. [illegible] Spõgia [illegible] Prudẽtia in brutis [illegible] Tertius gradus.

Fit autem ex memoria experientia hominibus: multae enim eiusdem rei memoriae vnius experientiae vim efficiunt. Quare experientia pene simile quid scientiae, ac arti esse videtur.

Fit autem ex memoria hominibus experimentum. Eiusdem namque rei multae memoriae vnius experientiae potentiam faciunt: & fere videtur scientiae, & arti simile experimentum esse.

Postquam comparauit [illegible] in brutis [illegible] rationis in homine, vt [illegible]

[illegible] natura in bestiis, & homines in homine: quoniam Ars generatur in homini- per memoriam multorum experimentorum. Verum tamen quia non fit in homine memoria alicuius rei nisi per experimentum, & ex multo experimento in homine generatur Ars (quod non fit in brutis) sed Ars [illegible] per memoriam, et Artem habent multi, & [illegible] & cum ita sit, [illegible] necesse est quod generetur Scientia, vel Ars in nobis per multa experimenta, [illegible] per experimentum ex multis [illegible] in nobis generatur [illegible] vel Ars. & [illegible] habet experimentum ad memoriam, [illegible] habet Scientia vel Ars ad experimentum. [illegible] quod ex multis memoriis generatur in nobis experimentum: igitur ex multis experimentis in nobis generatur Scientia vel Ars: et [illegible] possit aliquam Scientiam vel Artem [illegible] secundum [illegible] perfectionem, vel per instrumentum generis [illegible] quod est, [illegible] vel Artem [illegible] in sensum suum perfectissime, multis [illegible] experimentis ad quae multum tempus requiritur. [illegible] differt tamen Ars ab experimento in hoc, quia Ars est universalium, & experimentum est particularium, unde in [illegible] quod ars est [illegible].

Differt Ars ab experientia.

Per experientiam autem ars, & scientia hominibus efficitur. experientia enim, ut recte ait Polus, artem effecit, inexperientia vero fortunam. Fit autem ars, cum e multis experimentalibus conceptibus una de similibus universalis opinio fit. nam habere opinionem quod Calliae hoc morbo laboranti hoc conducat, similiter Socrati, ac singulatim aliis multis, experientiae est: quod autem omnibus huiusmodi secundum unam speciem determinatis hoc morbo laborantibus conducat, utpote pituitosis, aut biliosis, aut febre ardente febricitantibus, hoc artis propositum est. Ad agendum itaque nil videtur experientiam differre ab arte. quinimmo videmus expertos magis id, quod intendunt, consequi quam illos, qui rationem absque experientia tenent. Causa vero est, quod experientia singularium, ars autem universalium cognitio est. actiones autem, ac generationes omnes circa singularia sunt. non enim hominem, nisi per accidens sanat qui medetur, sed Calliam, aut Socratem, aut aliorum quempiam eorum, qui sic dicuntur, cui accidit hominem esse. Siquis itaque rationem absque experientia teneat, & universale quidem cognoscat, quod autem sub eo particulare est ignoret, saepenumero errabit a sanando. id enim magis sanabile est, quod singulare est.

Actiones, & generationes omnes circa singularia sunt.

Evenit autem hominibus scientia, & ars per experientiam. Experientia enim artem fecit, ut Polus recte dixit: sed inexperientia casum. Fit autem ars, cum ex multis experimentalibus conceptionibus una fit universalis, velut de similibus acceptio. acceptionem enim habere quod Calliae & Socrati hac aegritudine laborantibus hoc contulit, & ita multis aliis singularium, experimenti est. Quod autem omnibus huiusmodi secundum unam speciem determinatis hac aegritudine laborantibus contulit, utpote phlegmaticis aut cholericis, aut aestu febricitantibus, artis est proprium. Ad agendum igitur experientia nihil ab arte differre videtur, quinimmo expertos magis proficere videmus sine experientia rationem habentibus. causa autem est, quia

Experientia artem facit, sed inexperientia casum.

A experientia quidem singularium est cognitio, ars vero universalium. Actiones autem, & omnes generationes circa singularia sunt: non enim hominem medicus sanat, nisi secundum accidens, sed aut Calliam, aut Socratem, aut aliquem sic dictorum, cui esse hominem accidit. Si igitur sine experimento quis rationem habeat, & universale quidem cognoscat, sub hoc autem singulare ignoret, multoties quidem in curatione peccabit, singulare namque magis curabile est.

[illegible]

B [illegible]

C [illegible] et in hoc apparet excellentia experimenti super Artem.

[illegible]

Nihilominus scire & cognoscere magis arti, quam experientiae attribuimus inesse: eosque, qui artem tenent, quam eos, qui experientiam habent, sapientiores esse putamus: tanquam quod sapientia propter scire magis omnes sequatur. hoc autem, quoniam illi quidem sciunt causam, isti vero minime. experti etenim sciunt quidem quod est, propter quid autem nesciunt: illi vero propter quid, & causam cognoscunt. Quare & eos, qui in quaque re Architecti sunt, honorabiliores & scientiores, et iis, qui manibus operantur, sapientiores putamus: quoniam causas eorum, quae fiunt, sciunt. illi vero, sicut & quaedam inanimata, faciunt quidem, sed nescientes faciunt ea, quae faciunt;

ut ignis comburit. sed inanimata natura quadam horum singula fa- [illegible] propter consuetudinem: tanquam sapientiores sint, non prout activi sunt, sed prout rationem habent, causasque cognoscunt. Et penitus signum scientis est posse docere. quapropter non magis artem quam experimentum scientiam esse putamus. illi enim possunt, hi vero minime possunt docere. Praeterea sensuum nullum putamus sapientiam esse, tametsi singularium hae maxime propriae cognitiones sunt, de nullo tamen dicunt propter quid, ut propter quid calidus ignis, sed solum quod calidus.

Signum scientis est posse docere.

Sed tamen scire, & obviare magis arti, quam experimento inesse arbitramur: & artifices expertis sapientiores esse opinamur, quoniam magis propter scire sapientia omnia sequitur. hoc autem est, quia hi quidem causam sciunt, illi vero non. experti namque sciunt ipsum quia, sed propter quid nesciunt, illi vero propter quid, & causam cognoscunt. unde & architectores, circa quodlibet [illegible] honorabiliores, & magis scientes, manu operantibus putamus, & sapientiores: quia [illegible] causas sciunt, illi vero sicut & quaedam inanimata faciunt quidem, sed non scientia faciunt ea, quae faciunt: ut ignis [illegible] inanimata quidem natura quadam unumquodque horum faciunt: sed manu artifices, propter consuetudinem tanquam sapientiores sint non prout activi sunt sed secundum quod rationem habere causasque cognoscunt. Et omnino scientis signum est posse docere: & ob hoc artem magis quam experimentum scientiam esse existimamus. illi enim possunt, hi autem docere non possunt amplius. sensuum neque ullum sapientiam esse ponimus. hi singularium cognitiones maxime propriae sunt, sed propter quid de nullo dicunt, ut propter quid ignis calidum, sed quia calidum solum sit.

Cum scientia signum est posse docere.

6 Cum [illegible] experimentum [illegible], artem in operatione, [illegible] excellentiam Artis supra experimentum in cognitione. & dixit quod Artifex expertus in cognitione [illegible], & [illegible] per scire, & intelligere est [illegible] in experto artifice. & ad ipsum convenit hoc nomen, scilicet nomen sapientiae magis, quam ad illum [illegible] non expertum: & ratione [illegible]. Quicumque 7 cognoscit propter quid est causam cognoscit [illegible], sed Artifex expertus cognoscit propter quid est, & non expertus quia est cognoscit: ergo Artifex expertus est [illegible] non experto Artifice. Maior huius syllogismi probata est in [illegible] Architectoribus [illegible] in Architectoribus, qui sunt honorabiliores manualibus [illegible], quod non est nisi [illegible] causas [illegible] experti vero Artifices [illegible] in [illegible], ut ignis comburens, qui [illegible] sciunt propter quid sunt magis [illegible], & magis [illegible] ad [illegible] [illegible] propter quid [illegible] & magis merentur hoc nomen scilicet nomen sapientiae [illegible] Artifices [illegible] [illegible] propter quid illa [illegible] facere possunt, quia possunt per causas docere, & per syllogismum demonstrare, quod scientes [illegible] est [illegible] non possunt [illegible] signum sapientis est posse docere & non est [illegible], qui procedunt per sensum, [illegible] nullorum sensuum sapientiam esse dicimus, quia singularium cognitiones sunt sensibus propriae, quia non dicunt

Expertus in experto certior.

Syllogismus de eo.

Architectores manualibus artificibus sapientiores.

In experto, velut in animalia, operantur.

Artifex per scientiam operatur.

Signum sapientiae est posse docere.

A propter quid de aliquo re tractat, qui non dicit propter quid est calidum, sed [illegible] [illegible] experimentum [illegible], quod est singularium cognitio, nullo modo sapientia est. Experimentum nullo modo est sapientia.

Primum itaque quamcunque artem supra communes sensus inuentorem, non solum quoniam vtile esset, quod inuentum erat, verum etiam vt sapientem & caeteris praestantem (vt verisimile est) homines admirabantur. Cum autem plures artes inuenirentur, quarum aliae ad necessaria, aliae ad degendum essent, semper tales sapientiores illis esse putarentur, quod earum scientiae non ad vtilitatem essent. Quapropter huiusmodi iam omnibus instructis, illae scientiarum, quae neque ad degendum voluptatem, neque ad necessaria coeduntur, inuentae sunt: & in illis locis primo, vbi vacabant: quare circa Aegyptum Mathematicae artes constitutae sunt. illic enim gens sacerdotum vacare permissa est. 6. Ethi. ca. 4. Dictum autem in Moralibus est, quaenam sit artis & scientiae differentia, ac caeterorum, quae eiusdem generis
B sunt. Cuius autem gratia nunc sermonem facimus, illud est, quod appellatam Sapientiam circa primas causas, & principia omnes arbitrantur versari. Quare, vt dictum est prius, expertus quidem sensum quemcunque habentibus sapientior esse videtur, artifex vero expertis, architectus autem manibus laborante, speculatiuae autem factiuis. Quod igitur sapientia circa aliquas causas, & principia scientia sit, patet.

Primum igitur conueniens est, quemlibet artis inuentorem vltra communes sensus ab hominibus mirari, non solum propter aliquam inuentorum vtilitatem, sed sicut sapientem, & aliis praestantem: pluribus autem repertis artibus, & aliis quidem ad necessitatem, aliis vero ad introductionem existentibus, tales semper illis sapientiores esse arbitrandum est, quod scientiae eorum ad vtilitatem non sunt. Vnde iam omnibus talibus instructis, illae, quae non ad voluptatem, neque ad necessitatem scientiarum, repertae sunt: & primum in his locis, vbi vacabant: vnde circa Aegyptum mathematicae
C artes primum constitutae sunt: ibi enim gens sacerdotum vacare dimissa est. Dictum est in moralibus, quae sit artis, & scientiae differentia, & similium 6. Ethi. ca. 4. generum. Cuius autem gratia nunc sermonem facimus hoc est, quia nominatam sapientiam circa primas causas, & principia existimant omnes versari. Quare, vt dictum est prius, expertus quidem quemcunque sensum habentibus sapientior esse videtur, artifex vero expertis, architector autem manu artifice, speculatiuae autem actiuis. Quod igitur sapientia circa quasdam causas, & principia sit scientia, manifestum est.

Hucusque comparauit experimentum ad Artem & [illegible] 7 [illegible] ad speculationem, & [illegible] in comparatione experimenti ad Artem, [illegible] Actiua ad speculatiuam, [illegible] experimentum [illegible] Artem, sed experimentum in comparatione Artis [illegible] est, [illegible] Actiua est [illegible] speculatiuae [illegible] [illegible] Actiua scientia est [illegible] [illegible] philosophiae, [illegible] hominis, [illegible] ac [illegible]

Ex comparatione [illegible] [illegible] ad speculatiuam.

[illegible] G

[illegible] H

[illegible]

Caput Secundum. Quid sit Sapientia narratur, & quae sit in hac methodo scientia. I

QVONIAM autem hanc scientiam quaerimus, hoc utique fuerit considerandum circa quales causas, & qualia principia scientia sapientia est. Si itaque acceperit quispiam quas de sapiente opiniones * habemus, fortassis ex hoc magis apparebit. Primo igitur opinamur sapientem maxime omnia, ut possibile est scire, non habentem singularium eorum scientiam. Deinde illum, qui difficiliora, neque leviora facilia homini cognoscere possit, sapientem existimamus: sentire namque omnibus commune est, quapropter facile, & nequaquam sapientia est. Item illum, qui certior, ac magis docere valens causas reddat, sapientem in omni scientia esse. Scientiarum quoque illam, quae gratia sui ipsius, & propter ipsum scire, ipsa illam, quae aliorum gratia eligenda sit, magis sapientiam esse. Et principaliorem, quam subministrantem, potius

A potius sapientiam esse. Non enim debet ut sapiens praecipiatur, sed ut ille praecipiat: nec ille ab altero, sed ut ab eo minus sapienti suadeatur. Opiniones itaque tales, & tot de sapientia, & sapientibus habemus. Horum autem hoc quidem, omnia nouisse scire illi, qui maxime vniuersalem scientiam habeat, necesse est inesse. hic enim quodammodo omnia subiecta scit. Fere autem & difficillima hominibus cognitu sunt ea, quae maxime vniuersalia sunt, siquidem remotissima sunt a sensibus. Scientiarum autem illae certissimae sunt, quae maxime primorum sunt. nam quae sunt ex paucioribus, certiores iis sunt, quae ex additione dicuntur: vt Arithmetica quam Geometria.

Vnis exceli- [illegible] ma cognitu, [illegible]

Quoniam autem scientiam hanc quaerimus, circa quales causas, & circa qualia principia scientia sapientia sit, hoc utique erit considerandum. Si itaque repetat aliquis existimationes, quas de sapiente habemus, fortassis ex his manifestius fiet. primum igitur existimamus sapientem omnia maxime scire, vt contingit, scire enim accipimus ab [illegible] B [illegible] scientiam eorum habentem. Postea difficilia cognoscere potentem, nec scitu leuia homini facere posse, dicimus sapientem. Sentire enim omnibus est commune, quare facile, & non sapientiae. Adhuc certiorem, & magis causam docentem, sapientem circa omnem scientiam esse. Scientiarum quoque illa, quae sui ipsius causa, & sciendi gratia eligibilis est, magis est sapientia, quam quae euentus gratia. Et principaliorem subministrante potius esse sapientiam: non enim ordinari, sed ordinare oportet sapientem, neque hunc ab altero, sed ab hoc minus sapienti persuaderi. Existimationes igitur tales, & tot de sapientia & sapientibus habemus. Horum autem hoc quidem omnia scire, vniuersalem scientiam maxime habenti, inesse necesse est: hic enim quodammodo nouit omnia subiecta. Fere autem & difficillima sunt hominibus ea ad cognoscendum, quae maxime sunt vniuersalia: nam a sensibus sunt remotissima. scientiarum vero certissimae sunt illae, quae maxime primorum sunt: nam quae sunt C ex paucioribus certiores sunt his, quae ex additione dicuntur, vt arithmetica geometria.

Postquam Aristoteles narrauit, quod omnes homines natura scire appetunt propter intelligere, [illegible] [illegible] & hoc [illegible] per alia sensus particulares, & [illegible] [illegible] Ars [illegible] & [illegible] [illegible] experimentum [illegible] & experimentum [illegible] in operatione [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Modo in hoc loco vult declarare [illegible] & quales sunt hae causae, circa quas sapientia [illegible] [illegible] & hoc [illegible] [illegible] quas homines [illegible] [illegible] de sapientia, & numerauit eas [illegible] & primum, quod existimamus de sapiente, id est prima dignitas, [illegible] sapientis est maxime scire omnia, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quam non est [illegible] Secunda dignitas sapientis est scire difficilia [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] omnibus [illegible] [illegible] Tertia sapientis dignitas, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] haec scientia praecedit [illegible]

Prologus [illegible] vt continuat ex dictis.

Scientia [illegible] cap.

Prima sapientis dignitas.

Secunda dignitas.

Tertia dignitas.

Quarta dignitas. Quinta dignitas. Sexta dignitas. [illegible]

[illegible]

Plat. [illegible]

[illegible] etiam ab his de formis separatis agunt, &c.

At vero illa magis docet, quae causas speculatur: hi enim docent, qui causas singulorum dicunt. Intelligere autem & scire eorum ipsorum gratia, cum praecipue scientiae [illegible] quae eius est, quod maxime scibile est. qui namque scire ipsius gratia eligit, is maxime scientiam [illegible] eligit. talis autem est eius, quod maxime scibile. maxime autem scibilia sunt ipsa prima & causae: propter haec namque & ex his cetera cognoscuntur, sed non haec per subiecta. Principalissima autem scientiarum, & principalior subministrante est, quae cognoscit id, cuius gratia quodque agendum est. hoc autem est bonum cuiusque, & universaliter quod in omni natura optimum est. Ex cunctis itaque dictis, in eandem scientiam cadit, quod quaeritur, nomen: oportet enim eam primorum principiorum, & causarum esse speculatiuam, & bonum, & cuius gratia una de causis est.

At vero & doctrina magis, quae causarum est speculatrix magis enim hi docent, qui causas de singulis dicunt. Intelligere autem & scire sui ipsius gratia, maxime inest scientiae, quae de maxime scibili est: qui scire propter se desiderat, eam quae maxime scientia desiderabit: talis autem est ea, quae maxime scibilis. maxime autem scibilia principia & causae: nam propter haec, & ex his alia dignoscuntur, sed non haec per subiecta. Maxime vero principalis scientiarum, & magis principalis subseruiente, quae cognoscit cuius causa sunt agenda singula: hoc autem est bonum uniuscuiusque, & universaliter optimum in natura omni. Ex omnibus ergo, quae dicta sunt, in eandem cadit scientiam quaesitum nomen: oportet enim hanc primorum principiorum, & causarum esse speculatiuam: etenim bonum, & cuius gratia una causarum est.

D Enumeratis dignitatibus sapientiae, consequenter [illegible]

Meta. sapientia est libera [illegible]

B [illegible]

Quod autem non factiva, et ex primis philosophantibus patet, propter admirari enim & nunc, & primum coeperunt homines philosophari, a principio quidem admirando ea quae de dubitandis faciliora erant, deinde paulatim sic procedentes, et de maioribus dubitando, ut de passionibus Lunae, & eorum quae circa Solem, & stellas sunt, ac de generatione universi. Qui vero dubitat & admiratur, putat se ignorare, quare Philosophus amator fabularum quodam modo est, nam fabula ex mirandis constat. Quare, si propter fugere ignorantiam philosophati sunt, patet quod propter cognoscere scire, & non alicuius usus gratia persequebantur. Testatur autem id ipsum quod contingit. Fere namque omnibus existentibus ad necessitatem, & suavitatem, ac ad degendum vitam, huiusmodi prudentia quaeri coepta est, patet itaque quod ob aliam nullam utilitatem quaerimus.

Quod vero non activa, palam ex primis philosophantibus: nam propter admirari homines & nunc, & primum incoeperunt philosophari, a principio quidem per faciliora dubitabilium mirantes, deinde paulatim procedentes, & de maioribus dubitantes, ut de Lunae passionibus, & de his, quae circa Solem, & astra, & de universi generatione. Qui vero dubitat, & admiratur se ignorare videtur, quare & Philomythos aliqualiter philosophus est, fabula namque ex mirandis constituitur: quare, si ad ignorantiam fugiendam philosophati sunt, palam, quod propter scire studere prosecuti sunt, & non usus alicuius causa. Testatur autem ipsum, quod accidit: nam cunctis fere existentibus, quae sunt necessaria ad voluptatem, & eruditionem, talis prudentia inquiri coepit. palam igitur quod propter nullam aliam utilitatem ipsam quaerimus.

C [illegible]

Metaph. [illegible]

Felicitas in Metaph. [illegible]

Propter admirari homines & nunc, & primo coeperunt philosophari.

Philosophus amator fabularum.

Metaph. [illegible]

Quare primo homines philosophari coeperunt.

Cum homines [illegible]

[illegible] [illegible] ... tollit. [illegible] ... philosophiam propter [illegible] ... palam est, quod non propter aliud [illegible] ... [illegible] ... quod accidit [illegible] ... voluptatem & [illegible] ... non sunt propter se ipsa, sed propter [illegible] ... quae sufficiunt [illegible] ... [illegible] ... Deus propter aliquod [illegible] ... palam est, quod [illegible] ... propter se ipsam, sed gratia [illegible] ... manifestum est, quod [illegible] ... propter se ipsum, quia est [illegible] ... & sola [illegible].

[margin: ... sapientia ... propter ... Animalia ... sunt propter ... quae ... sciendi gratia. b Sola ... propter ...]

[margin: b Sola sapientia propter se ipsam quaeritur.]

Sed, quemadmodum dicimus, liber homo is est, qui sui ipsius, A & non alterius gratia est, ita & haec sola scientiarum libera est: siquidem sola haec sui ipsius gratia est. Quare, merito non humana eius possessio putaberetur: natura enim humana in plerisque serua est. Quapropter, secundum Simonidem, Deus utique solus hanc habet dignitatem. Hominem vero indignum non quaerere illam, quae sibi conueniat, scientiam. Quod siquidem Poetae dicunt, & natura comparatum est, ut diuinum inuideat, in hoc maxime id verisimile est contingere, & infelices omnes esse, qui altiora sequuntur. Sed nec diuinam naturam inuidam esse contingit. Poetaeque, secundum prouerbium, multa mentiuntur. Nec aliam, quam huiuscemodi decet honorabiliorem putare. quae enim diuinissima, eadem etiam honorabilissima est. Talis vero duobus modis tantum utique fuerit: nam & illa, quam maxime Deus habeat, diuina scientiarum est, & siqua est quae diuinorum sit. haec autem sola utraque consecuta est. Deus etenim tum causa omnibus esse videtur, tum quoddam principium: & talem aut solus, aut praecipue Deus habet. Caeterae itaque omnes magis necessariae sint, nulla vero melior. Oportet autem quodam modo eius ordinem in contrarium nobis inquisitionum, quae a principio fuerunt, consistere. incipiunt etenim omnes, ut diximus, ab admiratione, an sic se habeant, sicut de praestigijs solis, quae per se ipsa mouentur, illi, qui nondum speculati sunt causam: aut de solstitijs, aut diametri incommensurabilitate. admirabile enim omnibus videtur, si quid, cum non sit minimum, non mensuratur. decet autem in contrarium, & in melius, secundum prouerbium, consummare, quemadmodum in his fit, cum didicerint: nihil enim magis vir Geometricus admiraretur, quam si diameter commensurabilis fieret. Quaenam igitur natura eius scientiae, quae quaeritur, & quis terminus, quem debet quaestio, & * totius methodus consequi, dictum est.

[margin: Hominum natura multipliciter serua.]

[margin: Poetae multa mentiuntur.]

*[margin: * aliás methodus.]*

Sed, ut dicimus homo liber qui sui gratia, & non alterius causa est, sic & haec, sola libera est scientiarum: sola namque haec sui causa est: propter quod & iuste non humana putetur eius possessio. Multipliciter enim hominum natura serua est: quare, secundum Simonidem, solus utique deus hunc habet honorem: virum vero non dignum non quaerere, quae secundum se est, scientiam. Si autem dicant poetae, quia diuinum natum est

A considere, in hoc contingere maxime verisimile, & infortunatos oēs su-
perfluos esse. Sed nec diuinū inuidum esse contingit: sed secundū prouer-
bium multa mentiuntur poetae: nec tali aliam honorabiliorem oportet
[illegible] quae maxime diuina & maxime est honoranda. Ta-
[illegible] quae dicitur, utique erit solū. & illa, quam maxime deum habere,
diuina scientiarum est. & utique si sit diuinorum aliqua. Sola aūt illa [illegible]
hec sortita est: deus & enim videtur causa esse, & principiū quoddā
& talem aut solus, aut maxime deus habere. necessariae igitur oēs
[illegible] ipsa: vero dignior nulla. Oportet autē aliqualiter
constituere ordinem ipsius ad contrarium nobis, quae a principio quae-
stionum. Incipiunt enim, ut diximus, oēs ab admirari, si ita se habent,
quemadmodum [illegible] speculantibus causam, aut cir-
ca solis conuersiones, aut diametri commensurationem: mirum enim
videtur esse omnibus, si quid minimo non mensuratur: oportet
autem in contrarium, & ad dignius, iuxta prouerbium, consummare,
B quemadmodum & in his fit, cum didicerint: nihil enim ita mirabitur vir
geometricus, quam si diameter commensurabilis fiat. Quae igitur sit
natura scientiae quaesitae dictum est, & quae sit intentio, quā oportet
adipisci quaestionem, & totam methodum.

[illegible]

C [illegible]

[Margin notes:] Vñ sapiētia libera dicat. Natura hu- mana multi- plici ser- ua. Poetę men- daces. Metaph. sa- pientibus [illegible] habent. 1. Apud [illegible] [illegible]

Mathemati... est ... [illegible] ... [illegible] cognoscit Aristoteles ... [illegible] ... quam ... [illegible] ... dictum est ... [illegible] ... in ante has ... [illegible]

Summa Secunda. Antiquorum opiniones de rerum causis, & principiis.

Caput Primum. Causarum in quatuor divisio: & Veterum opiniones de causa materiali.

CVM autem manifestum sit, quod priorum causarum oportet scientiam accipere (tunc enim scire unumquodque dicimus, cum primam causam nosse arbitramur) causae vero quadrifariam dicantur, quarum Unam quidem causam dicimus esse substantiam, & ipsum quid erat esse: nam ipsum quare primum refertur ad rationem ultimam, causa autem & principium, ipsum quare primum: Unam vero materiam, & subiectum: Tertiam autem, unde principium motus: Quartam vero oppositam ei causam, & cuius gratia, & bonum. hoc enim finis totius motus, & generationis est.

Quoniam autem manifestum quod earum, quae a principio, causarum oportet sumere scientiam (tunc enim scire dicimus unumquodque, quando primam causam cognoscere putamus.) Causae vero quadrupliciter dicuntur, quarum unam quidem causam dicimus esse substantiam, & quod quid erat esse: reducitur enim quare primum ad rationem ultimam, causa autem, & principium ipsum quare primum. Unam vero materiam, & subiectum: tertiam autem, unde principium motus: quartam vero ei causam oppositam, & cuius causa, & bonum, finis hoc enim generationum, & motus omnis est.

12 Hic incipit ... [illegible] ... Antiquorum philosophorum ... [illegible]

1. post. t. 2. et 1. phys. c. 1 ... [illegible]

2. phys. c. 3. ... [illegible] ... in Secundo Physicorum ... [illegible]

Finis alius est ... id oppositum. ... [illegible] ... Deus ... [illegible]

Finis duplex Deus, & natura. ... [illegible]

A [illegible] Qui sunt hi [illegible]

[illegible]

De his autem omnibus & si satis in Naturalibus speculatum fuerit, assumamus tamen illos quoque, qui ante nos ad entium perscrutationem venerunt, & de veritate philosophati sunt, assumamus; patet enim quod illi etiam principia aliqua & causas dicunt. Proderit itaque ingressio huic * tractationi nunc, si illa breviter repetamus: aut enim aliud causæ genus inveniemus, aut certe magis illis credemus, quæ nunc dicta sunt. Plurimi igitur eorum, qui primo philosophati sunt, solas illas existimarunt omnium esse principia, quæ in materiæ specie sunt: ex quo enim omnia entia sunt, & ex quo primo fiunt, & in
B quod ultimum corrumpuntur, substantia quidem permanente, mutata vero passionibus, hoc elementum, & hoc omnium entium esse principium aiunt: & ob hoc nihil fieri, neque corrumpi opinantur, tanquam huiusmodi natura semper conservata: quemadmodum neque Socratem, quando formosus, aut musicus efficitur, simpliciter fieri dicimus, neque, cum istos habitus amittat, corrumpi, eo quod subiectum ipsum Socrates permaneat. Ita & ceterorum nihil. oportet enim aliquam naturam aut unam, aut plures esse, ex quibus cetera fiunt, illa conservata.

* Methodo.

Sufficienter enim de his speculatum est in his, quæ sunt de natura, accipiamus tamen priores, qui ante nos ad entium perscrutationem venerunt, & de veritate philosophati sunt: manifestum enim quia & illi dicunt principia quædam & causas. Si igitur illorum sententias in examen adduxerimus, aliquid conveniens fiet, quod ad propositum doctrinæ huius accommodabitur. Aut enim aliud aliquod commune genus inveniemus, aut certe magis eorum dictis credemus. Primo igitur philo-
C sophantium plurimi solas ea, quæ in materiæ specie, putaverunt omnium esse principia: nam ex quo sunt omnia entia, & ex quo fiunt primo, & in quod corrumpuntur ultimo, substantia quidē manente, in passionibus vero mutata, hoc elementum, & hoc principium dicunt esse entium, quæ sunt: & propter hoc non generari quicquam putant, neque corrumpi, quasi tali natura semper conservata sicut neque dicimus Socratē generari simpliciter, quando fit bonus, aut musicus, neque corrumpi quando deponit habitus illos: propter quod subiectum maneat Socrates ipse, sicut & aliorum nihil. Oportet igitur esse aliquam naturam, aut unam, aut plures, ex quibus fiunt alia illa conservata.

14 Opiniones illorum primi principij [illegible] Prima [illegible]

Et [illegible] secundum quod dictum est a primis [illegible] philosophis [illegible]

1. Phys. c. 81. [illegible]

Secunda conditio. [illegible]

Tertia conditio. [illegible]

Quarta conditio. [illegible]

Vt materia est prima ... [illegible]

[illegible]

Pluralitatem, & speciem huius principii non eandem omnes dicunt: Sed * Thales quidem huiusmodi Philosophiae princeps aquam ait esse. quapropter terram quoque super aquam asserebat esse. Fortassis hanc habens opinionem, quia nutrimentum omnium humidum esse videbat, ipsumque calidum ex eo factum, eoque animal vivere. ex quo autem fit, id esse principium omnium. propter hoc igitur hanc habuit opinionem & quoniam cunctorum semina naturam humidam habent: aqua vero naturae principium humidis est.

* Thales opinio primi philosophi ... Thales ponit aquam principium. [illegible]

Pluralitatem tamen, & speciem talis principii non eandem omnes dicunt: sed Thales quidem talis philosophiae princeps aquam ait esse, unde & terram esse super aquam asserebat: fortasse opinionem hanc accepit, quia nutrimentum omnium humidum videbat esse, & ipsum calidum ex hoc factum, eoque animal vivere: ex quo fit vero, hoc est principium omnium: propter hoc igitur eam est acceptio existimationem istam: & quia cunctorum spermata naturam habent humidam, aqua vero naturae principium est humidis.

14 [illegible]

Thales Milesius primus posuit materiale principium, & dixit esse aquam. Motiua Thalis ad ponendum aquam principium omnium. Ex calido & humido est vita. Vita permanet in calido, & augmentatur humido.

A [illegible] consideravit, quia [illegible] corpus habet humiditatem [illegible] quod non habet [illegible] non esse [illegible] humiditatem principium [illegible] [illegible] quod [illegible] [illegible] primum principium.

Sunt autem quidam, qui etiam Antiquissimos illos, & multum a praesenti generatione remotos, & primos theologizantes sic arbitrantur de natura sensisse. Oceanum namque, & Tethyn generationis patres fecerunt: Iusiurandum quoque deorum aquam esse, Stygem ab ipsis Poetis appellatam. honorabilissimum enim, quod antiquissimum; iusiurandum autem honorabilissimum est. Si igitur antiqua ista & vetusta de natura opinio est, fortassis non est manifestum. Thales tamen hunc in modum de prima causa dicitur affirmasse. Hipponem enim nemo dignabitur cum illis connumerare, propter intellectus sui *simplicitatem. Hippo.

B * vilitatem.

Sunt autem aliqui antiquiores, & multum ante eam, quae est nunc, generationem, & primum theologizantes sic putant de natura existimasse. Oceanum enim, & Tethyn generationis parentes fecerunt, & iuramentum quoque deorum aquam esse Stygem ab ipsis poetis vocatam. honorabilius enim quod antiquius: iuramentum autem quod honorabilius. Si igitur antiquior ista, & senior fuit de natura opinio, forsan utique incertum erit. Thales quidem secundum hunc modum pronunciasse dicitur de prima causa. Hipponem enim non utique aliquis dignificabit ponere cum his propter sui intellectus parvitatem.

Et haec opinio fuit Antiquorum [illegible] more Poetico loquentium in quibusdam carminibus, inter quos fuerunt Orpheus, & Musaeus, & alii, quorum famosior fuit Orpheus, qui theologizantes dixit Oceanum, [illegible] & Tethym parentes generationis esse: & per Tethym intellexit Deam Aquarum, & [illegible] [illegible] principium esse. [illegible] & hinc [illegible] [illegible] iuramentum Deorum per Aquam [illegible], quam Poetae Stygem, [illegible] Paludem vocant, & cum [illegible] [illegible] & cum [illegible] principio primo [illegible] Thales Milesius Aquam esse [illegible] rerum primum principium. Et licet Hippon philosophus asserat hanc habuisse opinionem, [illegible] qui dicit animam esse aquam, non est dignus vocari principio [illegible] Thales Milesius.

Orpheus. Thetys generationis parens. Iuramentum Deorum. Thales. Hippon.

Anaximenes autem, & Diogenes aerem priorem aqua, & maxime simplicium corporum principium ponunt. Hippasus autem Metapontinus, & Heraclitus Ephesius ignem. Anaximenes, & Diogenes opin.

Anaximenes autem, & Diogenes aerem priorem aqua, & maxime principium simplicium corporum ponunt. Hippasus autem Metapontinus, & Heraclitus Ephesius ignem.

[illegible] Aquam esse primum [illegible] principium, [illegible] ad [illegible] opinionem aliorum, qui dixerunt [illegible] principium. & dixit Anaximenes & Diogenes [illegible] aerem esse aqua, & [illegible] primum esse [illegible] corporum simplicium. [illegible] 16

[illegible]

Empedocles

Empedocles autem quatuor, una cum praedictis superaddens unum terram quartum, haec enim semper permanere, nec fieri nisi pluralitate, & paucitate coniuncta, & disiuncta in unum, & ex uno.

Empedocles vero quattuor una cum dictis addens terram quartam, haec namque dixit semper manere & nunquam fieri, nisi pluralitate, & paucitate congregata & disgregata in unum & ex uno.

17 Empedocles

[illegible]

Anaxagoras.

Anaxagoras autem Clazomenius, aetate quidem illo superior, operibus vero inferior, infinita dicit esse principia. Fere enim omnia, quae consimilium partium sunt, ut aquam, vel ignem, ita fieri, & corrumpi ait *coniunctione & disiunctione solum. Aliter vero nec fieri neque corrumpi, sed perpetua permanere. Ex his itaque solam quis causam illam, quae in materiae specie dicitur, putabit.

* Congregatione, & disgregatione.

Anaxagoras vero Clazomenius illo quidem aetate prior, factis vero posterior, infinita dicit esse principia, nam fere omnia corpora partium consimilium, ut ignem, aut aquam ita generari, aut corrumpi ait congregatione, & disgregatione solum: aliter autem nec generari, nec corrumpi, sed manere sempiterna. Ex his igitur solam quis causam intelliget eam, quae in materiae specie dicitur.

18 Anaxagoras. Empedocles quo Anaxagora posterior.

[illegible]

A [illegible] principia [illegible] Empedocles [illegible] Anaxagoras [illegible] ignis, aer, aqua, & terra [illegible] cum Empedocle [illegible] principiorum [illegible] Anaxagoras [illegible]

Mathematica [illegible] Comparatio Empedoclis Anaxagora.

Caput secundum. Veterum opiniones de causa efficiente.

HOC autem modo procedentibus, ipsa res eos duxit, & coegit ulterius quaerere. Nam, & si quam maxime omnis corruptio, & generatio ex aliquo ut ex uno, aut ex pluribus fit, cur hoc accidit, & quae causa est? Non enim ipsum subiectum facit mutari seipsum, utputa, dico quod
B neque lignum, neque aes causa est, ut utrumque eorum mutetur, neque lignum quidem lectum, aes vero statuam facit, sed aliud quippiam mutationis causa est. hoc autem quaerere, aliud principium quaerere est, perinde atque id, quod nos unde principium motus dicimus. Qui igitur omnino a principio istam viam attigerunt, unumque esse subiectum asseruerunt, nil difficultatis sibiipsis reliquerunt. Verum quidam eorum, qui unum constituerunt, quasi devicti ab hac quaestione, ipsum unum immobile dicunt esse, naturamque totam non solum secundum generationem & corruptionem (hoc enim vetus est, & cui omnes consenserunt) sed etiam secundum reliquam omnem transmutationem & hoc eorum est proprium. Horum igitur, qui unum solum esse dicunt, ipsum universum, nulli contingit talem inspicere causam, nisi fortassis Parmenidi, & huic eatenus quatenus non solum unum, verum etiam duas quodammodo ponit causas esse. Illis vero, qui plura faciunt, magis accidit dicere, utputa illis, qui calidum, aut frigidum, aut
C ignem, & terram. utuntur enim igne, tanquam motiuam habente naturam, aqua vero & terra, & huiusmodi, e contrario.

Procedentibus autem sic ipsa res viam verbi fecit, & coegit ulterius quaerere. si enim quam maxime omnis corruptio, & generatio ex aliquo uno, aut pluribus est, quare hoc accidit, & quae causa? non enim facit ipsum subiectum transmutare seipsum, dico autem velut neque lignum, neque aes, utrorumque horum permutandi est causa: neque enim lignum facit lectum, neque aes statuam, sed aliud quippiam mutationis causa est. hoc autem quaerere est aliud principium quaerere, ut si nos dicamus, unde principium motus. Qui igitur omnino talem a principio viam tetigerunt, & unum esse subiectum dixerunt nihil difficultatis sibimet reliquerunt. verum quidam unum esse dicentium, quasi ab hac quaestione devicti, ipsum unum immobile dicunt esse, & naturam totam non solum secundum generationem, & corruptionem (hoc enim antiquum est, & quod omnes esse confessi sunt) verum

& sanandi reliquam inventionem omittere, & hoc eorum est proprium. Unum igitur solum dicentium esse, nulli talem intelligere causam contigit, nisi forte Parmenidi, & huic in tantum, quia non solum unam causam, sed & duas aliqualiter ponit esse causas: plura vero facientibus magis contingit dicere, ut ipsum calidum, & frigidum, aut ignem, aut terram: utuntur enim quasi motivam habente natura igne, aqua vero, & terra, & huiusmodi econtrario.

19 Quaerere quidem unde [illegible] movet, [illegible] [illegible]

Antiqui de materia [illegible] loquentes fuerunt simplices [illegible]. [illegible] Thales [illegible] & Orpheus [illegible] [illegible] Anaxagoras [illegible]

Anaxagoras, & alii [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Parmenidi, & [illegible] [illegible] Aqua vero, & terra [illegible]

Post hos autem, & huiusmodi principia tanquam non sufficientia, ut veritatem naturam generare, rursus ab ipsa veritate, ut diximus, coacti, aliud quaesierunt, quod fuerunt principium: nam entia bene se partim habere, partim fieri, nec ignem forsitan, nec terram, nec aliud huiusmodi quidquam quam verisimile est causam esse: nec illos verisimile est arbitrari: nec rursus casui, & fortunae tantam attribuere rem probe se habere.

Post hos autem, & talia principia tanquam non sufficientia ut causam generandi naturam entium, rursus ab ipsa veritate, velut diximus coacti, habitam quaesierunt principium: nam & bene se partim ea, quae sunt, habeant, partim fiant, forsitan neque ignem, neque terram, neque aliud quidquam verisimile est causam esse: nec illos convenientem est existimare, neque iterum ipsi automato, & fortunae tantam committere rem bene se habere.

20 Propterea, quia [illegible] per [illegible] [illegible] [illegible] de causa efficiente motus [illegible]

Loquitur de [illegible] [illegible]

A [illegible] (Motiuũ principium ... producens ... ca.)

Quare, qui ut in animalibus, ita in natura intellectum inesse causam mundi, & ordinis totius dixit, quasi sobrius ad antea temere loquentes apparuit. Illas autem rationes, quas palam attigisse Anaxagoram scimus, attamen Hermotimum Clazomenium dicitur causam prius dixisse. Qui igitur ita arbitrati sunt, principium entium posuerunt simul, tum causam ipsam boni, tum talem, unde motus entibus inest. Suspicaretur autem aliquis Hesiodum primum hoc quaesivisse, & si quis alius amorem, aut desiderium in entibus, ut principium posuit, ut Parmenides: etenim is uniuersi generationem mostrando, (Hesiodi opinio.)

B Primum quidē inter oēs Deos amorem ait, produxit.
Hesiodus vero, ante omnia fuisse chaos,
Deinde terram spaciosam, atque amorem,
Qui inter omnes immortales eluceat.

Tanquam opportunum sit, ut in entibus aliqua causa insit, quae res ipsas moueat, atque congreget. Hos autem quomodo ordinare oporteat, quis scilicet eorum primus sit, liceat posterius iudicare.

Qui autē dixit aliquis intellectū inesse, quēadmodū in animalibus, ita in natura causā mundi & ordinis totius, ut temperans apparuit ad priores eos, qui temere loquebantur. Palā igit Anaxagorā scimus hos sermones attigisse; causam autem habet prius Hermotimus Clazomenius eam dixisse. Sic igit opinātes simul ipsius bene causā principiū existētiū esse posuerunt, & tale unde motus existētibus inest. Suspicabitur autē aliquis Hesiodū primū hoc quaesiuisse, & si quis alius amorē, aut desideriū in existē-

C tibus quasi principiū posuit, sicut Parmenides: etenim hic cōstituens mōstrare uniuersi generationē, primū quidē ait deorum amorē fore produxit omniū. Hesiodus vero omnium primum chaos fuisse, deinde terrā latā, & amorem, qui omnia condecet immortalia: quasi necessariū sit et in entibus causam, quae res ipsas moueat, et congreget. Hos igitur quomodo oporteat ordinare, quis horum primus sit, liceat iudicare posterius.

[illegible] (21 Hic ... mundus. Motiuũ principium ... esse ... principium.)

Hermotimus Clazomenius. Hesiodus.

[illegible] D ... esse; & hanc positionem quando posuit intellectum [illegible] ... Clazomenius, posuit Anaxagoras [illegible] ... & alii, qui [illegible] ... [illegible] ... Hesiodus [illegible] ... [illegible] ... sicut Parmenides, qui volens [illegible] ... Deorum Amorem omnibus esse [illegible] ... & Parmenidem, dicens Hesiodus vero primum [illegible] ... & Amorem, qui Amor [illegible] ... immortalis, & quod est [illegible] ... [illegible] ... & congregat [illegible] ... [illegible] ... principium [illegible] ... ut ille, qui posuit Amorem principium esse [illegible] ..., an ille, qui posuit intellectum principium esse? Sed hec omnia videbuntur postea.

Parmenides ponit Deum amorem rebus [illegible] praeeminentem.

Cum autem contraria quoque bonis inesse naturae apparerent, nec solum ordo, & pulchrum, verum etiam inordinatio, & turpe, pluraque mala quam bona, & turpia quam pulchra, ideo alius quidam amicitiam introduxit, & contentionem, utrumque utrisque horum causam. Si quis E enim sequatur, & secundum sententiam accipiat, non secundum ea, quae balbutiens Empedocles dicit, inveniet amicitiam quidem bonorum causam esse, contentionem vero malorum. Quare, si quis dicat quodam modo dicere, & primum Empedoclem dicere malum, & bonum esse principia, forsan bene inquiet, siquidem bonorum omnium causa ipsum bonum, ac malorum ipsum malum est. Hi quidem, ut diximus, & hucusque duas causas, quas nos in de Naturalibus determinavimus, attigerunt, materiam, & unde motus, obscure tamen, & non clare, sed quemadmodum inexercitati in praelio faciunt: etenim illi circumeuntes, egregias plerumque plagas infligunt, sed neque illi ex scientia, nec illi videntur scire quid dicant. Fere enim nullo modo videntur his uti, nisi paulum quiddam: nam & Anaxagoras tanquam machina utitur F intellectu ad mundi generationem, & cum dubitat propter quam causam necessario est, tunc eum attrahit. In caeteris vero magis caetera omnia, quam intellectum causam eorum, quae fiunt, ponit. Et Empedocles plus quidem isto causis utitur, non tamen sufficienter, neque in his reperit, quod fatetur: multis enim in locis apud eum amicitia quidem disiungit, contentio vero coniungit. cum enim in elementa per contentionem universum dissolvitur, tunc ignis in unum coalescit, & caeterorum elementorum unumquodque. cum autem rursus per amicitiam in unum conveniant, necesse est iterum particulas uniuscuiusque separari. Empedocles itaque praeter alios antecessores, primus hanc causam dividens, introduxit, non unum motus principium, sed diversa fecit, & contraria, & adhuc elementa, quae in materiae specie dicuntur, quatuor esse primus dixit: non tamen eis ut quatuor utitur, sed tanquam duo tantum solis, igne quidem per se ipsum, oppositis vero terra, aere, & aqua tanquam una natura. comprehendet autem quispiam ipsum, ex

A etiam carminibus contemplans. Hi igitur, vt diximus, ita, & tot principia asserunt.

Quoniam autem contraria bonis inesse videbantur in natura, & non solum ordinatio, & bonum, sed inordinatio, & turpe, & plura mala melioribus, & praua bonis, sic alius quidam amorem induxit, & litem, singula singulorum causam horum. Si enim sequatur, & accipiat ad intellectum, & non ad quae balbutit dicens Empedocles, inueniet amorem quidem causam esse bonorum, litem vero malorum: quare si quis dixerit quodammodo dicere Empedoclem bonum, & malum principia, forsan bene dicet, si bonorum omnium bonum est causa, & malorum malum. Isti quidem, sicut diximus, & hucusque duas causas attigere, quas in physicis determinauimus, materiam, & id, vnde motus principium: obscure tamen, & non manifeste, sed qualiter in bellis inexercitati faciunt: etenim illi circumeuntes saepe bonas plagas faciunt, at nec illi ex scientia, nec isti videntur scire quod dicunt: hi enim

B fere vsi videntur nihil, nisi parum. Anaxagoras autem artificialiter vtitur ad mundi generationem intellectu: nam quando dubitat quae causa ex necessitate sit, tunc trahit ipsum: in aliis vero magis omnia causam ponit eorum quae fiunt, quam intellectum. Empedocles plus quidem isto vtitur causis, sed tamen nec sufficienter, nec in his inuenit, quod confessum est. multis enim in locis apud ipsum amor disgregat, lis autem congregat. nam cum in elementa ipsum esse a lite distrahitur, tunc ignis in vnum, & elementorum aliorum singula, concernuntur: cum autem iterum in vnum ab amore conueniunt, necesse est rursum vt ex singulis particulae secernantur. Empedocles igitur, praeter priores, primus hanc causam diuidens, introduxit non vnum faciens motus principium, sed diuersa, & contraria. Amplius autem, quae in materiae specie dicuntur elementa, quatuor primus dixit, non tamen ipsis vtitur vt quatuor, sed vt duobus his solum, igni quidem secundum

C se, oppositis vero quasi vna natura, terra, & aere, & aqua: sumet autem vtique aliquis id speculans ex versibus. hic igitur, sicut diximus, sic, & tot dixit principia.

[illegible] contraria esse principia, & [illegible] (margin: Bonũ & malũ contraria esse principia.) [illegible] (margin: Mala plura sunt.) [illegible] causa sit Amor, & [illegible] Hec fuit opinio Empedoclis [illegible] (margin: Contrariorũ contrarię sunt causæ.) [illegible] semper & singulariter, [illegible] verborũ Empedoclis, & [illegible] (margin: Mala non sunt a casu.) [illegible] causam esse segregationis & ma-

Empedocles & Anaxagoras ... sunt de principiis.

[illegible]

Reprehensio Anaxagorae.

[illegible]

Empedoclis defectus.

[illegible]

Empedocles posuit sex principia, ...

[illegible]

Leucippi, et Democriti sententia.

Leucippus vero ac eius familiaris Democritus elementa quidem plenum, & vacuum esse aiunt, dicentes hoc quidem ens, hoc vero non ens: & horum, ens quidem plenum & solidum, non ens autem vacuum & rarum. Quare nihilo magis ipsum ens, quam ipsum non ens esse aiunt, quia neque vacuum quam corpus. has autem causas entium, ut materiam esse. Et quemadmodum qui unum faciunt subiectam substantiam, cetera passionibus eius generant, rarum, & densum passionum statuentes principia, simili modo hi quoque differentias causas caeterorum aiunt esse. Has autem tres esse dicunt, figuram, ordinem & situm, differre enim ens aiunt rhysmo, diathige, & trope, quorum rhysmus quidem figura, diathige vero ordo, trope autem situs est. differt autem A ab N, figura: AN vero a NA, ordine. Z vero ab N, situ. De motu vero unde, vel quomodo existentibus insit, & hi persimiliter ut ceteri, per negligentiam omiserunt. Hactenus itaque de duabus causis, ut diximus, videtur quaesitum a prioribus fuisse.

Leucippus vero, & collega eius Democritus elementa quidem plenum, & inane dicunt esse, dicentes hoc quidem ens, illud vero non ens: & horum, plenum quidem, & solidum ens, inane autem non ens: propter quod nihilo magis ens quam non ens esse dicunt, quia nec inane quam corpus: causas autem haec, ut materiam esse. Et quemadmodum qui unam faciunt subiectam substantiam, alia passionibus eius generant, rarum,

& spissum

A & ipsam principia passionum ponentes, eodem modo & hi differentias causas aliorum dicunt esse. has vero tres dicunt esse, figuramque, ordinem, & positionem. Differre namque aiunt ens, rythmo, diathige, & trope solum. Horum autem rythmus figura est, diathige ordo, & trope positio. Differt enim A ab N figura, AN autem a NA, ordine, [illegible] positione. De motu vero unde & quomodo inerit entibus, & hi, & alii similiter negligenter dimiserunt. De duabus igitur causis, ut diximus, hucusque videtur quaesitum esse a prioribus.

In hac parte textus opinionem Democriti, & Leucippi [illegible] de principiis rerum, quoniam Democritus & Leucippus [illegible] [illegible] Democriti, & Leucippi [illegible] (11 Commendatio Democriti & Leucippi.)

B [illegible] Democriti, & Leucippi [illegible] (Differentiae entium unde secundum Democritum, et Leucippum.)

[illegible] A [illegible] N [illegible] AN [illegible] NA [illegible] (Rhythmus Diathige Trope.) (Motus Democriti, & Leucippi.)

C [illegible] Democritus, & Leucippus [illegible] Anaxagora [illegible] (Comparatio cum Anaxagora Democriti, et Leucippi.)

Caput Tertium. Pythagoricorum opinio de rerum principiis.

Inter hos vero & ante illos, qui appellati Pythagorici, primi Mathematicam operam dederunt, haec provexerunt, & in eis nutriti, eorum principia, entium quoque cunctorum esse putarunt principia. Cum autem horum numeri priores natura sint, in numeris etiam plures similitudines tum ad ea quae sunt, tum ad ea quae fiunt, magis quam in igne, in terra, & in aqua contemplari videbantur, talis ... ut puta numerorum passio iustitia, alia vero anima & intellectus, alia vero tempus, caeteraque quoque,

et ita dicam, vtpote que similiter. Iam etiam harmoniarum in numeris aspicerent passiones, ac rationes, quoniam cetera quidem videbantur in omnibus numeris assimilari, numeri vero totius naturae primi, numerorum elementa, entium quoque cunctorum elementa esse putarunt, totumque coelum harmoniam, & numerum esse. & illa quidem, quae de numeris, & harmoniis consentanea passionibus, & partibus coeli, ac vniuersi dispositioni monstrare poterant, colligentes applicabant. Quod si quid alicubi deerat, supplebant, vt tota eorum tractatio connexa esset. dico autem velut, quoniam denarius perfectus esse videtur, totamque numerorum naturam comprehendisse, illa & ea, quae in coelo feruntur, decem esse dicunt. cum vero nouem solummodo sint, quae manifeste appareant, decimam oppositam terram faciunt; determinatum autem est a nobis alibi de his magis exquisite.

In his autem, & ante hos vocati pythagorici, mathematicas contingentes primi, haec produxerunt, & in eis enutriti harum principia, omnium quoque entium esse putauerunt. Quoniam autem in his numeri natura sunt priores, & in numeris videbantur multas speculari similitudines, & existentibus, & factis, magis quam in igne, & aqua, & terra: quia hoc quidem talis numerorum passio iustitia, tale autem anima, & intellectus, aliud vero tempus, & aliorum, vt est dicere, vnumquodque similiter. amplius autem, & harmoniarum in numeris speculantes passiones, & rationes, quoniam quidem & alia quidem numeris secundum naturam videbantur assimilari omnia, numeri autem totius naturae primi, elementa numerorum, entium quoque elementa cunctorum esse existimauerunt, & totum coelum harmoniam esse & numerum. & quaecunque habebant confessa monstrare, & in numeris, & harmoniis, ad coeli passiones, & ad partes, & ad totum ornatum, haec colligentes adaptabant, & si quid alicubi deficiebat, assumebant, vt ipsis totum negocium esset coniunctum. dico autem puta, quoniam denarius perfectus esse videtur, & omnem comprehendisse naturam numerorum, & alia quae in coelo feruntur, decem esse dicunt. solis autem nouem existentibus manifestis, ideo decimam oppositam terram faciunt. De his autem certius est a nobis in aliis determinatum.

H Cum compleuit sermonem dicentium principia rerum esse corporea, ac sensibilia, manifestum est ad propositum [illegible]

[illegible]

Pythagori- [illegible]

Platonis & [illegible]

[illegible]

[illegible] [illegible] vt [illegible], vt alibi dictum est, & a nobis de his Caelo in li-
bris [illegible].

Sed nostra gratia hæc repetimus, hoc est, vt & ab his etiam accipiamus quæ ponant esse principia, & quomodo in dictas causas incidant. Apparent itaque etiam hi numerum existimare principium esse, vt materiam entibus, & vt passiones, ac habitus, numeri autem elementa, par, & impar, quorum alterum finitum, alterum infinitum, vnum vero ex ambobus his esse, par etenim & impar esse, numerum autem ex vno, numeros vero, vt dictum est, totum cœlum. Horum autem alii decem aiunt, hæc se coordinata esse principia, finitum, & infinitum, impar, par, vnum, plura, dextrum, sinistrum, masculinum, fœmineum, quiescens, motum, rectum, curuum, lumen, tenebras, bonum, malum, quadratum, longius altero latere. Quemadmodum etiam Alcmæon Crotoniata putasse videtur & aut ille ab illis, aut illi ab illo hanc acceperunt opinionem. fuit etenim ætate Alcmæon

Alcmæo. Pythagoræ seni [illegible]. Affirmat autem illis similiter, is duo namque plerunque humanarum rerum dixit esse, contrarietates dicens, non terminatas, vt isti, definitas, sed quaslibet, vtputa album, & nigrum, dulce, amarum, bonum, malum, paruum, magnum. Hic quidem indistincte de reliquis enunciauit. Pythagorici vero quot etiam, & quæ sint contrarietates asseruerunt. Ex ambobus igitur his tantum accipere licet, quod contraria principia entium sunt. quot autem, & quæ illa sint, ex alteris solum. tamen quomodo illa ad dictas causas applicari possunt, manifeste quidem ab eis non est determinatum: videntur tamen, vt in materiæ specie ponere elementa. Ex his enim tanquam inexistentibus constare ac fingi substantiam aiunt. Veterum itaque, & plura elementa naturæ dicentium mentem ex his satis speculari licet.

Sed cuius gratia hæc repetimus, hoc est, vt accipiamus & ab his, quæ ponunt esse principia, & quomodo in dictas cadunt causas, videntur & hi numerum putare principium esse, & quasi materiam entibus, & quasi passiones, & habitus. Numeri vero elementa par, & impar, & horum hoc quidem finitum, illud vero infinitum, vnum autem ex his ambobus esse: etenim par & impar: numerum autem ex vno, numeros, sicut dictum est, totum cœlum. Eorundem autem alii decem dicunt esse principia secundum coordinationem dicta, finitum & infinitum, impar, & par, vnum & multitudinem, dextrum, sinistrum, masculinum, fœmininum, quiescens, motum, rectum, curuum, lucem, tenebras, bonum, malum, quadrangulare, altera parte longius. Quemadmodum Alcmæon Crotoniates suscipere existimatur, aut hic ab illis, aut illi ab hoc hunc sermonem acceperunt: fuit enim Alcmæon senex [illegible] Pythagora, & dixit vero similiter his: nam ait multa humanorum duo esse, dicens contrarietates non sicut hi determinatas, sed quascunque: vt album nigrum, dulce amarum, bonum malum,

A [illegible] partium, hic quidem indeterminate proiecit de caeteris. Pythagorici vero, & quot, & quae contrarietates [illegible], ab his ergo [illegible] est accipere, quia contraria sunt existimantium principia, quot vero ab aliis, & quae haec sunt [illegible] ad [illegible] [illegible] non ad [illegible] [illegible] in materiae specie elementa ordinare; ex his enim [illegible], quae insunt, constitui, & plasmari dicunt substantiam. Antiquorum igitur elementa naturae plura dicentium, ex his sufficiens est intellectum speculari.

Cum compleuit sermonem pythagoricorum dicentium numeros, & [illegible] 25 [illegible] principia. Consequenter [illegible] est ad [illegible] opinionem pythagoricorum dicentium contraria esse principia rerum [illegible], [illegible], & dicit quod illa opinio, [illegible], vel [illegible] [illegible], & de his, quae possunt esse principia, [illegible] [illegible], & quomodo in [illegible] [illegible]. [illegible] Pythagorici videntur [illegible] numerum principium esse, quasi materiam [illegible], & quasi [illegible], & habitus, & elementa numerorum esse par, & impar, quorum [illegible] est [illegible] rerum, & est par: & Aliud [illegible], & est impar, & [illegible] dicebant, [illegible] par est [illegible], & impar

Secta pythagoricorum [illegible] Nam [illegible].

B est forma. [illegible] primum [illegible] esse, & imparem Masum. [illegible], & Mas [illegible] numero, & ex [illegible] par, & impar, quod est, [illegible] numerum Parem, & [illegible] [illegible] [illegible], & [illegible] est, & [illegible] quadrangularis [illegible] est, quorum par, & [illegible] est par, & impar, & [illegible] [illegible], ut dictum est: & [illegible] dicebant [illegible] par & impar, [illegible], & caelum, & [illegible] ex numeris: ex quibus omnibus [illegible] dicunt principia rerum, [illegible] pythagorici dicebant. Quia [illegible] hos [illegible] est [illegible] rerum principium. Par & impar aliud. Vnum & plura quartum. Dextrum & sinistrum quintum. Mas & foemina sextum. Quies & Motus [illegible]. Rectum & Curuum septimum. Lux & tenebrae octauum. Bonum & malum nonum. Quadrangulare, & altera parte longius Decimum. Sic autem videtur Alcmaeon crotoniates, [illegible]

Par foemina.

Impar Mas

Caelum, & [illegible] [illegible] Numeris.

Rerum principia [illegible] pythagoricorum.

Alcmaeon Crotoniates pythagoricorum [illegible].

C [illegible] [illegible] pythagorici philosophari [illegible] & [illegible] Alcmaeon [illegible] [illegible] per [illegible] contraria, [illegible] Album & nigrum, Dulce & Amarum, Magnum & Paruum, & sic de [illegible], sicut Pythagorici dicebant, [illegible] [illegible]: Concordant [illegible], quia Alcmaeon & Pythagorici dicebant, quod contraria principia [illegible] [illegible] Empedocles [illegible] Amor, & [illegible] Nigredo, [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] principia [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible] principia [illegible] [illegible], & [illegible] principia, [illegible] [illegible] speculatio.

Alcmaeonis [illegible]

Concordia Alcmaeonis [illegible] Pythagoricis.

Caput Quartum. Opiniones ponentium universum esse unum, [illegible] de iis, quae [illegible] sunt, opinionibus.

SVnt autem qui de universo, tanquam si una natura esset, ita asseruerunt: non tamen eodem [illegible] omnes, neque eo, quod bene, neque eo, quod secundum naturam est. In praesenti itaque consideratione consyderatio [illegible] nullo modo convenit sermo de eis. Non enim, ut quidam Physicorum, unum supponentes ipsum ens, nihilominus ex uno tanquam ex materia generant, sed alio modo hi dicunt. Illi enim, qui generant universum, addunt tamen motum, hi vero immobile esse aiunt. Attamen aliquatenus praesenti perscrutationi proprium est. Parmenides namque unum secundum rationem attigisse videtur, Melissus vero secundum materiam. Quare & id ille quidem finitum, hic vero infinitum ait esse. Xenophanes autem, quanquam prior illis unum posuerit (nam Parmenides eius auditor fuisse dicitur) nihil tamen clarum dixit, & naturas horum neutram attigisse videtur, sed ad totum coelum respiciens, ipsum unum ait esse Deum. Hi igitur, ut diximus, in praesenti quaestione omittendi, duo quidem, & penitus tanquam paululum agrestiores, Xenophanes atque Melissus. Parmenides vero magis inspiciens, dicere quodammodo videtur. Quod enim est praeter ipsum ens, ipsum non ens nihil iudicans esse, necessario unum putat ipsum ens esse, & nihil aliud. de quo clarius in de naturalibus diximus. Coactus vero illa, quae apparent, sequi, & unum ratione, plura vero secundum sensum putans esse, duas causas rursus, ac duo principia ponit calidum & frigidum, velut ignem & terram dicens. Horum autem alterum, calidum scilicet cum ente, alterum vero cum non ente collocat. Ex dictis itaque, ac ab illis, qui [illegible] incubuerunt, sapientibus, illa accepimus.

Sunt alii qui de omni, quasi una existente natura, enunciaverunt: modo vero non eodem omnes, neque ipsum quod bene, neque quod secundum naturam ad praesentem igitur causarum perscrutationem nullatenus congruit de ipsis sermo: non enim ut physiologorum quidam, qui unum posuerunt ipsum ens, tamen generant ex materia quasi ex uno, sed alio dicunt hi modo: illi namque motum apponunt, generantes, hi vero immobile dicunt esse: attamen eatenus conveniens est praesenti speculationi. Parmenides enim videtur unum secundum rationem tangere. Melissus vero ipsum secundum materiam: quare & id hic quidem finitum, ille vero infinitum ait esse. Xenophanes vero primus horum unum dixit: Parmenides (qui huius dicitur discipulus) nihil explanavit, neque de natura horum neutrum visus est tangere, sed ad totum coelum respiciens ipsum unum dicit esse Deum. Hi quidem, sicut diximus, praetermittendi sunt ad praesentem inqui-

A fiˀcione, duo videlicet, & penitus negligunt eos [illegible] paululum agrestiores, Xenophanem & Melissum. Parmenides autem magis videtur visus est dicere: cum praeter ens nihil [illegible] esse, ex necessitate ens opinatur esse unum, & aliud nihil, de quo manifestius in physicis diximus. Coactus vero apparentia sequi, & unum secundum rationem, plura vero secundum sensum opinans esse: duas causas rursus & duo principia ponit calidum, & frigidum, ut ignem, & terram dicens. Horum autem alterum calidum, secundum ens ordinat, alterum vero secundum non ens.

In hac parte dicit narrare opinionem quorundam aliorum [illegible] de ente. [illegible] 16

[illegible] quod Parmenides naturaliter locuti, bene [illegible] sed secundum quod [illegible] [illegible] & ideo fuerunt [illegible] antiqui qui & [illegible] esse unum [illegible] secundum [illegible] quoniam aliqui [illegible] naturam, & aliqui [illegible] B [illegible] in quo posuerunt [illegible] [illegible] & ideo [illegible] antiqui [illegible] Parmenidem, Melissum, et Xenophanem, qui [illegible] esse unum [illegible] differunt vero, quia Parmenides [illegible] secundum rationem, sed plura secundum sensum: Melissus vero [illegible] propter Parmenidem [illegible] Melissus vero [illegible] Xenophanes, qui fuit primus eorum [illegible] Parmenides vero, qui fuit [illegible] [illegible] Melissus & Xenophanes [illegible] Parmenides vero [illegible] quicquid est praeter ens est non ens [illegible] nihil, ut in physicis [illegible] & quicquid est [illegible] [illegible] duas fore esse [illegible] principia, scilicet calidum et frigidum [illegible] esse ens, & non ens. Calidum C [illegible] frigidum vero non ens.

Antiqui Phi... ponit, aliqui naturaliter, aliqui vero [illegible] ter fuere locuti.

Antiqui tres laudati.

Parmenides Melissus, & Xenophanes in quo conveniunt, & in quo differunt.

Parmenides collegit sapientior.

Duo Parmenidis principia.

Explicit prooemium Arist. cum Med. expo. Auer.

Summa Tertia. Recitatio veterum opinionum [illegible].

Pythagorae, & Plat. philosoph. opiniones. Cap. V.

A Primis quidem & corporeum principium, aqua namque, & ignis, & similia corporea sunt, & horum, a quibusdam unum, a quibusdam plura corporea principia. utrisque tamen illa ut in materiae specie ponentibus. A quoniam vero et hanc causam, & cum ista etiam eam unde motus [illegible] [illegible], & hanc a quibusdam unum, a quibusdam duas.

Posuerunt principium cuiuslibet speciei corporum unum, quasi species materiae. Quidam autem posuerunt istam causam, & coniunxerunt [illegible], ex quo sit motus, & quidam posuerunt illa duo, & quidam unum.

Expositio Media.

[illegible]

Commentum.

[illegible]

Usque ad Italicos igitur, & absque illis [illegible] alii de eis [illegible] verum nisi sicut diximus, duabus causis usi sunt. & harum alteram unde motus quidam unam, quidam duas faciunt.

Usque ad tempus Italicorum, & locuti fuerunt de illa alii modicum. sed, sicut diximus, qui posuerunt causas duas [illegible] quarum [illegible] & [illegible] illud, ex quo fit motus.

[illegible]

Pythagorici vero duo quidem eodem modo dixerunt principia esse: tantum autem addiderunt, quod & proprium eorum est, quod finitum, & infinitum, & unum non putaverunt alias quasdam esse naturas, utputa ignem, aut terram, aut aliud tale, sed ipsum infinitum, & ipsum unum substantiam horum esse, de quibus praedicantur, quare & numerum substantiam omnium esse.

Pythagorici autem dixerunt duo principia esse secundum hunc modum. & est illud, quod declaratum fuit eis, & est proprium eis dicere

[illegible marginal notes]

A sed, & unum, & infinitum, & nō sunt alterū appellare aliud naturā, ut ignem aut terram, sed ipsum infinitum, & unū esse substantiam, sed ex illis ea, quæ ponunt, & mutātur. In Græco aliā.

[illegible]

B [illegible]

C [illegible]

In hunc itaque modum & de his alterutrum, & de ipso quid est incipiebant quidem dicere, & definire, sed valde simpliciter tractabāt. definiebant namque * superficialiter & cui primo dicta definitio inesset, hoc esse substantiam rei putabant perinde ac si quis putaret idē esse

duplum, et dualitatem, quoniam primum dualitati duplum [illegible] sed non est [illegible] duplo, & dualitati esse quod si non, [illegible] unum erit multa, quod illis quoque accidebat. A prioribus igitur [illegible] [illegible] sunt tempore.

Et ideo fuit consideratio valde simplex in definiendo manifestum, & primam rem per definitionem, quam dicebant: & hoc est, quia existimabant esse substantiam rei. Sicut homo existimat quod duplum & dualitas est idem, quia duplum primum est dualitas, sed non secundum modum secundum quem aliquid est duplum, est duo. Si igitur non fuerit sic, erit unum multum, & hoc est, quod accidit illis. & manifestum de prioribus & posterioribus alia talia.

[illegible]

A [illegible] & introducebat per [illegible] quia numerus est prior [illegible] & [illegible] Deinde [illegible] & hoc est, quod [illegible] [illegible] [illegible] esse numerum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] sicut est numerus. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

Post dictas vero philosophias disciplina Platonis supervenit, in multis quidem istos secuta, quaedam autem etiam propria, praeter Italicorum habens philosophiam. Cū Cratilo namque ex * nouo consuetus, & Heracliti opinionibus assuetus, tanquam omnibus sensibilibus semper defluentibus, & de eis non existente scientia, haec quidem etiam postea ita arbitratus est. Cum vero Socrates de moralibus quidem tractaret, de tota vero natura nihil.

* a adolescentia.

Socrates circa moralia negotia*, & circa naturalia nihil.

B Et post hoc, quod dictum fuit de modis philosophiae, inventa fuit philosophia Platonis, & sequebatur illos in multitudine, in vniuersalibus autem non secundum opinionem Italorum. Et primum, quod cōtingit post Deum, fuit opinio Heracliti, scilicet quod omnia entia sunt semper in fluxu & quod nulla est in eis scientia. Illam igitur opinionem secundum hoc accepimus in postremo. Socrates autem locutus fuit in moralibus, & nihil dixit de natura.

Cum compleuit [illegible] sententias antiquorum de causa materiali & eff[illegible] [illegible] [illegible] Plato [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] principia entium & naturalium [illegible] Anaxagorae, Empedoclis, & Democriti [illegible] philosophia Platonis [illegible] Mathematica esse causas [illegible] pythagorici [illegible] C [illegible] Anaxagoram, Empedoclem, & Democritum, qui [illegible] Mathematica esse principia entium naturalium, & ideo Plato [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & tempore Platonis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Socratem [illegible] [illegible] Physica [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] opiniones Antiquorum, qui

Plato primum [illegible] Heracli[illegible].

Philosophia Plat. quibus [illegible].

Itali Philosophi q fuerunt.

Heracliti [illegible] tempore Plat.

Heraclitus [illegible] scientiam.

Socrates posuit de moralibus [illegible] philosophia est.

[illegible] in philosophia, [illegible] & deinde hoc, [illegible] est [illegible] .

[illegible] Pythagorici [illegible] & [illegible] mathematica principia entium, & [illegible] Anaxagoras, & Empedocles, & Democritus [illegible] philosophia [illegible] & dixit quod [illegible] Plato [illegible] in pluribus [illegible] Pythagoricorum, & in [illegible] Italicorum, & fuerunt primi Naturales in Italia, scilicet Anaxagoras, Empedocles, & Democritus. [illegible] Plato [illegible] mathematica [illegible] & [illegible] formarum [illegible] in [illegible] substantia, & [illegible] composita ex [illegible] & [illegible] corpora in [illegible] & [illegible] & quatuor elementa esse. Deinde [illegible] Heraclitum, qui [illegible] Philosophiam in illo tempore, & [illegible] scientia [illegible] & semper, & nihil est [illegible] sensibilia, quae sunt semper in transmutatione, & cum [illegible] est semper in transmutatione, [illegible] & [illegible] Deinde dicit [illegible] Socrates vero fuit primus [illegible] de Philosophia Morali, & nihil [illegible] in Philosophia speculatiua.

Primi Naturales I Italia fuerūt Ana. Emp. & Democritum.

Plato [illegible] & [illegible] Mathematica [illegible]

[illegible] in 4. [illegible]

In his tamen vniuersale quaerente, & primam mentem ad definitiones applicante, illum ob hoc laudans, putauit de aliis, & nō de aliquo sensibiliū hoc fieri. impossibile enim definitionem communem cuiuspiam sensibilium esse, quae semper mutantur. & hic talia entium ideas appellauit: sensibilia vero praeter haec, & secundum haec, omnia dici. secundum participationem namque haec multa vniuocorum esse speciebus aequiuoca. participationem vero secundū nomen solum mutauit. Pythagorici quidem imitatione numerorum aiunt entia esse: Plato vero nomine mutato, participatione. participationem vero, aut imitationem formarum, quaenam sit, communiter quaerere omiserūt. Item praeter sensibilia, & formas mathematicas res ait intermedias esse, a sensibilibus quidem differentes, eo quod perpetuae & immobiles sunt: a formis vero, eo quod illae quidem multae quaedam similes sunt, forma vero ipsa quaeque vna sola. & quoniam formae causa caeteris, illarum elementa omnium putauit entium elementa esse. & vt materiam quidem magnum, & paruum esse principia, tanquam vero substantiam ipsum vnum.

Et hoc fuit dictum, quia accepit quod esse istius sit ad modum esse aliarum formarum, & in sensibilibus non est aliquid stans. neque etiam est possibile vt sensibilia habeant aliquam terminatam communitatem, cum semper sint in transmutatione. & vocauit illa, quae sunt entia, eodem formis, omnia autem sensibilia dicuntur per ista. & propterea multa vniuoca sunt entia in speciebus, & ipse addidit aequiuocationem. Pythagorici vero solam similitudinem dixerunt quod entia sunt numeri. Plato

A [illegible] communicatio autem, & similitudo, quae est inter species, [illegible] sensibilibus, & in speciebus [illegible] sensibilia. sensibilia autem [illegible] species autem sunt illa, quae [illegible] & species est illud, quod [illegible] causa [illegible]

[illegible] Plato ad ponendum ideas, quarum prima est, [illegible]

[illegible]

B [illegible]

C [illegible]

Quia [illegible] Platonem ad dicendum formas esse, [illegible]

Motiua Platonis ponendi ideas.

Idea quare dicta forma, & quare exemplar.

Sensibilia & [illegible] idea [illegible] Plato. Differentia inter Plat. & Pythag.

Error, & eius causa Parmenidis. Error Platonis.

Sensibilia sunt duplicia in [illegible]

Species est causa [illegible] non indiuiduorum.

[illegible]

Ex illis enim participatione specierum unius formas numeros esse.

A [illegible]

B [illegible]

Qui vero formam tribuit, quae vna est, multas facit. Similiter autem & masculus ad foeminam se habet. haec quidem ex vno congressu impletur, masculus vero multas implet. at illa imitationes illorum principiorum sunt. Plato igitur de propositis quaestionibus ita determinatum exposuit. Patet autem ex dictis, quod duabus causis vtitur solum, ea, quae est ipsius quid est, & ea quae secundum materiam. Formae enim caeteris ipsius quid est causae sunt. formis vero ipsum vnum. & quae subiecta materia, de qua formae, haec quidem in sensibilibus, species vero vnum in formis dicuntur, quia dualitas haec est, magnum & paruum. Item in ipsis formis elementis boni malique causam attribuit, vtrisque vtraque, quod etiam priorum quosdam Philosophorum Empedoclem, et Anaxagoram magis diximus quaesiuisse.

Quod [illegible] Vide [illegible]

C Et species [illegible] in hoc, quod est vnum & facit multitudinem, scilicet masculum ex quo fit [illegible] Plato autem [illegible] & similia principiorum [illegible] in suo libro de quaestionibus. Et manifestum est ex illo, quod dicit [illegible] non [illegible] nisi duabus causis [illegible] quae est secundum materiam. Species enim sunt [illegible] vero sunt vnum, & illud, quod est materia [illegible] in qua sunt species [illegible] dicuntur esse in [illegible] magnum & paruum. Et etiam [illegible] in bono & laudabili sunt elementa, vnumquodque [illegible] & [illegible] de quibus [illegible] in principijs.

9 [illegible]

Agens [illegible]

[illegible]

[illegible]

Breviter igitur & summatim pertransivimus, qui nam, & quomodo locuti sunt de principiis, & ipsa veritate. Tantum tamen ex eis habemus, quod eorum, qui de principiis & causa dixerunt, nemo quicquam praeter ea, quae in de naturalibus determinata sunt, dixerit. sed omnes ea tangere quidem, illa tamen aliqualiter visi sunt attingere. Quidam enim ut materiam principium ponunt, sive unam, sive plures supponant, & sive corpus, sive incorporeum ponant, ut Plato magnum, & parvum dicens, Itali infinitum, Empedocles ignem, terram, aquam,

A & aerem, Anaxagoras vero infinitatem similium partium. Isti igitur omnes talem causam perstrinxerunt, & ad hanc quicunque aerem, aut ignem, aut aquam, aut igne quidem densius, aere vero subtilius, aliquod tale quoddam dixerunt primum elementum esse. Hi igitur hanc causam tetigerunt solam. Alii vero quidam unde principium motus, ut quicunque scilicet amicitiam & contentionem, aut intellectum, aut amorem principium faciunt. Ipsum vero quod erat esse, & substantiam nullus quidem manifeste assignavit. Maxime vero dicunt, qui formas ponunt: neque enim ut materiam sensibilibus formas, & ea, quae in formis sunt, neque tanquam illinc principium motus fieri putant, immobilitatis enim causam & quietis magis eas esse aiunt. Sed ipsum quod erat esse unicuique caeterorum formas attribuunt, formis autem ipsum unum. Ipsum vero cuius gratia actiones, mutationes, & motus quodammodo quidem dicunt causam, non autem ita dicunt, nec quomodo aptum est esse. Qui enim intellectum, aut amicitiam dicunt, tanquam bonum quidem haec ponunt, non tamen tanquam horum causa quidem quid sit, aut fiat, sed tanquam ex his motus eorum quidem existit. Similiter & qui unum, vel ens esse hanc naturam aiunt, substantiae quidem causam esse dicunt, non tamen huius causa aut esse, aut fieri. Quare contingit eis quodammodo dicere, & non dicere bonum esse causam, non enim simpliciter, sed secundum accidens dicunt. Quod igitur de causis, & quot, & quales sint recte determinatum sit, testari nobis etiam isti omnes videntur, cum non possint aliam tangere causam. Et ad haec quod principia, aut sic omnia, aut horum aliquo modo quaerenda sint, patet.

Et videtur quod omnes isti testantur nobis, quia non possunt addere aliam causam. Et cum hoc manifestum est quod perscrutatio eadem de principiis, aut secundum omnes istos modos, aut secundum quosdam.

C Et si nunquid non potuerunt addere aliud principium separatum, quod non fecit Philosophus ... dicimus, sequitur ut perscrutatio nostra de causis sit super omnia illa principia quae diximus, aut super aliquod eorum ex quocunque modo.

D. Et videtur quod omnes isti sunt de numero confirmantium nobiscum, cum non possunt addere quartam causam causis, quas diximus. & cum hoc manifestum est, quod consecutum est quod Antiqui non potuerunt addere aliud principium, per quod perscrutatio sit causis super omnia illa principia, quae diximus, aut super quaedam in quocunque modo.

Adversus eos, qui principium unum omnium, idque corporeum statuebant: Adversusque eos qui plura principia, & corporea ponebant. Cap. II.

QVo vero pacto horum quisque dixerit, & quomodo de principiis se res habere, dubitationes, quae contingere possunt de his ipsis deinceps percurramus. Quicunque igitur universum unum, & unam quandam esse naturam, ut materiam ponunt, & hanc cor-

ponentes, & magnitudinem habentem, patet quod multipliciter errant. Corporum enim elementa solum ponunt, incorporeorum vero non, cum etiam incorporea sint. Cumque de generatione & corruptione causas dicere conentur, & de natura omnium rationes faciant, motus causam perimunt. Item substantiam nulli causam ponendo, nec ipsum quod est.

Quomodo autem locutus fuit unusquisque eorum in eis, & quomodo dubitandum est per dubitationes possibiles in principiis, manifestum est post. Et omnes ponentes toti eandem naturam quasi materiam, & ponentes eam corporalem habentem magnitudinem, manifestum est quod multis modis errant. Quia non posuerunt nisi elementa corporum tantum, non corporum autem non. Et volentes loqui de causis generationis & corruptionis, & locum facientes etiam de aliis rebus naturalibus, sed abstulerunt causam motus. Et etiam non posuerunt substantiae causam omnino, neque fecerunt locum de quiditate illius.

11 [illegible]

Errant ergo Antiquorum de rerum principiis. [illegible]

[illegible]

A [illegible] Met.co.1.4. et hic illa te. com.17.

[illegible] Materia est incorruptibilis [illegible] 1.Phy [illegible]

Et ad hoc facile simplicium corporum quodcunque principium esse, nunc excepta non consyderantes mixtum inter ea generationem quantum modo ponunt. Hi autem ignem, terram, aquam, & aerem, quaedam enim congregatione, quaedam vero disgregatione ex [illegible] hec vero ut prius & posterius sit, multum differt.

Et cum hoc dicunt facile quod corpora simplicia sunt principia [illegible] quia non fecerunt [illegible] apud [illegible] eorum de generatione [illegible] praeter terram scilicet ignis, & aqua, & aer,

B [illegible] super hoc, quod quaedam generantur a quibusdam secundum congregationem, aut secundum segregationem. & illa fuit dispositio [illegible] in principio, in posteriori autem diversitate magna [illegible] 12

[illegible] Via [illegible] antiquis [illegible] principia. Elementa [illegible]

C [illegible]

[illegible] Circa ab el. [illegible]

[illegible]

Ratio quidem [illegible]

[illegible]

Id enim maxime apparebit posuisse maxime elementale, ex quo primo congregatione fiunt; tale vero illud fuerit profecto, quod partium minutissimarum, subtilissimumque corporum sit. Quapropter quicunque ignem principium statuunt, maxime convenienter huic rationi dicent: talem vero caeterorum quoque quilibet fatetur elementum corporum esse.

Opinio vero, quae magis consequitur ordinem, est quod fiunt ex prima mixtione, & hoc de minimis corporibus. Et ideo omnes dicentes quod principium est ignis, concedunt hoc. & secundum hunc modum concedit unusquisque eorum quod definitio elementi est illa, quod est illud de compositione, cuius ordo est ultimum.

[illegible]

Melior Antiquorum opinio quae.

[illegible]

A [illegible] principium. D. At solum hunc [illegible] dixerunt [illegible] esse indivisibilem [illegible] definitio elementi est illud, cum ordo est [illegible] & generationem [illegible] quod elementum est [illegible] simplicium, quia [illegible] corporum [illegible] esse. [illegible] quod [illegible] partes esse indivisibiles, [illegible] elementi.

Definitio elementi.

Quare eorum posteriorum, qui etiam ponebant, terram elementum [illegible] scilicet propter partium magnitudinem. Ignem vero existimare [illegible] elementorum habuit autorem aliquem. quidam enim quodcunque [illegible] quidam aquam, quidam aerem hoc aiunt esse. At cur non & terram, ut multi hominum? omnia etenim terram esse dicunt. Hesiodus quoque primam corporum terram ait esse, tam vulgarem & publicam accidit hanc opinionem esse. Secundum hanc itaque rationem siquis aut quempiam horum, excepto igne, dicat aut aere quidem densiorem, aqua vero tenuius hoc ponat, non recte profecto inquiret.

B Quod si id generatione posterius, natura prius sit, quod vero digestum & congregatum generatione posterius sit, contrarium his esset utique: aqua quidem aere prior, terra vero hac ipsa aqua.

* digestum

Dicentes autem elementum esse unum, & quod est terra, videntur dicere hoc propter magnitudinem partium. Elementa autem quae unusquisque eorum [illegible] quidam igitur dicit ignem, & quidam aquam, & quidam, aerem. [illegible] quod ex terra sit aliquid, sicut dicebant multi homines, & non dicunt quod ex terra sit [illegible]. Et Hesiodus dixit quod terra est primum principium omnium corporum, & opinabatur quod hoc esset famosum. Et secundum hunc sermonem nullus eorum, qui dixerunt ignem tantum, & [illegible] posuerunt quod aer est densior igne, & subtilior aqua, dixit recte. Si igitur illud, quod in esse est primum, est postremum in esse naturaliter, & [illegible], & [illegible] generatio etiam est postrema, tunc dicentes quod aqua est ante aerem, & terra ante aquam, dixit econtrario.

Cum dixit opinionem illorum, qui dicebant ignem, vel aerem densiorem esse elementum 14

C [illegible] igitur elementum esse ignem, vel [illegible] inconvenientia contingentia [illegible] propter magnitudinem partium [illegible]

Illud, quod ordine est ultimum, natura est primum.

Elementum debet esse simplicissimum.

[illegible]

[illegible]

Dicentem autem q terra est elementum, videtur dicere hoc propter magnitudinem partium [illegible]

De his igitur, qui unam, qualem diximus, causam ponunt, hæc dicta sint. Idipsum aūt et si quis hæc plura ponit, ut Empedocles quatuor corpora ait esse materiam. et enim huic accidere eadem, partim propria necesse est accidere. Nam, et quod inuicem fiunt, videmus, tamquam non semper igne, et terra manente eodem corpore, dictum autem de his in de Naturalibus est. Deque causa mouentium, utrū unam, an duo ponenda sint, neque recte, neque irrationabiliter omnino arbitrandum est dictum fuisse. Et simpliciter alterationem auferrī necesse est, qui ita dicunt. non enim ex calido frigidum, nec ex frigido calidum erit. Quid enim ipsa contraria pateretur, et quænam una natura foret, quæ ignis & aqua fieret: quod ille minime inquit.

Sunt igitur ea, quæ dicuntur ponentibus eandem causam, quæq; antiqui fuerunt dicti. Et per istam viam currunt cum ponentibus elementa plura una, sicut Emped. dicit enim q corpora materialia sunt quatuor, contingunt enim ei ista eadem, & alia propria contingentia necessario. Et iam locuti fuimus de rebus, quæ videntur alterari adinuicem, cum non remaneant in eadem dispositione semper, sicut ignis & terra & ipsum corpus, etiam locuti fuimus istis in Naturalibus. Et in causa mobili an debeat ponere unam causam, aut duas mouentes dī-

[illegible] alterationem uniuersaliter.

A xit, Et non bene dicit etiam, qui [illegible] ex calido non fiat frigidum [illegible] ex frigido calidum [illegible] aut ignem, aut aquam [illegible]

[illegible]

Inconueniens contingens [illegible] corporibus.

Caeli [illegible] incorruptum.

B [illegible]

Ea, quae in naturali philosophia declarantur, [illegible] corporis naturalis principia [illegible]

C [illegible]

[illegible]

Aliud [illegible] elementis.

[illegible] per congregationem partium. [illegible] per segregationem [illegible] ... Deinde [illegible] ... Empedocli impossibilia [illegible] ... elementum [illegible] ... Deinde [illegible] ... in Scientia Naturali [illegible] ... corpora [illegible] ... in accidentibus, & [illegible] ... corporeitas singularis [illegible] ... congregationem & segregationem, [illegible] ... in substantia, neque in quantitate [illegible] ... elementa sunt corpora [illegible] ... in substantia, neque in qualitate [illegible] ... corpus ex parvo in magnum, scilicet in quantitate [illegible] ... ex una forma in aliam. & ista contradictio est [illegible] Empedocli [illegible] ... corpora sunt prima elementa: & quod generatio [illegible] congregationem & segregationem. D. A. [illegible] ... in Scientia Naturali in aliis [illegible] ... in hac scientia [illegible] ... Deinde [illegible] ... principia [illegible] ... principia naturalis corporis [illegible] ... in hac scientia [illegible] ... demonstratio erit de Scientia Naturali [illegible] ... in hac scientia [illegible] substantia prima [illegible] ... Naturali scientia [illegible] ... principium corporis [illegible] ... Deinde dixit. Et non bene dixit, [illegible] ... in qualitate, & substantia [illegible] elementa [illegible] ... elementa, aut elementum sunt simplicia, sunt impossibile ut [illegible] ... frigidum [illegible] neque frigidum in calidum. * Item, [illegible] est ut recipiat passionem, & ut transmutetur de contrario in contrarium, & hoc est contrarium ei, quod comprehenditur visu. Et similiter impossibile est ut elementum sit unum corpus, & simplex, ut transmutetur de magno in parvum, aut de parvo in magnum. D. A. Quapropter [illegible] ... alteratio in substantia, [illegible] elementis, aut in elementis, necesse est ut natura [illegible] compositorum sit [illegible] natura elementorum: ita quod si elementum fuerit ignis, erit natura omnium rerum ignis: & si aqua, aqua. & nullus antiquorum dixit hoc, scilicet quod compositum ex elementis conveniat cum elementis in nomine, & definitione.

[illegible] ... in Scientia Naturali [illegible] ... Naturali [illegible] ... Naturali [illegible] ... Naturali ... & in illa [illegible] ... rememoratione.

* Id enim impossibile est ut accipiat passionem, & ut mutetur de contrario in [illegible] substantia [illegible] ... materia [illegible].

Examinatio opinionis Anaxagorae. Cap. III.

Naxagoram vero si quis putaverit duo dicere elementa, maxime secundum rationem arbitrabitur: quam ille quidem ipse non dispexit, necessario tamen secutus fuisset eos, qui eam inferrent. Quandoquidem & aliter cum absurdum sit dicere a principio omnia mixta esse, tum quoniam accidit immixta oportere antea esse, tum quoniam non est natura aptum quodcunque cuicunque misceri, & ad haec, quoniam passiones, & accidentia separarentur a substantiis: eorundem enim est mistio, & separatio, si quis tamen sequatur, dispiciens una cum eo quae dicere vult, fortasse videbitur quaedam nova recentius dicere.

Anaxagoras vero, qui dicebat elementa esse duo, opinabatur hoc propter hunc sermonem, quem ipse non intellexit, & consequebantur quasdam sophisticationes, quae induxerunt eum ad hoc. Et turpe est ut

A [illegible]

[illegible] 16

[illegible]

B [illegible]

[illegible]

C [illegible]

Quando n. nil erat separatum, patet quod nil erat verum de illa sub stantia dicendum, scilicet quod neque album, neque nigrum, aut fuscum, aut aliam colorem, sed quod colore vacans necessario esset, alioqui [illegible]

[illegible]

quæ aliquem horum colorum haberet. similiter etiam sine figura [illegible] ratione, nec aliud quicquam similium. nec enim quale quid possibile est illud esse, neque quantum, neque quid. formarum enim [illegible] in parte [illegible] hoc vero impossibile, [illegible] ista sine omnia, esset partes eius separata.

Quoniam autem in fundamento naturæ non est aliquid distinctum, manifestum est quod non [illegible] dicitur in illa substantia quod est alicuius dispositionis, dico neque albi neque nigri, neque alterius coloris [illegible] sine colore necessario, & in eo est negatio aliorum omnium colorum. & similiter est sine aliqua mixtione, & similiter non erit in eo aliqua consimilium partium, & non existimatur habere qualitatem, [illegible] aliud omnino. quoniam illud quod dicitur de aliquo particularum, illa sunt species illius: quod est impossibile.

17 Et similiter [illegible], quia manifestum est (ut ipse dixit) quod in principio ex quo fit generatio, non est aliquod [illegible] ex his, quæ generantur, [illegible] sequitur quod oportet quod illud sit principium [illegible] aliqua dispositione eorum, quæ fiunt ex eo, quod [illegible] omnes dispositiones [illegible] & accidentales fiunt ex eo. & [illegible] generatio non est ex eo quod est ens, sed ex eo quod est non ens, manifestum est quod hoc principium non debet esse in aliqua dispositione [illegible] [illegible] quoniam si esset in aliquod [illegible], [illegible] esse [illegible] in principio [illegible] negatio omnium formarum [illegible] substantialium, quam [illegible] [illegible] quod [illegible] non est possibile [illegible] de aliquo ente ex decem [illegible], quantum, [illegible] esset genus [illegible], & [illegible] species, [illegible] primum & [illegible] hoc, [illegible] quod materia prima, [illegible] genus [illegible] forma universalis. materia vero non est forma universalis, quia non habet in se [illegible] aliquid omnino [illegible] universalis, [illegible] particularis, sed primo recipit formam universalem, & [illegible] [illegible] forma [illegible] individualium. & est una numero secundum quod est subiectum formarum individualium, sed multa secundum formam, quia dividitur per eam & in hoc simile est generi, quia dividitur per formam, & [illegible] genus per differentias. [illegible] vero, quoniam materia est una [illegible] in multis, [illegible] esse [illegible] potentia [illegible]. Ac [illegible] forma [illegible] actum, & potentia in multis, & [illegible] est una [illegible] [illegible]. quoniam [illegible] plures differentias [illegible] ad [illegible] formam [illegible] dicitur de pluribus differentibus specie. & de [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]

Quoniam autem manifestum est quod in principio, ex quo est generatio, [illegible] non debet esse aliquid ens, quæ generantur ab eo in actu, manifestum est quod illud principium non debet esse in aliqua dispositione eorum, quæ fiunt ex eo. quoniam, si [illegible] omnes dispositiones substantiales & accidentales, & generatio non est ex eo quod est ens, sed ex eo quod est non ens, manifestum est quod illud principium non debet esse in aliqua dispositione, neque [illegible] qualitatem [illegible], neque substantialitatem, neque [illegible] quantitatem. [illegible], si diceretur de eo aliquid illorum, tunc esset [illegible] generaretur ex [illegible] & manifestum est quod non generatur, nisi illud, quod non est. & ideo [illegible] [illegible], et in eo [illegible] negatio omnium formarum. & hoc [illegible] & similiter est sine aliqua mixtione, [illegible] non [illegible] aliquod [illegible] [illegible] [illegible] in eo aliquod corpus consimilium partium, [illegible] non [illegible] habens qualitatem, & [illegible] non est possibile, [illegible]

Materia de aliquo non [illegible] decem [illegible] dicitur.

Materia in [illegible] primo formas universales.

Materia de [illegible] prædicatur.

A [illegible] de aliquo [illegible] primo [illegible] qualitatem, [illegible] gene[illegible] [illegible] genus [illegible] species, & ipsum esse genus [illegible]. Et dixit hoc, quia [illegible] est [illegible] genus est aliud a materia. [illegible] [illegible] materia [illegible] secundum quod [illegible] esse [illegible] & [illegible] recipit, [illegible] habet formam [illegible] recipit [illegible] formam [illegible] & [illegible] recipit [illegible] & [illegible] in potentia, secundum quod [illegible] formarum [illegible] & [illegible] potentia. Et [illegible] a genere quia est [illegible] in [illegible] secundum quod [illegible] genus [illegible] & [illegible] habet genus praedicari de pluribus speciebus, & [illegible] non possit praedicari de speciebus [illegible] & [illegible] Alexander [illegible] quod genus est aliud a materia.

[illegible] opiniones eorum, qui [illegible] quatuor [illegible] ponebant: [illegible] Pythagoricis, principia [illegible] quam Naturalis [illegible]. Cap. IIII.

B Alii putant omnia esse mota, intellectu excepto: hunc vero solum impermixtum, & purum. Ex hoc vero accidit principia dicere, & ipsum unum (hoc enim simplex & impermixtum) & alterum [illegible] quale [illegible] [illegible] ante quam [illegible], & [illegible] [illegible]. Qui dixit quidem neque recte, neque clare, vult [illegible] quiddam [illegible], quia [illegible] [illegible], & [illegible] apparent. Verum hi quidem [illegible], quae circa generationem, & corruptionem, & motum sunt rationem, [illegible] fere solum [illegible] substantiam & principia, & causas investigant solam. Quicunque vero de omnibus quidem entibus speculantur, entium [illegible] [illegible], [illegible] non sensibilia ponunt, manifestum est quod de [illegible] [illegible] perscrutantur. Quare magis immoremur [illegible] de [illegible] quid [illegible]

C [illegible] non bene dicunt, ad considerandum, [illegible] [illegible].

Omnia autem sunt [illegible] & [illegible] omnia [illegible] intellectum [illegible] est [illegible]. Et in illis rebus [illegible] ad primum [illegible] esse [illegible] & simplex, sicut [illegible] [illegible] [illegible] modo. Qui [illegible] [illegible] recte dicunt, & [illegible] dicimus. Sed isti [illegible] non [illegible] generatione & corruptione, & motu [illegible], & [illegible] perscrutantur de substantia & principiis, & causis [illegible]. Et qui ponunt [illegible] in [illegible], dicentes quaedam sensibilia, quaedam [illegible] & manifestum est secundum hunc modum [illegible] in utroque genere. Et ideo, si quis voluerit [illegible] hoc, quod dixerunt verum [illegible], aut non, poterit hoc facere ex [illegible], quam diximus modo.

[illegible]

Qui itaq; Pythagorici appellantur, principiis quidé, & elementis alieniori modo, quã Physiologi, vtuntur. Causa vero est, quoniã ea non ex sensibilibus acceperunt. Entium n. quæ mathematica sunt, sine motu sunt, præter illa, quæ circa Astrologiã sunt. disputant tamé, & tractant omnia de natura. etenim generant cœlũ, & circa eius passiones, partes, & opera obseruant quod accidit, et principia, & causas in his consumunt, tanquam cæteris Physiologis conuenientes: quod quidem ens hoc est, quodcunq; sensibile est, & quod continet id, quod vocatur cœlum.

Multi homines reputant quod Naturalis philosophia, & Diuina sunt eadem scientia.

A Qui vero vocantur Pythagorici, utuntur principiis, & elementis modo diverso ab eo, quo utuntur loquentes in natura. Et causa in hoc est, quia non acceperunt illa ex sensibilibus. Mathematica enim sunt sine motu, praeter ea, quae sunt in Astrologia. & isti disputant & loquuntur de natura, & considerant coelum, & partes eius, & actiones & passiones, & istis generant illa, & dant illi principia & causas, et conveniunt in Naturalibus. cum enim non sint nisi sensibilia, & accipiunt illud, quod dicitur coelum. Et dicunt in causis & principiis multa supra eorum, sicut diximus.

Cum declaravit, quod ex ista positione [illegible] 19

[illegible] Cōmunis Naturalis philosophia cū Astrologia speculatione corporum coelestium, & partium, & accidentium.

B [illegible]

[illegible] Quare Pythagorici reddiderint per numeros omnium causa

C [illegible]

Cum declaravit [illegible] Qui vero vocantur Pythagorici [illegible] Documentū Quomodo solū Astrologia inter Mathematicas disciplinas motum consideret, vide etiam 12. Met. co. 44. 41. & 2. Ph. com. 18, & 2. cae. c. 17.

[illegible]

Causas vero & principia, quae dixerunt, sufficientia, ut dicimus, sunt ascendere ad superiora entium transcendere, & magis quam de naturalibus sermonibus convenientia. Ex quo vero modo motus erit, finito & infinito, & pari & impari solum suppositis, nihil aiunt.

Attendamus igitur ad illud, quod est altius de entibus, & principiis, ad illud, cui convenit sermo naturalis, & dicamus quod causas quasdam modo quidam est finitum, & quidam infinitum, & nihil dicunt de [illegible] dico pari & impari.

[illegible]

Arist. pythagoricos naturali sermone [illegible]

[illegible]

Aut quomodo possibile est sine motu & mutatione generationem & corruptionem esse, aut actiones corporum, quae in caelo feruntur. Id sunt quia eis concedatur ex his magnitudinem esse, sua monstrentur hoc, quomodo tamen quaedam corporum levia, quaedam gravitatem habentia erunt e quibus supponunt, & [illegible]

[illegible]

A [illegible] corporibus, de sensibilibus dicūt. quare de igne, aqua, aut de huiusmodi ceteris corporibus nihil dixerunt, tanquam nil de sensibilibus proprium dicentes.

Et quomodo potest esse generatio & corruptio sine motu & altera[illegible] [illegible] que sunt ex celo. Et si fuerit concessum, [illegible] magnitudo, quomo[illegible] [illegible] corporum enim hoc est leue, & hoc est gra[illegible] [illegible] & [illegible] nihil est magis dignū [illegible] & sensibilia & ideo non [illegible] de igne, & [illegible] [illegible] sensibilium corporum, [illegible] etiam dicere de sensibilibus [illegible] [illegible].

Numeri, & [illegible] non est aliqua generatio, nec [illegible] — 21 Inconuenientia Pythagoricorū dogmata consequentia.

[illegible] generatio & corruptio, quod est [illegible] generatione [illegible] generatio & corruptio [illegible]

B [illegible] — Sensibilium corporū aliqua sunt grauia, & aliqua leuia.

[illegible] — Numeri non sunt mobiles.

C [illegible]

[illegible] — Contingit Antiquos nō dicere leuia nō coueniens sed in sensibilibus, ex hoc [illegible] & [illegible]

[illegible] passiones quidem numeri, et ipsum numerum [illegible] causas omnium esse, [illegible] principio, ac [illegible] in caelo [illegible] vero alium praeter hunc numerum, ex quo mundus constat, nullum [illegible]

Et etiam quomodo intelligendum quod passiones numerorum [illegible] causae et numeri, qui sunt in caelo, sunt existentes et [illegible] [illegible] et nullus alius est numerus, ex quo sit constitutus mundus.

[illegible] [illegible]

[illegible]

Cum vero in hac quidem parte opinio eis sit et tempus, paulo vero desuper aut deorsum * iniustitia et discretio, aut mixtio, demonstrationem autem asserant, quod horum quidem unumquodque numerus est, accidit autem in hunc locum iam multitudinem iam constitutarum magnitudinum esse, eo quod passiones hae sequuntur singula loca, utrum iste idem numerus, qui in caelo, quem oportet accipere, quod horum unumquodque est, an praeter istum alter?

[illegible] existimaverunt in aliquo particulari aliqua existimatione, erit secundum illam existimationem: et dicunt quod hoc, quod est superius et inferius, et mixtio, et distinctio, est demonstratio quod quodlibet istorum est numerus. quapropter contingit ut magnitudines secundum hunc modum constituantur ex multis. passio enim cuiuslibet [illegible] sequitur unumquodque locorum, quandoque ipsum etiam ille numerus, qui est in caelo, et hoc est opinandum, quod est unumquodque istorum, aut praeter.

[illegible] [illegible] quod [illegible] [illegible] [illegible]

Marginal notes:

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

A [illegible]

B [illegible]

Vtro certum dixere esse sic, at ille quoque numeros putat, et illa esse horum causas, sed intelligibiles quidem causas, hos vero sensibiles. De Pythagoricis itaque [illegible]

Plato autem dixit esse aliud, opinatur enim quod isti, et hae causae sunt numeri, sed causae sunt intellectae, et istae sunt sensibiles. Dimittamus nunc sermonem Pythagoricorum, et sit finis sermonis in hoc, quod diximus.

24 [illegible]

C [illegible]

Plato autem [illegible]

Caput Quartum Redargutionum adversus Ideorum assertores [illegible] causas inquirere modi sunt.

QVI vero ideas * posuerunt, primum quidem, cum quaererent horum existentium causas habere, altera aequalia his numero [illegible], velut siquis numerare volens, cum pauciora quidem putaret [illegible], arbitretur non posse, plura vero cum [illegible] ita numeret. Fere enim formae aequales aut non pauciores iis sunt.

Solum Aristo. [illegible] corporis [illegible] loca. Sed oppositum [illegible] Arist. [illegible] & [illegible]

Numerus, qui est rerum causa [illegible] numerus [illegible]

* a.c. idea causas.

Qui autem posuerunt species esse causas [illegible]

25 [illegible] Platonicorum [illegible]

Caeli [illegible]

[illegible]

Generatio [illegible]

[illegible]

Numerus [illegible]

[illegible]

A [illegible]

per æqualitatem ponderum.

Et quidam dum de eis causas quærerent, ad illas processerunt. nã [illegible]

Et [illegible] quid est, & præter substantias

secundum [illegible] in multis est unum, & in his, & in sempiternis.

[illegible] ex quo quæruntur causæ, & declinatur ab

Et [illegible] in utroque illorum est nomen commune, & ex substantiis

[illegible] in multitudine unum, & in istis, & in æternis etiam.

[illegible] 16

[illegible] Vide 3. de Ani. c. 8.

B [illegible] Vide 3. de Ani. c. 4. & 19.

[illegible] Natura speciei nullum habet esse, nisi [illegible]

Item quæ [illegible] ostendunt quod formæ sunt, secundum nul-
lum [illegible] apparent. Ex quibusdam namque, non est necesse fieri syllo
gismum, ex quibusdam vero etiam, quorum non putamus, formæ fiunt.
[illegible] secundum namque rationes quæ ex scientiis, formæ erunt Vide etiam 3.
C omnium, quorum scientiæ sunt. secundum vero unum in multis, & de Ani. c. [illegible]
negationum, et secundum quod intelligitur quippiam eo corrupto, & 2. de Ani. c. [illegible] & 3. de
etiam corruptibilium; [illegible] quoddam horum est. Ani. c. 18. &

Et etiam [illegible] modum, qui declarat esse species, & q 1. [illegible] c. 4.
illa habere esse. Ex quibusdam enim nunquam fit syllogismus neces- & quæ [illegible]
sarius, & ex quibusdam non declaratur nobis ea, quæ existimamus [illegible] hoc com.
esse formas. secundum autem sermones acceptos ex scientiis species [illegible]
non sunt nisi rerum, quæ sunt scientiæ, et ex uno in pluribus et affir
mationibus [illegible] ex imaginatione autem alicuius corruptibilis rerum
corruptibilium [illegible] hæc non est nisi imago aliqua istis rebus.

[illegible] quod substantia universalis habet 17
[illegible] Ex substantia singulari non fit syllo
[illegible] gismus.
[illegible]

[illegible] ... & sunt in ... [illegible] ... quod est ... [illegible] ... animal, vel disciplinabile ... [illegible] ... est in anima ... [illegible] ... & comprehensio duplex ... [illegible] ... comprehensio est ... [illegible] ... cuius principium est ... [illegible] ... cuius comprehensio est ... [illegible] ... & hoc secundum ... [illegible] ... cuius principium est ... [illegible]

Vle nō est generabile, neq; corruptibile nisi per accidēs.

Cōprehēsio duplex.

[illegible] ... vniuersale habet esse ... [illegible] ... substantia ... [illegible] ... vniuersalia ... [illegible] ... quod est ... praedicatum de pluribus & ex ... [illegible] ... inter particularia & ... [illegible] ... imaginationem & intellectum ... [illegible] ... ex imaginatione, & ... [illegible] ... comprehensio ... [illegible] ... praedicantur de pluribus, & ... sub affirmatione & negatione ... [illegible] ... non habet esse, nisi secundum quod est ... [illegible] ... in anima ... affirmationem & negationem ... [illegible] ... compositionem ... & sunt formae ... [illegible] ... & intellectus vniuersalis.

Vlis descriptio.

Vle non hēt esse, nisi secūdū q̄ est sēsibile, scdm q̄ est in aīa.

Vle nō est generabile & corruptibile, nisi per accidens.

Sēsibilia habēt duos modos cōprehēsionis. vide aliā distinctionē 7. & 12. com. 53.

Item per rationes, quae magis certae sunt, quaedam quidem relationum, quae ad aliquid sunt, ideas faciunt, quarum non dicimus esse per se genus: quaedam vero tertium hominem dicunt. & simpliciter de formis rationes illa perimunt, quae magis esse quam ipsas ideas esse volunt, qui dicunt formas. Accidit enim non dualitatem esse primum, sed numerum, et quod ad aliquid eo, quod per se est, anterius, quaecunque, cum quidam sequuti sunt de ideis opiniones, aduersata principiis sunt.

Verificatio autem sermonis quidam ponunt species de relatiuo, et non opinantur quod aliquid per se est genus: et quidam dicunt tertium hominem esse, et isti auferunt per ... sermones, qui sunt in speciebus, et principia qui opinantur dicentes esse species, et sunt ista. Et contingit ex hoc quod dualitas non sit prior numero, et hoc etiam est relatiuum ad aliquid, et dicitur de se: et alia,

A quae dicere quidam de opinionibus in formis, et erraverunt in eis per principia.

[illegible]

B [illegible]

C Item secundum existimationem, secundum quam esse dicebant ideas, non solum substantiarum, sed multorum etiam aliorum formae erunt, etenim unus conceptus non solum de substantiis, sed de caeteris etiam est, et scientiae non solum substantiae, sed etiam aliorum sunt et caetera huiusmodi multa accidunt infinita.

Et etiam secundum intelligere, de quo dicebant esse formarum, necesse est ut formae non sint tantum substantiarum, sed et non substantiarum. Et similiter et scientiae etiam non sunt tantum substantiarum, sed aliarum rerum et alia multa inconvenientia, quae contingent eis.

[illegible]

Et est, & etiam contingit eis, cum dixerunt quod intelligere est [illegible] per se, ut formae non sint substantiarum, sed accidentium. Intelligentia non est tantum substantiarum, sed etiam accidentium.

Secundum vero necessitatem & opiniones de eis, si formae participabiles sunt, necesse est substantiarum solum esse ideas. non enim secundum accidens participatio earum est, sed oportet sic unumquodque participare, in quantum * non de subiecto dicitur. Dico autem, ut si quid ipso duplo participat, hoc etiam aeterno participat, sed secundum accidens. accidit enim duplo, aeternum esse. quare formae substantiae erunt. haec autem hic, & ibi substantiam significant. Aut quid erit dicere esse aliquid praeter haec, unum in multis? Et si eadem species est idearum, & participantium, erit aliquid commune. Cur enim magis in corruptibilibus dualitatibus, & pluribus quidem dualitatibus, sed aeternis, dualitatem esse unam, & eandem, sit, quam in ipsa, & quadam? Et si non est eadem species, aequivocatio erit profecto, & simile, ac si quis & Calliam, & lignum hominem appellarit, quorum nullam inspexerit communicationem.

* a. l. de subiecto dicitur.

Secundum autem necessarium est & quod existimatur in eis secundum illum, scilicet quod species substantiarum sint ideae, & necessarium est ut sint singularia: quia determinatio earum non est per accidens, sed necesse est ut quodlibet earum in se sit determinatum, cum non dicatur de subiecto. Dico, ut in aliquo sit duplum, in illo igitur erit aeternum, sed per accidens, accidit enim duplo, quod sit aeternum & [illegible] quare species sunt substantiae, sunt in hoc loco significantes substantias. Illic autem qualecunque sit ens, dicitur esse aliquid, & cum hoc unum de pluribus. Si igitur est species specierum, & determinata habent aliquid in quo communicant, quid est igitur illud, quod est proprium dualitatibus corruptibilibus? Et dualitas est proprium dualitatibus corruptibilibus, & dualitas est multitudinis dualitatis sempiterna, & est eadem, dicitur ergo in respectu aliorum, & de se. Et si species non fuerit eadem, tunc erunt aequivoca, verbi gratia ut aliquis vocet hominem Calliam, & lignum sine consideratione ad intentionem, in qua communicant.

31 Hic ostendit Platonicos male sensisse de principiis entium, indicatione sumpta ab ratione praedicati cum subiecto, & dixit quod necessarium est, quod species habentes definitiones, & substantias eorum, quae sunt sub eis, debent esse una cum eis de quibus praedicantur, quoniam praedicatio eorum de illis [illegible] substantia non est accidentalis praedicatio, sicut accidentium de substantiis, & accidentium ad se invicem: & dixit hoc, propterea quia illae formae [illegible] sunt: & ideo opinati sunt (sicut dictum est) quod formae hae sunt substantiae, & ideo vocaverunt eas formas [illegible] propter hoc, & illae sunt [illegible] ideo opinati, ut illae sint eaedem cum eis, de quibus praedicantur [illegible] praedicatio earum non est per accidens, quia praedicatio substantiarum [illegible] non est sicut praedicatio accidentis de substantiis, aut accidentium ad invicem, & per hunc [illegible] sunt formae, ut opinati sunt: & ideo necesse est ut forma substantialis [illegible] in determinata substantia [illegible]

Praedicatio accidentalis duplex.

A [illegible]

B [illegible]

C [illegible]

corruptibilibus & aeternis, [illegible] de se, secundum quod est [illegible] & [illegible] alterum, [illegible] & [illegible] alterum. [illegible] species non [illegible] corruptibilis & aeterna [illegible] de corruptibilibus & aeternis [illegible] & [illegible] de generat. & de corruptibil. [illegible] substantiam & [illegible] species non [illegible] & est illud, quod [illegible] de pluribus [illegible] secundum quid, [illegible] de illa forma, & de illa, quod hic est, [illegible] aequiuocum, & [illegible].

Potissimum vero dubitabit aliquis, quidnam formae conferant sempiternis sensibilium, aut illis, quae fiunt & corrumpuntur, nec enim motus, nec alicuius transmutationis eis causae sunt. At nec ad scientiam aliorum prosunt, nec e. horum illae substantiae sunt: in his enim essent. nec ad esse, cum non insint participantibus. Ita enim fortasse causae putabuntur esse, vt album mixtum albo. Sed ista ratio facile redargui potest, quam Anaxagoras prius, Eudoxus vero posterius, & quidam alii dixerunt, facile enim est multa, & impossibilia ad hanc opinionem cogere. At nec ex formis caetera sunt, secundum vllum eorum modorum, qui dici solent.

Et ambiguitas magna [illegible] in hoc, quod acquirunt [illegible] sensibilia, & corruptibilia & generabilia de speciebus aeternis, cum non sint causae alicuius motus, & alterationis. Et talis est dispositio earum in scientia, neque etiam acquirunt in aliis rebus, neque substantia illorum sunt de substantiis illorum sensibilium. Et ista etiam, si [illegible] in vniuersalibus non fuerint, [illegible], vt aliquis existimat, quod causa in albo est, quia albedo fuit mixta cum albo. Sed hoc est [illegible] sermo [illegible] & Anaxago. primo, & posterius Eudoxus, & alii dixerunt quod facile est congregare multa. Sed hoc est impossibile in [illegible] eandem hanc opinionem. Et etiam neque alia res fiunt ex speciebus secundum aliquem modorum, qui assueti sunt dici.

91 Cum iam induxit hanc Platonis opinionem secundum ea, quae manifesta sunt, & [illegible] [illegible]. Cum ergo [illegible] corruptibilium [illegible] corpora [illegible] sensibilibus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] & corruptibilia, & [illegible] causae [illegible] secundum formam, neque [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] albedo non esset mixta cum [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], vt Socrates, neque vt Plato, neque vt Callias, [illegible] [illegible]

Primũ dubiũ contra opinionẽ Pla.

[illegible] abstractũ [illegible] materiale.

Secundũ in [illegible]

Vide vlti.

A [illegible]

B [illegible]

Dicere vero exemplaria ea esse, & cetera eis participare, vaniloquium, & metaphoras poeticas dicere est. Quid enim est, quod agit,
C ad ideas inspiciens? possibile enim est & esse, & fieri quodcunque simile, etiam non ad illud assimilatum. quare & existente Socrate, & non existente, fiet utique qualis Socrates est. similiter autem palam si Socrates sempiternus esset. At erunt etiam plura exemplaria, ergo & species, velut hominis, animal, & bipes, simul autem & *idealis homo. * ipse homo

Dicere autem species exemplaria esse est sermo vacuus, similis sermonibus versificatorum. Et quid est illud, quod non agit absque eo quod aspiciat formam? potest enim esse ens & non ens, & si non assimilatur alicui adeo quod Socrates erit, & non erit nisi ut exemplar sit Socrates. Et secundum hunc modum sunt [illegible] ut Socrates sit aeternus, & habet multa exemplaria, sicut species. sunt homo habet animal & bipedale, & homo idem est in utroque.

82 Commenti [illegible]

Tertium incō venientem.

[illegible]

Quartum inconveniens.

[illegible]

[illegible]

Item, non solum sensibilium exemplaria formae erunt, verum etiam ipsarum, ut puta genus, tanquam genus specierum. quare idem erit exemplar, & imago. Item videri posset impossibile esse separatam substantiam, & cuius est substantia. quare quomodo ideae, cum rerum substantiae sint, separatae forent? in Phaedone autem ita dicitur, quod [illegible] ipsum esse, tum ipsius fieri formae causae sint.

Et etiam species non sunt exemplaria rerum sensibilium, sed & ipsarum etiam, sicut genus quod est genus multarum specierum. & sic idem erit exemplum, & forma sui ipsius. Et etiam impossibile est ut existimentur esse entia abstracta a substantiis, & substantiae non. & si non, quomodo erunt species substantiae rerum abstractarum ab illis? & hoc dictum fuit in Phaedone scilicet quod species sunt causae

83 generationis.

Quintum inconveniens.

[illegible]

A [illegible]

B

Quamquam formae existant, non tamen participantia fiunt, si non sit, quod moveat. At multa alia fiunt, velut domus, et annulus, quorum non dicimus esse formas. quare patet posse contingere et ea quorum esse dicunt, & esse, & fieri, etiam propter tales causas, quales eorum, quae nunc dicta sunt.

Et etiam cum species fuerint, etiam non habebunt determinata, & sic etiam cum aliis multis rebus, sicut domus non fiunt [illegible] manifestum est quod possibile est et fieri, & ut fiant a talibus illis causis, quae modo fuerunt dictae.

[illegible]

C [illegible]

Summa in-convenientium.

Impossibile est separatione formae esse abstractas a substantiis quarum sunt formae.

14 Expositio in-convenientium.

Plato posuit [illegible] ideas.

[illegible]

Item, si formae numeri sunt, quomodo erunt causae? Vtrum quoniam ipsa entia sunt diuersi numeri, vtputa hic quidem numerus homo, hic vero Socrates, hic autem Callias? Cur igitur isti his causae sunt? etenim si hi quidem aeterni, hi vero non, nihil differt.

Et etiam, si species sunt numeri, quomodo erunt causae? Primo vero, quia entia sunt diuersi, verbi gratia quod ille numerus est homo, & ille Socrates, & ille Hyllas: quare ipsae erunt illorum? & non differunt etiam in hoc, si quaedam fuerint aeterna, & quaedam non.

37 Hoc autem [illegible]

Solus Plato posuit ideas numeros. [illegible]

Animal est [illegible] est pars corruptibilis. [illegible]

Cum [illegible]

* Rationem. Quid si quoniam * proportiones numerorum ea, quae sic, ut symphonia, patet quidem enim quidem erit, quorum proportiones sunt. Si igitur hoc materia est, manifestum est quod ipsi etiam numeri proportiones earum erunt ad alterum etiam. Dico autem, ut si Calliae proportio est in numeris ignis, terrae, aquae, & aeris, & ipse homo aliquorum aliorum subiectorum erit. & idea numerum, & etiam quod ipse homo, siue aliquis numerus sit, siue non, erit tamen proportio in numeris aliquorum, & non numerus & non erit aliquis propter numerus.

Et cum definitiones numerorum fuerint communes illis, [illegible] manifestum est quod aliquid est, cuius sunt illae definitiones. Et manifestum est quod hoc est materia [illegible] numeri sunt definitiones [illegible]. Verbi gratia quod si definitio Hylli fuerit in [illegible] ignis, & terrae, & aquae, tunc ille homo aut erit aliquis [illegible], aut non, quoniam sit definitio aliquorum numerorum, & non [illegible] & non erunt illa etiam aliquis numerus.

38 Cum ergo numerus est [illegible]

A [illegible] numerus [illegible] Animal [illegible] Aqua, Ignis, Terra [illegible] homo [illegible] Numerus [illegible] definitio [illegible]

Inconvenientia contingentia Platoni.

[illegible] numerus [illegible] materia, & forma [illegible] definitio [illegible]

B [illegible] homo [illegible] numerus [illegible] definitio numeri non est numerus [illegible] elementa [illegible]

Definitio numeri non est conversa sicut definitio animalis est animal.

Item a multis numeris unus numerus fit, ex speciebus, ut 10, quae species una? Quod si non ex his, sed ex numeralibus, ut ex decem [illegible] quae se habent unitates? Sunt enim eiusdem speciei sunt, multa inconvenientia sequentur. Nec non eiusdem speciei, nec eadem [illegible] nec caeterae [illegible].

Et etiam ex pluribus numeris fit unus numerus, quomodo igitur ex pluribus speciebus fit una species? Et si non fiunt ex eis, sed ex

C numeris, sicut mille, quomodo igitur sunt illae unitates? Quoniam, si sunt consimiles in specie, contingunt multa impossibilia, & si unaquaeque fuerit [illegible] in aliqua specie, non enim [illegible] neque [illegible] sunt [illegible].

Cum ergo ex pluribus numeris fit unus numerus [illegible] & species sunt numeri, quomodo ergo ex pluribus speciebus fit una species? [illegible] 17

[illegible]

Diversitas unitatum contingunt.

[illegible]

Quo itaque different, cum impossibiles sint? haec enim nec mathematica sunt, nec ista secundorum consimilia. Etiam necesse est quoddam numeri genus ponere, circa quod Arithmetica.

Et quid posteriorum non sint possibiles? & haec una est de medijs [illegible] numeris, neque intelligitur. De necessitate igitur est ponere aliud numerum, & est subiectum Arithmeticae.

T.c. [illegible]

Possibile [illegible] possibili ex possibili componitur.

[illegible]

Tres sunt species numerorum.

[illegible]

Et omnia, quae media dicuntur a quibusdam quo quomodo, aut quibus principiis sunt, aut cur ista sunt, quae media dicuntur, & [illegible] sunt entia?

Et omnia media, aut sunt ex rebus simpliciter, aut ex aliquibus principiis, aut ex illo, ex quo est ordinatum post media.

80 [illegible]

A [illegible]

B [illegible]

Item unum, quia in dualitate sunt, utrumq; ex aliqua priore dualitate: at hoc impossibile est. Item cur unum est numerus collectum.

Et etiam unitatis cuiuslibet oportet sint ex aliquo. oportet igitur [illegible] quod est impossibile. Et etiam non erit numerus [illegible].

C [illegible]

[illegible]

A [illegible]

Longitudines quidem ex longo & brevi ponunt, ex quodam parvo & magno: planum vero ex lato & stricto: corpus autem ex alto & humili.

B Linea autem componitur ex longo & brevi: & ex parvo & magno: & superficies ex lato & stricto: & corpus ex profundo & alto.

[illegible]

Principia apud eos primo contraria. [illegible]

[illegible]

At quomodo aut planum habebit lineam, aut solidum lineam atque planum? aliud namque genus latum & strictum, altum & humile. C Quemadmodum igitur neque numerus est in eis, eo quod multum & paucum ab his aliud est, ita manifestum est, quod nec aliud quicquam superiorum inferioribus inerit. At vero nec latum genus altius est, [illegible] corpus esset planum quid. Item puncta, ex quo inerunt? At huic generi adversabatur Plato, [illegible] dogmata Geometricum. [illegible] principium lineae, hoc vero saepius ponebat lineas indivisibiles. [illegible] est harum aliquem esse terminum. [illegible] linea est, punctum quoque est.

[illegible] superficies est linea, aut corpus linea & superficies: genus enim lati & stricti aliud est a genere profundi & alti: [illegible] contraria. [illegible] manifestum est quod neque aliud superiorum [illegible] inferiorum. Immo neque genus lati est genus profundi. Superficies enim esset aliquid ex corpore. & puncta [illegible]

ex aliquo. Et illud genus consyderat Plato secundum opinionem [illegible] geometriam, sed vocat eas principium lineæ. & multotiens [illegible] hoc ex lineis non divisibilibus. & hoc necessarium est ut sit sec[illegible] hanc tamdiu. Ubi enim est linea, est punctus.

43 Cum autem [illegible] opinionem Platonis, [illegible] principia sunt diversa: linea, superficies, & corpus sunt res diversa [illegible] superficiei, & corporis principia sunt diversa [illegible] [illegible]

Reddit dubi- dictum principia sunt di- versa.

Principia superficiei, & corporis sunt diversa.

[illegible]

Plato opinabatur [illegible] principium puncti, & [illegible] superficiei, & [illegible] corporis [illegible]

[illegible]

ad eosdem

[illegible]

A [illegible]

Pars de sua operatione c. est, dicit q. & inde.

Et omnino cum Sapientia sit de manifestis causam quaerere, hanc quidem praetermisimus, nihil enim de causa dicimus, unde principium transmutationis. Substantiam vero eorum dicere putantes alias substantias esse dicimus. Quomodo vero illae horum substantiae, inaniter dicimus, participare namque, ut prius diximus, nihil est. Nec
B quam etiam, quam scientiis esse causam videmus, propter quam omnis intellectus, & omnis natura facit: nec illam causam, quam unum de principiis esse dicimus, species formae attingunt. sed facta sunt hac nunc * Mathemata facta sunt Philosophia, quamuis dicant aliorum gratia ea oportere tractare.

* Disciplina

Et cum Philosophia consideret de rebus apparentibus, hoc non col[illegible] dicemus de causa, quae est principium alterationis [illegible] formationem de substantia, dicemus quod substantiae [illegible] sunt aliae, ita q. si diceremus quod illa sunt substantia [illegible] Quoniam autem sunt communes, [illegible] diximus [illegible] nihil est, neq; videmus etiam quod sunt causae scientiarum, [illegible] volumus aliquem intellectum, & naturam, qui ponit hanc causam, [illegible] species non assimilantur alicui principiorum. & [illegible] quia Philosophia, quando locuta fuerit in aliqua [illegible]
C [illegible]

[illegible]

44 Philosophia habet inquirere causa de iis, quae sensui apparent.

Arist. nō de struit Ideas in se, sed ut non sint causa generationis, & scientiae.

[illegible]

Quae sint ad usus Logic. vide [illegible]

[illegible] Logica communibus, [illegible]

Item subiectam substantiam, ut materiam magis mathematicam [illegible] quia praedicatio [illegible], ac magis praedicari, & differentiam substantiae, ac materiae esse, velut magnum, & paruum, sicuti aiunt Physici rarum, & densum primas subiecti dicentes has differentias: haec etenim excessus quidam, & defectus sunt. De motu autem, si haec motus erunt, patet quod formae mouebuntur.

Et etiam, si aliquis acceperit substantiam, de qua loquimur, [illegible] materiam mathematicam, hoc non faciet propter nisi [illegible] dare differentiam inter substantiam & materiam, sicut magnum & paruum, sicut dicunt Naturales quod primae differentiae subiecti [illegible] raritas & densitas, & ista non sunt nisi additio & diminutio [illegible]. Si igitur ista sunt motus, manifestum est quod species sunt mobiles.

45 [illegible]

Intelligentiae quasi materia [illegible] in uno quo est forma.

[illegible]

A [illegible]

B [illegible]

Quod si non, unde capitul. [illegible] communem de natura considerationem [illegible] quod facile probare videtur, quod omnia unum non sit, ex[illegible] quod non sunt omnia unum. Sed ipsum unum siquis concedat [illegible] hoc quidem, nisi quia universale concedat esse genus [illegible] in quibusdam impossibile. Nullam autem rationem habent, nisi illa, quae post numeros, longitudines, plana, & solida sunt, aut quomodo sunt, aut futura sunt, nec ipsum vim habent. haec enim nec [illegible] possibile est esse: non enim sunt numeri, nec media (mathematica enim illa sunt) nec corruptibilia.

[illegible]

C Et omnino magna perscrutatio de natura non cadit nisi apud existimantem, quod declaratio est facilis. Et unum non erit omne, quoniam non est in actu omnia unum. Sed inventio, quam si homo posuerit ipsum unum esse, dum non erit, nisi si concesserit quod est genus illius omnia. Et hoc etiam impossibile est in quibusdam rebus, nisi enim inveniatur [illegible] communis eis, quae sunt cum numeris, & longitudine, superficie, & quod erit, & quod iam fuit, & quod habet aliquam potentiam: & ista non sunt unum et sine species, neque sunt etiam numerus, neque quae sunt mediocria (illa enim sunt mathematica) neque corruptibilium.

[illegible]

[illegible] impossibile est ut sit [illegible]

[illegible]

Materia in Mathematicis rerum definitionibus nō apparet.

[illegible]

Quiditas est genus aequiuoci ad numerum, superficiem, & lineam.

[illegible]

Sed omnino quaerere aliud quo idem hoc genus apparet. Et omnino elementa ipsorum entiū non diuidendo, cum multipliciter dicantur, impossibile est inuenire: praesertim cū hoc modo quaerant, ex qualibus elementis sit. ex quibus enim ipsum agere aut ipsum pati, aut ipsum rectum, non est accipere quod sit. substantiarum autem solum esse possibile. quare aut quaerere, aut putare habere omnium entium elementa, non est uerum. Quomodo uero aliquis etiam omnium elementa discet? Manifestum est enim, quod non est possibile quicquam ante cognoscere prius. quemadmodum enim illi qui Geometriam discit, alia quidem praescire contingit: quorum uero illa scientia est, & quae docenda est nihil praescit: ita & in caeteris. Quare, si quae omnium est scientia, ut quidam aiunt, nihil profecto is praecognoscere posset.

A Et [illegible] hoc esse aliud genus [illegible] quod [illegible] de ele- [illegible] absque eo quod [illegible] hoc modo de rebus [illegible] ex actione & passione [illegible] & hoc non est in [illegible] de elementis omnium entium, & [illegible] & hoc non est verum. Et quomodo potest homo scire elementa omnium entium? Impossibile est enim ut aliquis addiscat aliquid, nisi [illegible] prima principia eius [illegible] sed ante debet scire aliquid illius scientiae [illegible] secundum hunc modum.

[illegible] 47

B [illegible]

C [illegible]

[illegible]

[illegible]

Atque omnis disciplina per praecognita, aut omnia, aut aliqua fit, aut per demonstrationem, aut per definitionem. ex quibus enim est, illa praecognoscere oportet, ac nota esse: similiter & quae per inductionem.

Et si iam omnis doctrina fieret, possibile non esset, aut quasi diceret, & similiter illud, quod declaratur per demonstrationem, & definitionem, debent praesciri in eo propositiones, per quas fit illa declaratio, & similiter illud, quod scitur per inductionem.

48 [illegible]

Artes operatiuae per exempla, speculatiuae vero per rationem discuntur.

[illegible]

Ast si innata nobis est, mirum est quomodo nos lugit, optimam scientiam habentes. Item quo pacto quis cognoscet, ex quibus sit, & quomodo manifestum erit? etenim hoc habet ambiguitatem. Dubitabit enim quispiam, sicuti & de quibusdam syllabis. quidam enim syllabam S M A ex S & M & A aiunt esse: quidam vero aliam quandam vocem esse dicunt, & nullam ex notis. Item quorum sensus est, ea quomodo quis nosset sensum non habens? atqui oporteret, siquidem eadem omnium elementa sunt, ex quibus, sicuti compositae voces, ex propriis sunt elementis.

Si igitur scientia est in nostra natura, mirum est quomodo eam de

A [illegible]

[illegible]

B [illegible]

[illegible]

C [illegible]

[illegible] Philosophia [illegible]

a principiis nova existens.

Quoniam autem illud, quod dictum fuit de causa naturalibus, [illegible] fuit de eo ventura consideratio, et quod non fuit [illegible] causam exprimere ab eis, manifestum est ex praedictis. Et [illegible] est, quod prima Philosophia perscrutatur de omnibus rebus, [illegible] enim omnia principia, et ea quae sunt prima.

5 [illegible]

Tres [illegible] causam finalem. [illegible]

[illegible]

Antiqui [illegible] Qui dicit [illegible] agentem debet concedere etiam finalem. [illegible]

[illegible]

Nam, et Empedocles os ait esse ratione. hoc autem est quod quid erat esse, et rei substantia. At vero similiter necesse est etiam carnem, caeterorumque singulorum esse rationem, aut nihil esse. propter hanc enim et caro, et os, caeterorumque unumquodque est, et non propter materiam, quam ille ignem, terram, aquam et aerem ait. sed et hoc alio dicente, necessario concessisset profecto, aperte tamen non dixit. De his igitur et antea manifestum est. quaecunque autem de his ipsis dubitaverit, rursus repetamus. forsitan enim ex eis aliquid facultatis habebimus ad futuras dubitationes.

Et quia Empedocles dicit quod definitio est os, et est illud per quod res est id, quod est substantia rei, secundum hunc modum erit etiam caro necessario, et unumquodque aliorum, aut nullum eorum erit. Ideo caro et os, et unumquodque caeterorum non est propter materiam quam ille dicit, quod est terra, ignis, et aqua et aer. et non potest causam [illegible] dicere illas res, sed cogitur ut dicat alia, sed non dixit illud aperte, quod dixit. Et declaratum est prius de istis rebus, et de [illegible] [illegible] et nos revertemur post ad dicendum in omnibus quaestionibus [illegible]

A hus contingentibus in eis. nunc autem incipiendum est in dicendo aliquid de quaestionibus contingentibus in aliis rebus.

Cum autem de rebus naturalibus antiqui Philosophi [illegible]

Solus Empedocles [illegible]

Quaestiones in naturali philosophia contingentes [illegible] in hac scientia.

B [illegible]

Quid autem [illegible]

C [illegible]

ARISTOTELIS METAPHYSICORVM LIBER SECVNDVS,

cum vtraq; Auerr. Commen.

SVMMA LIBRI.

In hac Summa vnica, de veritatis speculatione agitur.

Caput Primum. Veritatis speculationem tum facilem, tum vero difficilem esse. Quare prima Philosophia veritatis scientia recte appellatur.

Speculatio de veritate, quodam modo difficilis, quodam vero facilis est. Signum autem, quod neque satis eam quisquam consequi potest, neque aberrant omnes ab ea, sed quisque aliquid de natura dicit. & singulatim quidem, aut parum ei addunt, aut nihil: ex omnibus vero coarticulatis fit aliqua magnitudo. Quare si ita se habere videtur, ut in prouerbio dicimus, quis a foribus aberrabit? hoc modo profecto facilis esset. omnem autem, & partem habere non posse, hoc eius difficultatem ostendit. Cum vero difficultas duobus sit modis, forsan causa eius non in rebus, sed in nobis ipsis est. quemadmodum enim vespertilionum oculi ad lucem diei se habent, ita & intellectus animae nostrae ad ea, quae omnium natura manifestissima sunt.

Vt vespertilionum oculi ad lumen diei se habent, ita intellectus noster ad ea, quae natura manifestissima sunt.

Consideratio quidem in veritate difficilis est vno modo, & facilis alio modo. Et signum eius est, quod nullus hominum potest peruenire in ipsam secundum quod oportet, neque dimittit eam omnino, sed vnusquisque loquitur de natura. & vnusquisque omnino aut nihil comprehendit de veritate, aut modicum, & cum aggregatum fuerit illud, quod congregatum fuit ab omnibus, qui comprehenderunt eam, erit congregatum esse alicuius quantitatis. Et propter hoc videtur quod est facilis secundum hunc modum, & est modus, secundum quem solemus in consuetudine dicere in prouerbio, dicendo quod nemo ignorat locum ianuae in domo. & demonstrat difficultatem eius hoc, quod non fuit comprehensa secundum totum, & fuit pars eius. Et cum difficultas sit duobus modis, dignum est vt sit difficultas non propter res, sed propter nos. dispositio enim intellectus in anima apud illud, quod est in natura valde manifestum, similis est dispositioni oculorum vespertilionis apud lucem Solis.

[illegible]

Verum non solum illis agendae sunt gratiae, quorum opinionibus

A [illegible] & illis, qui superficialiter [illegible] contulerunt etiam [illegible]. Si enim Timotheus non fuisset, multam melodiam [illegible] haberemus, si [illegible] Phrynis non [illegible], nec Timotheus [illegible]. Similiter & [illegible] est, qui de veritate [illegible] quasdam, [illegible] opiniones quasdam [illegible], hi autem [illegible] fuerunt. [illegible]

Et hoc est [illegible] gratias illis, cum quibus habemus [illegible] in consideratione, sed & etiam illis, qui habent [illegible] aliquid dignum [illegible] quia iuvarunt nos in hoc aliqua [illegible] & exercitaverunt nostrum intellectum. Quia [illegible] Timotheus non esset, tunc careremus multum de compositione [illegible] & si Phrynis non esset, tunc non esset Timotheus. Et [illegible] in veritate nos enim accepimus quasdam [illegible] quibusdam, & alii fuerunt causa in esse illorum.

B [illegible] comprehendendi veritatem & [illegible] [illegible]

[illegible]

C [illegible] non esse sapiens.

Recte autem se habet Philosophiam scientiam veritatis contemplativam [illegible] speculativae * enim finis veritas, practicae autem [illegible] habent considerant, non causam per se, sed ad aliquid, & in [illegible] tempore practici speculantur.

Et [illegible] est vocare cognitionem veritatis Philosophiae scientiam speculativam. Finis enim scientiae speculativae est veritas, & finis scientiae operativae est [illegible] operatio, [illegible] considerent in eo, quod [illegible], tamen non perscrutantur de causa propter seipsam, sed respectu [illegible].

[illegible]

[illegible]

2 Agentes sunt [illegible] qui de veritate aliquid [illegible].

[illegible]

* Speculativae Philosophiae finis veritas, practicae autem opus.

3

[illegible]

4 [illegible]

4. Post. Ana. [illegible]

A [illegible]

[illegible]

B [illegible]

C [illegible]

Vide [illegible]

Caput secundum. In nullis causarum genere dari processum in infinitum, neque sursum neque deorsum.

At vero quod sit principium aliquod, neque causae infinitae entium, neque in rectitudinem, neque secundum speciem, palam. Nec enim ut ex materia, hoc ex hoc possibile ire in infinitum, ut carnem ex terra, terram ex aere, aerem ex

igne, & hoc non stare. Nec vnde principium motus, velut hominem quidem ab aere moueri, hunc vero a Sole, Solem autem a [illegible] re, & huius nullum esse finem. Similiter nec cuius causa in infinitum progredi possibile, vt deambulationem quidem sanitatis causa, illam vero felicitatis, felicitatem vero alterius, & ita semper aliud alicuius gratia esse. Similiter autem & de ipso quid erat esse.

At vero quod sit principium quoddam, & non infinitae causae existentium, nec in directum, nec secundum speciem, palam. Nec enim vt ex materia, hoc ex hoc in infinitum progredi possibile est, vt carnem quidem ex terra, terram vero ex aqua, aquam vero ex aere, aerem ex igne, & hoc non stare. Nec vnde principium motus, vt hominem ab aere moueri, & hunc a Sole, Solem vero a lite, & huiusmodi nullum esse finem. Similiter autem nec id cuius causa in infinitum ire possibile est, vt [illegible] quidem sanitatis causam, illam vero felicitatis, & felicitatem aliam, & ita semper aliud alius causam esse. Et quod quid erat esse similiter.

Ostendit non dari processum in infinitum in quolibet genere causarum.

¶ [illegible] causa magis vera esse sua causatis. Hic ostendit quod [illegible]

Expositio prima.

[illegible]

Expositio secunda.

[illegible]

Sermo eius in hoc capitulo est manifestus, & est quod impossibile est inuenire aliquam causarum quatuor procedere in infinitum [illegible]

Prima expo.

[illegible]

Secunda expo.

[illegible]

A Mediorum enim, quorum extra aliquid ultimum & primum est, necesse est quod prius est, causam esse eorum, quae post illud sunt. Si enim dicere nos oporteret quid trium causa sit, primum dicemus: non enim ultimum, nullius enim quod ultimum est; neque medium, unius enim. nihil enim differt unum aut plura sint, nec infinita, aut finita. [illegible] infinitorum quidem hoc modo, & omnino infiniti omnes partes [illegible] similiter usque nunc. Quare si primum nihil est, omnino [illegible] causa est.

Res enim media etiam sunt ea, in quibus sunt prius & posterius, & necesse est ut prius sit causa eius, quod est posterius. Si enim quaesitum fuerit a nobis, quae est causa trium rerum, dicemus primum: postremum enim non est causa alicuius eorum. & similiter etiam medium non est causa eius, quia non est causa, nisi unius tantum. & indifferenter si medium fuerit unum, aut plura. & si plura, aut finita, aut infinita. & partes eorum infinitarum, quae currunt secundum hunc modum, & universaliter partes infiniti omnes sunt secundum modum unum usque ad nunc. Quapropter necesse est, si aliqua res non fuerit prima, ut universum non habeat causam omnino.

[illegible] 6 In eo [illegible] [illegible]

[illegible] Primum est sui ipsius causa [illegible]

C [illegible]

[illegible] Vide 2. Ph. 37. 38. 39. 40. 41. 42.

8. Phys. 35. & 37.

Vide 7. Ph. 45. & 46.

8. Phy. c. 15. Considerãdo vtrũ ultima causa, in qua sunt causæ, est homo sciens.

[illegible]

Et neque deorsum possibile est in infinitum descendere, eo quod sursum versus principium habet, vt ex igne quidem aquam, ex hac vero terram, & ita semper aliud quoddam genus fieri. Dupliciter enim hoc ex hoc fit, non vt hoc post hoc dicitur, vt ex Isthmiis Olympiaca, sed vt aut ex puero mutato vir, aut vt ex aqua aer. Virum enim vt ex puero quidem virum fieri dicimus, tanquam ex eo, quod fiebat, id, quod factum est, aut quod perfectum est ex eo, quod perficiebatur. semper enim est aliquod medium, vt inter esse & non esse generatio, ita quod fit inter existens & non existens. qui autem discit, fit sciens, & hoc est, quod dicitur, ꝙ fit ex discente sciens, vt aqua, tanquam ex aere aqua, corrupto altero. Quare illa quidem non reflectuntur mutuo, nec fit puer ex viro. nõ enim fit ex generatione quod fit, sed post generationem est. sic enim dies ex diluculo, quoniã post hoc est, quare nec diluculum ex die, altera vero reflectuntur. Vtroque tamen modo impossibile est in infinitum progredi. Illorum enim, cum media sint, necesse est finem esse. hæc autem in alterutra reflectuntur. alterius enim corruptio, alterius generatio est. Simul autem impossibile est primum corruptum sempiternum fit. cum enim generatio non sit infinita sursum versus, necesse est non esse sempiternum illud, quo primo corrupto quicquam factum est.

Et etiam impossibile est vt quod habet principium ex superiori, procedat in inferiorem ad infinitum, verbi gratia ex igne aer, ex aere

A aqua, ex aqua terra. & similiter fit genus a genere semper in infinitum. Fit enim aliquid ex alio duobus modis, unus, non secundum quod aliquid fit post aliquid, ut dicatur quod nebula fit ex vapore, sed ut dicitur quod ex puero fit vir secundum naturam, cum dicitur quod ex aqua fit aer. Cum autem dicimus quod ex puero fit vir, intelligimus quod ex re, quae erit, fit res, quae iam est, aut ex re, quae complebitur, fit res, quae iam completa est. quia, quemadmodum inter esse & non esse est generatio, ita illud quod generatur, est semper inter id, quod est ens, & id, quod non est ens. addiscens enim est generatum sciens. & hoc intendimus, cum dicimus quod ex addiscente fit sciens. cum vero dicimus quod ex aere fit aqua, & illud est per corruptionem alterius, scilicet aquae. Et ideo non reuertuntur ad hanc dispositionem adinuicem, neque ex viro fit puer, quoniam ex existente non fit illud quod erit, sed post existens fit illud quod erit. secundum igitur hunc modum dies fit ex mane, quia fit post. & ideo non dicitur quod mane fiat ex die. alia vero reuertuntur

B ad inuicem. Et secundum hos duos modos impossibile est ut res procedant in infinitum. Ea enim, quae sunt inter duo, necesse est esse finita. alia vero reuertuntur ad inuicem. corruptio enim unius est generatio alterius. Et cum hoc, impossibile est ut primum corruptum corrumpatur, quia generatio ex superiori non procedit in infinitum. quod esset ut primum, quod corrumpitur, & fit aliud, non sit aeternum.

Postquam [illegible] non esse procedendum in infinitum in causis efficientibus, 7
[illegible] non procedunt in infinitum [illegible] in prima causa [illegible] processus in infinitum [illegible] ut patet in corporibus simplicibus [illegible] ex igne fit Aer, & ex Aere Aqua, & ex Aqua fit terra, sed [illegible] in aliud [illegible] per continuationem, sed per transformationem — Terra non conuertitur in illud, per continuationem, sed per transformationem.
[illegible] primo, & ex Aqua in Aerem conuertitur, & ex Aere per [illegible] non est processus in infinitum, [illegible] in parte superiori, neque in parte inferiori. & quoniam aliquid fieri ex aliquo

C [illegible] duobus modis [illegible] ut ex aliquo [illegible] ut ex Aere aqua. & hoc [illegible] impossibile est ut [illegible] & secundum hos duos modos generatio non procedit in infinitum. — Aliquid fit ex aliquo duobus modis.
[illegible] de non esse ad esse [illegible] esse & non esse [illegible] & fit illud, [illegible] aliter esset, [illegible] & non procedunt secundum [illegible] in simplicibus non [illegible] in infinitum [illegible] in compositis ex [illegible] compositum resoluitur in has partes, ex quibus componitur — Compositum resoluitur in has partes, ex quibus componitur.
[illegible] ut de hoc in illud, & de illo in hoc [illegible] impossibile [illegible] & [illegible] generatio [illegible] in corporibus simplicibus [illegible]

verbi gratia aequale est, ut generetur [illegible] simpliciter [illegible] ex alio [illegible] corpus primum, quod non generatur ex aliquo [illegible] [illegible] habens [illegible] habens formam cum principium non intelligitur, nisi in se habente [illegible] habens formam [illegible] habens principium [illegible], quod non [illegible] sed [illegible] primum principium, quod principium non habet [illegible] est generatum [illegible] principium [illegible], aut aliquid aliud [illegible] tum, propter [illegible] & [illegible] quod [illegible] primum [illegible] [illegible], [illegible] illud primum [illegible] ex [illegible] non est [illegible]. Sed [illegible] quod non [illegible] & non [illegible], quod est [illegible] & haec [illegible] ad ostendendum quod in causis transmutabilibus, & [illegible] quod est [illegible].

Quod est in [illegible], neque desinat.

Cum complevit demonstrationem de finitate causarum [illegible] demonstrationem de finitate causarum [illegible], quod [illegible] in [illegible], & quia notum est de causis [illegible] & quod [illegible] principium a superiori [illegible] causis transmutabilibus est [illegible] habens principium a superiori, & [illegible] habeant [illegible]. Et [illegible] impossibile est [illegible] est, & etiam, quia [illegible] est de generatione [illegible] superius, impossibile est ut aliud, cum generatio iam completa est [illegible] materiale, & aliud principium habens aliud materiale, & [illegible] quod non [illegible], verbi gratia quod [illegible] & [illegible] ex aere, & aer ex aqua, & aqua ex terra, & [illegible] ad unicam secundum formam in [illegible]. Et [illegible] demonstrationem, & d. Fit enim aliquid ex alio, &c. id est [illegible] super hoc, quod utrumque [illegible] est quod aliquid dicitur fieri ab alio [illegible] verum est, sicut dicimus quod ex puero fit vir, non sicut dicimus quod [illegible] post aliquid, sicut dicimus quod ex vapore fit nebula, id est post vaporem [illegible] sicut dicimus quod ex aere fit aqua. Et incepit exponere [illegible] generationis, & d. Cum enim dicimus, &c. id est cum [illegible] dicimus quod [illegible] fit vir, intendimus quod ex diminuto fit perfectum, & hoc intendebat [illegible] illo, quod erat fit illud, quod est. Et cum d. quod generatio fit ex illo, quod [illegible] non ex illo, quod iam completum est, incepit ratiocinari super hoc, & d. quod [illegible] quemadmodum inter esse & non esse. & c. id est generatio est ex illo, quod [illegible], id est ex illo, quod est in via generationis, quia esse, quod est [illegible] generatio iam perfecta est, oppositum in rei veritate ad non esse, & [illegible] non fit generatum, id est impossibile est ut fit generatum: neque [illegible] generatio iam completa est, impossibile est ut fit generatum [illegible] generatum illud, cuius esse est medium inter non esse & esse [illegible], & est illud quod est in via generationis. Deinde dedit exemplum, & dixit, [illegible] id est, v. g. quod sciens dicitur fieri ex addiscente, id est dicimus quod sciens fit [illegible] neque ex non esse sciente, sed ex medio inter scientem & ignorantem [illegible] principium [illegible] est addiscens. & hoc intendebat, cum dicimus quod [illegible] fit ex illo quod non [illegible], id est ex illo, quod venit ad scientiam [illegible] D. d. secundum modum, & dixit cum vero dicimus quod ex aere fit aqua [illegible] cum vero dicimus quod aliquid in esse fit ex alio in esse, verbi gratia quod ex [illegible] fit aqua, intendimus quod ex aere corrupto fit aqua, [illegible] quod est [illegible] secundum quod remanet, neque secundum quod est in via generationis [illegible] quod ex addiscente fit sciens. D. d. Et ideo non revertuntur, &c. [illegible] in primo modo non convertuntur, sicut convertuntur in secundo, [illegible] esset puer, tunc quod esset, esset ex illo quod iam est, & tunc contingeret esse ex [illegible] quod est impossibile. D. d. Et eodem hoc duos modos, &c. [illegible] modos generationis impossibile est ut procedant in infinitum. Quoniam [illegible] modus generationis, qui est transmutatio ex non esse ad esse, & de [illegible] est inter duo finita, scilicet esse & non esse, nec est ut illud, quod est inter [illegible]. Alius autem modus, in quo dicimus, quod generatur ex illo, quod est in via [illegible]

De causis [illegible] est dubium, [illegible] habeant [illegible] est. Vide 3. Phy. [illegible].

Illud, cuius generatio [illegible] completa, impossibile est ut fit generatum. Vide 1. de Gene. [illegible] & 2. de gen. [illegible]

A [illegible] generatio ex [illegible] & non procedit in infinitum [illegible] aqua, & [illegible] ignis [illegible] & ex aere [illegible] compositum ex elementis [illegible] generatio ex parte superiori [illegible] generatio non procedit ex superiori in infinitum [illegible] principium primum, quod non generatur ex [illegible] primum principium, non esset finis [illegible] quod habet finem & quod habet finem [illegible] quod non habet principium [illegible] aliquid prius [illegible] necesse est ut illud primum principium [illegible] quod est inconueniens.

B [illegible] non possunt esse aeterna, quod est inconueniens.

Item ipsum cuius causa finis tale autē est, quod non est alterius gratia, sed alia illius causa. Quare, si tale erit ultimum, nō erit infinitum; si vero nihil tale, non erit ipsum cuius causa. Sed qui faciunt infinitum, latet eos, quod boni naturam auferunt. At nullus incipiet agere quicquam, si non esset perventurus ad finem.

Et etiam illud, quod est propter quod fit res, est finis, & hoc est, cuius esse non est propter causam alterius, sed esse alterum propter illud. Necesse est igitur, si aliquid sit tale, ut ultimum non sit infinitū. Si igitur nihil fuerit tale, non erit illud, propter quod fiunt caetera. Et facientes causas infinitas auferunt naturā boni, & non percipiūt, quoniam nihil incipit agere aliquam actionem quamcunque, nisi intendens ad finem.

Declarato in causis agentis & materiali non esse processum in infinitum, [illegible] in causa finali [illegible] quid sit finis, & dixit quod causa finalis

C est illa, per quam fit unumquodque [illegible] causam finalem [illegible] agens & materia [illegible] propter causam finalem [illegible] causa finalis [illegible] causam finalem habent [illegible] quod est inconueniens [illegible] non est processus in infinitum [illegible] destruit [illegible] omne bonum destruitur, & [illegible] qui causam finalem non ponunt, cum bonum non dicatur bonum nisi per finalem causam.

Cum declarauit finitatem diuersarum causarum, scilicet agentis, & materiae, incepit declarare finitatem causae finalis, & dixit etiam, &c. i. & est manifestum causam finalem esse per quam fit unumquodque [illegible] & est illud, cuius esse non fit [illegible] propter aliam causam [illegible] sed omnes [illegible] sunt

Principiū est intelligēdi aliquā rē, quæ habet finē, diffinitio.

Causa finalis est, p quā fit unumquodque entium.

Qui destruit finē, destruit omne bonū.

[illegible]

Nec esset intellectus in huiusmodi, aliquam enim causa agit, semper quidem intellectum habens: hic namque terminus est, finis namque terminus.

Et cū hoc etiam, secundū quod dicitur, non est intellectus in entibus habens. i. intellectum nō agit quod agit, nisi propter aliquā rē, quae est ultimā actionis, ultimum enim est finis, ad quem intenditur.

9 [illegible]

2. Phy. c. 70

[illegible]

At vero nec ipsum quid erat esse reduci ad aliā definitionē ratione abundantē contingit. Semper enim prior magis est, posterior vero non est. cuius autem primum non est, nec quod sequitur est.

Et cū iā dispositio in eo, de quo quaeritur per quid, impossibile est ut sermo de eo sit extra terminos. Prius enim semper est magis dignū in esse, posterius autem non sic: & illud, cuius primum non est, quod consequitur illud, primum non est.

10 [illegible]

A [illegible] definitionem [illegible] [illegible] [illegible] quidditas [illegible] [illegible] Primum in omnibus definitionibus est pars prior, & [illegible] [illegible] magis digna in esse [illegible] Posterior [illegible] prior non fuerit, [illegible] [illegible] pars prior definitionis, [illegible] [illegible] [illegible] principium [illegible] [illegible] [illegible] posterius [illegible] [illegible] & sic definitiones [illegible] [illegible] consequenti [illegible] [illegible] formae, quae definitionibus [illegible] sunt infinitae. Necesse est ergo, ut prima forma sit [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad sapiendum. Quidditas & definitio cōuertuntur. Posito, q. sit [illegible] ad formas, [illegible] non erit definitio, neq; demonstratio.

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] forma de dispositione [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] definitionem est forma necessario [illegible] [illegible] in definitione enim est pars prior, & [illegible] [illegible] magis digna in esse. & si prior est [illegible] posterior non erit [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] posterius enim non est posterius nisi prioris. & sic [illegible] definitiones [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] primum non est [illegible] [illegible] esse prius, & illud posterius, non erit, quando primum non fuerit, & [illegible] cum posterius non fuerit, primum non erit. posterius nō est posterius nisi prioris. Cum posterius ad infinitum non erit primum.

Item ipsum scire perimunt, qui ita dicunt. non enim possibile est scire, antequam ad indiuisibilia deueniatur. Et ipsum cognoscere nō est. quae enim sic infinita sunt, quomodo intelligere contingit? Nec enim simile de linea est, quae secundum diuisiones quidem non stat. intelligere autem non possibile, quare non numerabit diuisiones, qui infinitum pertransit.

Et etiam qui sic dicit destruit scientiam. scientia enim non erit sine peruentione ad illa, quae non patiuntur diuisionem. Et scientia secundum hoc non erit. res enim infinitae, quae sunt huiusmodi dispositionis, impossibile est ut comprehendantur ab intellectu. Lineę enim dispositio nō est talis, quia & si nō adaptatur stare super diuisiones suas,
C impossibile est ut comprehendatur, & intelligatur, nisi per suam stationem. Et ideo qui acceperit in sua imaginatione lineam infinitam, non dinumerabit diuisiones eius.

[illegible] [illegible] [illegible] si non posuerimus posteriorem non [illegible] 44
[illegible] [illegible] [illegible] definitionem [illegible] [illegible] per [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] per [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] prima forma [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad speciem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & per [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] impossibile [illegible] [illegible] [illegible] infinita, non sunt cognita [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] diuisione [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] lineam [illegible] [illegible] impossibile est intelligere lineam, nisi [illegible] [illegible] [illegible] lineam infinitam, non [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Ea, quę sunt infinita, non sunt cognita.

Non possumus intelligere lineā, nisi acceptam eā finitam.

Hoc est complementum [illegible] [illegible]

[illegible] ... non poterit intelligere eam.

Hic [illegible] Aver. [illegible]

Sed etiam materiam necesse est in eo, quod mouetur intelligere. atque nulli est esse infinito. quod si non, non infinitum est infinito esse.

Et etiam materia necesse est ut imaginetur in re mota & impossibile est ut sit in aliquo infinito in actu. si igitur non fuerit, tunc illud quod est in infinito, non erit infinitum.

11 Vult dicere hic, quod materia necesse est ut sit inclusa in moto, quod generatur & compositum est ex materia, & forma, [illegible] ... sit infinitum, quod est inconueniens.

[illegible] nõ est ab infinito [illegible] quod.

Hec est alia declaratio de ultimo generato. & dicit quod materia necesse est ut sit inclusa in moto, quod est generatum compositum ex materia & forma. [illegible] ... siue equalitatem, siue diminutionem, siue superpositionem.

A Angeli etiam, si species causarum infinitae multitudine essent, nec hoc modo esset ipsum cognoscere, tunc enim scire putamus, cum causas [illegible] infinitum vero secundum additionem [illegible] non est [illegible] pertransire. Infinitum non est possibile scire.

Et etiam si species causarum essent infinitae in numero, non esset [illegible] secundum hunc modum, quoniam non [illegible] non pertransire ad scientiam, nisi quando scimus causas.

[illegible]

B [illegible]

Prima expo.

Secunda expo.

[illegible]

Caput Tertium. [illegible]

C Auscultationes autem secundum consuetudinem accidunt; quemadmodum enim consueuimus, ita iudicamus dici debere & quae praeter haec, non apparent similia, sed quia non consueuimus, ignotiora, & magis peregrina. consuetum enim notius est. Quantam vero vim consuetudo habeat, leges declarant, in quibus fabulosa, ac puerilia plus possunt propter consuetudinem, quam si cognosceremus ea. Consuetudo [illegible]

[illegible] eo quod audimus, & est secundum consuetudinem, dicimus [illegible] quod consueti sumus audire, & quod videmus extra illud [illegible] videmus illud, ad quod non sumus assueti, esse inopinabile. illud enim, ad quod sumus assueti, est magis applicabile animo, & magis notum. Et tu potes scire quantam [illegible] in legibus [illegible] fabulae propter consuetudinem plus applicabiles animo, quam cognitio veritatis. [illegible]

14 [illegible]

[illegible]

Aliqui igitur, nisi mathematice loquantur, non admittunt. Quidam vero non nisi exemplariter volunt. Quidam autem dignum ducunt testem induci Poetam. Et quidam omnia certe. Quosdam vero tedet certitudo, aut propter quod non possunt complecti, aut propter micrologiam: habet enim certitudo tale aliquid, quare ut in contractibus, ita & in orationibus illiberale esse quibusdam apparet. Quapropter oportet peritum esse quomodo singula admittenda sint: quia absurdum est simul scientiam & modum sciendi quaerere: neutrum autem facile accipere est.

Et quidam homines, si homo non loquatur secundum viam mathematicam, non recipiunt dictum [illegible]. Et quidam quaerunt [illegible] hominum. Et quidam quaerunt testimonia Versificatoris. Et [illegible] quaerunt loqui [illegible] per certificationem maximam, & [illegible]. Et quidam contristantur per sermonem perfectum, & odiunt illum, [illegible] non possunt [illegible] ipsum, aut quia [illegible] eius est [illegible]. [illegible] in hoc est quasi [illegible] in mercationibus & sicut [illegible]

A [illegible]

[illegible] 25

[illegible]

B [illegible]

C [illegible]

[illegible]

Ignorantia logice est [illegible] c. 21.

Idem contra Auicen. 2. [illegible]

Logica necessaria est [illegible] top. cap. 2.

[illegible]

[illegible]

Certitudinem vero sermonis mathematici non oportet in omnibus quaerere, sed in his, quae non habent materiam. Quare non est is modus naturalis; tota enim natura forte habet materiam. Quapropter considerandum est primum quid natura sit. Sic enim & de quibus Naturalis scientia est, manifestum erit. & Utrum unius scientiae, aut plurium est causas, & principia speculari.

Et non oportet quaerere in qualibet scientia perscrutationem, sicut in Mathematicis. hoc enim non oportet quaerere, nisi in eis, quae non admiscentur cum materia. Et ideo iste modus non est naturalis. Videtur enim quod tota natura forte admiscetur cum materia. Et ideo oportet primo perscrutari de natura quid sit. hoc enim facto apparebunt nobis ea, de quibus perscrutatur naturalis, & utrum consideratio de eis sit in causis principiorum in una scientia, aut in pluribus una. Videtur enim quod quaelibet natura habeat materiam. Et ideo oportet perscrutari primo de natura quid sit, & tunc declarabuntur nobis ea, ex quibus declaratur scientia Naturalis.

16 Vult dicere. & non oportet hominem quaerere, ut modus fidei in demonstrationibus [illegible]

Certitudo demonstrationis in [illegible] (margin note)

[illegible]

strationi

A [illegible]

[illegible]

B [illegible]

[illegible]

C [illegible]

[illegible]

Diff. inter demonstrationes per Mathematicas, & Metaphysicas, & naturalia.

Natura est potentior de mobilibus, & in mobilibus.

Artifex naturalis debet perscrutari de natura cum [illegible] naturalib.

Demonstrationes Mathematicę sunt in primo ordine certitudinis, & demonstrationes Naturales consequuntur eas in hoc. Vide initium 1. de Anima, com. 2. Vide com. 7. [illegible]

Quid Meta. sit de rebus abstractis a materia.

Dubium.

Solutio.

[illegible]

[illegible] in eadem [illegible] de [illegible] de alia. [illegible] in causis principiorum [illegible] in hac scientia [illegible] principio [illegible] sed quaedam principia. [illegible] habet [illegible] Naturali. [illegible] Naturalis [illegible] & secunda [illegible] perscrutatur de hoc in alio libro qui dicitur [a] Analytica.

Vide 1. Phy. com. 3. & 2. Post. co. 1.

a 2. 1. Posteriorum [illegible]

ARISTOTELIS METAPHYSICORUM LIBER TERTIUS,

cum utraq; Auer. Commen.

SUMMA LIBRI.

In Prima dubitationes [illegible].
In Secunda easdem examinat [illegible] dubitationes.

Summa Prima Caput Primum. Dubitationis causa exponitur.

AD illam, quae quaeritur, scientiam, necesse est nos primum pertransire, de quibus primo dubitandum est. haec autem sunt, & quaecunque de his aliter quidam existimarunt, & si quid extra haec praetermissum sit. Est autem operae pretium, cognoscere volentibus, bene dubitare. nam posterior facultas solutio eorum est, quae ante dubitata fuerunt. [a] Solvere autem non est, cum nodum [illegible] ignoratur. sed intellectus haesitatio manifestum hoc de re facit. quatenus enim dubitat, ei simile quiddam ligatis patitur. utroque namque modo impossibile est ad ulteriora procedere. Quare oportet prius difficultates speculari par est, & horum gratia, & propterea quod qui quaerunt, nisi primo dubitent, similes illis sunt, qui quo eundum sit ignorant, & adhuc neque utrum invenerint quod quaerunt an non, cognoscere possunt. Finis equidem his quidem non est manifestus, illi autem, qui ante dubitavit, patuit. Item melius se habet

Posteriori facultas solutio priorum dubitatorum est.
a Soluere non est, cum nodus ignoratur.

A necesse est illum ad iudicandum, qui [illegible] aduersarios, omnes utriusque rationes oppositas audiuit. Melius se habet ad iudicandum, qui utrinque partes oppositas audit.

Necesse est nobis considerare primo quaestiones difficiles [illegible] in hac scientia, & sunt illae, de quibus quidam [illegible] diuersas, & aliae quae dimissae sunt. Prima enim actio operantium, qui volunt comprehendere scientiam [illegible] perscrutari de difficilibus quaestionibus, non enim comprehenduntur ea, quae fiunt post, nisi per dissolutionem quaestionum difficilium, quae sunt ante. Et non [illegible] dissoluere ex modo ligamenti qui ignorat ligamentum. & [illegible] intellectum demonstrat quod hoc est [illegible] contingit [illegible] quod contingit ligato, habes [illegible] non potest intelligere utrunque [illegible] perscrutandum est primo de quaestionibus omnibus [illegible] & propter hoc, quod diximus qui enim quaerit cognoscere aliquid, antequam perscrutetur primo de difficultate eius, assimilatur ei, qui ignorat locum pedum per viam aequalem, & cum hoc, qui [illegible] nescit [illegible] quando inueniet. [illegible] qui non perscrutantur de difficilibus, est ignotum, & finis eorum, qui perscrutantur de eis, est manifestum necessario. Et bonum est ut apud [illegible] sermonum affirmatiuum & negatiuum sint propositiones necessariae, & sufficientes.

B

C[illegible] est, quod propositum cuiuslibet [illegible] [illegible] [illegible]

C

[illegible]

Dialectica, et Metaphysica considerant in uniuersum [illegible]

[illegible]

Caput Secundum. Dubitationes variae ad hanc scientiam pertinentes proponuntur.

Est autem prima dubitatio de his, quae in prooemiis quoque dubitavimus, utrum unius an multarum scientiarum sit causas speculari. Et utrum prima substantiae principia solum huius sit scientiae considerare, an etiam de prin-

principiis, ex quibus omnes demonstrant. Utputa utrum possibile sit unum & idem simul affirmare & negare, an non, & de aliis huiusmodi. Quod si circa substantiam est, utrum una, an plures circa omnes sunt. Et si plures, utrum omnes inter se affines, an reliquas earum sapientiam, nonnullas aliquid aliud appellandum sit. Et hoc etiam in primis necessarium est ut quaeratur, utrum sensibiles substantias esse dicendum sit, an praeter has etiam alias. Et utrum unum, an plura substantiarum genera sint, veluti qui formas, quique mathematica harum & sensibilium media faciunt. De his igitur, ut dicimus, considerandum est. Et utrum circa substantias solum speculatio sit, an etiam circa ea, quae per se substantiis accidunt. Et ad haec de eodem & diverso, simili & dissimili, & contrarietate, & de priori & posteriori, & caeteris cunctis huiusmodi, de quibus Dialectici considerare conantur, ex probabilibus solum perscrutantes, cuius est de his omnibus speculari. Item quaecunque per se eisdem ipsis accidunt, & non solum quid horum unumquodque est, sed etiam utrum uni contrarium. Et utrum ipsa genera sint principia, & elementa, an illa, in quae dividuntur, quae insunt singula. Et si ipsa genera, utrum quae extrema de individuis praedicantur, an prima. Utputa, utrum animal, vel homo principium, & magis quam singularia sit. Potissimum vero quaerendum & tractandum est, utrum est aliqua praeter materiam causa per se, an non. Et haec separabilis, an non. Et utrum una, an plures numero. Et utrum est aliquid praeter * concretum (dico autem concretum, cum quicquam de materia praedicatur) an nihil, an quorundam quidem sit, quorundam vero non, & quorum entium talia sint. Item principia, utrum numero, an specie definita sint, & quae in rationibus, & quae in subiecto. Et utrum corruptibilium & incorruptibilium eadem, an diversa. Et utrum incorruptibilia omnia, an corruptibilium corruptibilia. Item quod omnium difficillimum est, & maximam ambiguitatem habet, utrum unum & ens, ut Pythagorici & Plato dicebant, non est aliud quicquam, sed entium substantia, an non, sed aliud quid subiectum, ut Empedocles amicitiam ait, alius vero quidam ignem, alius aquam, aut aerem. Et utrum principia universalia sint, an tanquam singularia rerum. Et potentia, an actu. Item utrum aliter, an secundum motum. & haec enim multam dubitationem praebere queant. Et ad haec utrum numeri, longitudines, figurae, & puncta substantiae quaedam sint, an non. Et si substantiae, utrum separatae a sensibilibus, an in eis. De his enim omnibus non modo invenire veritatem difficile, verum neque bene ratione dubitare facile est.

* totum.

Et prima quaestio quaestionum difficilium est, de qua quaesivimus in prologo istius libri prius, utrum consideratio de omnibus principiis causarum est unius scientiae, aut plurium. Et utrum est scientiae consideratio de principiis substantiae tantum, aut est etiam eius considerare de principiis, ex quibus fit demonstratio cuilibet, verbi gratia

verum possibile idem esse affirmationem & negationem insimul, aut non,
A verum [illegible] verbi gratia utrum aequalia [illegible] sint aequalia. Et si,
& aliis similia, verbi gratia. verum illa formula est ratio[illegible]
substantia est consideratio de substantia, verum illa formula est [illegible]
[illegible] sunt [illegible], aut plures. Et, si fuerint plures scientiae, verum na-
[illegible] verum est continentia in genere, aut debet quandam dici Philoso-
phia verum [illegible] & quandam aliam. Et etiam perscrutandum est, utrum oportet
[illegible] & quod substantiae sunt sensibiles tantum, aut sunt aliae sub-
stantiae [illegible] ab illis sensibilibus. Et utrum substantiae habeant unum ge-
nus, aut plura, sicut dixerunt ponentes formas, & mathematica, quae
[illegible] illa & sensibilia. oportet enim nos perscrutari de omnibus
[illegible] illis, sicut diximus. Et utrum consideratio sit tantum de substan-
tiis [illegible], aut etiam de accidentibus. Et cum hoc oportet nos perscrutari
[illegible], aut etiam de accidentibus, & de diverso, & de dissimili & simili, & de contrario, & de
de eodem & de diverso, & de [illegible] & simili, & de contrario, & de
prius & post, & de omnibus aliis rebus consimilibus illis, de quibus Lo-
gici perscrutantur, qui ponunt opiniones suas de opinionibus laudabi-
B libus, & * nobilibus. Et etiam perscrutandum est de omnibus acci- * al. com-
dentibus, quae accidunt omnibus istis, & de unoquoque eorum quid munibus.
sit: & non de hoc tantum, sed utrum contradicant sibi adinvicem. Et
[illegible] principia & elementa, & genera sint per se, aut sint per singula
[illegible] in quae dividuntur. Et, si sint genera, verum genera, quae dicuntur
de individuis, sint prima genera, aut ultima. v. g. utrum animal, aut
[illegible] est magis principium, quam individua singularia, aut non. Et etiam opor-
tet nos maxime perscrutari, utrum sit alia causa per se, praeter mate-
riam, aut non. Et utrum illa causa differat a materia, aut non. Et utrum
illa causa sit una in numero, aut plures. Et utrum est aliquid praeter to-
tum (& dico totum illud, per quod disponitur materia) aut non
est [illegible], aut in quibusdam rebus est aliud a toto, & in quibusdam non,
& quae sunt illa entia. Et utrum principia sint determinata in nume-
ro, aut forma, & loco. Et utrum principia corruptibilium sint princi-
C pia incorruptibilium, aut diversa. & utrum omnia principia non cor-
rumpantur, aut corrumpantur principia corruptibilium. Et etiam per-
scrutandum est de quaestione magis difficili omnibus istis quaestioni-
bus, utrum unum & idem est substantia omnium entium, & non est
aliud, sicut dixerunt Pythagorici & Platonici: aut non, sed est aliud subie-
ctum, sicut dixit Empedocles amicitiam, & alius ignem, & alius aquam, &
alius aerem. Et utrum principia sint universalia, aut sint sicut singula
[illegible] rerum particularium. Et utrum sint potentia, vel actu. Et utrum
sint principia alio modo, aut sunt principia per motum. istae enim
quaestiones sunt difficiles, & [illegible] de intricate. Et cum hoc oportet nos
perscrutari, utrum numerus & longitudo, & et figura, & puncta sint
substantiae, aut non. Et si sunt substantiae, utrum sint abstracta a sensi-
bilibus, aut sint in eis. Difficultas enim non tantum est in comprehen-
dere [illegible] illarum rerum omnium, sed non est facile quaerere de
[illegible] difficultatem earum secundum sermonem utilem.

Rerũ naturalium, Mathematicarum, & abstractarum principia diuersa.

Mathematicæ modus sciendi abstracta, & sensibilia.

Metaphysicus, & Dialecticus de ente simpliciter considerant.

ET, quia ... [illegible]

[illegible]

[illegible]

Summa Secunda, Examinantur propositæ dubitationes.

Caput Primum. Disputantur difficultates de causarum, principiorum ac substantiarum cognitione.

Vtrū unius, an plurium scientiæ sit omnium causarum speculatio.

PRIMVM itaque de quibus primo diximus, utrum unius, an plurium scientiarum sit omnia causarum genera speculari. Vnius enim scientiæ, quomodo erit principia, cum non sint contraria, cognoscere? Item multis existentium non omnia insunt. Quo enim modo possibile est motus principium in immobilibus esse, aut boni naturam, siquidem omne, quodcunque per se & propter suam ipsius naturam bonum sit, finis est, & ita causa: quoniam illius gratia et

A ta & finis, & finis autem & talis causa actionis cuiuslibet finis est, actiones vero omnes cum motu. Quare in immobilibus non contingit hoc principium esse, non autem esse contingat quicquam per se bonum. Unde in Mathematicis nihil per hanc causam probatur, nec est aliqua demonstratio, quia melius, quod melius, aut peius, & omnino aliquid talium, nemo mentionem facit. Quapropter & quidam Sophistarum, ut Aristippus, spernebat eas. In aliis enim artibus, ac ipsis etiam illiberalibus, ut in Fabrili, & Coriaria, inquit, omnia, quia melius, aut peius, dici: Mathematicas autem, nullam de bonis, & malis mentionem facere. At si plures sint causarum scientiae, & alia aliud principii, quam earum dicendum eam esse, quae quaeritur? aut quem illorum, qui eas habent, rem, quae quaeritur, maxime scientem? contingit enim eidem omnes modos causarum inesse, utputa domui, unde quidem motus, ars & faber: cuius vero causa, opus: materia autem, terra & lapides: forma vero, definitio. Ex his itaque, quae nuper determinata sunt, quae scientiarum appellanda sit Sapientia ab Antiquis, rationabile videtur unamquamque ita appellandam esse. Verum, qua, ut principalissima & honorabilissima, & cui caeteras scientias

B tamquam ancillas non contradicere decet, illa est ipsius finis & boni. huius enim causa caetera. Quatenus vero primarum causarum, & eius, quod maxime scibile definita est esse, ipsa utique substantiae fuerit. cum enim multipliciter scire idem sciant, magis quidem illum scire dicimus, qui in eo quod aliquid sit ipso esse cognoscat, quam illum, qui ipso non esse. Illorum autem ipsorum, alterum altero magis, & maxime illum, qui quid est, non vero illum, qui quantum, aut quale, aut quid agere, aut quid pati natura aptum est. Item & in caeteris nunc scire unumquodque eorum etiam, quorum demonstrationes sunt, arbitramur, cum quid est sciamus: utputa quid est tetragonismus, quia inventio medii. similiter & de caeteris. Circa generationes autem, & actiones, & omnem transmutationem, cum scimus motus principium. a. l. 1. hoc al.
hoc autem aliud, & fini oppositum est. Quare alterius * esse scientiae actio.
videntur harum causarum unamquamque speculari.

C Dubitatio haec prima de prima quaestione, utrum consideratio de omnibus generibus causarum est unius scientiae, aut plurium. Et quomodo est possibile, ut una scientia principia sciat, quae non sunt contraria? Manifestum est igitur quod omnia multa principia non sunt contraria. Quia non dicimus quomodo potest esse principium motus in rebus non mobilibus: & quomodo natura boni est in omnibus rebus immobilibus, si omne, quod est bonum per se & per suam naturam, est finis & complementum, & est secundum hunc modum causa, quia hoc propter illud fit: finis enim & illud, propter quod fit, aliud est complementum alicuius actionis, & actiones omnes sunt cum motu. Notum est igitur quod impossibile est quod hic finis sit in rebus immobilibus & in eis aliquod bonum per se non est. Et ideo in

scientiis Mathematicis nihil declaratur per illam causam. & nulla demonstratio fit per illam, neq; quia est melior, neque quia est vilior. & universaliter nullus hominum invenit illam causam in mathematicis scientiis. Et ideo quidam Sophistarum dimiserunt, sicut fecit Aristippus. in aliis autem artificiis, v. g. Carpentaria & Sutoria illis dicitur melius, & vilius. & artifices istius artis non perscrutantur causam in bonis, & malis. Manifestum est igitur quod scientiae causarum [illegible] & omnis causa & principium habet aliam scientiam, principium [illegible] istius scientiae. Quaerendum est igitur qualis scientia istarum est digna, ut dicatur Philosophia, & qualis scientia est digna, ut vocemus Philosophiam & sic notificabitur illud, quod quaerendum est hic. impossibile enim ut species omnium causarum sint eiusdem rei, sicut domus causa domus, et a qua fit motus est artificium & aedificator & causa, propter quam fit domus, est operatio & materia domus est lateres, & lapides, & forma domus est terminus eius. Secundum igitur quod diffinivimus, et diximus quale scientia debet vocari Philosophia, contingit unamquamque scientiam vocari Philosophiam. Philosophia autem alia & prima & nobilior, quam scientiae aliae consequuntur, necesse est ut sit causa complementi, & boni; aliae enim causae sunt propter illam causam. Et contingit primo quod Philosophia primarum causarum, & illud, quod est valde scitum, est scientia substantiae. Res enim multis modis sciuntur, & plus quod scitur est de sua substantia. Et, cum voluerimus scire unamquamque rerum habentium demonstrationem, tunc existimabimus nos certificare eas, quando sciemus quid sint, verbi gratia quid est quadratura. dicemus igitur, quod quadratura est medium inventio, & similiter de aliis. Generationes autem, & actiones, & omnis transmutatio sciuntur a nobis, quando sciverimus principium motus, & istud tamen est aliud a causa complementi. Manifestum est igitur, quod cognitio uniuscuiusque istarum causarum habet aliam scientiam.

8 Cum complevit enumerationem quaestionum difficilium, incepit ponere sermones logicos in eis, & primo super primam quaestionem, quae talis est. Utrum perscrutatio de omnibus generibus causarum sit unius scientiae, aut plurium [illegible] & videtur quod considerare omnia genera causarum [illegible] ad unam scientiam. & hoc [illegible] in logica, quod [illegible] principia [illegible] non sunt contraria. [illegible]

Contrariorum eadē ē scīa.

[illegible]

A [illegible] considerat etiam de duabus primis causis, scilicet motore, & materia [illegible] de duabus ultimis causis, scilicet forma & fine. [illegible]

[illegible]

B [illegible] de prima forma, & primo fine.

At vero de principiis demonstrativis, a utrum unius scientiae an plurium sint, ambiguum est. Dico autem demonstrativa opiniones communes ex quibus omnes demonstrant, utputa quod necesse est omne aut affirmare, aut negare: & quod impossibile est simul esse & non esse, & quaecunque aliae tales propositiones sunt. Utrum una illarum, ac substantiae scientia est, an diversa; quod si non una, utra dicenda est eam esse quae nunc quaeritur. Unius itaque non est rationabile esse. Cur enim Geometriae magis, quam cuiuslibet propriam sit de his speculari? Si itaque aequaliter quidem cuiuscunque est, de omnibus vero non contingit, sicuti neque caeterarum, ita nec illius, quae cognoscit substantias, proprium est de eis cognoscere. Et ad haec, quomodo earum scientia erit? quid enim horum quodque est, nunc quoque cognoscimus. Utuntur namque eis caeterae etiam artes tanquam cognitis.

C Quod si demonstrativa de eis est, oportebit aliquod genus subiectum esse, & aliquas passiones, & aliquas earum dignitates esse: de omnibus enim demonstrationem esse impossibile est: siquidem necesse est ex quibusdam, & circa quippiam, & quorundam demonstrationem esse. Quare accidit omnium, quae demonstrantur, unum quoddam genus esse: omnes enim demonstrativae utuntur dignitatibus. At vero si alia, quae de substantia, & alia, quae de his, utra earum principalior, & prior erit? universalissimae enim, & omnium principia dignitates sunt, & si non est Philosophi, cuius alterius erit de eis verum, & falsum speculari?

Et etiam utrum principia demonstrationis sint unius scientiae, aut plurium, est dubium. Et dico principia demonstrationis illud, quod est commune de propositionibus universalibus, ex quibus quilibet

Scia Naturalis consideratur de duabus primis causis, scilicet motore & materia, & de duabus ultimis, s. forma, & fine, [illegible]

[illegible]

Prima Philosophia, propter considerationem de prima forma, & primo fine.

a Vtrum unius sciae an plurium sit de principiis demonstrationis.

De omnibus demonstrationem esse est impossibile.

demonstratio super omne quid, s. q dicere q de quolibet affirmare vel negare, & impossibile est affirmare, & negare simul, & aliae positiones similes his. Nos igitur perscrutabimur, utrum scientia principiorum, & scientia substantiae sint eadem aut diuersae. Et si non sint eadem, quae scientia illarum debet dici nomine scientiae in hoc loco. Non enim necesse est ut omnia sint scita scientia una hac, quia etiam illa vocata scimus; scimus enim esse in aliqua earum, & aliae scientiae vtuntur eis, sicut cognitione. Si igitur habent demonstrationem, oportet ut habeat aliquod genus subiectum ei, & quaedam sint magis latentia, & quaedam manifesta vniuersalia. impossibile est enim ut omnia habeant demonstrationem, quia necesse est ut demonstratio sit ex quibusdam rebus, & ad quasdam, aut vnam rem. Manifestum est igitur q accidit, ut vnum genus sit subiectum omnium rerum habentium demonstrationem. omnem enim modum demonstrationis vtuntur propositionibus manifestis [illegible]. Et etiam, si scientia substantiae est alia a scientia principiorum demonstrationis, quae scientia illarum est prior alia nobilior? & certa est vna per suam naturam. propositiones enim vniuersales sunt principia omnium scientiarum. Si igitur istae propositiones non sunt Philosophi, cuius sunt igitur?

Scientia [illegible] 6

Propterea, quia scientia est [illegible] per demonstrationem [illegible] ideo, cum perscrutandum sit, quae vere dicitur philosophia, [illegible] de causa prima, [illegible] causa, scilicet de forma, & fine. [illegible] modo perscrutatur de alia quaestione, utrum consideratio de principiis demonstrationis [illegible] scientiae, vel diuersae. [illegible] [illegible] [illegible] principiis demonstrationis [illegible] scientiae [illegible] vel plurium scientiarum, quae principia demonstrationis sunt [illegible] [illegible], ex quibus [illegible] demonstrationes super id, quod [illegible] [illegible] scientia [illegible] scientia illarum principiorum, & si est [illegible] [illegible] debet vocari prima philosophia [illegible] [illegible] scientiae, & perscrutandum est [illegible] [illegible] [illegible] principia [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] principia [illegible] [illegible] demonstrationem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] demonstrationes [illegible] [illegible] per principia per se nota [illegible] [illegible] in definitione syllogismi demonstratiui [illegible] [illegible] ex propositionibus [illegible], & [illegible] principia demonstrationis [illegible] scientiis, cum manifestum sit [illegible] [illegible] demonstrationem habentium, & [illegible] [illegible] principia per se nota, & [illegible] [illegible] principiis demonstrationis [illegible] per se [illegible] impossibile [illegible] principia habere demonstrationem [illegible] [illegible] [illegible] per se nota. [illegible] [illegible] scientia [illegible] substantiae est alia a [illegible]

Vna scientia p demonstrationem acquisita debet habere subiectum, principia, et passiones. Infra, post. 1. c. [illegible] & post. t. c. [illegible]

ria

[illegible]

[illegible] Logicalis, per quam [illegible] [illegible] ... [illegible] & propter hoc [illegible] ... [illegible] in libro [illegible].

Et omnino, utrum una omnium substantiarum, an plures sint. Si igitur non una, cuius substantiae hęc scientia erit ponenda? Unam autem omnium esse non est rationabile. etenim demonstrativa una de omnibus accidentibus esse. Quandoquidem omnis demonstrativa ea, quę per se circa aliquod subiectum accidunt, speculatur ex communibus opinionibus. Circa itaque idem genus per se accidentia eiusdem est speculari, & eisdem opinionibus. Circa enim quod est una, & ex quibus una, sive eiusdem, sive alterius. unde & accidentia vel * hęc speculabuntur, aut ex his una.

Et omnia accidentia habeat unam scientiam scientiarum demonstrationis, cum omnis demonstratio ex universalibus propositionibus manifestat accidentia singularia in aliquo subiecto. Manifestum est quod scientia demonstrationis manifestat ex propositionibus universalibus accidentia singularia, quae accidunt uni generi. Quoniam scientiae faciunt cognitionem demonstrationum, & scientia est ... ex quibus rebus est illud, & illa est scientia, aut demonstrationum cognitio, aut alia, manifestum est, quoniam cognitio accidentium est aut scientia demonstrationum universalium, aut unius modi modorum demonstrationis.

F Cum [illegible] de [illegible] principiorum [illegible] ... [illegible]

[illegible]

Apparet mihi quod ista quaestio est [illegible] ...

A [illegible]

B [illegible] Utrum circa substantias solum speculatio est, an etiam circa accidentia earum. Dico autem, utpote si solidum quaedam substantia est, et lineae, & plana, utrum eiusdem scientiae est illa cognoscere, & quae accidunt circa unumquodque genus accidentia, de quibus Mathematicae demonstrationes afferunt. Si enim eiusdem, demonstratiua quaedam utique erit substantiae: non videtur autem ipsius quid est demonstratio esse. Si vero alterius, quae erit quae speculatur circa substantiam accidentia? hoc enim difficillimum assignare est. [illegible]

Et de pertractandum est, utrum scientiae huius quaestio hic [illegible] consideratio de substantiis est, aut est etiam consideratio & de accidentibus [illegible] substantiis. V. g. si corpus est substantia, & linea, & superficies, utrum cognitio substantiarum, & cognitio accidentium, quae [illegible] generum, quae declarant scientias Mathematicas, sit una scientia, aut cognitio accidentium est scientia alterius a

C [illegible] Quoniam, si cognitio eorum fuerit una scientia, [illegible] substantiarum [illegible] erit ex scientiis demonstratiuis. Sed [illegible] quod est hoc, habet demonstrationem aliquam. Et, si scientia accidentium est alia a scientia substantiarum [illegible] est valde difficilis.

[illegible]

[illegible]

Cum perscrutatum est, utrum cognitio substantiarum est eiusdem scientiae, an diversarum, & utrum cognitio accidentium est eiusdem scientiae an pluribus, [illegible] cognitio substantiarum & accidentium est eiusdem [illegible] in quo modo considerantur, & d. Et etiam perscrutandum est, [illegible] & si illa scientia considerans de substantiis, quae apparent [illegible] considerationem de substantia [illegible] considerat etiam de accidentibus [illegible] illa substantiarum est alia a scientia accidentium. Deinde dedit exemplum [illegible] dicens, si corpus est substantia, & d. est, verbi gratia, si corpus & superficies & linea sint substantiae, ut quidam dicunt, utrum cognitio [illegible] accidentium, quae accidunt unicuique illorum generum, in quibus [illegible] * Mathematicae sint eiusdem scientiae, id est utrum unius, aut per [illegible] utrum cognitio accidentium plurium earum, scilicet corporum, & superficierum, & linearum, quas posuimus esse substantias. D. & d. si dederimus [illegible] quod cognitio eorum est eiusdem, & d. Oportet, si cognitio [illegible] eiusdem scientiae, & d. est, [illegible] quod cognitio eorum est [illegible] definitiones eorum cognoscuntur per demonstrationem simplicem. D. [illegible] & d. id est, sed non [illegible] de quidditate substantiarum, scilicet de definitione earum, & [illegible] accidentium. Et cum dedit dubitationem contingentem, si posuerimus [illegible] scientia earum est una, dedit etiam [illegible] contingentem, si posuerimus [illegible] & d. Et si [illegible] accidentium, & d. est, quod dicere [illegible] differentiam harum duarum scientiarum, valde est difficile, scilicet quod ea, quae considerat [illegible] substantia, est alia ab ea, quae considerat de accidentibus.

Item utrum sensibiles solum substantias esse dicendum est, an praeter illas etiam alias. Et utrum unum, an plura substantiarum genera sint, ut hi, qui dicunt formas & media, circa quae Mathematicas ait scientias esse. Quomodo igitur dicimus formas causas, & substantias per seipsas esse in superioribus sermonibus dictum est. Cum vero multiplicem difficultatem habeant, non minus est inconveniens dicere quidem esse quasdam naturas praeter eas, quae in coelo sunt, has autem easdem, quas & sensibiles ponere, nisi quod illa quidem sempiterna, haec vero corruptibilia. Ipsum enim namque hominem & ipsum equum aiunt & sanitatem, & nihil aliud: simile quid illis facientes, qui dicunt quidem esse Deos, sed formae similes hominibus. nec enim illi aliud faciebant, nisi homines sempiternos: nec isti formas, nisi sensibilia sempiterna. Item si quis praeter formas, & sensibilia ponat media, & multas dubitationes habebit. Patet enim quod similiter, & lineae praeter ipsas sensibiles erunt, & aliorum generum singula. Quare cum Astrologia una earum sit, erit & coelum aliquod praeter sensibile coelum, & Sol & Luna, & caetera similiter, quae in coelo sunt. At quomodo credendum est talibus? nam immobile non est rationabile esse, mobile autem & omnino est impossibile. Similiter & de quibus Perspectiva tractat, & quae in Mathematicis Harmonica. Et haec enim impossibile est praeter sensibilia esse propter easdem causas. Si enim sensibilia sunt media, & sensus, patet quod & animalia erunt media ipsorum & ipsorum corruptibilium.

Et etiam perscrutandum est, utrum oportet dicere quod substantiae sensibilia habeant esse tantum, aut aliae substantiae sunt ab illis sensibilibus. Et utrum genus substantiarum est unum, an plura, sicut illi [illegible]

* al. Mathematicae.

Utrum sola substantia sensibilis sint, substantiae existentes.

tentes quòd illa, quæ sunt inter formas & sensibilia, sunt substantiæ, &
A quòd scientiæ Mathematicæ sunt illæ substantiæ, quæ sunt inter formas & sensibilia. Nos autem iam diximus in sermonibus, quos diximus de formis, quomodo dicimus, quòd formæ sunt substantiæ, & causæ. Sermonibus autem illorum contingit impossibilia multa: scilicet, & maximè sermonibus dicentium quòd aliæ sunt substantiæ a substantiis, quæ sunt intra cœlum, & quòd illæ substantiæ sunt sicut substantiæ sensibiles, præter quam quòd illæ sunt æternæ, hæ autem sensibiles sunt corruptibiles. Fingunt enim quòd homo in illis substantiis est sicut homo sensibilis hic, & similiter equus, & cætera. Sermo igitur istorum est similis sermoni fingentium Deos esse, & quòd formæ eorum sunt sicut formæ hominum. Illi enim nihil dixerunt aliud, quàm quòd homines sunt æterni: & isti etiam sic dixerunt. Et etiam, si aliquis fecerit substantias esse inter formas, & substantias sensibiles alias à formis & sensibilibus, contingunt ei quæstiones multæ
B difficiles. Quoniam, si istæ substantiæ sunt inter formas & sensibilia aliæ ab eis, manifestum est quòd sic etiam erunt lineæ aliæ à lineis formarum, & à lineis sensibilibus, & similiter unumquodque aliorum generum. Si igitur scientia Stellarum est una illarum rerum, erit cœlum aliud cœlum à cœlo sensibili, & alius Sol, & alia Luna, & sic de aliis, quæ sunt in cœlo sensibili. Sed quomodo oportet nos credere istud? Impossibile est enim, ut illud cœlum, quod fingunt, sit immobile. & etiam impossibile est omnino ut sit mobile. Et similiter dicimus de rebus, quibus utitur ars Perspectiva, & quibus utitur Musica. impossibile enim est, ut illæ res sint aliæ a rebus sensibilibus, propter causas, quas diximus. nam si fuerint res sensibiles inter formas & res corporales, manifestum est quòd sunt etiam sensus, & animalia inter formas & res corporales.

Et hæc quæstio est, utrum substantiæ abstractæ sint aliæ à substantiis sensibilibus. 9
C vel istæ substantiæ sensibiles tantummodo [illegible] sunt aliæ substantiæ præter sensibiles [illegible] genus, aut plura genera [illegible] species, id est ideas dicunt, & res medias esse inter ideas, & sensibilia, de quibus mediis dicunt considerare scientias Mathematicas: & de hac opinione locutus est in tractatibus huius libri, quomodo [illegible] In 7. & 8. libri.
[illegible]

Primū inconueniens dicentium [illegible] formas media.

A [illegible] Medicinae, [illegible] hoc [illegible] ... [illegible] & eorum aliud a sensibilibus [illegible] ... considerat de alia aliqua nisi de illis sensibilibus. [illegible] ... impossibile contingere in hoc, quoniam si [illegible] ... [illegible] ... considerans de rebus sensibilibus [illegible] ... & generabilibus & corruptibilibus [illegible] ... sensibilibus esse praeter alia a sensibilibus generabilibus [illegible] ... [illegible] ... sensibiles esse alias ab illis sensibilibus, & [illegible] ... [illegible] ... alia, [illegible] ... [illegible] ... contingent illa. Sensus est I cap. [illegible] ... Vide 5 a Metaph. [illegible]

Dubitabit autem aliquis, circa quae entia oportet hanc scientiam quaerere. si enim in hoc differt solum a Geometria Geodasia, quod haec quidem eorum est, quae sentimus, illa vero non sensibilium est, palam quod praeter Medicinam erit aliqua scientia, & praeter quamlibet aliarum inter ipsam Medicinam, & hanc medicinam. At quomodo possibile est? contingit etiam salubria quaedam esse, praeter sensibilia, & ipsum salubre. Simul autem nec hoc verum est, quod Geodesia sensibilium, B & corruptibilium magnitudinum sit, corrumperetur enim cum corruptis. At neque sensibilium magnitudinum, neque circa hoc caelum Astrologia esset. Nec enim sensibiles lineae tales sunt, quales Geometria dicit, nihil enim sensibilium ita rectum neque rotundum, tangit enim circulus regulam non secundum punctum, sed sicut Protagoras dicebat redarguens Geometras, nec motus, nec revolutiones caeli similes, de quibus Astrologia rationes facit, neque puncta eandem naturam, quam stellae habent.

Remotum est, quod aliquis quaerat quaestionem difficilem, & dicat in quibus rebus oportet quaerere istas scientias. Quoniam, cum fuerit differentia inter Geometriam, & Medicinam, quod una earum est scientia media rerum sensibilium & alia insensibilium, manifestum erit quod erit alia ars Medicinae ab arte Medicinae sensibili, & erit alia Medicina inter Medicinam, quae est in formis, & hanc Medicinam sensibilem & similiter de unaquaque aliarum scientiarum. C Sed quomodo potest hoc esse? quoniam, si possibile fuerit, ut Medicina alia sit a Medicina sensibili, & ut sit etiam agens sanitatem aliud ab agente sensibili, necesse est ut sint res recipientes sanitatem, aliae a rebus sensibilibus & ut sit etiam aliud principium a principio sensibili. Et cum hoc dicimus etiam quod sermo dicentium quod Medicina est scientia eorum corporum sensibilium corruptibilium, non est verus. quoniam si ita esset, tunc corrumperetur per corruptionem corporum corruptibilium. Neque etiam Scientia stellarum, & caeli, est corporum sensibilium. Non enim sunt lineae sensibiles, sicut ponit Geometer, nulla enim rerum sensibilium est linea recta, nec rotunda, sicut ponit Geometer, quoniam non contingit mensuram per punctum, sed per lineam, sicut dixit Protagoras in sua redargutione contra Geometras. neque motus caeli, & circulus eius sunt, sicut disponit Socratis scientia [illegible] punctum [illegible] stellis in natura.

E In hac parte indicat rationes impossibiles in hac quaestione ... [illegible]

Omne medium sapit extremorum naturam.

Multas ponentium formas medias.

Quod demõstrant Mathematicæ non verificantur i sensibilibus.

[illegible]

B [illegible]

[illegible]

E [illegible]

[illegible] quam ponit Astrologus loco illorum, neque autem distantiae sunt aliae a [illegible] quae Astrologus ponit loco distantiarum.

Geometra demonstrat quod linea recta tangit circulum in puncto: sed linea sensibilis non tangit circulum sensibilem nisi in linea. 2. Phys. te. c. 18. & 3. Physic. [illegible] de Aia [illegible]

Sunt autem quidam, dicentes esse quidem haec, quae formarum, & sensibilium media dicuntur, non tamen a sensibilibus separata, sed in his. Quos quae impossibilia sequuntur, omnia quidem enumerare longum esse; sufficit autem talia speculari. Non enim de his solum rationabile est, sed patet, quod etiam formas contingit in sensibilibus esse: eadem enim ratione utraque haec sunt. Amplius duo solida in eodem loco necesse esse esse, & non esse immobilia, in sensibilibus existentia motis. Et omnino cuius causa quis ponet quidem esse ea, esse autem in sensibilibus? eadem enim, quae praedicta sunt,
C absurda sequentur. erit namque aliud quoddam caelum praeter caelum, quod non separatum, sed in eodem loco: quod impossibilius est.

Et fingunt quidam quod ista, quae dicuntur esse inter formas & sensibilia, habent esse, sed non sunt separata a sensibilibus, immo sunt in sensibilibus. Sed si voluerimus numerare omnia impossibilia contingentia sermonibus istorum, indigebimus multis sermonibus, sed sufficit [illegible] in hoc, quod diximus. Non enim est necesse, ut haec media sint in sensibilibus tantum, sed manifestum est quod, si fuerit possibile ut ista media sint in sensibilibus, possibile etiam erit ut formae sint in sensibilibus: sermo enim de formis & mediis est idem. Et etiam si fuerint, continget ut duo corpora sint in eodem loco, & ut sint media immobilia in sensibilibus mobilibus. Et dicimus universaliter propter quam causam fingit aliquis haec media esse, & esse in sensibilibus? & cum hoc, quod diximus, quod contingit sermonibus istorum a

accidit etiam [illegible] aliud impossibile, [illegible] ab his [illegible] eodem loco, & hoc [illegible] esse [illegible], quod diximus. Ista igitur sunt [illegible] valde [illegible] ad comprehendendum veritatem eorum.

In hoc [illegible] dicere quod [illegible] formas medias esse [illegible] [illegible]

Abscindi est [illegible] formas medias in sensibilibus.

[illegible]

Caput Secundum, Enumerantur quæstiones de Generibus.

Vtrû gña et principia [illegible] [illegible]

MAGNA itaq; de his dubitatio est, quonam modo ponendo, veritatem consequemur. Et de principijs, vtrû oporteat genera existimare elementa, & principia, an illa magis, ex quibus inexistentibus vnumquodque primum est. vt vocis elementa, & principia videntur [illegible]

[illegible] ex quibus primo [illegible] compositae sunt, sed non vox
A esse, [illegible] & [illegible] elementa, quorum de-
[illegible], aut [illegible], aut plurium demonstra-
[illegible]. Item quare corporum, & qui plura dicunt elementa
[illegible], ex quibus componuntur, & ex quibus con-
[illegible], & qui unum, ex quibus [illegible] Empedocles ignem & aquam, & quae
[illegible] elementa [illegible], ex quibus [illegible]
[illegible] Et ad haec, si quis ceterorum
[illegible] genera [illegible]
[illegible] velit considerare, velut lectum ex quibus par-
[illegible] compositum sit, tunc eius naturam cognoscit.
[illegible] & [illegible] rationibus non esse principia genera [illegible]. Cum
[illegible] per definitionem, principia vero defi-
[illegible] genera sunt: necesse est definibilium etiam principia ge-
nera esse. [illegible] scientiam habere [illegible] est ipsam habere species
[illegible] secundum quas entia dicuntur, specierum principia
[illegible] genera sunt. Videntur autem quidam etiam eorum, qui ele-
B [illegible] ipsum unum, aut ens, aut magnum, aut parvum, di-
[illegible] tanquam generibus [illegible]. Sed vero non possibile est utro-
[illegible] modo principia [illegible] substantiae [illegible]. diversa
[illegible], quae fit per genera, definitio, & quae dicit, ex quibus ine-
[illegible]. Et ad haec, & si quam maxime ipsa genera principia sunt,
[illegible] prima generum [illegible] esse principia, an ultima,
[illegible] praedicantur, [illegible] hoc dubitatur. Si enim sem-
[illegible] magis principia sunt, patet quod suprema genera,
[illegible] de omnibus dicuntur. Tot igitur principia [illegible] erunt,
[illegible] genera sunt. Quare & [illegible] ens, & ipsum unum prin-
[illegible] & substantiae [illegible] haec enim de omnibus maxime [illegible]
[illegible]. Non est autem possibile, neque ipsum unum [illegible] esse ge-
[illegible] necesse enim est unum [illegible] generis diffe-
[illegible] impossibile vero est, ut
C [illegible] de propriis differentiis praedicari, aut genus absque
[illegible] speciebus. Quare si unum, vel ens genus est, nulla differentia [illegible]
[illegible] ens erit, [illegible] genera, nec principia erunt [illegible] ge-
nera principia sunt.

[illegible] difficultas est [illegible] in cognitione principiorum, perscrutandum
est [illegible] elementa, & principia sunt genera, [illegible]
[illegible], ex quibus [illegible] vocum elementa vocis & princi-
[illegible] vocis vel
[illegible] elementa propositionum [illegible], quarum de-
[illegible] esse [illegible] aliarum [illegible]
[illegible] est demonstrationum, quae [illegible] propositionum, aut plu-
[illegible] qui [illegible] elementa sunt plura, & qui [illegible] ele-
[illegible] esse [illegible] principia corporum sunt ea, ex quibus
[illegible] Empedo. [illegible]

elementa sunt aqua & ignis non universalia eorum, & q̄ composita sunt ex eis, & in cursu non dicit q̄ ista elementa sunt [illegible] communia. Et cum hoc, si aliquis voluerit scire naturam rerum, debet scire ea ex quibus componuntur, verbi gratia, si aliquis voluerit scire naturam lecti, perscrutabitur ea ex quibus componitur lectus [illegible]. Igitur scierit ex quibus partibus componitur, & quomodo componitur, tunc sciet naturam eius. Ex istis igitur sermonibus declaratur q̄ genera entium non sunt principia. Si autem sumus entia ex definitionibus eorum, tunc necesse est ut genera sint principia earum definibilium. Et si possibile est ut entia cognoscantur per formas, per quas disponuntur entia, & genera sunt principia formarum, tunc genera erunt principia formarum entium. Et videtur q̄ quidam eorum, qui fingunt q̄ elementa entium sunt unum & ens, & magnum & parvum, faciunt ea quasi genera. Sed impossibile est ut principia dicantur duobus modis. definitio enim substantiae est eadem, & si dixerimus q̄ principia sunt duobus modis, contingeret ut definitio quae est ex generibus, sit alia a definitione, quae definit rem ex rebus ex quibus est, & sunt in definitione eius. Et cum hoc, si fuerint genera principia, considerandum est quae genera sunt principia, utrum prima, aut ultima, quae numerantur numero. habet enim dubitationem. Si enim universalia sunt magis prima quam alia, manifestum est q̄ principia sunt genera altissima. haec enim genera communiora, & universaliter dicuntur de omnibus quae sunt sub eis. Numerus igitur principiorum entium erit secundum numerum primorum generum, & erunt unum & ens principia, & substantiae entium. haec enim in maiori parte dicuntur de omnibus entibus. Sed impossibile est ut genus entium sit unum, aut ens. differentiae vero omnium generum unum habent esse necessario, & omnis differentia est una numero. & impossibile est ut genus praedicetur de formis diversis, neque praedicatur nisi de formis, quae sunt ei. Manifestum est igitur q̄ si unum & ens sunt genera, non necesse est ut aliqua differentia sit una & ens. Sed si unum & ens non fuerint genera, non erunt principia, si principia sunt genera.

10 Et similiter in cognitione principiorum est quaestio difficilis, utrum [illegible] est quaestio difficilis, utrum principia, & elementa sint universalia [illegible] eorum, quae sunt, an singularia, ut q̄ vocum elementa, ac principia, [illegible] ex quibus componuntur omnes voces, [illegible] sunt voces universales, & [illegible] quae sunt quasi genera [illegible] & similiter [illegible] principia [illegible] propositiones particulares, quibus [illegible] demonstrationis [illegible] universalia quae est ex propositionibus universalibus [illegible] principium particularis demonstrationis [illegible] qui dicebant principia non esse universalia, singularia elementa [illegible] esse. & [illegible] qui dicebant elementum esse unum, [illegible] principia esse individua, ex quibus [illegible] ut fuit Empedocles [illegible] ignem, [illegible] elementa compositorum [illegible], & [illegible] universalia eorum, ut corpus, quod est [illegible] universale, ac [illegible] dicit Empedocles quod haec composita [illegible] ex istis, ac per

[illegible]

Magis pe... aliud singu-laris est prin cipia.

Recte nō co gnoscimus nisi per suas formas, aliud 9. Meta. t. c. 24.

Impossibile est ut vnū & ens sint duo genera.

Vnū & ens nō praedica-tur in quid de suis prae dicamentis.

A [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] principia sunt unum, & ens.

Sed cum media, cum differentiis collecta, erunt genera usque ad individua: nunc autem quaedam videntur, quaedam vero non videntur. Et adhuc differentiae magis principia, quam genera. Si igitur illae
B principia, infinita, ut ita dicam, principia fiunt: & maxime si quis primum genus principium ponat. At vero & si principalis species magis unum [illegible] est, quod indivisibile est: omne vero indivisibile, aut secundum quantitatem, aut secundum speciem: [illegible] quod secundum speciem est, genera autem in [illegible] in species, [illegible] profecto, quam [illegible] praedicatur [illegible] singularium hominum. Item in quibus prius, & posterius est, non est possibile, quod de his dicitur, aliquid praeter haec esse [illegible] est prima, non erit aliquis numerus praeter species numerorum [illegible] neque figura praeter species figurarum. Quod si non horum, [illegible] genera praeter species [illegible] esse [illegible] individuis vero non est [illegible] prius, aliud vero posterius. [illegible] hoc quidem [illegible] est, semper prius [illegible] quod [illegible] est [illegible]
C [illegible] ex his itaque magis apparet [illegible] de individuis praedicantur [illegible] genera, esse principia. [illegible] quomodo [illegible] principia non est facile dictu. Principium [illegible] & causam esse [illegible] praeter res, quarum principium est, & posse esse separatum [illegible] esse praeter singularia [illegible] universaliter, & de omnibus praedicatur [illegible] magis posterius principia sunt [illegible] prima genera utique principia [illegible]

[illegible]

indiuisibile. & omne diuisibile diuiditur aut secundum quantitatem aut secundum formam & quod diuiditur secundum quantitatem [illegible] ante illud, quod secundum formam diuiditur & genera secundum formam diuiduntur, & forma secundum quantitatem [illegible] praedicabile postremum magis vnum quam illud, homo [illegible] genus omnibus hominibus. Et etiam dicamus quod genera [illegible] bentium ante & post, impossibile est vt sint aliud, nisi formae [illegible] rerum. Verbi gratia quod primus numerorum est dualitas, [illegible] rum nihil aliud est quam formae numerorum. & similiter [illegible] est, nisi forma figurarum. Et si ita sit, impossibile est vt genera [illegible] aliud, nisi formae sint. existimatur enim a maiori parte quod genera [illegible] formae. indiuidua autem non sunt ante adinuicem. Et etiam ex [illegible] rum quaedam sunt nobiliora, & quaedam viliora, semper [illegible] ante viliora. Manifestum est igitur, quod genus non est primum [illegible] dum hanc intentionem etiam. imo declaratur nobis ex [illegible] tionibus, quod praedicabilia de indiuiduis sunt principia generum [illegible] etiam dicamus quomodo est existimandum quod ista sunt formae principia, iste enim sermo non est facilis. Primum enim & causa [illegible] bet esse aliud ab eis, quorum est primum & causa, & vt habeat [illegible] tiam, quando fuerint separata a rebus. Sed quomodo [illegible] existimare aliquod esse praeter genus vniuersale praedicabile [illegible] nibus? Si igitur rectum est dicere quod vniuersalia sunt principia, [illegible] sunt vniuersalia, tunc necesse est vt principia sint ea, quae [illegible] gis vniuersalia, quam formae. & secundum hoc erunt principia genera prima.

11 Cum dixit [illegible] vniuersalia esse principia prima, & [illegible] [illegible] & quod particularia sunt principia [illegible]

Generalissimum est simplex, caetera vero genera sunt composita.

[illegible] dixit, & genera [illegible] & sunt genera subalterna [illegible] [illegible] genus generalissimum est simplex, media vero genera [illegible] posita ex genere superiori, & differentia, per quam genus diuiditur. & hac [illegible] [illegible] differentijs [illegible] & etiam videndum est, [illegible] [illegible] quoniam species specialissima non est [illegible] & etiam quaerendum est, vtrum differentiae sint magis principia quam genera, vel econtra. & videtur quod differentiae sunt magis principia [illegible] [illegible] ipsis generibus. & omne principium est [illegible] [illegible] ergo quod sint magis principia ipsis generibus. [illegible]

Differentiae quod non sint innumerabiles.

[illegible] quod est inconueniens [illegible] [illegible] ex differentijs, tanto magis erit principium. & [illegible] [illegible] & tamen differentiae erunt principia, [illegible] [illegible] quoniam differentiae quod non sint innumerabiles, [illegible] [illegible] apud nos principia erunt ignota. & [illegible]

Malum principium.

[illegible] [illegible] [illegible] principia [illegible] [illegible] illud quod diuiditur secundum [illegible] [illegible]

A [illegible]

Dualitas est numerus [illegible], & prima forma numeri.

B [illegible]

[illegible]

C [illegible]

Genus generalissimum est simplex, & [illegible] sunt composita.

[illegible]

[illegible]

Genus non habet esse nisi in suis speciebus. [illegible]

[illegible]

Species est per [illegible] generis.

[illegible]

Principia debent esse alia ab eis, quorum sunt principia.

[illegible]

Caput Tertium. Quaestio de universalibus.

Utrum sit quicquam praeter singularia, vel non.

Est autem consequens his, & ad speculandum omnium difficillima, maximeque necessaria dubitatio, de qua nunc sermo sit factus. Si enim non est quicquam praeter singularia, singularia vero infinita sunt, quomodo possibile est infinitorum habere scientiam? quatenus enim [illegible]

[illegible] & libet, & quatenus vniuersale quid est, et ea nos omnia cogno-
A scimus. At si hoc necesse est, & oportet aliquid praeter singularia esse,
necesse erit, vt genera, aut vltima, aut prima, sint praeter singularia.
hoc autem quod impossibile sit, paulo ante dubitauimus. Item, si
quam maxime aliquid est praeter totum, cum quicquam de materia
praedicetur, verũ si aliqua species est, praeter omnia esse aliquid opor-
tet, an praeter aliqua esse, & praeter aliqua non esse, an praeter nullã.
Si igitur nihil praeter singularia est, nihil intelligibile erit, sed omnia
sensibilia, & scientia nullius erit, nisi quis sensum dicat scientiam es-
se. Item nihil esset sempiternum, nec immobile. sensibilia enim om-
nia corrumpuntur, & in motu sunt. At, si nihil est sempiternum, ne-
que generationem esse possibile est: necesse est enim aliquid esse id,
quod fit, & ex quo fit, & vltimum horum ingenitum esse, siquidem
stat, & ex non ente fieri impossibile est. Item generatione & mo-
tu existente, necesse est vt finis etiam sit: nec enim infinitus est vllus
B motus, sed cuiusque est finis. & fieri non est possibile, quod factum
esse impossibile sit. quod autem factum est, necesse est vt sit, cum
primo factum est. Item, si materia est propterea quod ingenita est, mul-
to magis rationabile est ipsam substantiam esse, quã illa existit, et hec
si neque haec erit, nec illa, nihil erit omnino. quod si hoc impossi-
bile est, necesse est vt forma, & species aliquid praeter totum sit. Si autem
quis hoc aliquis ponet, dubium est de quibus hoc ponet, & de qui-
bus non. quod vero de omnibus non est possibile, patet. non enim pone-
mus aliquam esse domum, praeter domos singulares.

Et sequitur hanc quaestionem difficilem alia difficilior omnibus,
quae necessaria est consideranda, & est ista. Quoniam, si nihil fuerit
aliud a rebus particularibus, & particularia sunt infinita, quomodo er-
go possibile est vt comprehendatur scientia infinita? scimus enim om-
nia per vniuersale vnum permanens in sua dispositione. Si igitur
C hoc idem est necessarium, vt aliud sit a particularibus, necesse est vt
vltima genera, & prima sint alia a particularibus: & iam diximus quod
hoc est impossibile. Et etiam, quando oportet affirmare vniuersale
esse aliud ab omnibus particularibus, dicamus igitur, quando aliquid
dicitur de materia, vtrum illud sit aliud ab omnibus particularibus,
aut est aliud a quibusdam, aut non est aliud a quibusdam, aut non est
aliud ab aliquo eorum. Quoniam, si non fuerit aliud a particulari-
bus, nihil erit intelligibile: sed omnia erunt sensibilia: & impossibi-
le erit aliquid sciatur per scientiam, nisi aliquis dixerit quod sen-
sus est scientia. Et etiam erit impossibile aliquid esse aeternum, & im-
mobile, omnia enim sensibilia sunt corruptibilia. Sed, si nihil fuerit
aeternum & immobile, impossibile erit generationem esse. necesse
enim est generationem esse, & ex quo fit generatio, & vt principia
omnium sint ingenerabilia, si cessent. Et est impossibile vt aliquid fit
ex nihilo. quoniam, si generatio est, necesse est vt motus habeat finem.

nullus enim motus est infinitus, sed omnis motus habet finem & c[illegible] plementum. & impossibile est ut fiat aliud, quod impossibile est [illegible] aliud, aliquid fit, est possibile in primo, quod si necesse [illegible] si ita universale est materia, quia non generantur, necesse est ut [illegible] ea sit magis potens quam materia. Quoniam si universale non fuerit materia, neque substantia composita, nihil erit omnino, si igitur non fuerit hoc, erit universale, quod est aliud ab istis particularibus, forma, & figura necessario. Si igitur fuerit aliquis hoc, erit [illegible] aliquod inconveniens. non enim potest dici, quod hoc est possibile in [illegible] rebus, scilicet in quibusdam esse, in quibusdam non. manifestum enim [illegible] quod impossibile est hoc esse in omnibus rebus. non enim [illegible] quod forma sit aliud a domibus singularibus.

34 Et, quia sermones Platonis [illegible]

[illegible]

[illegible]

corruptione: & est in actu & materia in potentia. D. d. Quoniam, &c. [illegible]

[illegible]

Nullus potest fingere universale esse in substantia abstractum a singularibus. [illegible] aliquis particularibus, & illarum [illegible]

Et ad haec etiam una erit omnium substantia, utpote hominum. Sed absurdum est. non enim unum essent omnia, quorum substantia una, sed multa atque diversa. Sed hoc etiam [illegible] est, [illegible] quomodo materia fit utrumque horum est, & est [illegible] haec ambo?

Et cum hoc perscrutandum est, utrum substantia omnium [illegible] num est una, aut non. Si enim dixerimus quod substantia omnium una, contingit inopinabile, quoniam omnia, quorum substantia una, sunt unum. & si diversa, quod substantia eorum diversa, hoc etiam erit impossibile. Et cum hoc, quomodo possibile est [illegible] sit in aliqua hora qualibet illarum, cum omne sit utrumque, [illegible] universalia & particularia.

13 Vult dicere utrum substantia omnium [illegible] una, aut plures: & [illegible]

[illegible]

Et perscrutandum est etiam, utrum substantia omnium [illegible] est una, aut plures. [illegible]

[illegible] est materia.

Quaestio Quintum? Utrum principia sint eadem numero, vel specie. Et an corruptibilium, & incorruptibilium eadem sint principia, vel non.

Utrum principia sint eadem numero, vel specie.

Tum de principiis hoc etiam aliquis dubitabit, cum si specie sint unum, nihil erit numero unum, nec ipsum unum, & ipsum ens. [illegible] aliquid unum in omnibus [illegible]? Amplius si unum [illegible] quodque principiorum unum, & non, ut in sensibilibus, alia aliorum, ut puta huius syllabae cum specie sit eadem, [illegible]

A principia specie eadem sunt, et tamen haec numero alia sunt. Quod si non ita, sed principia entium numero sunt unum, non erit praeter elementa aliquid aliud. numero enim unum dicere, aut singulare, nihil differt. singulare enim sic dicimus, quod unum numero est: universale vero quod in his. quemadmodum si vocis elementa, eo quod unum numero est, determinata essent, necesse esset tot omnes literas esse, quot elementa, cum non essent duo, aut plura eadem.

Et quaerendum est etiam quaestionem difficilem de principiis quoniam, si principia sint unum in forma, nihil est unum in numero, neque ipsum generabile. Et si ita sit, & nullum unum sit praedicatum de quo omnia [illegible], quomodo est scientia, aut cognitio? Si autem omnia principia sint unum in numero, & non fuerint principia quorundam [illegible] principia quorundam, sicut principia rerum sensibilium, verbi gratia quod ista litera & alia est una in forma, & principia earum sunt una in forma, & diversa in numero. Si igitur principia entium non E fuerint talia, sed unum numero, non erit aliud ab elementis. nulla enim est differentia inter dicere sermonem dicentem unum in numero, & dicentem unum particulare. ab uno autem particulari non nisi unum particulare, quare nec ab uno numero nisi unum numero. Dicimus enim in omni esse particulare in eo, quod est unum in numero, & dicimus universale de illo, quod praedicatur de istis particularibus. verbi gratia quod si elementa vocis essent terminata in numero, tunc omnes literae essent secundum numerum elementorum, neque [illegible] neque magis essent.

Et est alia quaestio, utrum principia rerum sensibilium sint unum secundum formam, id est speciem, aut unum numero. & si fuerint unum forma, id est specie, nihil erit singulare compositum sub aliqua forma, neque generabile unum numero, quod est impossibile. & si non erit unum particulare, neque erunt multa particularia & per consequens neque universale erit, & sic nulla erit scientia [illegible] & hoc [illegible] qui dicunt principia esse unum secundum formam, id est secundum speciem. Si vero principia rerum sensibilium erunt unum secundum numerum, ita quod non sint aliqua principia unum secundum formam, F [illegible] unumquodque principiorum erit singulare, & per consequens [illegible] unum solum. & sic nihil erit praeter principia, & per consequens [illegible] universale omnino, quod est ipsa forma, & sic nihil erit aliud a particulari, [illegible] differentia inter unum numero, & ipsum particulare: & per consequens nullum erit compositum, cum ex uno [illegible] compositum. & [illegible] quod principia sint unum numero tantum, [illegible] sequitur quod generabilia essent secundum numerum principiorum [illegible] ut elementa vocis essent terminata [illegible] numerum elementorum suorum, id est literarum, neque vox [illegible] quod est inconveniens. 14

[illegible]

Ista quaestio est dicere, utrum principia sensibilia sint omnia unum in forma, aut unum in numero. Et si [illegible] fuerint unum solum forma, nihil erit hoc singulare numero, neque generabile erit unum solo numero: quod est valde impossibile. & est hoc [illegible] particulare, non erunt multa particularia [illegible] non erit universale. & [illegible] non contingit, si principia fuerint unum secundum formam. D. d. Si autem omnia principia, &c. id est si unumquodque principiorum rerum sensibilium fuerit unum in numero, &

non sunt quaedam unum secundum formam neque elementa secundum [illegible] sicut est dispositio in principiis rerum sensibilium, & in rebus ipsis [illegible] & non sunt plura unum secundum formam amplius, & eorundem principia [illegible] unum secundum numerum, nihil erit aliud ab ipsis elementis [illegible] cipia eisdem unum forma sint, nihil erit aliud ab elementis. Deinde [illegible] sunt in hoc, & ibi, si multa quaedam est constitutio, & hoc est & hoc necesse est etiam unum numero, quemadmodum est compositum, & omnia [illegible] lectione ad particularium, non enim universalia omnino, sed [illegible] tum, nihil erit aliud a principiis, omnia particularia, quod nihil est hoc praeter [illegible] sunt, quemadmodum quod non sit compositum. Et, quia aliquis ponit [illegible] quod principia sunt unum in numero tantum, & quae [illegible] autem, dicit impossibile contingere ex his, & est quemadmodum [illegible] essent secundum numerum primorum principiorum, & non magis & [illegible] hi gratia, sicut est quemadmodum, si elementa vocis essent terminata in numero, [illegible] particularia, esse necessarium secundum numerum totum, & non [illegible] a literis plura his numero.

Vnū numero si unum principium est particulari. [illegible]

Nihilo autem minor dubitatio & a praesentibus & a prioribus [illegible] termissa est, utrum eadem corruptibilium & incorruptibilium principia sint, an diversa. Si enim eadem sunt, quomodo haec quidem [illegible] corruptibilia, haec vero incorruptibilia sunt & propter quam causam? Quicunque igitur circa Hesiodum fuerunt, & omnes Theologi, solum quod ad sibi persuaderent, curae habuerunt, nos autem contempserunt. Cum enim principia Deos faciant, & ex Diis facta dicant, quaecunque non gustarunt nectar, & ambrosiam, mortalia dicunt fuisse. Manifestum autem est, quod sibi ipsis haec nomina cognita dicentes, talesque afferentes causas, supra vires nostras dixerunt. Nam si voluptatis gratia ea attingunt, neque quicquam sunt ipsis esse causa nectar, & ambrosia, quod si ipsius esse gratia, quomodo essent sempiterni, cum alimento indigerent? Sed de his, quae fabulose & sophistice dicuntur, non est dignum accurate considerare. Ab illis vero, qui per demonstrationem dicunt, petere oportet, ac interrogare, cur cum ex eisdem sint, haec quidem sempiterna natura sint, haec vero corrumpuntur. Cum autem neque dicant causam, neque rationabile sit ita se habere, patet quod non sint eorum eadem principia neque causae. Empedocles namque, quem quis maxime sibi ipsi persuaderet consona dicere, is quoque idem passus est: ponit enim quoddam principium corruptionis causam, contentionem: nihilominus tamen & haec videbitur generare, praeter Deum, dicit enim.

[illegible] non est [illegible]

" Ex quibus omnia quae erant, quae sunt, quaeque in posterum erunt,
" Ac arbores pullularunt, & viri, ac mulieres,
" Feraeque, alitesque, & pisces in aqua nutriti,
" Ac Dii longaevi.

At etiam absque his patet, nam, si non inesset in rebus contentio, unum omnia, ut ait, essent. cum enim convenirent, tunc extrema stabat contentio. Unde & accidit ei felicissimum Deum minus sapientem esse caeteris: non enim cognoscit omnia elementa, contentionem enim non habet. cognitio autem similis simili.

Vide 1. de Anima. c. [illegible]

Terra enim aio, terram inspicimus, aquam vero aqua:
A Aethere autem aethera divum, sed igne ignem manifestum:
At amicitia amicitiam, & contentionem contentione perniciosa. Sed
unde sermo digressus est, hoc est manifestum, quod accidit ei, contentionem
non magis corruptionis, quam ipsius esse causam esse. similiter
nec amicitiam ipsius esse, etenim congregat in unum, corrumpit
cetera. & simul ipsius transmutationis nullam causam dicit, nisi
quod ita natura ipsum est, ait enim.
Magna contentio in membris nutrita fuit,
At ad honores ascendit tempore perfecto,
Quod eis cum alternum sacramentum praecessit latum.
Quod tamen necessario transmutari, causam tamen necessitatis
nullam ostendit. unicam tamen sibi ipsi consequenter dicit, quod non sunt
entium, haec quidem corruptibilia, haec vero incorruptibilia, sed
omnia corruptibilia, praeter elementa. Quae autem dicitur nunc dubitatio,
B quare si omnia ex eisdem sunt, haec quidem sunt, haec vero
non. Quod igitur nō sunt eadem principia, haec dictum dicta sint.
Quod si diversa principia sunt, una quidem dubitatio est, utrum incorruptibilia
etiam illa erunt, an corruptibilia. Si enim corruptibilia
sunt quod necesse est ea quoque ex aliquibus esse. omnia enim in
ea quibus sunt, corrumpuntur. quare accidit principiorum alia
esse principia priora. hoc autem impossibile, sive stant, sive in infinitum
procedit. Item quomodo principia adimentur, corruptibilia quomodo
erunt? Quod si incorruptibilia sunt, cur ex his quidē entibus incorruptibilia,
ex aliis vero incorruptibilia? hoc enim
non est rationabile, sed aut impossibile est, aut multa indiget ratione
Item nemo conatus est alia dicere, sed eadem omnium principia
esse dicunt, & quod primo dubitatum est, tamquam parvum quoddā
praetereunt.

C Et nos iam simus perscrutari de quaestione nō minus difficili praecedenti
utrum principia corruptibilium sint principia incorruptibilium.
Quoniam, si principia corruptibilium fuerint principia
incorruptibilium, quomodo quaedam erunt corruptibilia, & quaedam
incorruptibilia? & quare Epicurei autem, & omnes loquentes [illegible]
Deum laborant ratiocinando, ut sufficientius animae sine dicunt, nō
[illegible] enim principia esse Deos, & ex Deis [illegible] q principia
quae non gustaverunt de [illegible], & nō [illegible] de
[illegible] mortales. Manifestum est igitur q ipsi dixerunt illa
[illegible] quod [illegible] de illa causa, quoniā
[illegible] & [illegible] est extra rationes nostras, quoniam si receptio eorum
[illegible] non [illegible] est causa aliquibus per
[illegible] & si illa receptio est [illegible] eorum permaneant, quomodo
[illegible], & indigent cibo? Et ideo non oportet perscrutari
de sermonibus eorum, quorum Philosophia est similis pictis. Sed

Omnia corrumpuntur in ea, ex quibus sunt. [illegible]

Al. Levitate

oportet perscrutari, & quaerere a dicentibus illud, quod dicendo [illegible] demonstrationem, quare, si principia rerum sunt communicantia, [illegible] quaedam sunt semper permanentia, & quaedam corruptibilia [illegible] mortalia, ut illa sint sic, cum non habeant causam in hoc. Manifestum [illegible] igitur quod principia etiam non sunt communicantia. Si igitur aliquis [illegible] firmamentis se dicere aliquid in hoc, contingeret ei quod contingit Empedocli. Empe. n. dicit quod lis est causa corruptionis, & perceptum [illegible] & existimat quod illa lis generat omnia praeter unum, & omnia praeter Deum facta sunt ab hac lite. Fingit enim in suo sermone [illegible] mixtum esse quod ex lite est generatio animalium, quae fuerunt, [illegible] quae sunt, & quae erunt, & quod ex ea nascuntur arbores, viri, & mulieres, & pisces, quorum nutrimentum est in aqua, & Dii, quorum vita est longissima, & alia. Et fingit quod, si lis non esset in rebus, omnia essent unum. Lis enim cum fuerit cum rebus, dispergit eas, & non dimittit eas quiescere. Accidit igitur ex hoc sermone, ut Deus, qui est perfectus in forma, sit minoris scientiae quam aliud, cum nesciat omnia elementa, quia lis non est in eo, & simile cognoscitur per simile. Verbi gratia, terra per terram, & aqua per aquam, & amicitia per amicitiam, & lis per litem. Manifestum est igitur quod accidit ex suo sermone, ut lis sit causa corruptionis, non causa generationis, & similiter hoc modo amicitia [illegible] citia non sit causa generationis quoniam, cum congregata fuerint [illegible] quae in unum, corrumpuntur alia: & cum hoc semper non narravit, quae est causa transmutationis rerum, sed dixit quod in natura rerum est [illegible] & similiter quod cum lis apta est maxima, fuerit inconfusa in [illegible] & admixta in elementis generans, erit generans in fine temporis illud, [illegible] transmutatur, & transmutatur res, & assequitur eam a permutatione. Et secundum hunc sermonem apparet quod transmutantur res necessario [illegible] neque narravit quae est causa huiusmodi necessitatis, sed tantum [illegible] dit hunc modum sermonis, quasi esset manifestum & non fingit quod quaedam entia corrumpuntur, & quaedam non corrumpuntur, [illegible] sed fingit quod omnia entia sunt corruptibilia praeter elementa.

Nostra autem perscrutatio, & quaestio difficilis est, quare quaedam corrumpuntur, & quaedam non, si sint ex eisdem principiis. Et hoc, quod diximus sufficit in hoc, quod principia rerum non sunt eadem. Si autem principia sunt diversa, contingit etiam quaestio difficilis, utrum illa principia corrumpuntur, aut non. Manifestum est igitur, si corrumpuntur, quod sunt ex aliis necessario. Omnia enim corrupta vadunt ad ea, ex quibus sunt, & sic accidit ut principia habeant alia principia quod est impossibile: hoc enim procedit in infinitum. Et etiam, si principia corrumpuntur, & corrupta sunt, quomodo erit generatio rerum corruptibilium? Et etiam si principia non corrumpuntur, quomodo ex quibusdam principiis non corruptibilibus sunt corruptibilia, & ex quibusdam incorruptibilia; hoc enim non est rationale: sed aut impossibile est hoc esse, aut indi-

A per multo sermone ad confirmandum hoc. Etenim nullus dixit quod principia sunt diversa, sed omnes fuerunt quod principia omnium sunt eadem, & inde veniunt perscrutati de praedicta quaestione, ut illi qui perscrutati sunt de hac quaestione.

[illegible] 15

Dubium.
Solutio.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] ... quidam non, sed opinantur ... [illegible] ... Manifestum est ... [illegible]

Omne corruptibile dissolvitur in ea, ex quibus componitur.

[illegible] ... omne corruptum dissolvitur in ea, ex quibus componitur ... [illegible] ... & hoc prae ... [illegible]

Unum & ens sunt dicentes dicit esse Deum, quorum unus ager bonum, alius malum.

[illegible] ... agit bonum, & alius malum.

Caput Quintum. An ens & unum sint rerum substantiae.

Omnium autem & ad speculandum difficillimum, & ad cognitionem veritatis maxime necessarium est, utrum ipsum ens, & ipsum unum substantiae entium sint, & non aliquid aliud utrumque eorum sit, sed hoc quidem ens, illud vero unum: aut oportet quid nam sit ipsum ens, & ipsum unum quaerere tanquam altera natura subiecta. Quidam enim illo, quidam vero hoc modo putant naturam habere. Plato namque, ac Pythagorici non esse aliud quid ipsum ens, nec ipsum unum dicebant, sed hoc eorum naturam esse, tanquam substantia ipsorum unum & ens esset. Qui autem de natura tractarunt, ut Empedocles, tanquam in magis cognitum reducens, dicit quid unum est ens. videri namque posuit amicitiam hanc unum esse, causa enim haec omnibus est, ut unum sint. Alii vero ignem, &

alii autem aliter ipsum vnum, & ipsum ens esse, ex quo entia & ef-
A se & facta esse. Similiter, & qui plura elementa ponunt, necef-
se est & hos eadem esse dicere ipsum ens, & ipsum vnum, quae
& hi principia esse. Accidit autem, si quis non ponat esse aliquam
substantiam ipsum vnum,& ipsum ens, nec aliorum vniuersalium
quicquam esse. haec enim vniuersalia maxime omnium sunt. Quod si
non est aliquid ipsum ens,& ipsum vnū, multo minus quicquam alio-
rum est praeter ea, quae singularia dicuntur. Item, si ipsum vnum non
est substantia, patet quod nec numerus erit tanquam natura alia se-
parata ab entibus. numerus enim vnitates, vnitas vero vnum quid
est. Quod si quid est ipsum Vnum & ipsum ens, necesse est eo-
rum substantiam esse vnum & ens. non enim aliquid aliud vniuer-
saliter praedicatur, sed eadem ipsa. At vero si quid erit ipsum ens,
& ipsum vnum, magna dubitatio est, quomodo aliquid aliud prae-
ter haec erit. dico autem quomodo entia erunt plura vno. quod enim
praeter ens est, non est. quare secundum Parmenidis rationem ne-
B cesse est accidere omnia vnum esse,& hoc esse ens. Vtroque au-
tem modo difficile est. siue enim vnum non sit substantia, siue ipsum
vnum sit, impossibile est numerum esse substantiam. Si igitur nō sit,
dictum est prius quare. Si autem sit, eadem ac de ente dubitatio est. ex
quo enim & praeter ipsum vnum erit aliud vnum, necesse profecto est
nihil esse. omnia vero entia, aut vnum, aut plura, quorum vnūquod-
que vnum est. Item, si ipsum vnum indiuisibile, secundum quidē Ze-
nonis positionem nihil vtique foret. Quod enim neque additum,
neque demptum facit aliquid maius, id nō esse entium aiunt, tanquā
entis magnitudo sit:& si magnitudo corporalis. hoc namque omnino
ens. caetera vero quodammodo quidem addita facient maius,
quodammodo vero nihil: vt superficies & linea faciūt, punctū vero &
vnitas nullo modo. Sed, quia ipse inculte speculatur, ac cōtingat aliquid
indiuisibile esse, sic ad illum habetur aliqua responsio. huiusmodi
C namque additum nō auget, sed plus efficit. Sed quomodo ex vno ta-
li, aut pluribus magnitudo erit? simile namque est, ac si diceretur ex pū-
ctis lineam esse. Quod si quis ita putat, vt quēadmodū quidā dicūt,
ex ipso vno,& alio quodam non vno numerus fiat, nihilominus ta-
men quaerendū est, cur,& quomodo quandoque numerus, quandoq;
magnitudo erit, quod fit, si ipsum non vnum inaequalitas, ac eadē na-
tura erat. Nec enim apparet, quo pacto ex vno,& illa, neque quo pa-
cto ex aliquo numero,& illa magnitudines fieri queant.

Ex his videamus, quae difficilior istarū quaestionum, & magis necessa-
ria ad cernendā veritatem est, vtrum ens & vnū sint substantiae entiū,
& vtrum neutrum attribuatur alii, sed hoc est ens,& hoc est vnū: an opor-
teat quaerere quid est ens,& quid vnum tali quaestione, tanquā aliā na-
turam subiectam. Quidā enim homines existimāt quod natura
vna aliqua,& quidam aliter. Plato aūt & Pythagorici nō existimāt

ens & unum esse aliud, sed sentiunt q natura eorum hec est, s. [illegible] tia ponentes, sint unum, & ens. Naturalis autem, sicut Empe[illegible] dicit unum dici manifestius, & dicit q unum est ens. & hoc [illegible] illud unum est amicitia, & dicunt q hoc unum est amicitia, que [illegible] causa, per quam omnia sunt unum. Et alii dicunt hec, unum [illegible] esse ignem, & alii aerem, ex quo facta sunt omnia entia. Et [illegible] illi qui fecerunt elementa esse plura. isti enim coacti sunt ad dicen[illegible] q unum & ens significant plura secundum numerum principiorum que dicunt esse. Et, si aliquis fecerit q unum & ens no sunt substan[illegible] tia rei alicuius, accidit ut nihil aliorum universalium sit substantia [illegible] alicuius rei. unum enim & ens sunt universalia magis, quam alia. Si unum no fuerit existens per se, similiter neque ens est existens per se. nullum enim aliud est existens per se, nisi particularia. Et ideo, si [illegible] no fuerit substantia, manifestum est q no est numerus abstractus a materia, quasi aliqua natura separata ab entibus. numerus enim [illegible] est, unum autem est aliquid existens per se, scilicet unitas. Et, cum [illegible] sit unum & ens, necesse est ut sit substantia, quoniam de eis no dicitur aliquid universale, sed ista dicuntur de se. Et no possibile. si aliquis [illegible] xerit q unum & ens sunt idem, multa enim sunt que significant [illegible] lia extra illud quod ens est, quomodo est possibile, ut aliquid [illegible] ab isto sit, si quidem no est possibile, ut generatum sint plura [illegible] generatum enim non est nisi entia. & ideo accidit ut entia sint [illegible] necessario, sicut dixit Parmenides, & ut illud unum sit ens. Sive igitur utrumlibet horum duorum modorum dicatur, hoc difficile est & grave. quoniam, si dixerimus q unum substantia no est, & si di[illegible] xerimus q unum est aliquid existens per se, impossibile erit ut nume[illegible] rus sit substantia, si unum no fuerit substantia. Si autem aliquis [illegible] q numerus est substantia, in hoc quidem erit questio difficilis. & est que[illegible] stio querens de ente, unum sit aliud ab eo, aut est unum. & quod [illegible] est extra ens, oportet no sit unum. & necesse est etiam ut sit, quia omnia [illegible] sunt unum, aut plura composita ex unis. Et etiam si hoc unum est in[illegible] divisibile, erit secundum hoc, quod Zeno opinabatur, nihil esse [illegible] nino. Fingit n. q illud, quod non augmentatur apud additionem, ne[illegible] que diminuitur apud diminutionem, no est entium. manifestum est igitur q entia sunt secundum sententiam suam magnitudines, si igitur entia sunt magnitudines, sunt magnitudines corporales, quoniam magnitudo corporalis est ens omnibus modis. aliqua autem quedam sunt, que quando componuntur, fit ex eis magnitudo, & quedam [illegible] que quando componuntur no fit magnitudo, secundum q dicunt, sicut enim q superficies & linea, quando componuntur, faciunt magnitudinem, punctus autem, & unum no faciunt magnitudinem. Quia igitur ille Zeno erravit in suo sermone & suis opinionibus [illegible] & possibile est ut aliquid sit indivisibile, oportet nos respondere ei[illegible] sermoni aliquantulum. & dicamus q quando unu additur alicui [illegible]

[illegible]

Omne, quod est, aut est unum, aut plura.

Unum per additionem non sit maius, sed plura.

A [illegible]

B [illegible]

C [illegible]

Nota comparationem . . . vide 1. Phy. . . . Vide . . . Metaph. . . . Vide contra Zen.

Quod est esse unum est unû essentialiter, & per se.

De opinione Parmenidis vide 1. Phy.

Unû & ens sunt magis uniuersalia.

Numerus est . . .

B [illegible]

Magnitudo est de genere continuorum, numerus vero est de genere discretorum.

C Caput Sextum. An numeri, & magnitudo substantiae sint, vel non.

D Eis autem consequens dubitatio est, utrum numeri, & corpora, & superficies, & puncta aliquae substantiae sint, an non. Si enim non sunt, fugit nos quidnam ipsum ens, & quae entium substantiae sint. Passiones enim, & motus, & quae ad aliquid sunt, ipsaeque dispositiones, ac rationes nullius substantiam significare videntur, cuncta namque de aliquo subiecto dicuntur, nullumque horum * ipsum quid est. Quae vero maxime substantiam videntur significare, ut aqua, terra, & ignis, ex quibus composita corpora constant, horum autem caliditates quidem, & frigiditates, & huiuscemodi passiones non substantiae sunt, corpus autem quod haec patitur, permanet tanquam aliquid ens, & substantia quaedam. At vero corpus minus est substantia, quam superficies, & superficies quam linea, & linea quam unitas, & punctum, his enim corpus definitur, & haec quidem videntur posse sine corpore esse, corpus vero absque his impossibile esse. Quare plerique quidem & Antiquiores substantiam quidem & ens putabant esse corpus, alia vero huius passiones: & ut principia corporum entium principia. Posteriores vero, & illi sapientiores habiti numeros. Quemadmodum itaque diximus, si haec non sunt substantia, nulla substantia, nec aliquod ens omnino est, quae enim his accidunt, non convenit entia nominare. At si hoc quidem concessum est, longitudines & puncta magis quam corpora substantiae sint, haec autem corpora haec sint non videmus (impossibile tamen est esse) non erit profecto ulla substantia. Item videntur haec omnia divisiones corporis esse, hoc quidem ad latitudinem, hoc vero ad profunditatem, illud vero ad longitudinem. Ad haec similiter inest in solido quaecunque figura. Quare si nec in lapide Mercurius, nec in cubo dimidium cubi, sic ut determina-

* hoc aliquid

tum, ergo nec superficies. nam si quecunque, & ex profundo hec, in dimidium dissoluitur. eadem autem ratio & de linea, [illegible] unitate est. Quare si corpus maxime substantia est, hec autem cor-pore magis, hec vero non sunt, neque substantia quedam sunt, fu-giet nos profecto quidnam sit ens, & que entium substantia est. Ad hec enim, que dicta sunt, etiam que circa generationem, & corru-ptionem accidunt inconuenientia. Videtur enim substantia, cum non existens, nunc sit, aut cum antea existens, postea non, cum gene-ratione & corruptione hec pati. At puncta, lineas, & superficies neque fieri, neque corrumpi contingit, cum quandoque sint, quandoque non sint. Cum enim tangant, aut diuidantur corpora, quandoque una, cum simul tangant, quandoque due, cum diuidantur, fiunt. Qua-re neque iam compositis sunt, sed corrupte sunt, & diuisis, sunt que antea non essent, punctum namque indiuisibile, non est diuisum in duo. Ceterum, si generantur, & corrumpuntur, ex aliquo fiunt. Similiter autem se habet & circa nunc, quod est in tempore, neque enim contingit generari, & corrumpi, sed tamen aliud esse semper

Hęc non ha bet Auer. videtur, cum non substantia aliqua sit. Patet autem quod etiam circa puncta, lineas, & superficies similiter se habet. eadem enim ratio est. cuncta namque similiter, aut fines, aut diuisiones sunt.

Et istam questionem consequitur alia difficultas, & est, utrum nu-meri, & corpori, & superficies, & linee, & puncta sint substan-tie, aut non. Quoniam, si non fuerint substantie, tunc recedit a nobis cognitio, que sit subiecto, & que est substantia entium. Mo-tus autem, & passiones, & species relatiue, & dispositiones, & [illegible] dictionum existimantur non significare substantiam aliquam: quia omnia dicuntur de subiecto, & nihil eorum dicitur, quod sit hoc. Illud autem, quod existimatur in maiori parte significare substan-tiam est aqua, & terra, & aer, & ignis, ex quibus constituuntur om-nia composita corpora. caliditates vero, & frigiditates, & istis si-milia, & similia sunt passiones substantie. corpus vero est illud, quod determinat istas passiones solum, quia est ens aliquid, & alia sub-stantia. Sed corpus est minus superficie in substantialitate, & super-ficies minus quam linea, & linea minus quam punctum, & unum: corpus definitur per ista, ista enim existimantur esse sine corpore, & hoc possibile est: corpus autem impossibile est, ut sit sine illis. Et ideo existimabant Antiqui Philosophorum quod substantia, & ens est corpus, & quod alia sunt passiones istius corporis. & ideo exi-stimauerunt quod principia corporum sunt principia entium. Isti autem, qui reputabantur sapientiores illis, existimauerunt quod sub-stantia, & ens est numerus. Sicut igitur diximus, si ista, que dixi-mus, non sunt substantie, nulla est substantia omnino, neque ens: quoniam rectum non est ut accidentia, que accidunt istis, substantie dicantur substantie & entia. Sed cum sit manifestum quod longi-

[illegible], & puncta, quæ sunt corporis, sunt magis substantia illa. A [illegible], & non videmus ea esse substantiam, ex quibus igitur erit quidam corpus, & non videmus ea esse substantiam, ex quibus igitur erit quidam corpus. & impossibile est ut sint ea corporalia sunt substantiæ entium: & impossibile est ut sint ea corpo- [illegible] sensibilibus, aut forte nulla substantia omnino est. Et etiam videmus quòd omnia illa sunt dimensiones corporis, quædam enim latitudinis, quædam spissitudinis, & quædam longitudinis. Et cum hoc dicitur quòd illa sunt in corporibus, sicut figuræ sunt in [illegible] corpus enim necesse est ut habeat aliquam figuram. Si igitur possibile fuerit ut corpus non habeat figuram, possibile erit ut non habeat dimensionem, verbi gratia quoniam, si fuerit possibile ut figura Mercurii non sit in idolo Mercurii, possibile est ut figura [illegible] magnitudinis sit in tota figura grandinis. Et cum hoc, quod dicimus, accidit illis error, cum posuerimus formas de rebus, quibus contingit generatio & corruptio. Existimamus enim quòd sub- [illegible] non primo fuit, deinde fuit: aut fuit primo, deinde non fuit: & quòd passiones contingunt ei apud generationem & cor- B ruptionem. Puncta autem, & lineæ, & superficies impossibile est ut habeant generationem & corruptionem, aut ut sint quandoque, & quandoque non. Corpora enim continua & discreta apud conti- nuationem adunantur, & apud discretionem fiunt duo. & nihil cor- rumpitur, nisi corruptio accidat ei. & ea, quæ dividuntur, non [illegible] sine generatione. Punctum autem, si non dividitur, non fit [illegible], & si generatur, & corrumpitur, est necessario ex ali- [illegible].

[illegible] quæstio difficilis sequens ex eis quæ dicta sunt superius: & est ... 17

[illegible]

C [illegible]

[illegible]

Caliditas, et frigiditas nō sunt substantiæ, sed substantiæ passiones.

Primū in eo est quod habet esse.

Dubitatio contra Plat. & Pythag.

Quod tamen nō possint a corpore separari.

Quæ gñat, quandoq; corrumpunt.

Generatio est in re diuisibili.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Vide, 1. ca. de substantia orbis.

Minima pars figurae est composita ex materia & forma.

Caput Septimum, Dubitationes de Ideis.

Omnino autem aliquis dubitabit, quare oportet alia quaedam praeter sensibilia, & media quaerere, utputa species quas ponimus, formas. Si enim propterea quod mathematica quidem ab his, quae hic sunt, alio quodam differunt, in eo sunt quod plura eiusdem speciei sunt, nihil differunt, & ideo non erunt eorum principia, numero determinata, sicut etiam

[illegible] quæ hic, numero quidem non sunt omnium principia determinata, sed specie nisi quis huius syllabæ, & huius vocis accipiat, [illegible] enim numero etiam determinata erunt. Similiter etiam & in mediis [illegible] illic [illegible] quæ eiusdem speciei sunt. Quare si [illegible] sensibilia, & mathematica non sint alia quædam, [illegible] formas esse, non erit una numero, & specie substantia, [illegible] principia aliqua numero aliquot, sed specie erunt. Si [illegible] hoc necessarium est, & formas propterea necesse est esse [illegible] hoc [illegible] non bene declarent, qui hæc dicunt, hoc tamen est, [illegible] & necesse est eis hoc dicere, quod formarum unaquæque [illegible] substantia quædam sit, & nulla secundum accidens. At vero si ponemus formas esse, & principia unum numero, nõ specie esse, diximus quæ impossibilia necesse est accidere.

[illegible] est quærere de quæstione difficili, quare quærendum fuit [illegible] sensibilia, & a mediis, [illegible] formæ, quæ [illegible] Quærimus, si quærimus illas substantias, propter hoc, quod mathematica distinguuntur a sensibilibus per aliud, non distinguuntur [illegible] per hoc, quod sunt multæ formæ, sicut illæ formæ, manifestum est [illegible] principia [illegible] non erunt terminata in numero, quemadmodum [illegible] principia [illegible], quæ sunt hic, non sunt terminata in numero [illegible] principia [illegible] non sunt terminata in numero [illegible] nisi principia literæ compositæ ex duabus literis, aut [illegible] compositæ ex duabus vocibus. principia enim illius [illegible] sunt terminata forma, & numero. & similiter erit etiam in [illegible] Si igitur nõ fuerint aliæ substantiæ, aliæ a substantiis sensibilibus [illegible] mathematicis, sicut quidam dicunt, manifestum [illegible] Sed si concesserimus formas esse, & principia esse [illegible] numero non forma, [illegible] quod contingit est [illegible] & quod est impossibile [illegible].

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Caput Octauum. Vtrum principia potentia sint, vel alio modo: & utrum uniuersalia, an singularia.

Vtrum principia sint in potentia.

HIS autem propinquum est dubitare, utrum potentia, [illegible] quodam modo elementa sint. Si enim [illegible] modo, erit aliquid aliud principium [illegible] quae prior illa causa est: non est autem [illegible] quod potentia est, illo modo se habere. Quod [illegible] menta potentia sunt, contingit nihil entium esse [illegible] esse, etiam quod nondum est. Si enim quod non est, fit: nihil [illegible] sequitur esse impossibilium fieri. Et has itaque de principiis [illegible] nta necesse est dubitare.

Et assimilatur istis quaestionibus dicta illa quaestio, utrum elementa sint potentia, aut alio modo. Si enim alio modo, [illegible] possibile, ut aliquid sit ante elementa, & sunt principia [illegible] [illegible] illud autem, quod [illegible] enim, non est ante potentiam necessario. Si autem [illegible] potentialiter, possibile erit ut elementa [illegible] sed enim, quod habet potentiam ut sit, nondum [illegible] quod non habet esse & nihil erit, quod non habet potentiam [illegible] Hae igitur quaestiones sunt difficiles, de quibus [illegible] cognitione principiorum.

19 ET quod [illegible] quaerit quod principia sint in potentia [illegible] quod sunt in actu [illegible] hic utrum elementa [illegible] omnium rerum sint potentia, vel actu, quod, si elementa sunt actu, [illegible]

[illegible]

Et utrum universalia sunt, an, ut diximus, singularia. [illegible] quod quid, sed [illegible] quod quid. [illegible] multa [illegible] et homo, et animal, [illegible] singula quidem, quod quid. [illegible] Si igitur principia universalia sunt, [illegible]

[illegible] universalia sunt, sed ut [illegible] singularia, non erunt [illegible] scientia [illegible] principiis universaliter praedicata, [illegible]

[illegible] principia sunt universalia, aut [illegible] singulare, sed [illegible] Si igitur [illegible] praedicabile de rebus [illegible] Socrates erit multa animalia, scilicet Socra. [illegible] animal [illegible] universalia et [illegible] principia [illegible] scientiam non habebit [illegible]

vniuersalia, manifestum est igitur quod si fuerit possibile, ut [illegible] prius cognoscantur, quod alia principia sunt vniuersalia ante particularia, quae praedicantur de particularibus.

20 Mouet aliam quaestionem, vtrum principia sint vniuersalia, an [illegible] & [illegible] quod non sunt vniuersalia [illegible] [illegible] communis est singulare quod est substantia [illegible] [illegible] Plato [illegible]

Vnde mo[illegible] ad principia [illegible]

[illegible]

Tertii Metaphysicorum Arist. & Auer.

FINIS.

A # ARISTOTELIS
METAPHYSICORVM
LIBER QVARTVS,
cum vtraq; Auer. Comment.

SVMMAE LIBRI.

In Prima agitur de quibus habeat prima Philosophia pertractare. [illegible]
In Secunda de Principiorum cognitione. [illegible]

Summae Primae Caput Primum. Ens, prout est ens, & primas causas a primo Philosopho considerari.

B EST scientia quaedam, quae speculatur ens, prout ens est, & quae ei per se insunt: Haec autem nulli earum, quae in parte dicuntur, eadem est. nulla namque caeterarum vniuersaliter de ente, prout ens est, considerant: sed eius aliquam partem abscindentes, id ei accidit speculantur, vt Mathematicae scientiae. Cum autem principia & supremas causas quaeramus, palam quod naturae cuiusdam per se necesse est eas esse. Si igitur illi etiam, qui entium elementa quaerebant, illa principia quaerebant, necesse est & entis elementa entis non secundum accidens esse, sed prout entia sunt. Quapropter & nobis quoque entis, prout ens, primas causas accipiendum est.

Verum quidem scientia Scientiarum est consideratio de ente & de iis, quae sunt entis per se. Et ista scientia non est vna earum, quae dicuntur particulares, quoniam non est aliquam scientiarum particularium consideratio de ente vniuersali, sed scientiarum particularium est consideratio de accidenti, quod accidit alicui parti partium entis diuisarum ab eo. Sicut faciunt scientiae Mathematicae. Si igitur inquisitio principiorum & causarum vltimarum est a nobis, manifestum est quod necesse est, vt ista principia sint sicut principia alicuius naturae per se. Si igitur qui quaesiuerunt ista principia illi, qui quaerebant elementa entis, necesse est vt non sint elementa entis modo accidentali, sed sint essentialia. Et ideo oportet nos quaerere causas, quae sunt in ente

C

NIL. [illegible] ipso ente, [illegible] est ens: quia [illegible] primo cognoscimus ens, [illegible] quid, quale, & [illegible] [illegible] necesse est vt de ente sint duo tractatus, in primo [illegible] ens, [illegible] subiectum huius scientiae, [illegible] & [illegible] logicam appropriatam huic scientiae, considerans [illegible] scientia habet propriam logicam, [illegible] [illegible]

[illegible] Vnde nihil [illegible] [illegible] illius, [illegible] ens, [illegible]

[illegible] & considerat de eis, & solis accidentibus [illegible] principiorum [illegible] Dicit igitur [illegible] principia [illegible] simpliciter debent capi de entibus [illegible] per se. [illegible] accidere [illegible] simpliciter [illegible] D.d.Et [illegible] quando [illegible] & propter hoc, quod dicimus, [illegible] causa [illegible] causas [illegible] accidentalis.

[illegible] Secundum. Quae quidē ens multipliciter dicatur Ens, & unum idem esse. Item de ente, ut ens est, & de eius speciebus, ac consequentibus hanc considerare scientiam.

B ENS autem multipliciter quidē dicitur, verum ad vnū, vnamq; quandam naturam, & nō aequiuoce, sed quemadmodum omne salubre ad sanitatem: quoddam eo quod conseruat: quoddam eo quod facit: quoddam, eo quod signum sanitatis: quoddam vero capax eius est. Et medicinale ad medicinam: quoddam enim, eo quod habet medicinā, medicinale dicitur: quoddam, propterea quod natura aptum ad eam sit: quoddam, propterea quod opus medicinae sit. eodem modo caetera quoque accipiemus. Ita & ens multipliciter quidem dicitur, sed omne ad vnum principium: quaedam enim, quoniam substantiae, entia dicūtur: quaedam, quoniam passiones substantiae: quaedam, quoniam via ad substantiam, aut corruptiones, aut priuationes, aut qualitates, aut

C effectiua, aut generatiua substantiae, siue eorum, quae ad substantiam dicuntur, aut alicuius eorum ex his negationes, aut substantiae. Quare etiam non ens, esse non ens dicimus. Quemadmodum igitur sanorum omnium vna scientia est, ita & de caeteris est. Non enim solū eorum, quae secundum vnam dicuntur, verum etiam eorum, quae ad vnam naturam dicuntur, vnius scientiae est speculari. etenim haec etiā quodammodo secundum vnam dicuntur. Patet itaq; vnius esse, & entia quatenus entia, speculari. Vbiq; autem proprie primi, & ex quo caetera pendent, & propter quod dicunt, scientia. Quod si hoc substantia est, oportebit profecto vt substantiarum principia, & causas Philosophus teneat. Omnis autem generis, & sensus vnius vnica & scientia: vt Grammatica, vna existens, omnes voces speculatur. Quare etiam entis quae species sunt, & species specierum speculari vnius scientiae genere est.

[illegible] de natura [illegible] mobili [illegible] Vide contra [illegible]
B Si accideret vt in Metaphysic. de substantiae principiis [illegible] vide [illegible] Metaphy. [illegible] & 12. Phys. [illegible] Ex hoc habemus Metaphysicam ad considerandum [illegible] vide [illegible] Physic. [illegible] scientia [illegible]

Et ens dicitur multis modis, & non dicitur aequivoce, sed dicitur ad unam rem, & ad unam naturam, sicut omne sanativum attribuitur sanitati: quoddam enim dicitur sanativum, quia conservat sanitatem: quoddam autem, quia facit sanitatem: & quoddam, quia significat: & quoddam, quia recipit. Et similiter attribuitur medicinae medicamen: quoddam enim dicitur medicinale, quia acquirit medicinam: & quoddam, quia est aptum medicinae: & quoddam, quia facit actionem medicinae. Et secundum hunc modum possibile est nobis invenire res, quae attribuuntur, sicut ista, quae diximus. Et similiter etiam ens dicitur multis modis. Sed omnes illi modi attribuuntur uni primo: quaedam enim dicuntur entia, quia sunt substantiae: & quaedam, quia sunt passiones: & quaedam, quia sunt via ad substantiam, aut ad relationem, aut quia sunt corruptiones, aut qualitates, aut agentes, aut generantia substantiam, aut aliquid eorum, quae dicuntur esse in substantia, aut quia negant aliquod istorum accidentium, aut substantiam. Et similiter dicimus etiam de eo, quod non est ens, quod non est ens. Quemadmodum igitur scientia sanativorum est una, sic scientia aliorum similium. Quoniam non est unius scientiae consideratio de rebus, quae dicuntur de uno tantum, sed etiam consideratio de rebus, quae attribuuntur uni naturae. Et, quia ista dicuntur de unoquoque modo, manifestum est, quod unius scientiae est consideratio de entibus universaliter. Et scientia, quae est scientia in rei veritate in omnibus rebus, est scientia primi, per quam consistunt aliae res, & propter quam vocantur entia. Si igitur hoc primum sit substantia, manifestum est quod consideratio principiorum, & causarum substantiae debet esse in Philosopho. Sed unumquodque genus habet unam scientiam, verbi gratia, scientia vocis est una, & debet considerare in omnibus vocibus. Et ideo dicimus quod consideratio de omnibus formis entis universaliter [illegible] unius scientiae secundum genus, formaeque autem sunt formae formarum [illegible]

3 Quoniam intellectum est quod hoc nomen ens non est [illegible] non esse in una scientia consideratum: neque etiam praedicatur univoce, sicut animal de homine praedicatur, & equo: & tamen hoc nomen ens praedicatur [illegible], ut intellectum est ex inductione: ipsum enim praedicatur de substantia, & de accidente. Quare ens Analogicum, id est per attributionem, [illegible] quod modo sanativum sanitati attribuitur: quoddam enim dicitur sanativum, quod est necessarium ad sanitatem conservandam, ut exercitium [illegible]: & quoddam, quia facit consequi sanitatem, ut cibus & potus: & quoddam etiam dicitur sanativum quia sanitatem significat, ut urina laudabilis [illegible] in contrario: in sic certo, ut in [illegible]: & sicut etiam [illegible] [illegible] [illegible] praedicta attribuuntur [illegible] attributa, aut uni & eidem [illegible], ut de sano diximus [illegible] uni & eidem [illegible] dicitur qui non [illegible] dicitur Medicus quia [illegible] medicinae [illegible] medicina [illegible], & medicinae [illegible] & [illegible] uni & eidem [illegible], ut quantitas, & qualitas, & [illegible] convenit, quae uni substantiae attribuuntur per se. Cum igitur [illegible] diversis entia, in eo quod ens, de multis praedicatur, ac [illegible]

Ens analogice est de substantia, & accidente.

Ens de substantia primo, [illegible]

[illegible]

A [illegible] de ente, & dispositio in hoc modo generis est sicut dispositio in genere, q[illegible] [illegible] praedicabile essentiale [illegible] in hoc genere, quod [illegible] [illegible] in genere, quod dicitur aequivoce. & sicut [illegible] in quod aliquod [illegible] in genere, quod dicitur aequivoce [illegible] est enim ut aliquod praedicabile praedica[illegible] [illegible] de aliquo nomine aequivoce, verbi gratia omnis causa est pulchra, sed [illegible] praedicabile essentiale commune. D. Et scientia [illegible] in omnibus rebus, [illegible] est & manifestum est quod una scientia in [illegible] [illegible] primi, quod est in illo genere, per [illegible] [illegible] manifestum, & d. Si igitur hoc primum fit sub[illegible]. D. [illegible] [illegible] enim est [illegible] [illegible] & [illegible] est si igitur primum [illegible] [illegible] Philosophus [illegible] in definitione Philosophi. [illegible] [illegible] quae sunt principia & causae substantiae [illegible] [illegible] unum [illegible] scientiae est considerativa de [illegible]. D. Sed [illegible] genus, & c. [illegible] est & enim [illegible] [illegible] & unam scientiam [illegible] [illegible] generis, verbi gratia quod [illegible] est unum genus, & [illegible] in omnibus speciebus [illegible]. & Musicam,

B [illegible] & hoc, quod d. manifestum est ex [illegible] quod quodlibet unum genus habet unam scientiam: & [illegible] quod ens est unum genus ergo ens habet unam scientiam. D. [illegible] [illegible] formarum [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible] formarum [illegible] de formis formarum.

Si itaque ens, & unum idem, ac una natura sunt, propterea quod se invicem sequuntur, quemadmodum principium, & causa, sed non quod eadem ratione significantur * nihil quidem refert, si etiam similiter putaverimus, quinimmo magis proderit. Idem enim unus homo, & ens homo, & homo, & non significat diversum aliquid secundum dictionem iteratam, id est homo & homo, & unus homo. Patet autem quod non separatur ens, nec in generatione, nec in corruptione. similiter

C & de uno. Quare manifestum est quod additio in his idem significat, & quod unum nihil aliud est praeter ens. Item cuiusque substantia unum est non secundum accidens: similiter & * ipsum ens quoddam. Quare quot unius species, totidem & entis sunt, de quibus ipsum quid est speculari, eiusdem genere scientiae est. dico autem, utputa de eodem, & simili, caeterisque huiuscemodi. fere autem omnia contraria ad hoc principium reducuntur.

Unum autem & ens cum sint idem, & habeant eandem naturam, [illegible] utriusque ad alterum est, sicut consecutio principii & causae [illegible] ad alterum, non enim eadem definitio significat utrunque. Nulla autem differentia est inter ea, & si existimaverimus fuerit talis existimatio. Sermo enim dicentis homo unus, aut homo est, aut homo idem significat, & non diversum significat apud iterationem. Manifestum enim quod sermo dicens homo ille, & homo unus, & homo est, non significat diversum: cum non sit differentia inter dicere homo ille, & homo, neque in generatione, neque in corruptione, & similiter

Margin notes: [illegible] unitatem, sed speciem [illegible] [illegible]. Analogia [illegible] praedicatum essentiale. Possibile est ut aliquid praedicetur vere [illegible] de aliquo nomine aequivoco, sed non tamen sit praedicatum essentiale eius. — * A.l. nihil interest. — * A.l. quod propter ens quid.

est etiam de vno. Manifestum est igitur quod additio in istis [illegible] cat idem, & non significat vnum aliud ab ente. Et [illegible] cuiuslibet est vna non modo accidentali & ideo [illegible] stantia cuiuslibet vnum [illegible] est esse vnum. Manifestum [illegible] quod formæ vnius sunt secundum [illegible] vnius scientiæ est consideratio similiter de istis formis, scilicet [illegible] vnius scientiæ est consideratio de conuenienti, & simili, & [illegible] bus similibus & vniuersaliter omnia contraria [illegible] tur scientiæ.

5 Hæc est illa demonstratio, In qua probat quod consideratio [illegible] est vnius scientiæ & dicit, consideratio de speciebus vnius, & [illegible] consideratio de omnibus speciebus [illegible] est vnius scientiæ [illegible] omnibus speciebus entis est vnius scientiæ, [illegible] quoniam vnum & ens habent eandem naturam: quoniam [illegible] aliud, sicut principium & causa [illegible] ad causam, & [illegible] vnum, & omne vnum est ens. & ista est conuersio, [illegible] communiter multis modis, vno modo [illegible] dicuntur vnum secundum [illegible] iam, vt Socrates, & Plato, qui vnum sunt [illegible] [illegible] natura, alio modo aliqua sunt vnum [illegible] dum definitionem, vt [illegible] & [illegible], [illegible] secundum definitionem [illegible] est ergo quod vnum, & ens significant [illegible] omnibus modis, videlicet subiecto, & definitione, & [illegible] [illegible] quod vnum, & ens significant vnam [illegible] & [illegible] diuersis naturis. [illegible] non est differentia inter [illegible] est vnus homo, & homo est ens, & ille homo, [illegible] [illegible] dispositiones diuersas [illegible] nulla est differentia inter [illegible] homo est ille homo [illegible] eadem generatione, & corruptione [illegible] & corrumpitur [illegible] homo [illegible] generatione, & corruptione [illegible] & [illegible] [illegible] hominis, & corruptione [illegible] homo generatur, & corrumpitur [illegible] [illegible] dicendum est, quia, cum homo generatur, vnus homo generatur, & [illegible] corrumpitur homo, vnus homo corrumpitur & [illegible] homo non sequitur aliqua additio super naturam hominis [illegible] [illegible] propositiones homo ille, & homo vnus, & homo est, [illegible] [illegible] quia dicendo ille homo, [illegible] [illegible] vnus homo [illegible] significat [illegible] [illegible] quod vnum non dicitur de re addita naturæ [illegible] [illegible] cuiuslibet est vna [illegible] & non vna per rem [illegible] additam [illegible] vna per aliquid super naturam additum, vt Auicenna [illegible] [illegible] in substantiam & praedicatum, quia si substantia est vna per rem [illegible] [illegible] de [illegible] vnum sit vna per se, aut per aliquid [illegible] [illegible] procedetur in infinitum, & nihil esse vnum per [illegible] [illegible] quod substantia sit vna per [illegible] & non per rem [illegible] [illegible] cuiuslibet vnius, per quam est vnum, est [illegible] esse, per quod est ens. [illegible] manifestum est quod [illegible] quia significat vnum, [illegible] [illegible] & [illegible], quia [illegible], quia ambo significant [illegible] [illegible] manifestum est quod vnius scientiæ est consideratio de [illegible] [illegible] & de propriis, & contrariis [illegible] sunt conuenientia & [illegible] & dissimili, æquali & inæquali, & vniuersaliter de omnibus [illegible] [illegible] scientia, & reducit ea ad prima contraria [illegible] [illegible] igitur est vt vtraque consideratio [illegible] [illegible] causa in vtraque scientia.

Hoc, & vnum eadem sunt natura.

Vnum quot dicitur modis.

Homo est vnus homo, & homo est ens, idem importat.

Ens, & vnum [illegible] idem [illegible].

Consideratio [illegible] [illegible]

per consignificationem, & hic per propalationem. D. [illegible] nem ad declarandum quod unum significat de re dispositionem [illegible] additam ipsi. & d. Et etiam substantia cuiuslibet, &c. id est & etiam [illegible] unum non dicitur de re addita naturę, dispositio [illegible] hoc, quia substantia [illegible] rei est una essentialiter, nō per rem additam illi. Quoniam, si res esset una per dispositionem rem additam huic naturę sicut credit Auicenna, tunc nullū esset unum [illegible] se, & per suam substantiam, sed per rem additam huic substantiæ. Et illa res, [illegible] est unum si dicitur quod est una per intentionem additam huic essentię, [illegible] illa erit per quam sit una, & per quid sit unum [illegible] igitur sit una per [illegible] nem illi, reuertetur quęstio, et procedetur in infinitum. D. d. & ideo [illegible] [illegible] unum, idē est esse unū, id est, & ideo dicimus quod substantia [illegible] [illegible] per quem est unum, est suum esse, per quod est ens. D. d. [illegible] est igitur quod formę unius sunt secundum numerum formarum entis, id est [illegible] cum est igitur ex hoc sermone quod formę, quas significat unum, sunt [illegible] naturam formarum, & naturarum, quas significat ens, [illegible] prędicamentis. D. d. & unius scientię est consideratio, & c. id est & [illegible] etiam quod unius scientię est consideratio de omnibus istis formis, & de [illegible] eis, & consequentibus ipsis. & iam diximus prius quod unius scientię est [illegible] ratio, &c. id est quod ista scientia considerat de conuenienti & de diuerso, & de dissimili, & eodem, & equali & inequali, & uniuersaliter de omnibus [illegible] alijs considerat & reducit ea ad prima contraria omnia talia contraria [illegible] sequentia ens, secundum quod est ens. & consideratio istius scientię est de [illegible] causa in unoquoque istorum rerum.

Quod ens unum est vnū per rem additam. Auic.

Considerata sunt autem hæc in electione contrariorum. Atque tot Philosophię partes sunt, quot substantię. quare necesse est ut aliquam earum primam, & aliam sequentem sit. Sunt autem subito habentia genera ipsum unum & ens: quare etiam scientię sequuntur illa. Philosophus namque est, ut ille, qui Mathematicus dicitur. & hęc enim habet partes ac prima quędam, & secunda scientia est, cęterę quoque consequenter in Mathematicis. Cęterum, cum unius sit opposita speculari, uni vero opponitur pluralitas, negationem quoque & priuationem unius est speculari: propterea quod utroque modo unum speculatur id, cuius est negatio, aut priuatio, hoc quę simpliciter dicitur, quod non inest illi, aut alicui generi. illic siquidem uni differentia est, pręter illud, quod in negatione. negatio namque absentia illius est. in priuatione vero & subiecta quędam natura fit, de qua priuatio dicitur. uni autem pluralitas opponitur. quare etiam prędictis opposita, diuersum, dissimile, & inęquale, & quęcunque alia, quę aut secundum eadem dicuntur, aut secundum pluralitatem, & unitatem cognoscere dictę scientię est. ex quibus unum quidem est & ipsa contrarietas. contrarietas enim differentia quędam, differentia vero diuersitas. Quare, cū unum multipliciter dicatur, hęc quoque multipliciter quidem dicentur. Verum tamen unius est cuncta cognoscere. non enim si multipliciter, ideo alterius: sed si neque secundū unum, neque ad unū rationes referuntur, tunc alterius. Cum autem ad primum cuncta reducuntur, veluti quęcunque unum dicunt ad primum unum, similiter de eodem, & diuerso & contrarijs dicendū sic habere. Quapropter diuidendo quoties singula dicuntur, sic attribuendum est ad primum in unoquoque prędicamento, quomodo ad illud dicunt. quędam enim eo quod habere illud, quędam eo quod fa

[illegible] secundum alios huiusmodi modos dicuntur. Mani
festū igitur quod in dubitationibus dictum est, unius esse cō de his,
quae de substantia rationem habent. hoc autem unum erat comm
[illegible] dubitationibus dictum.

Et nos perscrutabimur de hac opinione, cum [illegible] inquirentes con
[illegible] divisiones, & partes Philosophiae sunt secundum numerum
[illegible] manifestum est igitur quod istae substantiae habent unam
[illegible] & [illegible] omnibus necessario & primas ge
[illegible] priorem illis, & [illegible] consequuntur haec genera. Illa
[illegible] sunt unum & ens, & ideo scientia [illegible]
[illegible] assimilatur Mathematico, scientia enim Mathemati
[illegible] scientiarum Mathematicarum haec est pri
[illegible] partes, & illarum [illegible] & similiter de aliis secundum hunc modum.
[illegible] & haec est secunda, & similiter de aliis secundum hunc modum.
Et cum unius scientiae est consideratio de substantiis secundum oppo
[illegible] unius scientiae [illegible] oppositum vel in sua est [illegible]
[illegible] aequalem, & aequaliter oppositum vel in sua est [illegible]
manifestum est igitur quod unius scientiae est consideratio de negatione
& privatione. consideratio enim de utroque est una, & unius autem est
[illegible] privatio, quae dicitur simpliciter, quod non est hoc,
[illegible] igitur unum, & negationē est differentia, quia
[illegible] privatio autem habet naturam subiectā [illegible]
[illegible] quae dicitur privatio. Cum igitur fuerit oppositum in sua [illegible]
[illegible] manifestum est quod opponuntur in loco diversum, & dissimile, &
[illegible] & alia, quae dicuntur hoc modo, [illegible] modo multitudinis.
[illegible] scientia, quam diximus, est cognitio unius, & [illegible] est
[illegible] & unum dicitur multis modis, manifestum est quod haec
[illegible] dicuntur enim de multis speciebus. Et unius scientiae est co
[illegible] quoniam, & illa dicuntur de
[illegible] sicut est cognitio unius, quoniam [illegible] scientiarū
[illegible] non est [illegible] scientiarum
[illegible] cognitio [illegible] propriā
[illegible] totam erit [illegible] & non dicuntur de uno. Cum igitur
[illegible] aliquid unum, & non dicuntur de uno. Cum igitur
[illegible] contrariorum est primo, quod est [illegible]
[illegible] quod omnia, quae dicuntur unum, attribuuntur uni pri
[illegible] dicimus de illo, quod dicitur idem & diversum, & de
[illegible] Oportet igitur determinare [illegible] quot modos
[illegible] istorum, & attributio eorum suis principiis, &
[illegible] omnia praedicamēta, quaedam enim di
[illegible] quia habet primum quoquo modo: & quaedam dicū
[illegible] quia agit aliquam actionem primi quoquo modo: & quod
[illegible] alio modo istorum modorum. Manifestum est
[illegible] & declaratur definitionem eorum, & defini
[illegible] & ista quaestio est una earum, de quibus perscruta
[illegible] capitulo quaestionum.

[illegible] contrariorum [illegible] huius scientiae [illegible]
[illegible] quot modis dicuntur contraria, & ideo
[illegible] secundum numerum specierū [illegible]

[illegible]

Unum est negatio multitudinis.

Privatio & negatio qualiter differant.

Primum in unoquoque est genere. Primum multipliciter dicitur.

in quanto, & in quali, & in substantia: & primo cognoscendum est primum de dictionibus substantiae, deinde in unoquoque aliorum praedicamentorum [illegible] quoddam enim dicitur primum, quia habet primum, & c. l. & similiter [illegible] te secundum quot modos dicitur primum. quoddam enim dicitur primum [illegible] habet speciem specierum primam, & quoddam dicitur primum, non [illegible] quam speciem specierum primam, sed quia habet [illegible] aut [illegible] aliquo, aut [illegible] primo. D. d. [illegible] dicit quod oportet scire, & c. i. & cum ita sit, est manifestum quod oportet Philosophum scire definitiones substantiae [illegible] rerum, & definitiones [illegible] causa omnium illarum. D. d. & ista quaestio est una earum, & c. i. & ideo [illegible] declaravimus esse considerandi in hac scientia, est una quaestionum [illegible] de quibus perscrutari debemus in tractatu praecedenti.

Philosophi est de omnibus posse speculari.

Et Philosophi est de omnibus posse speculari. Si enim non Philosophi, quis erit, qui considerabit, si idem Socrates, & Socrates sedens: aut si unum uni contrarium? aut quid est contrarium, aut quoties dicitur? similiter de caeteris quoque huiusmodi? Cum itaque unius, [illegible] & entis prout ens, hae per se passiones sint, & non prout numeri, aut lineae, aut ignis, patet quod illius * scientiae est, & quid est [illegible] scere, & accidentia eis. Et non in hoc errant, qui de his considerantes, tanquam non philosophantes, sed quoniam substantia, de qua nihil sciunt, prior est. Nam, quemadmodum & numeri, prout numerus est, propriae passiones sunt, ut imparitas paritas, commensuratio aequalitas, excessus defectus, & haec tam absolutis, quam invicem relatis insunt numeris, similiter solido, & immobili & mobili, & levi & gravi alia quaedam propria sunt, ita & enti, prout ens est, quaedam propria sunt, & haec sunt, de quibus veritatem considerare Philosophi est. Signum autem est, quod Dialectici & Sophistae eandem quidem, quam Philosophus habent figuram. Sophistica enim apparens solum Sapientia est. Dialectici quoque de omnibus disputant, ens vero commune omnibus est. Disputant autem de his scilicet, eo quod haec propria Philosophiae sunt. Circa idem enim genus Sophistica, & Dialectica versatur cum Philosophia. verum Philosophia ab hac quidem modo potestatis, ab illa vero electione vitae differt. Dialectica autem est tentativa, de quibus Philosophia est cognitiva: Sophistica vero apparens, existens vero minime.

Unius et unum, & entis ut enti, eadem sunt passiones.
* Unius scientiae est quid est cognoscere, & accidentia eis.

Circa idem genus versantur Dialectica, Sophistica, & Philosophia.

Et oportet Philosophum habere posse considerandi in omnibus istis. Quoniam si hoc non est Philosophi, quis igitur debet perscrutari de sermone dicentis quod Socrates est sedens, & de sermone dicentis quod Socrates est Socrates? & si isti duo sermones sunt idem? & si unum est contrarium alteri, quid est contrarium, & secundum quot modos dicitur? & similiter de aliis similibus? Cum igitur ista, & similia sint accidentia unius solum, & passiones entis simpliciter, & non sunt passiones unius & entis, secundum quod sunt numerus, aut linea, aut ignis, manifestum est quod scientia, quae considerat unum & ens, debet scire quid sit unum & ens, & quae sunt accidentia, quae accidunt eis. Perscrutantes igitur de talibus rebus non peccant, quia non perscrutantur de rebus Philosophiae,

A Sed peccant, quia non perscrutantur de substantiis illarum rerum, quae sunt prio res. Quemadmodum n. numerus, secundum quod est numerus, habet accidentia propria, s. par & impar, & aequale & inaequale, & addens & diminuens, & ista sunt numeri, per se, & sibi adinvicem, & similiter substantiae mobiles & immobiles, & graves & non graves habent alia accidentia propria, sic & ens simpliciter habet accidentia propria. & ista accidentia sunt, de quibus Philosophum oportet perscrutari. Et signum eius est, quoniam Logici, & Sophistae laborant in hoc, quo Philosophus laborat. Scientia n. Sophistica est scientia deceptionis tantum. Logici autem loquuntur de omnibus rebus, & ens est commune omnibus: & manifestum est quod isti loquuntur de istis rebus, quae sunt propriae Philosophiae. scientiae n. Sophistarum, & Logicorum reducuntur in genus Philosophiae. sed differt Philosophia ab altera quidem modo virtutis, ab alia autem per considerationem regiminis vitae. Logica n. scit illud, quod scit Philosophus: Sophista autem existimat scire, & nescit in rei veritate.

B

Quaestiones autem contingentes enti, in eo quod ens, sed omnes quaestiones sunt [illegible] Philosophus habet solvere quaestiones [illegible] in eo quod ens [illegible] Philosophus non considerat veritatem, aut falsitatem [illegible] Socrates est sedens, & Socrates est non sedens, similiter [illegible] & Socrates est [illegible] vera, aut falsa [illegible] considerando [illegible] contrario, utrum omnia contraria [illegible] & quid est hoc contrarium, & quot modis dicitur [illegible] considerare [illegible] quaestio [illegible] in aliqua scientia, & nulla scientia non potest [illegible] in scientia universali sunt perscrutandae, quae est [illegible] Metaphysica. Cum quaestiones illae sunt accidentia entis, inquirimus [illegible] numerus, aut [illegible] in eo quod ens, & non inquirendum est [illegible] quaestiones illas considerat [illegible] in eo quod ens, & quid sit ens, in eo quod ens, & quae sunt accidentia propria, & [illegible]

C [illegible] & ideo [illegible] quaestiones [illegible] considerationem [illegible] in rei veritate [illegible] & unum, quae sunt prima genera [illegible] habet numerum [illegible] & ens. Sed numerus habet accidentia propria, de [illegible] considerat: ergo unum & ens habent accidentia propria, [illegible] Philosophus considerat [illegible] habent accidentia sibi propria [illegible] quod ens, habet accidentia sibi propria, quae [illegible] de quibus Philosophus considerat [illegible] Logicus, Sophista, & [illegible] Logicus [illegible] demonstrationem [illegible] Sophista [illegible] considerat [illegible] apparentia [illegible] Philosophus [illegible] Philosophus [illegible] ideo [illegible]

Philosophus habet solvere quaestiones contingentes enti, in eo quod ens, & singulas.

Ens, & unum sunt prima genera.

Unumquodque eorum propria habent passiones.

Philosophus debet perscrutari de omnibus istis quaestionibus [illegible]

enim, in eo quod est ens. Quoniam, si Philosophus non debet perscrutari [illegible]

dicamus, v. g. quod Socrates est sedens, aut non sedens [illegible]

[illegible]

[illegible]

Ex hoc patet ens habere propriam passionem.

Quomodo Logicus, Sophista et Metaphysicus loquantur de eisdem.

Philosophia prima differt a Logica modo sciendi. Sophista vero [illegible] vitae.

Item contrariorum quasi tota contrarietas privatio est, & ea omnia ad ens & non ens, & unum & pluralitatem reducuntur, ut puta status quidem unius est, motus vero pluralitatis. Entia vero & substantias fere omnes confitentur ex contrariis composita esse. Omnes namque principia contraria esse ponunt: quidam par & impar, quidam calidum & frigidum, quidam finitum & infinitum, quidam amicitiam &

[illegible] contraque omnia videntur reducta ad unum, & plurali-
tatem [illegible] est reductio a nobis. principia vero & omnino, &
[illegible] alia, in hac tanquam in genere cadunt. Manifestum itaque ex
his [illegible] est, quod unius scientiae est ens, prout ens est, speculari. Cuncta
enim aut contraria, aut ex contrariis. principia vero contrariorum,
unum & pluralitas. haec autem unius scientiae, siue secundum unum di-
cantur, siue non, sicut forsan & veritas se habet. Et quamuis unum
multipliciter dicitur, ad primum tamen cuncta reducuntur & contra-
ria similiter. Ac propterea & si ens, aut unum non est universale, &
idem in omnibus, aut separatum, sicut forsan non est, haec attribu-
untur ad unum, alia vero consequenter. Et propterea, non est Geometrae
[illegible] quid contrarium, aut perfectum, aut unum, aut ens, aut idem, aut
diversum speculari, nisi ex suppositione. Quod igitur unius scientiae
est, ens prout ens est, & quae ei insunt [illegible], speculari, manife-
stum est, & quod non solum substantiarum, verum etiam eorum, quae substantiis in-
sunt, [illegible] speculatiua est, ac illorum, quae dicta sunt, & de priori & po-
steriori, & genere & specie, & toto & parte, ceterisque huiusmodi.

[illegible] autem, quia priuatio est una duarum contrariorum, & om-
nia [illegible] sicut enti & non enti, & uni multo, [illegible] attri-
[illegible] uni, & multa multo. Et omnes dicunt quod entia, & substantia
[illegible] contrariis. & omnes loquentes dicunt quod principia
[illegible], quoniam quidam dicunt quod principia sunt par & impar, &
[illegible] calidum & frigidum, & quidam finitum & infinitum, & quidam li-
[illegible] & amicitiam. & hoc apparet quod omnia ista & alia attribuuntur uni,
& multo, & ideo [illegible] cui attribuuntur ista principiorum aliorum
[illegible] sicut quasi genera. Et manifestum est ex his quod unius scientiae
[illegible] de eo. Omnia autem sunt contraria, aut ex contra-
riis. & principia contrariorum sunt unum & multum. & una scientia ha-
[illegible] considerare de illis, & si dicantur de uno, & si non dicantur, & [illegible]
[illegible] quod ille [illegible] veritati. Sed si unum dicitur multis modis,
[illegible] modi eius attribuuntur uni primo, sicut alia contraria
[illegible] primo. Et [illegible] est possibile, & si ens, & unum non
[illegible] universale praedicabile de omnibus entibus, & si non diffe-
[illegible], quod non est [illegible] quaedam attribuuntur uni, &
[illegible] sequitur unum. Et ideo Geometra non habet dicere quid
[illegible], & quod est unum, & quid perfectum, & idem & diversum, nisi se-
[illegible] modum [illegible]. Manifestum est igitur quod una scientia habet con-
[illegible] de ente simpliciter, & quod illa scientia habet considerare non de
[illegible] de his, quae sunt substantia [illegible] & [illegible]
[illegible] priori & forma, & universali & particulari, & aliis similibus.

[illegible] quod [illegible] Philosophum [illegible] considera- 6
[illegible] Ad philoso-
[illegible] Philosophum [illegible] phum [illegible]
[illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible]

Summa Secunda. De Principiorum cognitione.

Caput Primum. Ad Philosophum considerationem de Principiis omnibus communibus pertinere.

C Dicendum autem est, utrum unius, an alterius scientiae est de hisce quae in Mathematicis dignitates nominantur, & de substantia speculari. Patet itaque quod unius est, & eius, quae Philosophi est, consideratio. Omnibus enim entibus insunt, sed non alicui generi separatim ab aliis. Et utuntur quidem omnes, quia entis, prout ens sunt. Unumquodque autem genus ens. utuntur autem tantum, quatenus eis satis est, quatenus illud continet genus, de quo demonstrationes afferunt. Quare, cum pateat quod, prout entia sunt, eis insunt (hoc enim ipsis commune est) illius de his speculatio est, cuius est de ente, prout ens est cognoscere. Propter quod nemo eorum, qui particulariter considerant, conatur aliquid de his, sive quatenus vera, sive non, dicere: nec enim Geometra, nec Arithmeticus, sed Naturalium quidam merito hoc faciebant, soli namque putabant & de tota natura, & de ente considerare. Cum autem aliquis ad hoc superior Naturali sit (unum namque quoddam entis genus est natura) illius universalis,

& circa primam substantiam speculativi perfecta fuerit de his [illegible] consideratio est aliæ Naturalis sapientia quædam, sed non prima.

Et quærendum est, utrum una scientia habeat considerationem de [illegible] universalibus, quibus utuntur scientia Mathematica, & consideratio [illegible] substantiis; aut scientia de primis propositionibus est alia a [illegible] substantiarum. Manifestum est igitur quod consideratio de his [illegible] unius scientiæ, scilicet scientiæ Philosophiæ. Illa enim sunt [illegible] omnium, & non sunt unius generis proprii. & omnes scientiæ [illegible] istis, quia sunt entis simpliciter & genus cuiuslibet illarum est [illegible] scientiæ utuntur illis secundum quantitatem sufficientem & illa [illegible] est secundum mensuram eorum, quæ continentur sub genere, [illegible] volunt demonstrare. Manifestum est igitur quod istæ dignitates [illegible] sunt omnium scientiarum universaliter, & considerat illas [illegible] illud, quod notificat ens simpliciter, notificat etiam [illegible] est una. Et ideo nullus considerantium de particularibus [illegible] se ad dicendum in eis aliquid, neque vere, neque non vere, neque Geometra, neque Perspectivus. Sed quidam Naturales dixerunt in hoc [illegible] quia illi soli existimant se perscrutari de cognitione universali [illegible] & entis. Sed, quia alia scientia est magis alta Naturali scientia (natura enim est unum genus generum entium) & ideo considerandum de istis illi [illegible] qui perscrutatur de cognitione totali, & de prima substantia: scientia enim Naturalis est unius modorum scientiarum, sed non est prima scientia.

7 An Metaphysica consideret de vtilibus principijs omnium scientiarum.

[illegible]

Dubitatio.

Solutio. Quomodo particulares scientiæ dignitatibus vtantur.

[illegible]

Metaphysica considerat de principijs essendi, et cognoscendi entis.

Deus benedictus prima substantia [illegible]

1. Post. tex. com. 24.

Naturalis scien[illegible] videtur de primo ente, quod ipsa sit [illegible] intelligentiam [illegible] vide 1. Phy. com. [illegible] & 2. Phys.

tum est quod illa scientia est magis una, & magis est illa scientia. Nam [illegible] hoc considerant de ente abstracto, & de omnibus abstractis [illegible] aliae non considerant nisi in quibusdam generibus entium [illegible] est in illa scientia perscrutari de illis principiis & propositionibus [illegible] debet, cum dixit ideo considerandum est de illis, & illi [illegible] & autem primum principium substantiae, & est Deus [illegible] est illa scientia, quia non considerat de primo ente. Primum autem [illegible] quod est primum esse, & substantia, & [illegible].

Quaecunque vero quidam eorum, qui de veritate dicunt, quomodo oportet accipere, dicere conantur, propter ignorantiam Analyticorum hoc faciunt: oportet enim circa ista scientes venire, sed non audientes quaerere. Quod igitur Philosophi, & eius qui de tota substantia, prout natura est, speculatur, etiam de syllogisticis principiis est considerare, manifestum est. Decet autem maxime circa quodque genus cognoscentem, ut dicere habeat certissima rei principia: quare & illum, qui de entibus prout entia, omnium certissima. hic autem est Philosophus. Certissimum autem [illegible] principium est, circa quod impossibile est errare. Notissimum enim [illegible] ut huiusmodi sit, necesse est: circa namque illa, quae non cognoscuntur, decipiuntur omnes. Et non ex suppositione quod enim necessarium est habere, qui quodlibet entium intelligat, hoc non est suppositio [illegible] autem cognoscere illud necesse est, qui aliquid cognoscat [illegible] ut veniat habens illud. Quod igitur tale principium omnium certissimum est, patet. Quid autem illud sit, deinceps dicamus.

Omnium certissimum principium est, circa quod est ipsum est [illegible].

Quidam autem loquentes in contradictione declarandi sunt modum, & quomodo sciendum est verum: sed non possunt, propter ignorantiam Analytica. sed oportet addiscentem verum primo scire illa, & non quaerere ea dum quaerit aliquid de eis. Manifestum est igitur ex hoc principio quod Philosophus debet considerare de rebus, quae sunt propria [illegible] omnibus substantiis in rei veritate, & debet perscrutari de principiis syllogismi. & qui habet cognitionem alicuius generis debet posse narrare, quae sunt principia illius generis permanentia in veritate. & ideo oportet illum, qui habet cognitionem entium simpliciter, ut possit narrare quae sunt principia eorum in rei veritate. Philosophus autem habet cognitionem entium simpliciter, & ipse narrare principia vera. Et primum in rei veritate, quod est magis permanens quam alia principia, est illud, in quo deceptio non est possibilis. Necesse est enim ut illud principium sit valde manifestum [illegible] homines enim non decipiuntur, nisi in eo, quod nesciunt. Et oportet illum, qui habet cognitionem alicuius entis, scire primum in rei veritate sine [illegible] hoc enim principium non habet [illegible], sed necesse est concedere illud illum, qui habet cognitionem entis, & [illegible] necessarium est ei. Manifestum est igitur quod primum verum permanens magis quam alia principia est, quod narrabimus, & post narrabimus, quod est primum.

[illegible]

1. Post. tex. 22. 23. et 24.

1. Post. tex. 20 & 21.

Dignitates quid.

Conclusiones quid.

Probat q Philosophus debet cōsiderare de principiis primis

Debet Philosophus in primis principiorū cōsiderare quod est primum.

Principium ex solis terminorum cognitione innotescit. Id 1. Post. tex. com. 21.

1. Post. tex. com. 5.

est quod, quemadmodum Philosophus debet considerare de primis [illegible] est idem omnibus rebus, & habet etiam considerare de [illegible] quae vera, quae sunt, & magis alia, & de principiis syllogismi [illegible] omnium entium, de quibus considerat Philosophus & Philosophus debet [illegible] tare de principiis entium. Deinde incepit declarare hoc [illegible] & ideo oportet illum, qui habet cognitionem, & quod est, & [illegible] vel habentem cognitionem alicuius generis, ut habeat posse ad [illegible] gia cognitionis in illo genere. & existens rerum in cognitione [illegible] dentium in entia, secundum quod est ens, habere posse ad [illegible] cunda, in eo quod est cognitio, non principiis aliorum cognitionum. D. [illegible] dere veritatem, quod est. &c. i. & oportet scire primum [illegible] magis manifestum omnibus: & illud primum est, in quo est impossibile [illegible] are errare. Et hoc, quod dixit, manifestum est, quemadmodum enim [illegible] Philosophum attribuere quodlibet genus generum entium aliud [illegible] ne, & scire quid est illud primum, ita oportet ipsum, cum [illegible] principia omnibus, attribuere omnia quae sunt in illo genere [illegible] scire quid est illud primum, quod est causa illius in omnibus. D. A. [illegible]

Idem 2. Meta. com. 1.

enim, ut illud primum, &c. i. id est ut describemus primum in cognitione [illegible] illud in quo impossibile est decipi: quia necesse est ut illud primum sit valde [illegible] festum, & etiam nobis magis, quam alia. et quod est tale, impossibile est, ut [illegible] piatur in eo. homines enim semper non decipiuntur nisi in eo, quod [illegible] rum cognitio non est valde manifesta. D. A. & oportet illum, qui habet [illegible] est, &c. i. & oportet illum, qui scit primum, ut sciat illud, quod non habet [illegible] rum, contradictorium enim primum est tale. D. A. sed necessarium est [illegible] id est, quia ex eo acquiritur cognitio entium. & ideo omnis habens [illegible] dispositionem habere, necesse est ut concedat hoc principium esse. D. A. [illegible] festum est igitur quod primum verum, &c. idest & cum hoc declaratum est [illegible] festum est quod primum verum, quod est magis verum omnibus aliis, debet [illegible] secundum quod diximus, scilicet quod sit impossibile ut declaratur per aliud [illegible] manifestum maxime, ita quod nulla deceptio accidat in eo. & post declaratur [illegible] principium est tale.

Homines non decipiuntur, nisi in eo quod nesciunt, cum eorum cognitio non est valde manifesta.

Caput Secundum. Disputatio contra eos, qui contingere idem esse, & non esse dicunt, & ita arbitrantur.

IDem enim simul inesse & non inesse eidem, & secundum idem, impossibile est. & quaecunque alia annotaremus, ad Logicas difficultates annotentur. hoc autem omnium principiorum certissimum. habet enim dictam annotationem. Impossibile namque est quempiam idem putare esse, & non esse, quemadmodum quidam Heraclitum dicere arbitrantur. non enim necesse est quaecunque quis dicat, ea etiam putare. Quod si non contingit inesse eidem contraria: annotentur autem nobis etiam huic propositioni consueta, contraria vero opinio opinioni est, quae contradictionis est. Et patet quod impossibile est simul eundem idem arbitrari esse, & non esse simul. errans enim haberet opiniones contrarias, qui de ea re haberetur mendax. Quare omnes demonstrantes ad hanc ultimam opinionem reducunt. natura enim haec aliorum quoque dignitatum omnium principium est. Sunt autem quidam, qui, ut diximus, ipsi quoque dicunt, contingere idem esse, &

A [illegible], & ita arbitrari. Vtuntur aũt hac oratione multi quoq; naturam de natura tractãs. Nos autem nunc accepimus, tanq̃ impossibile [illegible] idem simul esse & non esse. & per hoc monstrauimus, q̃ firmissimum hoc est omnium principiorum. Conantur aũt quidam hoc [illegible] probare, propter ignorantiam. Est enim ignorantia, nescire [illegible] oportet quaerere demonstrationem, & quorum non. etenim [illegible] impossibile est omnium esse demonstrationem: in infinitum [illegible] progrederetur: quare nec hoc modo esset demonstratio. Si aũt [illegible] quorundam nõ oportet quaerere demonstrationem, quod magis principium esse tale iudicauerint, dicere non haberent. Est autem etiam de [illegible] demonstrare, redarguendo quod impossibile est, dummodo aliquid dicat, qui dubitat. Quod si nihil, ridiculum est quaerere rationẽ [illegible] qui nullam habet rationem, quatenus nullam habet rationẽ. [illegible] planta talis est, prout talis est. Demonstrare vero redarguendo, dico differre a demonstratione, quia qui demonstraret, videretur petere quod a principio. cum autem alius huiusce causa sit, redargutio, & non demonstratio.

Ignorantia quid.

B Sed oportet nos distinguere primo, q̃ impossibile est vt vnum sit [illegible] simul, & omni modo, & alia similia istis, quę erit distinctio [illegible] indigentia in quaestionibus Logicis difficilibus. hoc igitur est primum, quod est magis firmum aliis principiis. in eo enim est dictum. Nullus enim hominum potest existimare q̃ affirmatio & negatio sunt idem, sicut quidam existimant q̃ Heraclitus dicebat. [illegible] enim est necesse q̃ illud, quod aliquis dicit, existimetur esse verũ [illegible]. Quoniam, si hoc fuerit sic, possibile erit vt cõtraria sint in [illegible]. & ideo oportet nos distinguere primo in hac propositione [illegible] sicut distinguere. quoniam, si contradictoria opponuntur [illegible], manifestũ est quod impossibile est vt aliquis existimet affirmatio & negatio sint insimul. cõtingit enim peccãtibus [illegible] opinari quod contradictio est simul. Et ideo omnes, qui

C [illegible] hac demonstratione, perueniunt ad hãc dignitatem per vltimum. Ista enim dignitas prior est omnibus dignitatibus vniuersalibus [illegible] naturalis. Et quidam, sicut diximus, dicunt possibile esse existimare quod affirmatio & negatio sint simul idem, sicut naturales, & dicit hoc multi Naturales. Nos autẽ iam diximus quod impossibile est vt affirmatio & negatio sint simul. & ideo declarauimus quod hoc principium est firmissimum omniũ principiorum. Et [illegible] ad declarãdum hoc primum per demonstrationem [illegible] suam ignorantiam, & paucitatem suę instructionis. Est enim [illegible] instructus, qui nescit in quibus oportet quaerere demonstrationem, & in quibus non oportet. impossibile enim est vt demonstretur in omnibus rebus vniuersaliter. quoniam, si hoc esset [illegible] res essent infinitę: & secundum hunc modum nõ erit demonstratio vllam. Si autem sint aliqua, de quibus oportet quaere-

ne, & aliqua, de quibus non oportet quaerere demonstrationem [illegible] potest aliquis dicere quod aliud principium est [illegible] sed neque aliud prius eo. Et possibile est, ut aliquis accipiat demonstrationem secundum hunc modum erroris, quod hoc est impossibile, si [illegible] dicat a quo quaeritur in hoc. Si autem nihil dicit, rectum est [illegible] illam quaestionem sermonem, a quo nullum sermonem habet [illegible] qui est talis, similis est plantis in hac dispositione, secundum [illegible] est. Et si fuerit quod differentia est inter demonstrationem secundum hunc modum erroris, & demonstrationem simpliciter, [illegible] qui indiget demonstratione, si existimaverit quod indiget ea in primo noto, & causa est aliud, hoc erit error, & non erit demonstratio. & omnia ista sunt concessio, quod sermo affirmat aliquid, aut negat aliquid.

9 Cum igitur sit declaratum quod Philosophus habet considerare de omnibus principiis cognitionis, manifestum est quod primo debet considerare [illegible]

Opposita non simul verificantur.

[illegible]

Affirmatio & negatio non inveniuntur simul in eodem subiecto.

[illegible]

[illegible] duo opposita non congregantur simul in re [illegible] & qui negat hoc [illegible] non potest dare fundamentum verum, neque falsum. & qui demon[illegible] [illegible] [illegible] hoc fundamentum [illegible] [illegible] [illegible] demonstrationem [illegible] tunc duo opposita erunt simul [illegible] nulla erit demonstratio omnino. [illegible] *Qui negat contradictionem, ei ipsi loquenti nō pōt dare fundamentum verum, neque falsum.*

[illegible] quod est [illegible] hoc primum [illegible] Philosophus, debet [illegible] [illegible] principio [illegible] impossibile est philosophari. & est [illegible] [illegible] & eodem modo illa principia [illegible] [illegible] quod est magis [illegible] D.d. hoc igitur est primum, quod est magis [illegible] [illegible] duo opposita non congregantur [illegible] & eodem modo, est primum, & manifestius omnibus princi[illegible] primum dispositiones. [illegible] & nulla demonstratio [illegible] D.d. Nullus enim homi[illegible] [illegible] illud primum est illud primum, [illegible] *Sine primo principio impossibile est philosophari.*

[illegible] affirmatio & negatio [illegible] D.d. non enim est neces[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] simul in eodem. D.d. & ideo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] D.d. contingit enim [illegible] [illegible] [illegible] demonstrationem. [illegible] [illegible] contradictoria non congregan[illegible] [illegible] [illegible] quidam [illegible] negatio & affirmatio, & ideo declarauimus [illegible] hoc principium [illegible] [illegible] Philosophi [illegible] [illegible] demonstrari. Sed [illegible] [illegible] valde probabilibus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] demonstrationem [illegible] [illegible] Dialectici & quia [illegible] demonstratione [illegible] Deinde d. impossibile enim est, &c. [illegible] hoc principium, quod est ma[illegible] [illegible] demonstrationem [illegible] [illegible] habeat demonstrationem, & vt procedat hoc in infinitum, &

et nulla demonstratio erit. & ideo dixit. Et secundum hunc [illegible] demonstratio, i. secundum petitionem in principio. D. d. Si autem sunt [illegible] quibus oportet quaerere, &c. i. Et non [illegible] quod quaedam sunt [illegible] demonstratio, & quaedam de quibus impossibile est ut sit demonstratio, [illegible] Possibile est ut aliquis inducat demonstrationem, quod hoc principium est [illegible] sit demonstratio vera, si ille, qui hoc dicit, dicat aliquid. [illegible] [illegible]. Et d. hoc, quoniam cum dicit aliquid intelligibile, potest hoc fundamentum [illegible] dicit quod duo opposita non contingunt simul [illegible]. D. d. Et, si [illegible] &c. [illegible] hoc, quia qui est concedit hoc fundamentum, non potest dicere fundamentum [illegible] neque etiam, qui enim intelligit demonstrationem [illegible] quia accepit hoc quod non est causa pro causa. & ideo [illegible] non potest facere demonstrationem, neque [illegible] nunc tenet illas duas demonstrationes non est difficile in hoc, [illegible] signa esse possibile demonstrationem fieri de hoc fundamento [illegible] quia, cum duo opposita fuerint vera, nullus erit [illegible] demonstratio.

* a. l. legit affirmare. sed l. melior sequitur ab Alex.

Principium vero ad haec omnia* non petere ut aut esse aliquid aut non esse dicat (hoc enim fortasse aliquis esse putabit quod a principio petere) sed aliquid significare & sibi ipsi & alteri. hoc enim necesse, si quidem aliquid dicat. Quod si non, tali non esset sermo, nec sibi ad seipsum, nec ad alium. Si autem aliquis hoc concedat, erit demonstratio; erit enim aliquid determinatum. at tamen non qui demonstrat, sed qui sustinet, causa est, tollens enim orationem, sustinet orationem. *Primo itaque manifestum est hoc ipsum verum esse, quod nomen significat esse hoc aut non esse hoc, quare non utique omne ita, & non ita se habet. Item si homo unum significat, sit hoc animal bipes. dico autem unum significare hoc, si hoc est homo, si quid homo sit, hoc est homini esse. Nihil autem differt, etiam si plura quis significare dicat, solum autem sint determinata, imponeretur enim cuilibet orationi aliud nomen. dico autem utputa, si non dicat hominem unum significare, sed multa, quorum unius quidem una ratio, animal bipes, sint autem et aliae plures, determinatae vero numero, imponeretur enim proprium nomen secundum quamque orationem. Quod si non ponerentur, sed infinita significare dicat, manifestum est quod non esset oratio. non unum enim significare nihil est significare, nominibus vero non significantibus, perit ipsa mutua disputatio, & ad alterutrum, & ad seipsum. nihil enim intelligere contingit nihil unum intelligentem. Quod si contingit, imponetur nomen huic rei unum.

* Hoc aliud addit hoc. Primum quod hoc omnino aliquid verum esse sine demonstratione, quare non est utique sic, & non sic se habeo.

Primum igitur omnium istorum est concedere quod sermo aut negat aliquid, aut affirmat aliquid. & dignum est existimare quod hoc primum solum manifestum. Et necesse est ut sermo loquentis sit signum de aliquo apud ipsum, & apud alium, si aliquid dicit. Quoniam, si hoc non fuerit, non poterit disputare neque secum, neque cum alio. Si igitur aliquis concesserit hoc, erit demonstratio, concedere enim aliquid esse terminatum finitum, & causa essendi hoc est inducens demonstrationem. sed ille, cui contingit concedere quod negat loquelam, contingit ei concedere loquelam. Manifestum est igitur primo quod iste sermo est verus. nomen enim est signum ad affirmandum aliquid aut negandum. &, si ita sit, affirmatio

absolute, & negatio non est simul. Et etiam, si hoc nomen homo
A significat unum, sit illud unum animal bipedale. & dico quod hoc nomen homo significat hanc unam intentionem, & dicitur hoc esse hominem, secundum quod est homo in rei veritate. Et, si aliquis dixerit quod hoc nomen significat multa, sed illa sunt terminata, non erit differentia inter sermonem eius, & inter primum sermonem. impossibile enim est ponere multa nomina de unaquaque rerum, nomina convenientia definitioni rei, verbi gratia si aliquis dixerit quod hoc nomen homo non significat unum, sed multa, & quod unumquodque eorum per se unum habet definitionem, & habet rationem, dicentem animal bipes, & invenit quod hoc nomen homo significat illud, quod dicitur per hanc rationem, & alia multa, quae definiuntur per alias rationes. Sed illa sunt terminata numero, dicemus quod possibile est ponere nomen proprium unicuique illorum, secundum quod contingit sive definitioni. Si autem aliquis dixerit quod impossibile est ponere nomen proprium unicuique illorum, secundum quod convenit definitioni eius, &
B dixerit quod unum nomen significat multa infinita, manifestum est quod illud nomen non est definitio omnino. quod enim non significat unum non significat aliquid. & si nomina nihil significant, destruetur sermo, & loquela inter nos, & in rei veritate destruetur nostra consideratio. qui enim non intelligit aliquid esse unum, impossibile est ut aliquid intelligat omnino. Qui autem intelligit aliquid esse unum, possibile est ut ponat unum nomen huic alicui intellecto.

[illegible]

C [illegible]

[Margin notes: [illegible]. Sicut negāti loquelā cōtingit ponere loquelā, sic negās demonstrationē necessitate ponit eam.]

[illegible] sunt in numero, tunc nulla erit differentia inter hunc sermonem [illegible] dicentem quod unumquodque nominum significat unam intentionem [illegible] [illegible] in hoc quod hoc nomen [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et unam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] si aliquis diceret quod hoc nomen homo significat [illegible] [illegible] et non unam, et [illegible] [illegible] definitionem per hoc animal [illegible] [illegible] [illegible] habet definitionem, [illegible] secundum hoc [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] significationes nominis, et definitiones [illegible] si [illegible] [illegible] possibile est ut nomen significet unam intentionem, [illegible] [illegible] nullam habebit definitionem, quoniam id quod [illegible] significat [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] est [illegible], et [illegible] [illegible] [illegible] et per consequens nullam habet definitionem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] intentio, [illegible] nullum nomen significabit [illegible] [illegible] [illegible] et sic nulla erit consideratio, nec disputatio [illegible] [illegible] [illegible] qui non intelligit aliquid esse unum, impossibile est ut aliquid intelligat, et [illegible] quod cogitat, si vero intelligit aliquid esse unum, possibile est ut ponat [illegible] [illegible] [illegible] quod intentionem unam significat, et qui intelligit [illegible] [illegible] esse, poterit ponere nomen significans illud: et qui [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] nomen [illegible] et hoc [illegible] est, quia [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in anima, secundum esse suum [illegible] et qui [illegible] hoc, non poterit [illegible] [illegible] loquentes [illegible]

Et dignum est [illegible] hoc, etc. i. sermo, qui negatur et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] D. d. rationem super hoc, a qua [illegible] modo non [illegible] [illegible] hoc [illegible], et d. Et necesse est ut sermo loquentis, etc. i. [illegible] [illegible] [illegible] est homini concedere quod sermo dicentis, [illegible] sit loquutio, significat [illegible] est in eius anima apud ipsum, et apud ipsum cum quo loquitur, et [illegible] [illegible] [illegible] aliquid intelligibile, quod si illud quod dicit, non fuerit intelligibile [illegible] [illegible] et apud audientem non fit disputatio, neque ad ipsum, neque [illegible] [illegible] D. d. Si igitur aliquis concesserit hoc, etc. i. et quod hoc aliquis [illegible] [illegible] [illegible] non habere propriam significationem, [illegible] demonstrationem esse, et hoc [illegible] ipsum esse, super quod fundatur demonstratio, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

* 2. 2. medi. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], et non diversitatem, non oppositam, [illegible] [illegible] [illegible] quod affirmatio et negatio sunt idem, v. g. homo et non homo, D. d. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] hoc principium esse, et illi, qui [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ipsum, quoniam negando demonstrationem [illegible] ipsum [illegible] demonstrationem esse. D. d. [illegible] illi, cui [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] contingit ut concedant illud, quod negatur qui enim negat loquutionem [illegible] et concedere loquutionem esse, non enim negat loquutionem nisi per loquutionem [illegible] [illegible] enim non significat aliquid, nisi concedendo quod duo contradictoria [illegible] [illegible] [illegible], et quod nomina significant [illegible] [illegible]. D. d. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quod iste sermo, etc. i. et si dictiones non habent significationes [illegible] [illegible] necesse est ut dictio sit, quae significat affirmationem [illegible], et dictio [illegible] significat negationem eius, et sic affirmatio et negatio [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] non significant idem. Et, quia disputatio [illegible] fundatur super hoc, quod dictiones habent significationes terminatas propter hoc quod [illegible] [illegible] [illegible] incepit declarare hoc, et d. Et etiam si hoc nomen homo, etc. i. et [illegible] nomen homo significat unam intentionem et illa intentio habet definitionem [illegible] [illegible] [illegible] illa definitio animal bipes et quia hoc nomen homo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] de homine [illegible] d. et dicit quod nomen homo, etc. i. et dicit quod hoc [illegible] nomen homo significat unam intentionem, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], id quod sit positum, scilicet ad animal rationale, [illegible] non [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] significabit intentiones plures [illegible] D. d. Et si aliquis diceret quod hoc nomen, etc. i. et si aliquis diceret quod [illegible] [illegible] nomen habet plures intentiones [illegible] [illegible] intentiones sunt [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] differentia inter hunc sermonem, et sermonem dicentem quod

[illegible]

Nomen itaque, ut a principio dictum est, sit aliquid significans, & unum significans. Non potest igitur hominem esse significare id, quod [illegible] si homo [illegible] non solum de uno [illegible] Nō enim hoc dicimus unum significare, quod de uno. [illegible] musicum etiam, & album, & homo unum significarent [illegible] & non erit esse, & nō esse [illegible] sicuti si quem nos hominē [illegible] non hominem vocarent. Quod autem dubitatur [illegible] idem esse, & non esse hominem [illegible] significat homo, & non homo, patet quod [illegible] quod est esse homini. quare hominem esse erit [illegible] significat [illegible] Si autem erit unum, unum significat [illegible] & non homini. [illegible] ostensum est quod aliud significat [illegible] igitur si quid est verū dicere quod homo, animal esse bipes. hoc [illegible] quod significabat homo. Si hoc necesse est, non potest idē [illegible] bipes.

[illegible] significans aliquid, sicut diximus primo, & sit no [illegible] unū. Et si ita sit, impossibile est ut hoc nomen homo, [illegible] est homo, significet non hominem, cum hoc nomen homo nō significet [illegible] tantum, sed significet etiam aliquod [illegible] dico quod praedicetur de uno, quoniam secundū hunc [illegible] significat musicum, & album, & homo idem. [illegible] igitur nom-

na efficiatur unum nomē infinitis, & non sunt unum nomen, [illegible] rebus communicantibus nomine, & definitione & [illegible] sit, & non sit simul, nisi secundum æquivocationem. [illegible] possibile est ut illi vocent non hominem illud, quod nos [illegible] hominem. Sed illud, de quo perscrutamur modo, non est [illegible] hominis sit & nō sit simul, & in eadē dispositione, sed [illegible] utrum sit possibile ut homo sit & nō sit simul, & in eadem [illegible] ne. Si igitur non fuerit ita, & unum nomē significet hominem [illegible] hominem, manifestum est q nomē, quod significat non hominem [illegible] gnificat hominem. & erit sermo dicentis hominem significare [illegible] hominem, & etiam isti duo sermones unum. & multa nomina [illegible] unum, quādo definitiones & rationes eorum sunt unum, ut [illegible] vestis. Si igitur isti duo sermones sunt unum, tunc dicere [illegible] & non hominem significat unum. sed iam declaravimus q [illegible] sermones significāt diversa. necesse est igitur ut omne, quod [illegible] tur homo, in rei veritate sit animal bipes, quia hoc nomen [illegible] gnificat hoc. Et cum hoc est necessarium, impossibile est [illegible] ab animali bipede.

11 Et declarat nomē esse significans unam intentionem, et dicit [illegible] quod nomen significat aliquid, & unum est hoc possibile [illegible] ponere nomina contradictionis significare unam intentionem [illegible] minis, & nomen non hominis significat unam intentionem [illegible] hominis significare unam intentionem, non intelligimus quod [illegible] unoquoque nomine, quæ de uno prædicantur [illegible] cum unū subiectum, ut album, & Musicum, sed intelligimus [illegible] [illegible] gnificat unum, quod prædicatur de unoquoque illud, quod [illegible] [illegible] & hoc nomē Musicum, esset unum, quæ prædicatur de uno, & [illegible] significat hoc nomine, essent unum nomen [illegible] [illegible] rebus, nisi [illegible] nomine, & definitione [illegible] Igitur impossibile est dicere unū esse, & non esse simul, nisi [illegible] quod est ens non ens, & quod non ens est ens. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Nota denominatiua nō significare unā intentionē, [illegible] I pr̄dicam. cap. d subst. Aliud [illegible] significare [illegible] [illegible] pōdere, & [illegible] [illegible].

[illegible]

[illegible] animal bipes.

Cū declarauit hoc nomē esse significās unā intentionē [illegible] [illegible] ponimus igitur q nomē significet aliquid unū: & cū hoc possibile [illegible] bile est ut ponatur q nomina contradictionis significēt unā intentionem [illegible] nomē hominis & non hominis significet unam intentionem. [illegible] non dico q prædicantur de uno, &c. & non intelligimus, cum dicimus q [illegible]

[illegible]

...ca adq; significat ipsum nec esse esse, qđ impossibile est, non esse homini nō esse inquit ergo simul verū esse idē dicere hoīem esse, & nō esse hominē. Eadē ratio est & de nō esse hoīem. homini namq; esse & nō esse homini diversum significat, siquidē & albū esse & hominē esse, diversum. multo n. magis illud oppositū, quare diversum significat. Si aūt ipsū aliquis dicat vnū & idē significare, rursus idē dicemus, qđ & ante dictū est, q oīa vnū sunt, & nō solū opposita. Quod si hoc nō contingit, accidit qđ dictū est, si ad interrogatū respōdeat. Si vero simpliciter interroganti, addat et negationes, nō respondet qđ interrogat. nihil n. prohibet idem & hominē, & albū, & alia infinita multitudine esse. Attamē interroganti si verū est dicere hoc hoīem esse, aut nō, respondendū est, q vnū significat, & nō addendū, q & albū & magnū. impossibile namque est accidētia, cū infinita sint, percurrere. aut igitur omnia percurrat, aut nullū. Similiter & si infinities idē esse hoī

Ad vnū qđ significat vnū respōdēdū.

& non homo, interrogatus si homo est, non debet una cum eo, quod [illegible] simul etiam non homo respondere, nisi caetera quoque, quae [illegible] acciderunt, quaecunque est, aut non est, respondeat. hoc autem [illegible] fecerit non disputat.

Si igitur aliquis dixerit quod necesse est dicere, ut hoc nomen [illegible] gnificat hoc, quod impossibile est ut non sit homo. si igitur ita [illegible] possibile est ut sit verum dicere quod idem est homo, & non homo [illegible] mul. Et ille sermo possibilis est etiam in sermone dicentium [illegible] manere dicere enim hominem significat aliud ab eo, quod [illegible] dicere non hominem sicut dicere album significat aliud ab eo, [illegible] significat homo. sed haec nomina homo, & non homo sunt [illegible] in fine valde, magis quam haec nomina album, & homo. [illegible] igitur, quod utrunque eorum significat aliud. Si igitur aliquis [illegible] haec nomina album, & homo significent idem, dicemus ei [illegible] prius diximus omnia enim secundum hanc sententiam [illegible] non contraria tantum, sed omnia. Si igitur hoc non fuerit [illegible] quod diximus, si loquens responderet de eo, quod [illegible] Si autem quaerit simpliciter de negatione, non responderet [illegible] eam quaestionem, sic possibile est, ut idem sit homo, & album, & [illegible] ea. Sed, cum quaestio fuerit ab aliquo, utrum sit verum dicere [illegible] esse hominem, aut non esse, debet respondere per nomen, quod [illegible] ficet unum eorum, de quibus quaeritur, & non addere in [illegible] ne, dicendo quod hoc dicitur homo, & album, & magnum. [illegible] est numerare omnia accidentia, cum sint infinita. & idem [illegible] sunt aut numerare omnia infinita, aut non dicere aliquid [illegible] similiter etiam, si quaesitum fuerit semel, hoc esse hominem, [illegible] quid verum sit homo, & non homo, oportet respondere si illud est [illegible] quod est homo, aut quod non est homo, si non est homo, & similiter [illegible] hoc oportet respondere de aliis si sunt, aut non sunt. qui igitur hoc [illegible] cit, non naturaliter quaerit.

12 Et si Aduersarius per ea, quae a nobis dicta sunt, affirmabit quod [illegible] dictum homo est, significat quod impossibile est quod non sit homo, [illegible] [illegible] quod non est verum dicere in eodem, quod est homo, & quod [illegible] homo, si ergo non est verum dicere de eodem, hominem, & non hominem [illegible] minus non erit verum dicere de aliquo non hominem, [illegible] [illegible] non homo, cum album non sit homo [illegible] videlicet Album, hominem, et aliquis interrogatus [illegible] debitum est quod respondeat non idem significare, sed diversa, cum album aliud significet videlicet, quam homo, & verum est cum ipsa haec nomina Album, & homo significent diversa, longe magis haec nomina homo, & non homo diversa significabunt, quoniam sunt contraria in fine, magis quam haec nomina Album, & homo, quia negatio & affirmatio simplices sunt magis contraria in fine quam Negatio & affirmatio, quae sunt secundum [illegible] si aliquis dicere possibile est vt in aliquo [illegible] hominem, quod est non homo sit idem homo, & album, quam quod sit possibile, esse hominem, & non hominem, quoniam sunt contraria [illegible] affirmationem, & negationem [illegible] significat esse, & non esse, & esse album sit contrarium & [illegible] affirmationem, & [illegible] significat idem [illegible]

Negatio & affirmatio simplices magis opponuntur, quam affirmatio, & negatio infinita.

quod

A [illegible]

Illa, quę sunt non homo, impossibile est vt numerentur.

B [illegible]

C [illegible]

homo aliquid erit, de quo dicitur non homo, & istam affirmationem [illegible] qui ipsum hoc facit, non [illegible] quod, id est qui aliquid erit [illegible] negationem.

Et qui hoc dicunt, omnino perimunt substantiam, & ipsum quod erat esse. necesse est namque eis dicere omnia accidere, & ipsum [illegible] esse, aut animali esse non esse. Si enim quidquam erit ipsum [illegible] esse, hoc non erit non homini esse, aut non esse homini, [illegible] sunt eius negationes. unum namque erat, quod significabat, & hoc alicuius substantia. substantiam vero significare est quod non [illegible] esse aliud quidquam. Si autem ipsum homini esse erit & ipsum [illegible] homini esse, aut ipsum non esse homini, aliud erit. Quare necesse [illegible] eis dicere quod nullius talis ratio erit, sed omnia secundum accidens [illegible] enim substantia & accidens differunt. album etenim homini accidit, quoniam est quidem albus, sed non est ipsa albedo.

Et manifestius dicentes hunc sermonem negant substantiam [illegible] declarat destructio manifestae definitionis, quae sic [illegible] cogentur [illegible] dicere quod omnia sunt accidentia, & dicere de homine quod est homo, & de animali quod est animal, &c. & quod nō est animal. Quod si aliquid est hominis, secundum quod est homo, hoc non est [illegible] non homo, aut secundum quod nō est homo negatio [illegible] istius sunt tales, quoniam, si significat aliquid unum, & illud est [illegible] [illegible] & nō significat nisi substantiam aliquam, [illegible] significat essentiam eius, & non essentiam eius. Si igitur habet [illegible] habet essentiam hominis, ergo aliud ab eo habet, quod habet [illegible] ab homine, aut quod habet essentiam eius, quod non est homo [illegible] destructio igitur [illegible] quod nulla est definitio talis, sed omnia [illegible] modo accidentali. & in hoc differt substantia ab accidente. album enim est accidens homini, quia est albus, non quia est illud, quod est albedo.

Qui dicunt eidem simul inesse affirmationem, & negationem, [illegible]
25 [illegible] inesse aliud, quod non possit abesse, & nihil non [illegible] esse, oportet [illegible] non esse definitionem in rei [illegible] nisi in rei [illegible] in substantia. [illegible] cogentur [illegible] definitionem. [illegible] substantiam [illegible] & sic nulla erit [illegible] [illegible] illud, per quod homo [illegible] & illud, per quod [illegible] illud, quod non est homo, [illegible] secundum definitionem, sequitur quod [illegible] talis, quod est impossibile. & etiam [illegible] est per se [illegible] secundum quod est homo, non est illa, cum non fuerit homo, [illegible] definitio non hominis secundum quod est non homo, & definitio [illegible] dum quod est homo, possunt simul congregari [illegible] finitiones rerum cum suis negationibus habent [illegible] non quod nō congregantur simul in eodem [illegible] modo, & si [illegible] cat aliquid unum in nomine, quod est [illegible] & [illegible] unum in numero, tunc illud unum significat substantiam, [illegible] homo significat essentiam unam in hoc [illegible], quae est homo, [illegible] est unum numero cum homine. [illegible]

Definitio [illegible] & non [illegible] possibile esse [illegible].

[illegible]

accidens. [illegible] substantia habet definitionem, & accidens non habet [illegible] tionem. [illegible] enim est accidens, [illegible] accidens in homine, quia dicitur album, & non disponitur per albedinem, [illegible] ut [illegible] dispositio est ipsa albedo, [illegible] homo est dispositus per albedinem [illegible] homini [illegible] albedo [illegible], & [illegible] & [illegible] significant dicere homo albus.

Si autem omnia secundum accidens dicuntur, nihil erit primum [illegible] universale. Si autem accidens semper de aliquo subiecto significat praedicationem, necesse est in infinitum procedere, sed impossibile [illegible] nec enim plura duobus complectuntur. accidens enim non est accidentis accidens, nisi quia utrumque eidem accidit. dico autem velut album est musicum, & hoc album, quoniam utrumque homini accidit. Sed non ita Socrates musicus, quoniam utrumque alicui alteri accidit. Cum quaedam sic, quaedam aliter accidentia dicantur, quaecunque ita [illegible], ut album Socrati, non possunt infinita sursum versus esse, ut Socrati albo alterum aliquod quoque accidens. non enim fit aliquid [illegible] ex omnibus, nec albo aliquid aliud accidens erit, ut [illegible] enim magis hoc illi, quam illud huic accidit. Et ad hoc [illegible] quod quaedam ita accidunt, quaedam, ut musicum Socrati. Quae vero hoc modo, non accidens accidit accidenti, sed quae [illegible] modo, quare non omnia secundum accidens dicentur. erit ergo [illegible] tanquam substantiam significans. quod si est, monstratum est quod [illegible] possibile est simul contradictiones praedicari.

Et, si omnia dicuntur modo accidentali, nihil erit primum [illegible] sale. Et, si accidens est semper praedicabile de aliquo subiecto, [illegible] [illegible] hoc in infinitum. sed hoc est impossibile, non [illegible] gabuntur in uno. accidens enim non per accidens est accidens [illegible] utrumque accidit ei, & hoc est, sicut dico quod album est musicum [illegible] musicum album, quia utrumque accidit homini. Socrates autem [illegible] musicus hoc modo, scilicet quia utrumque accidit eidem. Cum [illegible] quaedam accidentia dicuntur secundum hunc modum, & quaedam [illegible] secundum alium modum. omnia enim, quae dicuntur, sicut album [illegible] Socrati dicitur impossibile est autem ut sint infinita in superioribus, [illegible] cut accidens, quod accidit Socrati de albedine. est enim aliud, [illegible] erit unum ex omnibus, & non erit accidens aliud ex eis, quod sit [illegible] ba, sicut musicum. hoc enim per accidens non est magis quam [illegible] illud quam illud, & habent differentiam. Quaedam enim accidunt [illegible] secundum hunc modum, & quaedam accidunt, sicut musicum Socrati. Quod igitur est secundum hunc modum, non est accidens [illegible] dentis. sed quod est secundum illum modum. non igitur omnia dicuntur modo accidentali, sed aliquid est, quod significat [illegible] substantiae. &, cum ita sit, manifestum est quod impossibile est contradictoria praedicentur de eodem.

11 Et, si est praedicabile [illegible] accidens [illegible]
& [illegible]

[illegible]

Quod est essentialiter est primum, quam est per accidens. lib. 2. Physic. tex. 66. & 1. Ph. [illegible]

accidens, non igitur accidentia [illegible] accidentium essentialiter [illegible] esse, nisi essent quaedam in quibusdam per accidens. [illegible] hoc est, dicere [illegible] & c. id est quod dicere musicum est album est per accidens ambo sunt in eodem, s. Socrate, & non est dicere quod Socrates est [illegible] hoc modo, s. quod Socrates & musica sunt ambo in eodem, sed [illegible] existit in [illegible] essentialiter, s. quia musica existit in Socrate [illegible] Deinde dicit: Cum igitur quaedam accidentia, & c. id est & cum [illegible] dicuntur modo, quorum [illegible] essentialiter, verbi gratia [illegible] & alius accidentaliter, verbi gratia album est musicum [illegible] impossibile est ut praedicentur in infinitum ad superius [illegible] possibile est de eis hoc. [illegible] Socrati [illegible] hoc intendebat, cum dixit [illegible] accidens, [illegible] id est quod verum est eorum praedicatum de altera per accidens [illegible] in Socrate, & aliud accidens, quod accidit ei, verbi gratia quod [illegible] Deinde & non est [illegible] id est & non erit de substantia [illegible] verum quid, & ex accidentibus [illegible] per accidens. D. d. & non erit accidens aliud, & c. id est & [illegible] de accidente, impossibile est praedicare accidentalia [illegible] accidentia de substantia, neque illud magis quam illud, nec [illegible] hoc quod [illegible] substantiam [illegible] differentiam, & c. id est & habens differentiam [illegible] essentialiter, verbi gratia musica in Socrate: & [illegible] accidens, verbi gratia musica in medicina. Deinde dicit quod [illegible] hunc modum, non est [illegible] modo accidentali. & [illegible] in musico, est accidens modo accidentali. Deinde dicit [illegible] modo accidentali, s. quia [illegible] praedicatur de homine [illegible] album praedicatur de eo. Deinde [illegible] aliquid esse, quod [illegible] substantiam. & [illegible] praedicata [illegible] substantiali in hoc, quod est [illegible] de substantia, accidens enim existit in substantia [illegible] essentialiter, & secundum quod substantia [illegible] sunt accidentia substantialia, [illegible] accidentia [illegible] essentialia. Deinde dicit: & cum [illegible] manifestum est, & c. id est & cum ista sunt impossibilia, s. [illegible] possibile, [illegible] simul vere dicantur de eodem, manifestum est quod impossibile est [illegible] praedicentur de eodem.

Annihilatio accidentis ad accidens non est essentialis.

Item, si contradictiones simul verae de eodem omnes, patet quod omnia erunt unum: erit enim idem & triremis & paries, & homo, si de omni contingit quicquam affirmare, aut negare, sicut [illegible] qui Protagorae opinionem sequuntur. si enim cuipiam videatur homo non esse triremis, patet quod non erit triremis: sed etiam [illegible] contradictio quidem vera est. & tunc fit quod Anaxagoras dicit, simul omnes res esse, ita ut nihil vere unum sit. Indefinitum igitur videntur dicere: & putantes de ente tractare, de non ente dicunt: quod enim potentia, & non actu est, illud est indefinitum. At vero dicenda est ab eis de omni aut affirmatio, aut negatio. inconveniens namque est, si cuique sua quidem negatio inerit, alterius vero, quod non inest ei, non inerit. dico autem puta, si verum est dicere de homine, quod non est homo, manifestum est quod etiam non triremis est. Si ergo affirmatio igitur, necesse est etiam negationem inesse. quod si affirmatio non est, negatio tamen inerit, magis quam quae ipsius est. Si igitur & illa inest, inerit etiam triremis negatio. & si haec, etiam affirmatio. Hec [illegible]

A [illegible] qui hanc [illegible] dicunt, & quod nō est necesse, aut affirmare, aut negare, nam si verum est q homo, & non homo, [illegible] [illegible] homo, nec non homo erit, duarum enim [illegible] negationum [illegible] [illegible] [illegible] vna, & haec vna profecto opposita esset.

Et etiam manifestum est quod secundum hunc sermonem omnia erunt idem. Et igitur nauis, & longitudo, & homo, & possibile est [illegible] ut dicatur affirmatiua de omnibus rebus, & similiter negatiua [illegible] [illegible] [illegible] dicendum qui dicit sermonem Protagorae, [illegible] enim [illegible] quod homo non existimatur esse nauis, & manifestum est q [illegible] [illegible] est nauis. & si duae extremitates contradictionis sunt verae, [illegible] [illegible] [illegible] ex hoc, quod dicit Anaxagoras, quod omnia [illegible] [illegible], & nihil est in rei veritate. Et isti videntur dicere [illegible] [illegible] sine termino, & existimant dicere quod est, & dicunt [illegible] est. quod enim est in potentia & non est in actu, est sine [illegible]. Quaerendum igitur ab eis verum affirmatiua & negatiua est [illegible].

B [illegible] de eodem. non enim oportet in omnibus vt di[illegible] de eodem, sed affirmatiua dicatur de aliquo, & quod non [illegible] de alio, verbi gratia quod, si dicere quod homo & non homo [illegible] verum, manifestum est etiam quod non est nauis. quoniam [illegible] affirmatiua fuerit, necesse est vt negatiua sit etiam. & si affirmati[illegible] fuerit, negatiua quae est eius, dignior est vt sit. Si igitur illa [illegible] fuerit, [illegible] quod est nauis & si ista fuerit, erit etiam affir[illegible]. Hoc etiam accidit dicentibus hunc sermonem, & accidit vt [illegible] quod nō est necessarium vt affirmatiua & negatiua sint de om[illegible] [illegible] quoniam si fuerit verum quod homo, & quod non ho[illegible] [illegible] manifestum est quod est verum quod non homo, & quod nō [illegible] enim sunt negatiuae. Si igitur illa est vna duarum, ista [illegible] opposita in [illegible]. 25

C [illegible] [illegible] sequens istam positionem est, quod sequentur quod om[illegible] [illegible] consequentiam, q si affirmatio, & negatio [illegible] [illegible] de omnibus, nauis, longitudo, homo, & Deus, qui sunt diuersa, essent [illegible] contingit dicentibus sermonem Protagorae, ut contingat dicenti[illegible] [illegible] [illegible] de eodem. Sed illa, qui dicunt sermonem Pro[illegible] contingit omnia esse idem, [illegible] dicentibus affirmationem, & negationem [illegible] de omnibus, contingit vt nauis, homo Deus, & [illegible] [illegible] [illegible] cum [illegible] existimant, q nauis sit homo, [illegible] [illegible] affirmatio & negatio simul de eo[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] aliquis existimans [illegible] esse nauem, & non esse nauem, tunc dicent q affirmatio, & nega[illegible] [illegible] in eodem: & [illegible] aliquis ex [illegible] hominis esse [illegible] non esse nauem, tunc non dicent hoc. [illegible] contingit eis [illegible] quod duae contradictionis extremitates sint verae: & [illegible] quod dicit Anaxagoras, scilicet quod omnia sunt simul, & quod [illegible] [illegible] [illegible], quia, si ita nō contingeret, [illegible] [illegible] quod omne illud, quod homo [illegible] [illegible] sequitur [illegible] [illegible] omne autem, quod est homo, bonum esse [illegible] [illegible] quod aliquid esse existimatur, [illegible] [illegible]

Ex sermone Protagorae sequitur om̄ia esse idem.

Ex sermone Anaxagorae sequitur om̄ia esse in quolibet.

Terminatur est situs, quod est in actu.

[illegible]

Oppositum semper verificatur oppositum, [illegible]

Et etiam contingit huic ponenti ut omnia sint idem. [illegible]

[illegible] hoc esse [illegible], & aliud non esse [illegible]

[illegible]

Item aut in omnibus ita se habet, & est album, & non & [illegible] & circa ceteras affirmationes & negationes simili modo, aut [illegible] circa aliquas, circa vero aliquas non. Et si non circa omnes, [illegible] certae essent. Quod si circa omnes, rursus, aut de quibuscunque [illegible] affirmare, etiam negare est, & de quibuscunque negare, etiam affirmare: aut de quibus quidem est affirmare, etiam negare est, de quibuscunque vero negare, non de omnibus est affirmare. & si [illegible] aliquid utique pro certo non ens, & haec firma opinio, quod si [illegible] nõ esse, certum quid, & notum est, notior erit opposita affirmatio. Quod si quodcunque est negare, similiter etiam affirmare [illegible] aut verum est dividendo dicere, utputa album, & rursus quod [illegible] album, aut non. Et si non est verum dividendo dicere, neque [illegible] hoc, nihilque prorsus sunt illa sane, quae non sunt, quae loquentur [illegible] * ambulabunt? Et, ut etiam ante dictum est, omnia unum [illegible] homo, Deus, triremis, ac eorum contradictoria idem erunt. Qu[illegible] de quocunque similiter, nihil aliud ab alio differet, nã si differ[illegible] hoc verum & proprium erit. Similiter autem & si dividentem ver[illegible] dicere contingit, quod dictum est accidit. Et ad haec, quod omnes vera dicerent, omnesque mentirentur, ipseque seipsum mentiri [illegible] cederet. Simul autem manifestum est, quod de nullo est ad eum [illegible] sideratio, nihil enim dicit: neque enim ita, neque non ita ait, [illegible] & non ita & rursus his ambobus negationem, quod nec ita, neque [illegible] ita, nam si non, esset aliquid utique determinatum.

* a.l. loquigitur.

Et etiam aut erit in omnibus secundum hanc dispositionem, [illegible] album & non album, & ens & non ens, & secundum hunc modum [illegible] aliis affirmationibus etiam nõ erit, sed erit in quibusdam, & in quibusdam non. Si autem non fuerit in omnibus, hoc est concessum. Et, si [illegible] in omnibus, dicemus etiam, aut negatiua dicetur de omnibus, [illegible] bus affirmatiua dicitur, & affirmatiua etiam dicetur de omnibus [illegible] quibus dicitur negatiua, aut in quibusdam rebus dicetur de omnibus, de quibus affirmatiua, & non dicetur de omnibus, de quibus [illegible] tur negatiua omnino. & si fuerit secundum hanc dispositionem, [illegible] erit aliquid, quod non est ens & ista opinio est firma & [illegible] & si [illegible] quod est per negatiuam, est aliquid firmum & notum, tunc [illegible] atatiua secundum suam erit manifestior eo. Et, si affirmatiua [illegible] de omnibus, de quibus dicitur negatiua, etiam necesse est in [illegible] uidentem & dicentem, verbi gratia omne album non est album, [illegible] atum aut non verum. Et si non fuerit verum, quod dictum est per [illegible] diuisionem, & dicantur ista, & non quae sunt etiam, erit dictum & [illegible] minatum idem. Et sic omnia erunt idem sicut diximus prius, & erit idẽ homo, & navis, & Deus, & negatiua istorũ. Et si fuerit de rebus quae ipsorũ fuerit idẽ, nec nõ differt aliquod eorũ ab alio nisi [illegible] do, quod, si determinatur, erit illud in rei veritate semper. Et accidit hoc, quod prius diximus, si fuerit possibile ut diuisio sit etiam vera. Et ratio [illegible]

[illegible] etiam et omnes verificent, & omnes falsificent, & loquens con-
A [illegible] quod fallat. [illegible] quod non est, quoniam non dicit hoc [illegible] & hoc non esse, sed dicit hoc & non hoc simul, & negat [illegible] omnia habent aliquid terminatum.

Si affirmatio, & negatio verae in omnibus rebus secundum hanc dispositionem, [illegible] 18 [illegible] & negatio etiam in quibusdam re- [illegible] affirmatio & negatio [illegible] negatio [illegible] affirmatio, & [illegible]

B [illegible]

C [illegible]

Quod ab eo quo per aliquam differt differentiam, semp. ab eo distabit.

[illegible] terminatum habeat.

Et negatio erit in omnibus secundum hanc dispositionem, & erit album & non album [illegible] & secundum hunc modum in aliis affirmationibus [illegible]

[illegible]

17 Regula cõtradictoriarum. 1. periher. cap. 5.

[illegible]

Inclinatio, [illegible] principii contra dictionem.

[illegible]

[illegible]

Sensus non distinguit ab aliis, nisi per comprehensionem, quæ à determinationibus terminata.

Unde & maxime manifestum est, quod nemo nec eorum aliorum, qui hanc orationem dicunt, ita affectus est. Cur enim Megara vadit, & non quiescit, ire putans? nec mane ad puteum, vel ad præcipitium aliquod pergit, sed videtur vereri, tanquam non similiter non bonum, & bonum esse putans cadere in illa. patet igitur quod hoc quidem melius esse putat, illud vero minime. Si autem hoc, necesse est, ut & hoc quidem hominem, illud vero non hominem, & hoc quidem dulce, illud vero non dulce putet. non enim æqualiter omnia quærit & putat, cum melius esse bibere aquam, aut hominem videre * arbitratus, deinde quærat ea. Attamen oportebat, si idem quidem esset homo & non homo. sed, ut dictum est, nemo est, qui non videatur alia quidem vereri, aliqua vero non. Quare, ut videtur, omnes arbitrantur simpliciter se habere, etsi non circa omnia, saltem circa melius, & deterius. Quod si non scientes, sed opinantes, multo magis curandum esset de veritate, sicut & infirmo quam sano de sanitate: opinans namque ad scientem, non sane ad veritatem dispositus est. Adhuc etsi quam maxime omnia ita, & non ita se habent, at tamen ipsum magis & minus inest entium naturæ. Non enim similiter paria esse duo ac tria dicemus, nec eodem modo mentitur is, qui quatuor esse putat quinque, aut qui mille. Si itaque non similiter, patet quod alter minus, quare magis verum dicit. Si igitur quod magis est, propinquius est, profecto erit aliquid verum, cui propinquius est, quod magis verum est. Quod si non est, at iam firmius aliquid iam erit, & verius. & ita ab illa intemperata oratione remoti erimus, quæ prohibet aliquid mente determinare.

Et ex hoc declaratur quod nullus opinatur hoc, neque de cæteris hominibus, neque de eis, qui hoc dicunt. Qui enim ambulant, ...

* Videre.

A [illegible] & si opinaretur q ambulandum est, & non [illegible] per viam ad [illegible] ipsum. [illegible] enim q [illegible] in via, manifestum q vitaret ipsum. [illegible] & existimatio eius in bono [illegible] & non [illegible] non est idem. & existimatio [illegible] non est idem. declaratum est igitur q ipse opina- [illegible] & quoddam non bonum. Et cum [illegible] quoddam illorum est bonum & quoddam non bonum. [illegible] q quoddam sint homo, & quodda non homo, & quo- [illegible] igitur q quaedam sunt [illegible] & quaedam non dulcia. non enim existimat q omnia sint [illegible] & quaedam non dulcia. [illegible] existimat q potum [illegible] aequaliter quaerit in omnibus. Sed existimat q potum [illegible] si hoc quaerit. & si essent idem homo, [illegible] hominem, si hoc quaerit. & si essent idem homo, [illegible] videret [illegible] ad considerandu [illegible] homo [illegible] Cum igitur declaratum est q cognitio vni- [illegible] ab hoc, & non ab hoc. [illegible] & si non sunt in omnibus rebus, [illegible] est in omnibus rebus. & si non [illegible] & quod est malum, [illegible] Et, si ista cogni- [illegible] quod est bonum, & quod est malum, [illegible] per scientiam, sed per existimationem, tunc dignius [illegible] de veritate, quemadmodum apparet infirmum perfectu [illegible] magis quam sanum. existimans enim non est certus in

B [illegible] Et, si omnia in maiori parte sunt secundum hanc [illegible] aut secundum alterum, tamen magis & minus sunt de na- [illegible] Non enim dicimus q duo & tria sunt numerus par & nõ [illegible] existimantis quatuor esse quinque, sicut error existimantis [illegible] Si igitur error eorum est minor, ergo est maiori ve- [illegible] Et si illud, quod est magis propinquum, & rarius est minus, [illegible] aliquid de veritate, cui est propinquum verum magis. Et, si [illegible] erit similius, & magis verum, & quiescemus ab hoc [illegible] nihil determinat & impedit intellectum, vt termi- [illegible]

[illegible] 18 Aliud [illegible]

C [illegible]

[illegible] principio considerationis, & unde accidunt. D.A. Et si omnia [illegible] Et si aliquis [illegible] opinionem [illegible] magis & minus [illegible] quod est verum [illegible]. D.A. Non enim dicimus quod duo, & tria sunt similiter par, & id est [illegible] & tria impar [illegible] & hoc est [illegible] & errorem esse [illegible] quam aliud peccatum [illegible] quatuor esse quinque, & qui existimat quatuor esse [illegible] & si non aequaliter peccat [illegible] D.A. Si igitur [illegible] qui opinatur quatuor esse quinque quam alius. D.A. & manifestum est [illegible] aliquid de veritate, qui est propinquius verum [illegible], id est, & [illegible] aliquid minoris veritatis & [illegible] aliquid verum, cui appropinquat illud, quod est ma[illegible] & [illegible] necesse est quoniam, & aliquid [illegible] verius quam aliud & minoris falsitatis, & necesse est aliquid esse verum [illegible]. Deinde dixit. Et si hoc nõ fuerit, erit sermo sine terminatione [illegible] & si non fuerit hoc verum simpliciter, in cuius respectu [illegible] aliquid, quod est magis verum, necesse est aliquid verum esse magis verũ, [illegible] dicitur magis verum, & hoc procedere in infinitum [illegible] aliquid verũ simpliciter, id est, aut [illegible] necesse est esse aliquid verum simpliciter [illegible] ex quo [illegible], & impedit ut aliquid ha[illegible].

Si aliquid fuerit magis verum quam aliud, necesse est aliquid verum simpl. esse verum.

Caput Tertium Contra Protagoram, asserentem omne, quod opinamur, & nobis apparet, verum esse.

Ex eadem vero opinione Protagorae quoque oratio est, & similiter est necesse ipsas ambas aut esse, aut non esse. Si enim omnia, de quibus opinantur, quaeque apparent, vera sunt, necesse est omnia simul vera & falsa esse. Siquidem multi contraria invicem opinantur, & eos, qui non opinantur eadem, quae ipsi, mentiri putant. quare necesse est idem esse & non esse. Quod si est, necesse est omnia, de quibus opinantur, vera esse. Contraria namque opinantur qui mentiuntur, & qui verum dicunt. Si igitur quae sunt, ita se habent, verum omnes dicent. Quod igitur [illegible] ex eadem mente sint, patet. Non est autem idem omnium [illegible] modus. Quidam enim persuasione, quidam vero vi indigent. Quicunque namque, propterea quod dubitarent, ita existimarunt, horum ignorantia sanabilis est. non enim ad sermonem, sed ad [illegible] obviatio est. Quicunque vero sermonis gratia dicunt, [illegible] redargutio est, & eius sermonis, qui in voce, & [illegible] Advenit autem illis, qui dubitant, haec opinio a sensibilibus. Illa quidem, quae dicit simul contradictiona & contraria esse, videntibus ex eodem contraria fieri. si igitur non est possibile [illegible] fieri, praeexistebat similiter utrunque res, sicut & Anaxagoras omne in omni mixtum ait, atque Democritus. etenim hic quoque vacuum & plenum similiter in quacunque parte esse, atqui horum hoc

quidem esse, & hoc vero non esse.

Et sermo Protagorae est de sermonibus eorum, qui opinantur [illegible] & cogunt ad dicendum res esse, aut quod nihil est. Quoniam si omnes existimationes sunt verae, necesse est ut omnia sint vera & falsa simul. multi enim homines existimant contraria [illegible] & opinantur quod qui non opinantur illud, quod [illegible] peccant. necesse est igitur ut idem sit & non sit. & [illegible] necesse est ut omnes existimationes sint verae [illegible] contraria. & si etiam fuerit [illegible] dispositionis, tunc vera omnes. Et manifestum est quod isti sermones, & similes [illegible] principio. Et [illegible] in disputatione cum omnibus illis non est via [illegible] quidam indigent sufficientia, & quidam ut cogantur in disputatione ad concedendum. Qui igitur existimaverunt hoc propter [illegible] & [illegible] in ea, tunc [illegible] ignorantia [illegible] medicina. disputatio enim cum illis non est per verificationem sermonis, sed per verificationem rationis. Qui autem dicunt per verificationem sermonis, medicina eorum erit, ut [illegible] significationis vocis, & nominis. Et accidit illa existimationibus [illegible] a sensibilibus, quibus contingit dicere contradictoria esse, & contraria esse insimul, quia opinabantur quod contraria [illegible] ex uno. & si impossibile est, ut fiat illud, quod non est, necesse [illegible] ut sit commixta ex utroque, sicut dixit Anaxagoras, quod [illegible] omne sit admixtum cum omni. & similiter dixit Democritus [illegible] eum sermonem dicit in parte, quae est vacuum & plenum [illegible] ens & hoc non ens.

19 Quoniam Protagorae opinio [illegible]

Protagorae opinio est, quod existimationes sequantur res.

Aliqui indigent violentia, ut fateantur verum.

[illegible]

Non possumus cum quoquam disputare, nisi ponat aliquam significationem nominis.

Anaxagoras. Democritus.

[illegible]

P 2

Vocis & nominis. [illegible]

De hoc vide [illegible] com. [illegible]

[illegible]

Ad illos itaque, qui ex his ita arbitrantur, dicemus quod quodam modo quidem recte dicunt, quodammodo vero ignorant, [illegible] dupliciter dicitur. quare aliquo modo quidem possibile est [illegible] ex non ente fieri, aliquo vero modo non est, similiter idem ens & non ens esse, sed non secundum idem ens, potentia namque contingit [illegible] mul idem contraria esse, actu vero minime. Item nos esse [illegible] aliam quandam substantiam entium existimantes, cui neque motus, neque corruptio, neque omnino generatio inest.

Nos igitur dicamus cum illis, qui existimant istas turpes existimationes, quod sermo eorum est verus aliquo modo, & aliquo modo impossibilis, quoniam enim dicitur duobus modis, est [illegible] modo possibile ut aliquid fiat ex nihilo, & possibile est ut non [illegible] alio modo. & possibile est ut in [illegible] ens & non ens [illegible] bus modis, non ens, quod fit ens existens, scilicet quod homo [illegible] ra, neque ens, sicut terra, sed non sunt idem, possibile enim est [illegible] contraria sint in eodem simul potentia, actu autem non. Et [illegible] igitur est ad opinandum quod entia habent aliam substantiam [illegible] quae non habet motum, neque corruptionem, neque generationem omnino.

Contradictio duobus modis dicitur.

[illegible]

Contraria simul in eodem esse in potentia.

[illegible]

[illegible] ... necessarium est. [illegible]

A [illegible]

Vide in hoc com. 6. & 12. quinti Phy.

[illegible]

Est 1. de Gene. & corr. com.

B [illegible]

Similiter autem veritas in his quoque, quae apparent, quibusdam ex sensibilibus advenit. At enim verum non pluralitate neque paucitate iudicari censere debent: eadem namque quibusdam gustantibus dulcia, quibusdam amara esse videtur. Quare, si omnes aegrotarent, aut omnes insanirent, duo vero, vel tres sani, aut mente compotes essent, hos utique videri possent aegrotare, ac insanire, ceteri vero minime. Item multis aliorum animalium contraria apparent quam nobis, ac

C ipsi cuique non eadem ad sensum semper secundum sensum apparent. Quaenam igitur horum vera vel falsa, non est manifestum. Nihilo enim magis haec quam illa vera sunt, sed aequaliter: propter quod Democritus, aut nihil esse verum, aut nobis ignotum ait. Et omnino propterea quod sensum quidem prudentiam putant, hunc vero alterationem esse, quod secundum sensum apparet, necessario verum esse aiunt. Ex his enim & Empedocles, & Democritus, & aliorum quoque singuli, talibus opinionibus irretiti fuere. Empedocles enim mutato habitu, prudentiam quoque mutari ait.

Ad praesens namque prudentia hominibus augetur.

Et alibi quoque dicit.

Quantum mutantur, tantum semper etiam altera sapere eis adsunt.

Parmenides quoque eodem asserit modo,

Ut nam usque complexio membrorum flexibilium se habet,

Ita intellectus hominibus adest.

Idem namque est, quod sapit membrorum natura hominibus, & omni, quod enim plus est, intelligentia est. Anaxagorae autem sententia ipsius quoque a quodam sociorum memorabilis [illegible] tradita est, quod talia eis entia erunt, qualia ea esse putaverint. [illegible] etiam talem illum opinionem habere videri [illegible] cit Hectorem, cum a vulnere iaceret, iacere, aliud sapientem, tanquam & insipientes saperent quidem, sed non eadem. Palam quod, si utraque prudentia est, entia quoque simul ita, & non ita habent. Quare & difficillimum quod sequitur est. Si enim qui maxime possibile verum viderunt, hi autem sunt, qui maxime quaerunt, & amant, hi tales opiniones habent, & tales de veritate sententiam ferunt, quomodo non dignum illis sit, qui philosophari conantur? nam quaerere veritatem non aliud nisi volantia persequi.

Et similiter non crediderunt quidam veritatem cognitionis in rebus manifestis sensibilibus. Et impossibile iudicare utrum sit [illegible] multitudinem, aut paucitatem. Idem enim sapit a quibusdam dulce, a quibusdam amarum: &, si omnes homines essent infirmi, aut privati intellectu, sani autem essent duo vel tres, aut habentes intellectum essent duo, aut tres, tunc existimarentur illi esse infirmi & privati intellectu, & quod alii non sunt ita. Et etiam pluribus animalibus apparent res econtrario illis secundum quod sunt, & videtur etiam apparet hoc, quod unicuique in se apparent aliqua in [illegible] contrario illi, quod existimatur, & non sunt ita. Et non manifestum est quod istorum sint vera, aut falsa. ista enim non redduntur veriora magis quam illa, sed sunt consimilia in eo quod reddunt. & ideo dixit Democritus quod aut nihil est verum omnino, aut non manifestum nobis. Et universaliter, cum existimaverunt quod intellectus est sensus, & sensus est alteratio, dixerunt quod verum necessario apparet per sensum. Et ex istis opinionibus crediderunt existimationem Empedocles, & Democritus, & unusquisque aliorum. Empedocles dixit, quod ille, cum compositio transmutatur, transmutatur etiam intellectus. Et Parmenides etiam dixit quod intellectus est proprius homini secundum complexionem membrorum uniuscuiusque hominum. Et quidam socii dixerunt sermonem Anaxagorae, in quo dicit, quod entia apud homines sunt secundum existimationem eorum. Et dicitur quod Homerus etiam videbatur opinari hoc. dixit enim in suis versibus Hectorem, & dixit quod, cum fuit percussus, valde [illegible] & amisit intellectum proprium, & intellexit alio intellectu, quasi videretur quod qui perdit suum intellectum, intelligit etiam. Et non est ita. & est manifestum quod, si in utraque dispositione habebat intellectum, tamen intelligebat quod entia sunt simul, & quod sunt in aliqua dispositione, & in suo contrario simul. Et accidit ex [illegible]

A [illegible] aliquid difficile: si igitur quod illi viderunt, est possibile [illegible] de veritate, magis quam alii sunt solliciti in quaerendo eam, & si isti [illegible] istorum secundum hanc diversitatem, & sermones eorum sunt tales in cognitione veritatis, quomodo non oportet illam, qui volunt incipere in Philosophia, quod quiescat sua voluntas? quoniam, si ita fuerit, tunc quaerere veritatem est simile ad currere ad [illegible] volucres.

[illegible] dicendum contraria esse, & [illegible] 22

[illegible]

[illegible] Empedocles [illegible] & Democritum [illegible]

[illegible]

Ad hoc, vt aliquid esse [illegible] verum, necesse est a pluribus & paucioribus iudicari.

Circa obiectum idem aliqui [illegible], & aliqui delectantur.

Democritus [illegible] non esse verum, aut nobis incertum [illegible].

Anaxagoras [illegible] quodlibet [illegible] verum esse.

Parmenides, Emped., Democ. & Homerus eandem de [illegible] habuere [illegible] sententiam.

[illegible] Deinde d. Et Parmenidem etiam dixit, Et aliud, quoniam [illegible] secundum complexionem, & compo[illegible] Deinde dixit, Et quidam [illegible] opinabantur [illegible] homines, [illegible] Deinde dixit. Et dicunt quod [illegible] intellectum esse [illegible] Deinde [illegible] & considera, & [illegible] intellectu [illegible] Deinde [illegible]

Nullus intellectus [illegible] Vide [illegible]

B [illegible] quod nunquam fiet.

Causa vero huius opinionis his fuit, quia veritatem quidem de entibus considerabant, entia vero sola arbitrati sunt sensibilia esse. In his autem multa inest indeterminati natura, & eius, quod ita esse diximus. Propter quod verisimiliter quidem, sed non vera dicunt. Sic enim magis convenit dicere, quam ut Epicharmus in Xenophanem. Insuper cum hanc omnem naturam moveri videant, de eo autem quod mutatur, nihil verificari, circa illud, quod omnino mutatur, nil verificari posse putabant. Ex hac enim existimatione summa illa opinio pullulavit, eorum qui se Heraclitum sequi affirmabant, qualem Cratylus habebat, qui tandem nihil putabat dicere oportere, sed digitum solum movebat, & Heraclitum, quod bis dixisset in eundem flumen ingredi non esse, reprehendebat: ipse enim existimabat nec semel.

E Nos autem ad hanc etiam rationem dicemus, quod id quod mutatur, habet aliquam veritatem non esse putare, quamquam ambiguum est. Abiiciens enim habet aliquid eius, quod abiicitur, & eius quod fit, necesse est aliquid esse. & simpliciter, si corrumpitur, erit aliquid ens. & si fit, necesse est esse, ex quo fit, & a quo generatur, & hoc non esse in infinitum. Sed his omissis, illa dicamus, quod non est idem secundum quantitatem, & secundum qualitatem transmutari. Esto itaque non permanere secundum quantitatem, attamen secundum formam omnia cognoscimus.

Et causa huius existimationis illorum est, quia quaerebant perscrutari de veritate entium, & existimabant quod entia sunt sensibilia tantum, & natura illorum sensibilium non sunt terminata, & maximam habent diversitatem, & omnia entia, quae sunt eiusdem dispositionis &c. & ideo dixerunt dicere verisimilem, sed non dicunt veritatem. oportet-

tet enim hoc dicere, sicut dicebant existentes in Xenophane, [illegible] enim valebant totam illam naturam moueri. & quod nihil [illegible] rei veritate de rebus, quae non transmutantur, existimauerunt [illegible] sibile esse aliquid dici in rei veritate aliquo modo de rebus, quae [illegible] mutantur secundum totum. Et ex illa opinione [illegible] [illegible] Heracliti. Heraclitus enim in fine vitae suae opinabatur [illegible] oportet aliquid dicere, sed tantum mouebat digitum, & reprehendebat Sylicum in hoc, quod dixit, quod impossibile est tangere aquam [illegible] currentis bis. dicebat enim quod nec semel est hoc possibile. Nos [illegible] dicamus in hoc sermone, quod illud, quod transmutatur, habet [illegible] transmutationem aliquem sermonem, qui vere dicitur de eo [illegible] [illegible], quod non est, & si hoc est dubium. Qui enim negat [illegible] necesse est ut habeat aliquod esse, quod possibile est negare. [illegible] est igitur, ut aliquod esse habeat illud, quod est. & [illegible] quod corrumpitur, habet esse. & si generatur, necesse est ut habeat illud, ex quo generatur illud, quod ex eo generatur, & illud, [illegible] generatur. & quod hoc non sit infinitum. Sed dimittamus [illegible] [illegible] quod transmutatio secundum quantitatem non est [illegible] transmutatione secundum qualitatem. & scientia non est [illegible] quantitatem, sed omnia cognoscuntur per formas.

22 His [illegible] Aristoteles modo [illegible] eorum, [illegible] cum de veritate [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Haec Xenophanis opinio quod nihil [illegible] recto de transmutabilibus [illegible] [illegible] [illegible] transmutationem.

Heracliti erat opinio [illegible] digito, quod dicendum [illegible] [illegible] [illegible] dere.

Dubium Xenophanis opinio.

[illegible]

[illegible]

veritas illa est secundum qualitatem, & alia secundum quantitatem.

quam [illegible] esse perpetuum in [illegible], est in, quantitate, [illegible] forma, & substantia necessaria non est per [illegible] ergo substantia est perma[illegible]

Item dignum est reprehendere eos, qui ita arbitrantur, [illegible] cum & ipsorum sensibilium pauciora manere ita se habere [illegible] de toto tamen caelo similiter senserunt. hic namque qui circa nos [illegible] sensibilium locus in corruptione & generatione est, qui nulla, ut [illegible] dicam, universi pars est. Unde iustius fuisset propter illa, ista [illegible] uisse, quam propter ista, illa condemnasse. Item manifestum est quod ad istos eadem dicemus, quae olim dicta sunt: quod enim est [illegible] quaedam natura immobilis, & persuadendum eis [illegible] [illegible] dicunt esse & non esse, magis dicere quiescere cuncta [illegible] [illegible] non enim est in quod aliquid moveatur, nam omnia [illegible]

Et enim contradicendum est [illegible] [illegible] cum viderint in rebus sensibilibus quod pauciores [illegible] [illegible] iudicaverunt de toto caelo. locus enim sensibili[illegible] in quo [illegible] neratio & corruptio est ille, qui [illegible] & [illegible] ut aliquis possit dicere, ut non sit in respectu totius [illegible] Rectius est igitur negare a toto, quod est in istis paucis [illegible] ut in toto, quod affirmatur de eis. Et manifestum est etiam, quod [illegible] cendum est de istis, quod prius diximus in aliis, & demonstr[illegible] sufficienter naturam esse immobilem, et si accidit dicentibus [illegible] quia est affirmare & negare simul, dicere quod omnia [illegible] [illegible] quam dicere mobilia. non est enim aliquid, in quo [illegible] tetur aliquid quoniam in quolibet est quodlibet.

25 Praeterea increpandi sunt ii, qui ita de cunctis rebus [illegible]

Fallacia [illegible] [illegible] quod, cum pauciores naturae sensibilium [illegible]

aliquid i[illegible] po [illegible] & omnibus [illegible]

[illegible] contra [illegible]

[illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]

[illegible] in quod possit moveri. [illegible] [illegible] sunt.

[illegible] contradicendum est istis hominibus primo [illegible], cum [illegible] [illegible] pauciora, scilicet quae sunt in generatione & corruptione [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] locus autem, in quo est generatio & corruptio, est [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in quibus est generatio et corruptio [illegible] [illegible]. [illegible] Rectius est igitur negare a toto, [illegible]

[illegible] & non illud, quod indicatur de parte individui, & negatur ab eo [illegible]. Deinde dixit: Et mirandum est, &c. [illegible] speciem de genere, [illegible] & aequalis sunt [illegible] in omnibus rebus, ut contra [illegible]. Deinde dixit: consistit in hoc, & dicere non [illegible] non est distinctum aliquid, ab alio [illegible] sed omnia sunt simul, & quodlibet in quolibet, [illegible] secundum hoc, ut omnia contradictoria sint.

De veritate vero, quod non omne, quod apparet verum sit, primo quidem quia neque sensus proprii falsus est, sed imaginatio non est idem, quod sensus. Deinde admiratione dignum est, si hoc dubitant, utrum tantae sint magnitudines, talesque colores, quales remotis, an quales propinquis apparent: & utrum quales sanis, an qualia aegrotantibus. & gravia, utrum qualia debilibus, an qualia robustis: & vera, utrum qualia dormientibus, an qualia vigilantibus. Quod enim non arbitrantur, manifestum: nullus enim, si noctu existimet se Athenis esse, cum in Libya sit, ad * Odeum vadit. Item de futuro (ut Plato quoque ait) non est similiter certa Medici, & ignari opinio, utputa de futuro sano aut non futuro. * odeum.

Sermo autem eorum in sensu veritate non omne quod apparet est verum. Primo, quia falsitas non appropriatur sensui, sed phantasiae. Mirandum est igitur de eis, qui ambigunt [illegible] utrum magnitudines, & colores sint in illis rebus, & quare verae magnitudines [illegible] in illa dispositione, in qua videntur ex remoto, aut in illa dispositione, in qua videntur ex propinquo: & utrum sint secundum quod sani vident, aut infirmi: & in gravitate, utrum sint secundum quod debiles, aut secundum quod fortes: & in veritate, aut in falsitate, utrum sint secundum quod sunt apud dormientes, aut apud vigilantes. Et manifestum est quod impossibile est hoc: & nullus enim potest existimare [illegible] sicut Plato. Et consilium Medici sapientis in rei veritate non est sicut consilio nescientis, in eo quod sanat de infirmitate, & in eo quod non sanat.

Vult dicere, sicut dictum est, quod non omnia sunt [illegible], quae apparent [illegible] Aristoteles probare quod non omne, quod apparet, est verum [illegible] imaginationi [illegible] 14 [illegible] Per imaginationem percipiuntur etiam impossibilia. [illegible]

[illegible]

Falsitas pro- [illegible] accidens.

Item in ipsismet sensibus non est similiter certus, qui alieni est, & qui proprii, nec illius, qui prope est, & ipsius ... dem visus, non gustus, sed de sapore gustus, & non visus, quorum ... nunquam ait eodem tempore circa idem simul ita, & non ita se habere. At nec in alio tempore circa passionem dubitavit, sed circa id cui passio accidit. dico autem velut idem quidem vinum aut mutatum, aut corpore mutato, videri posset quandoque dulce, quandoque non dulce, sed non ipsum dulce, tale quale est, ... mutatum est, sed semper verificatur de eo, & quod futurum est dulce, necessario tale est. Attamen omnes illae orationes hoc perimunt ... quemadmodum substantiam non esse ullius, ita nec quicquid necessario esse. necessarium enim non contingit aliter, & aliter se habere.

A [illegible] quod necessarium est, non ita, & non ita habebit. Et simpliciter, si quidem sensibile solum esset, nihil esset profecto, cum animata non essent. Sensus namque non esset, neque sensibilia itaque, neque sensationes esse forsan verum esset: sentientis enim hæc passio est. Ipsa vero subiecta quae sensum faciant, non esse etiam absque sensu, hoc impossibile. Sensus namque non ipse est sui ipsius, sed est aliquid & aliud extra sensum, quod necesse est prius sensu esse. movens enim natura prius est moto, etsi ad invicem dicantur hæc ipsa, nihil minus.

Sensus non est ipse sui ipsius.

Et etiam dicamus hoc in ipsis sensibus, quoniam sensus rei propriæ [illegible] rei veritate et, qui est alterius, & non est sensus [illegible] per propriæ rationem alterius visus n. est colorum, non saporum [illegible] est saporum, non colorum & unusquisque eorum sentit ali- [illegible] tempore, & nunquam affirmat aliquis sensus, ut aliquid sit in [illegible], & alia contraria in simul, neque in alia contraria si, [illegible] in alio tempore [illegible] passionibus, v. g. quoniam exi- B [illegible] transmutatio est ex eodem, sicut visum ex sapore, & exi- [illegible] transmutatio est propter diversitatem complexionis cor- [illegible] & sic existimatur, quod vinum quandoque est dulce, & [illegible] non dulce & non est ita in ipso dulci, cum fuerit dulce, [illegible] existimatur: sed si sermo verus est [illegible], & erit necessario [illegible] quod erit secundum hanc dispositionem. Et, si isti sermo- [illegible] secundum hunc [illegible], & similiter negant ut non sit sub- [illegible] alicuius rei, & ut nihil sit necessarium omnino: quod enim [illegible] impossibile est ut sit alio modo si igitur aliquid fuerit [illegible] impossibile est ut sit in hac dispositione, & in sua contra- [illegible] alio modo. Et si sensibile est relativum, tunc sensibile solum non [illegible] non est animatum, quoniam non erit sensibile. & est [illegible] non erunt sensibilia etiam. sunt enim passiones [illegible] impossibile est ut subiecta facientia sensum sint, si sensus C [illegible]. Sensus enim nihil aliud recipit quam sensum, & est prius [illegible] motor enim est prior moto natura. &, si ista dicuntur [illegible] neutrum eorum erit sine altero.

[illegible] in hac parte solvere dubitationem contingentem eis secundum sensum [illegible] quod dicunt, videlicet quod sensus circa proprium obiectum [illegible] 25 [illegible] quod sensus proprius [illegible] colorum [illegible] saporum [illegible] & [illegible] ca- [illegible] sensum habet proprium obiectum in quo iudicat, [illegible] in eodem tempore, [illegible] in eo [illegible] sed [illegible] cum idem [illegible] aliquando [illegible] videtur [illegible] propter transmutatio- [illegible], propter quod non possumus dicere quod hoc sit [illegible]? Sed dicendum est quod hoc non [illegible] dulce, & [illegible] secundum suam naturam,

Quilibet sensus habet proprium obiectum in quo iudicat.

Dubitatio.

Solutio.

[illegible] ipso dulci, &c. id est & vinum non est in dulci, & cum transmutatur in [illegible] per suam transmutationem, [illegible] & si [illegible] transmutationem, quando transmutatur, [illegible] dum habeat aliam naturam, [illegible] transmutatur. & [illegible] verum est, &c. id est sed, si verum est [illegible] necessario erit dulce omne, quod fuit in illa [illegible] in aliqua hora [illegible]. Deinde dicit [illegible] formam, &c. id est & [illegible] omnia [illegible], ut aliquid habeat [illegible] esse necessaria [illegible]. Deinde dicit, quod enim est necessarium, &c. [illegible] ut omne [illegible] modo sit [illegible], quod est, & quod [illegible] modo sit [illegible] quod est. Deinde dicit, si igitur aliquid [illegible], &c. id est, quoniam si aliquid [illegible] necessarium, impossibile est [illegible] modo [illegible] quam est in illa. Sensibile enim est [illegible] sensibilia non [illegible] sensibilia non fuerint, sensibile enim non est [illegible] & si sensus non fuerit, non erunt sensibilia. Deinde dicit, [illegible], &c. id est, & hoc, quod contingit, verum est [illegible] quod sensibilia sunt [illegible], contingit enim ut [illegible] & sensus [illegible] id est accidens in [illegible], unde necesse [illegible] accidens enim impossibile est ut sit sine [illegible]. Deinde dicit, sit impossibile est ut subiecta, &c. id est & [illegible] ut sensibilia [illegible], nisi sensus sit. Deinde dicit causam & [illegible] sensus [illegible] sensus enim non est sensibi[illegible] a sensibilibus. Deinde dicit & est prius sensu necessario, id est [illegible] quod est prius sensu necessario, scilicet prius naturaliter. [illegible] causam in hoc, & dicit motum enim, &c. id est & causa in hoc est, [illegible] motum sensus, & motus est prius naturaliter motu. [illegible] & si illa [illegible], &c. id est &, si sensus, & sensibilia essent relatiua, tunc sensibi[illegible] sensibilibus, quomodo [illegible] sensibilibus.

Caput Quartum. Contra eos, qui vel contradicendi studio, vel alia quapiam de causa in diuersam opinionem descenderunt, Item contraria simul eidem inesse non posse.

Sunt autem quidam veri, quibus de his persuasum est, & qui has orationes solum dicunt, qui dubitant, quaerunt enim, quis eum, qui sanus est, & omnino qui circa singula recte iudicaturus, examinet. Tales autem dubitationes similes sunt, ac si quis dubitaret, utrum dormiamus [illegible] an vigilemus. talia namque cuncta dubitationes idem pos[illegible], omnium hi dignum ducunt rationem esse. principii [illegible] (& hoc per demonstrationem) accipere quaerunt. Quod au[illegible] persuasum, ex eorum actionibus manifeste apparet: [illegible], sic eorum affectus est. rationem namque eorum quae[illegible] non est ratio, demonstrationis enim principium non [illegible] demonstratio. His quidem facile hoc persuaderetur, non enim est [illegible]. Qui vero in oratione solum vim quaerunt, impossi[illegible] quaerunt, contraria namque dicere dignum censent, mox contra[illegible]. Si autem non sunt omnia ad aliquid, sed quaedam ipsa per [illegible] sunt, non erit utique verum omne, quod apparet. apparens

Accidens impossibile est ut sit sine suo subiecto. [illegible] 3. Phy. [illegible] 14.15. & 7. Met. [illegible]

Demonstrationis principium non est demonstratio.

Qui dicit omnia vera, quae apparent esse, omnia entia facit ad aliquid.

enim alicui est apparens. quare qui dicit omnia vera, quae apparent [illegible] esse, omnia entia facit ad aliquid. Quare obseruandum est [illegible] vim in oratione quaerunt, simulque reddere orationem dignum [illegible] quod non quod apparet est, sed quod apparet, cui apparet, & [illegible] apparet, & quatenus, & quomodo. Quod si reddant quidem [illegible] nem, non tamen ita reddant, accidet eis quamprimum contraria [illegible] cere possit eorum eidem secundum visum quidem mel apparet, [illegible] stu autem non, & cum oculi duo sint, si sint dissimiles, [illegible] utrique visus. Caeterum ad eos, qui propter olim dictas [illegible] apparet verum esse dicunt, & ob hoc omnia similiter esse falsa & vera, nec sane omnibus eadem apparere, nec eidem semper eadem, [illegible] plerunque contraria, etiam eodem tempore. tactus namque duo [illegible] in digitorum variatione, visus autem unum: sed neque eidem [illegible] & secundum idem, & eodem modo, & in eodem tempore. Quare hoc esset verum profecto.

Et quidam conuincunt per ista, & dicunt istos sermones, & [illegible] sunt quis est ille, qui quaerit, & vendicat, & scit omnia [illegible] veritatem. Et istae quaestiones ambiguae sunt similes quaestionibus ambigentium in hoc tempore in uigilia & somno, & via [illegible] istarum quaestionum una est, isti enim dicunt quod omnia habent causas, primo enim quaerunt quid, deinde quaerunt comprehendere hoc per demonstrationem. Quoniam autem non sunt [illegible] manifestum est ex suis operationibus. sed infirmitas istorum [illegible] quia quaerunt terminum in quo non habet terminum, non enim habet demonstrationem principium demonstrationis. Et persuasio istorum est facilis, & comprehendere hoc non est difficile. Isti autem qui quaerunt sermonem tantum, & quaerunt [illegible] runt impossibile. volunt enim dici sermones contrarios, & [illegible] illa hora dicunt sermones contrarios. Si autem non omnia dicantur relatiue, sed quaedam sunt per se etiam, tunc non omnia, quae apparent sunt vera. quod enim apparet, alicui apparet. qui enim dicunt quod omnia apparentia sunt vera, faciunt omnia entia relatiua. Et ideo oportet praecauere nos ab eis, qui quaerunt victoriam per disputationem, & cum hoc dicunt quod illud, quod apparet, non apparet illud, quod est, sed apparet illud, quod est, secundum illud, cui apparet, & in hora, in qua apparet. Et [illegible] stimant aliquid dicere, sed non est ita. accidit enim eis a propinquo dicere contrarium. possibile enim est ut idem appareat visui esse mel & palato non mel. & similiter duo oculi cum fuerint dissimiles, non videbunt unum. Illis igitur, qui dicunt in istis, quae apparent causas praedictas, In Graeco album illa apparent & non apparent eadem, sed apparent contraria multotiens in eodem tempore. sensus enim [illegible] existimantur duo mutationem digitorum, & visus idem, & [illegible] terminatur, & inuenitur, & quod est per unum sensum, & [illegible]

A dy, & secundum unam dispositionem, & in eodem tempore, & hoc est verum.

[illegible]

B

[illegible]

Principii demonstratio non est demonstratio. Idem 1. Poster. t. c. 22.

Sensus potest iudicare apparentia.

C

[illegible]

Limitatio ponentium apparentia.

[illegible]

mitis est facilis. Deinde dixit, Et isti quaestiones ambigunt, &c. [illegible] ambigunt in similibus quaestionibus, & dubitant verum illud, quod [illegible] dixit, sit verum, aut illud, quod infirmi comprehendunt, & [illegible] aut illud, quod apparet [illegible] cum dicimus hoc, sumus in somno, aut in vigilia. Deinde [illegible] istarum, &c. id est, & via omnium istarum quaestionum [illegible] & ambiguitatis, est eadem. Causa enim ambiguitatis [illegible] scilicet quia opinantur quod omnia habent causas, ex quibus cognoscuntur [illegible] principia, ex quibus demonstrantur. & si [illegible] ab eo, quod non est cognitum, tunc iste error [illegible]

Contra Sophistas.

Quoniam autem isti sunt contenti, &c. id est, quoniam isti [illegible] [illegible] et propter gloriam, sicut faciunt Logici [illegible] non habere contradictionem, hoc enim manifestum est ex [illegible] hominum, sed [illegible] eorum est, quia quaerunt [illegible] sermonem, & demonstrationem in principio demonstrationis. Deinde [illegible] est, & contradictio istarum est facilis, id est quia cum quaerunt ista [illegible] & ideo quaestione dissoluta [illegible] dubitatio ab eis. [illegible]

[illegible]

Deinde dixit, quod [illegible] id est [illegible] quod apparet cuilibet hominum, est verum, [illegible] Deinde dixit, [illegible] &c. id est [illegible] hominis, & quia [illegible] in Philosophia [illegible] in hac [illegible] [illegible] illud, quod apparet [illegible] illud, quod est, sed illud, quod est secundum [illegible] & in [illegible]

[illegible] Deinde dixit, & similiter [illegible] &c. id est [illegible] [illegible] non est [illegible] in eodem tempore, & in eodem [illegible] apparet, & non apparet in eodem [illegible] sed non eidem homini, & in eadem [illegible] in diversis [illegible]

[illegible] & eidem homini. [illegible] & causa [illegible] & in eadem dispositione eadem & eodem [illegible] &c. id est [illegible] & uno modo [illegible] & in eadem dispositione, est vera semper, & nunquam [illegible]

Cōprehēsio, quę fit vno sensu, et vno modo illius, & in eadē dispositione, est vera sem-

Caput [illegible] inter contradictionem non dari medium.

SEd ob hoc fortassis his, qui non propter dubitationem, sed orationis gratia dicunt, necesse est dicere quòd hoc non sit verum, sed huic verum. Et, vt antea dictum est, necesse est ad aliquid, & ad opinionem, & ad sensum omnia facere. Quare nec factum est, nec erit quicquam, si [illegible] non prius opinatus sit. quòd si factum fuit, aut erit, patet quòd non [illegible] opinionem omnia sunt. Item si vnum ad vnum, aut ad determinatum [illegible] & si idem est & dimidium, & æquale, non tamen ad duplum, [illegible] æquale est ad opinionem itaque, si idem est homo, & quod opinatur, non est homo, quòd opinatur, sed quod opinatum est. Quòd [illegible] ad illud erit, quod opinatur, infinita specie quòd [illegible] Quòd igitur omnium certissima opinio est non esse [illegible] Quòd igitur omnium certissima opinio est non esse [illegible] & quid illis, qui sic dicunt accidat, & [illegible] hæc demum dicta sint. Cum vero impossibile sit contradictionem simul de eodem verificari, patet quòd neque contraria [illegible] simul eidem inesse contingit. contrariorum enim alterum non minus [illegible] est substantiæ vero priuatio negatio a quodam determinato [illegible] est. Si impossibile itaque est simul affirmare, & negare vere, [illegible] impossibile est etiam contraria simul inesse. sed aut ambo secundum aliquid, aut alterum secundum aliquid, alterum simpliciter. [illegible] nec inter contradictionem possibile est quicquam medium [illegible] sed necesse est dicere, aut negare vnumquodque de vno. Manifestum est primo quidem definientibus quid verum, quidue falsum. [illegible] dicere namque ens non esse, aut non ens esse, falsum: ens autem esse, [illegible] non ens non esse, verum est. quare & qui dicit esse, aut non esse, [illegible] mentietur. sed nec ens dicitur non esse, aut esse, nec [illegible] Item medium inter contradictionem, aut erit quemadmodum [illegible] inter album & nigrum, aut quemadmodum neutrum [illegible] & equum. Si itaque ita est, non mutabitur profecto. [illegible] namque in bonum mutatur, aut ex hoc in non bonum. [illegible] semper apparet. non enim est mutatio, nisi ad opposita & [illegible] quòd si est medium, etiam sic aliqua erit in album non ex non [illegible] nunc autem non videtur. Item omne intellectuale, aut [illegible] aut affirmat, aut negat: hoc vero ex definitione [illegible] dicat, aut mentiatur. cum enim sic componens [illegible] verum dicit: cum vero sic, mentitur. Item in omnibus [illegible] esse oportet, nisi orationis gratia dicatur. quare [illegible] dicet aliquis, neque non verum, & præter ens & non ens. [illegible] præter generationem & corruptionem transmutatio aliqua [illegible] Item in quibuscunque generibus negatio contrarium inferre [illegible] in numeris, nec impar, nec non impar, nec [illegible] impossibile est, ex definitione autem est manifestum. Item

in infinitum procedet, & entia non solum secundum [illegible] ta erũt. verum namq; hoc negare erit ad affirmationem & nega[illegible] & hoc quicquam erit substantia namq; enim est alia [illegible] cum aliquo non negante, in album est dicat q non, [illegible] tur esse ipsam esse, ipsam vero non esse negatio est.

Et dignum est ut cogantur ad dicendum hoc qui nõ dicunt [illegible] gratia, sed disputando tantum, q hoc non est verum, sed [illegible] hoc. & sicut prius fuit dictum, necesse est ut dicant hoc, [illegible] relatiua ad existimationem, & sensum esse. Ergo nõ fuit aliquid, [illegible] erit si aliquis prius non existimauerit. & si ita sunt iam [illegible] erunt, manifestum est q non omnia referuntur ad existimation[illegible]. Quoniam autem refertur vnum ad vnum, & ad terminatum, [illegible] idem, & similiter duplum & æquale, & non refertur æquale ad [illegible] & cum hoc, si refertur homo, & existimans per illam ad existi[illegible] mationem ad illud, quod existimatur, & similiter erit illud [illegible] illud, quod existimat, non est homo, sed existimatio per illam [illegible] Et, si vnumquodq; rerum refertur ad illud, quod existimatur, [illegible] quod existimatum, refertur etiam ad res infinitas in forma. Et [illegible] est sermo noster in istis sermonibus iste. & quare sermo [illegible] huiusmodi. Et, si est impossibile ut duo contradictoria vera [illegible] in eodem, manifestum est q impossibile ut contraria [illegible] eodem etiam alterum enim contrariorum est non esse & non esse [illegible] nus substantia, & nõ esse est negatiuum de aliquo genere [illegible] Et si impossibile est dicere q affirmatio & negatio sint [illegible] videtur ut sit impossibile ut contraria sint insimul. & [illegible] quid ex vtroq; & sicut alterum eorum dicitur modo [illegible] Impossibile est ut aliquid sit inter duo contradictoria, sed [illegible] aut affirmatiua, aut negatiua altera earum erit de aliquo [illegible] verum & falsum prius determinetur. Dicere enim q ens est [illegible] illud, quod non est, est falsum. & dicere q illud, quod non est, [illegible] est verum. dicens igitur q hoc est, & non est, [illegible] & falsum [illegible] cens hoc non dicit q ens non est, neq; illud, quod non est. Et [illegible] aliquid est inter contraria, verbi gratia pallidum inter album & ni[illegible] grum. & hoc erit verum in homine. Quoniam secundum hanc [illegible] nonem erit transmutatio & videtur q illud, quod [illegible] num aut hoc in eo, quod non est bonum. & hoc non est manifestum [illegible] do, quoniam non est transmutatio, nisi ad sua opposita in se, [illegible] dia etiam. Si igitur medium fuerit secundum hanc dispositionem, [illegible] erit aliquid quod transmutatur in album ex nõ albo. & hoc [illegible] modo. Et etiam omne cogitatum, & intellectum aut affirmatur, aut negatur. & hoc manifestum est ex definitione, verum & verum, aut falsum. quoniam, cum conuenerit aut affirmatiue aut negatiue, est verum: cum autem non conuenerit, erit falsum. Et etiam oportet illud sit in omnibus contradictoriis, si non fuerit dictum sermo [illegible]

[illegible] neque credantur etiam. A [illegible] & non [illegible] . & quia transmutatio [illegible] hoc in [illegible] & transmutatione. Et oportet etiam ut hoc sit in omnibus [illegible] contrarium ex negatione , verbi gratia in [illegible], in quibus accidit contrarium ex negatione , verbi gratia in [illegible] & ut in eis sit numerus, neque par, neque impar, quod est [illegible] & est manifestum quod de numero [illegible] in infinitum [illegible] non [illegible], neque medietatem [illegible]. Et, cum [illegible] si est [illegible] quod non est aliud, tunc dicet negative , non quia est [illegible] quia non est.

[illegible] 17

[illegible]

Ponitur apparentia [illegible] omnia esse ad aliquid.

Absoluta [illegible] apparentia.

B [illegible]

C [illegible]

Quicquid negatur a specie negatione simplici, negabitur ab eadem negatione propria.

Definitio veri & falsi. Verum. Falsum.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Decimum. [illegible]

Caput Septimum, Contra eos qui omnia falsa, aut qui omnia vera esse dicebant. Et contra eos etiam, qui omnia quiescere, aut moueri dicebant.

Accidit autē quibusdam opinio ista, sicuti etiam aliae, que prater cōmunem opinionem sunt. ob enim [illegible] contentiosis rationes soluere, cedunt rationi, affirmantque verum esse quod syllogizatum est. Quidam itaque ob talem causam dicunt. quidam vero, propterea quod omnium causam quaerunt, principium vero ad hos omnes ex definitione. fit autem definitio ex eo quod necessarium est aliquid significare. ratio n. cuius signum est nomen, definitio fit. Videtur autem Heracliti quidem opinio, omnia esse & non esse dicens, vera omnia facere. Anaxagorae vero, esse aliquid contradictionis medium, omnia falsa. cum enim misceatur, neque bonum, neque non bonum est illud mistum. quare nihil est dicere Verum. His autem determinatis, manifestum est quod illa quoque, que vno modo, & de omnibus dicuntur, impossibile est esse, vt quidā aiunt, quidā quidem nullum dicentes verū esse, nihil n. prohibere sic cūcta esse aiūt, vt diametrū commensurabilē esse: quidā vero oīa vera. Hae n. rationes ferme eaedē, cum Heracliti sunt. Qui n. dicit quod omnia vera & omnia falsa, [illegible]

Rō, quia [illegible] nomen, est definitio.

A [illegible] harum orationum dicit quare, & si hæc impossibilia [illegible] impossibilia esse necesse est. [illegible] patet quod contradi- [illegible] quas non possibile est simul vera esse, neque falsa [illegible] [illegible] contingere ex iam dictis. Verum ad omnes tales [illegible] oportet, ut in superioribus sermonibus dictum est, [illegible] aliquid aut non sit, sed si aliquid significat quare [illegible] disputandum est [illegible] quod verum, vel [illegible] falsum [illegible].

[illegible] ista existimatio hominibus sunt aliæ opiniones [illegible] [illegible] potuerunt dissoluere sermones [illegible] & [illegible] sermones illorum, & [illegible] argumentationes illo- [illegible]. Quidam igitur dicunt istos sermones propter illam causam. & [illegible] rationem in omnibus [illegible], & principium in [illegible] erit ex definitione. & definitio est illa, quæ significat [illegible] & definitio est illa ratio, [illegible]. Et B [illegible] sermo Heracliti affirmans quod omnia sunt vera, & quod [illegible] Sermo autem Anaxagoræ affirmans aliquid es- [illegible] contradictoria omnia igitur sunt falsa, quoniam, [illegible] mixtum non erit bonum, neque non bonum. [illegible] impossibile est ut aliquid dicatur vere. Et, cum ista sint distin- [illegible] declaratum est quod impossibile est ut res sint illa, quæ dicun- [illegible] & neque quæ dicuntur de omni, sicut quidam di- [illegible] dicunt quod nihil est verum, & nullum, [illegible] sermones sunt sicut sermones Heracliti. Qui enim di- [illegible] vera & falsa, non diuidit inter istos duos sermones, & [illegible] impossibile est ut sint illa, & [illegible] impossibile est. Et hoc declarabitur autem ex hoc, quod contradi- [illegible] impossibile est ut sint [illegible] falsa [illegible] ex prædictis hoc esse impossibile. Sed oportet ut C [illegible] contradictionis super omnes, [illegible] in sermonibus prædictis aliquid esse & non esse, [illegible] & tunc disputabimus [illegible] ex definitione, [illegible] [illegible] verum.

[illegible] 18

[illegible]

Negatiõ de-finitionis fun-damentum.

Habem evi-dentiorem falsã sentẽ Anaxag.

De obliga-tione negan-tis ad primum principiũ in disputatione.

[illegible]

[illegible] impossibile est [illegible] affirmatiue [illegible] definitiones negatiuae [illegible] in quolibet [illegible] falsi [illegible] habet definitionem [illegible] D. d. Et videtur [illegible] in sermone Heracliti [illegible] Heracliti, &c. [illegible] Et videtur [illegible] omnes sermones sunt veri, & contra [illegible] Heraclitum [illegible] [illegible] esse & non esse [illegible] non esse. [illegible] D. d. Sermo autem Anaxagorae, &c. [illegible] Anaxagoras dicebat [illegible] D. d. omnia [illegible] affirmatiua & negatiua [illegible] omnia falsa. D. d. Et [illegible] impossibile est [illegible] & [illegible] D. d. Et videtur mihi [illegible] falsum est omnia esse falsa, & omnia [illegible] dicere omnia esse falsa & vera [illegible] sermo He[illegible] [illegible] impossibile est [illegible] D. d. Et hoc [illegible] sunt veri & falsi [illegible] duo contradictoria [illegible] verum & falsum [illegible] D. d. Sed oportet [illegible] [illegible] veri & falsi.

[Si enim nihil aliud est, quam quod verum est affirmare, aut negare falsum est,] impossibile est omnia falsa esse. necesse est enim alteram contradictionis partem veram esse. Item, si omne aut affirmare, aut negare necesse est, impossibile est utraque falsa esse. altera enim contradictionis pars falsa est. Accidit autem, quod etiam [illegible] omnibus orationibus eas seipsas perimere. qui enim omnia vera dicit, contrariam quoque sibi orationem veram facit, quare suam ipsius non veram. contraria namque, dicit enim non esse veram. qui vero omnia falsa, & hic seipsum. Quod si excipiunt: ille quidem contrariam, quod sola non vera est, hic vero seipsam, quod sola non falsa, nihilominus infinitas accidit eis petere orationes veras, & falsas. qui enim dicit veram orationem esse veram, consentit

Transformatio est media [illegible] esse & non esse.

Motus compositus ex esse & non esse. [illegible] Phy. t. c. [illegible]

† Si enim nihil aliud verum significat, quam affirmare, vel [illegible]

huic, quòd vera est. hoc vero in infinitum procedit. Clarum autem est, quòd nec illi, qui omnia quiescere dicunt, verum dicunt, nec qui omnia moueri. Etenim, si omnia quiescunt, semper eadem vera, & falsa erunt. apparet autem hoc transmutari, qui enim hoc dicit, aliquando ipse non erat, & rursus non erit. Si vero omnia mouentur, nihil erit verum. cuncta ergo falsa. sed demonstratum est hoc impossibile esse. Item necesse est ens transmutari. ex aliquo namque ad aliquid transmutatio. At vero nec omnia quiescunt, aut mouentur aliquando, semper vero nihil. est enim quiddam, quod semper mouet ea, quae mouentur. & primum mouens ipsum immobile est.

Dicamus igitur quòd non est verum aliquid, nisi quòd, cum affirmatiua sit vera, & negatiua sit falsa, impossibile est igitur ut omnia sint falsa, quoniam necesse est ut alterum duorum extremorum contradictionis sit verum. Et etiam, si affirmatiua & negatiua dicuntur de omnibus rebus necessario, necesse est ut non omnia sint vera, quoniam alterum duorum extremorum contradictionis est falsum. Ablatio in Graeco. Et in alia translatione inuenitur loco huius diminuti sic. Sed qui dicit contraria esse, existimat quòd, omne, quod dicit, est verum, & quae sunt contraria sententiae omnia sunt falsa, & ipse veridicat se. Si ergo destruunt sermones contrarios, existimat sermonem non esse: & ipse affirmat suum sermonem, qui non est falsus & hoc, quod accidit, non est diminutum, si fuerit quaesitum [illegible] eis omnia infinita vera & falsa. & qui dicit in sermone quòd est verus, aliud, quod dicit est verum. & hoc procedit in infinitum. Manifestum est igitur quòd neque qui dicit quòd omnia sunt vera, dicit verum, neque qui dicit quòd omnia mouentur. Quoniam, si omnia mouentur, & semper sunt idem, quoniam videtur hoc transmutari, & [illegible] qui dicit quòd non, quia dicimus quod non est, erit. Et etiam impossibile est qui dicit quòd omnia, & nihil est verum. omnia igitur sunt falsa, & etiam declaratum est hoc esse impossibile. necesse est enim ens transmutari, & transmutatio est ex aliquo. Neque, si etiam quiescunt, & mouentur. Et post album in Graeco.

30 Et, cum isti eandem opinionem habeant, quam nos in hoc habemus, [illegible] est quod nomen contradictionis significat aliquid [illegible], & quod verum est, quod falsa opponitur. nunc dicamus illud verum esse, cum affirmatiuum est verum, aut negatiuum de necessitate aut falsum, cum impossibile sit simul esse & non esse aliquam rem simul in eodem [illegible] sic impossibile est omnia falsa esse, cum sit contradictio de re [illegible]. Nam qui omnia opposita vera esse dicunt, [illegible] verum [illegible] nihil est verum [illegible] ut contrarium firmum verum sit, sed ut contradictionem [illegible] verum [illegible] cum, contrarium [illegible] non esse verum [illegible] quod si alterum contradictorum est verum, alterum [illegible] qui dicit omnia esse vera, facit hoc, quod ipse dicit, non esse verum [illegible]

Respondit con[illegible]

[illegible]

idest, & qui dicit quod entia sunt semper, non est verum [illegible] vera, quoniam entia semper videntur quandoque vera, cum fuerint in [illegible] dispositione, & quandoque falsa, cum fuerint in alia dispositione [illegible] causam in hoc, & dicit quoniam videtur hoc manifestum [illegible] res particulares transferuntur semper ab vna dispositione in [illegible] dicit quia dicimus quod non est, erit [illegible] quia videmus [illegible] mus aliquando, quod non sunt, deinde tamen erunt. Deinde [illegible] impossibile est, &c. idest, & neque est etiam verum [illegible] opposita sunt falsa, quia omnia sunt mota. Deinde dicit [illegible] est quod hoc est impossibile, idest & causa in hoc est [illegible] sunt [illegible] est [illegible] [illegible] & in [illegible] falsum [illegible]. Deinde dicit. Neque [illegible] mouentur, neque est verum etiam vt omnia entia [illegible] quandoque, & quiescunt quandoque, & [illegible] quod quædam sunt talia, et quædam sunt quiescentia semper, & quædam mouentur semper. & hoc manifestum est in scientia Naturali. & sic completus est Quartus tractatus.

8. Ph. à t.c. 23. vsque ad 27.

Quarti Metaphysicorum cum dupl. expositio. Auer.

FINIS.

ARISTOTELIS METAPHYSICORVM LIBER QVINTVS, cum dupl. Auer. Commen.

SVMMA LIBRI.

In hac Summa vnica nominum multiplices diuersas significationes distinguuntur.

Caput Primum. De Principio.

A PRincipium, hoc quidẽ dicitur illud rei, a quo quis primũ mouebitur, vtputa magnitudinis, & viæ, hinc quidem hoc principium est. Ex opposito vero aliud principium est illud, vnde quodq; optime fiat, vt doctrinæ, non a primo, ac rei principio aliquando inchoandũ est, sed vnde quis facilius discat. Aliud autem, a quo primo inexistente fit, vt nauis carina, & domus fundamentum, animalium quoq; quidã cor, quidam cerebrum, quidã quodcunq; tale contingit, putat. Aliud vnde, a quo primo non inexistente fit, & a quo primo motus aptus est fieri, & transmutatio inchoari, vt proles ex patre & matre, & bellũ ex conuicio. Aliud vero id, ad cuius electionem mouentur quæ mouentur, & mutantur quæ mutantur, quemadmodum ciuitatum principatus, potestates, regna, & tyrannides principia dicuntur, nec non artes,
B & ipsarum maxime architectonicæ. Item vnde primum res cognita est, illud quoq; principium rei dicitur, vtputa demonstrationum suppositiones. Toties autem causæ quoq; dicuntur, omnes namq; causæ principia. Omnibus igitur principiis commune est esse primum, vnde aut est, aut fit, aut cognoscitur. Horum vero quædam intrinseca, quædam extrinseca sunt. Quare natura quoq; principium est, & elementum, mens, & electio, & substantia, & quod cuius causa, multis etenim & cognitionis, & motus principium ipsum bonum, & malum.

Vide Auer. in Epit. Tra. ctatu primo.

Nõ a primo aliquãdo inchoandũ, sed vnde quis facilius discat.

Initium dicitur illud, ex quo prius mouetur aliquid, verbi gratiã principium longitudinis. Et dicitur etiam illud, ex quo melius est aliquid fieri, verbi gratia doctrina, quoniam forte non recipitur de primo, sed de illo de quo facilior est disciplina. Et dicitur etiam illud, ex quo primo fit res, & est in ea, verbi gratia fundamentum nauis, & domus, & sicut quidam dicunt cor in animali, & quidam cerebrũ, & quidam aliud secundum existimationem vniuscuiusq;. Et dicitur

a 2.1.& viii alib. in re.

etiam illud, ex quo fit res primo & est in re, ex quo fit [illegible] tio, & transmutationis, verbi gratia filius a patre, [illegible] Et dicitur etiam illud, propter cuius voluntatem moventur [illegible] ventur, & transmutantur quae transmutantur, verbi gratia dominus in civitatibus & regnum, quae dicuntur esse principia, & similiter [illegible] artes, & maxime in principiis artificiorum. Et dicitur [illegible] illud, ex quo res scitur primo, verbi gratia propositiones in demonstratione. Et similiter dicuntur causae etiam. omnes enim causae [illegible] principia. Et omnia principia habent aliquid commune, [illegible] mum, & sciendum est quomodo est, & quomodo erit. [illegible] principia sunt in rebus, & quaedam extra res. Et similiter [illegible] principium, & elementum etiam & cogitatio, & voluntas, & [illegible] tia, & illud propter quid, & bonum & largitas est principium [illegible] & cognitionis, & motus etiam.

1 Incipit commentum quinti super quinto Metaphysicae, [illegible] dedicavit, in quo declaravit [illegible] in hac scientia, significantia super causas, & [illegible] super subiectum, & passiones subiecti: & ideo incipit [illegible]

Quid in hoc libro declaratur nomina Metaphysicalia.

[illegible]

Hic tractatur est cum aliis artibus.

[illegible]

Principium distinguitur secundum eos.

[illegible]

Principium primum significatum.

[illegible]

Secundum significatum.

[illegible]

Tertium significatum.

[illegible]

Cur est principium, quod generatur.

Quartum si.

[illegible]

[illegible]

Quintum significatum.

Sextum significatum.

Septimum significatum.

[illegible]

Principia in re, & cognitionem quae.

[illegible]

Principium doctrinae in scientijs est illud ab eo, quod est principium [illegible]

diuersis, v. g. quoniam initium parietis est fundamentum: & [illegible] principium animalis est primum [illegible] v. g. cor, aut cerebrum, aut aliud. & [illegible] est hoc principium [illegible] secundum elementum. Caliud, ex quo [illegible] principium rei: & [illegible] primū [illegible] transformationis, & motus localis, & [illegible] modos principiorum, ex quibus est res in substantia [illegible] tres modos principiorum agentium. & [illegible] principium generans & agens & est aliud, a quo [illegible] generantis perfectionem, v. g. [illegible] a [illegible] & [illegible] esse agens & motum [illegible] & est in eo, & videtur enim [illegible] est extra [illegible] est in eo. Et si non est hic error, tunc [illegible] in rebus naturalibus. [illegible] in speciebus generabilibus in artificialibus autem & voluntariis [illegible] & mater tanquam materia. D. A. Et dicitur etiam illud, [illegible] principium causa [illegible] & illa causa etiam est in natura, & est [illegible] generatio, & [illegible] in rebus voluntariis [illegible] in naturalibus. D. A. & similiter in [illegible] principium est in [illegible] quod homo [illegible] in artificio, [illegible] post finem deinde illud, quod post [illegible] quod primo [illegible] propter finem. Illud igitur principium [illegible] inuentionis & generationis in rebus artificialibus & [illegible] D. A. [illegible] & hoc nomē principium [illegible] v. g. de propositionibus in demonstratione. & aliud est aliud a principio [illegible] est principium doctrinæ. aliud enim est principium [illegible] autem est principium [illegible] secundum q̃ [illegible] causa principium aut est principium [illegible] est principium & in quibusdam rebus accidit vt principium essendi sit idem cum principio [illegible] & in quibusdam non, vt [illegible] est in [illegible] D. A. [illegible] & similiter hoc nomē causa dicitur [illegible] q̃ hoc nomen principium dicitur de eis. D. A. & [illegible] & c. id est & omnes, qui dicuntur de principio [illegible] ad aliquid principium in eis, quod est [illegible] comparatio ad illud principium est modis diuersis [illegible] sicut est dispositio in hoc nomine ens. D. A. & [illegible] est, & quomodo [illegible] id est ut illud principium [illegible] quomodo est in se, & quomodo est primum & illud principium [illegible] causæ non sunt principia, nisi propter illud primum. D. A. [illegible] principia sunt in rebus, & c. id est & principiorum quædam sunt [illegible] vt forma & materia, & quædam extrinseca, vt agens, & [illegible] & voluntas, & c. id est & omnia illa sunt principia [illegible] sunt principia extrinseca ab eis, & [illegible] per [illegible] in specie, & [illegible] per [illegible] & [illegible] & per illud [illegible] id est principium [illegible] tamen non sunt [illegible]

Cũ agēs nō est extrinsecū in rebus naturalibus, sed in artificialibus. Pr est causa agens, & mater est tanq̃ materia. Vide 1. caleg. c. 31. 2. Phy.

a c. 1. doctrina. In quibusdā rebus accidit vt principiū essendi sit idem cum principio cognoscendi. vide 1. Phy. c. 8. sed etiā vide c. 3. 1. Phy. Oēs cāe sunt principia, nisi per primū principium. vide 2. Met. c. 4.

Caput Secundum. De Causa.

Causa vero vno modo dicitur, ex qua inexistente aliquid fit, vt es statuæ, & argentum pateræ, & horum genera. Alia vero forma, & exemplar. hæc autem est ratio quid erat esse, & horum genera. vt ipsius diapason, duo ad vnum, & simpliciter numerus, & partes, quæ [illegible]

Vide hęc eadem 2. Phys. tex. 28. & 2. de. Vide Auer. in Epi. Tex. primo.

[illegible] vnde principium mutationis primum, aut quietis,
A [illegible] sunt. Item, vnde principium [illegible] & pater prolis, & simpliciter faciens eius quod
fit, & transmutans transmutati. Item vt finis. hoc autem est
cuius causa, vt ambulandi, sanitas. propter quid enim ambulat, dici-
mus vt sanetur, & cum ita dicamus, putamus causam reddidisse. & quae-
cunque inter illud mouens, & finem media fiunt, vt sanitatis, attenua-
tio, purgatio, medicamenta, aut instrumenta. omnia enim haec finis
gratia sunt. differunt vero abinuicem, eo quod haec quidem instrumē-
ta, illa vero vt opera sunt. Causae itaque fere totiens dicuntur. At, cum
multifariam causae dicantur, accidit multas quoque eiusdem esse secun-
dum non accidens causas esse, vt statuae & ars statuaria, & ipsum aes, nō se-
cundum aliud quippiam, sed prout statua est: non tamen eodem mo-
do, sed hoc quidē vt materia, illa vero vt vnde motus. Sunt etiam cau-
sae sibi inuicem, vt laborare bonae habitudinis, haec vero laborandi: nō tamen
eodem modo, sed haec quidem, vt finis, illud vero vt principium mo-
tus. Item idem aliquando contrariorum causa est. quod enim cū ad-
B est, huius causa est, idem cum abest, causam contrarii [illegible]
[illegible] vt absentiam gubernatoris, naufragii, cuius praesentia salu-
[illegible] tanquam mouen-
tia causae sunt.

Cā. accidit sibi inuicem causas esse. Idem aliquā contrariorum causa est.

Causa dicitur secundum vnum modum illud, ex quo fit aliquid,
& est in eo, vt cuprum in idolo, & argentum in [illegible]. Et dicit alio
[illegible] forma & exemplar, & hoc significat esse alicuius & genera eius,
[illegible] proportio ductuum ad vnum attribuitur ad diapason, & simili-
ter [illegible] numeri, & partes definitionis. Et etiam dicitur alio modo,
[illegible] est principium transmutationis & quietis primo, sicut di-
[illegible] est causa agenti sanitatem, & pater filii, & vniuersa-
[illegible] transmutans transmutatum. Et etiam dicitur alio mo-
[illegible] complementum. & hoc est, propter quid fit aliquid. v. g.
[illegible] est causa ambulationis. Si igitur quaesitū fuerit a nobis qua-
C [illegible] dicimus vt sanetur. & hoc dicto videmur nos reddi-
[illegible] & similiter alia, propter quae fit complementum
[illegible] & est medium. sicut dicimus quod causa sanitatis
[illegible] aut medicina, aut instrumenta. omnia enim ista
[illegible] ad quaerendum complementum & differunt, quia quaedam
[illegible] instrumenta, & quaedam tanquam actiones. Et causa di-
[illegible] in maiori parte de illis modis. Quia igitur causae dicūtur
[illegible] vt plures causae sunt eiusdem, sed modo accidē-
[illegible] idolorum est causa, & cuprū etiam, & nō per aliud,
[illegible] quod est idolum, sed nō est eodem modo, sed alterum est
[illegible] alterum vt illud, ex quo fit motus. Et exercitium, & sani-
[illegible] exercitium enim est causa sanitatis, & sanitas
[illegible] sed non eodem modo, sed hoc tanquā complemen-
tum, & hoc tanquam principium motus. Etiam erit eadem causa

etrum contraria rum, verbi gratia illud, quod cum fuerit [illegible] sit alicuius, & cum fuerit absens, illud idem fuerit erit causa [illegible] verbi gratia quoniam absentia gubernatoris causa fuerit [illegible] structionis nauis, & praesentia eius causa salutationis [illegible] bus, & praesentia, & absentia sunt causae tanquam contra[illegible].

a

Causa quot modis dicuntur.

Et enim causa dicitur secundum diuersos modos [illegible] cipalem causa dicitur de materia, sicut [illegible] est causa [illegible] Alio modo dicitur causa species & exemplar [illegible] est causa [illegible] eam propriam sui significat [illegible] [illegible] sicut [illegible] [illegible] quid est [illegible] qui duo sunt se habent ad inuicem in [illegible] proportione [illegible] [illegible] quae dicitur dispositio, ut in [illegible] declaratum est [illegible] [illegible] forma [illegible] numerorum & definitio [illegible] dicitur [illegible] causa [illegible] agens, ex quo sit [illegible] generatio [illegible] [illegible] causam formam, id est efficientem [illegible] [illegible] quod agens [illegible] quod est ipsa sanitas [illegible] [illegible] efficientem [illegible] [illegible] [illegible]

Dispositio quid.

Ordinata ad finem sunt in duplici differentia.

[illegible] causa [illegible] sunt in duplici sunt differentia [illegible] causa, & [illegible] ad efficientem [illegible] enim homines [illegible] Medicamenta vero, & exercitationes [illegible] parationes [illegible] causam formam [illegible] hoc modo [illegible] menta [illegible] [illegible] in sine [illegible] qui est [illegible] & [illegible] partis perfectam [illegible] in maiori parte [illegible]

Causae sunt plures quam quatuor.

[illegible] & causa [illegible] hoc nomen causa [illegible] causa sint multis diuersis, [illegible] eadem res plures habeat causas [illegible] Ars est causa [illegible] & [illegible] est species causae [illegible] materialis. Ars vero est causa agens & efficiens [illegible] eadem res sunt sibi inuicem causae, ut exercitium est causa [illegible] [illegible] vero est causa exercitij [illegible] [illegible] eam, efficientem [illegible] ut eadem res sit causa [illegible] sed non eodem modo, ut nauta est causa confirmationis [illegible] [illegible] [illegible] cum praesens est, & [illegible] [illegible] praesentia confirmationis est causa, absentia vero [illegible] & hoc [illegible] in genere causae agentis, & mouentis.

Eadem res inuicem efficientes effectiuum causa est, & quo.

Vide 2. Ph. 48.

Dicit quod causa dicitur de materia, [illegible] est [illegible] [illegible] de forma, & exemplari. D. [illegible] hoc significat esse [illegible] & illa causa est, quae [illegible] formam propriam [illegible] D. [illegible] exempli formae, quae est genus, & [illegible] [illegible] [illegible] est forma generis [illegible] proportio [illegible] generis ad dispositionem [illegible] est in musica. D. [illegible] [illegible] & [illegible] numerus est forma [illegible] & [illegible] generatio specierum [illegible] D. [illegible] dicitur alio modo [illegible] causam agentem, [illegible] prima fit generatio [illegible] D. [illegible] [illegible] est causa agens [illegible] & [illegible] causas [illegible] & agens, & [illegible] dicitur [illegible] complementum [illegible] [illegible] causa modo quarto, [illegible] complementum, quod [illegible] agens [illegible] propter quam fit ambulatio, & exercitium. Et [illegible] [illegible] exercitium, dicemus propter sanitatem. D. [illegible] & rerum, quarum [illegible] est propter finem, quaedam [illegible] [illegible] primo & per se, & quaedam mediantibus aliqui [illegible] [illegible] enim [illegible] hominem corrigunt [illegible] [illegible]

[illegible]

B [illegible]

Omnes autem nunc dictæ causæ in quatuor incidunt manifestissimos modos: elementa etenim syllabarum, & materia factibilium, & ignis, & terra, & omnia huiuscemodi corporum, partes quoque totius, & suppositiones conclusionis causæ sunt, vt ex quo. Harum autem hæ quidem tanquam subiectum, vt partes, hæc vero tanquam quid erat esse, vt totum, & compositio, et forma. Semen vero, et medicus, et consiliator, et simpliciter efficiens, omnia vnde principium transmutationis, aut status. Cætera vero tanquam finis, & bonum aliorum. ipsum enim cuius causa optimum, & finis aliorum vult esse. nil autem differat, bonum id, an apparens bonum dicatur. Hæ itaque causæ, ac tot specie sunt. Modi autem causarum numero quidem multi sunt, in pauciores autem reducuntur capitula.

C Dicuntur etenim causæ etiam earum, quæ eiusdem speciei sunt multipliciter, prius videlicet, & posterius alia, quam alia, vt sanitatis medicus, & artifex: & ipsius diapason duplum, & numerus: & [illegible] semper, quæ continent quodcunque particularium. Item vt accidens, & eorum genera, vt statuæ aliter Polycletus, & aliter statuarius, quia accidit statuario Polycletum esse. Et ea, quæ continent accidens, vt homo causa statuæ, aut simpliciter animal, quoniam Polycletus homo, homo autem animal est. Est autem accidentium quoque aliud alio remotius, & propinquius, vtpote, si album, & musicum dicantur statuæ causa, & non solum Polycletus, aut homo. Præter omnes autem, quæ proprie dicuntur, quæve secundum accidens, aliæ vt potentia dicuntur, aliæ vt agentia, vt ædificandi ædificator, aut ædificans ædificator. Similiter autem dicuntur de his, quorum causæ sunt, vt huius statuæ, aut

Agens per se potius quam causa. Ph. 19.

Idē 2. Phys. 30.

Idē diversis modis, sc est commune. Idē 2. Phys. t.c. 30.

statuæ, aut simpliciter imaginis, aut huius æris, aut æris, aut simpli[illegible] aut materiæ: & de accidentibus similiter. Item hæc, & illa com[illegible] centur, verbi gratia non Polycletus, neque statuarius, sed Polycletus [illegible] arius. Attamen hæc omnes multitudine quidem sex sunt, dicuntur [illegible] dupliciter. aut enim vt singulare, aut vt genus eius, aut vt accidens, aut vt genus accidentis: aut vt coniuncta, aut simpliciter dicta [illegible] quam, agentes, aut secundum potentiam. Differunt autem [illegible] agentes quidem, & singularia simul sunt, & non sunt cum ipsis [illegible] illæ, quarum causæ sunt, velut hic medicans huic conualescenti, [illegible] hic ædificator huic, quod ædificatur. Quæ vero secundum potentiam, non semper. corrumpitur enim non simul domus, & ædificator.

Omnes igitur causæ, quæ modo fuerunt dictæ, cadunt super quatuor modos famosos valde. literæ enim syllabarum, & materia artificialium, & terra, & omnia corpora similia, & partes totius, & positiones conclusionis sunt sicut causæ, quæ sunt ex aliquo. Et quidam istarum sunt sicut subiectum, & quædam sicut partes, & quæ[illegible] sicut illud, quod significat quiditas esse, sicut totum, & com[illegible] forma. Semen autem & medicus, & ambulatio, & omne, quod [illegible] aliquam actionem, sunt secundum principium transmutationis, & [illegible] quietis. Et quædam sunt sicut complementum & largitas aliorum. illud enim, propter quod fit largitas aliis, vult etiam esse complementum. & non est differentia inter dicere hoc esse largum, & hoc [illegible] si largum. Causæ igitur sunt istæ, & numerus specierum earum est iste numerus. Et modi causarum sunt plures: sed, cum [illegible] sunt pauciores etiam. Dicuntur enim causæ multipliciter, & quæ [illegible] aciunt in forma, & dicuntur quædam ante, & quædam post. [illegible] dicimus quod causa sanitatis est medicus peritus, & ars: & [illegible] est causa ad diapason, & numerus etiam: & similiter etiam [illegible] quod continet aliquid particulariter, est tale. Et etiam sunt [illegible] dens, & genera eius, verbi gratia idolum. causa enim est idoli [illegible] fex idolorum, scilicet Polycletus, sed diuersis modis. accidit enim [illegible] ponere artificem esse Polycletum. Et similiter alio modo etiam illud, quod continet accidens, sicut homo cum fuerit causa idoli [illegible] aliquod aliud. Et quædam accidentia sunt remotiora quibusdam, & quædam propinquiora, verbi gratia cum dicimus quod album & [illegible] cum est causa idoli, & non Polycletus tantum, aut homo. Et [illegible] tur causæ alio modo ab omnibus illis propriæ, & vniuersaliter [illegible] tentia, & actu, verbi gratia ædificator rei ædificandæ, aut ædi[illegible] qui ædificat. Et dicuntur etiam sermones in rebus, quæ causæ habe[illegible] causas, & etiam sicut causa istius idoli, quod est idolum, aut quod est alia forma, aut caput, & causa capiti est alia materia, & sim[illegible] per in accidentibus. Et etiam dicuntur istæ, & illæ secundum compositionem, verbi gratia non Polycletus, neque artifex idoli, sed Polycletus artifex idoli. Sed multitudo istorum omnium est sex: & [illegible]

[illegible] aut compositi generis, aut composita eorum, [illegible]. Et differunt quod agentia & particularia sunt, [illegible] & quae habent causam actum, v. g. sanans, & ille [illegible]. Quae autem sunt in potentia, non sunt simul, [illegible] non corrumpuntur simul.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Causarum divisio.

[illegible]

In causis accidentalibus quaedam propinqua, & quaedam remota.

[illegible]

Modi causarum ... sunt ... dicuntur.

[illegible]

Causæ ... & actu.

[illegible]

Differentia ... causam ... & causam in potentia.

[illegible]

[illegible]

Oppositum ... Posteriorum ... causa ... Videtur ... forma ... materia ... 7. Metaphysicorum ... & 4. Physicorum ... Bonum ... Idem, 3. Metaphysicorum ... & 2. ... Physicorum

[illegible]

2. Physicorum

[illegible]

[illegible]

Caput Tertium. De Elemento.

Vide Auer. de Syl. Tex. primo.

Elementum dicitur, ex quo componitur primo inexistenti indiuisibili specie in aliam speciem, vt vocis elementa, ex quibus componitur vox, & in quae vltima diuiditur: illa vero non amplius in alias voces ab ipsis specie diuersas. sed & si diuidantur, particulae eorum eiusdem speciei fiunt: vt aquae particula, aqua, sed non syllabae. Similiter etiam corporum elementa dicunt, ea dicentes, in quae corpora diuiduntur vltima, illa vero non amplius in alia specie differentia corpora: & siue vnum, siue plura huiusmodi sint, haec elementa dicunt. Similiter autem* figurationum quoque elementa dicuntur, ac simpliciter demonstrationum. primae enim demonstrationes, quae in pluribus demonstrationibus insunt, hae elementa demonstrationum dicuntur. sunt autem tales primi * ex tribus per vnum medium syllogismi. Hinc autem transferentes appellant etiam elementum quod vnum & paruum existens, ad plura vtile sit. Quare & paruum & simplex, & indiuisibile, elementum dicitur. Vnde euenit, quae maxime vniuersalia sunt, elementa esse, quoniam eorum vnumquodque vnum, & simplex existens in multis, aut omnibus, aut quam plurimis inest. Et vnum, & punctum principia quibusdam esse videntur. Cum itaque illa, quae genera vocantur, vniuersalia, & indiuisibilia sint (vna enim est ipsorum ratio) genera quidam dicunt elementa, & magis quam differentiam, quoniam genus magis vniuersale est: cui namque enim differentia inest, genus quoque sequitur illud: cui vero genus, non vtique differentia. Omnibus vero commune est, elementum cuiusque esse, quod primum cuique inest.

* designationum.

* s.i. vnum medium.

Elementum dicitur illud, ex quo res cōponitur primo, & est in ea, & nō diuiditur secundum formam in aliam formam, v. g. quia elementa sermonis sunt ex quibus componitur sermo, & ad quae peruenitur vltimo: & illa non diuiduntur in alios sermones diuersos ab eis secundum formam, sed si diuiduntur, partes eorum erūt cōsimiles secundū formam, sicut aqua, cuius pars est aqua, nō sicut syllabae. Dicentes igitur quod corpora habent talia elementa, in quae diuiduntur primo, & non diuiduntur in alia corpora diuersa secundum formam, dicunt esse elementum & plura talia. Et elementa linearum dicitur propter eūdem hunc modum, & vniuersaliter elementa omnium demonstrationū. primae.n. demonstrationes, q̃ sunt in pluribus demonstrationibus, dicuntur elemēta demonstrationū. & primae cōgregationes sunt similes eis, q̃ fiunt ex tribus terminis, quorum vnus est medius. Et etiā dicitur elementum secundum translationem illud per similitudinem, quod est vnum et paruum, & nō diuiditur, & indigetur in pluribus rebus. Et ideo dicitur minimum simplex, quod non diuiditur, elementum. Vnde hoc nomen fuit positum rebus, quae sunt elementa vniuersalia, magis quā

A [illegible]

[illegible]

B [illegible]

C [illegible]

Principium causa, & elementum sunt propinqua significatione.

Nomina, quae declarantur in hoc quinto, sunt analoga, & non aequivoca.

Elementum quid.

Differentia inter elementum, et materiam.

Expositur diffinitio elementi.

Triangulus elementum [illegible] designatione [illegible]

Caput Quartum. De Natura.

Vide Aver. in Epi. Tr. primo.

NAtura vero dicitur, vno quidem modo nascentium generatio, vt si quis producta voce dicat Y. Alio vero, ex quo primo inexistente generatur quod generatur. Item vnde primus motus in vnoquoque entium, quæ natura sunt, in eo secundum quod ipsum est, inest. [illegible] tur, quæcunque incrementum per aliud habent, tangendo, & connascendo, aut adnascendo, sicuti embryones. Differt autem connascentia a tactu, hic enim nihil aliud præter tactum necesse esse, in [illegible] nascentibus vero est quiddam vnum in ambobus idem, quod pro pter id, quod se contingant, facit, vt connascantur, & vnum sint secundum continuationem & quantitatem, non secundum qualitatem. Item natura dicitur, ex quo primo inordinato existente, & immobili [illegible] sua potentia, aut est, aut fit aliquid eorum, quæ natura sunt, vt statuæ, vasorumque æneorum æs natura dicitur, lignorum vero lignum, similiter autem & de cæteris ex his enim vnumquodque est, prima materia saluata, hoc enim modo & eorum, quæ natura sunt, elementa dicunt esse naturam, quidam ignem, quidam terram, quidam aerem, quidam aquam, quidam aliquid aliud tale dicentes, & quidam [illegible] quæ horum, quidam vero hæc omnia. Alio item modo natura dicitur substantia eorum, quæ natura sunt, sicuti qui dicunt naturam [illegible] mam compositionem esse, sicut Empedocles dixit, quod nullius [illegible] natura est, sed mixtio solum, & mixtorum permutatio est, natura vero ab hominibus nominatur. Quare & quæcunque natura sunt, [illegible] sunt, iam existente, ex quo aptum est fieri, aut esse, nondum [illegible] naturam habere, si speciem, & formam non habeant. Natura vero quod ex ambobus his est, vt animalia, & partes eorum. Natura vero hæc, prima materia. & hæc dupliciter, aut quæ ad ipsum prima, aut simpliciter prima. vt puta operum æneorum ad ipsa quidem æs [illegible] mum, simpliciter autem aqua fortassis, si omnia quidem liquabilia aqua. Et forma, & substantia, hæc autem est generationis finis. Metaphorice vero iam & omnis substantia natura propter hanc dicitur, quoniam & natura est aliqua substantia. Ex dictis itaque prima [illegible] quæ proprie dicitur natura, est substantia eorum, quæ in seipsis [illegible] sa sunt, motus principium habent: materia enim, eo quod huius est [illegible] ptiua, dicitur natura, generationes autem, ac ipsum nasci, eo quod [illegible] motus sunt. principium quoque motus eorum, quæ natura [illegible] est, inexistens quodammodo, aut potentia, aut actu.

Et dicitur Natura vno modo de omnibus pullulantibus. Et [illegible] dicitur natura illud, in quo pullulat pullulans primo. Et [illegible] illud, ex quo est primus motus in vnoquoque entium naturalium [illegible] est in eis sicut est in rei veritate & dicitur pullulare, omne, quod habet incrementum in alio secundum contactum, aut secundum [illegible]

[illegible] sicut embryones. Et inter congelationem & consolidationem [illegible] differentia. in congelatione enim non est necessarium quod ali-
B [illegible] in consolidatione vero est [illegible] aliquid, quod [illegible] in loco congelationis, & vt sint [illegible] secundum [illegible] consolidata in loco congelationis, & vt sint [illegible] quantitatem, non solum qualitatem. Et etiam dicitur na-
[illegible] essentia rei naturalis, & sua generatio. & [illegible] ex qua primo fit essentia rei naturalis, & sua generatio. & [illegible] intransmutabile a sua virtute, quam habet. Sicut [illegible] & intransmutabile a sua virtute, quam habet. Sicut [illegible] natura idoli & cyphi & [illegible] & lignum est natura cy-
[illegible] omnia, quae sunt ex istis, [illegible] est in eis [illegible] & secundum hunc modum di-
[illegible] sunt natura rerum naturalium. & quidam dice-
[illegible] est definitio, & quidam quod terra, & quidam quod ignis, & qui-
[illegible] & quidam quod aqua, & quidam aliud tale, & quidam quatuor
[illegible] dicitur natura alio modo substantia rerum naturalium, sicut
[illegible] natura est prima compositio [illegible], sicut dicit [illegible] quod natura
D [illegible] nihil aliud est nisi mixtura, & huiusmodi vocat homines na-
[illegible] omnia, quae sunt per naturam, aut sunt ex aliquo, aut
[illegible] eo, & ex eo naturaliter est sua esse, non dicitur quod ha-
[illegible] si non habuerint formam & exemplar suum. Natura
[illegible] quod est ex istis duobus, sicut animal, & membra ani-
[illegible] dicitur natura prima materia. & ista dicitur duobus modis.
[illegible] primam in respectu alicuius, & primam in rei veritate [illegible] cum refertur ad ista, est primum, [illegible] ex [illegible] in rei veritate. & omnia liquabilia
[illegible] est vt dicamus primam in rei veritate. & omnia liquabilia
[illegible] natura forma & substantia & ista est finis ge-
[illegible] Et dicit etiam naturam formam & substantiam & ista est finis ge-
[illegible] formae [illegible] substantiae dicuntur naturae, quia hoc
[illegible] natura autem est aliqua substantia. Manife-
[illegible] ex dictis quod prima natura, quae dicitur in rei verita-
[illegible] rerum, quae habent principium motus in eis. & mate-
[illegible] quia recipit ista & similiter est generatio & pullu-
E [illegible] quia sunt motus ex natura, & quia sunt eadem princi-
[illegible] rerum naturalium, & sunt in eis simpliciter, aut po-
[illegible] ex istis.

[illegible] consideratur de quolibet entium, & natura est vnum entium [illegible] F
[illegible] considerari de natura [illegible] Metaph. lo-
[illegible] quitur de na-
[illegible] tura vniver-
[illegible] Metaphysicam [illegible] saliter mo-
[illegible] doque natura-
[illegible] li.
[illegible] dicitur Auicen. [illegible]
[illegible] philosophum [illegible] Auic. error.
[illegible] Verum hoc
[illegible] Phys. [illegible] 2. Phy. cap. 3. & 5.
[illegible] natura, & dicit natura dicitur vno mo- [illegible]
[illegible] & perfectior generatione, quae generatio in simplicibus [illegible] Naturae pri-
[illegible] & omne aliud, quod in alio [illegible]

[illegible]

[illegible] & materia, & compositio ex materia & forma, secundum [illegible] sunt translationem, quia hoc nomen natura in rei [illegible] quandoque etiam, [illegible] quae dicuntur natura in [illegible] forma, est [illegible] translationem [illegible] D.A. Manifestum est igitur quod prima natura, [illegible] igitur ex praedictis quod hoc nomen natura primo dicitur de [illegible] ma, quae est principium motus in rebus [illegible] materia non dicitur natura, nisi quia recipit illam naturam [illegible] generatio, & augmentum non dicuntur naturae, nisi quia [illegible] est forma, & principium [illegible] & forma existit in eis [illegible] aut potentia [illegible] & aliud [illegible] potentia, & [illegible]

Natura est primo de forma. Vide 2. Phy.c.1. & 1.Cae.c.1. et 5. Meta.[illegible] Sed vide [illegible] c.1. [illegible] Phy.[illegible] Vide comm. [illegible]

Caput Quintum. De Necessario.

Vide Aver. in Epi. Tra. [illegible]

Necessarium dicitur, sine quo non contingit vivere tanquam concausa, ut respirare, & alimentum animali necessarium est, impossibile enim est absque his esse. Et sine quibus bonum non contingit aut esse, aut fieri, aut aliquid mali repellere, aut eo privari, ut bibere pharmacum necessarium est, ut non aegrotet, & in Aeginam navigare, ut pecuniam recipiat. Item violentum, & vis. hoc autem est, quod praeter propositum & electionem obstat, & prohibet. violentum enim necessarium dicitur: quare etiam triste, ut Euenus quoque ait, omnis namque necessaria res tristis est, & vis necessitas quaedam est, quemadmodum Sophocles dicit,

Etiam vis me cogit haec facere.

Et recte necessitas videtur inevitabile quiddam esse. contraria enim motui, qui secundum voluntatem, & secundum cogitationem motus est. Item, quod non contingit aliter se habere, necesse dicimus ita se habere. & secundum hoc necessarium, caetera quoque omnia dicuntur quodammodo necessaria. nam & ipsum necessarium aut agere, aut pati tunc dicitur, cum non contingat propter illud, quod vim infert, secundum propositum [illegible] et, tanquam illa existente necessitate, propter quam non contingit aliter. Et in eis, quae concausae vivendi, & boni sunt, similiter. cum enim non contingat hic quidem ipsum bonum, hic vero ipsum vivere, & esse sine quibusdam, haec necessaria, & haec causa necessitas quaedam est. Item demonstratio necessariorum est, quoniam non contingit aliter se habere, si simpliciter demonstratum est. Huius vero causae sunt prima, si impossibile est aliter se habere, ex quibus fit syllogismus. Quorundam itaque alia est causa, ut necessaria sint: quorundam vero nihil, sed propter haec, alia necessario sunt. Quare & proprie necessarium est, quod simplex est. hoc enim non potest multipliciter se habere, et quapropter nec aliter & aliter: secundum enim multipliciter se haberet. Si igitur aliqua perpetua, & immobilia sunt, nihil in eis violentum, aut praeter naturam est.

Et necessarium est illud, quod impossibile est verum [illegible]

[illegible] causa, sicut anhelitus, & nutrimentum in animalibus, [illegible] sunt necessaria, & sine his impossibile est ut animal sit. Et etiam necessarium illud est, quod impossibile est, nisi per illud ut sit, aut nō sit bonum, aut negare bonum, aut priuare ipsum. sicut dicimus quod propter medicinam est bonum, ne ei accidat infirmitas. & nauigare [illegible] est necessarium, ut recipiatur debitum. Et etiam dicitur necessarium de re faciente violentiam, & de violētia. & hoc est, quod [illegible] & laesionem. faciens enim violentiam dicitur necessarium & [illegible] est contristans eum, sicut dixit Euenus, quod omne necessarium [illegible] & violentia est aliqua necessitas, sicut dixit Sophocles, quod violentia de necessitate cogit me ut hoc faciam. Et existimatur quod necessarium nō facit opinantem aliquid verum reuerti, & mutari a sua [illegible] quia est contrarium motui, qui fit per voluntatem, & cogitationem etiam. Et etiam dicitur necessarium illud, quod impossibile est ut sit alio modo. & secundum huiusmodi necessarium dicuntur caetera

F alia necessaria aliquo modo. dicitur enim actio necessaria, vel passio necessaria, vel illud, quod impossibile est ire propter faciens violentiam, & ita necessarium est illud, propter quod impossibile est ut sit aliquid alio modo. Et similiter in causis vitae, & boni. quoniam, cum [illegible] impossibile est ut bonum sit in quibusdam rebus, neque est vita, neque generatio sine aliquibus aliis. Ista igitur sunt necessaria, & causa [illegible] necessitas. Haec igitur est declaratio necessariorum, quoniam [illegible] impossibile est ut sit alio modo ab eo, quod demonstratum est modo simplici. Et causa eius prima est, si fuerit possibile ut sit alio modo [illegible] syllogismi congregatio. Quaedam enim habent aliam causam [illegible] & quaedam nullā, sed alia erunt necessaria propter ista. [illegible] igitur quod primum necessarium in rei veritate est simplex, & impossibile est ut illud sit multis modis. ergo neque alio modo [illegible], si non, erit multis modis. Si igitur sunt res simplices, &

E aeternae, & immobiles, nulla earū erit violentia, neque extra naturā.

[illegible] necessarium multis modis [illegible] uno modo dicitur necessarium in volun- [illegible] [illegible]

Necessariū duplex, naturale, & voluntarium.

Modus atq; necessarii quis est.

[illegible]

Ratio necessarii ...

3. de Anima

Secundus modus.

Tertius modus.

Quartus modus.

[illegible]

[illegible] causa [illegible] huiusmodi [illegible] impossibile est [illegible] necessario [illegible] impossibile est vt sit alio modo [illegible] Et dicit hoc, quia omnia necessaria in re [illegible] descriptio necessarij [illegible] impossibile est vt sit alio modo [illegible] impossibile est vt sit alio modo per se, & est [illegible] Quot modis dicitur necessarium. [illegible]

[illegible] Et cum [illegible] medium [illegible] necessarium [illegible] impossibile [illegible] syllogismo [illegible] necessaria [illegible] simplicia, & aeterna, & immobilia [illegible] compositione [illegible] quod est ex compositione.

Caput Sextum. De Vno.

VNum dicitur vno modo secundum accidens, altero per se. Secundum accidens quidem, vt Coriscus & musicum, & Coriscus musicus. Idem enim est dicere Coriscus & musicum, & Coriscus musicus: & musicum & iustum, & musicus iustus Coriscus. Cuncta enim haec vnum dicuntur secundum accidens, iustum quidem & musicum, quoniam vni substantiae accidunt: musicum vero & Coriscus, quia alterum alteri accidit. Similiter et quodammodo musicus Coriscus cum Corisco vnum est, quia altera partium earum, quae in oratione sunt, alteri accidit, vtputa musicum Corisco, & musicus Coriscus iusto Corisco, quoniam vtriusque pars vna eidem vni accidit. nihil enim differt, aut Corisco musicum accidere, aut illi hoc. Similiter autem & de genere, quam si de aliquo vniuersalium nominum accidens

[illegible] Vide Auer. in Epit. Tr. [illegible] Zim. [illegible]

dicuntur unum, quod idem homo, & musicus homo: aut enim [illegible] quia una est substantia, musicum accidit, aut quoniam [illegible] singularium accidunt, velut Corisco. non tamen eodem [illegible] insunt: sed hoc quidem ut genus fortassis, & ut in substantia [illegible] ro ut habitus ac passio substantiae. Quaecunque; itaque secundum [illegible] dens unum dicuntur, hoc modo dicuntur.

Unum dicitur aut per accidens, aut per se. per accidens, sicut navigator & musicus. Dicere enim quod navigator & musicus [illegible] non est per differentiam essentiae, quia accidit navigatori [illegible]. Et similiter dicitur unum per accidens in genere et in [illegible] universalibus, verbi gratia quod homo, & homo musicus sunt unum, aut quia musicus accidit utrique homini, qui est substantia [illegible] quia utrique accidit alicui particularium, sicut [illegible] utrumque non est eodem modo, sed unum eorum debet esse [illegible] tum in substantia eorum, & aliud quasi habitus aut passio in substantia. Omnia igitur, quae dicuntur unum per accidens, hoc modo dicuntur.

Unum secundum accidens multis modis dic.

Postquam distincta sunt nomina significantia super causas [illegible] eodem modo vult distinguere nomina significantia super unum [illegible] quod unum dicitur duobus modis, uno modo secundum [illegible] accidens. Unum vero secundum accidens dicitur [illegible] duobus modis [illegible] in conceptu singulari, alio modo in generali. Unum in conceptu [illegible] duobus modis dicitur: uno modo comparando accidens ad subiectum [illegible] navigator & musicus, quae sunt unum & idem per accidens [illegible] aliter unum comparando accidens ad accidens [illegible] subiecto in essentia esse unum [illegible] & Grammaticum [illegible] quod est homo. Unum vero secundum accidens in conceptu [illegible] dicitur duobus modis, aut secundum genus, aut secundum [illegible] dum accidens in genere est cum dicimus hominem, & hominem musicum [illegible] unum secundum accidens [illegible] dicimus hominem & musicum esse unum [illegible] praedicatur hoc accidentaliter praedicatur prius de singulari [illegible] musicum, & per posterius de homine, ut homo est Grammaticus [illegible] animal ad hominem in hoc, sicut se habet homo ad singulare [illegible] est, quia nullum accidens potest praedicari de homine nisi prius de singulari [illegible] praedicetur, quia homini non [illegible] & iste homo non est substantia, nisi quia homo particularis est substantia [illegible] in subiecto est [illegible] de eo praedicatur [illegible] de singulari homine, & non est in subiecto & [illegible] in uno particulari homine eodem modo, quia [illegible] in eo, quod est praedicabile de multis, ut [illegible] dicitur musicus: quoniam omnia quae in uno particulari [illegible] dicuntur accidentia [illegible]

Accidens est praedicatum de specie, uti si cum prius accidit singulari.

Dicit per accidens, sicut navigator & musicus [illegible] quod aliquis sit navigator & musicus, dicitur enim quod navigator & musicus [illegible] per accidens, navigator enim & musicus sunt differentiae accidentales [illegible] de quo dicuntur, scilicet homini. Et dicit hoc, quoniam [illegible] differentiae substantiales [illegible] de quo praedicantur, tunc congregatum ex [illegible] unum essentialiter: sed sunt accidentia subiecti & hoc [illegible] quoniam accidit navigatori musicum, id est & haec duo [illegible] dent, quae accidunt uni. Deinde dicit, Et similiter dicitur unum per accidens, & id est & similiter dicitur unum per accidens de genere, quod est [illegible]

Idem c. Phy. 1. Ph. [illegible] & 70.

A [illegible] ... homo musicus ... [illegible] ... Deinde dicit ... [illegible] ... per accidens ... [illegible] ... homo musicus est vnu ... [illegible] ... [illegible] ... & in vno ... [illegible] ... est eiusdem ... [illegible] ... & aliud est ... accidens ... [illegible] ... particulari est ... [illegible] ... hoc autem accidens.

Eorum vero, quae per se vnum dicuntur, haec quidem dicuntur eo quod continua sunt, vt fascis vinculo, & ligna visco. linea quoque etsi curua est,

B continua tamen, vna dicitur, sicut partium etiam vnaquaeque, vt crus & brachium. Ex his autem ipsis illa magis vnum sunt, quae natura, quam quae arte continua sunt. Continuum vero dicitur, cuius motus vnus per se est, & non potest aliter esse. vnus vero, qui indiuisibilis, indiuisibilis autem secundum tempus. Secundum se autem continua, quaecunque non tactu vnum sunt. si enim ponas inuicem tangentia ligna, non dices ea vnum, neque lignum, neque corpus, nec aliquod aliud continuum esse. Igitur & illa, quaecunque omnino continua sunt, vnum esse dicuntur, etiam si habeant flexionem & adhuc magis, quae nō flectuntur, vt tibia aut femur, quam crus, quoniam contingit vnū non esse motum cruris. & recta magis, quam curua, vnum est, curuam vero & angulum habentem & vnam, & non vnam dicimus: quoniam cōtingit & non simul eius motum, & simul esse. rectae vero semper simul: & nulla particula magnitudinem habens, haec quidē quiescit,

C haec vero mouetur, quemadmodum curuae.

[illegible] quae dicuntur vnum per se, quaedam dicuntur vnum [illegible], vt ligna conglutinata, aut illa, quae congregantur [illegible] ligamento. & linea si fuerit curua, dicitur etiam vna continua [illegible] dicitur vnumquodque membrorum, & sicut crus, & lacertus [illegible] est magis vnum, quod est continuum per naturam, quam quod est continuum per artificium. Et dicitur continuum illud [illegible] motus est vnus per se, & non potest esse alio modo. & dicitur motus ille, qui nō diuiditur nisi secundum tempus. Et continua per se sunt illa, quae [illegible] tactu vnū. ligna [illegible] non dicuntur vnū, cū tangantur, neq; corpus, neq; aliud cōtinuum. Illa autem, quae sunt perfectae continuationis, dicuntur vnū, & si habuerint [illegible] & illorū est magis vnū quod non habet [illegible] cum possibile est vt crus non sit vnū & dicitur [illegible]

linea recta est magis in unitate quam tortuosa & dicitur quod linea [illegible] sa, quę habet angulum, etiam est una & non una, possibile [illegible] est ut motus eius sit unus insimul, & non sit insimul. linea [illegible] recta oportet ut motus eius sit insimul, & nullū corpus habens magnitudinē quiescit in una parte, & mouetur secundū aliam, sicut pars lineę tortuosę.

Quod [illegible] prius de linea quam de superficie [illegible] de corpore [illegible] prędicatur.

Partes lineę obliquę non mouentur equaliter.

B Et unum per se [illegible]

[illegible]

Dixit Arist. quod unum per se & essentialiter, [illegible]

5. Phy. 23.

a 2. modis

a 2. rat.

2. de Anima [illegible]

[illegible]

Partes lineę tortuosę non eque velociter mouentur, sicut partes lineę rectę.

[illegible]

A [illegible] est in linea recta. Et intelligendum est hic per lineam corpus. linea [illegible] [illegible] Deinde dicit: & nullum corpus habens magnitudinem, &c. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] sicut [illegible] in linea habente angulum, quae est composita ex duabus lineis. Linea non mouetur sed corpus. Idē [illegible]

Alio item modo vnū dicitur, cum subiectum sit forma indifferens. Indifferens autem, quorum forma indiuisibilis secundū sensum est. Subiectum vero, aut primum, aut vltimum ad finem: etenim vinū vnū, & aqua vna dicitur, quatenus indiuisibilis secundum formam: & liquabilia omnia, vt oleum, vinum & liquabilia vnum dicūtur, quorum vltimum subiectum idem est, aqua namque & aer hęc omnia sunt.

Et dicitur etiam vnum alio modo, quorum subiectum non diuiditur secundum formam. Et illa non diuiduntur secundum formam, quorum formae non diuiduntur secundum sensum, & subiectum aut primum, aut vltimum, quod est propre complementum. dicitur B enim vinum vnum, & aqua vna, cum non diuidantur secundum formam, & dicuntur omnia liquabilia vnum, sicut oleum, & vinum, & [illegible] subiectū enim omniū liquorum est vnum, & omnia sunt aut aqua, aut aer.

Et cum declarasset ea esse vnum quorum quantitas est continua, nunc [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] dicuntur vnum, & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] non discrepant forma: vt homogenea [illegible] partes [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & Natura, & [illegible] [illegible] [illegible] non diuiduntur secundum subiectum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] vltima [illegible] in generatione, aut non vltima, [illegible] [illegible] [illegible] in liquabilibus, vt aqua, oleum, & vinum, quae est [illegible] [illegible] vltimum, quae est finis in generatione. In homogeneis pars [illegible] [illegible] [illegible] in toto [illegible] [illegible]

[illegible] & dicuntur vnum illa, quae sunt vnum secundum formam, & diuiduntur secundum quantitatem, & sunt illa, quae sunt continuationis partium, quae [illegible] in nomine & diffinitione, & illa, sicut [illegible] non diuiduntur secundum subiectum & secundum locum. Et, quia forma, [illegible] [illegible] [illegible] est C [illegible] quae est finis in generatione, aut forma prior illa, dedit exemplum in [illegible] forma, [illegible] per quam vocatur compositum, [illegible] [illegible] [illegible] per quam vinū dicitur vinum, & aqua aqua, partes enim aquae sunt aqua, [illegible] [illegible]. Deinde dedit exemplum formae, quae conueniunt in forma [illegible] [illegible] forma, sicut aqua & oleum, quae conueniunt in forma liquidi [illegible] & [illegible], cum [illegible] [illegible] [illegible] vnum, & [illegible] [illegible] aqua, aut aer.

Dicuntur autem vnum, & quorum vnum genus differens oppositis differentiis ac cuncta haec vnum dicuntur, quoniam vnum est genus subiectum differentiis, vt homo, equus, canis, vnum quid, quoniam omnia animalia, & quodam simili modo, sicuti materia vna. Haec autem quandoque quidem ita vnum dicuntur, quandoque vero superiore genere, quod idem dicitur, si vltima generis species sunt, illis autem superius ipsis, vt puta triangulus aequicrurus aequalium laterum vnum ea & eadem figura cum triangulo trium aequalium laterū est.

ambo aequales trianguli, sed non iidem trianguli.

Et etiam dicuntur unum, quorum genus est unum, & differens per differentias subdivisas eis, sicut homo, & equus, & canis, & dicitur omnia animalia sunt unum: & prope istum modum est dicere materia est una. Ista igitur forte dicuntur unum secundum hunc modum, & forte dicuntur unum secundum genus superius, cum sunt postrema forma superioris generis, verbi gratia, sicut isosceles & aequilaterus [illegible] dicuntur enim figura una eadem: ambo etiam sunt trianguli, & non dicuntur idem triangulus.

12 Unū genere quę dicūtur. Et dicitur unum secundum genus: & hoc dupliciter, aut secundum genus propinquum, aut secundum genus remotum [illegible]

[illegible]

Sermo eius in hoc capitulo manifestus est: & est, quod hoc nomen unum dicitur de speciebus, quae conveniunt in genere [illegible]

[illegible]

Item unum ea dicuntur, quorum ratio, quod quid erat esse dicens, indivisibilis ad aliam est, quod quid erat esse rei significantem [illegible] per se ipsam omnis ratio divisibilis. Sic enim & auctum, & diminutum unum est, quoniam ratio una: quemadmodum in superficiebus ratio speciei una. Et omnino quorumcunque intellectio, quae quod quid erat esse intelligit, indivisibilis est, neque separari potest neque tempore, nec loco, nec ratione, haec maxime unum sunt & horum [illegible]

A [illegible]stantiæ sunt. Vniuersaliter namque quæcunque nõ habent diuisionem, quatenus non habent, eatenus vnum dicuntur. v.g. si prout homo non habet diuisionem, vnus est homo: & si prout animal, vnum animal: & si prout magnitudo, vna magnitudo. Plurima itaque vnum dicuntur, eo q aliquid vnum aut agunt, aut patiuntur, aut habent, aut ad aliquid vnum sunt. Quæ vero primo vnum dicuntur, illa sunt, quorum substantia vna: vna vero, aut continuatione, aut forma, aut ratione. numeramus etenim tanquam plura, aut quæ non continua sunt, aut quorum forma non est vna, aut quorum ratio non est vna. Item quodam modo quæcunque dicimus continuitate vnum esse, modo si quantum & continuum sit: est autem vt non aliquid totum sit, hoc [illegible], si non habeant formam vnam. non enim dicemus similiter vnum, si viderimus partes calceamenti quomodocunque compositas, nisi propter continuitatem, sed si ita vt calceamentum sit, ac quandam iam formam habeat, tunc vnum. Quare maxime linearum circuli linea vna est, quoniam tota & perfecta est.

B Item dicitur vnum illa, quorum definitio, quæ significat quid est, non distinguitur a definitione alterius significante quid est. omnis enim definitio diuiditur in se. & secundum hunc modum augmentabile & diminuibile sunt vnum, & etiam definitio est vna, sicut definitio superficierum planarum est vna. Et dicitur vnum modo simpliciter illa quæ non diuiduntur secundum tempus, neque secundum locum, neque secundum formam: & maxime quod est ex eis substantia, [illegible] quod est magis in vnitate. Et dicitur etiam vnum modo vniuersali illud, quod non habet diuisionem secundum suam speciem, [illegible] dicimus vnum hominem & vnum animal, & vnum ens. Et [illegible] dicuntur vnum secundum numerum, quamuis agant aliud, aut patiantur ab aliquo differenti per alia, aut referantur ad alia. Et illa, quæ dicuntur vnum primo modo, sunt illa, quorum est substantia vna. & sunt vnum, aut secundum continuationem, aut secundum formam,

C aut secundum definitionem: dicimus enim in numero plura illa, quæ non sunt continua, neque habent formam vnam. Quodam etiam modo dicitur vnum, & si fuerit de quantitate, & continuum etiam: & quodam modo non dicitur vnum, si totalitas sua non fuerit perfecta. [illegible], quod non est totum, non dicitur vnum vniuersaliter. non [illegible] q partes sotularis compositæ aliquo modo sunt vnum [illegible] dicetur hoc modo, scilicet secundum q sotulare, & secundum q habent aliquam formam vnam. Et secundum hunc modum dicitur q linea circuli est vna magis quam aliæ lineæ, cum linea perfecta, & quæ est totum.

Et dicitur etiam vnum prædicatum de illis, quorum definitiones sunt vnum, [illegible] definitionem non [illegible], vt definitio hominis, quæ est corpus [illegible] & est eadem cum definitione [illegible], & Plurima definitiones [illegible] & illa sunt vnum secundum definitionem: & ratio est, quia defini- 11 Quæ dicuntur definitione vnum.

Verū in simplicibus q̃ dicatur.

Verū in quātitate simpliciū dicitur.

Verū continuum.

Linea circularis camenis perfectior.

Corpus coeleste ōē verū simpliciter.

[illegible]

a Quo primo cognoscimus, hoc primum cuiusque generis mensura.
b Primum [illegible]

Vni namque esse, principium est alicui numero esse. prima enim mensura principium est. a quo namque primo cognoscimus, hoc primum [illegible] cuiusque generis mensura. Principium itaque scibilis circa [illegible] ipsum vnum. non est autem idem in cunctis generibus vnum, [illegible] diesis, hic vero vocalis aut muta. grauitatis autem aliud, [illegible] tus aliud. Vbique autem ipsum vnum, aut quantitate, aut forma [illegible] bile. Illud igitur, quod secundum quantum, prout quantum, [illegible] est, quod quidem omnino & sine positione est, dicitur vnitas, [illegible] uero omnino & positionem habens, punctum: quod autem [illegible] unum, linea: quod uero secundum duo, superficies: quod autem [illegible] & in tria secundum quantum diuisibile, corpus & econtrario [illegible] dem diuisibile, superficies est: quod vero in unum, linea: quod [illegible] quaquam secundum quantitatem diuisibile est, punctum & unitas: [illegible] quidem sine positione, vnitas: quod uero habet positionem, [illegible] Item alia numero, alia genere, alia specie, alia analogia [illegible] Numero quidem, quorum materia una. Specie uero, quorum ratio [illegible] Genere autem, quorum eadem prædicationis figura. Secundum analogiam uero, quæcunque sic habent, vt ad aliud. Semper autem posteriora [illegible] quæ sunt præcedentia. ut puta quæcunque numero, specie quoque [illegible] sunt: quæcunque uero specie, non omnia numero, sed genere [illegible] sunt quæcunque etiam specie: quæcunque autem genere, non omnia specie, sed secundum analogiam: quæcunque uero analogia unum, non omnia [illegible]

Multa quomodo dicantur.

re. Manifestum autem etiam est, quod Multa quoque unum opposite dicentur. [illegible] dam enim eo quod non sint continua, quædam uero eo quod [illegible] cundum speciem materiam habeant, aut primam, aut [illegible] quædam, eo quod rationes, quod quid erat esse dicentes, plures sint.

Et existimatur unum esse aliquod principium numerorum, prima enim [illegible] sura est principium & illud, quo primo scimus, est apud omnes primum [illegible] sura in quolibet genere. Et principium igitur cognitionis in [illegible] rum est vnum & non vnum omnibus generibus est idem. In quibusdam [illegible] enim tonus est unum, in quibusdam uocale est unum, & in quibusdam [illegible] consonans, unum & unum grauitatis est aliud, & quod est in motu [illegible] Et in omnibus rebus est unum illud, quod non diuiditur, aut [illegible] quantitatem, aut secundum formam eorum, aut quæ non diuiduntur [illegible] cundum quantitatem etiam illud, quod non diuiditur omnino, [illegible] habet situm, dicitur vnum: & quod non diuiditur omnino, & habet [illegible] tum, dicitur punctus: & quod diuiditur vno modo, est linea: & [illegible] bus modis est superficies: & omnibus tribus est corpus & [illegible] e conuerso quod autem diuiditur duobus modis, est superficies: & [illegible] vno modo, est linea: & quod non diuiditur aliquo modo [illegible] quantitatem punctum est. & vnum etiam illorum, quod non habet [illegible] est vnum: & quod habet situm, est punctus. Et etiam [illegible] unum numero, & quoddam vnum forma & quoddam unum [illegible] æqualitatem, & quoddam vnum secundum genus. Et illa, quæ sunt [illegible]

puncta.

A numero, sunt illa, quorum materia est una. Et illa, quae sunt unum secundum formam, sunt illa, quorum [illegible] est una. Et quae sunt unum genere, sunt illa, quorum figura praedicamenti est una. Et illa, quae sunt unum secundum aequalitatem, sunt quorum proportio est una, scilicet proportio alicuius rei ad aliam rem. Et ista posteriora semper consequuntur priora. Sicut diximus quod omne, quod est unum numero, est unum in forma, & quod est unum in forma, non est unum numero vere & omne, quod dicitur unum secundum formam, est unum genere; sed non, quod est unum genere, est necessario unum secundum formam, & non omnia, quae sunt unum secundum aequalitatem, sunt unum secundum genus. Manifestum est igitur quod plura dicuntur de oppositione unius. quaedam enim, quia non sunt continua; & quaedam, quia materia eorum adaequata cum forma dividitur secundum formam & aliud cum oppositione, quia definitiones, quae significant essentiam, sunt plures.

B [illegible] principium numerorum [illegible] 12

Definitio unius est ut sit principium numerorum.

[illegible] principium [illegible] in [illegible] genere [illegible] primum [illegible] & cognitione [illegible]

Mensurabile per mensuram cognoscitur.

[illegible]

C [illegible]

Motus diurnus simplicissimus, & velocissimus.

[illegible]

Quid linea. Quid superficies. Quid corpus

Unum, quod est principium numeri, est unum in materia.

[illegible]

[illegible]

Posteriora semper [illegible] [illegible] sit.

[illegible]

Quot modis aliqua dicantur multa.

[illegible]

Dicit. Et essentia [illegible] [illegible]

Mensura est [illegible] [illegible] 10. Met. tex. com. 3.

[illegible]

4. Phy. tex. [illegible]

[illegible]

De puncto, et unitate [illegible] [illegible] 1. C. [illegible]

Quid unum numero.

Unum quod est [illegible]

Quid unum specie.

[illegible]

[illegible]

Quid unum genere.

Quid unum proportione.

Caput Septimum Decimum.

Ens dicitur, aliud secundum accidens, aliud per se. Secundum accidens quidem, ut iustum musicum esse dicimus, & hominem musicum, ac musicum hominem: similiter dicentes ut cum dicimus musicum aedificare, quia accidit aedificatori musico esse, aut musico aedificatori. hoc enim hoc esse dicere significat hoc huic accidere. Ita igitur de his, quae dicta sunt, nam hominem dicimus musicum esse, & musicum hominem, aut album musicum, hoc hunc album, hoc quidem, quoniam ambo eidem accidunt: illud vero, quoniam enti accidit. Hoc autem musicum hominem, quoniam huic musicum accidit. ita etiam dicitur album esse, quoniam cui accidit, illud est. Que

Vide Aver. in Epi. Tra. 2.

Igitur secundum accidens esse dicuntur, ita dicuntur, aut quia [illegible] eidem enti ambo insunt, aut quoniam illud enti inest, aut quia ipsum est, cui inest, de quo ipsum praedicatur.

Ens dicitur quodam modo accidentali, verbi gratia quod iustus [illegible] musicus, & quod homo est musicus, & similiter quod musicus est homo, verbi gratia quod homo musicus aedificat: accidit enim aedificatori ut sit musicus, aut musico ut sit aedificator: accidit hoc [illegible] est, & quia hoc accidit ei. Et similiter accidit in rebus, quia [illegible] sicut homo, cum dicimus quod est musicus, & musicus quod [illegible] bus, & quod est albus musicus, aut musicus est albus. Ista [illegible] tur modo accidentali, uno modo, quia utraque accidunt [illegible] alio modo, quia accidit enti ut esset illa. Entia igitur, quae dicuntur modo accidentali secundum hoc dicuntur, aut quia utrumque [illegible] entis, aut quia est quidditas entis, aut quia est cum eo [illegible] quo dicitur, idem.

13 Quia ens, & unum conveniunt convertibilitate simplici, & verum [illegible] est quod ens praedicatur de illo, de quo etiam dicitur unum [illegible] est supra, quod unum dicitur de eo, quod est unum per se, & de [illegible] unum per accidens, manifestum est etiam quod positio entis [illegible] [illegible] incepit notificare modos entis per accidens, & [illegible] praedicatur quodammodo accidentali, ut iustus est musicus [illegible] homo iustus & musicus est, sequitur quod iustus sit musicus & hoc [illegible] dentalis est, quia accidit musico ut sit iustus, & econverso, cum ambo [illegible] accidunt videlicet homini, quia omnis musicus est iustus, & [illegible] dus, de quo accidens de accidenti praedicatur. Secundus modus [illegible] est, cum ex subiecto & accidente fit unum ens, ut, cum dicitur homo [illegible] & hoc modo accidens praedicatur de subiecto. Tertius modus [illegible] dicitur, quando subiectum praedicatur de aliquo accidente, ut [illegible] hominis: & potest differentiam inter haec tria, quoniam in primo modo [illegible] accidentia praedicantur, propterea quoniam sunt duo accidentia [illegible] & albus contingunt uni subiecto videlicet homini, & [illegible] secundo, in quo unum accidens de suo subiecto praedicatur [illegible] musico contingit ei, eo quod, & homine sit unum ens per accidens [illegible] modo dicitur secundum accidens per accidens, quoniam [illegible] praedicatur de suo accidente. Tertius vero modus differt a primo [illegible] illi duo praedicationes accidentales iudicant homine [illegible] modo est praedicatio accidentalis, ut, cum dicitur iustus est homo [illegible] dicitur essentialiter de iusto, & dicitur essentialiter, quia homo [illegible] tionem iusti. & secundo modo praedicatur dicitur accidentalis, quia [illegible] tur in definitione hominis & quaelibet praedicatio dicitur accidentalis [illegible] praedicatum est unum praedicamenti & subiectum aliud praedicamenti [illegible] subiectum & praedicatum sint sub uno praedicamento, & accidentia [illegible] sunt secundum hunc sensum, ut inferius patebit.

Quia ens dicitur de illo, de quo dicitur unum: & unum dicitur [illegible] est unum per se, & unum per accidens, ita etiam [illegible] dispositio entis. & [illegible] coepit primo notificare modos entis, quae sunt entia per accidens, & [illegible] [illegible] est sicut dicimus quod iustus, quod est iustus, est musicus [illegible] [illegible] est per accidens quia accidit unum alteri, & [illegible] subiecto [illegible] dicitur musicus, & [illegible] est [illegible] modus. & [illegible] plum est, quod dicitur omnis musicus est iustus. Secundus vero modus est [illegible] quod homo est musicus, aut quod musicus est homo & iste modus [illegible] per accidens, aut quia homini musico accidit, quod est [illegible] quia musici & [illegible]

[illegible] verum [illegible] in vno subiecto [illegible] homo [illegible] quod omnis musicus est homo.
A [illegible] musica per accidens [illegible] subiecto, in quo conueniunt [illegible] quod musicus est albus [illegible] secundum [illegible] modo accidentali, & [illegible] exemplum ad [illegible] dicuntur modo accidentali [illegible] & non ad [illegible] quod homo est musicus. Deinde [illegible] quod musicus est albus, & non ad [illegible] igitur, quae dicuntur modo accidentali [illegible] sicut album, & musicum [illegible] per illa, quae modo [illegible] quia non [illegible] & musicus [illegible] quod est musica accidentaliter [illegible] homo, [illegible] est homo. [illegible], quod dicimus quod homo musicus [illegible] & similiter est, cum [illegible] quod sit musicus. [illegible] homo est animal [illegible] quod sunt duo [illegible] dicimus, quod homo est animal, [illegible] in vno modo, & sunt [illegible] alio modo.

Per se vero esse dicuntur, quaecunque significant praedicationis figuras. quoties enim dicuntur, toties ipsum esse significant. Cum ergo praedicatorum quaedam ipsum quid est significant, quaedam quale,
B quaedam quantum, quaedam ad aliquid, quaedam facere, aut pati, quaedam ubi, quaedam quando, horum unicuique idem ipsum esse significat. nihil enim differt, homo conualescens est, aut homo conualescit: nec, homo ambulans vel incedens est, aut homo ambulat vel incedit: similiter in aliis quoque. Item ipsum esse, & ipsum est significat quod verum est, ipsum vero non esse, quod non verum, sed falsum similiter tam in affirmatione, quam in negatione, vtputa, quod Socrates musicus est, quoniam verum hoc est: aut quod Socrates nõ albus, quoniam verum. quod autem diameter non sit incommensurabilis, quoniam falsum est. Item ipsum esse, & ipsum ens, quaedam eorum, quae dicta sunt, potentia dico posse significat, quaedam actu. videntem namque dicimus esse, & quod potentia, vt dicitur, videt, & quod actu. sciens eodem modo, & quod potest vti scientia, & quod iam vtitur. & quiescens, tum illud, cui iam inest quies, tum quod
C quiescere potest. Similiter autem in substantiis. etenim Mercurium in lapide dicimus esse, & lineae medietatem, & triticum, quod nondum maturum est. quando vero possibile, & quando non, in aliis determinandum est.

Et dicuntur entia per se omnia, quae significant figuras praedicamẽ[illegible]. dicuntur enim secundum numerum eorum, quae dicuntur etiã entia. Quaedam igitur praedicamenta significant quid, & quaedam quale, & quaedam quantum, & quaedã ad aliquid, & quaedã agere, aut pati, & ubi, & quando. & significatio vniuscuiusque istorum est eadem cum ente, non enim est differentia inter dicere quod homo est in sanitate, & dicere quod homo est sanus, aut quod homo ambulat, & est in ambulatione. & similiter in aliis ordinibus. Et etiam ens significat affirmationem, & verum. [illegible] quando diximus aliquid esse, demonstrabimus ipsum esse verum. & cum dixerimus aliquid non esse, demonstrabimus ipsum esse

Hic differt ab alio esse dictum in uno modo, et illa sunt essentialiter in alio modo.

non verum, sed falsum, & similiter in affirmatiua & negatiua [illegible] quod Socrates est musicus, hoc enim est verum [illegible] quod Socrates non est albus, & hoc non est verum [illegible] quod diameter est æqualis costæ, & est falsum. [illegible] quædam videntur [illegible] quia habent virtutem [illegible] est de scientia [illegible] & in eis qui habent [illegible] quidam, & illud, quod habet potentiam, vt [illegible] in substantia [illegible] dicimus enim quod in lapide est [illegible] & de similibus.

Quot modis dicitur ens, affirmatiue, et modis est prædicamentorum. [illegible]

Postea Aristoteles [illegible] primo significare substantiam, non autem qualitatem, quod est accidens. [illegible]

ut latet hoc nomen ens, quod significat copulationem in intellectu [illegible] eri existentem, quae est extra intellectum. D. d. Et etiam [illegible] potentia & quaedam actu, & est & dicitur hoc nomen ens [illegible] entem [illegible] & de ente, quod est potentia, quaedam enim dicuntur [illegible] videntia actu & quaedam dicuntur visa, quia possunt videri in actu. Et [illegible] scientem quoque dicimus scientem, quando utitur scientia & [illegible] est [illegible] dicitur sciens, qui non utitur scientia, sed scientia in potentia propinqua [illegible] debus cum d. & similiter est de sciente, & sic est dicimus [illegible] qui habet potentiam, qua utitur scientia, licet non utatur & dicimus [illegible] qui utitur scientia, quando utitur illa. D. d. & dicitur quiescens [illegible] militer quiescens dicitur quiescens in actu, & est illud, quod quiescit & [illegible] quiescens in potentia, illud, quod non quiescit, sed habet potentiam [illegible] D. d. & similiter invenitur actus & potentia in substantiis [illegible] enim quod in lapide est sculptum Mercurii & similiter & [illegible] medii quod sit invenitur actus & potentia in substantiis & in formis [illegible] quod in lapide est forma Mercurii, & in potentia & actu [illegible] naturam recipiendi formam Mercurii. actu vero quia tempus [illegible]

Idem 2. de Ani. 54.

Caput Octauum. De Substantia.

Vide Aver. in Epi. Tra. 2. c. 1. Vide com. Zim.

Substantiae dicuntur & simplicia corpora, ut terra, [illegible] aqua, & quae talia sunt, & universaliter corpora, & quae ex his consistunt animalia, & daemonia, ac partes [illegible] culae. haec vero omnia dicuntur substantiae, quoniam non dicuntur de subiecto, sed de eis cetera. Alio vero modo quodcunque fuerit causa existentiae, talibusque insistens, quae non dicuntur de subiecto, ut anima animali. Item quaecunque partes insistentes sunt in talibus, definientes, & quod quid significantes, quibus peremptis, totum perimitur, ut superficie, corpus, ut quidam aiunt, & linea superficiem. & universaliter numerus videtur quibusdam talis esse. eo etenim perempto nihil esse, & omnia terminare. Item quod quid erat esse, cuius ratio definitio est, & hoc uniuscuiusque substantia dicitur. Accidit igitur duobus modis substantiam dici, & subiectum ultimum, quod non dicitur de alio. & id, quod cum * hoc aliquid sit, etiam separabile fuerit. tale vero cuiusque forma & species.

* hoc aliquid.

Dicitur substantia corpora simplicia, sicut terra, & ignis, & similia, & universaliter omnia corpora, & quod ex eis constituuntur ex animalibus, & idolis, & membris illorum. omnia enim ista dicuntur substantiae, quia non dicuntur de subiecto, sed alia dicuntur de eis. & dicitur etiam substantia alio modo illud, quod est causa essendi in rebus, quae dicuntur de subiecto, sicut anima in animalibus. Et etiam dicitur substantia de illo, quod est subiectum animae, & habentia definitionem & significantia aliquid, & per quorum peremptionem perimitur totum, sicut corpus superficie, & sicut quidam dicunt superficies linea, & universaliter numerus. quidam enim existimant quod illo perempto nihil erit. & etiam dicitur substantia illud, quod significat quid in unoquoque rerum, & definitionem earum. & hoc est substantia uniuscuiusque rei. Am-

[illegible]

Substantia dicitur multis modis.

Substantia prima.

[illegible]

Definitio non est definiti est ... comprehendens.

Omnis substantia significata reducuntur ad duo.

[illegible]

Substantia communis prima & secunda.

[illegible]

Substantia de forma.

Vide 8. Ph. 15.

Substantia de materia.

[illegible]

[illegible] per quaedam priora [illegible] substantiae [illegible] substantia [illegible] partes [illegible] corpore [illegible] substantiae [illegible] & huc [illegible] D. Accidit igitur [illegible]

Caput Nonum. De Eodem, Diverso & Differenti.

Eadem vero, quaedam secundum accidens dicuntur, ut album, & musicum idem, quoniam eidem accidunt, ac homo & musicum, quoniam alterum alteri [illegible] musicum vero homo, quoniam musicum homini accidit. utrique vero hoc, & huic utrumque illorum [illegible] homini musico & homo, & musicum idem dicitur, & hoc illi. Quare omnia haec universaliter non dicuntur. non enim est verum dicere quod omnis homo idem & musicum. Universalia namque per se existunt, accidentia vero non per se, sed de singularibus [illegible] dicuntur. idem enim videtur Socrates, & Socrates musicus [illegible] quia non de multis. quare non dicitur omnis Socrates, sicut omnis homo. quaedam igitur ita dicuntur eadem. Quaedam vero per se, sicut & unum. etenim quorum materia una specie, aut numero, eadem dicuntur, & quorum substantia una. Quare patet, quod identitas unitas quaedam essentiae est, aut plurium, aut cum [illegible] utitur, ut puta cum dicat ipsum sibi ipsi idem, ut duobus utitur. Diversa vero dicuntur, quorum aut species plures, aut materia, aut ratio substantiae, & omnino diversum dicitur opposito ipsi quod idem dicitur. Differentia vero dicuntur, quaecunque diversa sunt, cum idem quid sint, modo non solum numero, sed aut specie, aut genere, aut proportione. Item, quorum diversum genus, & contraria, & quaecunque diversitatem in substantia habent.

Hic dum sequitur in Cap. [illegible] Vide ipsum in Sup. [illegible]

Diversa.

Differentia.

Expo. med.

Dividit [illegible] [illegible]

Quid intendit hic philosophus [illegible]

[illegible]

Relatio ... intelligitur inter duo extrema.

Diversa ... modis dicuntur quot idem.

[illegible]

Cap. Definitum de simili & dissimili, de oppositis, contrariis, diversis, & eisdem specie.

Similia dicuntur, & quæ idem passa sunt, & quæ plura eadem quam diversa passa sunt, & quorum qualitas una, ac secundum quamcunque contrariorum alterationem contingit id, quod plura sibi, aut magis propria habet, simile illi est. Opposita vero similibus dissimilia dicuntur.

Similia.

Dissimilia.

Vide Auer. in Epit. Tract. 1.

Opposita dicuntur, contradictio, contraria, ad aliquid, priuatio, & habitus, & ea, ex quibus, & in quae ultima, ut generationes & corruptiones, & quaecunque susceptiuo amborum non contingit simul adesse, haec opposita dicuntur, aut ipsa, aut ex quibus sunt. fuscum namque & album simul eidem non insunt, quare ea, ex quibus sunt, opposita ipsa. Contraria dicuntur, quae non possunt simul eidem adesse, [illegible] quae secundum genus differunt, & quae plurimum differunt, cum in eodem genere sint, quaeque plurimum differunt, cum in eodem susceptiuo sint, ac etiam quae plurimum differunt, cum sub eadem potentia sunt, & quorum differentia maxima [illegible] simpliciter, aut secundum genus, aut secundum speciem. Caetera vero contraria dicuntur, quaedam, eo quod talia habent, quaedam, eo quod susceptiua talium sunt, quaedam, eo quod actiua aut passiua talium sunt, aut agentia, aut patientia, aut abiectiones, aut sumptiones, aut habitus, aut priuationes sunt horum, ac talium. Cum autem unum & ens multipliciter dicatur, necesse est, ut caetera quoque, quaecunque secundum haec dicuntur, sequantur, quare & idem, & diuersum, & contrarium [illegible] eandem unumquodque praedicamentum diuersum sit. Diuersa vero specie dicuntur, quaecunque, cum eiusdem sint generis, non sunt sub alterna. & quaecunque, cum in eodem genere sint, differentiam habent, & quaecunque in substantia contrarietatem habent. Contraria quoque diuersa specie inuicem sunt, aut omnia, aut quae prima dicuntur, & quorum in ultima generis specie rationes diuersae, ut homo & equus individua genere, rationes vero eorum diuersae. & quaecunque in eadem substantia sunt, differentiam habent. Eadem vero specie sunt, quaecunque his opposite dicuntur.

Contraria.

Diuersa specie.

Eadem spe.

Expo. med.

Postquam posuit nomina significantia super partes [illegible] significantia super qualitatem [illegible] similia dicuntur [illegible] modis [illegible] specie [illegible] & similia [illegible] conueniunt. [illegible] differentia [illegible] opposita vero horum sunt dissimilia [illegible] similia praedictorum. Deinde dixit quot modis dicuntur opposita [illegible] contraria, & quot modis dicuntur [illegible] priuatio, & secundum [illegible] & habitum [illegible] deinde post [illegible] opposita [illegible] & dixit quod opposita [illegible] in qualibet motu, & in omni [illegible] quorum [illegible] ex quibus est [illegible] ut patet in omni generatione, quia generatio [illegible] composita ex [illegible] est per [illegible] simul esse [illegible] Nigrum, quae non possunt esse simul in eodem [illegible] ut alter album, & alter nigrum [illegible]

Similia tribus dr modis.

Similitudo quid.

Contraria quot modis. Idem in 5. par. praedic. cap. 2.

& equum non possunt de eodem praedicari, cum habeant in se contrarias [illegible]

A [illegible]

[illegible]

Contraria proprie, & improprie.

[illegible]

Contraria simpliciter, secundum genus, & secundum speciem quae sint.

B [illegible]

[illegible]

Contraria multipliciter dicuntur.

Diuersa quot modis dicantur.

[illegible]

C [illegible]

Commentum vacat.

Caput Vndecimum. De Priori & Posteriori.

Priora, & posteriora dicuntur, uno quidem modo tanquam aliquo primo & principio in quoque genere existente, quod propinquius est principio cuidam determinato, aut simpliciter & natura, aut ad aliquid, aut ubi, aut ab aliquibus. Verbi gratia quaedam secundum locum, eo quod propinquiora sunt alicui loco natura determinato medio videlicet, aut

Vide Auer. in Epi. Tra[illegible]

vltimo, aut ad quodlibet. Quod vero remotius, est posterius. Quaedam [illegible] secundum tempus. aliqua enim, eo quod remotiora a [illegible] dente, quae facta sunt. quae enim in Troia fuerunt, priora [illegible] quae apud Medicum facta sunt, quoniam remotiora a nunc [illegible] qua vero, eo quod propinquiora ipsi nunc sunt, vt de fu[illegible] enim Isthmia, quod apud Nemeam futurum est, quam quod apud [illegible] phiis, quoniam propinquius ipsi nunc est, vt principio, & [illegible] si nunc posito. Quaedam secundum motum: quod enim [illegible] quam primo motori est, prius est: vt puer viro, [illegible] & hoc simpliciter principium est. Quaedam secundum potentiam [illegible] quod enim excedit potentia, & fortius est, prius est. tale [illegible] hoc electionem, vt a priori, & quod posterius est, sequatur [illegible] ita vt non mouente illo, non moueatur, & mouente mo[illegible] electio enim principium est. Quaedam secundum ordinem [illegible] sunt, quaecunque ab aliquo vno determinato proportionabiliter [illegible] vt in tripudio qui secundum locum obtinet, prior est eo, qui [illegible] tenti.* & paranete, quam nete. illic enim tripudij ductor, [illegible] media principium est. Haec itaque hoc modo priora dicuntur. [illegible] vero modo, quod cognitione prius, tanquam & simpliciter p[illegible] Horum autem aliter ea, quae secundum rationem, atque ea quae secundum sensum. Secundum enim rationem vniuersalia priora, [illegible] vero sensum singularia. Et secundum rationem accidens toto prius, vt musicum homine musico. non enim erit ratio tota absque par[illegible] tamen non contingit musicum esse, si non sit aliquis musicus. [illegible] priores dicuntur passiones priorum, vt rectitudo laeuitate. [illegible] lineae per se passio, haec vero superficiei. quaedam igitur ita priora [illegible] posteriora dicuntur. Quaedam vero secundum naturam, & s[illegible] quaecunque contingunt absque aliis esse, illa vero sine illis minime. [illegible] diuisione vsus est Plato. Cum autem ipsum esse multipliciter dicatur, primo quidem subiectum est prius, propter quod substantia prius. Deinde aliter quae secundum potentiam, & quae secundum actum. quaedam enim secundum potentiam priora sunt, quaedam vero secundum actum, [illegible] vt secundum potentiam quidem dimidia quam tota, & particula quam [illegible] materia quam substantia. secundum actum vero posteriora. [illegible] secundum actum erit. Quodammodo igitur omnia, quae prius & posterius dicuntur, secundum haec dicuntur. Quaedam enim secundum generationem contingit absque aliis esse, vt totum partibus, quaedam vero secundum corruptionem, vt partem toto. Similiter & in aliis.

*a parastata & trita,

Dicuntur quaedam ante, & post. tanquam priora existentibus aliquo primo, in vnoquoque genere, & quod est propinquius alicui principio determinato, aut modo simpliciter, aut naturaliter, aut ad aliquid, aut vbi, aut quando, aut quia sic, sicut dicimus illa, quae priora secundum locum, quae est propinquius alicui loco determinato, siue sit loco medio, aut vltimo, aut naturaliter, aut casu. [illegible]

[illegible] facti dicitur ante secundum tempus, aut in praeterito, & est il-
lud, quod est remotius ab instanti, sicut bella Troianorum [illegible]
[illegible] Medorum. & in futuro, & est illud, quod est praesenti propin
[illegible] modo, sicut dicimus, quod fuit [illegible] ante [illegible] quia est
[illegible] praesenti & praesenti [illegible] hoc tamquam primo, & pri-
[illegible] principio. Et dicitur ante secundum motum illud, quod est pro-
[illegible] primo motori, sicut puer, qui est ante virum. secundum motum,
[illegible] principia sunt modo simplici. Et dicitur ante secundum potentiam,
[illegible] sicut dominus ante dominatum. dominus enim, quia
[illegible] in potentia dicitur ante. & est illud, quod est forma, dici-
[illegible] & tale illud est, quod cogit alterum secundum suam voluntatem,
[illegible] illud, quod est ante, nō moveretur, non moveretur illud, quod
[illegible] movebitur, movebitur. & voluntas est initiū hic. Et dicū
[illegible] solum ordinē illa, quae accidunt in se secundum relationē ad aliquē
[illegible] secundum solum definitionē, sicut dicimus quod illa est secunda in
[illegible] ante tertiā, & [illegible] modū non
[illegible] modū [illegible] principiū illud, quod fuit
[illegible] est norma, quod est medium. Illa igitur dicitur ante secundū
[illegible] Et dicitur alio modo illud, quod ante per scientiam est, &
[illegible] modo simplici. Et dicitur ante secundum definitionem, & se-
cundum [illegible] illud, quod est ante modo universali-
[illegible] secundum particularem. Et secundum definitionē universali
[illegible] ante totū sicut musicus ante hominem musicum [illegible]
[illegible] sine parte & est hoc impossibile est ut musicus sit, &
[illegible] particularis dicitur ante passiones, [illegible]
[illegible] ante, sicut rectitudo & leuitas. [illegible] est pas-
[illegible] per se, & aliud superficiei quae [illegible] dicuntur ante, & post
[illegible] modo. Et quaedā dicuntur naturaliter & substantialiter, &
[illegible] possibile est ut sint, & non aliud [illegible] non erunt, [illegible]
[illegible] ista divisione utebatur Plato. Et cū ens igitur dr multis mo
[illegible] secundū subiectum, quod est ante, & per quod sub-
[illegible] ante. Et dicuntur alio modo, quae sunt in potentia, & in actu,
[illegible] potentia autē est, sicut [illegible] est [illegible] toto, & pars de
[illegible] de substantia. in actu vero, sicut illud quod est post, erit
[illegible] dissolutū in actu quoquo modo. Omnia igit, quae dicū
[illegible] post, secundum hunc modum dicuntur. Et quaedā possibile est ut
[illegible] sicut totum & partes. & quaedam sunt possibilia ut
[illegible] & non alia, sicut [illegible] similiter.

[illegible] sunt dictiones, quibus comprehenduntur [illegible] rerum in una 16
[illegible] est, quod illud, quod est primū principiū in unoquoque [illegible]
[illegible] primū principiū, quod [illegible] in [illegible]
[illegible] in omni genere [illegible] principiorum [illegible]
[illegible] principiorum [illegible] principiorum [illegible]
[illegible] dicitur multis modis. uno modo dicitur ante [illegible]
[illegible] illud, quod est primū in genere principiorum. Secundo modo dicitur

[illegible]
[illegible]
Ante quot modis.

de eo, quod naturaliter est primum, ut [illegible] est prior homine. [illegible] tur ante de eo, quod est primum secundum [illegible] & [illegible] quinto modo dicitur ante de eo, quod prius est [illegible] est, ut [illegible] [illegible] Quarto modo dicitur ante de eo, quod [illegible] eundem tempus, & quod magis distat a praesenti, ut [illegible] in [illegible] dicitur ante de eo, quod primum est secundum [illegible] quae dicitur habere esse [illegible] generationis [illegible] est [illegible] esse. [illegible] dicitur ante omne illud, quod primum est [illegible] dignitatem, ut [illegible] dicitur prius dignitate [illegible] & [illegible] prius omne illud, quod caeteris [illegible], ac dignius est, & est illud, quod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] priori [illegible]

Principium ante & post est [illegible]

[illegible] principium ante, & post hic enumeratum, est [illegible] [illegible] & [illegible] quae [illegible] secundum relationem, dicuntur priora & posteriora, [illegible] [illegible] in [illegible] ordinis in respectu primi, & talis [illegible] est [illegible] ne. & respectu [illegible] [illegible] est [illegible] est & [illegible] quoque cognitione dicitur prius & posterius, [illegible] [illegible] aut secundum intellectum, aut secundum sensum, [illegible] secundum [illegible] ut universale prius est particulari [illegible] sum ut [illegible] est prius [illegible] secundum definitionem [illegible] est prior sua specie [illegible] secundum definitionem accidentium [illegible] est prius in definitione [illegible] posteriorum [illegible] & accidentium [illegible] [illegible] & cum [illegible] in [illegible] definitionibus sit par, & [illegible]

Prius cognitione quot modis dicitur.

Etiam passionum est prius et posterius.

quod [illegible] sit prius suo [illegible] & [illegible] [illegible] passiones, & posteriores, [illegible] passio [illegible] priorem sit prior passione [illegible] [illegible] ut [illegible] est in passionibus quantitatis [illegible] quae est passio [illegible] prior [illegible] & [illegible] est prior [illegible] & superficies [illegible] linea est prior superficie, [illegible] quod passio lineae est prior passione [illegible] & [illegible] quae sunt priora secundum naturam, & sunt [illegible] quae [illegible] & sine quibus [illegible] [illegible] linea prior est [illegible] & superficies prior corpore [illegible] [illegible] liber, [illegible] in sine libri praedicamentorum & sunt quinque [illegible] prius natura, tempore, ordine dignitate, & [illegible] [illegible] pluribus modis dicitur [illegible] praedicamentis & [illegible] aliorum [illegible] praedicamentorum, quod est substantia [illegible] illud [illegible] est [illegible] quod substantia [illegible] [illegible] ens, ex quo [illegible] est prius [illegible] substantia & [illegible] est prius esse in actu [illegible] potentia est [illegible] [illegible] & pars, quae est in potentia [illegible] & materia [illegible] [illegible] [illegible] posterius [illegible]

Principalis gradus quinque.

In generatione priora [illegible] sunt [illegible] in corruptione [illegible] [illegible]

[illegible] in [illegible] duobus [illegible] quae priora & posteriora dicuntur, [illegible] modo secundum hunc modum [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] prius ponitur [illegible] partes in corruptione vero [illegible] & [illegible] per totum, & [illegible] & species & per partem, & totum speciem, & [illegible]

Et [illegible] de quibus [illegible] ante & post, est illud, quod est [illegible] [illegible] in [illegible] genere, [illegible] principii in genere [illegible] [illegible] & universaliter dicitur ante de omni principio [illegible] [illegible] quod est propinquius alicui [illegible] principio [illegible] [illegible] [illegible] & primum principium, de quo dicitur, & de [illegible] [illegible] est primum simpliciter, aut naturaliter, aut secundum [illegible]

dentis. & ſic pars, quę eſt totum in potentia. & ſimiliter materia, quę eſt [illegible] in potentia, ſilua vero, cum reſpectu huic, [illegible] quando intellectus diſtinxerit compoſitum in [illegible] ipſum compoſitum ex his dictis. D. d. [illegible] id eſt & illo modo, quo [illegible] ſpeciale. D. d. Et quoddam poſſibile eſt vt ſint, & non [illegible] quoddam poſſibile eſt vt ſint, & non ſint [illegible], & quoddam [illegible] corrumpuntur, & non corrumpuntur poſſibiliter, & iſte ſunt cauſe [illegible] ſequuntur [illegible]. Et videtur facere conſequenter propter [illegible] num. Et intendit per totum & partem genus & ſpeciem, & per partem [illegible] ſpeciem & genus.

Caput Duodecimum. De Potentia, & Impotentia.

Vide Auer. in Epi. Tractat. 1.

POtentia dicitur, quædam quidem principium motus, aut tranſmutationis in altero, prout alterum eſt: vt ædificatiua potentia eſt, quæ non ineſt ædificato: ſed medendi cum ſit potentia, inerit vtique medicato, ſed non prout ſanatur. Quoddam igitur omnino principium tranſmutationis, aut motus dicitur potentia in altero, aut prout alterum eſt. Quoddam vero ab altero, aut prout alterum eſt: ſecundum quam profecto quod patitur, aliquid patitur. Quandoque igitur, ſi quodcunque pati poſſibile eſt, dicimus illud poſſe pati: quandoque vero non ſecundum omnem paſſionem, ſed ſi ad melius. Item quæ non bene quippiam efficiunt, aut ſecundum electionem aliquid: nam eos, qui ſolum ambulaverunt, aut dixerunt, non autem bene, nec vt propoſuerant, non dicimus poſſe dicere, aut ambulare. Similiter vero & in pati. Item quicunque habitus, ſecundum quos impaſſibilia omnino, aut immutabilia ſunt, aut non facile ad deterius mutabilia, potentiæ dicuntur. franguntur namque, & conteruntur, & flectuntur, & omnino corrumpuntur, non propter poſſe, ſed propter non poſſe, & aliquid deficere. impaſſibilia vero a talibus ſunt, quæ propter potentiam [illegible] poſſe, & aliquatenus ſe habere vix & parum patiuntur. Cum autem

De Poſſibili.

potentia tot modis dicatur, potens quoque vno quidem modo dicetur, quod motus, aut tranſmutationis principium habet in altero [illegible] tanquam potens quid eſt in altero, aut prout alterum eſt. Alio vero, ſi quid eius aliud talem potentiam habet. Alio vero, ſi quid ad quodcunque tranſmutetur, ſiue in peius, ſiue in melius potentiam habet. etenim quod corrumpitur, videtur poſſibile eſſe corrumpi: alias non corrumperetur, ſi impoſſibile eſſet: nunc autem habet quandam diſpoſitionem, cauſam, & principium huiuſmodi paſſionis. quandoque enim, propterea quod habet, quandoque propterea quod priuatur, ſic videtur eſſe. Quod ſi priuatio habitus quodammodo eſt, omnia propterea quod habent, profecto aliquid erunt [illegible] ipſum eſt. Quare, propterea quod habet habitum quendam, & [illegible] aliquo ipſo poſſibile eſt, & propterea quod habet huius potentiam, &

[illegible]ssibile est priuationem habere. Alio autem modo, propterea quod
A [illegible] habet eam potentiam, aut principium in altero, aut prout alte-
[illegible] corruptiuam. Item hae omnia, aut eo quod solum contingant
[illegible] fieri, aut non fieri, aut eo quod bene: etenim inanimatis etiam ta-
[illegible] potentia inest, ut instrumentis. aliquam enim posse sonare lyram
[illegible] aliquam minime, si non bene sonans est. Impotentia vero pri-
[illegible] priuatio est, & quaedam talis principii ablatio, qualis dicta est,
[illegible], aut ab eo, quod natura aptum est habere, aut & cum natu-
[illegible] aptum sit iam habere. non enim similiter dicemus impossibile esse
[illegible] generare, & virum et eunuchum. Item utrique potentiae est im-
[illegible] opposita, & ei, quae solum mouens, & ei, quae bene mouens est. De Impotentia.
[illegible] quoque quaedam secundum hanc impotentiam dicun-
[illegible] alio modo, ut possibile, & impossibile. impossibile quidem
[illegible] contrarium necessario verum est. velut diametrum com-
[illegible] esse, impossibile est, quoniam falsum huiusmodi est,
[illegible] contrarium no solum verum, sed necessarium quoque est, ut quod
B [illegible] incommensurabilis sit. commensurabile igitur non solum falsum,
[illegible] necessario etiam falsum est. Ipsum vero possibile hinc contra-
[illegible] non sit necessarium, contrarium falsum esse, ut sedere ho-
[illegible] possibile est. non enim necessario non sedere falsum est. possi-
[illegible] uno quidem modo significat, ut dictum est, quod non ne-
[illegible] falsum est: alio vero, ipsum verum esse: alio autem, contin-
[illegible] verum esse. Metaphorice autem, quae in Geometria, potentia di
[illegible] Haec igitur possibilia, non secundum potentiam. Quae autem
[illegible] secundum potentiam, omnia ad primum unam dicuntur.
[illegible] est principium transmutationis in altero, prout alterum
[illegible] namque possibilia dicuntur, quaedam, eo quod eorum aliquid
[illegible] potentiam habet: quaedam, eo quod non habent. quaedam, eo quod
[illegible] habent. Similiter etiam impossibilia. Quare propria primae poten-
[illegible] profecto erit, principium transmutatiuum in altero,
C [illegible] est.

Potentia dicitur multis modis, Dicitur enim potentia principium
[illegible] transmutationis in alio, secundum quod est aliud. sicut ars
[illegible] quae est potentia, & non est in eo quod aedificatur, sed ars
[illegible] potentia, & est in eo quod sanatur, sed non secundum quod
[illegible] Principium igitur uniuersale transmutationis, & motus dici-
[illegible] in alio, secundum quod est aliud. Et dicimus potentiam ali-
[illegible] per quod possibile est ut aliquid moueatur ab alio, aut secundum
[illegible] Et est illud, per quod patitur aliquid, in quo facta est aliqua
[illegible] quod agit in ipso, & habet potentiam patiendi quod est bo-
[illegible] ad recipiendum. Et etiam est potentia, per quod
aliquid [illegible], & actio fit sicut oportet sicut dicunt potentes ho-
mines qui possunt in bonitate sermonis, & illi qui sermocinantur non secundum
quod oportet, non dicuntur esse potentes. & similiter est in passione etiam.

Et etiam est potentia in omnibus entibus, quibus res non [illegible] omnino, nec transmutatur, aut quibus motus [illegible] est [illegible] ra omnia enim, quod frangitur, & destruitur, aut corrumpitur a [illegible] corruptione, accidit ei hoc, non quia habet potentiam, sed quia [illegible] habet potentiam, aut quia diminuitur ab eo aliqua potentia. & [illegible] tur non tangibilia ista, in quibus difficilis est passio, aut quod [illegible] est aequalis propter potentiam existentem in eis, quia sunt [illegible] aliquo modo. Cum igitur potentia dicatur his modis, potens [illegible] uno modo illud, quod habet principium motus, aut transmutationis in alio, secundum quod est aliud. Et alio modo dicitur potens illud, quod habet potentiam talem, quae aliquius est, quod est aliud. Et [illegible] quod habet potentiam, ut transmutetur in aliquid, aut in peius aut in melius quod enim corrumpitur, existimatur esse potens ad corrumpi. & nisi hoc esset, non corrumperetur, si nisi haberet hanc potentiam, sed tamen habet aliquam dispositionem, & causam, & principium [illegible] recipiat talem passionem & forte existimatur esse secundum hanc [illegible] dispositionem, quia habet aliquid, aut quia forte habet privationem illius. Et cum non esse ipsum est esse aliquo modo, omnia igitur habent aliquid ex quo, dicuntur modo aequivocationis, & per quod dicuntur potentia. Non enim dicitur quod aliquid habet [illegible] nem nisi in tempore, in quo possibile est ut sit illa privatio [illegible] haberet potentiam illam, tunc dicitur habere aliquid [illegible] rumpens aliud. Et etiam omnia ista accidunt, quae accidunt [illegible] neratio, aut non generatio, aut bonitas generationis. illa enim potentia est in rebus inanimatis, sicut in instrumentis. dicimus enim quod quaedam instrumenta, v.g. illud, quod lyra loquitur, & quaedam non loquuntur, cum non fuerint boni soni, quod impotentia est privatio potentiae. Et infirmum, quod est simile dicto, aut modo universali, est illud, quod habet naturam recipiendi generationem, & in tempore in quo habet naturam recipiendi. non enim sunt similia formatio, dicitur quod impotentia est puerum generare, & castratum. Et etiam utraque potentia habet impotentiam oppositam in istis illis, quae moventur tantum, & [illegible] per quam fit motus melior. Et secundum impotentiam dicuntur [illegible] non habere potentiam & dicuntur res alio modo potentes, & [illegible] tentes. dicitur enim impotens illud, cuius contrarium est verum necessario, ut diametrum esse symetrum costae, non habet potentiam, quia hoc est falsum, suum autem contrarium non solum [illegible] est verum, sed necessarium. symeter igitur non est tantum falsum, sed falsum necessario. Et contrarium huic est potens, & non est necessarium [illegible] huic est falsum. quoniam, si hominem sedere est potentia, non [illegible] necessarium tamen, ergo non sedere est falsum. Potentia igitur [illegible] fiunt alio modo falsum, quod non est necessarium & alio modo [illegible] est esse verum & alio modo illud est possibile verum. [illegible] transumptionis in Geometria potentiae. Ista igitur dicuntur [illegible]

A ... potentia. Quae aūt dicuntur in potentia omnia dicunt in respectu ... principii transmutationis in alterum, secundum q est ... Alia enim dicuntur potentia, quia quaedam habet tale po- ... & quaedam non: & quaedam habent illam potentiam, ... De similiter illa, quae non habent potentiam. Definitio ... est primae potentiae, est principium transmutationis in alio ... secundum quod est alterum.

[illegible]

Passiva per accidens pōt ...

B [illegible]

Potentia quinque modis dicitur.

C [illegible]

Potentia dī quinque modis.

Oppositorū est eadē disciplina.

Impotentia dī multis modis.

[illegible]

[illegible]

Potentia in c. commenti est transmutatione, sed in actiuis multis [illegible] vero.

q possibile est inuenii [illegible]. D. A. [illegible] alio modo [illegible] [illegible], que inueniuntur in impossibili, [illegible] alio modo [illegible] [illegible] & potentia non est vere [illegible] in possibilibus [illegible] non [illegible] transmutationibus. D. A. [illegible] [illegible] mentis, non [illegible] [illegible] transmutantur [illegible] [illegible] in rei veritate. Licet mobilia, omnia [illegible] secundum [illegible] est hoc nomen potentia in hoc genere principaliter, & est principium [illegible] quod [illegible] est agens in aliud, [illegible] secundum q aliud. [illegible] dicit potentiam, & [illegible] potentia [illegible], que est de rebus, que [illegible] [illegible], dicitur, quia [illegible] [illegible] in aliis [illegible] potentia [illegible] agens. & est hoc nomen impotentia de rebus, que [illegible] [illegible] que carent potentia vero. & est potentia [illegible] [illegible] potentiam agendi secundum q opponitur [illegible] [illegible] & quedam habent [illegible] potentiam secundum q opponitur & [illegible] q hec [illegible] potentia & impotentia, que [illegible] [illegible] hoc, q habent in se aliquid ex eo, de quo dicitur nomen [illegible] secundum q est aliud, & [illegible] aliud. D. A. De [illegible] quam [illegible] est, & c. A. [illegible] vero, [illegible] prius omnibus [illegible] de quibus dicitur hoc nomen potentia [illegible] dicitur q est principium transmutationis in aliud, secundum q est aliud.

Caput Decimumtertium. De Quanto.

Vide Auer. in Epi. Tra. [illegible] de accidente. Vide [illegible] [illegible] hoc aliqd.

Quantum dicitur, quod est in ea, que insunt diuisibile, quorum vtrumque, aut singulum vnum quid, & hoc quid aptum est esse. Multitudo igitur quantum quid, si numerabile est, magnitudo vero, si mensurabilis. Dicitur autem multitudo quidem, que potentia diuisibilis est in non continua, magnitudo vero, que in continua. Magnitudinis autem, que quidem ad vnum continua est, longitudo: que vero ad duo, latitudo: que autem ad tria, profunditas est. Horum autem multitudo quidem finita numerus, longitudo vero linea, latitudo autem superficies, profunditas vero corpus est. Item alia per se quanta quedam dicuntur, alia secundum accidens, vt puta linea quidem quantum quoddam per se est, musicum vero secundum accidens. Eorum vero, que per se sunt, quedam secundum substantiam sunt, vt linea quantum quiddam, in definitione namque, quod quid est dicenti, quantum quoddam inest. quedam passiones, & habitus huiusmodi substantie sunt, vt multum & paucum, longum & breue, latum & angustum, profundum & humile, graue, & leue, & cetera que huiusmodi. Sunt autem magnum etiam & paruum, maius & minus, tum secundum se, tum ad se inuicem dicta quanti per se passiones. transferuntur autem & ad alia ista nomina. Eorum autem, que secundum accidens dicuntur quanta, quedam dicuntur ita dici, vt predictum est, quod musicum, & album quantum, eo q illud, cui insunt, quantum quid est. Quedam, vt motus & tempus. & hec enim quanta quedam & continua dicuntur, eo q illa diuisibilia sunt, quorum hec sunt passiones. dico autem non quod mouetur, sed quo motum est. etenim quoniam illud quantum est, & motus est quantus, tempus autem, propter illum.

A Dicitur quantitas illud, quod dividitur in ea, quae sunt in eo, quorum unumquodque, aut utrumque habet naturam, ut sit aliquid unum. Et est multitudo quantitas illud, quod numeratur: & magnitudo quantitas illud, quod mensuratur aliqua mensura. Et dicitur multitudo illud, quod dividitur secundum [illegible] in res [illegible]: magnitudo autem est illud, quod dividitur in res continuas. Et magnitudo continua secundum unam partem est longitudo, & secundum duas est latitudo, & secundum tres est profundum. Et multitudo finita ex istis rebus finitis est numerus, & longitudo etiam linea, & latitudo in superficie, & profundum in corpore. Et etiam quantitatum quaedam dicuntur per se, & quaedam per accidens, verbi gratia, quod linea est quantitas per se, musicus autem per accidens. Et quae dicuntur per se, quaedam est substantia, sicut linea. est enim quantitas in definitione, quae significat quid sit aliqua quantitas, & quaedam sunt passiones, & dispositiones talis substantiae, sicut multum & paucum, & longum & breve & latum & strictum, & profundum & [illegible], & leve & grave, & alia similia. Et etiam magnum & parvum, & maius & minus, dicuntur esse passiones quantitatis per se, cum secundum [illegible] referantur. per se autem ista sunt nomina, quae [illegible] & de aliis etiam. Quantitatum autem, quae dicuntur per accidens, quaedam dicuntur sic, sicut dicimus quod musicum est quantitas, & album etiam. illud autem, cuius sunt, habet aliquam quantitatem. & quaedam dicuntur sicut motus & tempus. ista enim dicta sunt quantitates continuae, illa enim, quorum istae sunt passiones, dividuntur. & dico non motum, sed quod movetur. quoniam, quia illud est quantitas, & motus etiam est quantitas, et tempus etiam propter motum.

Cum [illegible] de substantia, hoc in loco quanti multiplicem [illegible] exponit, & primo quid quantum sit, & dicit quantum est illud, quod divisibile est in ea, quae insunt, quorum utrumque, aut singulum [illegible] et habet [illegible], ut sit aliquid unum & haec definitio [illegible] 18 Definitio quanti.

C [illegible] continuum, & [illegible] quantitatum [illegible] in partes indivisibiles [illegible] numerus [illegible] in partes divisibiles & est [illegible] magnitudo est. Multitudo enim quantitas discretum [illegible] per [illegible] numerabilis. Magnitudo vero quantitas continua [illegible] magnitudo in partes continuas mensurabilis sit. Haec igitur est differentia [illegible] quantum discretum sit numerabile, continuum vero mensurabile & ideo [illegible] in partes indivisibiles dividitur, numerus est: & omne illud, quod in [illegible] dividitur, magnitudo est. Deinde enumerat species magnitudinis, & [illegible] magnitudo, quae una ex parte continua est [illegible] linea est, quae in longitudine [illegible] vero ex duabus latitudo* est, quae in longum & latum [illegible] superficies appellatur. At ea, quae ex tribus partibus continua est [illegible] quod ex his tribus dimensionibus constat, sine quibus corpus esse [illegible] superficies, vero duas [illegible] dimensiones habet [illegible] latum, & longum [illegible] vero unam tantum habet dimensionem, ac quod linea est magnitudo longa [illegible] superficies vero est magnitudo longa, & lata, sine profunditate. Corpus vero est magnitudo longa, lata, & profunda. Quantum [illegible] modo [illegible] in quantum per se, & in quantum per accidens, quantum vero Quod numerabile, quod ue mensurabile sit. * Latitudo p superficie. Quantum per se, & p accidens diuisio.

[illegible]

[illegible] **A** [illegible] [illegible] quantitatis per se, dicitur [illegible] [illegible] Et [illegible] [illegible] motus [illegible] quantitas [illegible] [illegible] per se, & [illegible] passiones [illegible] quanti, [illegible] motus [illegible] est quantitas [illegible] **B** [illegible] in praedicamento quantitatis [illegible] speciem [illegible] quantitatis.

[Margin notes: 1. [illegible] & 4. [illegible] Quale [illegible] Zim. [illegible] Quo modo, & [illegible] Vide 4. Phy. [illegible] 4. Phys. [illegible] Documētū. Vid de loco 6. Phy. 37.]

Caput Decimumquartum. De Quali.

Quale dicitur uno modo differentia substantiae, veluti quale animal homo, quoniam bipes, equus vero quadrupes. & circulus qualis quaedā figura, quoniā absque angulis est, tanquam differentia, quae secundum substā[illegible] qualitas sit. uno itaque modo qualitas dicitur substantiae differentia. Alio, ut immobilia, & mathematica, veluti numeri ut quales quidam sunt, ut qui compositi, & non solum, qui ad unum [illegible] sed quorum imitatio superficies & solidum. hi autem sunt, **C** qui toties quanti, aut quoties quanti quoties. & omnino quod in substantia praeter quantum extat. substantia namque cuiusque est quod [illegible] [illegible] non quod bis, vel ter, sed quod semel. sex namque semel sex. Alio, quaecunque substantiarū, quae moventur passiones, ut calor & frigiditas, albedo & nigredo, gravitas & levitas, & quaecunque talia, secundum quae dicuntur alterari corpora, ipsis mutatis. Item, secundū virtutē & malitiā, & omnino bonū & malū. Fere itaque secundū duos modos dici potest ipsum quale, & horū unus maxime propriū. prima enim qualitas substantiae differentia est. huius autem pars, & quae in numeris qualitas. differentia enim quaedam substantiarum est, sed aut non motorū, aut non prout mota. haec autem passiones motorū, quae moventur, prout moventur sunt, & motionum differentiae. Virtus autem, & malitia passionum quaedam partes sunt. differentias enim motionis, & actionis quasdam manifestant secundū quas be-

[Margin notes: Vide Auer. in Epi. Tra[illegible] [illegible] de accidēte. Sex semel, sex sunt.]

ne, vel male agunt, aut patiuntur ea, quæ in motu sunt. Quod enim [illegible] hoc modo potest moueri, aut agere, bonum: quod vero illo [illegible] & contrario, prauum. Maxime autem bonum & malum significant qualitatem in illis, quæ animata sunt, & in illis maxime, quæ habent electionem.

Qualitas dicitur vno modo illud, per quod differt substantia, sicut dicimus quod homo est animal quale, & equus dicitur sic etiam, & si circulus fuerit a modo quæ est qualitas figuræ circuli, dicimus quod est figura sine angulo. & illa est qualitas, per quam differunt substantiæ. qualitas igitur dicitur quoque vno modo, secundum quod [illegible] est de alietate substantiæ. & etiam dicitur alio modo, sicut ea, quæ non mouentur, & mathematica etiam, sicut numeri. dicuntur enim qualitates aliquæ, sicut compositi, & qui non sunt secundum [illegible] dispositionem tantum, sed qui assimilantur superficiei planæ, & corpori. illi igitur sunt qualitates in quantitatibus, vel quantitates in qualitatibus. & vniuersaliter quantitas quæ est in substantia. Substantia enim cuiuslibet illud, quod est, est semel, verbi gratia sex non est bis tres, sed semel sex. & etiam omnes passiones mobiles, sicut caliditas & frigiditas, & albedo & nigredo, & leuitas & grauitas, & cetera, de quibus dicuntur, & omnia, per quorum transmutationem [illegible] transmutantur corpora, & quæ attribuuntur studiositati et prauitati, & vniuersaliter bono & malo. Qualitas igitur fere dicitur duobus modis, quorum vnus est verum quale. igitur primum differt a substantia, [illegible] tas, quæ est in hominibus, est pars earum. sunt enim aliquæ [illegible] tiones substantiarum immobilium, secundum quod sunt immobiles, [illegible] sus igitur sunt res mobiles, secundum quod sunt mobiles, & [illegible] tarum. Et studiositas & prauitas sunt aliquæ pars passionum, quia [illegible] faciunt differentias motus & actionis, & per illas agunt aut patiuntur modo bono aut malo illa, quæ sunt in motu. Quod enim illo modo, quo habent potentiam vt moueantur aliquo motu, aut vt agant aliqua actione, est bonum: & quod contra mouetur contrario, est malum. Et in maiori parte bonum & malum significant qualitatem in animatis, & illorum in maiori parte in eis, quæ habent voluntatem.

19 Diuersitas de sermone Arist. de qualitate hic, & in lib. prædicam.

Primũ significatũ qualitatis.

NVnc incepit ad qualitatem [illegible], & dicendum quod [illegible] nat. Sed non vult hic Arist. de speciebus qualitatis [illegible] dicamenta, sed [illegible] vult ostendere [illegible] nomen qualitas significat. & propterea hic [illegible] differentia [illegible] substantiarum sunt qualitates, & qualitas dicitur multis modis. Primo modo dicitur de illis, secundum quam substantiæ differunt ad inuicem [illegible] bus, & speciebus substantialibus, vt homo differt a planta per animal, [illegible] est in eo qualitas qua differt a planta, & ab aliis & in hoc genere [illegible] omnes differentiæ substantiales specierum [illegible] specierum, [illegible] dum genera, [illegible] secundum [illegible] [illegible] dicit hic [illegible] differentiæ substantiales, per quas aliquid differt [illegible] substantialiter [illegible] differentia [illegible] definitionem substantiæ [illegible]

Circularis qualitas. [illegible] de circulo, quia est circularis: respondemus quod est figura [illegible]

[illegible]

Numeri superficiales, & solidi.

Tertiũ significatũ.

[illegible]

[illegible]

Tertius modus. Qualitates passiuae [illegible]

[illegible]

Caput Decimumquintum. De Ad aliquid.

Vide Aue. [illegible]

AD aliquid dicuntur quaedam, ut duplum ad dimidium, & triplum ad tertiam partem, & omnino multiplex ad multiplicati partem, & excedens ad excessum. Quaedam, ut calefactiuum ad calefactibile, & sectiuum ad sectibile, & omnino actiuum ad passiuum. Quaedam, ut mensurabile ad

[illegible], & scibile ad scientiam, & sensibile ad sensum. Dicuntur autem pri
A [illegible] secundum numerum, aut simpliciter, aut determinate ad eos,
aut [illegible] ad unum, utputa duplum quidem ad unum numerum determinatum, mul
[illegible] vero secundum numerum ad unum, non tamen determinatum, ut hunc
[illegible] sesquialterum vero ad subsesquialterum secundum numerum
[illegible] determinatum; superpartiens autem ad suppartientem se-
[illegible] indeterminatum, sicuti multiplex ad unum. excedens autem ad
[illegible] indeterminatum secundum numerum. numerus n.
[illegible], secundum vero incommensurabilem numerum di-
[illegible] ad excessum tantum est, & ultra hoc vero, indeter-
[illegible] est, quodcunque .n. contingit, est aut aequale, aut non aequa-
[illegible] itaque ad aliquid omnia secundum numerum dicuntur, & numeri
[illegible] sunt. Et adhuc aequale, simile, & idem secundum alium mo
[illegible] unum tamen omnia dicuntur. Eadem .n. sunt, quorum substan-
[illegible] una. Similia vero, quorum qualitas una. Aequalia autem, quorum quan
[illegible] ipsum vero unum numeri principium, & mensura, unde haec
B [illegible] ad aliquid dicuntur, secundum numerum quidem, non tamen eo-
[illegible] modo. Activa vero, & passiva secundum activam & passivam poten
[illegible] & potentiarum actiones, utputa calefactivum ad calefactibile, quo-
[illegible] potest, & rursus calefaciens ad id, quod calefit, & secans ad id,
[illegible] secatur, ut agentia. Eorum autem, quae secundum numerum sunt, non
[illegible] actiones, nisi quemadmodum in aliis dictum est, sed secundum motum
[illegible] non existunt. Eorum vero, quae secundum potentiam, etiam secundum
[illegible] dicuntur ad aliquid, veluti quod fecit, ad id, quod factum
[illegible] quod facturum est, ad id, quod faciendum est. Sic .n. pater quoque
[illegible] dicitur: hic .n. fecit, at illud passum quid est. Item quaedam
[illegible] potentiae dicuntur, ut impossibile & quaecunque ita dicun-
[illegible]. Quaecunque igitur secundum numerum, & potentiam
[illegible] dicuntur, cuncta sunt ad aliquid, eo quod ipsum, quod est alic-
[illegible] ipsum, quod est, sed non eo quod aliud ad illud. Mensurabile
C [illegible], & intelligibile, eo quod aliud ad illud dicitur. Nam in-
[illegible] significat quod eius est intellectus. Non est autem intellectus
[illegible] intellectus est. idem enim profecto bis dictum esset. Si-
[illegible] visus est, non cuius est visus (etsi verum est
[illegible]) sed ad colorem, aut aliquid aliud tale. illo vero modo bis
[illegible], quod visus est, cuius est visus. Eorum igitur, quae per se
[illegible] dicuntur, quaedam ita dicuntur, quaedam si genera eorum ta
[illegible] Medicina est eorum est, quae ad aliquid sunt, quoniam
[illegible] scientia videtur eorum esse, quae ad aliquid sunt. Item
[illegible], quae ad aliquid dicuntur ea, quae illa habent, ut aequalitas,
[illegible] ipsum aequale & similitudo, quoniam & ipsum simile. Alia
[illegible] vero secundum accidens dicuntur, ut homo aliquid, quoniam
[illegible] duplo esse. hoc autem eorum est, quae ad aliquid sunt. aut
[illegible], similiter accidit duplo, & albo esse.

Quędam dicuntur relatiua, sicut duplum ad dimidium, & [illegible] ad subtriplum, & omne quod multiplicatur multotiens ad [illegible] & numerus, quod multiplicatur multotiens, & est sicut [illegible] perius ad illud, quod est magis superius. Et quędam dicuntur [illegible] calefaciens ad calefactum, & abscindens ad abscisum, & [illegible] ad patiens. Et quędam, sicut mensuratum ad mensuram, & [illegible] scibile ad scientiam, & sensatum ad sensum. Primum autem relatiuorum [illegible] per modum numeri, aut illud, quod est modo simpliciter, aut [illegible] & per illud refertur ad illa, aut ad unum, sicut duplum ad [illegible] est numerus terminatus, numerus autem multiplex non est [illegible] ad unum terminatum sicut illud, & illud terminatum [illegible] est aut duplum, multiplex autem superparticulare non est [illegible] totum enim & dimidium ad totum dimidium, & numerus ad [illegible] tum est terminatum, totum autem & pars ad dimidium [illegible] est terminatum, sicut multiplex ad unum superius autem ad [illegible] perius modo ratiocinandi non est terminatum secundum [illegible] numerus enim est ęqualis, & illa dicuntur secundum [illegible] ęqualem & superius ad magis superius, sicut illud ad illud [illegible] minatum, quia est unum duorum, quod est eis comprehendens, [illegible] ęquale, aut non ęquale. Omnia igitur ista relatiua dicuntur [illegible] merum, & per accidentia numeri etiam. Et dicitur etiam [illegible] ęquale, & simile, & idem. Sunt igitur eadem omnia enim ista [illegible] tur secundum unum modum, quia conueniunt in aliquo. Sunt [illegible] dam igitur eadem, quia substantia eorum est una. Et similia, quorum qualitas est una. Et ęqualia, quorum quantitas est una. Et [illegible] principium numerorum, & mensura eorum. Omnia igitur ista [illegible] tur relatiua, sed non eodem modo. Actiua autem & passiua per [illegible] tentiam actiuam & passiuam, & actionem potentiarum, sicut ca[illegible] ctiuum ad illud, quod calefacit, quia possibile est calefacere [illegible] lud, quod calefacit, & abscindens ad illud, quod abscinditur [illegible] autem modum numeri non habent actiones, nisi secundum [illegible] dictum in aliis. Actiones enim, quę non sunt per motum, non habent. Et dicuntur relatiua illa, quę sunt secundum tempus, ut agens ad [illegible] tiens & illud, quod agit, ad illud quod patietur, & sic dicitur [illegible] est pater filii, pater enim quoddam enim est agens & patiens [illegible] Et etiam quędam dicuntur de eo, quod caret potentia, sicut illud [illegible] non habet potentiam, & omnia, quę dicuntur similiter, sicut [illegible] inuisibile. Omnia igitur relatiua, quę dicuntur modo numeri & [illegible] tentię, sunt relatiua, quia essentia eorum dicitur ad aliquid, & [illegible] quia illud aliud dicitur ad illa. Mensuratum autem, & intelligibile, & scitum dicitur relatiuum, quia ad illud dicitur aliud aliquid [illegible] dicit enim significat habere intellectum. Et intellectus non est [illegible] ciuus ad illud, quod est intellectus quoniam, si hoc diceretur, [illegible] diceretur bis, & similiter, si uisus est uisus ad aliquid, non est [illegible]

[illegible] & si sic sermo est verus, sed dicitur respectu coloris, aut
A quod aliquid tale. Secundum hoc autem idem dicetur hic, aut illud, [illegible] Et relationum, quae dicuntur per se, quaedam dicuntur [illegible] & quaedam dicuntur, quia sunt genera talia, sicut Medici- [illegible] relativa, quia suum genus, quod est scientia, [illegible] & etiam omnia, quae sunt in eis. Et dicitur relativum, [illegible] quia aequale & consimilia propter similitudinem. Et [illegible] est quod dicitur modo accidentali, sicut homo, qui est [illegible] quia accidit ei esse duplum alicuius, & hoc est relatiuorum [illegible] album accidit eidem ut sit duplum, & album etiam.

[illegible]

Ad aliquid multipliciter dicitur.

Alia divisio.

B [illegible]

Relatio est respectus unius ad aliud.

Quot modis unum est ad aliud dicitur.

Quot modis est relativum per se, & quot modis secundum accidens.

C [illegible]

Ex parte quot modis.

[illegible]

[illegible]

Expõ. annû alio primo.

[illegible]

Expõ. ſcdi modi.

In numero est & actio, et passio. Vide 4. Ph.

[illegible]

Expõ. terti modi.

[illegible]

[illegible] Relatio est duobus modis.

[illegible] Modi speciei.

[illegible] Docendi.

[illegible]

Caput Decimumsextum. De Perfecto.

Perfectum dicitur uno quidem modo, extra quod nō est ullam accipere particulam, ut patra tēpus ipsum, unius-cuiusq; perfectum est, extra quod non est ullum accipere tempus, quod pars huius temporis sit. Et quod secundum virtutem & quod est bene, non habens [illegible] ad genus, ut perfectus medicus, & perfectus tibicen, cum secundum propriæ virtutis speciem in nullo deficiunt. Sic etiam in [illegible] dicimus calumniatorem perfectum, & furem perfectum, quoniam etiam bonos eos appellamus, ut furem bonū, & calumniatorem bonum. Virtus quoq; quædam perfectio est: unumquodque namque tunc perfectum est, omnisque substantia tunc perfecta, cum secundum speciem propriæ virtutis nulla desit particula [illegible]

Vide Auer. in Epi. Tra. [illegible]

Nota hic da [illegible] [illegible] [illegible]

magnitudinis naturalis. Item, quibus finis studiosus est, ea [...]
dicuntur, omnes secundum quod habent finem, perfecta [...]
Quare etiam finis ultimum quippiam est, ad prava quoque [...]
ferentes, dicimus perfecte interemptum esse, & perfecte [...]
cum nil corruptioni, aut mali desit, sed in ultimo sit. propter [...]
etiam metaphorice dicitur finis, quoniam ultima. finis autem [...]
cuius gratia, ultimum. Quaecunque igitur per se perfecta dic[...]
tam dicuntur. Quaedam, eo quod secundum bene in nullo de[...]
nec habent in aliquo genere excellens, nec est quicquam extra [...]
dam, eo quod omnino in unoquoque genere excellens non habent [...]
quicquam est extra. Caetera vero iam secundum ipsa, eo quod [...]
se faciant, aut habent, aut conveniunt, aut tali aut aliquo [...]
ad ea, quae primo dicta sunt, perfecta dicuntur.

Perfectum dicitur uno modo illud, quod impossibile est [...] quam partem omnino extra illud. Sicut tempus, tempus [...] dicitur consimiliter est illud, quod impossibile est venire [...] quod tempus, quod sit pars illius temporis. Et similiter [...] habens studiositatem, & quod dicitur modo bonitatis, quando [...] habet dignitatem super genus, sicut dicitur medicum perfectum [...] sicut perfectum, cum non habuerint diminutionem in modo [...] naturae propriae. Et secundum hunc modum dicimus in rebus [...] secundum transumptionem sermonis. dicimus enim [...] fectum & latronem perfectum, quia vocamus eos nomine [...] tis. & etiam bene dicimus quod iste est bonus latro, & bonus [...] Unumquodque igitur omnium rerum perfectarum, & [...] tis dicuntur perfecta, quando non diminuuntur in modo illo [...] sunt aliqua pars omnino. Et etiam dicuntur perfecta illa, quae [...] perfectionem nobilem. sunt enim perfecta per suam perfectionem [...] Perfectio igitur est aliquis finis per suam transumptionem a rebus [...] lis & dicitur quod aliquis corrumpitur perfecta corruptione, & de[...] struitur perfecta destructione, quando de corruptione nihil de[...] tur, sed est valde malum. & ideo dicitur corruptio modo [...] nis perfectio, quia utraque est finis. perfectio igitur, & illud, [...] quod fit aliquid, sunt fines. Et quae dicuntur perfecta per se [...] hos modos dicuntur. Quaedam, quia non diminuuntur aliquid [...] de bonitate, neque in eis est magis extra, & nihil invenitur [...] Et quaedam modo universali, ita quod in eis non est [...] unoquoque genere, & quibus nihil est extra. Alia autem [...] secundum hunc modum, aut quia agunt aliquid tale, aut quia habent, aut quia aequiparantur, aut quia dicuntur aliqua alia proportione, quae attribuuntur ad illa, quae dicuntur perfecta primo modo.

16 Perfectum multiplex dic. — Perfectum dicitur similiter multis modis: uno quidem modo dicitur perfectum illud, cuius esse non deficit, sicut esse [illegible] secundo modo dicitur perfectum quod quantum nulla pars deest, ut homo, qui dicitur perfectus, quia nulla p[...]

[illegible]

Perfectum transsumptiue dr in malis.

[illegible]

Primus modus.

1. Cœli.

Secundus.

[illegible]

Perfectio ... ex perfectione in magnitudine, & in qualitate.

2. Phy. 23.

[illegible]

[illegible]

Quod primi principii est simpliciter perfectio [illegible]

[illegible]

Capu Decimumseptimum De Termino.

* Extremum.

Terminus * dicitur, quod ultimum cuiusque est, extra [illegible] nihil est accipere primum, & intra quod omnia [illegible] Et quod magnitudinis forma, aut magnitudinem [illegible] tia. Et finis cuiusque: talis vero est, ad quod motus [illegible] & non a quo. quandoque autem ambo, & a quo, [illegible] quod. Et cuius causa. Et substantia uniuscuiusque, & quod quid erat [illegible] unicuique; cognitionis enim hoc terminus est: quod si cognitionis, [illegible] est. Quare patet quod quoties dicitur principium, toties etiam term[illegible] & adhuc amplius, principium namque terminus quidam: sed non o[illegible] nis terminus principium.

Dicitur finis illud, quod est ultimum uniuscuiusque rerum, & [illegible] nihil extra invenitur ut sit primum, & quod est primum, & [illegible] tes eius sunt intus. Et quod est forma magnitudinis, aut habentis ma[illegible] tudinem. Et complens motum cuiuslibet rei. & scilicet illud, ad quod [illegible] motus, & non illud ex quo est motus. Et forte utrunque, & illud ex [illegible] & illud ad quod. Et etiam illud, propter quod. Et substantia un[illegible] iusque rerum, & etiam quod significat essentiam cuiuslibet, hic [illegible] est finis cognitionis. & quod est cognitionis, est etiam rei. Decla[illegible] est igitur quod secundum numerum modorum principii dicitur etiam [illegible] finis, & magis etiam. principium enim est aliquis finis, & hoc in [illegible] non dicitur semper omnibus modis.

18 Finis quid.

[illegible]

Terminus ad quem finis magis, quam a quo dicitur.

[illegible]

[illegible] & dicitur etiam finis terminus ad quem est motus, [illegible] ad usum, sive ad argumentum, sive ad [illegible]. [illegible] ut Deus in abstractis, & homo in concretis. & [illegible] quidditas enim est finis cum cognitione, & [illegible].

A [illegible] — *Finis, in quo naturaliter quidditas est* [illegible]

[illegible] dicitur multis modis. Dicitur enim finis in visibus [illegible], & sicut sunt visibus superficierum, [illegible] D. [illegible] quo nihil [illegible] primum rei [illegible] & [illegible] sunt intra ipsum, & [illegible] omnium [illegible]. D. Et quod est forma, & c. [illegible] forma est finis [illegible] quod [illegible] ex materia & forma [illegible] forma hominis est [illegible] hominis, qui componitur ex materia & forma. D. Et [illegible], ad quod cum [illegible] & [illegible] hoc nomen finis dicitur [illegible]. D. Et etiam illud propter quod, & c. & [illegible] causa propter [illegible] est definitio, quae est [illegible] & substantia rei, & [illegible] substantiam [illegible]. Definitio enim est finis in cognitione, & esse, [illegible] & hoc [illegible], & quod est [illegible]. D. Et. Dicitur enim [illegible] principium, dicitur enim hoc nomen finis, [illegible] & cum hoc [illegible] modo [illegible], quod [illegible] principium. D. Et hoc [illegible] & [illegible] communiter omnes [illegible], de quibus [illegible] multiplicem.

B [illegible]

1. Com. 15. [illegible] & [illegible].

[illegible] compositum.

Definitio est finis in cognitione. [illegible] 1. de Anima [illegible] principium, [illegible].

Caput Decimumoctavum. De Secundum quod.

Secundum quod multipliciter dicitur. Uno modo, forma & substantia cuiuslibet rei, ut secundum quod bonus, ipsum bonum. Alio, in quo primo fieri aptum est, ut color in superficie. Quod igitur primo dictum est

C secundum quod ipsa forma est, secundo vero, tanquam materia, & primum cuiusque subiectum. Et omnino ipsum secundum quod, toties dictum erit, quoties dicitur causa. Secundum quod enim venit, aut qua causa venit dicitur. & secundum quod paralogizatum, aut syllogizatum est, & quae syllogismi, aut paralogismi causa est. Item secundum quod dicitur, quod secundum positionem, ut secundum quod stetit, aut secundum quod vadit. Etenim haec omnia positionem & locum significant. Quare & secundum se multipliciter ut dicatur necesse est. Uno namque modo secundum se est quod quid erat esse cuilibet, ut Callias, & quod quid erat esse Calliae. Alio vero, quaecunque in eo quod quid est insunt, utputa Callias secundum se animal est, in ratione enim animal inest. Callias enim quoddam animal est. Item si in subiecto primo susceptum est in aliquo sui, utputa superficies alba secundum se, & homo secundum se vivit: anima namque pars quae-

Vide Aver. in Epi. Tra. 1. de [illegible] [illegible].

dam hominis est, in qua prima ipsius vita est. Item nulla [illegible] aliqua alia causa. hominis namque multae causae sunt [illegible] tamen secundum se homo est homo. Item quaecunque [illegible] talium, quare quod * separatum est secundum se est.

* a.l. coloratum,

Quod est per se dicitur multis modis. Uno modo dicitur [illegible] substantia cuiuslibet rei sicut dicimus per se hominem illud, [illegible] num. Et alio modo illud, in quo est aliquid primo natura [illegible] lor in superficie. Illud igitur, quod primo dicitur per se, est [illegible] dicitur per formam & dicitur secundo modo materia [illegible] cuiuslibet. Et universaliter illud, quod est per se, & causa [illegible] in essentia dicitur enim ad quam essentiam facit hoc, & [illegible] fecit hoc & etiam dicitur ad quam essentiam non concludit [illegible] conclusionem, & dicitur quae est causa vere conclusionis [illegible] ra. Et etiam dicitur per se illud, quod est situm per se, sicut [illegible] aut ambulans omnia enim ista significant locum aut situm. Manifestum est igitur quod illud, quod est per se dicitur multis modis [illegible] mo enim dicitur per se illud, quod significat quidditatem [illegible] rei, sicut dicitur quod Callias est per se, in sua definitione [illegible] vivum, & Callias est aliquod vivum. Et etiam alio modo est [illegible] aliquam apparentis primo, sicut superficies, quae est alba per [illegible] mo est vivus per se, quia anima est aliqua pars hominis, & haec est [illegible] ea propria. Et etiam illud, quod non habet aliam causam [illegible] hominis sunt multae, & vivum, & bipes sed causa eius per se [illegible] quod est homo est homo. Et etiam quae sunt eiusdem * subiecti [illegible] nitate est enim humanitas sicut generans per se.

* Illa tamen est superficies [illegible] est ex [illegible] sicut, est ex [illegible], ex positione.

21 Quot sunt modi per se.

Illud, quod est per se dicitur multis modis: uno modo dicitur illud, quod est [illegible] per suam substantiam, sicut dicimus per se hominem illud, quod est [illegible] & substantiam, quare substantia est homo per se. Et dicitur per se [illegible] quando aliquid existit in alio per se, [illegible] per se, & in corpore [illegible] per se. [illegible] dicitur similiter aliquid situm per se, quando per [illegible] quando per suam substantiam [illegible] est [illegible] per se, & [illegible] est per se [illegible], & homo est [illegible] per se & [illegible] compositum est per se per suam materiam, & per suam formam, [illegible] dicitur per se illud, quod in eo causam [illegible] vel causa ad cuius essentiam facit [illegible] non concludit conclusionem [illegible] conclusio vera [illegible] & [illegible] illud [illegible] quod in [illegible] est [illegible] per se, [illegible] & quaedam dicuntur habere situm per se in loco [illegible] Quod per se dicitur multis modis: dicitur etiam per se illud, quod [illegible] quidditatem ipsius rei, sicut genus & differentia, [illegible] & similiter dicitur per se etiam, quod existit in alio & hoc [illegible] modo, qui est aliquod in alio sine medio, ut color in superficie, [illegible] color in corpore, & sicut exemplo manifestum est in accidentibus, [illegible] est in substantia, ut in homine, qui habet vitam, & corpus superficiem [illegible] & illa duo dicuntur esse per se [illegible] modo, sed alio modo, est [illegible] & superficiem coloratam dicitur [illegible] aliquid existens per se illud, in [illegible] est aliqua alia causa homo enim & [illegible] non [illegible] per [illegible] quae habent multas causas, [illegible], propter quam homo per se causa, [illegible]

Ut significatio quidditatis est per se.

[illegible]

Caput [illegible]. De Dispositione.

Dispositio dicitur ordo partes habentis, aut se[illegible] cum, aut secundum potentiam, aut secund[illegible] positionem enim quandam esse oportet, sicut dispositionis nomen significat.

Sicut autem dicitur in habente partes secund[illegible] [illegible] secundum locum, aut secundum potentiam, [illegible] secundum [illegible] habere [illegible] aliquid sicut [illegible]

24 Dicit, quod [illegible]

Quae habitu [illegible], & quae non. [illegible]

Dicit [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible]

Caput [illegible]. De Habitu.

Habitus autem dicitur uno modo, tanquam quidam [illegible] tis, & habiti actio, sicut actio quaedam aut motus [illegible] cum hoc quidem faciat, illud vero fit, [illegible] ita & habentis vestem & vestis habitae est medius [illegible] nus. Hunc itaque habere [illegible] quod non contingit habere [illegible] in infinitum enim progrederetur, si habiti esset habere [illegible] Alio modo habitus dicitur dispositio, secundum quam bene [illegible] le disponitur dispositum, & aut secundum se, aut ad aliud, ut [illegible] quidam habitus est, dispositio etenim talis est. Item habitus dicitur [illegible] talis dispositionis [illegible] partium quoque virtus quidam [illegible]

Dispositio di[illegible] uno modo, quod aliqua actio [illegible]

[illegible]

[illegible] 21

Dispositio multis modis dicitur,

D[illegible] dispositio, quae est actio media, [illegible] dicitur actio, & respectu patientis dicitur passio [illegible] Alio modo dicitur dispositum [illegible] dispositionem [illegible] quod [illegible] vel patiendum, ut [illegible] ad bene [illegible] est de prima specie qualitatis [illegible] dispositio [illegible] bonae habi- [illegible]

Dispositio dicitur multis modis. [illegible] in ali- [illegible] Primus modus. Patet de Generat. [illegible] Secundus. [illegible] Tertius est dispositio multorum & homogeneorum. [illegible] compositio est in positione partium [illegible] Vide [illegible] Vide [illegible]

Caput Vigesimumprimum. De Passione.

C

Passio dicitur uno quidem modo qualitas, secundum quam alterari contingit, ut album & nigrum, dulce & amarum, grauitas & leuitas, & quaecunque alia similia. Alio vero horum actiones, & iam alterationes. Item harum magis, quae nociuae alterationes, & motus, & maxime contristantes & nociuae sunt. Item calamitatum & tristitiarum magnitudines passiones dicuntur. a Tertius.

Passio dicitur uno modo qualitas, quam possibile est transferri, ut album & nigrum, & dulce & amarum, & graue & leue, & alia. Et alio modo transmutationes, & actiones ipsarum. Et etiam dicitur magis [illegible] nocentes transmutationes & motus, & maxime nociui, & maxime contristantes. Occasiones autem maxime delectabiles & contristabiles dicuntur passiones.

Passio, vel passibilis qualitas.

26 Passio, vel passibilis qualitas dicitur multis modis [illegible] aliquid transformatur de contrario in contrarium, ut frigidum ad calidum [illegible] & hoc dicitur potentia passiva, vel materia. Alio modo [illegible] quantitas [illegible] & sic [illegible] passionem [illegible] & dicitur [illegible] passio [illegible] & [illegible] corporis, ut morbus, passio, & [illegible]

Primus modus. Nota Alexan. Secundus modus. Tertius.

Passio dicitur uno modo de potentia, qua aliquid transmutatur de [illegible] contrarium, ut de albedine in nigredinem, & de [illegible] in [illegible] [illegible] passio [illegible] est materia passiva. Et [illegible] cum aliquid transmutatur ad nigredinem [illegible] & de nigredine ad albedinem & de dulcedine in amaritudinem [illegible] in [illegible] D. A. Et alio modo, &c. [illegible] & etiam dicuntur passiones [illegible] sicut [illegible] & longitudo. D. A. Et etiam [illegible] & magis dicitur hoc nomen passio in [illegible] modo [illegible] & contristantia [illegible] [illegible] & [illegible] & ideo dicitur illud, quod [illegible] & illud, quod accidit [illegible] passionem.

Caput Vigesimumsecundum. De Privatione.

Vide Aver. in Epi. Tra. 4.

Privatio dicitur uno modo, si non habeat aliquid [illegible] quae apta sunt haberi, etiam si ipsum nō sit natum [illegible] habere, ut planta dicitur oculis privari. Alio modo, si aut ipsum, aut genus eius aptum habere sit, non habeat: [illegible] aliter caecus homo visu privatur, & aliter talpa: hic quidem secundum genus, ille vero secundum se. Item si aptum sit, & quando sit aptum habere, non habeat: caecitas namque privatio quaedam est, caecus autem non secundum omnem aetatem est, sed in qua aptus est habere, non habet. Similiter si in quo, & secundum quod, & ad quod, & quemadmodum natura aptum sit, non habeat. Item violenta cuiusque ablatio privatio dicitur. Et quotcunque negationes ab IN, vel simili negatione incipientes dicuntur, totidem vel privationes dicuntur. Inaequale namque dicitur, eo quod non habeat aequalitatem, aptum existens habere: invisibile vero, eo quod nō habeat omnino colorem, & quod exiguum: & impes, eo quod & non habeat omnino pedes, & quod debiles. Item cum parum quid habeat, ut cum dicimus* [illegible], hoc autem est, eo quod male quodammodo habere. Item, cum non facile, aut non bene, ut insecabile, non solum eo quod non secatur, sed etiam eo quod non facile, nec bene. Item, cum omnino non habeat: caecus namque dicitur non qui uno oculo est, sed qui in utroque visu caret. Quare nō omnis, bonus vel malus, aut iustus vel iniustus, sed etiam intermedium est.

* [illegible]

Privatio dicitur uno modo, cum aliquid non habuerit [illegible] ita natura est esse in aliquo, licet ipsum non habeat illam naturam. V.g. quoniam dicimus quod plantae carent sensu. Et alio modo, cum

A cum habuerit illud, quod debet habere per suam naturam. ut homo [illegible] modus enim carendi visu in homine alius est a modo carendi [illegible] in talpa. hoc enim est privatio secundum genus: hoc autem per [illegible] cum hoc fuerit in sua natura, & in tempore, in quo debet habere, & non habere. caecitas enim est aliqua privatio. caecus enim [illegible] est in omni, sed in tempore, in quo debet habere visum. Et simili[illegible] per se, aut refertur ad aliquid. Et etiam abstractio, quae fit [illegible] in unaquaque rerum, dicitur privatio. Secundum igitur [illegible] modos dicuntur, qui fiunt per negationem, erit numerus modo[illegible] privationum etiam. Dicitur enim non aequale illud, in cuius natura [illegible] est. & dicitur non visibile, quod non habet colorem omnino, [illegible] non habens pedem, qui non habet pedem omnino, & quia [illegible] & etiam quia parum ambulat, sicut dicitur non habere [illegible] illud, quod est debile. Et etiam illud, quod non est faci[illegible] illud quod non est aptabile, ut non abscindibile. non enim dicitur illud, quod omnino non abscinditur, sed illud quod non facile

B abscinditur, aut illud, quod non bene abscinditur. Et etiam illud, quod non habet omnino. non enim dicitur caecus, qui habet visum unius oculi, sed illud, quod non habet visum in utroque oculo. Et ideo dicimus non omne, bonum aut malum, aut iustum aut iniustum, sed inter haec.

Privatio autem dicitur multis modis, [illegible] privatio dicitur de eo, in cuius [illegible] habere & hoc duobus modis, aut ex parte rei privatae, aut ex parte [illegible] privatio dicitur de eo, quod caret aliquo [illegible] [illegible] 15 Privatio quot modis dicatur.

[illegible] Talpa, & caecus quo dicatur caec.

C [illegible]

[illegible] Ratio vero privationis q.

[illegible] Negatio est multiplex dicta.

[illegible]

[illegible] Quinto modo dicitur [illegible] [illegible] sic quasi de modo priuationis.

[illegible] Priuatio dicitur multis modis. [illegible]

Carere aliquo quod habere est duobus modis.

[illegible]

2. de Anima 66. Priuatio forme quae habet tribus modis. lib. 2. de Anima. 103 120. & 5. Phy. 34. Priuatio, & habitus non diuidunt verum, et falsum in aliquo rebus. 4 lib. m. me. com. 16. Priuatio, & habitus diuidunt verum, & falsum in subiecto proprio. Vide 3. Phy. 24. & 4. Phy. 10 [illegible] com. 105. [illegible]

[illegible]

Caput Vigesimumtertium. De Habere.

Habere multipliciter dicitur, Vno modo, cum quid [illegible] dũ suam naturã, aut suã inclinationẽ agere [illegible] q̃ febris hominem habere, & tyranni ciuitates, & [illegible] stem. Alio modo, in quo quid tanquam [illegible]

[illegible] habet [illegible] formam, & corpus aegritudinem. Alio modo, ut [illegible] quia contenta sunt in quo namque continentur quid[illegible] habet ab eo dicitur, ut vas habere humiditatem dicimus, & [illegible] [illegible] manus. Sic & [illegible] partes habet. [illegible] [illegible] aliquid secundum suã inclinationem [illegible], aut agere, [illegible] [illegible] ipsum, ut & colentes [illegible] omnia, & ut [illegible] [illegible] habere, tanquam [illegible] ipse teneret, [illegible] [illegible] quidam Physiologorum tradunt. Hoc [illegible] [illegible] dicitur, quae continet habere, [illegible] separarentur [illegible] [illegible] [illegible] habere dicitur.

Habere dicitur [illegible] modis. Uno modo dicitur quod [illegible] [illegible] secundum [illegible] aut secundum [illegible] [illegible] habet calorem, & [illegible] habent [illegible] [illegible] habere [illegible]. Et alio modo, cum aliquid [illegible] [illegible] habet formã [illegible] [illegible] habet [illegible]. Et alio modo sicut continens [illegible] [illegible] dicitur habere [illegible], sicut cyphus [illegible] habere aliquid humidum, & [illegible] habere [illegible], & [illegible] & secundum hunc modum dicitur totum habe[re] [illegible] dicitur habere illud, quod prohibet aliquid [illegible] [illegible] dicimus quod [illegible] habet [illegible] [illegible] Versificatores dicunt quod caelum habet Atlan[tem] [illegible], qui si non esset, caelum caderet super terram, sicut di[cunt] [illegible] in Naturalibus. Et secundum hunc modum [illegible] [illegible] cum rebus, quae continet, quod habet illas, [illegible] esse [illegible] Et species, quae dicun[tur] [illegible] speciebus habitus.

H[illegible] primo modo [illegible] habere [illegible] [illegible] & [illegible] habet [illegible] [illegible] habere [illegible] & hoc [illegible] [illegible] habere [illegible] [illegible] habere [illegible] forma [illegible]. Tertio modo dicitur aliquid habere [illegible] habet [illegible] [illegible] habere [illegible] [illegible] habere [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] habet [illegible] & habet [illegible] habere [illegible] habere [illegible] [illegible]

[Margin notes: 25 [illegible] — Vide [illegible]]

[illegible] habet [illegible]. & [illegible] locus [illegible] est in [illegible] [illegible] comparatio [illegible] est [illegible] in [illegible] quae [illegible] modo [illegible]

a. l. recipitiua.

[illegible] comparationis inter [illegible] & [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] dicitur [illegible] habere [illegible], & dicitur habere [illegible] dicitur habere [illegible], & quod [illegible] [illegible] domus habet [illegible], & [illegible] dicitur [illegible] [illegible] habere [illegible], qui [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] demonstrantur per [illegible] habere [illegible] per hanc [illegible] & hoc verbum habere [illegible] dicitur de [illegible] [illegible] ad [illegible].

a. l. demonstrantur. Vide 4. lib. text. 33.

Caput Vigesimumquartum De Ex aliquo.

EX aliquo esse uno modo dicitur ex quo, ut ex materia est. & hoc dupliciter, aut secundum primum genus, aut secundum ultimam speciem. ut ipsa omnia [illegible] quodam modo quidem ex aqua sunt, quodam vero ex aere statua est. Uno modo dicitur ex primo movente principio, ut ex quo pugna ex convitio, quia hoc pugnae principium. Uno modo ex composito ex materia, & forma. sicut [illegible] partes, & versus ex Iliade, & lapides ex domo. finis namque est [illegible] perfectum vero, quod habet finem. Quaedam vero [illegible] ex forma, ut homo ex bipede, & syllaba ex elemento. aliter [illegible] atque statua ex aere. ex sensibili namque materia compositum [illegible] est forma quoque ex materia. Quaedam itaque ita dicuntur, [illegible] si quis horum modorum secundum aliquam partem sit. ut ex patre [illegible] matre proles, & ex terra plantae, quia ex aliqua eorum parte. Uno modo post quod tempore. ut ex die nox, & ex sereno tempestas [illegible] nium hoc post illud. Horum autem quaedam eo quod habent [illegible] transmutationem, ita dicuntur, sicut & quae nunc dicta sunt, [illegible] eo quod solum secundum tempus consequuntur. ut ex aequinoctio [illegible] est navigatio, quoniam post aequinoctium facta est. & ex Bacchanalibus Thargelia, quia post Bacchanalia.

Thargelia, festi in honorem Apollinis.

Ex aliquo dicitur uno modo sicut dicitur aliquid esse ex materia, & haec dicitur duobus modis, aut secundum primum genus, aut secundum ultimam formam, sicut forte dicitur quod omnia [illegible] sunt ex aqua, & forte dicitur sicut idolum est ex cupro [illegible] transitatis. Et alio modo illud, quod est compositum ex materia [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

5. Phys. [illegible] modus [illegible]

[illegible] ... & partes domus sunt ex domo ... [illegible]

Tertius modus. [illegible]

Quartus modus. [illegible]

Vide 5. Ph. [illegible] ... est, & ad quod est.

Caput Vigesimum quintum, De parte.

Vide Auer. in Epi. Tract. 1.

PArs dicitur uno quidem modo, in quod [illegible] quantum dividi potest. [illegible] ... potest quantum, altero pars illius dicitur, ut [illegible] omnium quodam modo dicitur. Alio vero modo [illegible] tantum, quae metiuntur. quare duo quodam [illegible] dicuntur pars trium, quodam modo vero non. Item in quae [illegible] aliter quando dividi potest, haec quoque partes eius dicuntur, [illegible] species generis dicunt partes esse. Item in quae aliquod [illegible] ex quibus totum componitur, aut ipsa forma, aut quod formam [illegible]

[illegible] & ipsarum ex pars. hoc autem est [illegible] forma, & angulus pars. Item quae in ratione [illegible] hae quoque pars sociae sunt: quare [illegible] pars [illegible] species generis pars est.

[illegible] modo, in quae possibile est quantitatem dividi [illegible] quod partem diminuatur ex quantitate [illegible] dicitur pars [illegible] modo. Et alio modo dicitur illud, quod [illegible] & ideo bene dicitur quod duo sunt pars [illegible] illud, in quo possibile est formam dividi [illegible] etiam partes. & ideo dicimus quod forma [illegible] pars. Et etiam illa, in quae dividitur aliquid [illegible] forma, aut habens formam [illegible] pars illius & haec est materia, ex qua forma est. [illegible] pars. Et etiam illa, quae sunt in definitione [illegible] etiam partes [illegible] & ideo dicimus quod [illegible] pars [illegible].

[illegible] De multiplici significatione partis.

[illegible] Nota de significatione partis.

[illegible] Idem supra 12. & 2. Ph. 17. Secunda.

[illegible] Pars quantitatis duplex est. Tertia.

[illegible] Quarta.

[illegible] aliquid, id est & dicitur pars [illegible] materia & [illegible] & forma [illegible] in forma [illegible] Dicitur & hoc est [illegible] forma [illegible] proprium. Dicitur & [illegible] Quantum [illegible]

Quantum.

Totum, ut [illegible] & [illegible] forma [illegible] Vide Aver. in Epi. [illegible]

Caput Vigesimumsextum De Toto.

TOtum dicitur, cuius nulla pars abest, ex [illegible] totum natura dicitur. Et quod continet contenta, [illegible] unum quid illa sint. hoc autem dupliciter: aut enim [illegible] unumquodque unum, aut ex his illud unum. [illegible] universale, & quod omnino ut totum quoddam [illegible] dicitur, sic est universale, ut multa contineat, eo quod de singulis [illegible] tur, & unum omnia sint singula, ut homo, equus, deus, [illegible] nia animalia. Caeterum continuum & finitum, cum e pluribus [illegible] sistentibus unum quid sit, maxime quidem potentia [illegible] autem ipsorum, magis quae natura, quam arte talia sunt [illegible] uno dicimus, tanquam totalitas unitas quaedam sit. [illegible] tem habent principium, medium, & ultimum, quorum [illegible] non facit differentiam, omne dicitur: quorum vero [illegible] utrumque autem ambo simul contingit, & omne, & totum [illegible] hae, quorum natura quidem eadem manet in transpositione [illegible] vero minime, ut cera, & vestis. etenim totum & omne dicuntur [illegible] ha namque habent. Aqua vero, & quaecunque humida [illegible] te quidem dicuntur, totum vero minime, neque aqua [illegible] nisi translatione. Omnia vero dicuntur, de quibus [illegible] de uno, de his omnia, ut de divisis, omnis hic numerus [illegible] unitates.

Totum dicitur illud, a quo non diminuitur aliqua pars [illegible] tum dicitur totum. Et dicitur totum naturaliter continens [illegible] tum, ita quod contenta sunt unum. & hoc duobus modis [illegible] unaquaeque rerum est unum, aut sicut unum illorum. totum [illegible] illud, quod dicitur universale, est universale, sicut aliquid, quod [illegible]

[illegible]

[illegible]

Caput Vigesimumprimum, De Mixtis.

Vide Auer. de Fen. Tra. [illegible]

Mistum dicitur mixtionem non quodcunque [illegible], & totum illud sit [illegible]. [illegible] alterum ablato [illegible] [illegible] & [illegible] vtrumque est. [illegible] oportet esse [illegible]. Et ad hæc [illegible] dissimilarium [illegible] habeat partes [illegible]. Ceterum nihil [illegible] differentiam non facit, manifestum est, vt aqua vel ignis [illegible] secundum substantiam [illegible] habere. [illegible] & ex partibus dissimilaribus est [illegible] habet [illegible] principalis ipsius substantiæ, nec [illegible]

[illegible], non membrum, sed si nasus, aut extremum aliquod [illegible]
A [illegible] si carnem, aut splenem, sed si extremitatem [illegible] & hanc [illegible], sed quae tota ablata non habeat generationem [illegible]
[illegible] possit.

[illegible] dicitur diminutum membrum, & non quodlibet mo[illegible] oportet ut illud sit aliquid non distinguibile. Et dicere duo, [illegible] diminuatur unum, nõ dicitur diminutum membrum. [illegible] diminutum membrum non est aequale numero, neque di[illegible] aequale in aliqua hora, neque in aliqua partium [illegible] [illegible] autem oportet ut permaneat, [illegible], si ab a[illegible] membrum & tota permanet. numerus autem non est [illegible] cum hoc, quod diminuitur, & si fuerint consimilium par[illegible] sunt omnia etiam. numerus enim permanet, ergo habent [illegible] consimiles, ut duo, tria, & alia. Et universaliter omnia, [illegible] non sit diversitas, non fit ex eis aliquod diminutum
B [illegible], ut aqua & ignis: sed oportet ut ista sint [illegible] habentia si[illegible]. Et etiam ut sit continuus. compositio enim est [illegible] consimilibus partibus, & habent [illegible], sed non est [illegible]. Et cum hoc & non erunt omnia, quae sunt per [illegible], neque illa, quae carent aliqua parte, sunt diminu[illegible] non etiam dicitur diminutum membrum, quando [illegible] [illegible] ea, quae sunt substantiae in rei veritate, neque [illegible] [illegible] sicut [illegible] perforantur, non dicitur dimi[illegible], sed cum diminuitur, aut [illegible], aut aliquo extremo[illegible] etiam, non quando diminuitur caro, aut splen, sed quan[illegible] diminuitur aliquod extremum: & hoc etiam non omne, sed illud, [illegible] cum ablatum totum, non generatur. & ideo calvities non est [illegible].

C [illegible] etiam dicitur quinque modis: primo modo dicitur de eo, cuius [illegible] 12 Diminutũ quinque modis dicitur. [illegible]

[illegible] Malum est non perfectum.

[illegible] Oppositum est malum.

[illegible]

[illegible] extremum. Dicitur & hoc etiam [illegible] [illegible], non solum genere [illegible] quod non potest [illegible] sicut calorem in homine.

Caput [illegible]. De Genere.

Genus dicitur, hoc quidem, si generatio continua, quae eandem speciem habet, continua sit, [illegible] dicitur quoad genus hominum sit, quia donec continua [illegible] continua sit. Hoc vero, a quo sunt primo ad esse [illegible]. ita enim Graeci genere, alii vero Iones dicuntur [illegible] Graeco, hi vero ab Ione primo generante sunt. & [illegible] quam qui a materia dicuntur etenim a [illegible] a Pyrrha. Item ut superficies figurarum superficialium [illegible] hoc quidem sit [illegible] illa vero solidum tale. hoc autem est, quod [illegible] est. Item, ut in rationibus quod primum inest, quod dicitur [illegible] quid est, hoc genus, cuius differentiae dicuntur qualitates. Genus itaque [illegible] dicitur hoc quidem secundum generationem [illegible] eiusdem speciei, hoc vero secundum primum movens [illegible] hoc autem ut materia. cuius enim differentia, & qualitas est, hoc est subiectum, quod dicimus materiam. Diversa autem genere dicuntur, [illegible] primum subiectum diversum est, & non resolvuntur [illegible] in alterum [illegible] forma, & materia diversa [illegible]. Et quaecunque secundum diversam figuram praedicationis [illegible] dicuntur, quaedam enim entium quid est significant, quaedam [illegible] quale, quaedam vero ut est prius divisum. nec enim haec [illegible] in invicem, neque in unum quoddam.

Dicitur genus quoddam, quando generatio continua, quarum forma eadem, fuerit continua. ut dicitur, dum genus hominum fuerit, [illegible] generatio hominum fuerit continua. Et quoddam illud, ex quo sunt & est primum movens in generationem eorum & secundum hoc [illegible] dicitur, quod quidam homines sunt Hellini, & quidam Ionii [illegible] quidam sunt ex Hellino, & quidam ex Ione primo patre. [illegible] a patre magis quam a matre genus eorum dicitur [illegible] qui nominantur a patre. Et etiam sicut plana superficies, quae est prima figurarum planarum, & corpora corporalium. omnis [illegible] aut est plana superficies sicut haec, aut corpora sicut haec. & hoc est subiectum differentiarum. Et etiam genus, quod est [illegible] primum, & est in eis, & dicitur secundum quid illud est genus [illegible], cuius differentiae sunt qualitates. Genus igitur dicitur secundum illos modos, quoddam secundum generationem eiusdem formae continuam, quoddam sicut primus motor similis

in forma, & esse illam sicut materia habens enim differentiam [illegible] hoc autem est subiectum, quod dicitur materia. Et dicuntur diversa [illegible] quorum subiectum primum est diversum, & non alterum [illegible] in alterum, neque utrumque in aliud idem, sicut forma & materia [illegible] in genere. Et similiter quae dicuntur alio modo de praedicamentis [illegible] quaedam enim entis significant quid, & quaedam quale, & quaedam [illegible] tum, sicut prius fuit determinatum [illegible] non resolvuntur ad [illegible] quae ad invicem.

33 Genus quot significat. ET dicitur genus etiam multis modis [illegible] modo dicitur de generatione continua eorum, quae sub eadem specie sunt, & [illegible] [illegible] genere Chaldaeorum [illegible] ab Adamo [illegible] Chaldaeorum, & haec est generatio continua formae [illegible] [illegible] modo dicitur genus illud, quod generat [illegible] continuatur in forma [illegible] [illegible] genus illorum. Tertio modo dicitur genus illud, [illegible] differentiae & qualitates, & tale videtur esse materia [illegible]

Quae sint genere diversa. genere, sunt illa, quae sunt diversa secundum subiectum. & [illegible] haec non alterantur ad invicem, neque ad aliud [illegible] alterantur, [illegible] eadem materia, sed quae alterantur ad aliud [illegible] pro prima [illegible] & sic [illegible] materia & forma [illegible] [illegible] sunt [illegible] in genere, cum quaedam significent substantiam, & [illegible] quantum, & quaedam quale, & haec non [illegible] in eadem materia, neque alterantur ad invicem, neque ad unum.

Primus modus. [illegible] & dicitur genus multis modis: [illegible] de generatione [illegible] eorum, quae sunt eadem in forma, ut dicitur [illegible] genus [illegible] dum [illegible] hominum fuerit. Deinde dixit, Et quoddam, &c. [illegible] etiam [illegible] de primo patre [illegible] generante. Deinde [illegible] secundum hoc genus, &c. idest & secundum hunc modum dicitur [illegible] [illegible] sunt ex illo genere, [illegible] patre. D. d. & denominantur [illegible] & homines [illegible] primo patri magis quam matri [illegible]

Mater nobilior est materia. [illegible] est materia. Deinde dixit genus etiam, &c. i. & dicimus quod [illegible] quaecunque homo [illegible] genus [illegible] de dicto. Et etiam sicut plana superficies, &c. idest & dicitur genus [illegible] commune est [illegible] diversis in forma [illegible] dicimus, quod plana [illegible] [illegible] [illegible] figurarum planarum, & corpus [illegible] corporum, [illegible] [illegible] plana dicitur esse superficies plana. & similiter de corpore. Deinde [illegible] [illegible] quod est [illegible] & [illegible] [illegible] universalis in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] genus, & [illegible] speciei [illegible] [illegible]. Et sunt [illegible] genera generalissima, quae sunt prima. [illegible]

Tertius. Genus aliquando sumitur pro materia [illegible] Deinde d. & dicitur secundum quod illud est genus, &c. idest & [illegible] est genus, & [illegible] est illud, quod recipit qualitatem. Et [illegible] genus, & est illud, quod [illegible] per differentias. D. d. [illegible] [illegible] universalis [illegible] modis, quorum unus est de generatione continua [illegible] formae. Secundus de propinquo patre, quia generat [illegible] in forma [illegible] dicitur genus, scilicet quia [illegible] de materia, genus enim est quod recipit differentias & qualitates, & tale est materia. Deinde [illegible] [illegible] diversa, &c. i. & illa quae dicuntur diversa genere, sunt quae [illegible]

Quae alterantur ad invicem [illegible] in eadem materia, lib. 1. de Gen. [illegible] [illegible] & in materia [illegible] & illa [illegible] alterantur ad invicem [illegible] aliud [illegible] alterantur [illegible] habent [illegible] & [illegible] [illegible] ad [illegible] idem habent illud [illegible] pro materia. D. d. [illegible] [illegible] unum in genere [illegible] ex materia & forma [illegible] D. d. [illegible] quae dicuntur, &c. idest, & omnia praedicamenta [illegible] in genere [illegible] [illegible] enim significant substantiam, & quaedam quantum, & quaedam [illegible]

[illegible] in eadem materia [illegible], neque [illegible] ad [illegible]. 43. & 73. & 1 cc. de substantia orbis.

Caput Vigesimum nonum, De Falso.

Falsum dicitur uno modo, ut res falsa: & huius, hoc quidem eo quod non componitur, aut quod impossibile sit componi. quemadmodum dicitur diametrum esse commensurabilem, aut te sedere. horum enim illud quidem falsum semper, hoc vero aliquando. falsum est enim non entia hoc. alia vero, quaecunque sunt quidem entia, apta tamen nata sunt apparere aut non qualia sunt, aut quae non sunt: ut umbra pictura, & insomnia: haec enim sunt quidem aliquid, sed non sunt ea, quorum faciunt imaginationem. res itaque falsae sic dicuntur, aut eo quod non sunt, aut eo quod ipsa ab eis facta non entis est. Oratio vero falsa, prout falsa est, quae non entium est. unde omnis oratio falsa alterius est, quam eius, cuius est vera: ut quae circuli, falsa trianguli. Cuiusque vero oratio quodammodo quidem una, quae est ipsius quod erat esse, quodammodo vero multae: quoniam idem quodammodo est ipsum, & ipsum passum, ut Socrates, & Socrates musicus. falsa vero oratio nullius est simpliciter oratio. Quapropter Antisthenes insulse putabat, nihil dicens dignum dici, nisi propria oratione unum de uno: ex quibus accidebat non esse contradicere, fere neque mentiri. est autem unumquodque dicere, non solum sua ratione, sed etiam alterius: & falso quidem omnino, quodam autem modo & vere. ut octo dupla sunt, ratione dualitatis. Quaedam igitur ita falsa dicuntur. Homo vero falsus, qui promptus talium est, & electivus orationum, non propter aliquid aliud, sed propter id ipsum, & qui aliis talium orationum effector: quemadmodum res falsas esse dicimus, quae falsam imaginationem faciunt. Unde oratio, quae in Hippia est, seducit, quasi idem sit falsus, & verus. Eum namque, qui potest mentiri, accipit ut mendacem. hic vero sapiens & prudens est. amplius, qui sponte pravus est, meliorem. hoc autem falsum per inductionem accipit. qui enim sponte claudicat, melior est eo, qui invitus, claudicare dicens, pro imitari. nam si claudus sponte, esset peior fortassis: quemadmodum in moribus & hoc.

Falsum dicitur uno modo, sicut aliquod falsum quoddam, quia non componitur, aut quia est impossibile componi: sicut dicitur quod diameter est symmeter costae, aut te sedere. illud enim semper est falsum, hoc autem in aliquo tempore, & ista non sunt entia. Et quaedam, sicut illa, quae non apparent, sicut sunt in natura, aut apparent quae non sunt, sicut umbrae imaginativae, & somnia. ista enim sunt aliquid, sed non sunt illa, quae imaginantur. res enim dicuntur falsae secundum hunc modum, aut quia non sunt, aut quia imaginatio non est entium. Et dicitur sermo falsus ille ex eis, quae non sunt, sicut

quod est falsum, & ideo unus sermo, qui dicitur de alio, est [illegible] quam illum, qui dicitur de eo, cuius est verus. [illegible] est falsus de triangulo. Et definitio cuiuslibet rei, quae significat [illegible] tum rei, forte est dicere unum, & forte est dicere plura. [illegible] passionis illud, & sunt idem quoquo modo, ut Socrates, & Socrates [illegible] sitis. Sermo autem falsus non est sermo alicuius. Et ideo Anti[illegible] ex opinatione quod non oportet aliquid dicere nisi [illegible] illud, quod dicitur proprio sermone, qui est unus ex uno, & [illegible] hoc ut sermo non sit omnino, neque falsum etiam possibile [illegible] le est enim dicere quodlibet esse falsum non enim eius secundum definitionem tantum, sed secundum definitionem aliorum [illegible] quo modo, & alio modo possibile est ipsum dicere verum & [illegible] qui est multiplicatio per definitionem decem. Quae [illegible] cuntur falsa hoc modo, & sunt omnia, quae faciunt [illegible] Et ideo dicitur in quodam sermone quod falsum [illegible] idem. Accipit enim falsum illud, quod potest falsificare [illegible] telligere, apud quem est cognitio, & etiam accipit [illegible] dere sponte, est melior, & hoc est falsum & ipse [illegible] ne sciret, & est quod qui humiliatur sponte, est melior [illegible] qui humiliatur vi, & dico hoc modo humiliationis. & si [illegible] humiliatur sponte est peior, sicut illa, quae dicuntur [illegible]

F[illegible]

Significata [illegible]

Verum [illegible]

Falsum [illegible]

[illegible]

F[illegible]

[illegible]

Caput Trigesimum. De Accidente.

Vide Auer. in Epi. Tractatu.

Accidens dicitur, quod inest alicui, & quod verum est dicere, non tamen neque ex necessitate, nec ut plurimum. ut puta si quis pro planta fodiens foveam, invenit thesaurum. hoc itaque accidens fuit fodienti foveam, ut inveniret thesaurum. nec enim necessario hoc ex hoc, aut post hoc, nec ut plurimum, si quis plantam plantans thesaurum invenit, & musicus [illegible] quis fuerit quispiam albus. sed quoniam nec ex necessitate, nec ut plurimum hoc fit, accidens ipsum dicimus. Cum igitur sit existens aliquid & alicui, & horum quaedam etiam alicubi, & quandoque, quod accidens quae existit quidem, sed non propter id hoc, tunc nunc, aut hic, accidens erit. nec itaque ulla causa determinata accidentis est, sed quae contingit. haec autem indeterminata. ut venire in Aeginam. Aliquis non propter hoc venit, ut illuc veniret, sed a tempestate expulsus, aut a praedonibus captus. factum fuit igitur, & est ipsum accidens, sed in quantum ipse, sed non secundum alterum. tempestas enim causa est ut non quo navigabat. hoc autem erat Aegina. Dicuntur etiam alio modo accidentia quaecunque existunt in unoquoque secundum se, non existentia in substantia. ut triangulo duos rectos habere, & haec quidem possunt perpetua esse, illorum vero nihil. ratio autem horum in aliis.

Et accidens etiam dicitur illud, quod est alicuius, & dicitur vere, sed non necessario, neque in maiori parte. ut si aliquis fodiat foveam ad aliquam intentionem, & inveniat thesaurum. non enim est necessarium ut hoc sit ex illo, neque in maiori parte, scilicet invenire thesaurum post fossam foveae. & similiter ut aliquis musicus sit albus. dicitur enim quod accidit hoc. non enim est hoc necessarium, neque ut sit in maiori parte. Ergo, quia est aliquid alicuius, & quia quaedam sunt in loco, & in aliquo tempore, secundum quod sunt, non secundum causam, quae est hoc primo modo, tunc autem hic, est accidens. & accidens non habet causam terminatam omnino, nisi casu. & casus hoc non est terminatum, ut dicitur quod accidit ire Athenas cum non intendebat ire illuc, sed subito venit ventus fortis, aut latrones occupantes, & ducentes eum illuc. & hoc est accidens, & non est ens, sed aliud. ventus enim est causa eundi ad illum locum, quem intendebatur. Et dicitur accidens alio modo, ut omnia, quae sunt insunt per se, & non in substantia. ut triangulus habet rectum, [illegible] possibile est ut sint aeterna etiam, ex aliis autem nullum. & sermo de hoc sunt in aliis.

35 Et illud, quod est per accidens dicitur duobus modis: uno modo [illegible] in aliqua parte, sed non de necessitate ex aliquo, quasi Socrates fodit, quasi [illegible] venit, & invenit thesaurum. alio modo est accidens de accidente [illegible] genti alicui subiecto, ut aequalitas trianguli duobus rectis, & de alio [illegible] quaere, quod accidens habet causam veram propriam, sive cum illa [illegible] esse, tunc est accidens necessarium. si vero habet plures causas, sic est [illegible] ut, sed non necessarium.

Per accidēs quot modis dicatur.

[illegible]

Primus modus.

Sed secundo Phys. ...

Secundus modus.

2. Phys. ... & 5.

2. Phys. ... & 8.

Tertius modus.

Quinti Metaphysicorum cum dupl. expositio. Auer.

FINIS.

ARISTOTELIS METAPHYSICORUM LIBER SEXTUS,

cum dupl. Auer. Commen.

SUMMAE LIBRI.

In Primo declaratur de quo sit prima Philosophiae consideratio, [illegible], & modo definiendi [illegible] hac scientia.

In Secundo declarantur quaedam entis species, quae in hac Scientia [illegible] considerantur.

PRINCIPIA, & causae entium quaeruntur: scilicet prout entia sunt. Est enim aliqua causa sanitatis, & bonae habitudinis; & Mathematicorum sunt principia, elementa, & causae. Et simpliciter omnis intellectiva scientia, seu aliquid intellectus participans, circa causas, & principia est, aut certiora, aut simpliciora. At vero hae omnes circa unum quid, & quoddam genus circumscribentes, de hoc tractant, sed non de ente simpliciter, nec prout ens est, neque ipsius quid est ullam rationem faciunt: sed ex hoc, quaedam sensu illud manifestum facientes, quaedam suppositionem ipsum quid est accipientes, consequentia ea, quae per se insunt generi circa quod sunt, aut magis necessario, aut debilius demonstrant. Quare manifestum est quia non est demonstratio substantiae, neque ipsius quid est ex ipsa inductione, sed alius quidam manifestationis modus. Similiter autem neque si est, aut non est genus, circa quod tractant, quicquam dicunt, eo quod eiusdem est mentis & ipsum quid est manifestare, & si est. Cum autem Naturalis etiam circa quoddam entis genus scientia sit (nam circa talem substantiam est, in qua principium est motus, & status in ea est) patet quod nec activa, nec factiva est. Factivorum enim in faciente principium est, aut intellectus, aut ars, aut aliqua potentia; activorum vero in agente electio: idem enim agibile & eligibile. Quare, si omnis intellectiva, aut activa, aut factiva, aut speculativa est, Naturalis speculativa quaedam profecto est: sed speculativa circa tale ens, quod possibile moveri, & circa substantiam secundum rationem ut plurimum inseparabilem solum est.

Manifestum est quod principia, & causae entium sunt quaesita, secundum quod sunt entia simpliciter. Aliqua enim est causa sanitatis, & valetudinis.

[illegible] & per extrinsecabiles habent principia & elementa, & [illegible] [illegible] scientia [illegible] habet principia, [illegible] [illegible] perscrutationis, aut secundum perscrutationem [illegible] [illegible]. Et quia unaquaeque illarum continet aliquod ens, & aliquid [illegible] ideo vtitur illo & non vtitur, & quamuis sint [illegible], neque [illegible] est ens, neque aliqua earum perscrutatur per quod est [illegible] [illegible] quaedam secundum hanc intentionem [illegible] [illegible] [illegible] secundum positionem, & secundum hanc mo[illegible] [illegible], & declarant quae sunt per se generis, sub quo con[illegible], aut necessario, aut [illegible]. Et ideo manifestum est ex [illegible] [illegible] substantia non habet demonstrationem, & si [illegible] [illegible] significationem quoquo modo. Et ideo non narrantur om[illegible] [illegible] quo eitur, est, aut si non est, in una enim cogitatione [illegible] quid sit, & vtrum sit. Et, cum scientia Naturalis sit etiam [illegible] (continet enim substantiam, in qua est princi[illegible] [illegible] & quietis) manifestum est quod non est actiua, neque ar[illegible]. Principium enim earum actiuarum est in agente, aut intelle[illegible] ars, aut aliqua virtus, & principium artis est in artifice, [illegible] [illegible] artificiatum enim & voluntatem [illegible]. [illegible] [illegible] agens & speculatiua habet aliquam consyderationem. & [illegible] perscrutatur de ente quod impossibile est mouerii, & de substantia, [illegible] maiori parte est quasi definitio non abstracta.

Q[illegible], [illegible] dictum est de ente, quod aliud est per se, & est substantia, & aliud est ens per accidens, & [illegible]

A. Accidens sub[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] diuisione [illegible] ens per se, & ens per acci[illegible]dens.

Hec scientia per[illegible]scrutatur de causis [illegible]

[illegible]

[illegible]

Oportet autem ut non lateat, quomodo ipsum quid erat esse, & ratio sit: nam absque hoc quaerere, nihil est facere. Eorum igitur quae definiuntur & ipsorum quid est, quaedam quidem ita sunt, vt simum, quaedam, vt ipsum concauum. differunt autem haec, quoniam simum quidem vna acceptum est cum materia (est enim simum concauus nasus) concauitas vero absque materia sensibili. Si itaque omnia naturalia ita, vt simum dicuntur, vt nasus, oculus, facies, caro, os, omnino animal, folium, radix, cortex, omnino planta (nullius enim eorum ratio absque motu, sed semper habet materiam) manifestum est quomodo in naturalibus oportet ipsum quid est quaerere & definire, & cur etiam de quadam anima speculari Naturalis est, quaecunque non sine materia. Quod igitur Naturalis speculatiua est, ex his palam. sed & Mathematica speculatiua est. tamen si immobilium & separabilium, adhuc non est manifestum, quod autem aliqua mathematica, prout immobilia, & prout separabilia sunt speculatur, manifestum est. Quod si quippiam est immobile, & perpetuum, & separabile, palam quod speculatiuae est cognoscere, & non Naturalis, (de mobilibus namque quibusdam Naturalis est), nec Mathematicae, sed prioris ambabus. etenim circa inseparabilia quidem, sed non immobilia, prima vero Mathematicae immobilia sunt circa immobilia quidem, non tamen separabilia fortasse, sed vt in materia. Prima vero etiam circa separabilia & immobilia. Necesse autem est omnes quidem causas perpetuas esse, maxime vero has. hae etenim causae manifestis diuinorum sunt. Quare tres vtique erunt speculatiuae Philosophiae, Mathematica, Naturalis, Theologia. Manifestum est enim quod, si alicubi diuinum existit, in tali natura existit. & honorabilissimam oportet circa honorabilissimum genus esse. Speculatiuae itaque aliis scientiis praeponendae sunt, haec vero speculatiuis.

Et oportet nos non ignorare illud, quod significat aliquid, quid sit secundum quidditatem & definitionem, qualiter est, quasi quaerere absque hoc, est facere nihil. Illa autem quae determinantur & significantur, quaedam sunt sicut simum, & quaedam sicut profundatum. & differentia etiam est, quia quaedam accipiuntur cum materia, profundatum autem non. simum enim est profundatum in naso. profunditas autem est sine materia sensibili. Et omnia naturalia dicuntur modo simili illi, quae dicuntur simum, vt manus, & oculus, & nasus, & caro, & os, et totum animal, & folia, & radices, & tota planta. definitio enim nullius eorum sine motu. manifestum est igitur quod in rebus naturalibus oportet vt quaeratur quid sit materia, & determinetur, & quare sit etiam. Naturalis enim habet considerare de aliqua forma, scilicet illa, quae est cum materia. Manifestum est igitur ex hoc quod scientia Naturalis est aliqua scientiarum speculatiuarum. & etiam scientia Mathematica est scientia speculatiuarum. Sed manifestum non est, si subiecta eius, quae non mouentur, est abstracta etiam. & si hoc manifestum quod quae-

Vnde, q def niuntur, & ipsorum quid est, quaedam sunt vt simum, quaedam vt concauum. Libro 2. Phis. te. & 3. de Anima [illegible] & 7. Metaph. 14. Vide supra contra. [illegible]

Lib. 3. Meta. [illegible] & 7. Principio 2. Phi. [illegible] & 1. de Anima [illegible] & 2. Ph. [illegible]

Scientiarum speculatiuarum diuisio.

Honorabilissimam oportet circa honorabilissimum genus esse. Lib. 1. de Anima, primo.

[illegible] mathematica, non mouentur, & sunt abstracta. Et si aliquid sit [illegible] non mobile, [illegible] abstractum [illegible] manifestum est quod [illegible] erit in aliqua scientia speculatiua alia a Naturali [illegible]. Scientia enim Naturalis est rerum mobilium, neque Mathematica, sed [illegible] scientia enim Naturalis est rerum inse[illegible] [illegible], sed non immobilium. Et Mathematicarum quarundam [illegible] immobilium, sed non videntur abstractae, sed quasi in materia [illegible]. Prima autem Scientia erit rerum abstractarum, & quae non mouentur. Vnde necesse est vt omnia sint aeterna, & maxime illa [illegible] veritatis rerum apparentium ex diuinis. Modi igitur Philoso[illegible] speculatiuae sunt tres, Mathematicus, Naturalis, & Diuinus. Nul[illegible] quod, si diuinum est, quod est in tali natura, & scien[illegible] debet esse nobilis generis. aliae enim scientiae speculatiuae [illegible] valde bonae, sed ista scientia est melior omnibus scientiis speculatiuis.

2 Diuersitas [illegible] definiendi modus [illegible]

[illegible]

In definitione naturali apponitur materia. Vide lib. 2. Phy. [illegible]

Scientia naturalis speculatiua tantum.

Entia Mathematica non sunt secundum esse separata.

[illegible]

[illegible] tamen [illegible] est [illegible], non sunt [illegible] [illegible] consideratio [illegible] materia [illegible] naturalis [illegible] [illegible]. Deinde dicit. Prima autem scientia, &c. [illegible] & [illegible] [illegible] in esse [illegible] abstractis, [illegible] est [illegible] prima scientia [illegible] [illegible]. Deinde dicit, & quae non mouentur, &c. [illegible] immobiles [illegible] magis [illegible] [illegible] corpora [illegible] [illegible] [illegible]. Deinde dicit, [illegible] [illegible] est manifestum est igitur ex hoc sermone, quod [illegible] Philosophiae [illegible] [illegible] est [illegible], scilicet scientia rerum Mathematicarum, & naturalium, & [illegible], in quarum definitione accipitur Deus: & [illegible] naturalia sunt illa, in quorum definitione accipitur [illegible], in quorum definitione accipitur Deus: & [illegible] in quarum definitione accipitur [illegible]. Deinde dicit. Nisi [illegible] & [illegible] est non [illegible] aliquam [illegible] est scientia Diuina, [illegible] abstracta. Deinde dicit. & scientiam nobilis, &c. [illegible] est per se [illegible] scientia [illegible] est generis nobilioris & [illegible] Diuina est scientia nobilior: [illegible] est nobiliora. Omnes enim scientiae [illegible] tamen scientia Dei est nobilior illis, cuius subiectum est nobi[illegible] subiectum.

Dubitauerit etenim aliquis, utrum prima Philosophia universalis sit, an circa aliquod genus, & unam naturam. Non enim idem modus est neque in Mathematicis, sed Geometria quidem, & Astrologia circa quandam naturam sunt, illa vero universaliter omnibus communis est. Si igitur non est aliqua alia substantia praeter eas, quae natura constant, Naturalis profecto prima scientia est. Quod si est aliqua substantia immobilis, haec prior, & Philosophia prima, & universalis sic, quod prima.

Et dignum est quaerere utrum prima Philosophia sit universalis, aut alicuius generis, aut unius naturae. Non enim est una species, neque in scientiis Mathematicis etiam, sed Geometria, & Astrologia sunt alicuius naturae, & scientia universalis est communis omnibus. Si igitur non fuerit substantia aliqua alia a substantiis existentibus natura, tunc prima scientia est Naturalis. Et si aliqua substantia immobilis fuerit, ista erit prior, & scientia eius erit prima Philosophia, & universalis etiam.

Et dignum est quaerere, utrum prima philosophia sit universalis, quia [illegible] [illegible], aut sua consideratio sit circa aliquod genus determinatum, & naturam unam: & hoc non videtur, [illegible] enim est una [illegible] scientiarum Mathematicarum, quia Geometria est [illegible], & Astrologia, & utraque scientia est Mathematica, sed philosophia prima est [illegible] communis omnium, & per consequens [illegible] [illegible] est quod, si non est aliqua alia substantia, praeter substantias sensibiles, [illegible] secundum naturam, de quibus est philosophia [illegible] [illegible] esse scientia prior naturali. Sed quoniam est aliqua substantia immobilis, ista erit prior substantia naturali, & per consequens philosophia [illegible] huiusmodi substantiarum erit philosophia prima: & quia est prima, [illegible] universalis, prima vero quo ad esse, non quo ad ordinem doctrinae, quia [illegible], sed est prima secundum naturam.

Et est, Et dignum est quaerere, [illegible] scientiam esse, quae est prima Philosophia, [illegible] scientia sit universalis pluribus generibus, [illegible]

Quare [illegible] in [illegible] 12. [illegible] & in [illegible] 2. [illegible] & [illegible] 18.

In definitione diuinarum scientiarum Deus & naturalium, & [illegible] accipiuntur.

Nisi esset aliqua substantia praeter naturales, naturalis esset prima.

Metaphysica est scientia universalis.

genere, ut eiusdem naturae. D. Aliud enim ... [illegible] ... quod Mathematica non est una genere, sed diversorum generum [illegible] ... D. & scientia voluntaria communis est ... [illegible] ... voluntaria, ... [illegible] ... scientiam prius Naturalem. Deinde dixit: Et si aliqua substantia ... [illegible] ... & manifestum est ... [illegible] ... ma, & quod scientia illius est scientia universalis. & ... [illegible] ... est, quae ... [illegible] ... post Physicam.

Scia Diuina est perfectior ... doctrina ... sed est ... secundum naturali. Vide ... com. 19.

Summa Secunda. Declarans ea quidem entis species, quae ab hac scientia secluduntur.

Caput Primum. Dari ens per accidens, quid sit, aliud sit.

ET de ente, prout ens est, & de quid est, & quae ei insunt prout ens est, speculari huius est. Sed cum ens simpliciter dictum, multipliciter dicatur, quorum unum quidem erat, quod secundum accidens, aliud vero ut verum, & non ens ut falsum. praeter haec autem sunt praedicationis figurae, ut quid, quale, quantum, ubi, quando, & si quid aliud hoc modo significat: item praeter haec omnia, quod potentia & actu. Quoniam itaque ens multipliciter dicitur, primo de eo, quod secundum accidens est, dicendum, quod nulla circa illud speculatio est. Signum autem, quod nulli scientiae curae est illud, neque activae, neque factivae, neque speculativae. Nec enim qui facit domum, facit simul quaecunque accidunt domui factae. infinita namque sunt. quibusdam enim delectabilem, quibusdam nocivam, quibusdam utilem nihil prohibet factam esse, &, ut ita dicam, ab entibus omnibus esse aliam, quorum nullius factiva est aedificativa. Similiter modo, Nec Geometra ea, quae sic accidunt figuris, speculatur, nec si diversus triangulus, & triangulus duos rectos habens. & hoc rationabiliter contingit, nam quasi nomine solum accidens est. Quare Plato non male quodam modo circa Sophisticam facit non ens applicatur. Sophistarum enim rationes circa accidens, ut ita dicam, maxime omnium sunt. utrum diversum an idem musicum, & grammaticum, & musicus Coriscus, & Coriscus, & si omne quod est, non autem semper factum est: quare si musicus existens grammaticus factus est, & grammaticus existens musicus, & quaecunque aliae rationes talis sunt. Videtur enim accidens propinquum quiddam esse non enti. hoc autem ex his etiam orationibus manifestum est. eorum enim, quae alio modo se habent, est generatio & corruptio, eorum autem, quae secundum accidens, non est.

Et quia habet considerationem de ente, secundum quod ens, & quid sit. Sed cum ens, quod dicitur simpliciter, dicatur multis modis, quo-

A [illegible], ut dixi[illegible], dicitur per accidens, & verum dicitur quasi [illegible] & non ens quasi falsum & aliis modis est [illegible] figura [illegible] praedicamentorum, sicut hoc, & quantum, & ubi, & quando: & etiam [illegible] omnia ista quod dicitur potentia & actu: & quia ens dicitur [illegible] modis, dicamus primo de illo, quod dicitur per accidens, [illegible] scientia speculativa [illegible] tali modo. Et signum eius est, quod nulla [illegible] perscrutatur de hoc, neque activa, neque artificialis. [illegible] enim non facit omnia, quae accidunt cum artificio [illegible], [illegible] enim facit, ut domus [illegible] & [illegible] & [illegible] ut sit aliis modis, qui non sunt facti a nobis. Et similiter Geometria etiam non considerat de rebus, quae accidunt figuris [illegible], neque si triangulus idem, & triangulus habet duos rectos [illegible] & si conveniant in definitione, accidens enim est quasi [illegible] nomen tantum. Et ideo non malefecit Plato quoque [illegible]
B [illegible] ordinavit Sophisticam sub eo, quod non est. Sermones enim [illegible] in maiori parte sunt in eo quod conveniunt accidenti, sicut [illegible] quod dicitur quod est omnia, & non est, musicus enim & grammaticus sunt idem, & [illegible] & musicus sunt idem, & omne, quod est non [illegible] quod dicitur de eo sicut ille, qui fuit musicus, & fit grammaticus, [illegible], qui fuit grammaticus, & fit musicus & omnes alii sermones similes illis. Accidens enim videtur prope illud, quod non est [illegible] & hoc manifestum est ex sermonibus consyderandis [illegible], quae sunt alio modo, habent generationem & corruptionem: quae autem fiunt modo accidentali, non habent hoc.

A [illegible] quod haec scientia habet considerare ens, [illegible] [illegible] Dicitur enim ens [illegible] [illegible] in ens per se, & in ens per accidens, [illegible]. Alio modo dicitur [illegible], quod verum [illegible], non ens [illegible] quod falsum. Alio modo [illegible], quod continet sub se figuras praedicamentorum, ut quid, quale, & quantum [illegible] Alio modo dividitur [illegible] per potentiam & actum: cum [illegible] multis modis, dicendum est primo de illo, quod est per accidens,
C [illegible] contemplationem circa ipsum verum, [illegible] [illegible] de hoc ente ad ostendendum quod haec scientia [illegible] de eo, [illegible] cognitionem [illegible] quod [illegible] [illegible] [illegible] quod de ente per accidens non sit aliqua speculatio, est quod nulla [illegible], neque activa, [illegible] [illegible] [illegible] per accidens, [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] Nec Geometria [illegible] speculatur ea, quae sunt accidentia figuris. Sed [illegible], quae per se [illegible], speculantur enim hoc, quod [illegible] [illegible] sed non [illegible] aliquid [illegible], ut [illegible] figura, vel aliquid [illegible] [illegible] quod est per [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible], quod est [illegible]

Multipliciter ens dicitur.

Circa ens per accidens [illegible] [illegible] versatur.

Ens per accidens solo nomine dicitur ens.

[illegible]

[illegible] & grammaticus, idem, nobis [illegible]
A [illegible] grammaticus [illegible] & musicus [illegible]
[illegible] per accidens, & [illegible] & musicus [illegible] per
[illegible] homo [illegible] & musicus. & [illegible]
[illegible] est, idem cum [illegible], sed per [illegible]
[illegible] & [illegible], quod est, & [illegible] & [illegible], quod [illegible] est [illegible] per [illegible]
[illegible] semper, neque in [illegible] grammaticus est
[illegible] musicus est grammaticus, aut musicus [illegible]
[illegible]. & [illegible] sermones, [illegible]
[illegible] de accidente. Plato enim posuit [illegible] non ente, [illegible] quod est [illegible]
[illegible], quod non est, [illegible] & hoc [illegible]
[illegible] prope. [illegible] quod est non ens aliquo modo.
[illegible] & hoc manifestum est, [illegible] & [illegible] ea, quae sunt per
[illegible] apparet ex [illegible]. [illegible] enim [illegible]
[illegible] quae [illegible] aliquam [illegible] in quorum [illegible]
[illegible] & corruptionem [illegible], quae sunt per accidens, nullam habent [illegible]
[illegible] neque generationem neque corruptionem, & [illegible] quae nulla [illegible]
[illegible] per accidens.

Quoniam autem dicendum est amplius de accidente, quatenus possibile est,
B quae natura eius sit, & ob quam causam est, simul autem patebit,
[illegible] cur eius scientia non est. Cum igitur in entibus sint quaedam sem
per eodem modo se habentia, & ex necessitate, non ea, quae secundum vim
dicitur, sed quam dicimus, eo quod non contingit aliter, quaedam ex ne
cessitate quidem non sunt, nec semper, sed vtplurimum, hoc principium
& haec causa est, vt accidens sit. Quodcunque enim non semper, ne
que vtplurimum est, hoc dicimus accidens esse. Vtputa, si sub cane ae
stu, & frigus factum fuerit, hoc dicimus accidisse, non si aestus aut
calor, quoniam hoc quidem semper, aut vtplurimum, illud vero nõ.
Hominem quoque album esse accidit, nec enim semper, nec vtpluri
mum, animal vero nõ secundum accidens. & Fabrum sanitatem fecis
se, accidens est, quoniam non est aptus ad sanitatem faciendam Fa
ber, sed Medicus (verum accidit Fabrum esse Medicum) Coquus etiã
voluptati intentus facit quippiã salubre, sed non secundum pulmen
C tariã, vnde dicimus quod accidit, & quodammodo quidem facit, sim
pliciter vero minime. Aliorum etenim aliae quandoque factiuae po
tentiae sunt, horum vero nulla ars, nullaque potentia determinata est.
Eorum enim, quae secundum accidens aut sunt, aut fiunt, causa quoque
secundum accidens est. Quare, cum non omnia ex necessitate, & sem
per, aut sint, aut fiant, sed multa vtplurimum, necesse est esse, quod secũ
dum accidens est. Vtputa nec semper, nec vtplurimum albus musicus
est, cum autem aliquando sit, secundum accidens erit. Si non, cun
cta ex necessitate erunt. Quare materia erit causa contingentis etiã,
quod aliter accidere, quam illud, quod vtplurimum est. Principium autẽ
hinc sumendum est, vtrum nihil est, quod nec semper, nec vtplurimũ,
an hoc impossibile. Praeter haec igitur aliquid est, quod vtcunque cõ
tigit, & secundum accidens. Sed vtrum, quod vtplurimũ, quandoque
semper nulli insit, an aliqua sint sempiterna, de his sane posterius
considerandum est.

Idem k. Phys. [illegible]

[illegible]

Metaph. [illegible]

Sed tamen loquamur de accidente, secundum quod possibile est, in sua natura, & quae de causa sit. & videtur quod cum hoc dicimus, quare non habet scientiam [illegible]. Et quia in rebus sunt quaedam quae semper sunt in eadem dispositione, & sunt necessaria, non illa quae dicuntur violenter, sed quae dicuntur de illis, quae impossibile est ut sint alio modo, & quaedam non sunt ex necessitate neque semper, sed in maiori parte, & hoc est initium, & causa essendi per accidens. Illud enim quod non est semper, neque in maiori parte, vocamus accidens. Sicut pluvia apud ascensionem canis: hoc enim accidit, quia neque semper fit, neque in maiori parte. & accidit ut homo sit albus, sed non semper, neque in maiori parte. & Aedificator & Medicus curat, non inquantum aedificator, sed per accidens. & Cocus potest facere sanitatem, sed non est sciens [illegible], & ideo dicitur quod accidit. Secundum igitur hanc dispositionem sunt virtutes agentes [illegible] illa non habent artem, neque virtutem terminatam. causa enim eorum quae sunt aut erunt per accidens, est etiam per accidens. Et quia non omnia sunt necessaria semper, sed plurima, & in maiori parte [illegible] est illud, quod est per accidens, sicut album, non enim semper est musicum, neque in maiori parte, & cum fit in aliquo tempore, erit per accidens. & si non, omnia erunt necessaria. & tunc materia habebit aliquam causam in maiori parte, & oportet accipere hoc propter possibilitatem alio modo. Et oportet primo, si aliud non fuerit [illegible] in Graeco principium eorum aeternum, de illis perscrutabitur post.

Et quia [illegible] accidens sit propinquum ei, quod est nihil, [illegible] de ipso, secundum quod est possibile in natura sua [illegible]

Accidēs est propinquum nō enti. [illegible]

[illegible] semper & eodem modo sunt, & haec dicuntur necessaria [illegible] habere duos pedes [illegible] per accidens [illegible] per accidens, ut dicamus hominem esse album per accidens [illegible] aedificator [illegible] Medicus [illegible] per accidens [illegible] facit salubre [illegible] dicens, sed Medicus facit salubre per se, & delectabile per accidens [illegible]

[illegible] per se, & aliud per accidens.

A [illegible]

B [illegible] Si oia essent necessaria, nihil esset per accidens.

C [illegible]

Causa vero, quae sunt per accidens, est causa, quae sunt in maiori parte, & nulla alia. Vide 1. Phy. comm. [illegible]

Quod autem non est accidentis scientia patet. Omnis enim scientia eius est, quod aut semper, aut ut plurimum est. quomodo enim aut discet, aut docebit alium? oportet enim ut determinetur, aut per sem-

pe, aut per ut plurimum, utpote febricitanti prodesse [illegible] est ut plurimum. Quod vero praeter hoc est, non habebit dicere quando non, ut in novilunio. nam etiam in novilunio aut semper, aut ut plurimum, accidens vero praeter haec est.

Quoniam autem accidens non habet scientiam permanentem [illegible] manifestum est. Omnis enim scientia permanens, aut est illius quod est semper, aut illius, quod est in maiori parte. quomodo enim [illegible] aut addiscet [illegible] quod non est nisi quoniam quod determinatur [illegible] tur ut sit semper, aut in maiori parte, verbi gratia, quod [illegible] ad hanc febricitantes in maiori parte. Et impossibile est ut aliud [illegible] tur in alio tempore, ut novitas mensis, quae est semper, aut in maiori parte.

6 De quo est scia, aut est semper, aut i maiori pte.

Ista expositio [illegible] [illegible]

Scia non est permanens in scito nisi per causam.

Idē 1. Post. tex. cō. 31.

Cum declaravit quod illud, quod est per accidens, [illegible] [illegible]

Quid itaque accidens est, & ob quam causam, & quod non est eius scientia, dictum est. Quod autem sint principia & causae generabiles, & corruptibiles, absque eo quod generentur, & corrumpantur, manifestum est. Etenim si non hoc, ex necessitate omnia erunt: si eius, quod generatur, & corrumpitur non secundum accidens causam aliquam necesse sit esse. Utrum enim erit hoc, an non? Si hoc, si factum fuerit: si autem non, non. hoc vero, si aliud. & hoc modo videlicet (si tempore semper [illegible] a tempore finito) deveniet usque ad nunc, quare hic [illegible] [illegible] aut si, si exierit, hoc autem, si aliud. & sic deveniet ad [illegible]

[illegible] est, aut aliquid eorum, quae facta sunt, verbi gratia, si sitiverit; hoc vero
A [illegible] comederit acuta, hoc vero aut est, aut non: quare necessario mo-
[illegible] aut non morietur. Similiter, & siquis ad iam facta ascenderit,
[illegible] ratio est: iam enim hoc in aliquo est, dico autem quod factum
[illegible] necessario ergo erunt omnia futura, ut mori viventem. Iam e-
[illegible] aliquid factum est, utputa contraria in eodem corpore. Sed, si aegrota-
[illegible] aut violentia, sed si hoc factum fuerit. Patet igitur quod usque
[illegible] ad aliquod vadit principium: hoc vero non amplius ad aliud. Erit igi-
[illegible] hoc, quod utcunque contingit, causaque generationis eius
[illegible] nulla. Sed in quale principium, & qualem causam talis reductio est.
[illegible] Dictum est igitur quid est accidens, & quae causa accidentium, & quod
[illegible] habet scientiam permanentem. Quoniam autem principia,
[illegible] & causae sunt generabilia & corruptibilia, etiam absque eo quod gene-
[illegible] & corruptionem sequatur, manifestum est. Quoniam, si hoc non fue-
[illegible] omnia erunt necessaria quoniam, si illud, quod generatur, &
[illegible] non habuerit aliquam causam modo accidentali, tunc
B [illegible]. Sicut dicimus utrum erit hoc, aut non erit hoc. [illegible]
[illegible] hoc, & si non, non & hoc, si fuerit aliquid, & secundum hunc
[illegible] & manifestum est quod semper diminuitur tempus ex tē-
[illegible] & similiter pervenit ad illud, quod est in instanti. Sicut di-
[illegible] quod si sectatum exierit, morietur aut infirmitate, aut violentia.
[illegible] hoc erit, si aliud fuerit & sic pervenitur ad illud, quod est in instanti.
[illegible] aliquid eorum, quae fuerint, ut si comederit [illegible] sitim, et
[illegible] si comederit calida, & hoc aut erit, aut nō: ergo morietur necessa-
[illegible] [illegible], & [illegible], & dicemus illa, quae iam facta
[illegible] de eis esse talia, & habent essentiam existentem dico illa,
[illegible] essentia eorū, & cognitio eorum, & generatio eorū.
[illegible] necessario omnia generabilia, sicut mors viui, quia iam
[illegible] sicut contraria sunt eadem, quia sunt in instā.
[illegible] infirmitate, aut violentia, nisi hoc fit. Manifestum est igi-
C [illegible] quod usque ad aliquod principium & hoc non accedit ad aliud. &
[illegible] ad illud, quod comprehenditur casu, & non est causa [illegible]
[illegible]. Sed ista, qui est talis, erit ad principium habens qualitatem,
& causam habentem qualitatem.

Dictum est igitur quid est accidens, & quae causa eius, & quod nullā habet [illegible] 7
[illegible] principia, & causas eius sunt generabilia et corruptibilia [illegible]
[illegible] generatur & corrumpitur. Manifestum est, quod si non [illegible] [illegible]
[illegible] causa generabilis [illegible] generatio & corruptibilis [illegible],
[illegible] sunt necessaria [illegible] hoc, quod, si illud, quod est [illegible]
[illegible] habent causam accidentalem. Sed [illegible]
[illegible] accidentis, & [illegible]
[illegible] in [illegible] de aliquo [illegible]
[illegible] quia [illegible] causa [illegible]
[illegible]
[illegible] quod illa causa erit [illegible] aliquid [illegible]
[illegible], quod est causa [illegible], & illa quoque causa [illegible].

[illegible] est accidens, [illegible] necessitate.

[illegible]

A D. d. & hoc si fuerit, & secundum hanc dispositionem [illegible]

[illegible]

B [illegible]

C [illegible]

Corruptio [illegible] generatio.

[illegible]

Caput secundum. De ente vero, & falso [illegible]

Utrum vt ad mouentem, an vt ad causas genitas, an vt ad mouentem maxime considerandum est. De eo itaque quod secundum accidens est, dimittatur: determinatum enim sufficienter est. Quod autem tanquam verum ens, & non ens vt falsum,

quoniam circa cōpositionem, & diuisionem est, & omnino circa contradictionis diuisionem, verum namque affirmationem in composito habet, negationem vero in diuiso, falsum vero huius partitionis contradictionem. Quo aūt modo quod simul, aut quod separatim intelligere accidit, alia ratio est, dico aūt q simul, & q separatim, vt non consequenter, sed vnū quod fiat. Non enim est falsum, & verum in rebus (vt quod bonū verum, quod vero malū falsum) sed in mente. Circa vero simplicia & circa ea, quae quid sunt, nec in mente. Quęcunque igit speculari oportet circa id, quod ita ens & non ens est, posterius perscrutandū est. Cum aūt compositio, & diuisio in mente, nō in rebus sit, quod aūt ita est, diuersum a proprie dictis [illegible] aut enim quod quid est, aut quod quale, aut quod quantum, aut aliud copulat, aut diuidit mens: quod quidem vt accidens, & vt verum ens, mittendum est. causa enim illius quidē indeterminata, huius vero, mentis aliqua passio, & ambo circa reliquū genus entis, & non extra ostendunt esse aliquam entis naturā. Propter quod [illegible] prętermittantur, consideranda aūt sunt ipsius entis causę & principia [illegible] ens est. Manifestum aūt est in his, quę determinauimus de eo, quoties vnumquodq; dicitur, q ens est, multipliciter dicitur.

Et oportet nos perscrutari deinde, verum sic quasi [illegible] pr[illegible] aut ad aliud propter quid, aut ad illud, causa est [illegible] mittamus [illegible] de vero [illegible] falsum q determinatum est de eo. Et loquamur de vero ente, qđ non est [illegible] falsum est [illegible] in compositione & diuisione, & [illegible] falsum in diuisione, [illegible] [illegible] quia habet affirmationem, secundum quod est verum [illegible] eandem q est compositum habet negationem aliquam, & [illegible] quod est diuisum habet falsitatem illius diuisionis, quę est [illegible] [illegible]. Quomodo aūt accidit intelligere simul, & prius [illegible] [illegible] & dico simul & prius, ne aliqđ sit post aliquid, sed [illegible] Verum enim & falsum non sunt in rebus, sicut bonum & malum [illegible] verum sit sicut bonum, & falsum sicut malum, sed sunt in [illegible] & nulla cognitionū de simplicibus, aut de illo quod est. [illegible] perscrutandū de ente, quod est [illegible], & de eo, quod non est, [illegible] sunt post. Et cum in cognitione sit aut compositio, aut diuisio [illegible] in rebus, quod est aliud secundū hunc modum [illegible] rebus enim [illegible] in tali veritate, est illud quod significat aut quid, aut quale, aut [illegible] tum, aut quod copulatur cū albo, & cogitatio diuidit illud [illegible] [illegible] ergo ens, quod est quasi accidens, & quod est quasi verum [illegible] causa [illegible] non habet definitionem, & causa [illegible] [illegible] & vtrunq; est in genere [illegible] generum entis, & non [illegible] eis [illegible] significare esse entis. Et ideo [illegible] & [illegible] Albū in exemplari. Iam declarauimus, vbi [illegible] quod [illegible] [illegible] dicitur multis modis, quoddam enim significat quid. A [illegible] in exemplari.

[illegible]

ARISTOTELIS METAPHYSICORUM LIBER SEPTIMVS, cum dupl. Auer. Commen.

SVMMAE LIBRI.

I. Prima proponit de Substantia agendum esse, tum sic primum entium. II. Secunda agit de ipsa substantia.

Summae Primae Caput Primum. Substantiam multis modis entium omnium primum esse.

A IN isto tractatu perscrutatur de speciebus entis, de quibus intendit perscrutari in hac scientia. Ista enim scientia [illegible] paucis primum. Prima est de divisione entis in substantiam, & accidens. Secunda de divisione entis in potentiam, & actum. Tertia de divisione entis in unum, & multa. Et iste tractatus est primus eorum, in quibus perscrutatur de substantia. Et, quia substantia alia est separabilis & abstracta, alia inseparabilis, perscrutatur in hoc tractatu, & in sequenti de substantiis inseparabilibus, & [illegible]. Deinde in Nono tractatu perscrutatur de potentia & actu. Deinde in Decimo de uno & pluribus. Et post in tractatu [illegible] substantiis [illegible], & [illegible] esse habent, & quid sunt. Deinde in Duodecimo & Tertiodecimo perscrutabitur de ea, quae [illegible] substantiarum. Tractatus autem [illegible] sunt quasi praeparamenta ad hoc, quod intendit dicere in illis. Et incoepit in hoc [illegible] Ens dicitur multis modis, &c.

B ENs multipliciter dicitur, quemadmodum in his, quae de * quoties prius distinximus. significat enim aliud quidem quid est, & * quod quid, aliud vero quod quale, aut quantum, aut singula aliorum, quae ita praedicantur.

Ens dicitur multis modis, ut prius diximus in sermone, in quo distinximus quot modis dicitur aliquid. quoddam enim significat quid est aliquid, & q est hoc, & quoddam significat quid est quale, aut quantum, aut aliud eorum, quae praedicantur in sermone secundum hunc modum.

* i. Leo est multiplici- ter.
* hoc aliquid Vide Auer. in Epi. [illegible]

CUm primum Arist. removisset a principali consideratione huius scientiae ens per accidens, & ens, secundum quod significat verum, modo in hoc tractatu intendit perscrutari de speciebus entis simpliciter, quas in [illegible] in hac [illegible], de quo quaedam per se ut principaliter [illegible], quaedam vero per accidens, quatenus sunt praeparatoria ad ea, quae [illegible] principaliter considerantur, de quibus [illegible], ut [illegible] [illegible] [illegible]. Quae vero per se, ut principaliter in hoc

* Quid faciat Arist. in hoc libro.
Libri [illegible] priores sunt praeparatorii

Entis praedicationes. Prima. Secunda. Tertia. Quarta. Quinta. Substantiam & accidens idem significant. Prima entis divisio quae.

[illegible]

[illegible]

Vide super 4. huius in c. 2. & infra in 14. & 12. c. 5 & 12. & 21. c. 8 & 10 ...

Cum autem ens multis dicatur, patet primum horum esse quod est, quod quidem substantiam significat. cum enim dicimus quale quid hoc, aut bonum dicimus, aut malum. sed non tricubitum, aut hominem. cum autem quid est, non album, nec calidum, nec tricubitum, sed hominem aut deum. Cetera vero entia dicuntur, eo quod huiusmodi entis quaedam sunt quantitates, quaedam qualitates, quaedam passiones, quaedam aliquid aliud tale.

Et etiam ens dicitur multis modis, manifestum est quod primum illorum est illud, quod significat quid, & hoc est illud, quod significat substantiam. quoniam, cum dicimus de aliquo quale est, dicimus aut bonum, aut malum, & non dicimus hominem. &, cum dicimus quid est, non dicimus album, aut tricubitum, sed hominem, ... alia dicuntur entia, quia sunt entis, quod est huiusmodi, quaedam quantitates, & quaedam qualitates, & quaedam passiones, & quaedam aliud tale.

A

Ens primo significat substantiam. Accidentia ens dicuntur quo substantiae.

Et principaliter, de quo dicitur hoc nomen ens est ipsa substantia ... [illegible]

[illegible]

[illegible]

Vnde dubitabit aliquis, verũ ipsum ambulare, & sanare, & sedere, & unumquodque horum ens aut non ens est, similiter autem & in aliis quibuscunque talium. nihil enim horũ est per se natum, neque possibile a substantia separari: sed magis, si quid, ambulans entium, & sedens, & sanans. hec aũt magis entia apparent, quia subiectum aliquod ipsis determinatum est: hoc aũt substantia, & singulare est, quod in tali categoria apparet. bonum enim, aut sedens absque hoc non dicitur. [illegible] quod propter hanc illorum quodque singula sunt.

Et ideo quaeret aliquis etiam ambulare, & sanare, & sedere [illegible] non ens, & similiter in [illegible] nullum eorum est existens per se, nec possibile separari a substantia. [illegible]

Dubitatio. [illegible]

Solutio. [illegible]

Substantia prima est [illegible]

Substantia [illegible]

[illegible]

[illegible]

Quare, quod primo est ens, & nō aliquid ens, sed simpliciter ens, substantia est. Multis igit̄ modis primū dr̄, attamen substantia & ratione, & cognitione, & tempore, & natura omniū primū est. aliorum enim quæ prædicantur, nullū est separabile, sed hæc sola. Et ratione quoq; hoc primū. necesse est enim in cuiuslibet ratione inesse rationem substantiæ. Et scire tunc putamus vnumquodque maxime, cum quid est homo, aut ignis sciamus, quā quale, aut quantum, aut vbi. nam & horum ipsorum tunc vnumquodq; scimus, cū quid est ipsum quale, aut ipsum quantum sciamus.

Ens igitur, quod est principale, nō illud, quod est aliquod ens, sed ens quod est simpliciter, est substantia. Et primum dicitur multis modis: & substantia est prima omnium secū definitionem, & cognitionem, & tempus. nullū enim aliorū prædicamentorum est separabile, & illud solum est separabile. Et est etiam prima secundū definitionem. necesse enim est, vt definitio substantiæ accipiatur in definitione cuiuslibet rei. Et nos videmus etiam q̄ scimus quodlibet magis, quando scimus ipsum quid sit, v. g. quādo scimus hominē esse aut ignē magis, quā cū scimus ipsum esse quale, aut quantum, aut vbi. & etiā vnūquodq; istorum scimus, nisi quando scimus quid est, aut quale, aut quantum.

[illegible] substantia [illegible] per [illegible] substantiam [illegible] Dicendum. [illegible]

[illegible] Quod substantia [illegible]

B [illegible], & accidentis [illegible] ex quo generatur ignis, est [illegible], & calor ignis.

Caput Secundum. Quae manifestissime videntur esse substantiae: & an eae solae substantiae sint, vel aliae etiam, multorum opiniones.

Quod quoque iam olim, quam nunc, & semper quaeritur, semperque dubitatur quidnam ipsum ens sit, hoc est quaenam substantia est: hoc enim quidam unum aiunt esse, quidam plura quam unum & quidam finita, quidam vero infinita. Quare nobis quoque maxime, & primum, & solum, ut ita dicam, de ente hoc pacto quidnam sit speculandum est. Vide [illegible]

Videtur autem substantia existere manifestissime quidem in corporibus: quare animalia, & plantas, & eorum partes substantias esse

C dicimus, ac naturalia corpora, ut ignem aquam, & terram, unumquodque talium & quaecunque aut horum partes, aut ex his sunt, aut partibus, aut omnibus, ut coelum, & eius partes, astra, Luna, & Sol. Utrum autem hae solae substantiae sint, an etiam aliae, an harum quaedam nullae, sed aliquae aliae, considerandum est. Videntur autem quibusdam corporis termini, ut superficiem, lineam, punctum, & unitatem substantias esse, & magis quam corpus, & solidum. Item praeter sensibilia quidam non putant aliquid esse tale, quidam plura, & quae magis sempiterna sunt, sicuti Plato, & ipsas formas, & mathematica duas substantias, tertiam vero sensibilium corporum substantiam. Speusippus vero etiam plures substantias, ab uno incipiens, & principia cuiusque substantiae, aliud numerorum, aliud magnitudinum, deinde animae, & hoc modo extendit substantias. Quidam autem formas quidem, & numeros eandem habere naturam aiunt, caetera

vero sequentia, lineam, & superficiem, vsque ad coeli substantiam, & sensibilia.

Et etiam aliud, quod semper fuit quaesitum a longo tempore, & modo est quaesitum, & semper facit errorem in quaestione [illegible] est, quoniam substantiam quidam dixerunt ipsam esse [illegible] quidam plures & quidam dixerunt eam esse finitas, & quidam [infini]tas. Et ideo nos primo considerabimus ex eo, quod est [illegible] di magis, & est primum, & etiam, & dicemus quid [illegible] Existimatur enim quod esse substantiae est manifestum in corporibus, & ideo dicimus quod animalia, & vegetabilia sunt substantiae, & corpora naturalia, verbi gratia ignis, & aqua, & terra, & [illegible] nes partes illorum, & quae fiunt ex eis, aut ex suis partibus, aut ex vniuersalibus, verbi gratia coelum, & partes eius, & corpora [illegible] & Luna, & Sol. Perscrutandum igitur de istis vtrum sint substantiae tantum, aut sunt aliae substantiae quam ista, aut quaedam ista, aut quaedam aliae, aut nullum istorum, sed alia. Quidam igitur existimauerunt quod vltima corporis, vt superficiem, & lineam, & punctum, & vnum, sunt magis substantiae quam solidum & corpus, & etiam magis quam sensibilia. Et quidam non opinantur quod tale sit extrinsecum, & dicunt quod [illegible] ra entia essent aeterna, vt Plato, qui dicebat quod formae, & mathematica sunt duae substantiae, & quod tertiae substantiae sunt corpora sensibilia. Speusippus autem dicebat plures substantias esse, & incepit ab vno, & plura principia esse, & vnaquaeque substantiarum habet principium, & quod substantia & principium numerorum est aliud, & magnitudinis aliud, & postea animae, & secundum hunc modum multiplicabat substantias. Et quidam dicunt quod formae & numeri habent eandem naturam, & quod aliae res sequuntur ea, sicut lineae, & superficies, [illegible] perueniatur ad substantiam coeli, & similiter sensibilia.

Quaestio de modo dicendi [illegible] substantiae.

Mouet Arist. in praesenti [illegible] hanc quaestionem: quoniam de [illegible] substantiarum [illegible] & [illegible] quaesita semper fuit [illegible] Antiqui, & [illegible] philosophi [illegible] cum [illegible] esset [illegible] [illegible]

Quod hic re[illegible] principium est substantiae.

[illegible]

Parmenides & Melissi opinio.

[illegible] Vnde Parmenides, & Melissus dicebant [illegible] esse vna, & nihil esse praeter substantias, quae [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Opinio ponentium solas superficies, lineas, & puncta, principia. Vide 1. Metaph.

[illegible]

Vide 3. com. 2. & 4.

[illegible]

Opinio ponentium substantias mathematicas ... opinio.

[illegible]

Opinio Speusippi.

[illegible]

Opinio ponentium numeros ... Vide 1. Met. 36.

[illegible]

De his igitur quid bene, quid non bene dicatur, & quae substantiae sunt ... praeter sensibiles sunt, necne, & hae quomodo ... & utrum est aliqua separata substantia, & cur, & quomodo, an nulla praeter sensibiles, perscrutandum est, de ... primo substantiam quid sit.

Perscrutemur igitur de illis, & quae sententiae fuerunt dictae bene, & quae non bene, & quae substantia est & utrum sint hic aliquae substantiae ... sensibilibus, ... quomodo ... aliquae

Substantia sit separabilis, & quae, & quomodo, aut nulla sit [illegible]

[illegible]

Quaestiones in hac [illegible]

Cum [illegible]

Cum [illegible]

Summa Secunda. De ipsa Substantia.

Caput Primum. Substantia quot modis dicatur: & quae proprie substantia sit.

Dicitur autem substantia, si nõ pluribus, saltem quatuor modis maxime. etenim quod quid erat esse, & universale, & genus substantia cuiusque esse videtur, & quartum horum subiectum. subiectum autem est, de quo caetera dicuntur, illud vero non amplius de alio. Quare primo de eo determinandum est, maxime enim substantia subiectum primum esse videtur. Tale vero quodam modo quidem materia dicitur, alio modo vero forma, tertium vero, quod ex his est. Dico autem materiam quidem, ut aes, formam vero figuram speciei; quod vero ex his, statuam totam. Quare si forma prior materia est & magis ens, & illud quoque, quod ex ambobus est, prius erit ob eandem rationem. Nunc itaque quidem substantia typo quasi figura dictum est, quod non de subiecto, sed de quo caetera.

Et oportet autem distinguere substantiam. quoniam substantia dicitur multis modis, tamen quatuor. [illegible] & universalis [illegible], & genus [illegible] substantia [illegible]

[illegible] primum [illegible] est primum subiectum. & subiectum est illud, A [illegible] dicitur aliud, ipsum autem non dicitur de alio. Et ideo primo de [illegible] de hac substantia, primum enim subiectum [illegible] [illegible] magis quam aliud. Et dicitur tale quoque modo ma[illegible] [illegible] alio modo forma, & tertio modo illud, quod est ex eis. Et [illegible] [illegible] ut [illegible] forma. Ut [illegible] & quod est ex eis, [illegible] igitur forma fuerit ante materiam, & magis [illegible] etiam [illegible] illud, quod est ex utroque eadem ratione. Distinctum est igitur [illegible] quid sit substantia, & quod est non illud, quod est de subiecto, [illegible] illud, de quo est aliud.

[illegible] perfectionem veritatis de huiusmodi rebus, oportet prius [illegible] [illegible] quot modis dicitur substantia: & dicimus quod substantia dicitur qua[illegible] [illegible] uno modo de forma, alio modo de materia, tertio modo de composi[illegible] ex materia & forma, quarto modo de [illegible] & hi quatuor modi sunt ma[illegible] [illegible] & quoniam hoc nomen substantia dicitur de [illegible] [illegible] de aliquo secundum quid, quod est genus generalissimum [illegible] [illegible] genus [illegible], quod est genus substantiarum, & [illegible] [illegible] B [illegible] hoc est generalissimum, est [illegible] habere hoc no[illegible] [illegible] quod est genus substantiarum, [illegible] [illegible] [illegible] magis & minus [illegible] [illegible] [illegible] modo, [illegible] prius [illegible] hoc & substantiam [illegible] [illegible] prima [illegible] hoc nomine, quoniam est illud, de quo omnia [illegible] [illegible] de nullo [illegible], ideo [illegible] est primo de [illegible] [illegible], quod est subiectum, de quo omnia [illegible] [illegible] [illegible] esse substantiam, ut subiectum [illegible] [illegible] hoc, de quo omnia [illegible] in quid. & hoc no[illegible] [illegible] dictum est, dicitur de materia aliquo modo, [illegible] materia non [illegible] & compositum dicitur substantia, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] est materia [illegible] [illegible] [illegible] est [illegible] [illegible] est [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] forma [illegible] est [illegible] [illegible] & materia, & compositum: quare conclusio [illegible] [illegible] magis substantia, [illegible] est substantia, [illegible] C [illegible] substantiale.

[illegible] oportet prius [illegible] secundum quot modos dicitur substantia, ut [illegible] [illegible] est [illegible] [illegible]. D. [illegible] substantia [illegible] [illegible] est substantia [illegible] & [illegible] dicitur multis modis, [illegible] [illegible] [illegible] modis [illegible] [illegible] nomen enim substantiae dicitur de quidditate rei, & [illegible] de [illegible] [illegible] de aliquo secundum quid, & [illegible] [illegible] [illegible] de aliquo in substantia. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & quidam dicebant [illegible] est [illegible] [illegible] substantia [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. D. & [illegible] primum est subiectum, id est [illegible] substantiarum. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in libro Cathegoriarum, & [illegible] est illud, [illegible] & illud de quo praedicantur alia, sed de nullo praedi[illegible] [illegible] de hac substantia [illegible] & ideo primum [illegible] [illegible] substantia, quod est subiectum [illegible] subiectum aliud [illegible] esse substantia magis quam aliud. D. & Et dicitur tale quoque mo[illegible] [illegible] substantia dicitur de materia quoque modo, & de forma [illegible] [illegible] modo, & de compositum ex eis tertio modo, & [illegible] quarto modo [illegible] & [illegible] [illegible] est substantia, [illegible] [illegible] formam, & [illegible]

Substantia quatuor modis dicitur.

Genus generalissimum est magis substantia secundum Platonem.

Forma dignior substantia quam materia, & compositum.

Subiectum aliud perit [illegible] esse substantia magis quam aliud, [illegible]

1.Phy.c. & 9. Item hic com. 60. Vide supra Met.c.7. & 2.Ph.c. & 2.de Anima com. 7.

ma est substantia, deinde quod universale & compositum ex eis [illegible]
stiam quam compositum est ex eis. D. deinde exemplum, & dixit [illegible]
id est de similitudine per materiam, compositum substantiam [illegible]
statuam & per compositum statuam. D. deinde quia forma [illegible]
igitur forma [illegible] prior in esse quam materia, & magis ens, quoniam [illegible]
est in potentia, & forma est in actu, erit de necessitate prior composito [illegible]
sito, compositum enim ex ambobus non est in actu, nisi propter [illegible]
intendebat cum dixit eadem ratione [illegible]
actu, est idem est ei, secundum quod est prior composito [illegible]
forma sit prior composito ex materia & forma, & compositum [illegible]
dat quod forma sit magis substantia quam compositum. D. deinde [illegible]
do, & dixit igitur descripsimus substantiam primam, & quod [illegible]
aliud, quod non praedicatur de aliquo, & de quo praedicantur [illegible]

Oportet autem non ita solum. non enim sufficiens est. & hoc ipsum non est manifestum. Et item materia substantia efficitur. nam si haec non est substantia, quae alia est, fugit nos. Demptis enim caeteris, nihil aliud permanere videtur. caetera namque passiones corporum, & actiones, & potentiae sunt; longitudo vero, latitudo, & profunditas quantitates quaedam, sed non substantiae sunt; quantitas enim non substantia, sed magis cui haec ipsa primo insunt, illud est substantia. At vero ablata longitudine, latitudine, & profunditate, nihil videmus relinquum, nisi siquid est, quod ab eis determinatur, ita ut considerantibus, materiam solam necesse sit apparere substantiam. Dico autem materiam, quae per seipsam, neque quid, neque quantum, neque aliud quippiam dicitur, quibus ens determinatur. est enim quid, de quo singula horum praedicantur, cui esse, ac unique praedicationum diversum est. caetera namque de substantia praedicantur, haec vero de materia. Quare quod ultimum est per se, neque quid, neque quantum, neque aliquid aliud est, neque etiam negationes. etenim hae quoque secundum accidens erunt. Ex his namque speculantibus, accidit substantiam esse materiam. At impossibile est. etenim separabile, & quod quid maxime inesse substantiae. propter quod forma, & quod ex ambobus substantia videtur esse magis, quam materia.

Et oportet ut distinctio non sit isto modo tantum. non enim sufficit. quoniam hoc non est manifestum. Et etiam materia est substantia. nam si non fuerit substantia, substantia non erit aliud, & latebit, & substantia erit ignorata a nobis. Quoniam, cum alia fuerint abstracta, nihil videmus permanere. & alia passiones corporum, & actiones, & potentiae. & longitudo, & latitudo, & profunditas sunt quantitates, & non substantiae. quantitas enim non est substantia, sed illud cuius haec primo modo est substantia. sed, cum longitudo, & latitudo, & profunditas fuerint abstracta, nihil videtur permanere praeter illud, si fuerit aliquid, quod est per ipsum determinatum. necessarium est igitur ut haec materiam videatur esse substantiam illi, qui perscrutatur hac perscrutatione. Et dico materiam illud, quod per se non dicitur quid, nec quantum, nec aliquod eorum, per quae determinatur ens. est enim aliud, de quo dicitur unumquodque istorum, & essentia alius est a

[illegible]

Regula.

Formę cum accidentibus comparatę.

Materia secundum se nec ... nec praedicamentorum ...

[illegible]

Prima ratio ad probandũ materiã esse magis substantiam.

[illegible]

[illegible]

At illa substantia, quae ex ambabus, dico autem, quae ex materia & forma, relinquenda est: posterior enim, & manifesta est: manifesta vero quodammodo est etiam ipsa materia. At de tertia considerandum est. haec enim maxime dubitabilis. Conceditur autem quasdam esse substantias sensibilium: quare in his primum quaerendum est.

Dimittemus igitur nunc loqui de substantia, quae est ex ambobus, ex forma, & materia, & exemplari, quia est ultima substantia, & manifesta: & materia quoque modo. Et perscrutemur igitur de tertia: est enim in ea maximum error. Et concessum est aliquas substantias esse sensibiles, quaeramus ergo de istis.

[illegible]

Si aliquis sit ... [illegible]

Documentum. Vide infra ... [illegible]

Tractatus est de substantia composita.

Metaphysica consideratio de forma.

Documentum. Consideratio de forma ... [illegible]

A [illegible] principiorum [illegible] ex hoc de principiis substantiarum sensi[illegible], [illegible] et hoc declaratum quod principia substantiarum sensibilium [illegible] substantiae, & est declaratum in scientia naturali hoc esse [illegible] [illegible] in aliis substantiis sensibilibus, & prius est decla- [illegible] principium [illegible] substantiae, quae est [illegible] [illegible] forma [illegible] est illud, quod est [illegible] substantiarum, & formas sub- [illegible] generabilibus & corruptibilibus. a al. corporibus.

Caput Secundum. De ipso quid est agendum esse, et quid ipsum sit.

Vm autem in principio distinximus quot modis substantiam determinaremus, ac horum unum quiddam esse videatur, quod quid erat esse, de eo considerandum est. Conducit enim transcendere ad notius. Ita namque disciplina fit omnibus, per minus nota naturae ad magis [illegible]. Et hoc opus est, ut in actionibus ex eis, quae cuique sunt bona facere, [illegible] simpliciter bona sunt, sint cuique bona, ita ex sibi notioribus, [illegible] naturae nota sunt sibi facere nota. Quae autem singulis nota, & [illegible] parum nota sunt, & parum, aut nihil entis possi- [illegible] ex eis, quae parum nota, sibi tamen nota sunt, conan- [illegible] est cognoscere, quae simpliciter nota sunt, per haec ipsa, ut dictum est, transcendendo. Vide Aver. in Epi. Tex. [illegible]

Et cum prius distinxerimus secundum quot modos definitur substantia, invenimus substantiam, & existimatur quod una illarum [illegible] illud, quod significat essentiam rei, considerabimus in eo. Et principium [illegible] transferetur ad illa, quae sunt manifestiora. Et similiter est doctrina in unaquaque rerum, quae sunt minoris cognitionis ab illa, quae sunt maioris cognitionis. & similiter est in [illegible] etiam. operationes enim non sunt nisi ad agendum ex

C illo, quod est aliquod bonum, & bonum singulis rebus ad aliquid, quod est bonum universale, & bonum cuilibet. Et similiter ex eis, quae sunt cognita singulis rebus, ad universalia, quae sunt cognita [illegible], & erunt cognita cuilibet. Et illa, quae sunt cognita cuilibet, in maiori parte, sunt parvae cognitionis, aut parvae, aut [illegible] de cognitione entis. Sed tamen necesse est ut [illegible] [illegible], quae sunt malae cognitionis, sed habent cognitionem particularem, illa quae cognoscuntur modo universali, transferendo, ut dictum est, de illis eisdem.

Cum dixisset esse primo agendum de substantiis compositis atque sensibilibus, & de earum forma nec specifica [illegible], cum forma possit considerari ut quidditas, & ut altera pars compositi, quemadmodum superius dictum est; [illegible] proponit dicere de forma, quatenus est quidditas [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] & arasoris, ad ea quae sunt [illegible], ac doctrinae. [illegible] In Forma prius qua est consideratur. Vide Idem 1. Phys. t. 2.

[illegible]

Id est. Et, cum [illegible] [illegible]

[illegible]

At primo quaedam de eo logice dicamus, quod illud est, quod quid erat esse unicuique, quod secundum se dicitur. Etenim non est tibi esse musico esse. non enim secundum teipsum musicus es. quod ergo secundum teipsum. Nec tamen hoc totum. non enim illud, quod

A [illegible] superficiem albam, quoniam superficiei esse non [illegible] Quare [illegible] hanc rem. In qua ergo ratione ipsam [illegible] [illegible] ipsius quid erat esse [illegible] quare [illegible] superficiei leui esse, album & leue esse [illegible] [illegible] est.

[illegible] dicimus primo hoc in quibusdam [illegible] per essentiam rei, & est [illegible] quod est illud, quod significatur per essentiam rei, & est [illegible] per se. Aliquod enim esse in loco non est ipsum esse [illegible] & visi non sunt idem per se. Nec etiam hoc [illegible] illud, quod est per se, est secundum hunc modum, [illegible] superficiei, essentia enim superficiei non est essentia [illegible] non est illud, quod est ex ambobus, idest superficies [illegible] propter additionem, quae est in sua definitione. Definitio [illegible] non habet quid, est definitio, quae est rei per suam [illegible] in quolibet. quoniam, si essentia superficiei albae est essentia su-
B perficiei leuis, tunc albedo, & leuitas sunt idem.

Quoniam [illegible] esse [illegible] 22
[illegible] Definitio quid est.
[illegible] Praedicata primi modi sunt tria.
[illegible] Definitio & definitum est praedicata primi modi.
C [illegible] Praedicata accidentalia [illegible] per se.
[illegible] praedicata accidentalia.

Quia [illegible] Com. 2. Ho [illegible] [illegible] tria, genus, & differentia, & definitio, quae componitur ex eis [illegible] de per se.

A [illegible] & quomodo in praedicabilibus subiectis [illegible] in quolibet accidentium rationalis.

Caput Tertium. Quomodo substantiarum, accidentium, ac singularium sit ipsum quid est & definitio.

Quoniam autem secundum caetera quoque praedicamenta composita sunt (est etenim aliquod subiectum cuique, ut qualitati, & quantitati, & quando & ubi, & motui) perscrutandum est, utrum est ratio ipsius quid erat esse cuique horum, & inest etiam his ipsum quid erat, ut homini albo quid erat esse homini albo. Sit autem nomen eius vestis: quid est vesti esse? At vero neque eorum est, quae secundum se dicuntur. An hoc, non secundum se dupliciter dicitur: & huius est hoc quidem ex additione, istud vero non. Illud enim dicitur, eo quod ipsum, quod definitur, alteri adiiciatur: ut si quis albo esse definiens, dicat albi hominis rationem. Illud

B vero, quod aliud ipsi, ut si vestis album hominem significat, ille autem definiat vestem ut album. Quod autem est albus homo, est album quidem, non tamen quid erat esse albo homini, sed vesti esse. Utrum est quod quid erat esse aliquid, aut simpliciter? An non? Ipsum enim quod quid erat esse est ipsum quid erat esse: cum vero aliud de alio dicitur, non est ipsum quod quid: ut homo albus non est quod quid: si ipsum quid est quod quid substantiis solis inest.

Et quum sint composita ex aliis praedicamentis etiam aliquid est subiectum cuilibet, verbi gratia quantitati, & qualitati, & quando, & motui, perscrutandum igitur utrum sit definitio cuiuslibet illorum, [illegible] ista enim illud, quod significat essentiam rei, verbi gratia homo albus. Sit igitur ita, ut habeat hoc nomen vestis. Si igitur [illegible] dicetur vestis. Sed non est ex eo, quod est per se, nec hoc est aliquid ex eo, quod est per se, sed modo simplici. Et quoddam

C ex additione, & quoddam non. Quoddam enim definitur per additionem alterius, sicut qui definit essentiam albedinis, & dicit definitionem hominis albi. Et quoddam per aliam definitionem, ut vestis significat hominem album, & ipse definit vestem tanquam album. Homo autem albus est album, sed definitio eius non est definitio albi, & quid est esse ei habet definitionem, quae significat essentiam eius quod est? & definitio rei est illud, quod significat quid est essentia rei. Et cum fuerit dictum aliud de alio, non est illud, quod est illud, v.g. homo albus [illegible] non est illud hoc. Nomen est nisi substantiarum tantum.

[illegible] [margin: 12 / Solius substantiae [illegible] ipsa [illegible]]

compositum ex substantia & accidente habet definitionem [illegible]

[illegible]

[illegible] in Dialectica.

Quare quod quid erat esse aliorum est, quorumcunque ratio est definitio. Definitio autem est, non si nomen idem, quod oratio significet (omnes enim sermones definitiones essent; erit enim quodcunque nomen [illegible] cuicunque sermoni, quare & Ilias definitio erit) sed si primi alicuius fuerit [illegible] dicatur. Non ergo ulli eorum, quae non sunt species generis, inerit quod quid erat esse, sed his solum: haec enim videntur non secundum participationem & passionem, nec ut accidens dici.

Ergo quod est per se [illegible] omnibus rebus, quarum sermo est definitio. Et definitio non est [illegible] nomen & sermo significant [illegible] (& si non, omnes sermones essent definitiones [illegible] sermo [illegible] albedinis erit definitio.) sed cum fuerint [illegible] primo, et talia sunt nomina, quae dicuntur non per illud, quod

[illegible] aliud. Ergo illud, quod est secundum essentiam, [illegible] formarum [illegible] generum, sed illarum tantum [illegible] quae non dicantur modo communi, & passiones neque [illegible]

[illegible]

Sed oratio quidem [illegible] aliorum [illegible] significat, [illegible] nomen [illegible] simplici oratione [illegible] [illegible] vero non [illegible] quod quid erat esse. An definitio [illegible] & ipsum quod quid est multipliciter dicitur. [illegible] ipsum quid est [illegible] quidem modo substantiam, & quod quid significat, alio vero [illegible]

A In [illegible], quae praedicantur, quantitatem, qualitatem, & quaecunque [illegible] talia sunt. Quemadmodum enim & ipsum est, inest quidem [illegible] omnibus, non tamen similiter, sed huic quidem primo, illis vero [illegible], ita & quod quid est simpliciter substantiae, caeteris vero [illegible] modo. etenim interrogare possemus quid est ipsum quale. [illegible] ipsum quale est eorum, quorum est quid est, non tamen simpliciter, sed sicut de non ente logice quidam aiunt esse ipsum non ens, non simpliciter, sed non ens, ita & ipsum quale.

Ergo erit sermo cuiuslibet aliorum, qui significat quid sit, aut nomine [illegible], quod significat quod hoc est [illegible] loco sermonis [illegible] [illegible] definitionem autem simpliciter [illegible] quod est per essentiam. Definitio autem [illegible] [illegible] quidditas. Illud enim, quod dicitur [illegible] modo, significat substantiam & hoc, & alio modo [illegible] [illegible], verbi gratia & quantitatem, & qualitatem, & alia

B [illegible] Quemadmodum de substantia interrogamus per quid, [illegible] de quantitate, quantitas igitur, & qualitas sunt eorum, quae [illegible] per quid, sed non ut modo simplici, sed ut quidam [illegible] [illegible] eo quod est non modo simplici, sed illud quod non est [illegible] etiam.

Commentum. [illegible]

C [illegible]

Docendi.

[illegible]

14 Et multis oppo- [illegible] definitio [illegible] per substantia

Definitio est multiplex.

Definitio substantiae est simpl. accidenti vero [illegible]. Qualitas habet aliquid cum substantia [illegible].

[illegible]

Divisio de quiditate.

[illegible]

Proportio definitionis ad definitum ... [illegible]

[illegible]

Oportet igitur considerare & quomodo de quocunque oportet dicere, non tamen magis quam quomodo se habet. Quapropter nunc quia manifestum quod dicitur sit, ipsum etiam quod quid erat esse similiter inerit, primo quidem & simpliciter substantiae, deinde & ceteris, sicut & ipsum quid est non simpliciter quod quid erat esse, sed quali aut quanto quod quid erat esse. Oportet enim aut aequivoce ista dicere esse, aut additione vel ablatione, sicut & quod non scibile, scibile. nam rectum neque aequivoce dicere, neque eodem modo, sed quemadmodum medicinale, eo quod ad idem quidem & unum, non autem idem & unum, non tamen etiam aequivoce. nihil enim medicinale corpus & opus & vas dicitur aequivoce, neque secundum unum, sed ad unum. Sed haec quidem quomodocunque dicere quis velit nihil differt.

Opor-

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Illud autem manifestum est, quod quae primo & simpliciter [illegible]

[illegible] quod quid erat esse substantiae etiam est, et caeterorum quoque simi- [illegible] non tamen primo. Non enim est necesse, si hoc ponamus, hu- [illegible] nomen esse quodcunque orationi idem significet, sed quod [illegible] orationi: hoc autem si unius sit, non continuatione, sicut Ilias, [illegible] quaecunque coniunctione, sed si quoties dicitur unum. Unum autem [illegible] dicitur sicut et ens. Ens autem, quoddam quod quid, quoddam quan- [illegible] quoddam quale quid significat. Quare et albi hominis erit ora- [illegible] definitio, alio vero modo et albi, et substantiae.

[illegible] manifestum est, quod definitio primo modo et simpliciter, [illegible] quod quid est per definitionem, est substantiarum, et est aliorum similiter etiam, [illegible] primo modo. Non enim est necesse, si nos posuerimus aliquod [illegible] esse, ut sit definitio, quae significat ipsum, sit sicut significa- [illegible] sermonis, sed alicuius sermonis. Et illud etiam, quando fuerit unum, [illegible] quod sit continuatum, sicut dictamen [illegible], et omnia, quae co- [illegible] per aliquod ligamentum, sed cum hoc unum ex his modis, [illegible] quos dicitur unum. Ens vero, quoddam significat hanc sub- [illegible] et quoddam quantitatem, et quoddam qualitatem: et ideo [illegible] habebit sermonem et definitionem, sed alio modo, et sub- [illegible] modo.

[illegible]

Cum [illegible] differentia inter hoc, [illegible] sermo significet [illegible] praedicamenti [illegible]

[illegible]

Substantiae, primo & simpliciter definitio.

Definitio simpliciter est eius quod compositum est.

Quod cum aliquo per ligamentum compositum, non est unum simpliciter.

Illa, que unum per ligamentum & continuata, non habent definitionem, neque simpliciter, neque secundum quid.

[illegible] in [illegible] est [illegible] & cum hoc nomen [illegible] & [illegible] eadem [illegible] est [illegible] definitio & nomen. [illegible] habebit sermonem [illegible] & [illegible] definitio & nomen [illegible] modo.

7. Met. tex. [illegible]

Caput Quartum. Dubitationes quaedam circa copulatorum definitiones, & eorum, quae ex additione dicuntur, soluit [illegible] primo & simpliciter, aliorum vero quodammodo esse definitionem.

Habet autem dubitationem, si quis non dicat definitionem esse earum, quae ex additione sunt, rationem, cuius erit definitio non simplicium, sed copulatorum. Ex additione enim necesse est manifestare. Dico autem, ut puta nasus, & concauitas, & simitas, quod ex [illegible] erit: eo quod hoc in hoc, & non secundum accidens, neque [illegible] neque simitas passio nasi, sed secundum se: nec ut album Calliae, aut homini, quoniam Callias albus, cui accidit hominem esse: sed ut [illegible] animali, & aequale quanto, & [illegible] quae per se esse dicuntur. Haec autem sunt, in quibus inest, aut ratio, aut nomen eius, cuius [illegible] passio est, & non contingit separatim ostendere, sicut album [illegible] homine contingit, sed non foemininum absque animali. Quare [illegible] quod quid erat esse, & definitio, aut nullius [illegible] est, quam quemadmodum diximus.

Si igitur aliquis dixerit quod sermo, qui recipit additionem [illegible] est definitio, erit in hoc error: quoniam, si non fuerit, [illegible] definitio rerum, quae non sunt simplicia, sed compregata [illegible] necesse est igitur [illegible] quod recipiunt additamentum [illegible] gratia nasus, & concauitas, & simitas, quae dicitur in [illegible] per hoc enim est in hoc, & concauitas non est passio nasi modo accidentali, neque simitas, sed per se: & non sicut Calliae, aut hominis, qui est Callias albus: accidit enim ei quod sit homo: sed sicut [illegible] in animalibus, & aequalitas in quantitate, & omnia, quae dicuntur per se esse rerum. & ista sunt omnia, quae sunt in eis, aut definitio, aut nomen [illegible] est illa passio, & non potest significare sine ipso [illegible] modo, sicut album potest sine homine, sed foemina sine animali non potest. [illegible] non est habitum [illegible] quod est per essentiam, & definitio [illegible] si fuerit, erit alio modo, sicut diximus.

17 Quaerit Arist. utrum ratio, quae [illegible] per additamentum sit definitio [illegible] dicere quod non sit definitio, [illegible] quod [illegible] simplicium, & non compositorum ex substantia & accidente [illegible] quae sunt per additamentum, verbi gratia, nasus, & concauitas, & simitas [illegible] nasus, & concauitas [illegible] definitio [illegible] quia simitas significat nasum, & concauitatem, & concauitas [illegible] in naso, sicut albedo in homine, sed est per se in ipso naso: & [illegible]

An defini-tio additi-onalis sit de-finitio vere.

A [illegible]

Concauitas non est nasi [illegible]

Aliud per masculum, & femininum dividitur, sicut aliud per aequale & inaequale.

Definitio ex subiecto & passione, [illegible]

B [illegible]

In definitione accidentium essentialium ponitur subiectum [illegible] definitione accidentium per accidens.

C [illegible] Deinde dicit. Ergo aut non [illegible]

Est autem alia quaestio de eis dubitatio. Si enim idem simum nasus & concauum nasum, idem erit simum, & concauum. Quod si non, propterea quod impossibile est dicere simum absque ipsa re, cuius per se passio est, & simum erit concauitas in naso, nasum simum aut

necesse est dicere, aut bis idem erit dictum nasus, nasus concauus, aut [illegible] tanquam simum, nasus nasus concauus erit. propter quod [illegible] est talibus inesse quod quid erat esse. quod si non, in infinitum [illegible] dicetur. naso enim naso simo aliud inerit. Palam igitur quia solius substantiae definitio est.

Et in isto verbo est alia dubitatio. Quoniam, si idem est nasus simus & nasus concauus, idem erit simum & concauum [illegible] impossibile enim est ut dicatur simum per se, absque illo in quo est [illegible] & si simitas est concauitas in naso, aut impossibile est [illegible] sus simus, aut idem dicetur bis, aut erit nasus, aut simum & [illegible] habentem aliquid, quod est per se [illegible] & si non, [illegible] tum, ita quod non erit nasus, postquam non erit aliud. Manifestum est igitur quod definitio est substantiarum tantum.

13 Dubitatio. Solutio.

Et quoniam aliquis posset dicere istis accidentibus habere definitionem [illegible] quoniam illa se habent ut differentiae [illegible] & [illegible] ut genera, respondendum est huic sermoni, quod [illegible] differentia [illegible] & quod aggregatum ex [illegible] dispositio [illegible] cum genere [illegible] & [illegible] [illegible]

Species composita ex genere ac differentia.

[illegible] ex genere & differentia [illegible] significat [illegible] ex genere & differentia [illegible] per se [illegible] [illegible]

Cum declarauit quod ista definitio vera est substantiarum tantum, [illegible] nera & differentiam, & [illegible] & quod [illegible] non habent definitionem, quoniam in [illegible] definitione [illegible] que non sunt genera [illegible] & acci- dentia [illegible] duobus modis, aut accidentaliter, ut albedo in homine, [illegible] ut simitas in naso, & [illegible] & primo modo [illegible] non habent definitionem [illegible] in definitione, & quia qui consyderant ad illum modum [illegible] & [illegible] negant accidentia habere definitionem [illegible] & qui considerant [illegible] habere definitionem [illegible] substantia habere definitionem est [illegible] quod accidentia habent aliquid de intentione definitionis, & quod [illegible]

Accidens sit duobus modis. Idem supra c. 17. & [illegible]

Accidentia per accidens non habent [illegible]

A [illegible]

B [illegible]

C Si enim & cæterorum quoque prædicamentorum, necesse ex additione esse, ut qualitatis, & imparis: non enim sine numero, nec femina, quod est femininum, sine animali. Ex additione autem dico, in quibus accidit bis idem dicere, sicut in istis. Quod si hoc verum est, neque copulatorum erit, ut puta numeri imparis. Sed latet quoniam non certe dicuntur rationes. Si autem & istorum sunt definitiones, aut alio modo sunt, aut sicut dictum est, multipliciter est dicendum definitionem, & quod quid erat esse: quare quodam modo quidem nullius erit definitio, nullique inerit quod quid erat esse, nisi substantiis, quodam modo vero erit. Quod igitur definitio est ipsius quid erat esse oratio, & quod quid erat esse, aut substantiarum solum est, aut maxime primo & simpliciter, manifestum est.

Et si est aliorum prædicamentorum, necesse erit ut sit ex additione, ut definitio qualitatis, & numeri, quoniam non est sine numero, nec

illa, quae est foeminae, est simi animali. Et sermo, qui est ex additione, quae accidit in eis, est dignus [illegible] est in illis [illegible] numerum in compositum [illegible] definitiones non dicuntur perfectae. Si igitur alia habent definitiones, [illegible] alio modo, sicut dictum est. Dicemus igitur quod definitio & id, quod est per essentiam, dicitur multis modis. ergo [illegible] nullum habet definitionem, nec illud, quod est per essentiam, nisi substantiae, & quoquo modo habere. Quod autem definitio est sermo eius, quod est per essentiam, & aliud, quod [illegible] solummodo substantiarum, aut magis primo modo & simpliciter, manifestum est.

19 [illegible]

Aggregatum ex duobus actu non habet definitionem.

[illegible]

[illegible]

A [illegible] per definitionem, [illegible] definitionem [illegible] & substantiam [illegible] quid est [illegible] definitio [illegible] substantiam [illegible] per definitionem [illegible] quidditatem rei propriam esse, & [illegible] definitionem [illegible] substantiam [illegible] definitiones [illegible] definitio [illegible] demonstrationis [illegible] verum a falso. [illegible] definitionem [illegible] definitionem [illegible] quidditatem rei, & [illegible] substantiam, & modo priori & simpliciori.

[illegible] (margin note)

B *Caput Quintum. Quo pacto ipsum quod quid est cum unoquoque in primis, & iis, quae per se dicuntur, idem sit: in aliis vero quae per accidens quodammodo. & Sophisticarum item rationum solutio.*

Utrum autem idem est, an aliud ipsum quid erat esse, & unumquodque, perscrutandum. prodest enim aliquid ad eam considerationem de substantia. Nam & unumquodque non videtur aliud esse a sua substantia: & ipsum quid erat esse dicitur esse uniuscuiusque substantia. In his igitur, quae secundum accidens dicuntur, videri posset aliud esse, ut puta albus homo aliud est, & albo homini esse. si enim ipsi homini esse, & albo homini idem: idem namque homo, & albus homo, ut dicunt, & albo homini, & homini. An non necesse est quorumque secundum accidens eadem esse, non enim extrema similiter eadem fiunt. sed fortassis illud videtur accidere, extrema eadem secundum accidens fieri, ut puta albo esse, & musico esse. videtur autem minime.

C In his autem, quae per se dicuntur, semper necesse est eadem esse, ut si quae substantiae sunt, quibus diversae substantiae non sunt, nec aliae naturae priores, quales nonnulli dicunt ideas esse. Si enim erit aliud ipsum bonum & bono esse, & animal & animali esse, & enti & ipsum ens, erunt & aliae substantiae, & naturae, ac ideae praeter eas quae dicuntur, & illae priores substantiae, si ipsum quid erat esse substantia est. Et si absolutae ab se invicem, horum quidem non erit scientia, illa vero non erunt entia. Dico autem absolutas, si nec ipsi bono inest esse bonum, nec huic esse bonum. Scientia namque cuiusque haec est, quod quid erat illi esse. & de bono, & de ceteris similiter se habet. Unde, si neque ipsi bono esse bonum, nec ipsi enti ens, nec ipsi uni unum, similiter autem omnia sunt, aut nihil est quod quid erat esse, quare si nec ipsi enti ens, nec aliorum aliquid. Item, cui non inest bono esse, non bonum est. necesse est igitur

Vnum esse bonum & bono esse, & honestum & honesto esse, quae non per aliud dicuntur, sed prima & per se. Etenim hoc sufficiens est si existit, etiam si non sint formae, forsan autem magis, si formae sint.

Sed perscrutemur, vtrum quod est per essentiam, & singulare sint idem, antequam perscrutemur de substantia. Singulare enim existimatur non esse aliud, quam substantia, in qua est, & dicitur quod quod est per essentiam est substantia singularis rei. Illa autem, quae dicuntur per accidens, existimatum est ea existimare esse aliud, v. g. homo albus & quid est albi hominis per essentiam est aliud, quoniam, si sint idem, tunc essentia hominis, & homo albus idem erunt, & homo albus, vt dicunt, sunt idem: ergo homo albus & homo erunt idem. Quoniam autem non est necesse vt sint idem omnia, quae sunt per accidens, quoniam non erunt eadem extrema. sed secundum est existimare hoc accidere eis, vt essentia albi & musici. sed hoc non videtur. In eis autem, quae dicuntur per se, necessarium est vt sint idem necessario. In eis, dicemus si aliquae substantiae sint primae, & non sint substantiae aliae, neque naturae aliae, sicut quidam dicunt de formis. Quoniam, si bonum est aliud, quod bonum est, eius & essentia boni etiam, & animal & essentia animalis, & essentia entis & ens, & aliae substantiae, & formae aliae ab eis, quae dicuntur, & illae substantiae sunt priores, si quid est per essentiam substantia. Et, si separantur ab eis adinuicem, quaedam non sunt per scientiam, & quaedam non erunt entia. Et dico ea esse absoluta, si bonum per se non habet essentiam boni, neque illud, quod dicitur hoc, habet essentiam boni. Scientia enim cuiuslibet rei, hoc est scire quid est per essentiam. Scire enim de bono, & de aliis similiter. Si igitur bonum non habet essentiam boni, ergo ens non habet esse, neque vnum vnum. & similiter omnia, quae habuerint quid est per essentiam, aut nullum habebunt, & si ens non habet, ergo neque omnino aliud. Et etiam quod non habet quid est boni non est bonum: ergo necesse est vt bonum & essentia boni sint idem, & studiosum & essentia studiosi sint idem, & omnia, quae non dicuntur de aliis, sed sunt prima per se. etenim in istis enim est sufficientia, si non sint formae, & si non sunt formae sed magis etiam vt sint formae, & nunc est manifestum si sint animal.

An individuum substantiae & quid sit sint idem. 24 SI igitur quidam dicunt substantiam [illegible] modo verum hoc [illegible] quod idem sit quidditas & individuum substantiae, & [illegible] singularis substantiae per sua quidditatem, aut quidditas eius sit aliud ab eo [illegible] quod quod dicitur [illegible] substantiarum esse aliud a [illegible]

Documentum. [illegible]

[illegible]

Simul autem patet et quod, si ideae sint quales quidam dicunt, quod
A subiectum non erit substantia. has enim substantias quidem ne-
cesse est non de subiecto quidem esse. essent enim secundum participa-
tionem. Ex his itaque rationibus unum et idem non secundum acci-
dens ipsum unumquodque, et quod quid erat esse, et quod scire unum-
quodque, hoc est ipsum quod quid erat esse scire. quare secundum expositionem
necesse est unum quoddam ambo esse. Quod autem secundum acci-
dens dicitur, ut musicum aut album, propterea quod duplex significat,
non est verum dicere, quod idem sit quod quid erat esse, et ipsum
enim, cui accidit album, et accidens. quare quodam modo quidem
est, quodam modo vero non est idem quod quid erat esse et ipsum. homini
namque, et albo homini non est idem, passione vero idem. Absurdum
autem apparet, et si quis unicuique ipsorum quod quid erat esse nomen im-
ponat. erit namque etiam praeter illud, aliud, quod quid erat esse equo,
At vero quid prohibet nunc quoque e vestigio esse quaedam quod quid erat
B esse, si substantia quidem est quod quid erat esse? minimum non so-
lum unum, sed ratio etiam eorum eadem, ut ex dictis patet. non enim
secundum accidens unum sunt esse, et ipsum unum. Item si aliud erit, in
infinitum procedet. etenim hoc quidem erit quod quid erat esse unius esse, il-
lud vero unum. quare de illis quoque eadem ratio erit. Quod igitur
de primis, et quae per se dicuntur, unicuique esse, et unumquodque idem,
et unum est, patet. Sophisticae autem ad hanc positionem redargutiones
manifestum est quod eadem solutione solvuntur, et si idem Socrates, et So-
crati esse. nihil enim differt, nec ex quibus aliquis interrogaverit, nec
ex quibus solutionem obtinuerit. Quo igitur modo idem cuique est quod
quid erat esse, et quomodo non idem, dictum est.

Si formae sint, sicut dicunt quidam, tunc subiectum non erit sub-
stantia. quoniam necesse est ut illae substantiae non sint de subiecto,
si sint hoc modo communicationis. Ex hoc igitur sermone quodli-
bet et quod, est per essentiam idem, et non modo accidentali, et quod scire
C unumquodque rei est idem, scire quod est per essentiam. per hanc igitur po-
sitionem necesse est ut ambo sint idem. Quae autem dicuntur per acci-
dens ut musicum, aut album, quia significant duo, ideo non est neces-
sarium dicere quod sint idem per essentiam. illud enim, cui accidit al-
bum, et accidens, et est secundum unum modum idem, et quod est per
essentiam, et secundum alium non est idem. secundum autem quod sunt ho-
mines, et hominis albi, non sunt idem. secundum autem quod sunt pas-
siones, sunt idem. Et si aliquis existimaverit quod quodlibet nomen ha-
bet quid per essentiam, apparebit contrarium. erit enim apud ipsum
quod est per essentiam aliud etiam. verbi gratia equus est aliud, et
quod est per essentiam equi est aliud. Et quid prohibet in quibusdam
rebus, ut sit quid est per essentiam statim ut modo sit, si quod est per essen-
tiam est substantia? et etiam non erit idem solum, sed definitio eius
erit etiam idem, sicut manifestum est de dictis etiam, essentia, et unum

[illegible] ... Manifestum est igitur q in relatis primis [illegible] ... & quomodo non.

41 [illegible]

Dubitatio

Solutio

Definitio et definitum sunt idem.

[illegible]

[illegible]

Dubit. Ar-istotelis. [illegible]

Quidditas hominis est homo uno mo-, & no est homo alio mo-, & est homo hominis. [illegible]

Caput Septimum. Eorum alia natura, alia arte, alia casu fiunt: omnia vero ab aliquo, ex aliquo, & aliquid fiunt.

EOrum autem, quę fiũt, quędam natura, quędam arte, quędam a casu fiunt. Omnia vero, quę fiunt, & ab aliquo, & ex aliquo, & aliquid fiunt. Aliquid vero dico secundum quodcunque prędicamentorum: aut enim hoc, aut quantum, aut quale, aut ubi. Generationes vero, naturales quidem hę consunt, quorum generatio ex natura est. Quo autem fit, quod est, quam materiam dicimus: a quo vero, aliquid eorum est, quę natura sunt; id vero quod, homo, aut planta, aut quicquam aliud similium, quę maxime dicimus substantias esse. Cuncta vero, quę aut natura, aut arte fiunt, habent materiam; possibile enim est esse, & non esse eorum unumquodque: hoc autem est in unoquoque materia. Universaliter vero & id, ex quo natura, & illud, per quod natura

quod

A quod generatur secundum quod fit, habet naturam, ut planta, aut animal. Et a quo, natura quae secundum formam dicitur, quae eiusdem speciei est. hoc autem in alio: homo namque hominem generat. Sic igitur fiunt, quae ob naturam fiunt. Caeterae vero generationes dicuntur effectiones. Omnes autem effectiones, aut ab arte, aut a potestate, aut ab intellectu.

Illorum autem, quae generantur, quaedam generantur natura, & quaedam arte, & quaedam ex casu, quod est per se. Et omne, quod generatur, generatur ab aliquo, & ab aliquo per aliquid. Et dico aliquid, secundum praedicabile, aut hoc, aut quantitatem, aut ubi, aut quale. Generationes autem quaedam sunt, quorum generatio est a natura. & ex eo quod est generatio, quod est materia & quoddam illud per quod fit aliud, quod fit a natura, aut homo, aut planta, aut aliud tale, de quibus dicimus eas esse substantias. Et omnia, quae generantur aut a natura, aut artificio, habent materiam, quodlibet enim
B eorum habet potentiam ad esse & non esse, & hoc est quod dicitur esse materia. Et quod habet naturam, & est generatum habens naturam, ut planta aut animal. Et illud, per quod est illa natura, est illud, quod dicitur per formam, aut simile formae, & est in alio homo enim generat, illa enim, quae fiunt per naturam, secundum hoc generantur. Generationes autem aliae dicuntur actiones. Et omnes actiones, aut fiunt a potentia, aut artificio, aut cogitatione, aut casu, aut ex se.

22 [illegible]

Plato. Ideas fuit ad unum [illegible]

Id, quod generatur, aut arte, aut natura, aut casu generatur.

C [illegible]

[illegible]

Harum autem quaedam etiam a casu fiunt, & a fortuna, quemadmodum in his, quae a natura fiunt, quaedam enim & illic eadem & ex semine & absque semine fiunt. De his itaque posterius considerandum est. Ab arte autem fiunt, quorumcunque forma in anima. Formam autem dico ipsum quid erat esse uniuscuiusque, & primam substantiam. Etenim contrariorum quodammodo eadem forma est, privationis namque substantia opposita substantiae, ut sanitas aegritudinis, illius enim absentia ostenditur aegritudo. Sanitas vero est ratio, quae in anima & in scientia est. Fit autem sanum, ita intelligente. cum hoc sanitas sit, necesse

[illegible]

[illegible] erit, hoc fieri, vtputa aequalitatem, quod si hoc, [illegible] A [illegible] intelliget, donec redigat in illud, quod ipse potest [illegible]. Deinde motus, qui sunt post haec sit, effectio ad sa[illegible]. Quare quodam modo ex sanitate sanitas [illegible] & domum ex domo, quae sine materia, eam, quae habet materiam [illegible]. Ars enim medendi, & aedificandi est forma sanitatis, & domus [illegible] substantiam absque materia quod quid erat esse. Ge[illegible] autem, & motuum, hoc quidem intellectio, illa vero ef[illegible] quae quidem a principio & forma, intellectio, quae ve[illegible] intellectionis, effectio. Similiter autem & in e[illegible] quodque fit, dico autem, vtputa, si conualescet, [illegible] adaequari, quid igitur est adaequari? hoc autem [illegible], si calo[illegible] quid est? hoc quidem [illegible] potestate inest, hoc [illegible] in ipso est. Faciens igitur, & vnde [illegible] in[illegible], si ab arte, forma est in anima, quod si a casu, ab eo, quod est fa[illegible]
B [illegible] principium illi, qui ab arte facit sanari [illegible] & in meden[illegible] principium a calefaciendo [illegible] hoc autem facit fricatione. Calor [illegible] in corpore, aut pars sanitatis, aut sequitur eum aliquid tale, quod est pars sanitatis, aut plura. hoc autem [illegible] faciens, & [illegible] pars est sanitatis, & domus, & [illegible] lapides. Quare, [illegible] dicitur, impossibile est fieri, si nihil praeexistat.

[illegible] vero est definitio, quae est in anima, & [illegible]. Et [illegible], qui infirmatur secundum hunc modum, cum illud [illegible] necesse est, si hoc sanetur, vt habuerit [illegible] A, si hoc fuerit, erit calor. & secundum hunc modum [illegible] post aliud, donec perueniamus in hoc, quod impossibile est [illegible] aliud. Deinde motus, qui est ex hoc, est actio eius, [illegible] ad sanitatem: ita quod accidit quoquo modo vt fieri [illegible] ex sanitate, domus ex domo, quae sunt sine materia, illa, quae
C [illegible] materia. Ars enim medicinae, & ars aedificatoria sunt forma sa[illegible], & forma domus. & dico substantiam [illegible] hoc est tale, & est ta[illegible] in potentia. Et est alia causa agens, & illud, ex quo est princi[illegible] sanitas enim si est ab artificio, est a forma, quae est in ani[illegible] si est ex illo, quod est per se, erit illud, quod est ex hoc. & [illegible] principium [illegible] est agens ex artificio, vt [illegible] per medicinam, [illegible] vt principium sit ex calefactione, & erit hoc per confrica[illegible]. Calor igitur, qui est in corpore, aut est pars sanitatis, aut ali[illegible] sequitur ipsam, & est pars sanitatis, aut erit per plura, quo[illegible] agens, & est secundum hunc modum etiam pars sani[illegible], & domus.

[illegible], quaedam fieri a natura, quaedam ab arte, & quaedam a casu, [illegible] quae a natura fiunt, [illegible] est, [illegible] quae fiunt ab arte, [illegible] ab arte, fieri a [illegible] a natura, [illegible] in specie, [illegible] fiunt, quae fieri possunt a casu & [illegible]

Hic habet [illegible] & [illegible] ac Comprehensionem.

29 / Qua fit hoc Philosophi.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Quod igitur pars ex necessitate existet, patet, materia namque pars [illegible] intellectum haec, & sic. Sed utrum eorum etiam est, quae in ratione? utroque quidem modo dicimus aeneos circulos quidditatem [illegible], & materiam dicentes, quod aes, & formam, quod talis figura. & hoc est genus, in quo primo ponitur. aeneus autem circulus habet in ipsa ratione

A [illegible] Ex quo vero tanquam materia fiunt, aliqua dicuntur [illegible] non illud, sed illiusmodi, ut statua, non lapis, sed lapidea [illegible] non dicitur illud, ex quo.

[illegible] materia est cuprum. & diximus quod forma est [illegible] & hoc est genus, in quo ponitur primum subiectum [illegible] est materia. Illa autem, quae fiunt ex aliquo, sicut [illegible] ex materia, quaedam dicuntur [illegible] ad illud [illegible] non dicitur lapis, sed lapidea. homo autem sanus non dicitur [illegible] illud, ex quo fit.

[illegible]

B [illegible]

C [illegible]

Causa vero est, quia fieri contingit ex privatione, & subiecto, quod dicimus materiam, verbi gratia & homo, & aegrotans fit sanus: magis autem dicitur ex privatione fieri, velut ex aegroto sanus, quam ex homine. Quare sanus aegrotus quidem non dicitur, sed homo, & homo [illegible]. Quorum vero privatio incerta & innominata est, ut in aere [illegible] figura, aut in lateribus & lignis domus, ex his non dicuntur fieri, sicut illic ex aegroto. Quare, sicut nec illic ex quo, hoc non dicitur, [illegible] sed, nec hic statua lignum, sed derivatur dicitur lignea non lignum, & aerea non aes, & lapidea & non lapis, & domus laterea [illegible] lateres.

Et causa huius est, quoniam fit ex privatione, & subiecto, quod dicimus materiam, verbi gratia quoniam homo, & infirmus erit sanus. [illegible] generatio dicitur ex privatione magis, ut sanitas ex infirmo, [illegible] homine. Et ideo non dicitur sanum esse infirmum, sed dicitur [illegible] & sanus homo [illegible]. Illa autem, quorum privatio non est [illegible] nec habet nomen ut aliqua figura [illegible], aut domus in lateribus, & lignis, [illegible] quod ex illis fit, sicut dicitur quod [illegible] infirmo. Et ideo, quemadmodum non dicitur illic aliquid [illegible] ex quo est ita, hic etiam non dicitur idolum esse lignum sed ligneum, & cupreum non cuprum, & lapideum non lapis, & domus [illegible] latericia & non lateres.

36 Et causa propter quam generatum non dicitur a nomine materiae est, [illegible] ex privatione & materia generatur, non ex materia [illegible] [illegible]

Vide 1. Ph. t.c. [illegible]

Quod fit magis denominabitur a privatione, non a materia.

[illegible]

Materia manet, privatio [illegible]. Idem 1. Ph. t.c. 66.

[illegible]

Cum dixerit quod quaedam generata [illegible] [illegible]

Quare privatio potius [illegible] denominatio.

Vide 1. Ph. [illegible]

[illegible]

A [illegible] ... non dubitat formam esse [illegible] ... & ideo generationem non [illegible] ... in homine [illegible] ... homo est forma [illegible] & quod homo non [illegible] ... generatio [illegible] ... non habet [illegible] ... ex lateribus [illegible] ... formam [illegible] ... idolum [illegible] ... cupreum, & lapideum.

Caput Septimum. Formam non fieri sed compositum ex materia & forma.

Vm neque tanquam ex ligno fit statua, aut ex lateribus domus, si quis accurate inspexerit, profecto simpliciter dicemus; propterea quod oporteat transmutato ex quo, sed non permanente, propter hoc igitur sic dicitur. Cum autem
B et ab aliquo fiat quod fit, hoc autem dico unde generationis principium est, & ex aliquo, sit autem hoc non privatio, sed materia, iam enim determinatum est, quemadmodum hoc dicimus, & quod fit, hoc autem est aut sphaera, aut circulus, aut quodcumque aliorum contigit, sicut neque subiectum facit ipsum aes, ita neque sphaeram, nisi secundum accidens, quia aenea sphaera sphaera est, illam autem facit. hoc; aliquid enim facere ex universaliter subiecto hoc facere est. Dico autem quod aes facere rotundum non est ipsum rotundum, aut sphaeram facere, sed aliquid aliud, velut formam hanc in alio. Si enim facit, ex aliquo alio profecto faciet: hoc enim supponebatur, velut facere aeneam sphaeram: hoc autem ita quia ex hoc, quod est aes, facit hoc, quod sphaera est. Si igitur & hoc ipsum facit, patet quod similiter faciet, & generationes in infinitum procedent.

C Cum igitur fit sicut idolum fit ex ligno, aut domus ex lateribus, si aliquis bene consideret, ad dicet modo simpliciter ipsum esse [illegible]. Illud quod est ex aliquo, debet esse in aliquo quod transmutatur, non ex aliquo quod remanet in eadem dispositione. & ideo dicit secundum hunc modum. Et quia illud, quod generatur per aliquid, dico autem hoc, quod est principium generationis, est ex aliquo etiam & fit hoc, et [illegible] non privatio, sed materia [illegible] igitur distinximus superius, quomodo dicimus hoc, & quod fit ex hoc, et hoc autem sphaera, aut circulus, aut aliud, quod comprehenditur ex aliis speciebus, quemadmodum non facit cupreum subiectum, similiter et neque sphaeram nisi per accidens, quoniam sphaera cuprea est sphaera, & illam facit illi. Dico autem quod hoc facit hoc ex universali subiecto, scilicet cupream rotundam, & sphaeram. & hoc non est aliud, sicut ista forma in anima. Quod si facit, ex alio facit. & hoc est sublectum, sicut factura sphaerae cupreae, & est secundum hunc modum, quoniam ex hoc, quod est cupreum, facit hoc, quod est sphaera.

[illegible]

Manifestum est igitur quod illud [illegible] in infinitum.

26 Ex his, quae dicta sunt, vult Arist. declarare [illegible] compositum ex materia & forma [illegible]

[illegible]

[illegible] B [illegible] [Marginal note: Si quis ageret formam, tunc fieret formam ex formis in infinitum, & sic [illegible]]

Manifestum igitur est quod neque species fit, aut quodcunque oportet nominare formam, quae in sensibili est, nec est eius generatio, neque hoc ipsum quod erat esse. Hoc enim est, quod in alio fit, aut ab arte, aut a natura, aut potentia. Aeneam vero sphaeram esse facit. ex aere & sphaera. in hoc enim hanc formam facit & hoc est sphaera aenea. hoc autem sphaerae esse. Esse vero, quod est sphaerae esse si generatio est, ex aliquo aliquid erit. oportebit namque divisibile semper esse quod fit, & esse, hoc quidem hoc, illud vero hoc. Dico autem quod hoc quidem materiam, illud vero formam. Si itaque est sphaera, quae a medio aequalis est, huius hoc quidem erit in quo quod facit, illud autem in illo, totum vero, quod factum est, B ut aenea sphaera. Manifestum igitur ex dictis est, quod illud quidem quod ut forma, aut substantia dicitur, non fit: congregatio vero, quae secundum hanc dicitur fit: & quod in omni, quod fit, materia inest, & est hoc quidem hoc, illud vero hoc.

Declaratum est igitur quod forma, & creatio debet dici complexio, & quod est in sensibili non erit etiam, nec habet generationem, neque habet illud, quod est per essentiam. Hoc.n. est illud, & est in alio, aut per artificium, aut per naturam, aut per potentiam & ipse facit sphaeram cupri, faciendo ex cupro sphaeram. & ipse ponit istam formam in hoc, & haec est sphaera cupri. Si autem est generatio essentiae sphaerae modo universali, tunc aliquid erit ex nihilo, & tunc necesse est ut sit divisibile, & quoddam erit hoc, & quoddam hoc, dico quoddam erit forma, & quoddam materia. Et forma, quae est sphaera, si fuerit figura, quae est ex medio, in quo est quoddam istorum. & est illud, quod facit C hoc & quoddam in illo & quoddam totum generatum, v.g. sphaera cupri. Manifestum est igitur ex dictis quod substantia, quae est dicitur forma, non fit: congregatio vero, per quod dicitur generatum, & quod omni, quod generatur, est materia, quae est in eo, & quoddam est hoc.

Declaratum est [illegible] per se generari, quia non [illegible] in quibus [illegible] sensibilis [illegible] compositum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ab agente, & [illegible] [illegible] [illegible] ex aliquo & in aliquo. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

27 Forma non generatur, & quare.

Aristoteles [illegible] sphaera [illegible] quia.

Materia & forma vbi distinguuntur. Idem 12 Ph. com. 12.

[illegible]

Si agēs gñaret sphæram vniuer. ubi generatio esset ex nihilo. Idē 1 de Generat. cō. 41.

In natura huc sunt tria, scilicet materia et aliquid quod est medium. Idē supra c. 26. & opp. ibi.

[illegible]

Caput octavum. Non dari aliquam formam a singularibus separatam.

A Trum igitur est aliqua sphaera praeter has, aut domus praeter lateres? An nec fieret unquam, si ita esset, quod quid, sed quoniam tale significat, hoc autem & terminatum non est, sed facit, & generat ex hoc tale, & cum generatum est, est hoc tale. totum autem hoc Callias aut Socrates est, sicuti sphaera aenea haec, homo vero & animal, sicuti sphaera aenea simpliciter. Patet ergo quod formarum causae (quemadmodum quidam dicere solent formas) si aliquae sunt praeter singularia, ad generationes & substantias nihil prosunt, nec sunt propter has substantiae secundum se. In quibusdam quidem etiam manifestum est quod generans tale est, quale quod generatur, non tamen idem, nec unum numero, sed unum specie, ut in naturalibus. homo namque Vide cōm. [illegible]

B hominem generat, nisi quid praeter naturam fiat, ut equus mulum, & haec quoque similiter. quod enim est commune equo & asino, non est nominatum proximum genus, fieret autem ambo forsan, ut mulus. Quare patet quod non oportet tanquam exemplar formam ponere. in his enim maxime quaererent, hae namque substantiae maxime sunt. sed generans sufficiens est ut faciat, & causa sit formae in materia. totum vero iam talis forma in his carnibus, & ossibus Callias, & Socrates. & diversa quidem propter materiam (diversa enim) idem autem specie (indivisibilis namque forma est).

Quaestio autem quaerens utrum aliqua sphaera sit alia ab ista, aut aliqua domus sit alia a lateribus. Quoniam, si ita esset, nunquam esset generatio. quoniam, si esset secundum hunc modum, hic non esset generatio, sed significat aliquid tale, & non est aliquid terminatum, sed facit & generat ex hoc tale, & generatio istius est talis, & universale istius est Socrates, & Callias. & ista sphaera cuprea, sicut homo &

C animal, sicut sphaera cuprea modo universali. Manifestum est, ergo, quod quidam homines dicunt, scilicet dicere quod formae sunt causae formarum, & si ista sunt alia a particularibus nihil prosunt omnino ad generationem in substantiis, & non erunt substantiae per se propter illa. Quoniam in quibusdam est manifestum quod si patet simile est filius, & hoc idem, aut unum numero, sed unum forma, sicut est in rebus naturalibus homo n. generat hominem, si non facit aliquid extra naturam, ut equus generans mulum. & hoc est simile etiam, nominatur enim per illud, quod est commune equo & asino, quia sunt propinqua in genere. rectum est igitur ut ambo sint aequalia, ut mulus. Manifestum est igitur quod non oportet ut aliqua forma sit quasi exemplar. & si non magis quaereretur in istis rebus, quoniam hae magis sunt substantiae. sed ut generans possit agere, & ut sit causa formae in materia, & ut generet formam, quae est in istis carnibus, & in istis ossibus, & ut sit

Socrates & Callias, & non generet aliud propter materiam, [illegible] idem secundum formam, quoniam forma non diuiditur.

28 Quaeritur modo post hoc, utrum sit forma separata a materia [illegible]

[illegible]

[illegible]

Caput Nonum. Cur quaedam ab arte, & a casu fiunt, quaedam vero minime.

DVbitabit autem aliquis, cur quaedam & arte, & casu fiunt, ut sanitas, quaedam autem minime, ut domus. Causa vero est, quoniam horum quidem materia, quae principium generationis est in faciendo sit, & faciendo aliquid eorum, quae ab arte fiunt, in qua est aliqua pars

rei, quaedam talia, ut a seipsis moveantur, quaedam non. Et haec quidem sic possibilia est, quaedam impossibilia. multa namque possunt quidem a seipsis moveri, sed non hoc, ut puta saltare. Quorum igitur talis materia est, ut lapidum, impossibile est sic moveri nisi ab alio; taliter autem est & ignis. propter ea quaedam non erunt absque habente artem, quaedam erunt. ab his enim movebuntur, quae non habent quidem artem, moveri vero possunt ipsa, aut ab aliis non habentibus artem, aut ex parte.

Et forte quaeret aliquis, quare quaedam fiunt artificio, & ex fortuna, ut sanitas, & quaedam non, ut domus. Et causa illius est, quoniam in materia [illegible], quae est principium generationis in [illegible] in generatione [illegible] ex artificio, in quo est aliqua pars rei [illegible] quaedam pars est sicut illud potest moveri ex seipso [illegible] non & quod [illegible] potest [illegible] posset moveri per se, sed non secundum quod oportet, ut [illegible]. Omnia igitur, quorum materia est talis, ut lapides, non possunt [illegible] in eo quod oportet nisi per aliud [illegible] per speciem [illegible] & ignis non generat quoddam sine illo, quod est [illegible] & quaedam [illegible] enim ex ipsis illa, quae non habent [illegible] sed possunt moveri aut ex aliis, quae non habent [illegible] particulare.

29 Secta Aris. diuersa a Platone.

Cum hoc [illegible]

[illegible]

Exemplum est [illegible] naturalib. [illegible]

[illegible]

Natura [illegible] generat [illegible] habet [illegible]

[illegible]

Hic vero ponit inchoationem formarum.

[illegible]

Caput Decimum, Omnia ex univoco generari.

Manifestum autem est ex his, quae dicta sunt, & quod quodam modo omnia fiunt ex univoco, quemadmodum quae natura fiunt, aut ex parte univoca, ut domus ex domo, aut ab intellectu, ars enim forma est: aut ex parte, aut habente aliquam partem, si non per accidens fiant. Causa namque faciendi, prima secundum se pars. calor enim in motu calorem in corpore fecit: hic vero, aut sanitas est, aut pars, aut sequitur eum aliqua sanitatis pars, aut ipsa sanitas. quare & dicitur facere, quia illud, quod sequitur, & cui accidit calor, sanitatem efficit.

Manifestum est igitur ex dictis quidem quod quoquo modo om-

ne quod fit, fit a conuenienti in nomine, sicut illud, quod est per natu[illegible] aut a parte eius, quod est conueniens in nomine, ut domus a domo [illegible] per actionem, artificium enim est forma, aut a parte, quae habet partem, si non fuerit generatio per accidens. Agens enim [illegible] per se pars, calor per motum facit calorem in corpore, & hic est sani[illegible] aut pars, aut sequitur ipsum aliqua pars sanitatis per se, & ideo [illegible] q confricatio & exercitium agit, quia facit [illegible] per [illegible] quod sequitur ipsam, & accidit ei calor.

Arist. hic [illegible]

[illegible]

A [illegible] Deinde dicit, Agens autem est per se primo, [illegible] Deinde dicit, [illegible] Medicum. per accid., [illegible]

Quare, sicut in syllogismis omnium principium substantia est (ex ipso enim quid est syllogismi sunt) hic etiam generationes. Similiter se habent & quae natura constituta sunt. semen namque facit, sicut ea quae ab arte fiunt. habet enim potentia formam & a quo semen est, quodam modo univocum (non enim omnia ita oportet quaerere, tanquam ex homine homo, etenim mulier ex viro. unde mulus non ex
B mulo) sed si non laesura fuerit. Quaecunque vero, quorum materia potest & a seipsa moveri eo motu, quo semen movet, a casu, sicut ibi, fiunt. quorum autem non, haec impossibilia sunt aliter fieri, quam ex ipsis.

Ergo, sicut dictum est quod in syllogismis est principium quod est substantia, quoniam syllogismi fiunt ex eis quae sunt: sic etiam hic generationes. Et illa, per quae constituuntur natura, similiter. semen enim facit, sicut illa, quae fiunt ex artificio. forma enim est in potentia in eo, & illud ex quo est semen, conveniens in nomine, sicut illa quae quodam modo. non enim oportet quaerere omnia in ista eadem dispositione, ita quod generatur homo ex homine. mulier enim est ex viro. & ideo mulus non est ex mulo, nisi sic quidam. Omnia enim, quae fiunt ex se, sunt sicut illic omnia, quorum materia habet potentiam, ut moveatur ex se hoc motu, quo movet semen. & omnia, quorum materia non
C potest, haec fiunt alio modo, non ex illis.

[illegible] 71

Omnia fiunt ab univoco tum in arte, & in natura.

[illegible] ex putri materia.

[illegible] generatione.

generantes, [illegible] cum modo, quo generantur animalia, que non [illegible] ex putri materia [illegible] [illegible]

[illegible] ex semine, nec ex aliquo proportionali [illegible] ex [illegible] proportionali semini, & hi sunt modi [illegible] tum generatione [illegible] [illegible] in specie [illegible] [illegible].

[illegible]

Digressio. Argumentum primum.

[illegible]

Secundum argumentum.

[illegible]

[illegible]

Avicenna.

Themistius.

Alexander.

[illegible]

de sphæra sine forma. Et cum ita sit, manifestum est quod ista sphæra [illegible] B
æn sphæra propter hoc componitur de forma. Illud igitur, quod [illegible]
si non forma, est illud, quod generat formam, [illegible] non generat [illegible]
quod generat formam. Et si substantia formæ generaretur ab aliquo [illegible]
forma ex alia [illegible], [illegible] quod est [illegible]
[illegible]: quod est impossibile. Secundum hoc igitur [illegible]

Causa erroris Antiquorum.

[illegible] in hoc loco. Et homines erraverunt in hoc, quia [illegible] [illegible] Aristotel. & non est [illegible] de [illegible], sed de [illegible] [illegible] in suo libro de [illegible] Philosophiæ [illegible] [illegible] declinant magis ad opinionem Platonis, quia est [illegible] [illegible] legis opinionem, scilicet quod agens omnia est [illegible] [illegible]. Videtur enim quod contingit [illegible] [illegible] in substantiam [illegible] [illegible] corpori. Sed illud impossibile est [illegible]

Nota contra illos.

[illegible] corporibus cœlestibus. [illegible] [illegible] Sed modo Aristotel. [illegible] [illegible] intelligentiæ, quia virtutes intellectuales [illegible] cum materia. Unde necesse est ut illud, quod est non mixtum cum materia [illegible] quoquo modo a non mixto cum materia [illegible] necesse ut omne mixtum cum materia generetur a mixto cum materia. E

Necesse est ut nõ mixtũ cũ materia generetur quoquo modo a nõ mixto cũ materia. 7. li. de anima. 7. Meta. 31.

Cæteri Prædicamenti formam non generari, non tantum in substantia, sed & in cæteris prædicamentis verum esse.

NOn autem de substantia solum ostendit ratio non fieri formam, sed de omnibus primis similiter communis ratio est, utputa quantitate, qualitate, & aliis prædicamentis. Fit enim, utputa ærea sphæra, sed non sphæra, neque æs. & in ære si fit semper namque oportet præexistere materiam, & formam, ita & in ipso quid est, & in qualitate, & quantitate, & aliis prædicamentis similiter. non enim fit qualitas, sed quale lignum: nec quantitas, sed quantum lignum, aut animal. Cæterum ex his propriam substantiæ accipere est, quod necesse est præexistere semper aliam substantiam actu existentem, quæ facit, utputa animal si animal fit: quale vero, aut quantum non est necesse, nisi potentia solum. F

Vide p hoc 2. Cõ.c.42.

Et iste sermo non significat substantiam tantum, quod forma non generatur, sed est sermo communis omnibus primis rebus, scilicet prædicamentis quantitati, & qualitati, & aliis prædicamentis. Fit enim sicut sphæra cuprea, sed non sit sphæra, nec cuprum. & si generatur ex cupro, oportet semper ut materia sit ante formam per essentiam, & forma etiam. & similiter illud, quod est per qualitatem etiam, & quantitatem & alia prædicamenta. non enim generatur qualitas, sed lignum habens qualitatem: nec quantitas, sed lignum quantum, aut animal. Sed continuatur ex istis quod substantiæ propriæ habent semper necessario aliam substantiam, quæ est aut in actu, ut animal si est animal: qualitatem autem esse, aut quantitatem non est necessarium, nisi in potentia tantum.

A Cum declarasset in substantiis id, quod generatur esse compositum, & non formam solam, neque materiam solam: incipit amplificare hoc, quod dixit ad alia prædicamenta, [illegible] id, quod fit, esse compositum & non formam solam, neque materiam solam, [illegible] sphæra fit, & non sphæra, quæ est forma, neque æs, quod est materia, [illegible] [illegible]

In eisdem generibus compositũ est, quod generatur.

In qualibet generatione sunt precedentia composito, & materia [illegible]

B [illegible]

Dein & hoc quod diximus, quod forma non generatur, neque corrumpitur, non est proprium substantiæ, sed est commune prædicamento substantiæ, & etiam aliis prædicamentis. Deinde dicit. Est enim sicut sphæra ærea, &c. [illegible] [illegible]

[illegible]

C [illegible] Et dubitat quomodo qualitas alia generatur a [illegible] & alia est, cum generatio sequatur formam [illegible] qualitatem.

Proprium est substantiæ inter alia prædicamenta, ut quæ generatur ab alia substantia agente. Instantia est de igne [illegible] [illegible] Primum dubium.

Cap. 10 Duodecimum. Definitionum fabrica. An partium rationes in totius ratione ponantur. Et an partes toto sint priores.

Quoniam autem definitio ratio sit, omnis autem ratio partes habeat, ac sicuti ratio ad rem, similiter & pars rationis ad partem rei se habeat, dubitatur utrum oporteat partium rationem inesse in ratione totius, an non. In quibusdam enim videntur inesse, in quibusdam vero non, circuli enim ratio non habet rationem sectionum: ratio vero syllabæ habet rationem elementorum, atqui circulus dividitur

Et hic dubitat. Vide Auer. in Epit. Tra. [illegible]

in sectionem, sicut syllaba in elementa. Item autem, si partes priores sunt toto, recti autem acutus est pars, & digitus animalis, prior erit acutus recto, & digitus homine. Videntur tamen illa esse priora [illegible] ratione namque dicuntur ex illis, & eo quod sunt absque illis [illegible] sunt. Aut multis modis dicitur pars. Quorum unus modus, qui [illegible] dat quantum mensurat.

Ergo definitio est sermo, & omnis sermo habet partes, & quemadmodum est sermo ad rem, ita est pars sermonis ad partem rei, dubitatur ergo in hoc, utrum sermo partium debeat collocari in sermone totius, aut non. Videmus igitur quod quosdam collocatur, & quosdam non. in sermone enim circuli non est ille, qui est partium: in sermone autem syllabae est sermo literarum. est circulus dividitur in suas partes, sicut syllaba in literas. Et etiam, si pars est ante totum, & acutum est pars recti, & digitus ante hominem. Sed existimatur illa esse priora, quae dicuntur per sermonem, quoniam sunt ex illis, & quia sunt ex aliis ab illis, sunt ante etiam. Aut dicamus quod pars dicitur multis modis. Quorum unus est ille, qui mensuratur per quantitatem, & alius per quidditatem.

33 Intendit explicare ex quibus diffinitio constituatur.

[illegible] nunc redit ad definitionem [illegible] & [illegible] in definitione [illegible] animal, & rationale ponuntur in hominis definitione [illegible]

Regula.

[illegible] omnis definitio est oratio, & omnis oratio [illegible] habet partes [illegible] quod omnis definitio habet partes [illegible] Aristoteles [illegible]

Partes uel in quibusdam diffinitionibus videntur esse, in quibusdam vero minime.

[illegible] circuli [illegible] syllabae [illegible] syllaba est [illegible] ex literis [illegible] syllaba in elementa [illegible]

Syllaba quae est, & quae breuis, & quae longa.

[illegible] syllaba est vox [illegible] longa [illegible] circuli [illegible] syllaba in elementa [illegible]

[illegible] in circuli non sunt. Et sequitur ex hoc sermone illa quaestio, utrum partes

1 priores sint [illegible], aut secus: & videtur quod non: quoniam, si pars in priori [illegible], quae angulus rectus [illegible] acutus enim minor est recto, & digitus pars hominis, sequitur ut angulus acutus prior sit recto, & digitus prior [illegible] [illegible]. Partes definitionum per illa sunt, ut digitus per hominem, & angulus per rectum, & prius est, quod potest esse sine alio, & aliud non sine illo. Et cum homo possit esse sine digito, & rectus sine acuto, [illegible] & illa quaestio dissolvitur, quoniam partes dicuntur duobus modis, [illegible] per quantitatem, [illegible] & alio, quae reliqua sunt partes accidentia. — Quaestio. — Prius quid. [illegible] in part. [illegible] & prius.

Cum declaravit quod definitio est illud, quod significat quidditatem rei, et in primo [illegible] est substantiae, & secundario aliorum praedicamentorum, & quod definitio [illegible] in alio, & quod multitudo in suis partibus est in potentia, [illegible] hoc, quod si res habent quidditates, & formas existentes per se, quod [illegible] eaedem cum rebus, quarum sunt formae, & quod propter hoc nihil prohibet [illegible] illarum rerum, quarum sunt formae, & quod scientia & etiam [illegible] [illegible] in generatione rerum, quae sunt substantiae [illegible] omnis substantia generatur a substantia sibi simili, cum generatio non sit formae [illegible], sed congregati ex eo, quod est demonstratum. Et quia hoc declaravit [illegible] est ad complendum sermonem de definitionibus, & dixit. Ergo — Commentum.

2 definitio est sermo, &c. i. & cum definitio est sermo, & omnis sermo habet suas partes significantes partes rei, & apparet quod sicut est proportio definitionis ad [illegible], ita est proportio partis definitionis ad partem rei, i. quoniam, quemadmodum definitio declarat quidditatem rei, ita pars definitionis declarat partem quidditatis [illegible] hoc tacite quaestio in hoc. Et est quaestio talis, utrum omnes definitiones partium rei debeant esse partes definitionis, ita quod praecedant rem, & eius definitionem, & ut definitiones partium sint intra definitionem, & partes ipsae, aut non omnes definitiones partium definiti sunt partes definitionis, sed sunt posteriores re, & eius definitione. Et intendebat per hanc perscrutationem declarare, quae partes definitionis significant partes quidditatis rei, & quae partes sunt materiae, & quae non significant partes quidditatis rei. Deinde dicit. Videmus igitur quod quarundam, &c. i. Et quaestio accidit in hoc ex hoc, quod nos videmus quasdam res partium, quarum definitiones collocantur in sua definitione, verbi gratia, definitiones partium circuli, quae non cadunt in definitione circuli, [illegible] & [illegible] partes circuli non collocantur in definitione circuli, nec definitio circuli [illegible] definitiones earum. Sed circulus accipitur in definitionibus partium eius [illegible] definitionem est definitio litterarum, quoniam syllaba est illud, quod componitur — Expositio. — Primum dubium. — Documentum. — Ratio primi dubij.

3 ex duabus literis, consonante & vocali. Si igitur syllaba habet partem, dico [illegible] quod est illud, quod componitur ex duabus literis. Et sic accipitur in sua definitione definitio literae, consonantis scilicet & vocalis. Et similiter syllaba [illegible] accipitur enim in sua definitione definitio literae consonantis [illegible] & [illegible]. Sed in definitione circuli non accipitur definitio medietatis, nec quartae, & hoc manifestum est omnibus [illegible]. Dicimus enim quod medietas circuli est pars circuli, quam distinguit diameter. Et sic circulus est acceptus in definitione semicirculi, & non contrarium. Deinde dicit, & si circulus dividitur, &c. i. quoniam in hac divisione, quae apparet in istis partibus, videmus totum [illegible] [illegible] modo divisum in partes eodem modo, syllabae enim dividuntur in literas, sicut circuli in partes. Deinde dicit. Et etiam, si pars est prior [illegible], &c. i. dicit, & sequitur ex hoc sermone etiam in hoc modo, scilicet, in eo, quod est simile circulo, quod pars praecedit totum, aut acutum sit prius recto, & est apparens, scilicet quod definitio recti accipitur in definitione acuti, & in definitione digiti [illegible], & similiter definitio circuli praecedit partes, & definitio hominis praecedit digitum. Deinde dicit. Sed existimatur, &c. i. dicit, sed existimatur quod rectum est prius acuto, quia definitur per rectum, & existimatur quod [illegible] est [illegible] rectum, quia ille intendebat hic [illegible], quod [illegible] in [illegible], & intendit quod [illegible] — Secundum dubium.

ut sunt partes, [illegible] in generatione [illegible] dicuntur [illegible] modo. Quatenus [illegible] est [illegible], qui [illegible] & [illegible] & [illegible] difficilior erunt [illegible] duobus modis dicuntur [illegible] de partibus [illegible], & partibus [illegible] sectiones [illegible] partium quibus [illegible] sunt posteriores [illegible] & [illegible] [illegible] vero partium [illegible] priores [illegible] & [illegible]

Sed haec quidem perscrutatur, ex quibus vero substantia, quae ex partibus est, hoc considerandum est. Si igitur hoc quidem materia est, hoc vero forma, hoc vero ex his & substantia est materia, & forma, & quod ex his: quodammodo quidem materia etiam pars alicuius dicitur, quodam modo vero non, sed ea ex quibus formae ratio, utputa concavitatis, non est pars caro, haec enim materia, in qua fit, simitatis autem pars aliqua est. & totius quidem statuae pars aes, eius autem, quae ut forma dicitur statuae, nequaquam. dicendum enim forma, & quatenus formam habet, unumquodque: materiale vero nunquam secundum se dicendum. Quare circuli quidem ratio non habet eam, quae sectionum ratio est, sed syllabae eam, quae elementorum est: quia elementa rationis partes sunt formae, & non materiae, sectiones vero horum sic partes tanquam materia, in quibus adveniunt: propinquiora tamen ipsi formae, quam aes, cum in aere rotunditas fit. Quodam modo vero nec elementa cuncta in ratione syllabae inerunt, utputa haec cerea, aut quae in aere sunt: haec enim etiam sunt syllabae partes, tanquam materia sensibilis. Si enim linea [illegible] dividitur in medietates, corrumpitur, aut homo in ossa, & nervos & carnes, propter hoc & hae ex his sunt, tanquam ex his, quae sunt partes substantiae, verum tanquam ex materia. & totius quidem sunt partes, formae vero & cuius ratio minime: propter hoc nec in rationibus. Quorundam itaque inerit talium partium ratio, quorundam vero non oportet inesse, nisi sit ipsius simul sumpti. propter hoc enim quaedam ex his, tanquam principiis sunt, in quae corrumpuntur, quaedam vero non sunt. Quaecunque igitur simul sumpta, forma & materia sunt, ut simum, aut aereus circulus, illa sane in haec corrumpuntur, & pars ipsorum est materia: quaecunque vero non simul cum materia sumuntur, sed absque materia, ut rationes formae solum, haec profecto non corrumpuntur, aut penitus, aut nequaquam ita. Quare illorum quidem principia & partes, quae in eis sunt, haec; formae vero neque partes, neque principia huiusmodi. & propterea lutea statua in lutum corrumpitur, & sphaera in aes, & Callias in carnem & ossa, item & circulus in sectiones. est enim aliquid, quod cum materia sumitur: aequivoce enim dicitur circulus, & qui simpliciter dicitur, & singuli, propterea quod singulis non sit proprium nomen.

Et diximus hoc, & perscrutati sumus de eo, ex quibus est substantia, & sunt tanquam partes. Si igitur quaedam est materia, & quaedam forma, & quoddam illud, quod est ex illis substantia autem, & materia, & forma, & illud quod est ex illis forte dicitur pars vel

materiae enim, & forte non dicitur, sed ex quibus est definitio for-
A mae. ut cavum autem non est pars profunditatis, est enim materia, in qua est profunditas, & est pars simitatis. & capitum pars totius idoli, & non est pars idoli, quod dicitur forma. forma igitur dicitur de illo, quod denique totum habet formam. materia autem non dicitur esse aliquid per se. Et ideo non dicitur in definitione circuli definitio partium. & in definitione syllabae sunt literae. literae enim sunt partes formae, & non sunt materiae. partes vero circuli sunt partes tanquam materiae, super quam sunt. & sunt propinquiores formae cupri, quam quando est in cupro. Et forte est possibile ut non sint omnes literae syllabae in sermone* ut illae audibiles, aut quae sunt in aere. istae enim sunt partes syllabae, quia sunt sensibiles per naturam. Linea vero non corrumpitur, quia semper dividitur in medio, aut homo in ossa & nervos & carnem, & ideo sunt ex istis secundum hunc modum tanquam partes substantiae, sed quasi ex materia. totius vero non sunt partes formae autem, & illius, quod habet definitionem,
B non sunt partes & similiter in definitionibus etiam. In quibusdam autem non sunt, neque aliqua definitionum partium, quae sunt secundum & in quibusdam non oportet ut sit verum, nisi sit illud, quod est congregatum. quoniam ista quaedam sunt ex illis, quae sunt principia, & in ea corrumpuntur & quaedam non. Omnia igitur, quorum materia & forma sunt congregatae, ut simus, & circulus cupri, corrumpuntur in ista, & materia est pars eorum & omnia, quae non congregantur cum materia, sed definitiones formae sunt sine materia, aut non corrumpuntur omnino, aut non corrumpuntur, sicut ista corrumpuntur. Ergo in illis illa, quae sunt sub eis, sunt principia & partes eorum, forma vero non est istius partes, nec principia earum & ideo corrumpitur idolum terrestre in terram, & sphaera in cuprum, & Callias in carnes & ossa, & etiam circulus in partes. quodcunque igitur congregatur cum materia, & dicitur aequivoce circulus, qui dicitur modo
C simpliciter & ille, qui dicitur particularis. particularia enim non habent proprium nomen.

* illa [illegible] non [illegible] Linea.

[illegible] 34

[illegible]

Solutio quaestionis.

Obiectio prima.

Dissolutio primae.

Obiectio secunda.

Dissolutio secundae.

Forma quae per se definitur, et non per singula eius partes.

Materia non est definitionis pars.

Homo vel animal compositum non est nisi per accidens. Idem 7. Metaph. text. expos.

[illegible]

... ad corruptionem formam particularem.

Idest, sed dicimus hanc aequivocationem de ... [illegible]

Idem 2. de Anima ... [illegible]

Materia quae est pars quantitativa, sed vero ... definitionis quantitatis ... [illegible]

[illegible] materia, quae est in actu, & quandam quae [illegible] est [illegible] quae est in [illegible] principium, & [illegible] [illegible] Deinde dixit, & [illegible], quae non [illegible] [illegible] definitione [illegible] partes formae, aut non [illegible] aliquo [illegible] per accidens. Deinde dixit [illegible] quorum esse est in illo, [illegible] est principium, & partes eorum. [illegible] non existunt in aliqua, sed in [illegible] est sua forma [illegible] partes neque principia eorum. Deinde dixit, & [illegible] [illegible] & quia quaedam entia existunt in aliqua, [illegible] & sphaera aenea in corpore, & Callias in carne & ossibus, [illegible] [illegible] quasi materia, [illegible] [illegible] [illegible] circulus [illegible] [illegible] [illegible], quae sunt in aliqua. Deinde dixit, [illegible] cum materia, & [illegible] hoc nomen [illegible] [illegible] circulo simpliciter, & quando dicitur de circulo, qui [illegible] & quasi particularis in respectu ipsius, quia est ex [illegible] [illegible] dicitur [illegible] quae sunt [illegible] proprium nomen, [illegible] non est nomen proprium, quod [illegible] [illegible].

Dicta itaque nunc quoque veritas est, adhuc tamen dilucidius [illegible] repetentes. Quaecunque enim rationis partes, & in quas dividitur ratio, haec priora, aut omnia, aut aliqua. Ratio vero recti non dividitur in acuti rationem, sed acuti in recti. utitur namque recto, qui definit acutum: minor enim recto acutus. Similiter autem circulus & semicirculus sese habent: semicirculus namque circulo definitur, & digitus toto: talis enim hominis pars digitus. Quare quaecunque quidem partes ut materia, & in quas dividitur ut in materiam, posteriores: quaecunque vero ut rationis, & secundum rationem substantiae, priores, aut omnes, aut aliquae. Quoniam vero animalium anima (hoc enim substantia animati) secundum rationem, & forma substantia, & quod quid erat esse tali corpori: unaquaeque enim pars, si probe definiatur, non sine opere definietur, quod non sine sensu inerit: quare partes eius priores, aut omnes, aut aliquae toto animali, & unoquoque similiter: corpus vero, & eius partes posteriores hac substantia, & dividitur in eas ut in materiam, non ipsa substantia, sed totum. Toto itaque quodam modo quidem priores sunt hae, quodam modo vero non: neque enim esse possunt separatae: non enim qui quomodocunque se habet, digitus animalis est, sed aequivocus, qui mortuus est. Quaedam vero simul, quaecunque principalia, & in quo primo ratio, & substantia: ut cor si hoc est, aut cerebrum: nihil enim differt utrum tale sit. Homo vero, & equus, & quae ita se habent in singularibus, universaliter vero substantia non est, sed totum quoddam ex hac ratione, & hac materia tanquam universali. Singulare vero ex ultima materia iam Socrates est: & in caeteris similiter. Pars itaque & formae est (formam autem dico quod quid erat esse) & ipsius totius, quod ex forma & ipsa materia est. Sed rationis partes, quae formae solius sunt, ratio vero est ipsius universalis: circulo namque esse & circulum, & animae esse & animam.

Quid sit materia sensibilis, & quid intelligibilis. Vide in co[illegible] [illegible]

Vide com[illegible]

A nomen est. Totius vero ut circuli huius, & singularium alicuius sensibilium aut intelligibilium (dico autem intelligibilium quidem, ut mathematica, sensibilia vero, ut aenea & lignea) horum inquam non est definitio, sed intellectione, aut sensu cognoscuntur, cum vero abeant ab actu, non est manifestum utrum sint aliquando, an non: sed semper dicuntur & cognoscuntur universali ratione. Materia vero per se est incognita. Materia vero, quaedam sensibilis, quaedam intelligibilis. Sensibilis quidem, ut aes, & lignum, & quaecunque mobilis materia. Intelligibilis vero, quae in sensibilibus existit, non prout sensibilia, ut puta ipsa mathematica.

Materia & est sensibilis quaedam & intelligibilis. Idem vide 10. & 2. Meta. tex. 15.

Iam igitur diximus sermonem habentem modum, sed tamen dicamus etiam manifestum. Sed prius revertamur ad quae sunt partes sermonis, & in quae dividitur etiam sermo, illa, n. sunt ante, aut omnia, aut quaedam. Definitio autem recti non dividitur in definitionem acuti, sed quae est acuti in rectum. qui enim definit acutum utitur recto.

B minor enim est recto. & circulus & semicirculus sunt similiter. semicirculus enim definitur per circulum, & digitus per totum. digitus enim est pars talium quae tanti hominis. Omnes igitur partes, quae sunt tanquam materia, & quae dividuntur sunt ista, quae sunt tanquam materia sunt post: & omnes, quae sunt definitionis, & substantiae, quam significat definitio, aut omnes, aut quaedam. Et ideo anima animalium (haec enim est substantia animalis animati) per substantiam, quae est tanquam definitio & forma & quod est per esse tale, & unaquaque partium, & definitur bene, non definitur sine definitione, quae est suum genus. ergo partes eius sunt ante, aut omnes, aut quaedam, magis quam partes animalis congregati & similiter in omnibus particularibus. corpus vero, & suae partes sunt post hanc substantiam, & dividuntur ista, sicut illa quae dividuntur in materiam, non ita quod sint substantia, sed quia sunt universum. Ista igitur sunt ante quodammodo,

C & sunt non, quoniam non possunt dividi & non erit illud, quod est aliquo modo in aliqua dispositione digitus animalis, nisi aequivoce, ut mortuus. Et imagines eorum, quae sunt in eis vera, & in quo est definitio primo, & substantia, ut cor, aut cerebrum, aut illud quod est ut eis, & non est in hoc diversitas. Homo vero, & equus, & quae sunt huiusmodi in particularibus non sunt modo universali, sed aliquid totale congregatum ex hac definitione & materia: sicut cum particularis ultima. & est sermo etiam similiter in aliis rebus. Forma vero est pars. dico autem formam illud, quod est per esse suum, & totum congregatum etiam ex materia & forma. Sed partes definitionis sunt formae tantum, definitio vero est totius, essentia enim circuli & circulus, & essentia animae & anima sunt idem. Res autem totalis congregata, verbi gratia iste circulus, est aliquod particularium, aut sensibilis, aut intelligibilis & dico intelligibilia ut mathematica, & sensibilia ut aenea & lignea, ista enim non habent definitionem, sed

Partes definitionis sunt formae.

cognoscuntur cum cognitione aut sensu. & cum recedunt ab intellectu, non manifestatur utrum sint, aut non sint. & tamen ad dicuntur, neque cognoscuntur sermone universali. Materia vero per se non cognoscitur. Et quaedam materia est sensibilis, & quaedam intelligibilis. Sensibilis ut cuprum & lignum, & omnia quae moventur. Materia intelligibilis est illud, quod est in sensibilibus, non secundum quod sunt sensibilia, ut mathematica. B

Dictum est supra definitionem habere secundum duos modos, uno quidem modo, in cuius esse non apparet materia: alio modo, in cuius esse [illegible]

[illegible]

Margin notes: Definitionem habentium materiam, vel carentibus [illegible]. — Totum quod est forma ponitur in definitione partis [illegible]. — Duplex definitio materialium & immaterialium. — In definitionibus materialibus aliquid prius, & posterius. — Vide, cur particularia [illegible] definitionem [illegible].

A [illegible]

Cor, ... vide 5. Phy. ...

B [illegible]

Partes ... definitionis sunt partes formę & sic Definitio.

Solutio.

C [illegible]

[illegible]

[illegible] ... Deinde dicit. Et imaginatio eorum, quae sunt in uno momento, &c. [illegible] ... Deinde dicit. Homo vero, & equus & caetera, [illegible] ... Deinde dicit. Forma vero [illegible] ... Deinde dicit. Sed partes definitionis, &c. [illegible] ... Deinde dicit. Res autem totalis congregata, sicut iste circulus, &c. [illegible] ... Deinde dicit, quoniam in hoc, &c. [illegible] ... Deinde dicit, & unum non dicitur, neque cognoscitur, &c. [illegible] ... Materia autem per se non cognoscitur, sed cognoscitur per formam. Deinde dicit. Et quaedam materia est sensibilis, &c. [illegible] ... habentium angulos, & carentium angulis.

De toto vero & parte, ac priore & posteriore, quomodo se habeant dictum est. Ad interrogationem vero necesse est occurrere, cum quis interrogaverit utrum rectum, & circulus, & animal priora, an ea quae dividuntur, & ex quibus sunt, partes, quod non simpliciter. nam si quidem & anima animal est, aut animatum, aut unumquodque, aut uniuscuiusque, & circulus circulo esse, & rectum recto esse, & substantia recti, [illegible] qui totus & aliquo posterius dicendum est, [illegible] in ratione, & aliquo recto. [illegible] recto,

Pars vniuersalis [illegible] Vide 7. [illegible]

Nomen speciei dicitur de forma vniuersali & de forma particulari. Idem [illegible]

Prima enim [illegible], quae indiuiduae non habent definitionem. Vide [illegible] Materia per se nō cognoscitur, sed cognoscitur per formam. Idem [illegible]

& qui in singularibus lineis: qui vero absque materia sunt quidem, quae in ratione sunt, posteriores; partibus vero, quae in singulari sunt, priores [illegible] G
est. Simpliciter autem non est dicendum. Et si diversa est, & non est anima animal, sic etiam quasdam dicendum, quasdam non dicendum, ut dictum est.

Dictum est igitur quomodo est de toto & parte, & de ante & post. Sed necesse est ut responsio sit secundum interrogationem, quando aliquis quaesiverit utrum rectus, & circulus universaliter sint ante partes, in quas dividuntur: quoniam essentia non est recti [illegible] neque anima simpliciter est animal aut animatum, neque [illegible] circulorum, & quod habet quidlibet circulus est circulus, & [illegible] essentia recti est rectus, & substantia, quae est recti. Illa autem, quae dicuntur post, & post non, sicut illa, quae sunt in definitione, sunt ante & post, id est rectus. Rectus enim, qui est cum materia [illegible] & qui est in lineis particularibus, qui autem est sine materia [illegible] post partes, quae sunt in definitione, & ante partes, quae sunt in particularibus. Et non dicuntur modo simplici, si verum fuerit, [illegible] non sicut anima, si fuerit animal. Secundum igitur hunc modum dicuntur quaedam esse, & quaedam non dicuntur, sicut dictum est. H

36 Interrogationi quomodo [illegible] respondendum.

Non esse definiendas partes [illegible] per se [illegible].

Oportet modo, ut ad interrogationem sit respondendum per distinctionem, [illegible] Dictum est igitur quomodo est dispositio [illegible] I [illegible] Deinde incepit [illegible] Deinde dicit [illegible]

Oportet ut [illegible] ibi 1. [illegible] & 4. Physi. com. 14.

A [illegible] cum definitione. Deinde dixit: Et post, id est [illegible] [illegible] partes [illegible] sunt post totum [illegible] [illegible]. Deinde dixit: Rectus enim, qui est [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Deinde dixit: & non [illegible] [illegible] [illegible] animal est [illegible] [illegible]. Deinde dixit: [illegible] [illegible] hunc modum, & c. id est [illegible] [illegible] in quibus est definitio [illegible] [illegible] & [illegible] per hoc, quod [illegible] [illegible] quod [illegible] in praedicto capitulo. [illegible] [illegible] partes [illegible] [illegible] substantiae, quae habent definitionem [illegible] [illegible] definitiones [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] hoc manifestum est in expositione [illegible]. Dicere [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] vide supra com. 11.

B

Cap. xi. Decimumtertium. Quarum formæ, quarum compositi partes sint in ipsa definitione.

Merito autem dubitatur etiam quarum formæ sint partes, quæ vero non, sed eius, quod simul sumitur, cum & hoc non existente manifesto, non sit definire unumquodque. Universalis etenim & formæ definitio est. quæ igitur partium ut materia sunt, & quæ non, si non sint manifestæ, nec ratio rei manifesta erit. Quæcunque igitur apparent advenientia in diversis specie, ut circulus in ære, ligno, & lapide, hæc quidem manifesta esse videntur, quoniam nihil substantiæ circuli æs, neque lapis est propterea quod ab eis separantur. Quæ vero non videntur separari, nihil quidem prohibet similiter hæc habere, quemadmodum si circuli omnes viderentur ænei, nihil enim minus æs esset ipsius formæ. difficile tamen est hoc mente auferre. ut apparet forma hominis semper in carnibus & ossibus, & talibus partibus apparet. Utrum igitur sunt etiam hæ partes formæ & rationis? an non, sed materia, verum quoniam non adveniunt etiam in aliis, non possumus separare. Cum autem hoc videatur quidem contingere, quando vero, non est manifestum. Utru, & sic [illegible] [illegible] Vide cō. [illegible]

C

Et necessarium est ut quærat aliquis quæ sunt partes formæ, & quæ non sunt partes eius, sed congregati, quoniam, si hoc non fuerit manifestum, impossibile erit definire quodcunque. Definitio enim est universalis, & formæ: quæ igitur materia est partium, & quæ etiam cum fuerit, non erit res, & si non erit definitio, quæ est rei manifesta ratio. Omnia igitur, quæ videntur esse per formam in alio, ut circulus in cupro, & ligno, & lapide, ista existimantur esse: cuprum enim non est aliquid de substantia circuli, neque lapis, quia separatur ab eis. Omnia

vero, quia non videntur separari, nihil prohibet ut sint [illegible] quemadmodum omnis circulus si videretur aereus [illegible] esset, oportet non esse sine forma omnino. sed difficile est [illegible] sit separabile in intellectu, ut forma hominis, quae semper videtur in carnibus, & ossibus, & in partibus similibus istis. Utrum igitur [illegible] sint partes formae & definitionis, aut non [illegible] quia non separantur in alio, etiam non [illegible] forte ex hoc enim existimatur esse possibile, sed non manifestatur in hac hora.

37 [illegible]

Partes definitionis debent esse principia essendi.

[illegible]

Quia formae, quae existunt in materia determinata, possunt absque materia intelligi.

Differentia inter formas naturales & mathematicas.

[illegible]

Cum declaravit quae sunt partes [illegible]

[illegible]

* Definitio est formae tantum, & non congregati

[illegible] forma & materia: ut declaratum est in Posterioribus Analyticis. Deinde [illegible]

A [illegible]

B [illegible]

C [illegible] in principio originis Philosophię.

Quidam etiam de circulo, & triangulo dubitant: tanquam non deceat lineis & continuo definire, sed hęc omnia similiter dici sicuti carnes aut ossa hominis, & ęs & lapidem circuli: & cuncta referunt ad numeros: & lineę rationem eam, quę duorum esse dicunt. Eorum etiam, qui ideas dicunt, quidam ipsam lineam dualitatem, quidam lineę formam. quędam enim eadem esse formam, & cuius forma,

[illegible] Conclusio, septa 37.

In naturalibus [illegible]

ipsius dualitatem & dualitatis formam. In linea vero non est [illegible] dicunt & unam multitudinem formam esse, quoniam species [illegible] cerit. quod etiam Pythagoricis accidebat. & contingit [illegible] etiam facere ipsam formam, cetera vero non formas. & hoc [illegible] unum omnia erunt.

Et quidam dubitant in circulo & in triangulo [illegible] definiri quod sunt lineae & continui, sed dicuntur omnia [illegible] ro homo dicitur, & ossa eius, & corpus, & lapis [illegible] membra circuli & attribuunt omnia ista numeris [illegible] nitio lineae est definitio duorum. Et quidam eorum [illegible] nis, dicunt quod est linea, quoniam linea est prima dimensio [illegible] est prima dimensio duorum. & quidam quod est forma [illegible] dam enim res sunt eadem forma & habens formam, ut duo & forma duorum. & hoc non est in linea. Unde accidit ut una forma sit [illegible] rium, quoniam forma videtur esse [illegible] & hoc accidit Pythagoricis etiam. & quod est possibile ut illud sit forma [illegible] & ut alia una sit forma. & secundum hunc modum omnia unum.

[illegible]

Varia sententia quod de his [illegible]

Unum vnumquodque est & unum [illegible] Pythagoricos.

Materia est habens aliam formam.

A [illegible]

B [illegible]

Quod itaque habeat aliquam dubitationem ea, quae circa definitiones sunt, & quā ob causam dictum est. Quare cuncta ita reducere, & materiam auferre, supervacaneum est: quędam enim fortassis hoc in hoc sunt, aut sic hęc habentia. Et comparatio de animali, quam Socrates iunior dicere solebat, nō bene se habet. abducit enim a vero, & facit existimare, contingere hominem sine partibus esse, sicut sine aere circulum. Hoc autē non est simile. cum sensibile quoddam, forsitan animal est, & absque motu definire non est, quare neque sine partibus quodam modo se habentibus. non (C) enim omnino pars hominis est manus, sed ea, quę potest opus perficere, quare animata existens, nō animata vero nō est pars. Circa Mathematica vero cur rationes non sunt partes rationum, ut circuli semicirculi? hęc enim nō sunt sensibilia. An nihil refert? erit enim aliquorum etiam nō sensibilium materia, & omnis, quod nō est quod quid erat esse, sed hoc aliquid. circuli itaque universalis quidem nō erunt, singularium vero erunt hę partes, ut prius dictum est. est enim materia, quędam sensibilis, quędam intelligibilis. Manifestum autem est quod anima quidē substantia prima, corpus vero materia, homo vero aut animal, quod ex ambobus, ut universale. Socrates vero, & Coriscus, si anima quidem duplex. hi enim ut animam dicunt, alii autem ut ipsum totum. Quod si simpliciter anima hęc, & hoc corpus, quemadmodum universale, etiam & singulare. Utrum autem pręter materiam huiuscemodi

Nō omnino pars hominis manus, sed q̄ potest opus perficere.

modi substantiarum sit aliqua alia, & oportere quaerere substantiam ipsorum aliquam aliam, utputa numeros, aut aliquid tale, posterius considerandum est. Huius enim gratia & de sensibilibus substantiis determinare tentamus, quando quidem quodam modo Naturalis & secundae philosophiae opus est, ea, quae circa sensibiles substantias, speculatio. Non enim solum de materia Naturalem cognoscere oportet, sed etiam de ea, quae secundum rationem, & magis.

Naturalis nō solū de materia cognoscere oportet, sed etiam de ea, quae secundum rationem, et magis. Id. 2. Phys. tex. 26. et 1. de Par. animal. cap. 1. & sequentibus.

Dictum est igitur q in definitionibus est dubitatio, & q est hoc, quia omnia non sunt eiusdem dubitationis, & quia materia est pars toties. Rectum est igitur ut quaedam sit tale in hoc, sicut hoc in hoc, aut sicut oportere ut sint illa, quae sunt semper. Et ideo idem Socrates* mutuo est assuetus dicere in animalibus non est bonum, recedit enim a veritate, & existimatur quasi esset possibile ut homo sit sine alio, sicut circulus sine cupro. Et hoc non est simile, nam illud est ut animal sit aliquid habens sensum, & non est sine motu & ideo neque est sine partibus se habentibus quodam modo, manus enim non est pars hominis omni modo, sed quae potest complere actionem suam, quare cum fuerit animata, & cum non est, non est pars. In Mathematicis autem quare non sunt definitiones partium definitionum, ut semicirculorum? quia ista sunt insensibilia. Aut et hoc non est differentia, erit materia etiam quibusdam rebus non sensibilibus, & omnibus, quod non est quid est per essentiam. circuli vero universalis non erunt partes, particularium autem erunt istae partes, sicut dictum fuit prius; materia enim alia sensibilis alia intelligibilis. Manifestum est autem q anima est prima substantia, corpus vero materia. homo autem & animal, aut illud, quod ex utroque, sicut totale. Socrates vero & Coriscus, si fuerit & corpus & anima, est dupliciter, quidam enim est sicut anima, & quidam sicut totum & congregatum. Et, si fuerit simpliciter, tunc illa anima, & illud corpus erit sicut universale, & particulare. Si autem aliqua substantia fuerit sine materia, aut praeter materiam substantiae alia a sensibilibus perscrutandum est postea. Quoniam propter hoc nitimur determinare suas definitiones in substantiis sensibilibus etiam quoniam quodam modo Naturalis, & Secundae Philosophiae est consideratio de substantiis. oportet enim Naturalem, ut non solummodo habeat cognitionem materiae, sed cognitionem eius quod est per definitionem, & magis.

39 Quoniam manifestum est quod materia non habet esse extra formam & quod [illegible] aut homines aut plures, aut omnes non sunt extra materiam, & definitio est quod homo non est sine materia, & existimatio eius [illegible] sine abstractione, [illegible] est forma [illegible] & [illegible] esse verum, scilicet homo sine corpore, & circulus absque cupro, quod est impossibile, & similiter Socrates [illegible], ut in quibusdam rebus definitionem non ingrediatur materia, sicut in definitione circuli, in qua cuprum non ingreditur, neque lignum, & in definitione hominis non ingreditur corpus, & [illegible]

Materia nō habet esse extra formam.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

In definitione autem dictum est, quomodo partes, quae in ratione sunt, & propter quid una ratio definitio (palam enim quod res una: res autem aliquo una, quare habeat) posterius considerandum est. Quid igitur est quod

C quid erat esse, & quomodo ipsum per se ipsum, universaliter de omni dictum est. & cur quorundam ratio ipsius quid erat esse habet definiti partes, quorundam non. & quod in ratione quidem substantiae, quae sic partes sunt ut materia, non inerunt. non enim sunt illius substantiae partes, sed totius. huius vero est quodammodo ratio, & non est. [illegible]

[illegible]

[illegible] partes quae sunt in sermone, sunt quoque modo partes de [illegible], & definitio est unus sermo, quia res illa est una, & [illegible] quoquo modo est una, & habet [illegible]. Dictum est igitur quid est esse per [illegible] quo modo est per essentiam, & quomodo est per se, quo-

etiam est vniuersale de omni. & quare in quibusdam rebus forma [illegible] est quod est per essentiam, & in eo sunt partes definiti, & in quibusdam non. & quod partes, quae sunt per materiam, non sunt in definitione substantiae, quoniam illa substantia non habet partes, sed partes sunt substantiae congregatae. & illa etiam habet quoquo modo definitionem, & non habet etiam, quoniam, cum fuerit cum materia, non habet [illegible] quia non est definitum per primam substantiam, vt forma [illegible] prima substantia enim est forma, quae est in ea, & ex ea [illegible] congregatio materiae, & substantiae [illegible] [illegible] ea, & ex naso est simus, & simitas, & nasus bis est in illa.

40 Et quomodo partes, quae sunt in ratione, sic definitione [illegible] substantiae existentes in illa, & cum definitio sit [illegible] an est vna ratio. Palam enim est quod oportet definitionem esse [illegible] vnam, quia est res vna. & dictum est quod substantia, quae est quod quid est esse, est praedicabilis de illo, quod est substantia per se, & [illegible] & dictum est etiam, quare quaedam ratio [illegible] quod [illegible] partes definiti, vt definitio syllabae continet literas, & [illegible] vt definitio circuli, quae non continet semicirculos. & dictum est [illegible] ratione formae non ponuntur partes quantitatiuae, quae sunt partes [illegible] ex materia, & forma, vt [illegible] quia tales non sunt partes formae [illegible] partes totius compositi, cuius quidem compositi [illegible] modo est definitio [illegible] modo non. quia si [illegible] cum materia individuali, non est definitio [illegible] gularia non definiuntur. & dictum est etiam quod substantia [illegible] [illegible] quoquo modo, quoniam vt [illegible] definitione [illegible] definitio est, in qua non [illegible] definitur enim compositum [illegible] de specie, non tamen secundum individuum, sicut [illegible] individuum per [illegible] individuitatem, sed [illegible] quod [illegible] ponitur in sua specie per formam, vt homo non est homo, quia habet carnes, & ossa, sed quia habet [illegible] [illegible] & [illegible] est homo. & sic oportet vt definitio [illegible] [illegible] quae [illegible] materia [illegible] forma & materia [illegible] [illegible] [illegible] quae definitur per [illegible] quae in hac definitione est quasi forma, & subiectum [illegible] [illegible] [illegible] & simitas & [illegible] ex anima & corpore [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] definitionem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Et, cum sit declaratum quod partes substantiae quoquo modo sunt partes [illegible] [illegible] & definitio habet [illegible] quia [illegible] definitio est [illegible] [illegible] & post dicemus quomodo definitio est vna, & habet partes [illegible] modo, quia definitio est [illegible] cum definitum [illegible] ipsi definiti, quae est forma, est ipsum definitum [illegible] [illegible] cum peruenit ad hunc locum, [illegible] [illegible] est igitur, & quod declaratum est [illegible] quod est substantia, quae [illegible] quomodo illa substantia est praedicabilis de illo, quod [illegible] [illegible] hoc est in [illegible] quod est vniuersalis. [illegible] [illegible] [illegible] cum definitionibus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & quod partes, quae sunt per [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & declaratum est etiam quod partes [illegible] quae sunt per materiam [illegible] sunt per [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quoniam illa substantia non habet partes [illegible] substantiae congregatae ex materia & forma, & est [illegible] [illegible]

Responsio.

Dubitatio.

Singularia non definiuntur. vide 1. et 3. post. [illegible] [illegible]

Vnumquodque ponitur in sua specie per formam.

Definitio, quae vna est definitio secundum [illegible] dicationem, est qua definitio, quae est formae, est ipsius definiti, quod est hoc [illegible] [illegible] idem in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

In tota vero substantia, ut nasi simo, aut Callia, inerit etiam materia. Et quod quid erat esse & unumquodque in quibusdam quidem idem est, ut in primis substantiis, ut curvitas & curvitati esse, si prima est. Dico autem primam quae non dicitur, eo quod aliud in alio sit, & subiecto ut materiae. Quaecunque vero ut materia, aut ut simul cum materia, non sunt idem, neque secundum accidens unum, ut Socrates & musicum. haec enim secundum accidens eadem sunt.

In substantia vero congregata, ut nasi simo, aut Callia, non est [illegible] illud, quod est per [illegible] & simplicia in quibus [illegible] sunt eadem, sicut sunt in prima substantia, ut reflexio & esse reflexionis, si fuerit primum. & dico primum illud, per quod non dicitur aliud esse in alio, ut in subiecto. Omnia vero, quae sunt sicut materia, aut sicut congregata ex materia, non sunt idem, neque sunt unum per accidens, ut Socrates, & musicus, quoniam omnia ista sunt per accidens.

Et quae constant ex materia & forma in actu, ut congregatum ex naso & curvitate, [illegible]

a Anima, quae est [illegible] [illegible] Vide [illegible]

[illegible]

Potest [illegible] habet aliquid, quod [illegible] ex partibus [illegible]

in musicum, & non musicum nisi per accidens. [illegible] formae [illegible] substantiae [illegible] quod [illegible] simpliciter verum est, quod [illegible] esse.

Dico compositum vero ex materia & forma [illegible] & [illegible] quod dicitur homo, substantia, quae est [illegible] praedicantur [illegible] secundum [illegible] ipsa [illegible] in praedicatione, & sunt [illegible] per se. [illegible] in quibuslibet rebus, & c. [illegible] sunt ipsa [illegible] substantia [illegible] & qualitas [illegible] prima substantia [illegible] substantiae ad suas qualitates [illegible] Deinde [illegible] & c. [illegible] per primam substantiam [illegible] & illa sunt [illegible] substantiarum [illegible] Omnia vero, quae sunt [illegible] materia, & c. composita [illegible] & forma [illegible] ex quibus [illegible] verum per accidens, sicut est compositio in rebus [illegible] v. g. homo musicus, & homo albus. [illegible] musicum [illegible] quod dicitur [illegible] homo [illegible] album [illegible] & homo est [illegible] non album nisi per accidens [illegible] homine, & differentiae [illegible] & ideo non est [illegible] in definitione eius, quod est in praedicamento substantiae. & Aristo. [illegible] de hoc in tractatu sequenti.

Nō est necessaria [illegible] in definitione [illegible] quod est in praedicamento substantiae. [illegible] Meta. [illegible] & 4. [illegible] Ph. [illegible] de An. [illegible]

Caput Decimum quartum. Quo pacto ex definitione partibus unum fiat. Ubi de definitionibus secundum divisionem tradita.

NVnc autem primo dicamus quatenus in Analyticis de definitione non est dictum, dubitatio namque, quae in illis dicta est, proderit sermonibus de substantia. [illegible] autem hanc dubitationem, quare unum est definitum, cuius rationem definitionem esse dicimus, ut hominis animal bipes (sit namque eius ratio) cur igitur hoc unum est, & non multa, animal & bipes? Homo enim & album multa quidem sunt, cum non insit alterum alteri, [illegible] & [illegible] homo, [illegible] tunc enim album homo unum fit, [illegible] non est alterum alterius participans, genus [illegible] participare esse differentiarum, simul namque contrariorum idem participaret, differentiae namque contrariae, quibus genus differt. Quod si

Genus [illegible] participare [illegible]

A [illegible] per, eadem ratio est, si differentiae quidem plures fuerint [illegible] bipes, implume. Cur enim unum, sed non multa sunt haec? [illegible] quia insunt: sic enim ex omnibus erit unum. Oportet autem unum esse quaecunque in definitione sunt. Definitio namque ratio [illegible] una, & substantiae est: quare unius alicuius oportet ipsam [illegible] rationem, etenim substantia unum quiddam & quod quid, ut dicimus, significat. [illegible] — Definitio [illegible] est una, & substantiae est.

Dicamus igitur nunc primo de definitione, cum non sit dictum in [illegible] quaestio enim difficilis facta in illis [illegible] sermonibus de substantia. Et dico hanc quaestionem quae de causa est unum illud, de quo dicimus quod sermo eius est definitio. ut sermo hominis [illegible] (& in hic sermo [illegible]) quare est unum, & non multa. [illegible] animal & bipes. In homine vero & albo est multum, quoniam alterum non est [illegible], quare unum vero [illegible], & cum subiectum fuerit homo, [illegible] enim fit unum, & est albus homo. [illegible] non

B est [illegible] genus enim non existimatur congregare differentias, & si non, tunc idem congregaret contraria [illegible] differentiae enim, [illegible] genus dividitur, sunt contrariae. Et etiam, si unus sermo [illegible] differentias, & differentiae sunt multae, verbi gratia ambulans, bipes, non pennatum, quomodo ista sunt unum, & non plura? Non enim sunt unum, quia sunt in uno. quoniam secundum hoc erit unum ex omnibus [illegible] & oportet ut sint unum omnia, quae sunt [illegible] [illegible] quoniam definitio est unus sermo de substantia: ergo debet [illegible] unum. substantia enim est una, & significat rem, sicut diximus.

[illegible] de partibus definitionis, ex quo est manifestum quod definitio habet [illegible] partes, nunc loquitur de unitate definitionis, & incipit dubitationem, [illegible] dicamus illud, quod non fuit dictum in [illegible] [illegible] non fuit quaestio de unitate [illegible], & non [illegible] causa [illegible] illa, quoniam logicus, & metaphysicus loquuntur de definitione, non tamen eodem modo, quoniam logicus [illegible]

C [illegible] sermo est [illegible] [illegible] Metaphysicus vero [illegible] [illegible] hoc est per accidens, [illegible] per se consideratur a Metaphysico, per accidens [illegible] definitionem [illegible] [illegible] a Metaphysico, quoniam [illegible] definitionis est [illegible] [illegible] Metaphysicus [illegible] [illegible] & unum [illegible] hoc [illegible] [illegible] in definitione, & [illegible] [illegible] per partes definitionis, quod [illegible] differentiae [illegible] & [illegible] differentiae sunt [illegible] [illegible] quod ex partibus definitionis non [illegible] unum, [illegible] non [illegible], non fit unum, partium definitionis [illegible] [illegible] faciunt unum [illegible] hoc enim homine, & albo [illegible] quidem sunt, [illegible] [illegible] ut duae substantiae per se stantes [illegible] alterum non [illegible] alterum, nec [illegible] [illegible] quando albus [illegible] homini, & quando homo subiectum recipienti albedinem [illegible] & homine fit unum, & est albus homo: [illegible]

Logicus, & Metaphysicus de definitione [illegible] per se [illegible].

Definitio, ut definitur, per se a Metaphysico considerantur.

Quod [illegible] alteri non [illegible] per se non facit per se unum.

[illegible] definitionem aliorum [illegible] principijs, nec [illegible]
[illegible]
[illegible] per hoc definitionem esse unam eodem modo [illegible]
[illegible]
unum, & non multa. sed non est dicendum, quod sint unum, [illegible]
[illegible]
[illegible] unum per accidens, quia sunt in uno, [illegible]
[illegible]
[illegible] oportet quod ea, quae per definitionem sunt unum, [illegible]
[illegible]

Dubium. [illegible]

Solutio. [illegible]

[illegible] sed hoc dicit ut ostendat [illegible]
[illegible] propter rem, [illegible] propter [illegible] materialem, & rem [illegible]
[illegible] propter [illegible] formalem.

Habes, Studiose lector, Medium huius [illegible] Auer. Cord. Commentum [illegible] ex Arabico in nostrum [illegible] Philosophiae [illegible] conversionem. [illegible]
([illegible]) [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] igitur [illegible] fratre [illegible]

Commentum. Dicit. Dicamus igitur nunc de definitione, quae significat unum, & habet [illegible] hoc enim non fuit dictum in Posterioribus Analyticis, quam [illegible] hanc perscrutationem, & non [illegible]. Consideratio enim de definitione [illegible] communis Logico & Philosopho, sed duobus modis diversis. Logicus enim [illegible] [illegible] est instrumentum, [illegible] Philosophus autem [illegible] [illegible] in hoc est, [illegible] in definitionibus est [illegible] [illegible] per quam est unum in [illegible]

[illegible]

(Margin notes, left: "Dubium." "Solutio." "Commentum." "Considerare de definitione [illegible] Logico, & primo Philosopho [illegible]" "[illegible]")

[illegible]
[illegible] dicit [illegible] homo est animal bipes. [illegible]
[illegible] homo est unum, & non plura, [illegible] scilicet animal & bipes. Deinde dicit. [illegible]
& carens. id est dicere [illegible]
[illegible] est [illegible] per accidens. Deinde dicit. & [illegible]
id est, [illegible]
& ideo est unum per accidens. Deinde dicit, hic autem, & [illegible]
[illegible] quod bipes non est in animali, sicut album in homine: [illegible]

A [illegible] est hoc modo. Deinde dicit, quoniam in [illegible] & [illegible] vna enim species, [illegible] genus [illegible] & [illegible] differentias continuae, [illegible]. Deinde dicit. [illegible] si vnam formam congregat differentias [illegible] aliquam, & dicit, si vnam formam, quae est definitio, [illegible] differentiam, verbi gratia [illegible], ambulans, bipes, quae [illegible] definitionem hominis, quemadmodum ignis dicitur in illis, quae sunt vnum, & [illegible]. Deinde dicit. Non enim sunt vnum, quia sunt in vno, id est [illegible] per accidens esse vnum, scilicet quia sunt in vno, [illegible] quoniam si consideremus quod [illegible], quae sunt in vno, sunt [illegible] esse vnu essentialiter, [illegible] sunt in cor [illegible]. Dicit, & oportet vt sint vnu, & oportet vt illa, quae sunt vnum [illegible] & quia definitio est forma vna, quae significat [illegible] quod significat definitio, est vna substantia [illegible] forma vnam, quae significat in se vnam substantiam. Et dicit [illegible] quemadmodum definitio est multa, & est vnum [illegible] & [illegible], scilicet quod vnu est res, quia habet vnam definitionem, id est [illegible] hoc, quod definitio est vna.

Si alia, quae sunt in vno, sunt vnum essentialiter, [illegible] esse vnu essentialiter.

B Oportet autem primo considerare de his, quae secundum divisiones sunt, definitionibus. Nihil enim aliud in definitione est, nisi quod primum dicitur, genus, & differentiae: caetera vero genera sunt, & ipsum primum, & post hoc, quae comprehenduntur differentiae. vtputa primum, est animal: consequens vero, animal bipes, & rursus animal bipes implume. Similiter etiam si per plura dicatur. & omnino nihil differt per multa, an per pauca dicatur, neque vtique per pauciora quam duo. duorum vero hoc quidem genus, hoc vero differentia. vtputa huius animal bipes, animal quidem genus, differentia vero alterum. Si igitur genus simpliciter non est praeter eas, quae vt generis species sunt, aut si est quidem, sed tanquam materia est (vox namque genus & materia, differentiae autem species, & elementa quoque ex hac faciunt) manifestum est quod definitio est ex differentiis ratio. At vero oportet etiam dividi differentiae differentiam, vtputa animalis differentia est pedes habere, rursus animalis pedes habentis differentiam

C oportet nosse, prout pedes habet, quare non est dicendum pedes habentis aliud plumis fissum, aliud implume, si bene dicatur (verum quia non potest, faciet hoc) sed si aliud fissos, aliud non fissos pedes habens. hae enim pedis differentiae sunt, fissio namque pedum aliqua pedeitas est. & sic semper procedi vult, donec ad indifferentia deveniatur. tunc autem tot pedis species erunt, quot differentiae, & pedes habentia animalia aequalia differentiis. Si igitur haec, ita se habent, manifestum est quod vltima differentia, rei substantia erit, & definitio, siquidem non oportet multoties eadem in definitionibus dicere: superfluum namque est. Accidit autem hoc: cum enim animal pedes habens, bipes dicat, nihil aliud dicit quam animal pedes habens, duos pedes habens. & si hoc propria divisione dividat, saepius & aequaliter ac differentias dicet. Si igitur differentiae differentia fiat, vna, quae vltima est, erit species & substantia. Si autem secundum accidens, vt si dividat habentis pedes, aliud album, aliud nigrum, tot quot sunt sectiones. Quare manifestum est quod definitio est ratio, quae ex

differentiis est, & ex harum ultima secundum rectam. Patet autem hoc,
si quis transponat tales definitiones, utputa hominis, dicens ani- D
mal bipes, habens pedes. superfluum enim est habens pedes, dicto bipede.
ordo vero non est in substantia. quo namque modo intelligere opor-
tet, hoc quidem prius, aliud vero posterius? De his igitur defini-
tionibus, quae secundum divisiones fiunt, quales quaedam sint, tantum
dicta sint.

Sed perscrutandum primo de definitionibus, quae sunt secundum
divisionem. Nihil enim est aliud in definitione propter genus, quod di-
citur primum & differentia. alia vero sunt genera, ut primum, & dif-
ferentiae, quae existunt cum eo, ut primum animal, quod sequitur ani-
mal bipes, & etiam animal bipes, non pennatum. Et similiter etiam
est si dicatur per plura, & universaliter non est diversitas, sive dicatur
per multa, sive per pauca. ergo non est diversitas inter illa, quae dicun-
tur per pauca, aut illa, quae dicuntur per duo, cum dicuntur per duo.
genus vero sicut est illud, quod est animal, & animal est genus, & il- E
lud differentia albedo & nigredo. Aut non erit genus modo simpliciter
aliud a forma, quae est sicut forma generis, aut erit, hoc est sicut ma-
teria. Sonus autem est genus & materia. differentiae autem faciunt for-
mas & literas ex sono. manifestum est igitur quod definitio est ser-
mo ex differentiis. Sed oportet dividere differentias differentiae. &
oportet dividere animal habens pedes secundum quod est habens pedes, &
non oportet dicere quod bipes quoddam est pennatum, & quoddam
non pennatum, si intendit bonus sermo (quoniam hoc non facit nisi
in non posse dividere) & oportet ut divisio bipedis sit talis, bipe-
dum, aliud est scissorum pedum, & aliud non scissorum. ista enim sunt
differentiae pedum, quoniam scissura pedum est aliqua dispositio pro-
pria. & sic procedatur semper, donec perveniatur ad diversa tunc igi-
tur erit divisio pedis secundum differentiarum numerum, & erunt ani-
malia bipeda aequalia numero differentiis. Ergo manifestum est quod F
ultima differentia erit substantia solius rei. & non oportet dicere hunc
sermonem in definitionibus multoties quoniam hoc est superfluum
in operatione. Et hoc accidit, quoniam cum dicitur animal bipes, de
quo praedicantur duo pedes, nihil dicitur aliud praeter animal ha-
bens duos pedes. & si dividit divisione propria, tunc dicet multoties
secundum numerum differentiarum. Et, si fuerit differentia differen-
tiae, tunc ultima ad ultimum erit forma, & substantia. Et, si dividit per
accidens, verbi gratia si bipes quoddam est album, & quoddam ni-
grum, tunc erit secundum numerum divisionum. Cum ergo declara-
tum est quod definitio est sermo, qui est ex differentiis, & ex suis par-
tibus etiam, tunc erit manifestum quod, si aliquis multiplicaverit defini-
tiones tales, ut est definitio hominis, & dixerit ipsum esse animal bi-
pes, de quo praedicantur duo pedes, quod hoc verbum, de quo prae-
dicantur duo pedes, est superfluum. cum enim dicitur bipes, non erit

A modo in substantia quoniam, quomodo est intelligendum quod quaedam sit ante, & quaedam post? Iste igitur sermo primus est in definitionibus, quae sunt secundum diuisionem. 45

[illegible]

Illa, quae sunt inter primum genus & ultimam differentiam, illa quasi genera. [illegible]

Genus sumitur [illegible] 1. Met. c. 17. & 5. Met. [illegible] & 12. Met. [illegible] Met. 24.

a Ultima differentia [illegible] forma [illegible]

[illegible]

[illegible]

A quasi in hoc autem est, quia posuimus quod ipsum non significat substantiam [illegible] [illegible] quam significat illud, de quo praedicantur duo [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] quod [illegible] [illegible] [illegible] definitionem, [illegible] significat [illegible]. D. d. Iste igitur sermo primum, &c. id est [illegible] [illegible] primum eorum, quae debent dici in definitionibus, [illegible] [illegible] [illegible] dissolvetur quaestio proposita.

Caput Decimumquintum. Universalia substantias non esse. Ad hoc autem dubitationem sequi, nullius rei esse definitionem.

Cum autem de substantiis consideratio sit, rursus redeamus. Dicitur autem, sicuti subiectum substantia esse, & quod quid erat esse, & quod ex his, & universale. De duobus itaque dictum est: etenim de ipso quod quid erat esse, & de subiecto, quod dupliciter subiicitur, aut quod quid existens, ut animal passionibus, ut materia actui. Substantia dicitur quatuor modis.

B Et cum perscrutatio sit de substantia, revertamur etiam. Quoniam quemadmodum subiectum dicitur esse substantia, & quod est per essentiam, ita & illud, quod est ex eis, & totum. Et dictum est de duobus. Dictum est enim quod est per essentiam, & dictum est de subiecto quoniam est subiectum duobus modis, aut est hoc, sicut animal est subiectum passionibus, aut sicut materia.

Cum in hac perscrutatione [illegible] de principiis primarum substantiarum, quae non sunt in subiecto, neque de subiecto, sed compositarum ex materia & forma, [illegible] [illegible] [illegible] substantiam, incipit perscrutari de forma, utrum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] de illis, quae [illegible] definitiones. Cum igitur declaravit quod illa, quae significat definitiones, sunt substantiae rerum, & definitiones componuntur ex universalibus, quae praedicantur de particularibus, incipit perscrutari de universalibus utrum sint [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], sed illa sunt substantiae particularia, de quibus praedicantur illa universalia. & hoc est necessarium in declarando [a] quod formae individuorum substantiae sunt substantiae. & quod in individuo non est substantia, nisi materia & forma particularis, ex quibus componitur. Et d. Et, cum perscrutatio sit de substantia, &c. i. & cum perscrutatio sit de formis substantiarum, utrum sint substantiae [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quod substantia dicitur [illegible] [illegible] modis. [illegible] de subiecto quod est duobus modis, quorum unus est materia, & alius [illegible] ex materia & forma, & de eis, quae significant definitiones, quae [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] est manifestum quod [illegible] est substantia, & [illegible] [illegible] quod [illegible] utrum sint substantiae aut non, dicendum est de universalibus, utrum sint substantiae, aut non. [illegible] [illegible] post perscrutationem de [illegible] [illegible] [illegible] quod substantia, quam significat definitio, est forma [illegible] [illegible] [illegible]. D. d. Et dictum est de duobus, [illegible] [illegible] in hoc [illegible] [illegible] [illegible] de substantia quae est [illegible] & [illegible] dictum est [illegible] esse substantiam, [illegible] [illegible] per subiectum [illegible] [illegible] substantiae, & per [illegible] [illegible].

a In individuo non est substantia, nisi materia & forma particularia, ex quibus componitur. Quae sunt, 7. Metaph. com. 9. Vide etiam, 2 [illegible].

Videtur autem etiam universale causa quibusdam esse maxime, ac esse principium ipsum universale: quare de hoc etiam tractemus. Videtur namque impossibile substantiam esse quodcunque eorum, quae universaliter dicuntur. Prima namque substantia uniuscuiusque, quae propria cuiusque est, quae alii non inest. universale vero commune,

Vt est, quod pluribus natum aptum est inesse. Idem [illegible]

Hoc enim dicitur universale, quod pluribus natura aptum est inesse. Cuius igitur hoc erit substantia? aut enim omnium, aut nullius: omnium vero non est possibile. unius autem si erit, et cetera quoque hoc erunt, quorum enim substantia una, & quod quid erat esse unum, & ipsa quoque unum sunt.

Et existimatur etiam quod universale est causa etiam rerum, & quod magis, quoniam universalia sunt primae causae [illegible] ad hoc [illegible]. Videtur enim quod [illegible] ut substantia alicuius sit, quae dicuntur universaliter. Substantia enim prima, quae est cuiuslibet, est propria cuilibet, & non est alteri. universale autem est commune [illegible] pluribus rerum. Quorum igitur erit ista substantia [illegible] aut erit omnium [illegible] enim, quorum substantia est una, & quod est per essentiam, [illegible] per substantiam.

47 Deinde dixit: Et existimatur etiam quod universale &c. id est, quia [illegible] universale est causa rerum magis quam [illegible] particulares [illegible] [illegible] Deinde dixit. Videtur enim [illegible] [illegible] Deinde dixit. Quorum igitur [illegible] [illegible]

Item in substantia dicitur, quod non de subiecto, universale vero de subiecto aliquo dicitur semper. Sed utrum ita quidem ut non contingit, ut quod quid erat esse, in ipso autem inest, ut puta animal in homine, & equo? patet igitur quod erit aliqua eius ratio. differt autem nihil, si non omnium ratio est eorum, quae in substantia sunt; etenim nihil minus hoc erit substantia alicuius, ut homo hominis, in quo existit, quare iterum idem accidit: erit enim substantia illius substantia, ut animal speciei, in qua ut proprium existit.

Et substantia non dicitur de aliquo subiecto, universale autem dicitur de aliquo subiecto. Et si ita sit, impossibile est ut non sit sicut illud, quod est per essentiam, sed est in hoc ut animal in equo, & hoie. ergo declaratum est quod habet aliquem sermonem, & in hoc nō est

A [illegible] & si non fuerit primo omnium eorum, quae sunt in substantia [illegible] & si non fuerit, haec est aliqua substantiarum [illegible] ergo accidit hoc idem, ut animal, in quo est, dispositio, quasi proprium.

[illegible]

B Item impossibile, ac inconveniens est ipsum quid & substantiam esse, si ex aliquibus non ex substantiis, nec ex ipso quid, sed ex quali. Prius namque non substantia, & quale erit, quam substantia, & quod quid est: impossibile est. nec ratione enim, nec tempore, nec generatione possibile est passiones priores substantia esse. essent namque separabiles.

Et etiam ex rebus, quae sunt, impossibile est non hominem ut sit substantia, & si est ex rebus, ut non sit ex substantiis, neque ex isto, quod est hoc demonstratum: sed ex qualitate. Erit enim non substantia substantiae, & qualitas ante substantiam: quod est impossibile. impossibile enim est, neque secundum definitionem, neque secundum tempus, neque secundum generationem passiones esse ante substantiam.

C [illegible]

Item Socrati substantia inerit substantia: quare duobus erit substantia. Et omnino, si homo, & quaecunque ita dicuntur, substantia est, accidit nihil eorum, quae in ratione sunt, alicuius substantiam esse, nec sine ipsis existere, nec in alio. dico autem ut non esse aliquod animal praeter aliqua, nec aliud aliquod eorum, quae in ratione sunt. Ex his itaque considerantibus patet nihil eorum, quae universaliter existunt substantiam esse, nihilque eorum, quae communiter praedicantur, quod quid, sed tale significare. Quod si non, & alia multa accidunt, & tertius homo.

Et etiam in Socrate est substantia, cum sit substantia, ergo erit substantia duabus. Et universaliter accidit, si homo est substantia, & talia, quae dicuntur hoc modo, ut nullum eorum sit aliquid separatum, v.g. ut non sit animal aliquod aliud a particularibus, neque aliquid aliorum, quae sunt ex universalibus omnino. Ex istis igitur declaratur consideranti quod nullum eorum, quae sunt universalia, est substantia, & quod nullum eorum, quae praedicantur communiter, significat hoc, sed tale. Et si non accidunt plura alia, & tertius homo. D

45 Idest si universale est substantia existens in individuis demonstratis, [illegible] E

[illegible]

Item, sic quoque patet. Impossibile enim est substantiam ex substantiis esse, quae sic insunt, ut actu: quae enim duo sic actu sunt, nunquam unum actu sunt, sed si potentia duo sunt, erit unum, ut duplum ex duobus dimidiis potentia: actus namque separat. Quare, si substantia unum, non erit ex substantiis inexistentibus, & secundum hunc modum, quem recte Democritus dicit: impossibile enim, ait, esse ex duobus unum, aut ex uno duo fieri: magnitudines namque indivisibiles substantias facit. Patet igitur quod similiter & de numero se habebit, si numerus quidem compositio unitatum est, ut a quibusdam dicitur: aut enim non est unum dualitas, aut non inest in ea unitas actu. F

Et etiam hoc est manifestum hoc modo. Impossibile enim est ut substantia sit ex substantiis, cum sint unum, sicut illa, quae sunt in actu: duo enim, quae sunt in actu secundum hunc modum, non erunt in aliqua hora unum in actu, sed si fuerint duo in potentia, erunt unum, sicut est duplex ex duobus in potentia: actus enim dividit. Ergo substantia non est unum ex substantiis, quae sunt idem in actu. Et secundum hunc modum dixit Democritus sermonem verum. dixit enim quod impossibile est unum esse ex duobus, & duo esse ex uno. dic. n. essen-

A substantiae integrae [illegible]. Et est manifestum quod similiter erit in numero etiam. & si illa sunt unitates, sicut quidam dicunt, aut illa, in quibus non est unitas in actu.

Deinde. Et manifestum est alio modo declarationis quod impossibile est ut una 49
substantia [illegible]

B [illegible]

[illegible] ex eis unum in actu: quod est impossibile.

Habet autem quod accidit dubitationem. Si enim nec ex universalibus possibile est ullam substantiam esse, propterea quod tale & non hoc quid significant, nec ex substantiis actu contingit ullam substantiam esse compositam, quicquam incompositum erit profecto omnis
C substantia: quare neque ratio ullius substantiae erit. At cunctis videtur, etiam dictum est, aut solius substantiarum, aut maxime definitionem esse: nunc vero nec huius: nullius igitur definitio erit. An quodam modo erit, quodam modo vero non? manifestum autem quod dicitur magis erit ex posterioribus.

Et in hoc, quod accidit ex hoc est error. Quoniam, si est impossibile, ut substantia sit composita de substantiis in actu, ergo nulla compositio est alicuius substantiae. Sed omnes existimant ex praedictis, quod definitio aut est substantiae tantum, aut est ei magis: sed secundum illud, quod est nunc, definitio non est substantiae, nec alicuius rei omnino. Nisi dicatur quod quodam modo est definitio, & quodam modo non. & iste sermo erit de * definitionibus dictis post. * a 1. [illegible]

50 Dixit. Sed accidit quaestio in eo, quod dictum fuit, scilicet quod impossibile est quod una substantia sit ex pluribus substantiis in actu [illegible] ... quod nulla substantia sit composita, cum hoc quod concedunt quod definitiones significant compositiones [illegible] ... magis. Deinde dixit Sed [illegible] ... substantia non componitur, nulla substantia habebit definitionem [illegible] ... eodem modo. Deinde dixit & sic sermo [illegible] ... compositionem sunt definitiones [illegible] ... in actu [illegible] ... quae sunt secundum quantitatem.

Supra l. c. 43.

Caput Decimumseptimum. Quod separantur inconuenientia aduersus asserentes ideas substantias esse, & separatas, & ipsas ex genere & differentiis constare.

Ex his autem ipsis id etiam patet, quod accidit illis qui ideas pariter substantias, & separatas esse dicunt, & pariter ex genere & differentiis faciunt formam. Si enim formae & animal in homine sunt, & equo, aut unum & idem numero sunt, aut alterum. ratione namque patet quod unam eandem etiam exhibebit rationem, qui dicit in utroque. Si igitur aliquis homo est in sua per se quoddam quid, & separatum, necesse est & unde illa ex quibus (sicuti animal, & bipes) quoddam quid significare, & separata, ac substantiae sint: quare & ipsum animal. Si igitur idem, & unum quid sicut in equo, sicut tu tibi ipsi, quomodo in separatis existentibus unum erit? & cur non etiam ab seipso separatum erit animal hoc?

Et ex hoc apparet quid accidit dicentibus formas, scilicet ideas esse substantias, & separatas, & dicentibus cum hoc quod forma est ex genere & differentiis. Quoniam, si forma & animal est in homine & equo, tunc aut sunt unum numero, aut diuersa & est manifestum quod ambo sunt unum per definitionem. Si igitur aliquid fuerit homo, & est per se hoc, & est separatum etiam, necesse est illa, ex quibus est animal, ut significent hoc, & ut separatum sit per substantiam. Ergo & animal etiam, si est idem in equo etiam sicut non est idem tecum ipso, quomodo possunt ponere ipsum esse separatum, & ut sit unum, & quare non est separatum ab eo ipsum animal?

51 IDest. Et ex praedictis, & ex eis, quae modo dicam, apparet quid accidit [illegible] dicentibus species esse ideas, & substantias separatas, qui dicunt species [illegible] ex generibus & differentiis [illegible] impossibile [illegible] ... animal in homine, & equo, tunc aut animal, quod est in eis, est unum numero, aut [illegible] quod est in equo est aliud ab eo, quod est in homine simpliciter, & [illegible] impossibile: ergo sequitur ut sit in eis unum secundum definitionem & quidditatem,

A D. d. Si igitur aliquid fuerit homo, &c. id est si igitur fuerit hic homo separatus vnus in numero, & determinatus, qui est exemplar hominis [illegible] necesse est vt pars hominis separati, quae est exemplar animalis, [illegible] [illegible] de animali, cum est exemplar, [illegible] [illegible] Deinde [illegible] animal est in homine, & [illegible] vnum, & vnum secundum genus, & non est [illegible] numero, quomodo possunt ponere aliud, quod est secundum genus vnum separatum, & vnum in numero? & quia non est animal separatum, quod est exemplar [illegible] cum animali, quod est in sensibilibus [illegible] formae, quae sunt in sensibilibus, sunt separatae. Et dixit hoc, quia [illegible] magis existimant, quod formae, quarum naturae apparent in materia, sunt separatae. & ipse perscrutabitur de hoc in alia scientia, & maxime in [illegible] & in primo intellectum. [illegible]

Deinde, si participabit quidem bipede & multipede, impossibile quiddam accidit. contraria namque simul inerunt ipsi vni, & huic quidem ente. Si minus, quis modus est, cum aliquis dicat animal, & bipes, aut pedestre esse? Sed fortasse componuntur, & tangunt, aut miscentur. At cuncta inconuenientia sunt. Sed diuersum in vnoquoque est.
B Infinita igitur, vt ita dicam, erunt, quorum substantia animal est. nõ enim secundum accidens ex animali homo est. Item multa erit ipsum animal. nam & substantia animal est, quod in vnoquoque est. non enim secundum aliud dicitur. Quod si non, ex illo erit homo, & genus eius illud. At item omnia, ex quibus homo, ideae. non igitur alterius quidem idea erit, alterius vero substantia. impossibile namque est. ipsum ergo animal erit vnumquodque eorum, quae in animalibus sunt. Item ex aliquo hoc ipso erit. & quomodo est ex ipso animali? aut quomodo est possibile esse animal, quod hoc ipsum substantia est, praeter ipsum animal? Item in sensibilibus & haec accidunt, & his absurdiora. Quod si impossibile est ita se habere, patet quod non est eorum idea sic, vt quidam aiunt.

Et etiam, si per communicationem sunt bipes & multipes etiam, necesse est vt in eo sint contraria insimul in eodem cum hoc etiam. &
C si non, quomodo igitur dixit aliquis quod animal est ambulans aut bipes? Et forte necessarium est vt sint composita, aut contacta, aut mixta. sed omnia sunt inconuenientia, quae non separantur, sed vnumquodque eorum habet aliud etiam. Ergo erit sicut sermo dicentis quod illa, quorum substantia est animal, sunt infinita. homo enim est ex animali non per accidens. & etiam ipsum animal erit plura. substantia enim est animal, quod est in quolibet, & nõ dicitur ad aliud. Si non, erit homo ex illo, & hoc est genus eius. Et etiam omnia, ex quibus est homo, sunt exemplaria. ergo non erit exemplar dictum de alio, & de alia substantia. hoc enim est impossibile. ergo erit illud, quod est animal, vnumquodque eorum, quae sunt animalia. Et etiam ex quo erit ex hoc? & quomodo ex illo, quod est animal? aut quomodo possibile est vt animal, quod est substantia, sit aliud ab eo, quod est animal? Et quędam illa sunt impossibilia in sensibilibus, & magis inopinabilia. Et si est

impossibile quod sint huiusmodi, manifestum est quod non sunt exemplaria, secundum modum, quem dicunt quidam. B

57 Idest. Et etiam, si communicans in uno numero, & est animal bipes & ... [illegible] ... & quod sint corruptibilia sint.

Caput Decimumseptimum. Singularium non esse definitionem, & propterea nec etiam Idearum.

Cum autem substantia altera sit ipsum scilicet totum, & ratio, dico autem quod illa quidem ita substantia est cum materia simul accepta ratio, haec vero ratio simpliciter. Quaecunque igitur illo modo dicuntur, horum quidem est corruptio, nam & generatio: rationis autem non est ita ut corrumpatur, nec enim generatio est (non enim fit domui esse, sed huic domui) sed absque generatione, & corruptione sunt, & non sunt. Ostensum est enim quod nullus haec generat, neque facit. Propterea vero substantiarum sensibilium singularium neque definitio, neque demonstratio est, eo quod habent materiam, cuius natura talis est, ut esse & non esse contingat. Quare corruptibilia sunt omnia singularia eorum. Si igitur demonstratio, & definitio scientifica necessariorum est, & non contingit, sicuti neque scientia

Non fit domui esse, sed huic domui. Substantiarum singularium ... [illegible] ... est definibile, neque demonstrabile.

A aliam, quandoque scientiam, quandoque ignorantiam esse, sed quod ta le est opinio est, ita neque demonstrationem, neque definitionem, sed opinio est contingens quod contingit & aliter se habere. patet quod neque demonstratio, neque definitio eorum est corruptibilium. nempe non sunt manifesta his, qui scientiam habent, cum a sensu absconditae sunt, & rationibus eisdem in animo servatis, non erit amplius neque definitio, neque demonstratio. Quare est quod eorum, quae ad definitionem quicunque singularium defi nit, oportet non ignorare quod semper perimendum est. non enim contingit definire. Nec ullam ideam est definire. singularium enim, ut aiunt, idea est, & separata.

Et cum substantia totalis & definitio aliud, & aliud, scilicet quod quaedam substantiae sunt hoc modo, quod definitio congregat materiam, & quae dam est ratio definitionis. Quanta igitur, quae dicuntur secundum hoc, ha bent generationem, & corruptionem. definitio autem, quae est hoc mo do non habet corruptionem, quoniam non possibile est generari. es
B sentia enim domus non generatur, sed generatur essentia, cuius est do mus. & ista igitur sunt, & non sunt sine generatione & corruptione. & declaratum est quod ista neque generantur, neque aliud faciunt. Et ideo neque definitio, neque demonstratio est substantiarum sensibilium par ticularium habentium materiam, quae quidem habet naturam, quae po test esse & non esse & ideo corrumpuntur omnia particularia. Et, si demonstratio est ex rebus necessariis, & definitio est vera, quemad modum est impossibile scire aut ignorare illud, quod potest non esse tale. sed est secundum existimationem, ita non erit demonstratio, nec de finitio eius, quod potest esse alio modo, sed est solum existimatione. ma nifestum est igitur quod non habent definitionem, nec demonstrationem. quae enim corrumpuntur, non sunt manifesta apud habentes cognitionem, quando recedunt a sensu, & erit sermo conservatus in anima. Et ideo oportet definitiones scire, cum aliquis definiverit aliquod particularium,
C quod est ut contineat istud semper impossibile. non est enim definitio, & non definitur etiam, ut volunt exemplaria. Et quoniam non definitur etiam [illegible] plura enim est ex particularibus, sicut dicit, & est separatum.

Et quia dixit per substantiam totalem aliud, quod est [illegible] congregatum ex materia & forma particularem, & est [illegible] demonstrationem, & intendebat per definitionem substantiam, quam significat definitio, & est forma. & quod [illegible] [illegible] [illegible] formae substantiae [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] ex forma & materia, [illegible] materia & forma. [illegible] [illegible] [illegible] definitio. D. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ex materia & forma habet generationem & corruptionem [illegible] [illegible] definitio non habet generationem neque corruptionem. D. definitio autem, quae est, &c. [illegible] quae significat hoc modo [illegible] significat formam, non habet corruptionem, quia non habet generationem. [illegible] [illegible] [illegible] generationem, quia generatio non est [illegible] [illegible]. D. & ista igitur sunt, & non sunt, &c. [illegible] substantiae particulares sunt [illegible]. D. [illegible] & declaratum est, &c. [illegible] [illegible]. D. [illegible] 51

Subst., quae si gnificat defi nitio, [illegible] generationem neque corru ptionem. 12. & Met. c. 4.

[illegible]

Necessarium autem ex nominibus rationem esse, nomen vero non faciet qui definit. Ignotum enim erit, quae vero posita sunt, omnibus communia sunt, necesse est igitur & aliis ea inesse. Ut si quis te definiat, animal dicet gracile, aut album, aut aliquid aliud, quod & in alio existet. Quod si quis dicat nihil prohibere separatim quidem omnia multis, simul vero huic soli inesse, primum quidem, quod etiam ambobus, ut animal bipes animali & bipedi. & hoc in sempiternis quidem etiam necesse est esse, cum priores existant, & partes compositi: immo etiam separabilia, si hoc quidem, quod homo, separabile. aut enim nullum, aut ambo. Si igitur nullum, non erit genus praeter species. quod si erit, erit etiam differentia. deinde, quoniam priora ipso esse, haec sunt, ea visuum perimuntur.

Et necesse est ut sermo sit ex nominibus, & qui non definit, non ponit nomen, quoniam non erit notum si fecerit, nomina vero quae posita sunt, sunt communia omnibus rebus. ergo necesse est ut hoc sit aliud etiam, v.g. si aliquis definierit aliquid, dicet ipsum esse animal, aut macrum, aut album, aut aliud, quod est alterius etiam. Et si aliquis dixerit quod nihil prohibet ... tunc primo vero erit duobus, ut animal bipes, animali & bipedi. & hoc necesse est ut sit in aeternis, quae sunt ante, & sunt partes compositi. & ut sint etiam separata, si homo est separatum, aut nullum,

Singularium nulla definitio est ... [illegible]

Definitiones sunt rerum permanentium, scilicet quod sunt verae, non particularium.

A [illegible]. Si igitur ultimam fecit[illegible], non erit genus aliud a forma, & [illegible] & illa non definiuntur [illegible]

[illegible]

B [illegible]

C [illegible]

Deinde, si ex ideis ideae, omnes profecto compositae sunt, ex quibus. Idea de multis oportet enim illa praedicari, ex quibus idea, ut animal & bipes. Quod si non, quomodo scietur? erit namque aliqua idea, quam impossibile est de pluribus praedicari quam de uno. non videtur autem, sed omnis idea videtur esse participabilis. Quemadmodum igitur dictum est, latet quod impossibile est in perpetuis definire, maxime vero quaecunque unica sunt, ut Sol, aut Luna. Non solum enim peccant, quod [illegible] addunt, quibus ablatis, adhuc erit Sol, ut qua

Definitio [illegible]

ra, quod circuit terram, aut quod nocte absconditur (si enim steterit, aut apparuerit, non erit amplius Sol) sed inconveniens est, si nō, Sol enim substantiam quandam significat. Item quaecunque in alio [illegible] gunt, et clam si alter fiat talis, patet quod erit Sol. [illegible] ergo ratio, et Sol singularium erat, sicut Cleon, aut Socrates. Caeterum cur nemo eorum definitionem profert ideae? fiet enim profecto manifestum tentantibus, verum esse quod nunc dictum est.

Et etiā exemplaria sunt ex exemplaribus, quae aliae sunt ex aliis minoris compositionis. Et etiam oportet praedicari per sermonem illa, ex quibus est exemplar, etiam de pluribus, v.g. animal & bipedale. Et si non, quomodo & etiam sciatur, sicut illud, quod impossibile est praedicari per sermonem de pluribus, sed de uno. & hoc non existimatur, sed existimatur quod omne exemplar est [illegible]. Quemadmodum igitur dictum est, latet quod est impossibile ut definitio sit rerum aeternarum, & maxime illud, quod est aeternum, ut Sol, & Luna. Peccant enim non solū in hoc, sed quia [illegible] in talia, quae cum recedunt, erit Sol, ut quod in nocte latet sub terra. quoniam, si apparet, & si occultaretur, erit Sol. sed hoc nō sentitur. Sol enim significat suam substantiam. Et etiam omnia, quae possunt esse in alio, sicut cum si fuerit aliud tale, manifestum est quod erit Sol: ergo Sol est cōe. Sed iam fuit ex rebus particularibus, ut Socrates, & Plato. Et si non, quare non [illegible] ponit aliquis exemplar, quoniam, si esset manifestum illud, quod dictum est hic, esset est verum eis, qui hoc tentant.

51 Dixit. Et contingit [illegible] ut exemplaria [illegible] sint composita ex exemplaribus [illegible] si fuerit hic homo separatum, erit & hoc animal separatum. D. d. quae aliae sunt ex aliis [illegible] minoris compositionis [illegible] compositionis, quam compositum. Et d. hoc, quia cum illud, quod est [illegible] compositionis, est separatum, & exemplar, [illegible] magis erit separatum, & [illegible] illud, quod est minoris compositionis. D. d. Et etiam oportet praedicari, &c. [illegible] contingit dicentibus exemplaria esse [illegible] separata ex quibus [illegible] exemplaria, debent praedicari de pluribus [illegible] possunt esse in uno [illegible] &c. si non, [illegible] particulare [illegible] v.g. animal & bipedale, i. v.g. animal, & bipedale [illegible] homo [illegible] animal, & [illegible] ut animal, quod est in [illegible] & bipedale praedicatur de pluribus [illegible] praedicatur de [illegible] D. d. Et si [illegible] &c. i. & contingit [illegible] per [illegible] illud, quod est [illegible] D. d. & hoc non existimatur &c. i. & [illegible] rem, & exemplar particulare, sed existimatur quod [illegible] exemplar [illegible] rem, cuius est exemplar. D. d. Quemadmodum igitur dictum est [illegible] sed quidam [illegible] in definitionibus rerum particularium [illegible] ex quibus non [illegible] nisi unum individuum [illegible] ut sit definitio rerum, ex quibus nō inveniuntur nisi unum individuum, ut Sol, & Luna [illegible] qui laborant in definiendo talia individua peccant. D. d. Peccant enim, &c. i. [illegible] definire Solem, & Lunam esse peccatum [illegible] definitio Solis per res, quae cum [illegible] non [illegible] Sol [illegible] esse [illegible] de nocte, & hoc [illegible] cum d. quia, si apparet, &c. i. [illegible] quando [illegible] apparet, est Sol. & hoc nomen Sol significat illud, quod [illegible] substantiam, & ideo oportet [illegible] definitionem [illegible] D. d. Et etiam omnia, quae possunt esse, &c. i. & si fuerint [illegible]

Qui laborant in definiendo singularia et [illegible] peccant.

A [illegible] esset ex definitionibus, quae si essent in aliquo demonstrato, illud [illegible] Sol, & secundum hoc nomen Sol significatur genus Solis & hoc nomen est [illegible] particulare, v.g. Socrates, & Plato. D.d. Et si non, quare non apparet aliqua [illegible] universale est & si hoc nomen esset nomen speciei alicuius, tunc esset in pluribus [illegible]. D.d. quia, si esset manifestum, &c. i. apparuerunt, si apparet aliud [illegible] substantiam, nunc sermo eorum, qui [illegible] definiunt Solem, esset verus.

Caput Decimum [illegible] Plura, quae videntur substantiae, potentias & partes esse.

Manifestum autem est quod etiam eorum, quae videntur esse substantiae, plures potentiae, & partes animalium sunt. nihil enim eorum separatum est, cum aut separantur, tunc etiam ut materia omnia, terra, ignis, & aer. nihil enim eorum unum est, sed quasi * cumulus, antequam concoquantur, & ex eis unum fiat. Maxime autem aliquis animatorum partes putaverit, & animae propinquas ambas fieri, ut sint & actu, & po- * a.l. strues ex Michaele Ephe.
B tentia, eo quod principia motus ab aliquo in flexibus habent. quare quaedam animalia divisa vivunt. sed tamen potentia omnia erunt, cum unum & continuum fuerit natura, sed non vi, aut copulatione. tale enim laesio est.

Et est manifestum etiam quod plura, quae existimantur esse substantiae, sunt potentiae, & similiter partes animalis quoniam ex eis non est aliquod unum, sed quasi generata sunt, antequam adiungantur, & fiat ex eis unum. Et potest aliquis existimare quod partes rerum animatarum, & partes animae magis quam aliud, appropinquant sibi adinvicem in esse in actu, & in potentia, quia habent principia motus ex aliquo in oppositis. & ideo quoddam animal, postquam dividitur, vivit. sed tamen erit omne potentia, cum sit unum & continuum per naturam, non per violentiam, & applicationem. quod enim est tale est diminutio naturae.

Quia dicere exemplaria est propinquum ad dicere formas sensibiles esse se- 46
C paratas, vult in hoc capitulo narrare quod plura eorum, quae existimantur esse substantiae, videntur non separari a materia. D.d. Et est manifestum, &c. i. & est manifestum quod plura eorum, quae existimantur esse substantiae, sunt existentia in potentia, & postea fiunt in actu, & quod est tale, est in materia. D.d. & similiter partes animalis, &c. i. & ideo partes animalis non habent unum per quod sint substantiae, cum sint distinctae ab animali, sed sunt apud divisionem, sicut partes, quae sunt in generatione, [illegible] esse non perfectae, donec adiungantur adinvicem, & fiat ex eis una substantia, quam significat nomen & definitio. Et hoc quod d. manifestum est, quia, cum posuerimus quod nomina, quae sunt secundum definitiones, significant substantias, & similiter definitiones, quae sunt secundum illa nomina, & posuerimus quod partes animalis divisae non significantur a nomine illo, sed significantur ab eo, quando sunt continuae [illegible], & manifestum est quod illa, quae significantur a nominibus, & sunt continua, sunt substantiae [illegible]. D.d. Et potest aliquis existimare, &c. i. potest aliquis existimare quod [illegible] in hoc in aliis animalibus est, quod partes istorum membrorum & partes animae appropinquant sibi adinvicem in potentia, & in actu, quia unaquaeque pars [illegible] potentiarum animae, & virtutum animae, non appropinquant alicui parti sine Quare ali-
alia [illegible] animalia, cum dividuntur, possunt vivere, & apparent eis virtutes [illegible]

[illegible] Vide de con[illegible] Anim. c. 1. — in qualibet parte. Et hoc, quod d. est manifestum in plantis. [illegible]

Caput Decimum [illegible]. Ens & unum, sunt ipsum ens, & ipsum unum non esse rerum substantias.

Cum autem unum dicatur, sicuti & ens, & substantia unius una, & quorum una numero unum numero, manifestum quod neque unum neque ens contingit substantiam esse rerum, sicuti neque elemento esse, aut principio, sed quaerimus quid ergo principium, ut ad notiora reducamus. Magis igitur his substantia est ens & unum, quam principium, & elementum, & causa. Sed nec adhuc illa, si nec aliud quid commune substantia est. nulli enim inest substantia nisi sibi ipsi, & habenti eam, cuius substantia est. Item ipsum unum in pluribus non erit simul: commune vero simul in pluribus est. Quare patet quod nihil universalium separatim praeter singularia est.

Et, cum unum dicitur sicut & ens &, & substantia unius est unum, & substantia eorum est unum numero, manifestum est igitur quod impossibile est ut substantia rerum sit unum, aut ens, sicut est impossibile ut principium sit essentia elementi sed quaeritur quid est principium ad reducendum [illegible] substantia, quae est illorum magis quam aliud, est ens & unum, & principium, & elementum, & causa, sed non accidit illis esse substantiam, cum nullum aliud commune omnino sit substantia. Substantia enim non est alterius, nisi sui ipsius, & illius cuius est, & est substantia illius [illegible]. Et etiam in pluribus non erit insimul, & commune insimul erit pluribus. Manifestum est igitur quod nullum universale est separatum a particularibus.

97 Quia opinantur universalia esse substantias, dixit quod illud, quod est [illegible]

A [illegible] ostendit [illegible] prima substantia principiorum. D. d. Et substantia, quae est, &c. id est, & existimatur quod illud, quod est dignum hoc nomine substantia, [illegible] commune esse substantiam, est illud, de quo simpliciter dicitur hoc nomen [illegible], & hoc nomen unum, & elementum, & principium, & causa. Sed universalia sunt, quae significantur hoc nomine. Et quia existimatur quod unum sint principia rerum, & quae praedicantur [illegible] quod sint universalia. D. Quod est videtur, &c. i. [illegible] impossibile est ut sint substantiae [illegible] nullum esse est substantia. D. A substantia enim [illegible]. Et nullum esse est substantia, quia substantia [illegible] sed est substantia non [illegible], est in pluribus [illegible]. D. Manifestum est igitur, &c. i. ex [illegible] impossibilibus [illegible] & particulare [illegible] & principium [illegible] & est ut principium non indigeat in suo esse, cum est principium.

Nullum esse est substantia. Lib. 1. Meta. [illegible] 1. Met. [illegible] Ideae [illegible]

Sed qui formas dicunt, partim recte dicunt separantes eas, si substantiae quidem sunt: partim non recte, quoniam unum in multis formam dicunt. Causa vero est, quod non habent reddere quaenam tales incorruptibiles substantiae, praeter singulares & sensibiles, sint. Faciunt igi-
B tur easdem specie his, quae sunt corruptibiles (has enim cognoscimus) ipsum hominem & ipsum equum, addentes vocabulum, ipsum, sensibilibus. Attamen etiam si non vidissemus astra, nihil minus, ut puto, essent substantiae perpetuae praeter eas, quas nos sciremus. Quare nunc quoque si non habeamus quaenam sint, necesse tamen forsitan fuerit aliquas esse. Quod igitur nec eorum quicquam, quae universaliter dicuntur, substantia sit, nec ulla sit substantia ex substantiis, patet.

Sed dicentes formas esse, quoquo modo possunt dicere verum, cum faciunt eas esse separatas, cum sint substantiae: & quodammodo non est verum, dicunt enim quod eadem forma est in pluribus. Et causa in hoc est, quod non possunt narrare quae sunt substantiae, quae sunt extra haec, scilicet quae sunt substantiae, quae non corrumpuntur, aliae a substantiis particularibus sensibilibus. Et illi faciunt eas esse easdem per formam, quae corrumpitur, & dicunt nos scire istud esse hominem & hoc ad-
C dendum est in sensibilibus verbum, quod dicitur, est. Et si nos non videremus stellas, tamen earum essentia non diminueretur, & essent substantiae aeternae. Ergo rectum est ut sint necessario, licet non sit scientia apud nos quid sint. Manifestum est igitur quod nullum eorum, quae dicuntur universalia, est substantia, nec aliqua substantia.

Intendit in hoc capitulo notificare veritatem, & falsitatem sermonis dicentis formas esse, & d. Sed dicentes, &c. id est quod hoc, quod dicunt, quod substantiae sunt separatae, est verum: substantiae enim debent esse separatae, & quod non sunt in subiecto [illegible], sed cum hoc, quod dicunt eas esse separatas, ponunt eas existere in pluribus particularibus. Et demonstravit quod accidit eis peccatum, & d. Et causa in hoc est, &c. i. & causa sui erroris est, quia, cum sint hic scientiae, quae non [illegible], non possunt distinguere inter naturam, quae est substantia illarum [illegible], & inter naturam, quae est substantia. Et propter hoc opinati sunt has esse substantias non corruptibiles, & quod sunt cum substantiis corruptibilibus eadem per formam, quae non corrumpitur, & hoc est error magnus. D. d. Et hoc addendum est in sensibilibus, &c. i. quia, cum ponunt illud, quod significat definitio, partem substantiae sensibilium, contingit eis ut eas esse [illegible] formam esse. 18

aliqua q. si ista sensibilia non fuerint intellecta, non erunt. Et ... sensibilia sunt entia, licet non intelligantur ... [illegible] ... Et si non ... videremus stellas ... [illegible] ... intelligibilium ... [illegible] ... non sunt sensibilia ... [illegible] ... intelligibilibus. Et secundum hoc ... [illegible] ... substantia ... [illegible] ... corruptibilis ... [illegible] ... Ergo ... [illegible] ... neque intelligentiam ... [illegible] ... D. Manifestum est igitur quod nullum eorum ... [illegible] ... substantiam ... [illegible] ... substantia, neque aliqua substantia est ... [illegible]

Caput Vigesimum. Quid proprie substantiam dicere oporteat, namque non elementum, non compositum, sed principium esse. Et id de questione propter quid, ... forma.

Quid vero & quale quid substantiam dicere oportet, rursus aliud quasi principium eam facientes, dicamus, forsan enim ex his erit manifestum de illa quoque substantia, que est separata a sensibilibus substantiis. Cum igitur substantia principium, & causa quedam sit, hinc est procedendum. Queritur vero ipsum propter quid semper sic, propter quid aliud alii alicui inest. Quaerere namque propter quid musicus homo est, aut est querere est quod dictum est, propter quid homo musicus est, aut aliud. Querere igitur propter quid ipsum est ipsum, nihil est querere. oportet enim ipsum quia & ipsum esse existere manifesta entia. dico autem, veluti quia Luna patitur eclipsim. ipsum autem quod id ipsum, una ratio, unaque causa in omnibus (propter quid homo est homo, aut musicus musicus) nisi quis dicat quod unumquodque ad seipsum indivisibile est, hoc autem erat unum esse. sed hoc, & commune de omnibus, & breve est. Queret autem aliquis propter quid homo animal est quoddam est. hoc igitur manifestum est quod non querit propter quid is, qui est homo, homo est. aliquid ergo de aliquo querit, propter quid inest. quod autem insit oportet manifestum esse. si enim non sic, nihil querit. veluti, propter quid tonat? quia sonus fit in nubibus. Et ita namque aliud de alio est, quod queritur. & propter quid hec, ut puta lateres & lapides domus sunt? Manifestum igitur est quod causam querit. hoc autem est quod quid erat esse, ut logice dicatur: que in quibusdam quidem est cuius gratia, ut puta forsan in domo & lecto: in quibusdam vero quod movit primum: causa namque est hoc. sed talis quidem causa queritur, dum quippiam fit, vel corrumpitur: altera vero etiam, dum est. Latet autem potissime quod queritur in his, que non de aliis dicuntur, ut puta queritur homo quid est, eo quod simpliciter dicitur, neque determinatur quod hec vel hoc. Oportet igitur recte dispartientes querere. quod si non, commune fit eius, quod nihil est querere, & eius, quod aliquid querere.

Et etiam incipiamus alio modo. dicamus igitur quid oportet dici sub-
A stantiam, & sicut quid. rectum est igitur ut ex istis sermonibus declaretur
de illa substantia etiam, quae est separata a substantiis sensibilibus.
Quoniam igitur substantia habeat principium, & causam aliquam accipiamus ab eo.
Et quaerimus quare secundum hanc dispositionem semper quaeritur
[illegible], & est alterum. quaerere enim quare musicus est homo, aut quare
aliud, & est [illegible] homo est musicus, aut aliud, postremo quaerere quare est, est quaerere
[illegible] quia oportet ut esse & essentia declaretur: v.g. quia luna eclipsatur. quia sermo enim de istis rebus est unus, & causa in omnibus est una,
quare homo est homo, & musicus est musicus nisi aliquis dicat quod omnia
[illegible] in se non dividuntur: & haec est essentia unius. sed hoc est esse,
[illegible] de omnibus rebus vere. Et forte quaeret aliquis, quare homo
est animal, sicut hic. manifestum est enim quod non quaerit quare
est homo illud, quod est homo, quod quaerit, sicut quidam dicit, quod
[illegible] manifestum est si igitur interrogatio non fuerit hoc, nihil quae-
B [illegible] sicut quare est tonitruum, quia est sonitus in nubibus. quoniam se-
cundum hoc quaesitum erit de alio & quare hoc, sicut lapides & late-
res domus. Manifestum est enim quod quaerit causam, & haec est quid-
ditas rei, sicut est modo logico. quoniam in quibusdam rebus non pe-
[illegible] a quibusdam causa, sicut forte invenitur in domo, aut
scamno. & quaeritur in quibusdam quid est movens primum. hic enim
est causa. Sed causa, quae est talis, quaeritur apud generationem & cor-
ruptionem, & est forma in essentia. Et quaestio latet maxime in eis, quae
non dicuntur de aliis, ut quaeritur quid est homo: quoniam est modo
simplici, & non distinguitur hoc esse in hoc.

Et cum declaratum sit quod universale non est substantia, & quod illud, quod significat definitio, est substantia, incipiamus perscrutari de hac substantia alio modo. 17

Et dicamus igitur quid oportet dici substantiam, & sicut quid, [illegible] quid de substantia per definitionem, & exemplum. D. rectum est igitur ut ex istis sermonibus, &c. id est rectum est igitur ut ex cognitione substantiae [illegible] substantia declaretur substantia quae [illegible]. D. & Et, cum substantia
C [illegible] habeat principium, &c. i. dicamus igitur quod, cum sit manifestum per se quod [illegible] substantia habeat causas, & quod causa substantiae est substantia, oportet ponere [illegible] in substantiis [illegible] in perscrutatione de istis causis. Et, quia perscrutatio de causis [illegible] non potest fieri nisi [illegible] interrogationes [illegible] de causis, hoc incepit declarare loca, in quibus quaeritur per quare. & d. Et quaerimus quare, &c. i. [illegible] manifestum est per se quod [illegible] hoc quod non [illegible] in rebus simplicibus quare quaeritur de causis [illegible], sed in rebus compositis in quibus ponimus aliquid esse in aliquo, & aliquid praedicari de aliquo, aut aliquid esse, aut non esse, [illegible] interrogamus, quare est hoc in hoc, aut quare est hoc. Et, quia praedicationum alia est naturalis, alia non naturalis, & [illegible] in hoc loco quod in duobus locis [illegible] interrogatio [illegible] quare musicus est homo, aut quare homo est musicus, aut aliud, & [illegible] in aliqua propositione, & in sua conversa, aut sunt eadem quaestio, aut sunt duae. & [illegible] substantiam est c [illegible], & non simplex. Et, quia quaerere per quare in re simplici est [illegible] homo simplex esse, [illegible] quare homo est musicus, [illegible] quare homo est homo, [illegible], & quia oportet ut sit [illegible] interrogationem [illegible], &c. id est, & quia oportet ut sit [illegible]

[illegible] quaeritur quare in re simplici, sed composita. [illegible] Praedicationum alia est naturalis alia non naturalis.

[illegible] D

[illegible] E

Que sint definitiones logice. Vide supra c. 8. & 1. Phys. c. 15. & que sint [illegible] qua rent maxime in rebus generabilibus, & compositis. Vide co. [illegible] Idem supra [illegible] co. 4.

Cum autem & habere & existere ipsum esse oporteat, manifestum est quod propter quid est ipsius materia quaerit. utputa haec sunt domus, propter quid? quia haec existunt, quod erat domui esse. & homo hoc, aut corpus hoc tale habens. quare causa materiae quaeritur: haec autem est forma, qua aliquid est. hoc autem est substantia. Patet itaque quod de simplicibus non est aliqua quaestio, neque doctrina, sed alius talium quaestionis modus. Cum vero quod ex aliquo compositum, ita ut unum totum sit, non est ut cumulus, sed ut syllaba. syllaba vero non est ipsa elementa, nec idem, quod B & A. nec caro ignis, & terra. dissolutis namque, haec quidem amplius non sunt, ut caro & syllaba: elementa vero ignis & terra sunt. est ergo syllaba aliquid, non solum elementa, vocalis & muta, sed etiam aliquid aliud & caro, non solum ignis & terra, aut calidum & frigidum, sed etiam aliquid aliud. Si igitur necesse est illud quoque aut elementum, aut ex elementis esse, si elementum quidem, rursus eadem ratio erit. ex hoc enim & igne & terra erit caro, & item aliud: quare in infinitum progredietur. Si vero ex elemento, patet quod non ex uno, sed ex pluribus quam ipsum sunt, erit. quare iterum de hoc eandem rationem dicemus, quam de F

ut caro, hæc syllaba. Videbitur autem esse aliquid tale, & non elementum
D & causa, sed hoc carnis, hoc vero syllabæ. Similiter autem & de cæteris. Substantia vero uniuscuiusque quidem hoc. hoc namque prima ipsius essendi causa est. Cum autem quædam rerum non substantiæ sint, sed quæcunque substantiæ secundum naturam, & natura constitutæ sunt, videbitur utique & hæc natura substantia esse, quæ non elementum, sed principium est. Elementum autem est, in quod divisum inest, ut materiam, utputa syllabæ ipsum A, & B. Illud quid.

Et cum oportet ut habeat elementum, aut erit essentia, & manifestum est quod materia quæritur quare est, v.g. quare hæc est domus? quia talem fuerit essentia domus, & quare hoc est homo? quia habet hoc, & hoc est corpus. Igitur manifestum est quod quæritur causa, quæ est materia, & ista est forma eius, qua habet aliquid, & est substantia. Manifestum est igitur quod in simplicibus non quæritur, neque consideratur, sed quæritur tale alio modo. Ergo compositum est aliquid, quod
E est secundum hunc modum, ita quod totum sit unum, non ita quod sit sicut coacervatio, quemadmodum syllaba non est litteræ, & B, & A, neque caro est ignis, & terra, quoniam illa cum dissolvuntur quodam, non sunt, ut caro, & syllaba: litteræ vero sunt sicut ignis & terra. ergo syllaba est aliud, quod non est literæ, scilicet vocales, & consonantes, sed est aliud etiam. & caro non est ignis & terra, & calidum & frigidum, sed sicut aliud est. Si igitur fuerit, necesse est ut illud sit etiam elementum, aut ex elementis. quod si fuerit elementum, sermo de eo sic est, sicut dictum est idem, caro enim est istum, & ignis, & terra, & etiam alterum, donec procedatur in infinitum. & si fuerit ex elementis, manifestum est quod non est ex uno, sed ex pluribus. & si non, erit illud idem. & etiam iterabimus illum sermonem, quem diximus de carne & syllaba, & apparebit quod hoc est aliquod ex elementis, & causa eius quod est per essentiam, & quod est alterum caro & alterum syllaba & similiter aliud etiam, & hoc est quodlibet, quoniam hæc est causa primæ essentiæ. Et, cum quædam non sint substantiæ
F rerum, sed constituuntur in natura, rectum est ut ista natura appareat in aliqua substantia, quæ est non elementum, sed principium. Elementum enim est illud, in quod dividitur res, & est in ea quasi materia, ut A, & B in syllaba.

Cum autem necesse est ut illa habeant quiditatem, & quiditas est in materia, manifestum est quod quæritur in illis rebus per quam causam, quæ est secundum materiam. Sed quæritur causam, quæ est secundum formam, & intendit quod, si in rebus [illegible] materia, & forma, sed [illegible] materia, nihil [illegible] quæritur de causa materiali, quæ [illegible] quæritur de ipsa [illegible]. D. d. v.g. quare hæc est domus? i. v.g. quare hæc est domus: quia est facta ex his, scilicet lateribus & lapidibus, quæ [illegible] domus [illegible] ex illis. aut quare hoc est homo? quia est generatum ex hoc, ut hoc, scilicet ex rebus, ex quibus constituitur corpus proprium hominis. D. d. igitur manifestum est quod quæritur causa, quæ est materia, &c. i. manifestum est igitur quod [illegible] quæritur causa, quæ est materia per quam, & est forma, per quam est materia, & est substantia rei. & illa* materia est illa, cum quærit, & forma est recipere formam. D. d. Manifestum est igitur in simplicibus, &c. i. & cum hoc sit declaratum, manifestum est quod in rebus simplicibus non compositis non quæritur,

Ca

a Nam materia est, causa quiditatis formæ & necessaria formæ. Confer infra cap. de substantia, & in Phy. cō. 1.

[illegible]

Septimi Metaphysicorum cum dupl. expositio. Aver.

FINIS.

ARISTOTELIS METAPHYSICORVM

LIBER OCTAVVS, cum dupl. Auer. Comment.

SVMMA LIBRI.

In hac vnica Summa agitur de sensibilium substantiarum principijs Materia, scilicet & Forma.

Caput Primum. Differentiae sensibilium.

B EX HIS igitur, quae dicta sunt, colligere oportet, ac congregando summatim finem imponere. Dictum autem est, quod substantiarum causae, principia, & elementa quaeruntur. Substantiae vero, quaedam ab omnibus concessae sunt, de quibusdam autem separatim enunciauerunt quidã. Cõcessę quidẽ, quę naturales sunt, vt ignis, terra, aqua, & aer, & alia corpora simplicia: deinde plantae, & partes earũ, animalia, & partes eorũ: & tandem caelum, & partes caeli. Separatas autem substãtias quidam esse dicunt formas, & mathematica.

Oportet nos congregare dicta, & determinare sermonem, & post complere. Dictum est igitur, quod quaerendã sunt causae substantiarũ, & principia, & elementa. Quaedam enim substantiae sunt concessae ab omnibus, & de quibusdam dicunt quidã sermones proprios. Concessę igitur sunt substantiae naturales, vt ignis, & terra, & aqua, & aer, &
C alia corpora simplicia: deinde plantae, & partes earũ, & animalia, & partes animalium: & caelum, & partes caeli. Et quidam dicunt substãtiam propriam esse formas, & mathematica.

INtendit in hoc tractatu facere rememorationem de dictis in praedictis, & complere sermonem de substantia, quae dicitur forma: quoniam intentio eius principaliter est de speciebus substantiae, non est nisi propter substantiam, quae dicitur forma. Deinde dicit: Cum locuti fuimus de speciebus, de quibus dicitur hoc nomen substantia, oportet determinare [illegible]

[illegible]

sunt concessae apud omnes, & quaedam sunt concessae apud quosdam proprie, & non apud quosdam. Deinde dixit. Concessae igitur sunt substantiae naturales, &c. id est, & hae sunt corpora, et quae sunt continentia partes eorum, & universum. Et [illegible] secundum rememorationem. Et cum induxit substantias concessas, induxit etiam alias, de quibus dicitur substantia, secundum hoc quod dicit in illo tractatu.

Alias vero accidit ex rationibus substantias esse, quod quid erat esse, & subiectum. Item aliter genus magis quam species, & universale quam singularia. Universali vero & generi ideae quoque copulantur: eadem namque ratione substantiae videntur esse. Cum autem quod quid erat esse substantia sit, huius autem ratio definitio, ideo de definitione & de ipso per se determinatum est. Quoniam vero definitio ratio, ratio autem partes habet, necesse quoque de parte erat videre quae substantiae partes, & quae non, & si hae definitionis quoque esse oportet. Item etiam, nec universale substantia est, neque genus. De ideis vero, & Mathematicis posterius considerandum est, eas enim praeter sensibiles substantias, has quidam esse dicunt. Nunc vero de confessis substantiis tractemus, hae autem sunt, quae sensibiles sunt. E

Vide alios. Zeta.

Et accidit ex sermonibus ut sint substantiae aliae, quod est per essentiam. Et si subiectum aliud, & genus magis quam forma, & universale magis quam particulare. Et exemplaria etiam contingunt cum universalibus per genus existimantur esse substantiae, quia recipiunt eundem sermonem. Ergo quid est per essentiam est substantia, & sermo eius est definitio & ideo dictum est quod dictum est in definitione, & illo quod est per se. Et cum definitio est sermo, & omnis sermo habet partes, considerandum etiam est necessario de parte & cognoscendum, quae sunt partes substantiae, & quae non sunt. Et si sint partes substantiarum etiam non est substantia neque universale, neque genus. De exemplaribus vero, & de mathematicis perscrutandum est post, quidam enim dicunt ipsa esse substantias alias ab istis substantiis sensibilibus. F

4 Et accidit nobis dixisse in tractatu praeterito, quod substantia dicitur secundum quatuor, de definitione scilicet forma, & de subiecto formae, & de genere magis quam de specie, & de universali magis quam de particulari. Et hoc accidit nobis ex hoc, quod omnes dicti de substantia, & maxime ipsi dicentes ipsa exemplaria in universalibus existimant, eo quod universalia sunt exemplaria. Deinde dicit. Ergo quid est per essentiam est substantia, idest & quia illud, quod est quiditas rei est substantia & forma, quae significat ipsam, idest definitio, ideo oportuit ponere principium considerationis in natura substantiae a consideratione de definitione. Deinde dicit. Et quia definitio est sermo, &c. idest, & quia considerandum est considerare de sermone, & definitio habet partes, cum sit sermo compositus, est considerandum de partibus definitionis, utrum earum sit substantia & quae non, & necesse fuit rememorationem de illis, quae dicta sunt de substantia, & dixit tantum propter quaestiones quae sunt de definitionibus, ut [illegible] quod loqui de hoc pertinet ad Logicum. Deinde dixit. & si sint partes substantiarum, &c. id est declaratum est cum hoc quod forma, & partes eius sunt substantia, & quod universale non est substantia, neque genus, quia est aliquod universale. Deinde dixit exemplaribus vero, &c. idest, & intendit quod de hoc non est per

7. Met. t. 10. 44.

Hermanni

A [illegible] in tractatu praecedenti & post perscrutabitur de hoc. quod quidam dicunt quod sunt substantiae separatae aliae a substantiis sensibilibus.

Caput Secundum. Substantiae diuisio: Materiamque substantiam esse.

Sensibiles vero omnes substantiae materiam habent. Est autem substantia ipsum subiectum, quod subiicitur, aliter quidem materia, * & aliter ratio, materiam autem dico, quae, cum non quod quid actu sit, potentia est quod quid. Aliter autem ratio & forma, quod cum sit quod quid ratione separabile est. Tertium vero, quod ex his est, cuius generatio solum, & corruptio est, & separabile simpliciter. nam rationalium substantiarum, quae secundum rationem, quaedam sunt separabiles, quaedam vero non. Vide Aver. in Epi. Tex. secundo. [illegible]

Et omnes substantiae sensibiles habent materiam. Et substantia est
B subiectum, & alio modo est materia & dico materiam illud, quod non est hoc aliquid, & est hoc in potentia. Et alio modo est definitio, & forma, quae est principium rei, & est per definitionem separata. Et tertio modo illud, quod ex illis, cuius solum est generatio & corruptio, & est separatum modo simplici. substantiarum enim, quae sunt substantiae per definitionem, quaedam sunt ista, & quaedam non.

Hoc, quod dixit, quod omnes substantiae sensibiles habent materiam, declaratum est in Physicis Naturali. Et cum dixit, Et substantia est subiectum, &c. [illegible] Forma est forma separabilis a materia.
C [illegible] & quaedam materia, ut declaratum est superius.

Quod autem materia quoque substantia est, patet. In contrariis namque oppositis transmutationibus est aliquod transmutationis subiectum, utpote secundum locum, quod nunc hic, rursus alibi, & secundum augmentationem, quod nunc tantum, rursus minus aut maius. & secundum alterationem, quod nunc sanum, rursus aegrum. Similiter autem & secundum substantiam, quod nunc in generatione, rursus in corruptione & nunc quidem subiectum, ut quod quid, rursus autem subiectum, ut secundum privationem. Et sequuntur hanc etiam aliae transmutationes, ceterarum vero, aut unam, aut duas haec non sequi-

tur. non enim est necesse, si quid materiam habet localem, hoc generabilem etiam & corruptibilem habere. Verum quae inter simpliciter fieri, & non simpliciter differentia sit, in Physicis dictum est.

Et manifestum est quod materia est substantia. Omnes enim transmutationes oppositae in fine habent subiectum aliquod, verbi gratia illud, quod est in loco illud, in quo est nunc, & iterum in alio loco, & in augmento, quae est nunc secundum hanc quantitatem, & iterum minor, aut maior, & in transmutatione est aliquid, quod modo est sanum, quod erit aegrum, & similiter etiam in substantia, quae est nunc in generatione, & iterum in corruptione, & erit nunc subiectum sicut hoc, quod est per privationem. Et aliae transmutationes sequuntur istam, ista autem non sequitur unam, aut duas aliarum. non enim est necesse ut illud, quod habet materiam localem, etiam habeat materiam, quae generatur & corrumpitur. Dictum igitur est in Naturalibus, quae est differentia inter esse simpliciter, & non simpliciter.

Cum posuit quod quaedam eorum, de quo dicitur hoc nomen substantia, est materia, incoepit declarare hoc. & [illegible] [illegible] [illegible] ... Et d. Et manifestum est quod materia est substantia, & hoc [illegible] ... Deinde incoepit declarare hoc [illegible] ... [illegible]

Marginal notes (partly legible): a Manifestat [illegible] ... Vide 2. Ph. ... a Oppositio [illegible] ... b Vide 12. Met. c. 1 [illegible] ... c [illegible] ... d Caelu habet materiam localem, at non materiam generabilem & corruptibilem [illegible]

A *Caput Tertium. De substantia, quae forma & actus est. Item definitionem, formam & materiam complectentem, potiorem esse, quam quae alteram tantum.* ca. 60. & 2a Cor. 3. & lib. 1. & 2. & 3. cap. de substantia & 9ma ca. 12. ar. 12. Met. c. 14.

CVm autem quaedam, vt subiecta & vt materia, concedatur substantia, haec autem est, quae potentia est, reliqua illam, quae vt actus substantia sensibilium est, quaenam sit dicere. Democritus igitur tres differentias esse videtur existimare. subiectum enim corpus, materiam, vnum & idem, differre autem, aut rhysmo, quod est figura: aut tropè, quod est situs: aut diathige, quod est ordo. Videntur autem multae differentiae esse, vtpote quaedam compositione dicuntur materiae, sicuti quaecunque mixtura, quemadmodum mellicratum, quaedam clauo, vt arca, quaedam ligamine, vt fascis quaedam glutine, vt liber, quaedam pluribus ex his. quaedam positione, vt limen & superliminare. B haec enim, eo quod modo quodam sita sint, differunt. quaedam tempore, vt coena, & prandium quaedam loco, vt venti. quaedam sensibilium passionibus, vt duritie & mollitie, & densitate & raritate, & siccitate & humiditate & quaedam quibusdam ex his, quaedam omnibus his. & omnino quaedam redundantia, quaedam defectu. Quare patet, quod & ipsum est toties dicitur. limen enim est, quoniam ita situm est. & esse ipsum poni significat. & glaciem esse, sic densari. Quorundam vero esse & his omnibus definietur eo quod quaedam miscentur, quaedam temperantur, quaedam ligantur, quaedam densantur, quaedam ceteris differentiis vtuntur, sicuti manus, aut pes. Accipienda igitur genera differentiarum. haec enim principia existentiae erunt. vt quae in magis & minus, aut denso & raro, & ceteris talibus. cuncta enim haec abundantia & defectus sunt. Quod si quid figura, aut leuitate, aut asperitate, omnia recto & curuo. His vero esse erit misceri, opposito autem modo, non esse. Manifestum igitur ex his est, quod si sub- C stantia causa est, vt vnumquodque sit, in his quaerendum est, quae nam vnicuique horum singula sint, causa est. Substantia itaque nihil horum est, neque combinatum: attamen proportionale in vnoquoque.

Vide 1. primi Meta.

Cum igitur quaedam substantiae sint concessae, vt subiectum & materia, & est illud quod est in potentia, remanet dicere quae est substantia sensibilium, quae est in actu. Demo. vero existimauit quod differentiae eorum sunt tres. materia vero, quae est substantia subiecta est eadem, & differt, aut secundum ordinem, qui est figura: aut secundum transmutationem, quae est situs: aut secundum contactum, qui est compositio. Et ipse videtur multas dicere: & dicit quaedam per compositionem materiae, vt ea quae miscentur, v. g. mel & aqua. & quaedam per ligamentum, vt fasces. & quaedam per glutinum, vt liber. & quaedam per clauos, vt arca. & quaedam per plura illorum. & quaedam secundum situm, vt ara & limen. ista enim differunt secundum modum similem. & quaedam secundum tempus, vt

prandium, & coena. & quaedam secundum locum, ut venti. & quaedam per passiones, quae sunt sensibilium, ut durities & mollities, & [illegible] raritas, & [illegible], & siccitas & humiditas. & quaedam per quaedam, [illegible] D
quaedam per omnia, & universaliter quaedam magis & quaedam minus. & ideo, cum limen posuerit superliminare, erit limen. Manifestum est ergo quod ens dicitur secundum numerum istorum modorum. limen enim ens est, quia est secundum hunc situm, & hoc [illegible] quod est secundum hunc situm & esse glaciem etiam significat quod inspissatum est illud secundum hunc modum. Et essentia quorundam determinatur per omnia ista. quaedam enim sunt mixta, & quaedam complexa, & quaedam ligata, & quaedam utuntur alia differentia, ut manus & pes. Accipiantur igitur genera differentiarum; ista enim sunt principia essentiae, sicut quod est maius & minus, & spissum & rarum, & partes similes istis. ista enim omnia sunt in additione & diminutione. Et si fuerint aliorum figurae, ut lenitas, aut asperitas, omnia sunt in recto, aut in curvo. & quaedam sunt, quorum esse est in mixtione, & secundum modum oppositionis, quod est non essentia. E
Manifestum est igitur ex istis quod, si substantia sit causa essentiae cuiuslibet, quod quaerendum est in istis quae est causa essentiae cuiuslibet istorum. Nulla enim istarum est substantia, neque quando congregantur cum aliis, sed indiget quodlibet earum consimiliter.

B Cum declaravit [illegible] praecedenti quod formae sunt substantiae [illegible] quod illud, quod significat definitio, est substantia, & quod definitio [illegible] per hoc, quia [illegible] [illegible]

Est 1. Phys. c. 4. Democriti vero [illegible] [illegible] F

[illegible]

[illegible] & quaedam per glutinum, & quaedam per clavos.

[illegible]

[illegible] differentiarum est substantia, neque in se, neque in respectu alterius [illegible] Sed tamen [illegible] quaelibet earum [illegible] est [illegible] substantiam [illegible] loco substantiarum. Sed tamen hic est quaestio. [illegible] qualitates [illegible] sunt differentiae substantiarum [illegible] calor [illegible] ab igne [illegible] expositionem dicentem [illegible] differentiae substantiales [illegible] elementorum sunt in istis qualitatibus. Sed [illegible] quod aliquid sit in se qualitas, & in respectu alterius sit substantia [illegible] substantia non dicitur in respectu alterius. Dicamus ergo igitur quod [illegible] est [illegible] in perscrutatione de simplicibus & compositis [illegible] si calor in igne est differentia substantialis [illegible] compositum ex substantia & qualitate [illegible] ex substantia & accidentibus [illegible] & ex hoc apparet quod calor non potest esse differentia substantialis. Et [illegible] ignis [illegible] per ablationem caloris, non [illegible] ablationem formae ignis [illegible] mediante ablatione [illegible] Et, si [illegible] & in aliquo substantiis [illegible] nomen [illegible] de substantia & accidente. Et [illegible] ignis, quae sequitur formam ignis, est calor [illegible] ignis in igne est [illegible] & [illegible] in [illegible].

Dispositio, quae sunt in aliqua qualitatem [illegible] aliquibus substantiis.
Motio [illegible] Alexandri.
[illegible]
Prima ratio ad idem.
Solutio ad motum Alexandri.
Tertia ratio ad idem.
Documentum

Et quemadmodum in substantiis, quod de materia praedicatur, ipse actus est, & in aliis definitionibus maxime. ut puta, si limen oporteret definire, lignum, aut lapidem sic positum diceremus: & domum, lateres, aut ligna sic posita. (An etiam & cuius causa in quibusdam est.) Si vero glaciem, aquam congelatam, aut sic densatam: consonantia vero est acuti & gravis mistio talis, eodem autem modo & in aliis. Manifestum itaque ex his est, quod actus alius alterius materiae, & ratio: quorundam enim compositio, quorundam mistio, quorundam aliquid aliud eorum, quae dicta sunt. Quare eorum, qui definiunt, hi quidem, qui dicunt, quid est domus, quod lapides, lateres, ligna, potentia domum dicunt: materia enim haec sunt. Qui vero vas conservativum pecuniarum & corporum, aut aliquid aliud tale adducunt, actum dicunt. Qui porro haec ambo componunt, tertiam, & quae ex his est, substantiam. videtur etenim ea quidem, quae ex differentiis ratio est, formae & actus esse: quae vero ex his, quae insunt, materiae magis. Similiter & quas Archytas approbat definitiones, earum simul utrarumque sunt, ut puta quid est Serenitas? quies in multitudine aeris, materia quidem aer: actus vero & substantia quies. quid est Tranquillitas? maris planities, subiectum quidem, ut materia, mare: actus vero & forma, planities. Manifestum itaque ex dictis est quaenam sensibilis substantia, & quomodo sit: etenim haec quidem ut materia, haec autem ut forma, quoniam actus: tertia vero ex his.

Definitiones Archytae.

Et quemadmodum in substantiis eadem actio praedicatur de materia, similiter in aliis definitionibus magis, verbi gratia si voluerimus definire ianuam, aut lapidem, diceremus quod est illud, cuius para

A est talo, & calx, & domus, quae est ligna, & lateres, quorum finis est ca[illegible] Et etiam in quibusdam definitionibus cõsideramus illud propter quod, verbi gratia quòd grando est aqua congelata, & spissa aliqua [illegible] & consonantia vocis in exitu est mixtio vocis acutae cũ graui [illegible] & secundum hunc modum in aliis rebus. Et iam apparet ex istis rebus quòd omnis materiae actio est ab alia actione [illegible] materiae, & sermo etiam actio enim eiusdem est compositio, & eiusdem mixtio, & eiusdem aliud dictum. Et ideo illi, qui definiunt & dicunt quòd domus est lateres, & lapides, & ligna, dicũt domum in potentia, ista enim sunt materia. Et qui dicunt q domus [illegible] quod tegit diuitias & corpora, dicunt actionem. Qui autem congregant omnia ista, & componũt ea, dicunt tertiam substantiam, quae est ex istis. videtur enim quòd sermo differentiarũ sit formae, & actus, & illud ex istis rebus, in quo est, sit materia magis. Et istae definitiones videntur illae, quas Archytas accipiebat, quae cõgregantur ex

B ambobus, v. g. dicitur quid est Serenitas? & dicitur quies in multitudine aeris, aer igitur est materia, & quies actus & substantia, & etiã quid est Tranquillitas? & dicitur lenitas est maris. subiectum igitur, quod est quasi materia, est mare, actio vero, & forma est lenitas. Declaratũ est igitur ex dictis quid est substantia sensibilis, & quomodo, quaedam enim est quasi materia, & quaedam est quasi forma, quae in actu, & tertia, quae est ex istis.

[illegible] declarare q partes compositi sunt partes ipsius definitionis, & q de[illegible] quod [illegible] illae, quae continent omnes partes, ex quibus constat cõ[illegible] & haec est forma, & quod est in eis quasi materia. Et dixit, Et quem[illegible] in substantiis, & c. id est quemadmodum in substantiis illud, quod est [illegible] scilicet forma, quae praedicatur de materia, & materia [illegible] in potentia, ita ultima differentia in istis definitionibus habet magis [illegible] definitio enim est una in actu per ultimam differentiam: & [illegible] differentiae, quae sunt ante, sunt quasi materia. Deinde dixit exemplum [illegible] definitionum, & dixit, verbi gratia si voluerimus, & c. id est, verbi gratia, [illegible]
C [illegible] potuerimus definire [illegible] illud, quod est quasi materia, scilicet [illegible] & illud, quod est quasi forma, [illegible] ex qui[illegible] definitionem, verbi gratia dicetur q [illegible] est lapis, qui [illegible] pars eius est locus & alia pars dispositio in loco, per quam [illegible] est [illegible] lignum quaedam pars est corporis, & quaedam forma [illegible] corporis, per quam lignum dicitur arca, aut scamnum. Et similiter [illegible] & similiter domus, quae est composita ex lignis & lateribus [illegible] est materia scilicet ligna, & lateres, & alia forma eius, per quam dicitur domus. Deinde dixit, Et etiam in quibusdam definitionibus, & c. id est, & [illegible] in quibusdam definitionibus [illegible] in postremo illud, propter quod illud definitum habet esse, & est forma [illegible] cum materia, verbi gratia [illegible] in definitione grandinis q est aqua congelata, aut spissa propter [illegible] [illegible] definitionem [illegible] sunt definitiones perfectae. Et [illegible] hoc, [illegible] propter [illegible] propter [illegible] ex compositionibus [illegible] quod [illegible] in quibusdam definitionibus consideramus illud propter quod [illegible] scilicet [illegible] & forma est illud propter quod est [illegible] Deinde d. & consonantia vocis, & c. id est & definitio [illegible]

Definitio [illegible] est una in actu [illegible] & aliae [illegible] [illegible] quasi materia. [illegible] Met. cõ. 42.

D

[illegible]

Qui definit formam sine materia, non perfecte definit. Vide 3. de An. c. [illegible] & q. [illegible]

[illegible]

A compositum ex ambobus: & q materia in eo est subiectum, & forma perfectio. Et hoc intendebat cum dixit, quemadmodum.

Caput Quartum. Dubium, utrum nomina compositorum, formarumque signa sint. Compositum non formam generari. [illegible] definitionem non dari affirmatur.

OPortet autem non ignorare, quòd aliquando latet utrū nomen compositam substantiam significet, an actum & formam: utpote domus, utrum est signum communis, quod operimentum est ex lapidibus, & lateribus sic positis: an actus & forma, quod est operimentum. & linea, utrum dualitas in longitudine, an quod dualitas. Et animal, utrum anima in corpore, an anima: haec enim substantia & actus alicuius corporis. Erit autem utrisque in utrisque animal, non ut una ratione dictum, sed ut ad unum. Vide Auer. in Epit. Tra. da. 2.

B Et oportet nos non ignorare, quoniam forte latet quid est illud, quod significat nomen, utrum significat substantiam compositam, aut actum, & formam. verbi gratia domus, utrum significat cooperimentum, quod est cooperimentum ex lateribus, & lapidibus, compositum tali modo: aut significat actum & formam, scilicet cooperimentum. & linea, utrum significat duo puncta & animal, utrum significet animam in corpore, aut animam. ista enim est substantia, & actio corporalis. Et forte animal dicitur de ambobus, non sicut illud, quod dicitur secundum unam eandem definitionem, sed sicut illud, quod attribuitur alicui.

Intendit in hoc capitulo declarare quid est dignius esse, utrum forma, aut compositum ex materia & forma. Et dixit Et oportet non ignorare, &c. Idest oportet nos scire, quoniam latet utrum nomina rerum significent substantiam compositam ex materia & forma, aut formam tantum: & hoc est in nominibus, quae significant essentias rerum, non in nominibus, quae significant res ex accidentibus in 7
C eis. Deinde induxit exemplum de hoc, & d. verbi gratia domus, &c. id est verbi gratia hoc nomen domus utrum significet cōpositum ex materia & forma, & hoc intendebat cum d. per commune, verbi gratia cooperimentum ex lateribus & lapidibus compositum aliquo modo. cooperimentum enim est in ea quasi forma, & ex lateribus & lapidibus quasi materia. utrum autem hoc nomen domus significet compositum ex materia & forma, aut solummodo significet formam, quae est in actu, s. cooperimentum tantum. Deinde induxit aliud exemplum, & d. & linea, utrum &c. i. & utrum hoc nomen linea significet duo puncta, & illud, quod est inter duo puncta: aut solummodo significet illa duo puncta. Et intendit hic, quod dictum est in definitione lineae, s. quod est illud, quod terminatur ad duo puncta. duo puncta igitur sunt in ea quasi forma, & illud, quod est inter ea, quasi materia. Deinde dixit, Et animal, utrum significet animam in corpore, aut animam. illa enim est substantia, & actio corporalis. anima enim est substantia, & est perfectio corporis. Et, cum induxit hanc interrogationem, dedit responsionem, & d. Et forte animal dicitur de ambobus, &c. id est, & nomen significans utrunque, s. cum dicitur de utroque, verbi gratia animal de composito ex materia & forma, & de forma tantum, non dicitur sicut dicuntur nomina univoca, quorum definitio est eadem, sed dicitur principaliter & secundario, scilicet sicut ea, quae attribuuntur alicui, & quaedam in illis sunt priora quibusdam. Et intendebat q

Aīa est substantia & perfectio corporis. Vide 2. de Ani. tex. c. 4. & 7.

Nomen ab significationis, nisi [illegible] est in actu. Cum factis duo, quoniam aliud est [illegible], dignius habebit illud nomen. [illegible] 4. Meta. c. 4. & 2. Post. [illegible] com. 2. Vide com. Z [illegible]

hoc nomen animal dicitur primo [illegible] de forma, & dicitur de composito ex materia & forma secundario, sicut dicitur de forma. Nomen enim [illegible] nisi secundum quod est in actu & causa actus in composito [illegible] D
duo fuerint, quorum alterum est causa reliqui, illud, quod est causa, dignius habebit nomen [illegible] propter primum [illegible] quoniam non habent nomen [illegible] propter [illegible] & idem, cum fuerint plura, quae habent nomen illud propter aliud, illud [illegible] dignius habere illud nomen, & est causa aliorum.

Sed haec ad aliud quidem aliquid conferunt, ad quaestionem vero substantiae sensibilis nihil. etenim quod quid erat esse formae, & actui adest. anima namque & animae esse idem est. homini vero & homo non idem, nisi & anima homo dicatur. Sic autem alicui quidem aliud vero non. Non videtur itaque quaerentibus, quod syllaba ex elementis, & compositione sit, neque domus lateres, & compositio. Et hoc recte. Compositio enim & mistio non est ex his, quorum est compositio, aut mistio. similiter nec aliorum nullum, ut liminare positione, non ex positione liminare positio. Sed magis illud ex illa. nec homo est animal & bipes, sed aliquid esse oportet, quod praeter haec est, si haec materia sunt. sed nec elementum, nec ex elemento, sed substantiam quod materiam auferentes dicunt. Si itaque hoc ipsius esse causa, & hoc substantia, ipsam substantiam utique non dicent. Necesse autem est, aut sempiternam hanc esse, aut corruptibilem, absque eo quod corrumpatur, & factam esse, absque eo quod fiat. Ostensum autem est, & declaratum in aliis, quod formam nullus facit, neque generat, sed efficitur hoc: fit autem quod ex his. Si vero corruptibilium substantiae sint separatae, nondum est manifestum, attamen quod quorundam non contingit, patet, ut ea, quae non possunt praeter particularia esse, ut domum, aut vas. E

Sed ista in aliis non considerantur, quaerere vero substantiam sensibilem non considerantur omnino. illud enim, quod est per essentiam, est per formam, & per actum. quoniam anima & animae esse est idem. homo vero & hominis non, nisi dicatur quod anima est homo etc., & similiter in aliquo est, & in aliquo non est. Et non apparet quaerentibus quod syllaba est ex literis, & compositione: neque quod domus est lateres, & compositio. & hoc modo [illegible]. Compositio enim & mistio est ex eis, & non aliter secundum hunc modum, & ut via, quoniam non est ex limine, neque [illegible] sed hoc est ex illo, nec homo animal bipes, sed oportet ut sit aliquod aliud a rebus [illegible] & si materia non est elementum, neque ex elemento, sed est substantia, quam dicunt esse illi, qui negant materiam. & si est causa essentiae est substantia, ergo non dicunt substantiam esse ipsam. Ergo necesse est ut illa sint aut aeterna, aut corruptibilia, absque eo quod corrumpantur, & quod fiant sine generatione. Et declaratum est, & demonstratum in aliis quod forma ex nihilo facta est, & non generatur, sed fit hoc & generatur aliud, quod est ex illis. Et nondum est declaratum, si substantiae rerum, quae corrumpuntur, sint separatae, sed F

A iterum declaratum est quod hoc est impossibile in quibusdam, & sunt ea, quae non possunt esse sine aliis, ut domus, & vas.

B [illegible] forma vero, est [illegible] [illegible] & [illegible] compositio [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Deinde dicit, Et non apparet [illegible], & caetera, [illegible] compositio [illegible] & [illegible] syllaba. Deinde dicit, ut via, &c. id est, [illegible] [illegible]. Deinde [illegible] [illegible] Deinde dicit, & etiam [illegible] non est elementum, neque ex elementis, [illegible] & [illegible]

B [illegible] neque ex elementis, sed est [illegible] & dicunt formas separatas esse. [illegible] forma & materia [illegible] Deinde dicit [illegible] [illegible] Forma non generatur, sed compositum. Idē 7. [illegible] 23. 26 27. & 32.
Deinde dicit, Et declaratum est, & demonstratum in [illegible] quod forma, &c. id est, & declaratum est [illegible] non generatur nec corrumpitur [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & hoc [illegible], cum de substantiis [illegible], &c.

Forsan igitur nec substantiae sunt haec ipsa, nec aliorum quic-
C quam quaecunque non natura consistunt: naturam enim ipsam solam profecto quis ponet eam, quae in corruptibilibus est, substantiam. Quare dubitatio, quam Antisthenici, & hoc pacto parum indocti dubitabant, habet aliquid occasionis ut solui, quod non est ipsum quid est definire (definitionem enim longam esse sermonem) sed quale quid est contingit etiam docere, quemadmodum argentum quid est, non quod autem quale stannum. Quare substantiae est quidem, cuius contingit definitionem & rationem esse, utputa compositae, siue sensibilis, siue intellectualis sit: ex quibus autem haec primis, non est siquidem aliquid de aliquo significat ratio definitiua: & oportet hoc quidem ut materiam, illud vero ut formam esse.

Et rectum est ut ista sint neque substantiae etiam, neque aliquid hoc, neque aliquid omnium partium est, quae non consistunt per naturam. indicium est ipsi ut aliquis ponat naturam tantum esse substantiam in rebus, quae corrumpuntur, & est quaestio difficilis, quam interro-

gabat Antisthenes in aliqua hora, non secundum rationabilitatem. Impossibile enim est ut sit definitio eius quod sit, definitio enim est sermo longus. sed impossibile enim est docere aliquod quale sit, [illegible] le scitur per qualitatem, ut argentum, quoniam impossibile est ut sciatur quid sit, sed est quasi stannum. Ergo in substantia est quaedam substantia, quae possibile est ut habeat definitionem, & sermonem, ut substantia composita, sive fuerit sensibilis, sive intelligibilis. illa autem ex quibus est ista substantia prima, impossibile est ut habeant hoc, cum sermo definitionis significet aliquid de aliquo, & oportet ut quaedam sit quasi materia, & quaedam quasi forma. D

Quia induxit exemplum in materia & forma de rebus [illegible] declaravit quod [illegible] forma artificialis [illegible] [illegible] est. &c. [illegible] est [illegible] ut formae [illegible] [illegible] demonstratur, ita quod [illegible] [illegible] D. A. neque [illegible] formae [illegible] separata. & hoc [illegible] [illegible] &c. D. [illegible] [illegible] & d. [illegible] &c. & [illegible] [illegible] E
[illegible] quod definitio non est [illegible] formae, & [illegible] D. A. [illegible] & d. impossibile enim est. &c. & [illegible] [illegible] quod si omnia habent definitionem [illegible] & [illegible] &c. [illegible] impossibile enim est ut formae utriusque in definitione habeant definitionem, quia formae utriusque sunt simplices, & definitiones sunt compositae, [illegible] sunt ex materia et forma [illegible] quod est [illegible] formae. D. A. Ergo in substantia [illegible] &c. [illegible] composita ex materia & forma, & [illegible] per [illegible] [illegible] illa autem, ex quibus est illa substantia & [illegible] per illa, ex quibus est [illegible] prima, materiam & formam, [illegible] impossibile est ut formae [illegible] definitionem. Definitio enim est sermo, in quo [illegible] aliquid per aliquod: forma vero & materia [illegible] [illegible] & [illegible] D. A. & oportet ut quaedam sit quasi materia, et quaedam quasi forma, id est & in definitione oportet ut sit aliquid, quod significat formam: & aliud significans, quod est quasi materia.

Definitiones sunt compositae ex materia, & forma, confirmata 7. vide & 8. Meta. comm. 9.

F

Caput Quintum. Quo pacto substantiae numeri dici possint.

Quo pacto substantiae numeri sint.

Manifestum autem hoc etiam est, quod si aliquo modo substantiae numeri sunt, ita sunt: & non, quemadmodum quidam dicunt, unitatum. Nam & definitio numerus quidam est, divisibilis etenim, & in indivisibilia, non enim infinitae rationes. numerus vero tale quid est. Et quemadmodum de numero, ablato aut addito aliquo, ex quibus numerus est, non est amplius idem numerus, sed diversus, etiam si minimum auferatur, aut addatur, ita nec definitio, nec ipsum quid erat esse erit amplius, ablato aliquo aut addito. Et numerum oportet aliquid esse, quo unus, quod nunc non habent dicere quo unus, si unus est. aut enim non est, sed quasi congeries: aut si est, dicendum est quidnam illud sit, quod unum ex multis facit. Et definitio una est. similiter aut necesse

dicere habent. Et hoc merito accidit. eiusdem enim rationis & substā-
A tiam & [illegible], ut quidam aiunt, ut unitas quaedam existentia, neq;
punctum, sed actus & natura quaedam unaquaeque. Et quemadmodum neq;
numerus habet magis & minus, ita neque substantia, quae secun-
dum formam est, sed, si est quaedam, ea est, quae secundum materiam
est. De generatione igitur, ac corruptione dictarum substantiarum,
quomodo accidit, quoque modo impossibile est, deque reductione
ad numerum hactenus determinatum sit.

Et manifestum est, quod si substantiae sunt etiam numeri, quod sunt hoc modo, non sunt igitur, sicut quidam dicunt ex unitatibus. Definitio enim est aliquis numerus, quia dividitur in res indivisibiles. definitiones enim non sunt infinitae & numerus est talis. Et, quemadmodum, quando ab aliquo numero diminuitur aliquid, aut ei additur aliquid eorum, ex quibus est numerus, tunc primus numerus non remanebit idem, sed fiet alius numerus, licet diminutum, vel additum sit valde modi-
B cum, similiter non remanebit definitio, neque illud, quod est per essentiam, postquam diminuitur ab eo aliquid, aut ei additur aliquid. Et oportet ut numerus sit aliquid, quo sit illud, quod est unum: & non possunt dicere per quod est unum si igitur fuerit unum, aut non erit: sed est sicut cumulus: aut si fuerit, dicimus quod facit unum ex pluribus. Et definitio etiam si est una, oportet eos dicere in ea similiter: dicunt [illegible] sed non possunt dicere unam, & [illegible] hoc [illegible] definitionis, sed quod est unum per substantiam. secundum igitur hanc positionem est unum, & non sicut quidam dicunt quod aliqua unitas aut aliquis punctus, sed est actio, & est aliqua natura simplex. Et quemadmodum in numero non est magis & minus, & similiter neque in substantia, quae est quasi forma, nisi sit substantia, quae est cum materia. Sit igitur ista distinctio in generatione & corruptione substantiarum, & quomodo dicuntur, & quomodo est possibile, & quomodo non, & in attri-
C butione earum numero.

Deinde dicit. Et est manifestum quod si substantiae sunt compositae ex numeris, sunt tales [illegible] 10
[illegible]

numeri, quod divisibilis semper in indivisibilia. Deinde dicit, [illegible] quia in divisione [illegible] in indivisibilia [illegible] [illegible]

[illegible] Verbi gratia [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] Deinde dicit, [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] Deinde dicit, [illegible] [illegible] [illegible]

Forma substantialis non recipit magis & minus, ut dixit de elementis. Lib. [illegible] Vide com. Zim.

Et quemadmodum in numero non est magis & minus, ita neque in substantia [illegible] [illegible] potentiale, & illud, quod est [illegible]

Caput Sextum. De materiali rerum principio, eodem, ac diversis cuiusque rerum: & quo pacto ad quaerentem causam per omnia causarum genera sit respondendum.

Materia propinqua est una cuiusque, quae alia propria.

DE materiali vero substantia oportet non latere, quod etsi ex eodem omnia primo, aut eisdem tanquam primis, & eadem sit materia, ut principium illis, quae fiunt, est tamen quaedam cuiusque propria, puta phlegmatis prima materia, ipsa dulcia aut pinguia: cholerae vero, amara, aut aliqua alia. Fortassis autem haec ex eodem. Fiunt autem plures materiae eiusdem, cum alterius altera sit, ut phlegma ex pingui & dulci, si pingue ex dulci: cholera vero esse, ob resolutionem in primam materiam.

A Dupliciter enim hoc ex hoc, aut quoniam ex eo quod procedit, aut quoniam ex eo quod resolutum fuerit in principium. Contingit autem quando una existente materia, diuersa fiunt propter mouentem causam, verbi gratia ex ligno fit arca, & lectus. Quorundam autem diuersa materia est necessario, diuersis existentibus, verbi gratia serra nunquam fit ex ligno, nisi est hoc in causa mouente, non enim faciet serram ex lana, aut ligno. Si autem idem contingit ex alia materia facere. Cōtingit ex vna materia diuersa fieri per mouentē causam.

In substantia vero materiali oportet nos non ignorare, quoniam si omnes sunt ex eodem, tamen ex propria vnicuique, ut phlegmatis, & cholerae. phlegmatis enim sunt calida, & unctuosa: cholerae aliae amarae, & aliae talia. Et rectum est ut illa sint ex eodem. Et erunt plures materiae ex eodem, cum materia unius fuerit ex altero, ut materia phlegmatis ex unctuoso, & unctuosum ex dulci, si unctuosum est ex dulci: et *calido parem, cholera soluitur in primam materiam. Quoniam duobus modis erit hoc ex hoc, aut ut procedat ad ipsum, aut ut soluatur & reuertatur ad primum principium. Et possibile est ut sit materia a a.3. ex cholera.
B una, & ut res diuersa sint causa mouentis, verbi gratia ut ex ligno fiat arca, aut scamnum. Et in quibusdam rebus materia est diuersa, & necesse est ut sit diuersa etiam. Serra enim non fit ex ligno, & non est hoc ad causam mouentem, non enim potest facere serram ex lana aut ex ligno. Illud enim est, quod potest facere hoc ex alia materia.

Id est, substantia vero materiali diuersae oportet nos non ignorare, quoniam & si omnes resoluuntur in eamdem in primam materiam, tamen vnaquaeque earum habet materiam propriam propinquam, verbi gratia phlegma, & cholera: materia enim eorum propinqua differt a materia alterius, materia enim phlegmatis est rebus vnctuosis & dulcibus: materia vero cholerae est rebus amaris & [illegible]. & hoc intendebat cum dixit, ut phlegmatis, & cholerae, &c. Deinde dixit. Et rectum est ut illa sint ex eodem. i. illa diuersa reducuntur causa vnius materiae. Deinde dixit. Et erunt plures materiae, &c. i. & erunt etiam plures materiae ex eadem materia alio modo, s. quod ex prima materia fiat alia materia, & ex illa alia alia, donec perueniatur ad vltimam materiam. Et quasi dicit quod & si vna materia sunt plures materiae duobus modis, aut quod sint in eodem ordine, sed diuersificantur secundum magis & minus, verbi gratia dicere quod materia [illegible] est aqua: aut quod sint in ordinibus diuersis, s. vt quaedam sint materia quorundam, & sicut prima secundae, & secunda tertiae, & tertia quartae. Deinde dixit, vt materia phlegmatis ex vnctuoso, i. & materia si fuerit ad similitudinem, verbi gratia phlegmatis ex vnctuoso, & vnctuosum ex dulci, si vnctuosum sit ex dulci, quia hoc non est manifestum in hoc loco. materia vero cholerae est res amara. & res amara est prima materia, quae est terrestris combusta & hoc d. per suum de amaro, quoniam [illegible] resoluitur in primā elementorum [illegible] ista materia. & [illegible] quoniam resoluuntur in primam elementorum. Deinde dixit Quoniam duobus modis erit hoc ex hoc. & illud, quod est ex materia, vtrumque generatur [illegible] a a.3. quaedā
[illegible] ex primo erit, *quoniam primum transmutatur in illud, postremum autem ex vltimo est, *quoniam vltimum resoluitur in illud, verbi gratia quoniam generatio a a.3. quādo
ligni ex quatuor elementis fit, quando illa elementa transmutantur in lignū: & illa generantur ex ligno, quando lignum resoluitur in ignem [illegible]. Deinde dixit. Et possibile est vt materia sit vna, &c. i. possibile est vt materia sit vna, & vt fiant ex ea rebus pluribus diuersis propter motorem, quando, s. materia fuerit vna, & motor fuerit vnus, & de necessitate generatum erit vnum, quidam [illegible], s. materia fuerit diuersa, & motor diuersus, generatum erit diuersum.

Quidam pu- fieri una & ma- ... [illegible] ... Vide 12. Me. c. 11. ... [illegible] ... Vide ... Phy. co. 46.

Quando aliquis materia fuerit una, possunt esse diversa propter diversitatem motorum, & hoc non invenitur nisi in rebus [illegible] ... [illegible] ex ligno, & differunt propter diversitatem [illegible] ... [illegible] ... non loquitur in omnibus ... quandam formam ... [illegible] ... in una materia, & aliis in quibusdam rebus, &c. ... [illegible] ... materia propter diversitatem ... [illegible] ... exemplum de hoc ... [illegible] ... & non est hoc ad causam ... [illegible] ... causa ... non potest hoc facere ... formam ... in materia propria. Et hoc, quod dixit, quaedam materiae recipiunt formas ... [illegible] ... & quaedam formae non recipiunt nisi unam materiam, ... [illegible] ... quaelibet forma habet materiam propriam ... quia in hoc loco sermo est ... [illegible]

Patet quod principium & ars, quae est ut movens, eadem est, etenim si materia diversa & movens, & ipsum quod factum est. Cum autem quis quaerit quae sit causa quaerere, quoniam multipliciter causae dicuntur, omnes contingentes causas dicere oportet, utputa hominis, quae causa ut materia? nunquid menstruum. quae vero ut movens? nunquid sperma. quae vero ut forma? quod quid erat esse. quae autem ut huius causa? finis. fortassis autem hae ambae idem sunt. Oportet autem proximas causas dicere. quae materia? non ignem vel terram, sed propriam. In naturalibus igitur & generabilibus substantiis necesse est ita procedere, siquis recte procedit, siquidem hae, totque causae sunt, & oportet causas cognoscere. De naturalibus autem, sed perpetuis substantiis alia ratio est. fortassis etenim quaedam non habent materiam, aut non talem, sed solam quae secundum locum mobilis est. Nec quaecunque natura quidem, non autem sunt substantiae, his materia est, sed quod subiicitur substantia. utputa quae causa eclipsis? quae materia? non est, sed Luna est, quae patitur. quae causa ut movens, atque corrumpens lumen? terra.

Manifestum est igitur quod artificium est principium, quod movet, quoniam, si materia fuerit alia & motor, & factum etiam. Cum igitur aliquis quaesierit quae est causa, cum dicitur multipliciter, oportet dicere omnia, quae possunt esse causae, ut causa hominis, sicut materia, s. menstruum. & causa quae est quasi motor, sperma. & causa, quae est quasi forma, est illud quod est per essentiam. & causa quae est finis illud, propter quod est complementum, & forte haec duo sunt idem. Et oportet dicere causas propinquas, scilicet materiam, non ut ignem & terram, sed materiam propriam. Necesse est igitur in substantiis naturalibus generabilibus etiam ire hac via, si aliquis voluerit dare definitionem sine [illegible] illae causae sint hae numero, & oportet scire eas. In substantiis vero naturalibus, sed aeternis est alius sermo. rectum est igitur ut quaedam non habeant, & ut non sint tale, sed erit motum in loco tantum. Et non illa, quae sunt per naturam, & non habent aliquam materiam, sed substantia eorum est subiectum, ut causa eclipsis

A non est aliqua materia, sed Luna, quae patitur est aliqua causa, sicut causa mouens. & causa amittendi lumen est terra.

[illegible] 12

B [illegible]

C [illegible]

Materia est [illegible] & [illegible] [illegible] 17.

[illegible] Vide 4. Phys. [illegible] Vide [illegible]

[illegible] G [illegible] dicitur lumen ab ea.

Cuius uero causa forsan non est, quae ut forma, verbi sed non manifesta ratio, nisi cum ipsa causa sit. verbi gratia, quid eclipsis? privatio luminis. Si vero addatur a terra in medio interposita, haec est cum ipsa causa ratio. De somno vero non est manifestum quid est primum patiens. sed numquid animal? Ita, attamen hoc secundum aliquid, & quid primum, cor, an aliquid aliud. deinde, a quo? deinde quae passio, quae illius & non totius? quia talis immobilitas. sed haec, eo quod aliquid patiatur ipsum primum. H

Et rectum est ut non sit causa, quae est propter quid, & causa, quae est quasi forma & definitio. sed sermo, si non fuerit cum causa, non erit manifestus, verbi gratia quod eclipsis est privatio luminis. & si addatur esse ex terra, quia sit in medio, hoc erit sermo cum causa. Et similiter in somno non erit manifestum quid sit primum patiens. sed est manifestum ipsum esse animal. sed quaeretur hoc, & quid sit primum, verbi gratia cor, aut aliud, deinde per quod, deinde quae sit passio, quae accidit ei, & non est toti. Somnus enim est aliqua quies talis. sed haec erit propter passionem in aliquo.

11 Et rectum est ut causa, quae est forma, & causa, per quam est forma, non sint eadem. [illegible] I

A sit materia, in qua accidit illa causa prima, v.g. eclipsis [illegible] quod est causa, & [illegible] accidit, v.g. ut dicatur propter [illegible] & quid [illegible], quod [illegible], v.g. [illegible] D.d. & [illegible] est [illegible] oportet [illegible] de homine [illegible] est [illegible], [illegible] animal. D.d. [illegible] est aliquo [illegible] &c. [illegible] formali complens & perfectiua est, [illegible] quae est [illegible] dispositio [illegible] D.d. [illegible] primo [illegible] in aliquo [illegible] proprio, [illegible] & a [illegible] proprio, [illegible] propriam,

Caput Septimum. Non omnia contraria adinuicem fieri, nec omnium esse materiam, & quo pacto materia cuiusque ad contraria se habeat.

CVm autem quaedam absque generatione & corruptione sint, & non sint, utputa puncta si sunt quidem, & omnino species & formae (non enim albedo fit, sed lignum album, si ex aliquo & aliquid fit omne, quod fit) profecto non omnia contraria fiunt vicissim, sed aliter albus homo ex nigro homine, & albedo ex nigredine. Nec omnium
B materia est, sed quorumcunque generatio, & transmutatio inuicem sunt, quaecunque vero absque eo quod transmutentur sunt, aut non, horum materia non est. Habet autem dubitationem, quonam modo ad contraria cuiusque materia se habeat. utputa si corpus potentia sanum, contrarium vero sanitati infirmitas, utrum ambo potentia. & aqua potentia vinum & acetum. An huius quidem secundum habitum & secundum formam materia est, illius vero secundum corruptionem & priuationem praeter naturam. At quaedam dubitatio est, cur vinum non sit materia aceti, neque potentia acetum, tametsi fiat ex eo acetum. & viuens potentia mortuum. An non, sed secundum accidens corruptiones. Ipsa vero animalis materia secundum corruptionem mortui potentia & materia. aqua quoque aceti. fiunt enim ex illis, quemadmodum ex die nox. & quaecunque ita inuicem transmutantur, ad materiam oportet redire. utputa si ex mortuo animal, primum ad
C materiam, deinde animal: & acetum ad aquam, deinde vinum.

Cum igitur quaedam res sint, & non sunt sine generatione & corruptione, ut puncta si fuerint, & modo uniuersali formae (quoniam non est albedo, sed lignum album, si omnis generatio est ex aliquo, & ex aliquo aliquid) non igitur erunt omnia contraria adinuicem, sed alio modo, ut homo albus ex homine nigro, & album ex nigro. Neque materia cuiuslibet rei, sed quae habent generationem, & transmutationem transmutantur adinuicem. omnia autem, quae sunt absque eo quod transmutantur, aut non sunt, horum non est materia. Sed in hoc est quaestio, & est quomodo materia cuiuslibet rei est ad contraria, ut dicimus, si corpus in potentia est sanum, & infirmitas est contrarium sanitati, est igitur utrunque in potentia. & aqua in potentia acetum, & vinum. Et materia in quibusdam est secundum habitum & formam, & etiam in quibusdam secundum priuationem, & corruptionem naturalem. Quaestio vero est cur non fit, & qua-

[illegible] est in potentia [illegible] corruptio [illegible] Materia vero [illegible] similiter in actu [illegible] omnia, quae transformantur [illegible] secundum hunc modum [illegible] ut ex mortuo fit vivum [illegible] primo [illegible] ad materiam [illegible] ad vinum [illegible] ad aquam, & post ad vinum. D

24 ET, cum quaedam [illegible] per generationem rerum, & non [illegible] per corruptionem [illegible] non sunt generabilia & corruptibilia [illegible] [illegible] [illegible] B

V [illegible] [illegible] [illegible] 7. Met. 26. & 27. & 51.

[illegible] est in [illegible] [illegible] & corruptio [illegible] de Generatione [illegible] 23. & 53.

[illegible] F

[illegible]

quod autem est vinum in actu, est acetum in potentia, & non quando fuerit acetum [illegible] A in actu, est vinum in potentia [illegible] & acetum in potentia. Acetum enim non reuertitur in vinum, donec resoluatur in [illegible] generationem [illegible] elementorum [illegible]. Prima materia est in potentia utrunque contrariorum eodem tempore [illegible] in actu, erit aliquando in potentia. Et, cum [illegible] [illegible] vero, & qualiter est actu [illegible] [illegible] & est aqua verbi gratia. Deinde dicit & [illegible] [illegible] est in potentia [illegible] & utrumque vinum est in potentia & [illegible] ex vivo [illegible] si vivum in potentia est mortuum, & mortuum in potentia est [illegible] & sic ex mortuo erit vivum, sicut ex vivo erit mortuum. Deinde di- [illegible] [illegible] [illegible] B [illegible] [illegible] ex vivo, & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] est [illegible] [illegible] [illegible] & vivum generabuntur, & sic generabitur vita [illegible].

Prima materia est in potentia utrunque contrariorum eodem tempore. Vide de [illegible] 1. Phy. co. 56. & 82.

Caput [illegible], Dubitationis solutio, quae causa sit, ut definitionis & numeri unum sint in rebus omnibus ex materia et forma.

DE DVBITATIONE autem dicta & circa definitiones, & circa numeros, quae causa est ut unum sint. Omnium namque, quaecunque plures partes habent, & non est totum quasi coaceruatio, sed ipsum C totum est aliquid aliud praeter partes, est aliqua causa. Nam & in corporibus quibusdam tactus est causa, ut unum sint: quibusdam vero viscositas, aut aliqua alia talis passio. definitio vero ratio est una, non connexione, ut Ilias, sed eo quod unius est. Quid est igitur quod hominem facit unum, & cur unum & non multa sunt animal & bipes, praesertim si, quemadmodum quidam dicunt, sit quid ipsum animal, & ipsum bipes? cur enim non illa homo est? & erunt secundum participationem homines non hominis unius, sed duorum, animalis & bipedis. & omnino profecto homo non erit unum, sed plura, animal, & bipes. Manifestum itaque est quod ita quidem tractantibus, ut solent definire & dicere, non est possibile reddere rationem, & soluere dubitationem. Quod si, quemadmodum dicimus, hoc quidem materia, hoc vero forma est, & hoc quidem potentia, hoc vero actu, quaestio non vi-

detur amplius dubitatio esse quod quaeritur. Etenim dubitatio fit eadem, ac si definitio vestis esset aes rotundum. esset enim nomen hoc rationem signans. quare quod quaeritur est, quae causa est huius, scilicet rotundum, & aes unum sint. amplius vero non apparet dubitatio, quoniam hoc quidem materia, illud vero forma est. Quae igitur huius causa est, ut quod potentia est actu sit in quibuscunque generatio est, praeter illud, quod facit? nulla enim alia causa est, ut potentia sphaera sit, quae potentia sphaera erat: sed hoc erat ipsum quod erat esse utrique. Est autem materiae, quaedam intelligibilis, quaedam sensibilis, & semper rationis hoc quidem materia, hoc vero actus est, ut circulus figura plana.

Vide. 2. de Aia tex. 7.

Lib. 7. Met. t. 35. & 39.

In quaestione vero dicta de definitionibus, & in numeris, quae est causa in hoc, quod sit unum? Omnia enim, quae habent plures partes, quarum universitas non est sicut cumulus, sed sicut aliquod totum quod habet partes, habent causam. In corporibus enim etiam quaedam habent causam, quarum essentia est tactus, & quaedam viscositas, aut alia passio talis. definitio vero est sermo unus non secundum ligationem, ut liber Iliadis, liber scilicet Homeri primi, sed quia est unius. Quid igitur facit hominem unum, & quare est unum, & non plura, ut animal, & bipes, & etiam alio modo si fuerint, sicut quidam dicunt, aliquid quod est animal, & bipes. & quare illa non sunt homo, & sicut homines secundum modum, ad quem participatione erunt non ex homine uno, sed ex duobus, & similiter ex animali bipede & universaliter erit homo non sit unum, sed magis animal, & bipes. Manifestum est igitur quod si aliquis fecerit hac via, sicut est consuetudo eorum in definitionibus, quod impossibile est dissolvere hanc quaestionem difficilem. Si autem fuerit, sicut dicitur quod quaedam est materia, & quaedam forma, & quaedam potentia, & quaedam actus, videtur esse ut non existimetur error in quaesito. Ista enim quaestio erit eadem, & si definitio sphaerae esset cuprum rotundum quoniam, cum fuerit, erit signum definitionis hoc nomen, ergo esset quaesitum quid est causa ut sit rotundum & cuprum, quoniam nunc non apparebit quaestio. alterum enim est materia, & reliquum est forma. Et causa illius existentis est, scilicet ut illud, quod est in potentia, in actu fiat ab agente in entibus, in quibus est generatio quoniam non est aliud causa ut efficiatur illud, quod est in potentia sphaera in actu sphaera. sed hoc est illud, quod est per essentiam cuiuslibet, & est sicut circulus, qui est figura plana.

15 Solvit vero de quaestione dicta in definitionibus, & numeris, est quoniam definitio significat definitum & definitio habet plures partes, & ideo fit propter quam est definitio unum. hoc enim dictum est in multis praecedentibus. Deinde dixit. Omnia enim, quae habent plures partes, &c. idest, & causa est quaerere causam, propter quam definitio est una. quoniam omnia, quae habent plures partes, & sunt unum secundum aliquem modum ex modis, quos diximus, necesse est ut habeant causam. in hoc enim est causa, per quam ... unum. Deinde dedit exemplum in hoc, & d. In corporibus enim, &c. idest, in corporibus

manet ex materia & forma, mathematica enim non sunt in materia, sed dicitur tamen esse potentia quod illa habeant materiam non sensibilem. D

Quaecunque vero neque intelligibilem, neque sensibilem materiam habent, statim unum quiddam esse unumquodque est, quemadmodum ipsum ens hoc quiddam, hoc quale, hoc quantum. quapropter nec insunt in definitionibus nec ens, nec unum: & ipsum quid erat esse statim unum quiddam est, quemadmodum & ens quiddam. Propterea non aliqua alia causa ulli istorum, ut unum sint, nec ut ens quiddam sint. statim etenim unumquodque est ens quiddam, & unum quiddam, non ut in genere in ente & uno, nec tanquam sint separata praeter ea particularia. Ob hanc autem dubitationem quidam participationem dicunt, & causam quaenam participationis, & quidnam sit illud participare dubitant. Quidam copulam animae, sicut Lycophron ait, scientiam esse ipsius scire & animae. Quidam compositionem, aut connexionem animae cum corpore, ipsum vivere. Attamen eadem de omnibus ratio erit. etenim ipsum sanum esse, aut copula, aut compositio, aut connexio animae & sanitatis erit: & aes esse triangulum, compositio aeris & trianguli: & album esse, compositio superficiei & albedinis. Causa vero est, quoniam potentiae & actus rationem quaerunt unientem, & differentiam. est autem, ut dictum est, ultima materia & forma idem & hoc quidem potentia, illud vero actu. Quare simile est quaerere quidnam unius causa sit, & ut unum sit. unum enim quiddam unumquodque: & quod potentia, & quod actu unum quodam modo est. Quare nulla alia causa est, nisi quid fuit, tanquam ex potentia in actum movens. Quaecunque vero non habent materiam, cuncta simpliciter entia sunt ipsum quid. E

Omnia autem, quae non habent materiam, neque intelligibilem neque sensibilem, unumquodque eorum statim est unum sicut quod est per essentiam, sicut illud quod est aliquod ens. & ideo in definitionibus non est ens neque unum. & illud, quod est per essentiam, est unum, sicut aliquod ens etiam. Et ideo non est alia causa, neque aliculi istorum, ut sit unum, neque ut sit ens etiam. quoniam unumquodque eorum statim est aliquod ens, & aliquod unum, non quia sunt in ente & in uno, sicut illa, quae sunt in genere, & non quasi separata, & aliena a partibus. Et propter hanc difficultatem dixerunt quidam acquisitionem, & dubitaverunt in causa acquisitionis, & quid sit acquisitio. Et quidam dixerunt congregationem animae, ut aliquis dixit enim quod coniunctio, quae est per ipsam scientiam, est per animam etiam. Et quidam dixerunt compositionem, & ligamentum corporis & animae esse per unum. Sed sermo in omnibus istis est unus. sanitas enim in omnibus est una, aut congregatio, aut ligamentum, aut compositio animae, & sanitatis. & etiam erit cuprum triangulatum per compositionem cupri, & trium angulorum. & essentia albi est compositio superficiei & albedinis. Et causa in hoc est, quia quaerunt F

A [illegible], quod est in potentia & in actu, quasi diuersum etiam & est, [illegible] est, quemadmodum materia ultima, & forma est idem, & [illegible]. Ergo non habent aliquam causam omnino praeter mouentem [illegible] de potentia in actum. Omnia uero, quae non habent mate[illegible] modo simplici essentia entia, per quam sunt entia, non fiunt [illegible] rebus.

[illegible]. Omnia vero, quae carent materia intelligibili & sensibili, [illegible] est idem cum illo, quod [illegible] & essentia sunt in eis idem. Deinde dicit, [illegible] aliquid, quod habet aliquid [illegible] aliquid [illegible] Deinde dicit, & [illegible] pertinent [illegible] sunt simpli[illegible] habeant [illegible] definitionem vero sunt compositionem. Deinde [illegible] & illud, quod est per essentiam, & [illegible] forma [illegible] Deinde dicit. Et [illegible] habent materiam, [illegible] & in hoc [illegible] sunt entia, [illegible] quae sunt in materia, per formas enim sunt composita ex forma & ma[illegible] & aliquid ens. Deinde dicit, quoniam unumquodque [illegible] unumquodque eorum [illegible] est aliquid unum, & [illegible] quod non est unum ex illo, [illegible] & hoc [illegible] Deinde dicit, non quia sunt in [illegible] quia sunt in genere, [illegible] non quia sunt [illegible] per [illegible] & essentia [illegible] sed essentia est ipsum. Deinde dicit & non quasi separata, [illegible] forma [illegible] rebus particularibus, [illegible] est forma, [illegible] & [illegible] sunt duo diuersa, & hoc [illegible] dicit separata. Deinde dicit Et propter hanc [illegible] & [illegible] quomodo est homo unum, & est compositum ex anima & corpore, quae sunt [illegible] in actu. Omnis enim, qui ponit quod anima & corpus sunt duo diuersa, contingit ei dicere [illegible] animae cum cor[illegible]. Qui [illegible] dicit quod anima est perfectio corporis, & quod corpus non [illegible] non sunt apud ipsum duo diuersa, nec accidit ei quaestio haec. Et in[illegible] per [illegible] communicationem, [illegible] quod propter hanc quaestionem

C [illegible] quod ex anima & corpore fit unum per communicationem, quae [illegible] & illi [illegible] corporis [illegible] communicatio, [illegible] communicatio [illegible] Deinde [illegible] Et quidam dicunt congregationem animae, & cetera. [illegible] & ut [illegible] quod [illegible] quod communicatio, quae est inter animam & corpus, est, quia [illegible] congregatione, ut quidam Antiquorum [illegible] quod [illegible] est per animam & corpus. Sed [illegible] est anima, & [illegible] in ea est corpus. Deinde dicit. Et quidam dicunt [illegible] & cetera [illegible] & quidam dicunt quod illa communicatio est composi[illegible] animae cum corpore, & quod [illegible] per quod fit compositio, est vita. & [illegible] vita. Deinde dicit. Sed [illegible] & cetera, [illegible] causae, quas [illegible] Antiqui in [illegible] animae cum corpore, [illegible] Quidam enim [illegible] quod [illegible] per illam congregationem [illegible] congre[illegible] animae cum corpore: & quidam [illegible] quod est per [illegible] & quidam [illegible] compositionem animae & corporis, compositionem [illegible] compositionem [illegible]. Deinde dicit & etiam [illegible] corporum, & cetera [illegible], & [illegible] differentia inter compositionem animae cum corpore, & compositionem

[illegible]
Materia [illegible] est [illegible] mathematicam [illegible].

Idem [illegible] com. [illegible].

Per formam [illegible] ta ex materia et forma [illegible], & [illegible] quiddam. [illegible] 2. de Anima 2. & [illegible] & 1. de Anima [illegible] & [illegible]

Vide 2. de Anima c. [illegible]

corpori cum [illegible] [illegible] & illos qui dicunt corpus habere [illegible] [illegible] dicere corpus [illegible], & sicut dicere superficiem albam. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] cum corpore. anima [illegible] [illegible] ad corpus sicut [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in potentia, & quando est in actu [illegible] [illegible] dictum est. [illegible] & anima cum corpore [illegible] [illegible] materia & forma sunt unum. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in potentia [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in actum. [illegible] [illegible] [illegible] materiam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] per quam [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] corpori.

In omni vnitate ubi est potentia & in actu. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] corporibus, [illegible] anima attribuitur corpori. Vide [illegible] primi & in commento [illegible] substantia [illegible]

Octaui Metaphysicorum cum Commen. Auer.

F I N I S.

ARISTOTELIS METAPHYSICORVM LIBER NONVS,

cum Auer. Commen.

SVMMAE LIBRI.

In Prima agitur de Potentia. In Secunda de Actu.

Summae Primae Caput Primum. Dicen- da proponuntur.

DE PRIMO itaque ente, & ad quod caeterae omnes entis praedicationes referuntur, hoc est de substantia, dictum est. nam secundum substantiae rationem caetera dicuntur entia, quantum & quale, ac caetera, quae ita dicuntur.
B cuncta etenim habebunt substantiae rationem, ut in primis sermonibus diximus. Cum autem ens dicatur, hoc quidem quid, aut quantitas, aut qualitas, hoc vero secundum potentiam & actum ac opus, determinemus etiam de potentia & actu. Et primo de potentia, ea quidem, quae dicitur maxime proprie, non tamen est utilis ad quod nunc volumus. potentia namque & actus plus est, quam illa, quae secundum motum solum dicuntur. Sed, cum de ea dixerimus in determinationibus de actu, declarabimus & de aliis. Potentia, & actus in plus quam illa, que secundum motum solum dicitur.

Dictum est de ente, cui attribuuntur alia praedicamenta entis, ubi dictum est de substantia. dicuntur. n. entia multa secundum quod habent definitionem substantiae, ut quantitas, & qualitas, & alia, quae dicuntur hoc modo. omnia enim habent definitionem substantiae, sicut diximus in primis sermonibus.
C Et quia ens dicitur, aut quia hoc est, aut quantum, aut quale, aut quia est in potentia, & in complemento & actu, distinguemus & loquemur de potentia, & complemento. Et de potentia primo, quae dicitur magis vere, non illud, quod non est utile in hoc, quod volumus nunc. potentia. n. & actus dicuntur multipliciter magis quam illa, quae dicuntur secundum motum tantum. Sed, cum dixerimus de differentiis in actu, tunc declarabitur ultimum.

Vult autem secundum quod ens, dividitur essentialiter in potentiam & actum, ut [illegible] habet [illegible] de ente simpliciter, & de generibus [illegible] [illegible] essentialiter, incoepit hic loqui de speciebus potentiae & actus, ut declaret substantiam earum, & contradicit dicentibus potentiam non esse in rebus. Et d. Dictum est, &c. i. dictum est igitur de praedicamento substantiae, cui attribuuntur alia praedicamenta, [illegible] [illegible] & hoc Septimo & Octauo istius libri. D. d. ubi dictum est de substantia, & [illegible] de principiis substantiae sensibilis. D. d. dicuntur. n. entia multa [illegible] [illegible] habent definitionem substantiae, [illegible] in definitione eorum apponitur substantia. D. d. [illegible], sicut diximus, &c. i. &c, cum declarauimus [illegible] [illegible] substantiam & D

Ibi 4. Met. c. 1. & 6. Me ta. c. 1.

aliis praedicamentis, & dividitur etiam in potentiam & actum [illegible] quoddam est in potentia, & quoddam in actu & complemento, & cum [illegible] D
de substantia, oportet etiam nunc loqui de potentia & actu [illegible] in alia. [illegible]
[illegible] secundum quod est. Et primo [illegible] dicit [illegible] dos distinguuntur potentia & actus, & declarat [illegible]
quia transsumptive, [illegible] in hoc & de potentia enim & actu [illegible]
nomine potentiae dicitur pluribus modis, [illegible] quae dicuntur potentiae [illegible]
actus in rebus [illegible]. Dixit, cum determinatum, dicit, & [illegible] potentia &
[illegible] est in hoc quaerere, quam [illegible] de [illegible]
in actu, & [illegible] in hoc, [illegible]
tentia, & qui [illegible] perfectum.

Potentia, & actus dicuntur pluribus modis, est dictum quos illis potentia et actus in rebus [illegible]. Vide 5. huius, & Alex. [illegible] & in c. [illegible]. Vide Auer. in Epit. Tractatu 2.

Caput Secundum. Dividitur potentia in suas significationes.

QVod igitur multipliciter potentia & posse dicuntur, determinatum est a nobis in aliis. Harum vero quaecunque quidem aequivoce dicuntur potentiae, praetermittantur. Quaedam enim similitudine quadam dicuntur, ut in Geometria & possibilia ac impossibilia dicimus, eo quod quodam modo sunt aut non sunt. Quaecunque vero ad eandem formam omnes, aliqua principia sunt, & ad unam primam dicuntur, quae est principium transmutationis in alio, prout aliud est. Aliqua enim est patiendi potentia, quae in ipso patiente principium est transmutationis passivae ab alio prout aliud est. aliqua vero habitus impassibilitatis, quae in deterius est, & corruptionem, quae est ab alio, prout aliud est, principio transmutativo. in his enim omnibus definitionibus inest primae potentiae ratio. Rursum autem hae potentiae dicuntur, aut ipsius facere solum, aut patiendi, aut ipsius bene. quare & in harum rationibus quodammodo insunt priorum potentiarum rationes. Manifestum igitur est quod quodam modo quidem una est ipsius facere & pati potentia (potens enim est, & eo quod ipsum habeat patiendi potentiam, & eo quod aliud ab eo) quodam modo vero alia. Haec enim in patiente est, propterea enim quod habet aliquod principium, & quia materia aliquod principium est, patitur quod patitur, & aliud ab alio, pingue namque combustibile est, cedens vero sic frangibile, & similiter et in aliis. Haec vero in faciente, utputa calidum, & aedificativa, haec quidem in calefactivo, haec vero in aedificativo. Propter quod nullum, prout [a]connatum est factum, ipsum a seipso patitur. unum enim, & non aliud est. At impotentia quoque, & impotens, atque quae tali potentiae contraria est, privatio est, quare eiusdem & secundum idem potentia, impotentiaque omnis.

a. Connaturum.

Quantum autem potentia & agere per potentiam dicitur multis modis, determinatum est in aliis locis. Et quae istarum potentiarum dicuntur aequivoce, dimittentur. Quaedam enim dicuntur per aliquam similitudinem, sicut dicitur in Geometria potentia, & non potentia esse quoquo modo secundum aliquam attributionem. Omnia autem, quae dicuntur per attributionem ad eandem formam, sunt aliqua principia, & attribuuntur potentia ad unum principium, & est illud, quod est principium transmu-

A patiens in aliud, secundum quod est aliud. Potentia enim passionis est in ipso patiente principium transformationis passiuae ab alio, secundum quod est aliud. habitus vero est potentia, quae non patitur ad illud, quod est peius, aut ad corruptionem ex alio, secundum quod est aliud, et principio transformante. omnes enim istae definitiones habent definitionem primae potentiae. Et etiam dicuntur istae potentiae, aut quia agunt tantum, aut quia patiuntur, aut modo bonitatis: ita quod in definitionibus istarum etiam sunt definitiones priorum potentiarum quoquo modo. Manifestum est igitur quod forte possibile est ut actio & passio sint una potentia. (dicitur enim quod potentia est eius, cuius est potentia patiendi, & alterius per illud) & forte erit sicut alia. Quaedam enim est in passiuo. passiuum enim patitur, quia habet aliquod principium, & quia materia est principium, & etiam illud habet aliud ab alio. unctuosum enim comburitur. obediens enim quoquo modo dissolubile, & alia similiter. Et quaedam sunt in agente, ut in carpentario, & B aedificatore. quaedam enim sunt in carpentario, & alia in aedificatore. Et idem sunt in simul, & nihil patitur per se, quia est unum, & non est aliud. Illud enim, quod non est potentia, & non habet potentiam, & quod est contrarium isti potentiae, est priuatio. ergo potentia est eiusdem, & idem non potest.

D Ixit. Quoniam vero in aliquo esse potentia ad recipiendum aliquod, & in alio esse potentia ad agendum aliquod dicimus multipliciter, declarauit [illegible] in Quinto huius libri. [illegible] & in hoc nomen potentia transsumptiue, & [illegible] ut dicitur in Geometria [illegible] potest [illegible]. Et intendit per hoc [illegible] quadratum [illegible] valet duo quadrata. & hoc dictum est, non quia [illegible] est, sed cum [illegible] de potentia ad actum, non est per transformationem, & hoc [illegible] esse quoquo modo [illegible] & dicitur quod linea, & superficies habent potentiam [illegible] potentiae, quia assimilantur potentiae quoquo modo, C [illegible] quoquo modo. Et, cum dixit [illegible], secundum quem dicitur hoc nomen potentia transsumptiue, [illegible] secundum quem dicitur [illegible]. Omnia autem, &c. [illegible] de quibus dicitur hoc nomen potentia, quia [illegible] potentiae, quae est [illegible] in aliud, illa potentiae [illegible] generabilium, & corruptibilium, & sunt attributa [illegible] potentiae, quae est principium [illegible]. Et cum [illegible] potentiam, quae est [illegible] transformatiue, [illegible] potentiam actiuam & passiuam, [illegible] quod est principium transformationis, &c. i. potentia agens est [illegible] quod est principium transformationis in aliud, secundum quod est aliud, [illegible] quod nihil agit in seipsum. D. d. Potentia enim passionis, &c. i. & [illegible] potentia passiua est illud, quod recipit transformationem in se ex alio, secundum quod est aliud, cum etiam sit manifestum quod nihil patitur a seipso. Et [illegible] potentiam [illegible], quae est ex forma, & potentiam passiuam, [illegible] est per materiam, dixit. habitus vero est potentia, &c. & intendit per [illegible] formam, i. quod forma non patitur secundum quod est forma a primo transformante [illegible], sed patitur per [illegible] & ideo [illegible] non est [illegible], secundum quod est forma in passiuo, i. in materia. & ideo formae, quae [illegible] non patiuntur [illegible], aut [illegible]. Et d. aut peius, aut ad corruptionem, quia omne, quod patitur, aut patitur ad peius, aut ad corru-

Text. 3.

Manifestum est quod nihil agit in seipsum. [illegible] Ph. [illegible] & [illegible] de Ala c. 4. & in libro [illegible] primo, in [illegible] & in [illegible] c. [illegible] & [illegible] 7. Ph. [illegible]

[illegible] ... quia nihil patitur ex se. ... [illegible]

... fit, ... accipiunt potentiam primo modo ... [illegible]

... T. c. 4. & hoc est possibile, in potentia activa & passiva ... [illegible]

... D. A. passivum enim patitur, &c. ... [illegible]

... D. A. Illud enim, quod non est potentia, &c. ... [illegible] ... ergo potentia, & non potentia sunt ab eodem comparata.

Caput Tertium. Distinguuntur potentiae per earum subiecta.

Privatio autem multifariam dicitur, etenim quod non habet, & quod natura aptum est si non habeat, aut omnino, aut cum natura aptum sit, aut sic, utique omnino, aut quomodocunque: in quibusdam autem si natura apta habere, si non habeant, privari ea dicimus. Cum autem quaedam in inanimatis talia principia insint, quaedam vero in animali, & in anima, & in animae ea parte, quae rationem habet, patet quod potentiarum quoque quaedam irrationales, quaedam cum ratione erunt. Quare omnes artes & factivae scientiae potentiae sunt. principia enim transmutativa in alio, prout aliud est. Et quae quidem cum ratione omnes, eaedem contrariorum sunt: irrationales vero, una unius.

[Margin notes:] ... D. A. ... Vide contra Zim. ... In simplici non est potentia ... & illud, in quo est potentia, compositum. ... Vide Auer. in Epit. ... Vide contra Zim.

vero calidum, ipsius calefaciendi solum: medicandi vero potentia, infir-
A mitatis & sanitatis. Causa vero est, quia scientia ratio est, ratio autem manifestat & rem, & privationem, sed non similiter: & quodam modo quidem amborum est, quodammodo vero eius magis. Quare necesse est tales etiam scientias esse quidem contrariorum, esse vero huius quidem per se, illius vero non per se. Etenim ratio huius quidem secundum se, huius vero quodammodo secundum accidens. negatione enim & ablatione manifestat contrarium: prima namque privatio contrarium est: haec autem alterius deprivatio est.

Privatio autem dicitur multipliciter: dicitur enim illud, quod non habet, & illud quod habet naturam habendi, aut universaliter, aut in tempore in quo habet, & secundum quod oportet, ut illud quod non est omnino, aut erit quoquo modo. in quibusdam vero rebus, quae habent naturam habendi, si non habetur, dicemus quod illa caret violenter. Sed, quia
B quaedam illorum principiorum sunt in carentibus anima, & quaedam in animatis, & anima est in habente rationem animae, manifestum est igitur quod quaedam potentiae non habent definitionem, & quaedam sunt cum definitione. Et ideo omnia artificia & scientiae sunt potentiae, quia sunt principia transmutantia in aliud, secundum quod est aliud. Et omnes quae sunt cum definitione, sunt contrariorum, sed non sunt unius. verbi gratia calidum calefacere, medicativa vero est sanitatis & infirmitatis. Et causa in hoc est, quia habere rationem scientiae, ratio vero eadem significat rem, & suam privationem, sed non eodem modo. & forte erit possibile ut sit duorum. & forte erit illius, quod est magis. Ergo necesse est ut sint illae, quae sunt talia, contrariorum, & ut sint quorundam per se, & quorundam non per se: ratio enim est quorundam per se, & quorundam quoquo modo. per accidens igitur significat contrarium, per negationem & per remotionem: namque prima privatio est contrarium,
C & haec est remotio alterius. contraria enim non appropinquant eidem in eodem.

Quia autem in potentia significat aliquem modum privationis, & dicere est D aliquid habere potentiam ad hoc est scilicet quod caret illo ad quod potest, & privatio apud Philosophos habet multiplicitatem de modis privationum, & est proprium loqui de privatione, ubi fit sermo de potentia, incoepit declarare modos privationis, & d. Privatio autem, &c. idest & una eorum est prima divisio. secundum quod dicitur privatum omne enim quod caret aliquo, aut caret illo, quod non innatum est habere, aut caret illo, quod innatum est habere, & hoc intendebat, cum dixit, quod non habet, &c. D. d. aut universaliter, aut in tempore, in quo habet, & illud, quod caret illo, quod naturaliter debet habere, aut caret illo, quod innatum est habere simpliciter, aut illo, quod innatum est habere aliquo tempore, ut barbam in tempore, in quo debet eam habere. Deinde dixit & secundum quod oportet, &c. idest, & privatio, quae est secundum quod oportet, scilicet quae dicitur principalis, est carere illo, quod non habet omnino: aut illo, quod habet [illegible], & hoc intendebat, cum dixit, ut erunt quoquo modo. Et hoc intendit [illegible] in alia translatione, & privatio dicitur multipliciter: dicitur enim illud, quod non habet, & illud, quod innatum est habere etiam, aut universaliter, aut in aliquo tempore, & sic sunt illud, quod non est omnino, aut in [illegible]

[illegible] & si [illegible] est habere [illegible] habet, [illegible] aliquid [illegible], quod [illegible] est habere in tempore, [illegible] D. A. Sed [illegible] & [illegible] per principia potentia [illegible] quædam in habente animam & quædam [illegible] in animatis, vt calefactiue in corpore calido, [illegible] D. A. & anima est in habente [illegible] habet [illegible] & comprehendens. D. A. [illegible] est igitur, &c. A. & cum sit manifestum [illegible] quædam potentiæ [illegible] in rebus non animatis, & quædam sunt potentiæ in rebus animatis, [illegible] quædam sunt cum definitione & ratione, & quædam sine [illegible] D. A. Et ideo omnis [illegible] &c. A. & [illegible] D. A. Et omnia quæ sunt cum definitione &c. A. & [illegible] agunt duo contraria. D. [illegible] potentiæ quæ habent rationem, non agunt alterum [illegible] cui est [illegible] in potentijs [illegible] ratione [illegible] non agit alterum contrarium [illegible] potentiæ enim rationales [illegible] Medicina, quæ agit sanitatem & infirmitatem [illegible] causa in hoc est, &c. A. & causa in hoc est, quia [illegible] potentiæ [illegible] & scientia est [illegible] & [illegible] contrariorum [illegible] non habet [illegible] D. A. & bene erit possibile [illegible] possibile vt potentiæ agant duo contraria, & [illegible] D. A. Ergo necesse est, &c. A. quoniam [illegible] sanitatem & febrem [illegible] contrariorum [illegible] D. A. [illegible] & vt agere contraria [illegible] per se, & [illegible] per accidens [illegible] per accidens [illegible] &c. A. [illegible] & ideo qui talem habet dispositionem, non intelliget [illegible] contrarium est privatio, & hoc [illegible] privatio [illegible] est contrarium.

Potentiæ rationales agunt duo contraria [illegible], Idē infra t. cō. 10. & t. cō. 4.

Sed, quoniam contraria non sunt in eodem, scientia vero potentia, eo quod habet rationem, anima quoque motus principium habet (salubre quidem sanationem solam facit, & calefactiuum calefactionem, & frigefactiuum frigefactionem, sciens autem ambo. ratio enim ambarum quidem est, non tamen similiter, & in anima, quæ motus principium habet) ambo profecto ex eodem mouebit principio, ad idem coniungens. Quare quæ secundum rationem potentia sunt contraria his faciunt, quæ absque ratione potentia sunt. unum namque principium concluditur ratione. Manifestum autem est quod & ipsius bene potentiæ sequuntur solius faciendi aut patiendi potentiæ, hanc vero illa non semper. quod enim bene facit, necesse est ut etiam faciat, qui vero solum facit, non necessario & bene facit.

Et scientia est potentia, secundum quod habet dispositionem & anima habet principium motus etiam, quoniam anima sanans facit sanitatem, et calefaciens calorem, et infrigidans frigus. Scientia vero

A [illegible] utrumque, quia utrumque habet definitionem, sed non eodem mo[do] [illegible] habet in anima etiam principium motus, ergo movebit utrumque [illegible] uno principio, et congregabit ea in idem. Agit enim contraria, [illegible] quando agit possibilia sine definitione possibilia per definitionem. [illegible] enim propriam per unum principium, per definitionem. Et hoc autem est manifestum, quod sequitur bonitatem potentiam, quae est [illegible] actionis tantum aut passionis: illa autem non sequitur illam ex necessi[tate] [illegible], necesse est enim ut illud, quod est bonae actionis, sic agens [illegible], agens vero tantum, non de necessitate erit bonae actionis.

[illegible]

Caput Quartum. Contra negantes potentiam, nisi cum vis sit in actu.

Sunt autem quidam, ut Megarici, qui dicunt tunc solum posse, cum agat: cum vero non agat, non posse: velut non aedificantem, qui non aedificat, aedificare non posse, sed aedificantem, cum aedificat, similiter et in aliis. Quibus, quae inconvenientia accidant, non est difficile videre. Patet namque, quod nec aedificator erit, si non aedificat, aedificatori enim esse, est posse aedificare: similiter autem et de aliis artibus. Si igitur impossibile est huiusmodi artes habere, nisi quandoque didicerit, et acceperit, et non habere, nisi amiserit aliquando (aut enim obli[vi]one, aut quadam passione, aut tempore, non enim re corrupta sem[per namque] est) cum cessaverit, non habebit artem. rursus autem statim

Vide Aver. in Epit. T.u Aum. 5.

ædificabit, quomodo accipimus? Et inanimata etiam similiter, neque enim frigidum, neque calidum, neque dulce, nec omnino visibile [illegible] le erit non sentientibus: quare Protagoræ opinionem accidet eis [illegible] cere. Atqui nec sensum aliquid habebit, si non sentiat, aut [illegible]. Si igitur cæcum est, quod non habet visum, natura tamen aptum, & quando aptum, & adhuc prout natura aptum est habere, iidem in [illegible] in eodem die cæci, & surdi erunt.

Et quidam, ut Megarici, dicunt quod potentia est apud actionem tantum, ut ædificator cum non ædificat non habet potentiam ædificandi, sed qui ædificat, quando ædificat. & similiter in aliis rebus. Et non est difficile scire quid accidit istis de impossibili. Manifestum est enim quod non erit ædificator, quando non erit ædificans. [illegible] catoris est essentia impossibilitatis ædificatoris, & similiter [illegible] artificiis. Quoniam, si impossibile est ut ista [illegible] sine [illegible] quo tempore in eo, qui non ignorat in aliquo tempore, aut per oblivionem, aut per passionem, aut per tempus, non [illegible] tificium, quando destruitur apud [illegible] rei, sed [illegible] piatur in eo aliquo modo, quomodo est [illegible] moti in rebus inanimatis, non enim est calidum, aut frigidum [illegible] et, aut sensibile sine habentibus sensum: accidet eum [illegible] nem Protagoræ. Et etiam nihil habebit sensum omnino, nisi [illegible] aut intelligat. Si igitur cæcum est illud, quod non habet visum in tempore, in quo debet habere visum, & habet [illegible] tunc illi ipsi erunt cæci multoties in una die, & surdi etiam.

5 Cum [illegible] secundum quot modos dicuntur potentia [illegible] & [illegible] & [illegible] [illegible] & numeravit ea, & dedit differentias [illegible] [illegible] [illegible], vult loqui nunc cum negantibus potentiam esse. & [illegible] qui negant [illegible] le esse. Primus enim Philosophus debet loqui de hoc [illegible] cum [illegible] [illegible]. Et d. Et quidam, ut Megarici. &c. i. & quidam negant [illegible] potentiam secundum tempus illud, in quo [illegible] dicendo quod potentia [illegible] quod [illegible] in [illegible] [illegible] nullam potentiam esse [illegible] & impossibile est [illegible] & illa sermo [illegible] [illegible] loquentium, et est [illegible] de hoc, & d. ut [illegible] quod potentia ad [illegible] & quod ædificator, quando non ædificat, non habet potentiam ad [illegible] habet potentiam ædificandi, dum [illegible] ædificat. D. [illegible] & similiter in aliis [illegible] [illegible] in aliis potentiis [illegible] [illegible] secundum tempus. Deinde incoepit [illegible] impossibilia [illegible] & d. Manifestum est enim, &c. [illegible] quod [illegible] ædificator, nisi quando ædificat, & hoc est [illegible] impossibile. D. [illegible] [illegible] cum ædificator, quando non ædificat, non habet posse ædificandi [illegible] ædificatoria, quæ est [illegible] non est posse ædificare, [illegible] quod ædificator non dicetur ædificator quando non [illegible] illud, quod est in eo de non posse ædificare, & [illegible] non est differentia inter illud, quod habet artem ædificatoriam, quando non ædificat, & inter illud, quod non habet. Deinde dixit & similiter in aliis [illegible] & similiter [illegible] in [illegible] ut substantia [illegible] non posse [illegible] quod est [illegible] impossibile. D. [illegible] hoc & d. Quoniam, si impossibile est. [illegible] [illegible] aut non [illegible] in eo, qui habet [illegible], quando non agit, [illegible]

Primus Philosophus debet disputare contra negantes potentiam.

Potentia [illegible] quid [illegible]. Vide. 1. de Anima [illegible]

A [illegible]

B [illegible] ... in ista dispositione sit cecus.

Item, si impossibile id est, quod privatur potentia, quod non fit, impossibile est fieri: quod vero impossibile est fieri, qui dicit esse aut futurum esse, mentietur: impossibile enim hoc significabat. Unde illi sermones & motum, & generationem perimunt. semper enim & quod stat stabit, & quod sedet sedebit. si enim sedet, non surget. impossibile namque erit surgere, quod non est possibile surgere. Quod, si non est possibile ista dicere, manifestum est quod potentia & actus aliud & aliud est. illae vero orationes idem faciunt potentiam & actum, propter quod non parvum quiddam quaerunt perimere.

Et etiam, si illud, quod caret potentia, non habet potentiam, illud,

C quod non erit, non habet potentiam ut sit. & qui dicit quod illud, quod non habet potentiam ut sit aut erit, mentitur. quoniam non habere potentiam significat hoc. Illi igitur sermones negant motum etiam, & generari. & stans erit semper stans, & sedens semper erit sedens. quoniam, si fuerit sedens non surget, quia non habet potentiam ut surgat. Si igitur impossibile est dicere hos sermones, manifestum est potentiam esse aliud ab actu. isti vero sermones faciunt potentiam & actum esse idem. & sic volunt aliquid negare non parvum.

D [illegible]

Differentia inter cecum et non videntem, qui non videt.

Lib. 3. Phys. text. c. 6.

[illegible] & hoc est intellectum per se, quoniam illud, quod non habet potentiam ad aliquid, [illegible] D

Potentia est aliud ab actu et ante actum.

[illegible] est quod potentia est aliud ab actu, & ante actum. [illegible] quando aliquid existit in actum, [illegible] & est impossibile ut sit in actu, cum potentia [illegible] contingit eis facere potentiam & actum idem. [illegible] qui negant potentiam, negant primum motorem, & celi motum, & alia entia, quae agunt per cogitationem, & [illegible] ad [illegible] & [illegible]

Qui negant potentiam, negant primum motorem, et celi motum, & alia entia, quae agunt per cogitationem.

Quare contingit possibile quidem esse aliquid, et non esse, & possibile non esse, esse vero. similiter autem in ceteris quoque praedicamentis, quicquam possibile ambulare, non tamen ambulare, & possibile non ambulare, ambulare. Hoc autem possibile est, cui si insit actus, cuius potentiam habere dicitur, nihil impossibile erit. dico autem, ut si possibile sedere est, ut sedere contingit, huic si contingat ipsum sedere, nil impossibile erit. et si moveri quid, aut movere, aut stare, aut sisti, aut esse, aut fieri, aut non esse, aut non fieri. similiter [illegible] men vero actum, qui ad perfectionem annectitur, [illegible] maxime ex motibus. videtur enim motus maxime actus esse. Quare non existentibus non attribuunt ipsum moveri, sed alias quasdam praedicationes, utputa intelligibilia, & desyderabilia esse quae non sunt, non autem mota. hoc autem, quia cum non sint actu, erunt actu [illegible]. nam quaedam potentia sunt, non autem sunt, quoniam actu non sunt. E

Ergo possibile est ut aliquid habeat potentiam ad esse, sed non sit, & ut non sit illud, quod non habet potentiam. & similiter in aliis praedicamentis illud, quod non habet potentiam ad ambulare, non ambulabit, & illud, quod ambulat habet potentiam ad ambulationem. Potens enim est illud, quod, cum habet illud, [illegible] in quod dicitur posse, & nihil erit quod non habet potentiam. verbi gratia, si possibile sedere cum venit ad hoc sedere, nihil erit ad quod non possit. & si movetur, aut movebit, aut [illegible], aut [illegible], aliud aptum est, aut erit, aut non est, aut non erit, similiter etiam magis. Et hoc nomen actio non venit, nisi illius, quod cum potentiae complemento, & cum aliis etiam magis ex motibus. existimatur enim magis quod actio est motus. Et similiter non attribuunt motum eis quae non sunt, sed attribuunt illud praedicamentum aliis, et dicuntur quae non sunt esse cogitabilia, aut appetibilia, mobilia vero non. & illud est, quia non sunt in actu, cum sint in actu. quaedam enim non sunt in potentia, & non sunt, quia non sunt in complemento. F

7 Idest, sequitur igitur ex hoc, quod possibile est ut aliquid habeat potentiam, ut [illegible] demonstratum, sed in tempore, in quo habet potentiam, est non ens. [illegible]

& ut

[illegible] quod non habet potentiam, [illegible] & ut non sit illud, quod non habet potentiam. [illegible] Ergo possibile est ut aliquid sit, quod non sit ens, & impossibile est ut non sit [illegible] ergo possibile est [illegible] quod est, ut sit, cum fuerit non ens, sed est possibile ut non sit, & non [illegible] [illegible] & similiter in aliis praedicamentis, [illegible] & similiter est in [illegible] [illegible] praedicamentorum, scilicet quod illud, quod non habet potentiam ad aliquid [illegible] disponitur per illud, ad quod non potest, [illegible] in praedicamento [illegible] quod non potest ambulare, impossibile est ut [illegible] & illud, quod ambulat, habet potentiam ad ambulandum [illegible] & [illegible] quod est ad aliquid, habet potentiam ad illud. [illegible] illud autem, quod non habet [illegible] impossibile est [illegible] quod nulla [illegible] potentia [illegible] quod est [illegible] ad [illegible] [illegible] habet potentiam ad sedendum, illud est possibile ut sedeat. [illegible] actionem, ad quam non habebat potentiam, sed agit illud, ad quod habebat potentiam. Et [illegible] quod [illegible] est a [illegible] potentia [illegible] quando aliquis agit aliquam actionem, [illegible] illud, ad quod habebat potentiam [illegible] ad quod non habebat potentiam [illegible] ad quod non habebat potentiam, ergo agit impossibile [illegible] & illud ad quod [illegible] concedam potentiam [illegible] actionem. [illegible]

[illegible] propriam actionem [illegible] non habebunt [illegible] propriam [illegible] Et illa [illegible] est valde [illegible] qui [illegible] non habent [illegible] ad formam. Deinde [illegible] & quicquid movetur, aut movet, aut [illegible] aut est, non disponitur per aliquod [illegible] nisi illud, quod habet potentiam ad illud. [illegible] quod non dicitur aliquid movens, nisi quando habet potentiam ad illud: & similiter non dicitur [illegible] nisi illud, quod potest. & similiter non dicitur esse, aut fore, nisi illud, quod potest esse, aut fore. [illegible] & similiter cum dicitur aliquod [illegible] aliquid, dicimus quod non habet potentiam ad illud. Deinde dicit. Et hoc [illegible] & illa, quae sunt composita ex complemento & potentia, [illegible] quando [illegible] quod illud, quod est in actu, [illegible] & quod [illegible] quae non [illegible] non dicuntur esse [illegible] & [illegible] non [illegible] dicuntur esse simpliciter, sed [illegible] & in cognitione. Et hoc [illegible] Et similiter [illegible] quod entia, quae non sunt extra animam, non dicuntur esse simpliciter [illegible] esse in anima cognoscente, aut [illegible] & illud est, ut sint in actu, [illegible] & illud, quod est in potentia, non dicitur esse, quia [illegible] in [illegible] illa, quae [illegible] in actu. Et induxit hoc ad declarandum [illegible] propter quod hoc tamen [illegible] non dicitur simpliciter apud vulgus de eo, quod est in potentia, [illegible] in actu.

Differentia inter Loquentes in sua lo. [illegible]

[illegible] est habentis non [illegible] propria, nō habebunt essentiam propriam [illegible] nō diversantur, nisi per diversum essentiam. Vide 2. Coeli. [illegible]

Entia, quae sunt extra animam, nō dicuntur esse simpliciter, sed illa esse in [illegible] cognoscente, aut apprehendente. [illegible] Met. [illegible] & 10. Met. com. 2.

Caput Quintum. Contra ponentes omnia possibilia.

Si autem possibile est quod dictum est, quatenus sequitur, manifestum est quod non potest verum esse dicere, quod possibile quidem est hoc, non tamen erit, alioqui quae impossibilia sint, hoc modo fugiant nos. dico autem, ut si quis dicat posse diametrum commensurari, non tamen commensurabitur, non cogitans, quoddam impossibile sic: quia nihil prohibet aliquid, possibile existens aut esse

aut fieri, non esse nec futurum esse. Attamen ex [illegible] illud necessario sequitur, quia, si supponamus [illegible] D
nō quidē est, possibile autē est, nihil impossibile [illegible]
dum cōmensurari, n. impossibile est. [illegible] non est [illegible]
impossibile, [illegible] false quidem, sed [illegible]
bile est.

Si igitur hoc, quod dictum est, sit possibile, [illegible] falsum est q impossibile est vt sit verum [illegible], dicens hoc [illegible] bile vt sit, sed nō erit, ita q sequitur ex hoc sermone [illegible] impossibile est vt sint. v. g. si aliquis diceret q diameter [illegible] impossibile est mensurare non n. cogitat hoc esse impossibile [illegible] prohibet, cū fuerit aliquid, qđ possibile est vt sit, [illegible] non sit, neq; generetur. Sed hoc est necessarium, [illegible] posuerimus ipsum esse, aut [illegible] illud, quod non est, sed impossibile est vt sit: & accidit q aliquid, quod non habet potentiam [illegible] quod nō habet potentiā [illegible]. Nam falsum & [illegible] E bere potentiam est idem sermo [illegible] est falsū, sed non habet impotentiam, cum sit possibile.

9 ¶ 2.1. Philosophi.

Si igitur illud, quod dictū est, [illegible] non necessarium [illegible] impossibile [illegible] aliqd possibile [illegible] sequitur ex hoc sermone [illegible] q aliqd possibile est [illegible] ut sit illud, qđ impossibile est vt sit. [illegible] aliqs poneret q diameter [illegible] symmetra [illegible] cogitat, & c. [illegible] possibile est [illegible]

[illegible] F
[illegible]

Que sit diffa inter falsum poss. & inter falsum ipossibile.

[illegible]

[illegible] autem manifestum est quòd, si A existente, necesse est B esse, [illegible] A existente possibili esse, necesse est B quoque possibile esse, [illegible] si non necesse est possibile esse, nihil prohibet non esse possibi[illegible] sit itaque A possibile, cum igitur A possibile fuerit esse, si pone[illegible] ipsum A, nihil impossibile esse accidit: at tunc ipsum B necesse est [illegible] impossibile erat. Sit igitur impossibile. quod si impossibi[illegible] necesse est A esse, necesse est & B esse sed erat A possibile, ergo etiã [illegible] Si igitur A possibile sit, B etiam possibile erit si ita quidem se habe[illegible] ut A existente, necesse sit etiam B esse. Si itaque sic se habentibus A B, non [illegible] possibile sit B, nec ipsum A B se habebant, ut posita [illegible] & si A possibili existente, necesse est B possibile esse, si A est, necesse [illegible] B etiam esse, possibile namque esse necessario B esse, si A possi[illegible] hoc significat si A sit, & quando, & simul erat possibile esse, illud [illegible] tunc, & ita necesse esse.

Factum hoc manifestum est quod, si A fuerit, necesse erit B. & similiter, [illegible] possibile fuerit ut sit A, necesse est ut B sit etiam possibile. Si igitur [illegible] fuerit possibile, nihil prohibet ut non sit possibile. Si igitur A est possibile, cum igitur fuerit possibile A, si fuerit positum, accidet ut sit [illegible] impossibile, & si A fuerit positum, necessario erit B, sed non est possibile. Cum igitur fuerit A, & B erit possibile, cũ fuerint in hac dispositione, ita quod sicut A, necesse est ut sit B. Si autem A, & B fuerint in hac dispositione, & si nõ fuerit B possibile in hac dispositione, ne[illegible] A & B erunt, sicut est positum. & si A fuerit possibile, necesse est [illegible] B possibile. & si A fuerit, etiam necessario erit B, quoniam pos[illegible] [illegible] est necessaria esse, cum sit impossibile aliquid loco [illegible], si A fuerit &, cum fuerit illud quod est impossibile ut non [illegible] & illa necesse est ut sint cum fuerint, & ut sint in hac dispositione.

Quia dixerimus quod aliquid erit, quod est impossibile ut sit, & [illegible] [illegible] [illegible], quod est possibile ut sit, non erit [illegible] hoc ad [illegible] [illegible] [illegible] possibile, quod nunquam erit [illegible] & [illegible] in hoc capi[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] possibili. Alio modo vero [illegible] hanc [illegible], quam intendit in hoc capitulo [illegible] in hoc, quod nihil habet po[illegible] ad corruptionem [illegible], aut ad generationem [illegible] [illegible] quod non habet potentiam ad [illegible] [illegible] non habet potentiam ad corruptionem [illegible]. [illegible] [illegible] A [illegible] potentiam ad corruptionem & nunquam corrumpetur. [illegible] [illegible] A corrumpitur, & [illegible] falsum possibile, non impossibile [illegible] potentiam ad aliquid [illegible] positum [illegible] falsum, sed non impossi[illegible] falsum enim impossibile est illud, in quo non est potentia. Cum [illegible] A corrumpi & non corrumpi, sequitur in tertia figura [illegible], quod [illegible] corrumpetur. Et, cum [illegible] quod hoc [illegible] impossibile [illegible] ex propositione possibili, [illegible] quod propositio, ex qua sequi[illegible] impossibile, est [illegible] quod illud, in quo est potentia ad corruptionem, [illegible] [illegible] ad declarandum hoc, quod ex possibili non sequitur impossibile, Exposi. textus. [illegible]

& est manifestum q, cum fuerint duo, quorum alterum sequitur reliquum, q A sequitur B, si A fuerit necessarium, B erit necessarium, & si possibile, possibile: & si A fuerit, B erit. Et quia syllogismus & conclusio sunt [illegible] D
est necessarium q, cum syllogismus fuerit ex propositionibus necessariis, conclusio sit una necessaria, & si ex possibilibus, possibilis. D. deinde dicit [illegible] Si igitur non fuerit possibile, &c. i. si ergo conclusio, quae est B, non fuerit possibilis, & A [illegible], & est conclusio syllogismi possibilis, i. A. ponatur q B, si non fuerit possibile, erit impossibile. D. d. si igitur A est possibile, idest, ponatur igitur [illegible] possibile, & B impossibile. D. d. cum igitur fuerit possibile, &c. i. si A fuerit possibile & fuerit possibile esse in actu, contingit ut conclusio, quae sequitur [illegible] sit B impossibile: ergo A est impossibile non possibile [illegible] positum fuit A esse possibile: & hoc est inconveniens, q B, cum non fuerit, non erit A [illegible] fuit q, est A fuerit erit B. D. d. Cum igitur fuerit A, & B, &c. i. necesse est [illegible] si A fuerit possibile, ut B sit possibile, cum fuerint in hac dispositione [illegible] quitur ex A, atque A & B possibilia, i. syllogismus & conclusio [illegible] sint in hac dispositione, i. q B sequatur ex A. D. d. Si autem A & B fuerint in hac dispositione, &c. i. si autem A & B fuerint secundum q positum est [illegible] sitionem, & B non fuerit possibile, A etiam non erit, sicut [illegible] possibile. D. d. & si A fuerit possibile, &c. i. manifestum est igitur [illegible] A fuerit possibile, B necessario erit possibile, &, cum A fuerit, B necessario [illegible] D. d. q possibilitas, siquidem B, &c. i. q possibilitas essendi B est [illegible] possibilitatem essendi A. D. d. cum sit impossibile, &c. i. cum sit impossibile [illegible] quid in loco illius, i. cum A fuerit ut sit B, & fuerit B, A fuerit in alia dispositione, B impossibile est ut sit, nisi in illa dispositione. D. d. ergo necesse est ut sit B, cum fuerit A, & ut sit in illa dispositione essendi, in qua est A.

Caput Septimum. Quae potentiae praecedunt opere in eo significantur, quae vero non, & quo pacto potentiae ad actum deducantur.

CVm autem omnium potentiarum quaedam innatae nobis insitae sint, ut sensuum, quaedam consuetudine, ut tibiis canendi, quaedam doctrina ut artium, has quidem necesse est eos, qui primo operati sunt, habere, quaecunque scilicet consuetudine & ratione, quaecunque vero non tales, & quae patiendi potentiae sunt, non est necesse. Quoniam vero quod potest, aliquid potest, & aliquando, & aliquo modo, & quaecunque alia necesse est addere in definitione & quaedam quidem ratione possunt movere, & potentiae eorum cum ratione, quaedam vero irrationalia, & potentiae irrationales, & illas quidem necesse est in animato esse, has vero in ambobus: huiusmodi quidem potentias necesse est, ut cum quod possit activum & passivum appropinquant, hoc quidem faciat, illud vero patiatur, illas vero non est necesse. hae enim omnes, una unius factiva, illae vero contrariorum. Quare simul faciet contraria, hoc vero impossibile est. Necesse est igitur aliud quiddam esse, quod dominatur. dico autem, hoc appetitum, sive electionem. quodcunque enim appetit, principaliter hoc faciet, cum quando potest, & appropinquat passivo. Quare omne secundum rationem potens necesse est ut, cum appetit id, cuius potentiam habet, & ut ha-

[illegible] hoc faciat. habet autem passiuo praesente, & sic se habente, face-
B re. hoc autem, facere non poterit. nullo enim extrinsecus prohibente, [illegible] faciendo nihilo opus amplius est potentiam enim habet, vt ei quod est potestate faciendi, at nõ quomodocunque, sed [illegible] modo se habentibus, a quibus separabuntur etiam extrinseca prohibentia. remouentur enim haec eorum quaedam, quae in definitione assunt. Quare nec si simul velit aut desideret duo, aut contraria facere, faciet. nõ enim ita potentiam eorum simul habet, nec est potentia simul faciendi. at quomodo est, ita faciet.

Et cum fuerint omnes potentiae, & quaedam habent vnũ genus, vt sensus & quaedam per additamentum, vt musica: & quaedam per doctrinam, vt artificiorum, ergo necesse est vt quaedam sint in eis, quorũ actio praecedit, & sunt omnia, quae sunt per consuetudinem, & locutionem. quae autem non sunt talia, sunt illa, quae sunt per passionem. & non est necesse vt sint sic. Et, cum possibile est aliquid, possibile est in
B aliquo tempore, & quodammodo, & per omnia, quae debent distingui in diffinitione. & illa, quae possunt ad motum, sunt secundum rationem, & potentiae eorum etiam sunt cum ratione etiam. ergo quae non habent rationem potentiae, eorum non habent rationem etiam, & est necesse illi esse in animato, illa vero in vtroque. potentiae autem quae sunt talis quando appropinquantur, secundum quod est possibile eis, de actiuo & passiuo, necesse est vt quaedam agant, & quaedam patiantur, aliae vero nõ est necesse. vnaquaeque enim earum illarũ agit aliam, illa vero agit contraria. Ergo agit contraria in simul quod est impossibile. Ergo necesse est vt dominum dicens sit aliud, & hoc est appetitus, & volũtas. potentia nõ aget nisi illud, quod appetit in rei veritate, cum fuerit secundũ suã potentiam, & fuerit propinquum passiuo. Ergo omne, quod habet potentiam secundũ rationem, necesse est cũ fuerit appetẽs illud, quod habet potentiam, vt agat illud, & secundũ quod habet de appetitu etiam, semper erit, cum passiuũ fuerit propinquum, & habue-
C rit potentiam actionis in hac dispositione & si actio possit ad hoc, & nõ indigetur addere in sermone, nisi fuerit aliquod extrinsecum, quia potentia est in eo, & quasi hoc in potentia actionis est additamentũ. & hoc non est omni modo, nisi in eis, quae sunt quodam modo: & in hoc erit diuisio, & additio, & per res extrinsecas prohibentes, & quia illa remouent quaedam in diuisione. Et ideo, si voluerit & appetierit agere contraria in simul, non aget: quia non habet potentiam ad illa secundũ hanc dispositionem, & etiam non habet aliquam potentiam, quae agat cum illis, quod potest agere hoc modo.

Dicit. Et cum potentiae modi sint diuersi quaedam existunt per naturam, & [illegible] 10
[illegible] Actus opera-
[illegible] & quaedam per [illegible] [illegible] quod ma-
[illegible] vt ars Medicinae, & aliae [illegible] [illegible]
[illegible] tur.
[illegible] & quaedam per [illegible] & quaedam per [illegible] [illegible]

[illegible]

A *Caput Primum. Quid, & quale sit id, quod actu dicitur.*

CUm autem de potentia, quae secundum motũ dicitur, dictum sit, de actu determinemus quid ẽnim actus, & quale sit quid. Sic enim possibile quoque simul manifestum erit, si diuiserimus, quòd non solum hoc dicimus possibile quod natum aptum sit aliud mouere, aut moueri ab alio, aut simpliciter, aut quodam modo, sed etiam aliter, propter quod cum loquamur de his etiam [illegible]. Est autem actus, rem existere, non tamẽ quemadmodum dicimus potentia. Dicimus autem potentia, ut in ligno Mercurium, & in tota dimidium, eo quòd auferri possit, & scientem etiam illum, qui non speculatur, modo speculari possit. Illud autem hoc actu. Manifestum autem quod dicere volumus
B per inductionem in singularibus & non oportet omnium definitionem quaerere, sed etiam quod proportionale est conspicere. quoniam ut aedificans ad aedificatiuum, & vigilans ad dormiens, & videns ad clausa habens tamen visum, & segregatum a materia ad materiam, & elaboratum ad inelaboratum. huius autem differentiae alteri parti actus applicatus sit, alteri vero possibile. Dicuntur autem actu non omnia similiter, sed proportionaliter ut hoc in hoc, aut ad hoc, ita illud in illo, aut ad illud. quaedam enim, ut motus ad potentiam quaedam, ut substantia ad aliquam materiam. Aliter autem infinitum & uacuum, & quaecunque huiusmodi, & potentia & actu dicuntur, [illegible] uidens, ambulans, & uisum. hoc quidem contingit, & simpliciter, & quandoque uerũ esse uisum: hoc quidem quoniam uidetur, hoc uero quoniam uideri possibile est. Infinitum uero non ita potentia est, ut actu futurũ separatũ,
C sed cognitione. etenim potentiam esse hunc actum attribuit diuisioni, ut deficiat, non autem ut separetur.

Postquam dictum est de potentia, quae est secundũ modum motus, dicit incipere actũ & quaesitio est qd sit actus, quoniã haec distinctio manifestabit etiam possibile non dicentes hoc tãtum esse possibile mouere aliud, aut moueri ab alio simpliciter, aut aliquo modo, sed & secundũ alium modum etiam & ideo apud nostram quaestionem dicendũ est. Quod est igitur in actu est ut sit res non in dispositione, in qua dicitur esse potentia. Et hoc, quod intendimus dicere, declaratur
D per inductionem & rationem sequentem in rebus singularibus. & non oportet quaerere definitionem omni modo, sed consideratio est de rebus, quae dicuntur secundum conuenientiam, quoniam sicut proportio aedificatoris ad aedificium, & uigilantis ad dormientem, & uidentis ad claudentem oculos quod habet uisum, & abstracti a materia ad materiam, & artificiati ad artificem. sunt igitur alie-

tius dicetur particulam istius distinctionis actus per se, [illegible] non dicuntur de omnibus, quae dicuntur potentia [illegible] do, sed dicuntur aut secundum convenientiam, ut [illegible]
21 in hoc, aut ad hoc: quaedam enim sunt motus ad potentiam [illegible] sicut substantia ad aliquam materiam. Et alio modo dicitur [illegible] tū, & vacuum etiam, & omnia, quae sunt talia in potentia [illegible] tiam praedicamentorum, ut dicimus in visu, & [illegible] tali in istis possibile est ut actus sit verus, & simpliciter [illegible] quod aspicitur, quia videtur, & aliud, quod habet positionem [illegible] Sed infinitum autem non est in potentia aliquo modo, sicut [illegible] est separatum in actu, sed secundum cognitionem. necesse est [illegible] actus sit in potentia, ut divisio finiatur, & motus sit separatum.

22 IDest, & cum omnis ista doctrina de potentia, quae [illegible] [illegible]

[illegible]

Unumquodque potentia est [illegible] intelligitur [illegible] respectu actus. [illegible]

Actus & potentia sunt relative [illegible]

Relativa [illegible] [illegible] & non [illegible]

Proportio, [illegible]

[illegible]

Quae potentia ponatur in definitione motus.

Caput secundum. Quando aliquid dicendum est potentia esse, & quando non.

Vide Aver. in Epit. Tractatu.

Q Videndum igitur, & quale quid sit, quod actu est, & his & huiusmodi manifestum nobis fit. Quando autem potentia unumquodque est, & quando non, determinandum est. Non enim quandocunque. Vt puta terra ne homo est potentia? An non, sed magis cum iam fuerit semen, et nec hoc adhuc fortassis, quemadmodum nec a Medicina quodcunque sanatur, nec a fortuna, sed aliquid est, quod possibile est, & hoc est potentia sanum. Diffinitio vero eius, quod a mente actu fit, ex potentia ente est, quando quod vult fiat, nullo eorum quae extrinsecus sunt prohibente. Illic enim in eo qui sanatur est, cum nihil eorum quae in eo sunt, prohibeant. Similiter autem potentia & domus, si nihil eorum,

que in ea re & in materia sunt, vt domus fiet possibilitate, nec aliquid
aut addatur, aut tollatur, aut mutetur. hoc est potentia domus. 12
Similiter autem in ceteris, quorum extrinsecus principium generationis [illegible]
patio, & quorum in habente ipsa, quecunque nullo extrinseco prohibente
ea per seipsa erunt: quale semen nondum est. oportet namque in alio
esse, & transmutari. cum autem iam per suum principium tale fuerit,
hoc iam potentia est, illud vero alio principio indiget. quemadmodum
dum terra nondum est potentia statua. transmutata namque aes erit. Vi-
detur autem esse quod dicimus non hoc, sed illiusmodi, vt arca non
lignum, sed lignea: neque lignum terra, sed terreum. rursus terra si ita
non aliud, sed quod illiusmodi, ipsum semper potentia simpliciter po-
sterius est, vt arca, neque terrea, neque terra, sed lignea. hoc enim potentia
arca est, & materia arce hoc, simpliciter quidem eius, quod simplici-
ter, sed huius autem hoc lignum. Quod si est aliquid primum, quod
non secundum aliud dicitur illiusmodi, hoc prima materia. vt si terra
si terra aerea, aer vero non ignis, sed igneus, ignis prima materia est,
tanquam quod quid & substantia. hoc enim vniuersale, & hoc subie-
differt, eo quod est quod quid aut non est. Veluti quod subiicitur passio-
nibus, homo, corpus & anima: passio vero musicum & album. dici-
tur autem, musica adueniente, illud non musica, sed musicum: &
homo, non albedo, sed album: nec ambulatio aut motus, sed ambu-
lans, aut motum, sicut ipsum illiusmodi. Quecunque igitur ita, vlti-
mum substantia est. quecunque autem non ita, sed forma aliqua, &
quod quid est, quod predicatur vltimum materia & substantia ma-
terialis est. Et recte sane accidit illiusmodi dici secundum materiam &
& passiones. ambo enim indeterminata sunt.

Declaratum est igitur quid sit actus, & qualis est ex istis sermoni-
bus, & similibus. Distinguemus igitur in vnoquoque particulariter,
quando est in potentia, & quando non. Quoniam, neque erit sem-
per, neque similiter. non enim homo est in potentia illud, ex quo est, id
sperma, quando perficitur sua generatio, & quando non indiget, &
rectum est vt sit, sicut non sunt illa, que sunt curantium, que sunt in Me-
dicina neque casus etiam: sed aliquid est, quod habet potentiam, &
hoc est virtus vel potentia sanans. Et definitio eius, quod est in actu
est secundum perfectionem ex illo, quod est in potentia, quando vo-
luerit vt sit, & nullum prohibet extrinsecum. illud vero in eo quod sa-
natum, quando nõ prohibet aliquid in eo. & similiter etiam domus
in potentia, si non prohibet aliquid ex quibus est vt sit domus illud
etiam, quod est possibile vt sit additio talis, & diminutio & transfor-
matio est in eo. hec igitur est domus in potentia. Et similiter in aliis
rebus, quarum principium generationis est ab extrinseco. & etiam
omnia, quorum principium generationis est in illo, etiam est potentia
per que nullum erit eorum, que sunt ab extrinseco, vt sperma
quoniam, non quando fuerit in alio, transmutatur, sed quando

[illegible] fiat hoc per principium quod habet, tunc erit in potentia. [illegible] autem indiget alio principio, ut terra, quae non adhuc est sta[tua] in potentia: & si transmutatur, erit cuprum. Et videtur quod [illegible] quod dicitur, non hoc, sed de quo verbi gratia arca, quae non est lignum, sed lignea: neque lignum terra, sed terreum. & terra [illegible], si dicitur hoc modo, non aliud, sed de quo semper; & est illud, quod est in potentia simpliciter, & est aliud. ut arca, quae non terrea, neque terra, sed lignea. & ideo hoc est in potentia arca, & est materia arcae. Simpliciter vero illud quod est simpliciter, illius [illegible] lignum. Et si aliquod primum non dicitur de alio illo, [illegible] est prima materia, verbi gratia si terra fuerit aerea, & aer non [illegible] ignis, sed igneus, ignis erit prima materia, cum non sit hoc. [illegible] differentia inter universale & subiectum passionum. ut homo & corpus, & anima: & passio, ut musicus, & albus. illud enim, in quo est musica, non dicitur musica, sed musicum: neque homo dicitur albedo, sed album: neque ambulatio, neque motus, sed ambulans & motum sic dicitur de quo. Omnia igitur, quae sunt sic secundum hunc modum, ultimum eorum est substantia. & omnia, quae non sunt talia, sed sunt alia forma, & hoc [illegible], ultimum eorum est materia, & substantia materialis. Et accidit superflua in hoc, quod dicitur de materia & de passionibus, quoniam utrunque est indefinitum.

D[illegible] est igitur &c. idest [illegible] 12
[illegible] & quid sit potentia, & quae est differentia [illegible] & postea [illegible] per alia similia. Deinde [illegible] &c. [illegible] quando [illegible] in potentia, & quando non, [illegible] Deinde [illegible] semper [illegible] in potentia [illegible] in potentia, &c. [illegible] non est in potentia [illegible] verbi gratia [illegible] elementis, sed [illegible] Deinde dicit quando [illegible] in dispositione [illegible] sed in dispositione, per quam est [illegible] Et hoc est manifestius in alia translatione, in qua dicitur. & non quando [illegible] homo est homo in potentia, sed quando fuerit [illegible] Deinde dicit, & [illegible] &c. idest & [illegible] non est aptus [illegible] in arte medicandi, [illegible] sed aliquid, quod habet potentiam ut agat sanitatem [illegible] Deinde dicit, Et definitio eius &c. idest & sermo [illegible] quae est a. l. quae est post.
[illegible] potentiam [illegible] est ex [illegible] & [illegible] quod est in potentia, quando [illegible] Deinde [illegible] illud vero, & [illegible] vero, qui recipit [illegible] [illegible] quando [illegible]

[illegible]

Diu. inter materiā propinquam, & remotam.

[illegible]

Materię nō p̄dicant de

[illegible]

formae est materia. D. A. Omnia igitur, quae sunt, &c. i. omnia igitur illa, quae sunt
E composita ex accidentibus, [illegible] est substantia deferens illa, illa vero
quae sunt composita ex forma, [illegible] est materia. D. E. Et accidit
hoc, &c. i. & accidit [illegible] in definitionibus [illegible], quae di[illegible]
[illegible] nomina denominatiua, & [illegible] [illegible]
habet [illegible] & in rei veritate, [illegible] est in [illegible] & [illegible]. in materia [illegible] principalis, sed denominatiui. Liber 7. Met. com. [illegible] & seq. ibi.

Caput Tertium. Actum priorem esse potentia, generatione, & tempore.

Quando igitur dicendum est potentia, & quando non, dictum est. Quoniam autem quot modis dicatur prius determinatum est, manifestum est quod actus prius potentia est. Dico autem non solum illa potentia definita, quae dicitur principium transmutationis in alio prout aliud est, sed omnino omni motiuo, & statiuo principio. & natura in eodem fit. in eodem enim genere cum ipsa potentia. principium enim
F motiuum: non tamen in alio, sed in ipso, prout ipsum. Omni itaque tali prior est actus, & ratione, & substantia: tempore vero quodam modo quidem est, quodam modo vero non. Quod autem ratione prior, patet. potens enim est, quod primo possit, propterea quod contingit operari. vt puta aedificatiuum, quod potest aedificare. & visiuum, quod potest videre: & visibile, quod potest videri. eadem autem de aliis quoque ratio est, quare necesse est rationem praecedere, & notitiam notitiam. Tempore autem prius sic: quod idem specie agit prius, numero vero non. dico autem hoc, quod eo quidem homine, qui iam sunt actu, & frumento, & vidente prior tempore materia & semen, & visiuum est, quae potentia quidem homo, & frumentum, & videns sunt, actu vero nondum: sed his alia tempore priora actu existentia, ex quibus haec facta fuerunt. semper enim ex eo, quod potentia est, fit actu ens ab actu existente, vt homo ex homine, musicus ex musico,
G semper aliquo primo mouente. mouens autem actu iam est.

Dictum est igitur, quando oportet dicere potentiam, & quando non. Et quia iam distinctum fit secundum quot modos dicitur actus, manifestum est quod actus est ante potentiam. Et dico potentiam non definitam, quod est principium transmutationis in aliud secundum quod est aliud, sed vniuersaliter omne principium habens motum, aut quietem. natura enim est in genere, quod est potentia, quia est principium habens motum: sed non in alio, sed in se, secundum quod est ipsum. Actus igitur est ante omnia, quae sunt talia, secundum definitionem & substantiam: tempore vero forte est, & forte non. Manifestum est igitur quod est ante, secundum definitionem. primum enim in potentia est illud quod habet potentiam vt exerceat actum. v.g. aedificator, quoniam est illud, quod potest aedificare: & visus est illud, quod habet potentiam vt videat: & visum est illud, quod habet potentiam vt videatur. & iste sermo est de aliis etiam. ergo necesse est vt in definitione

fit ante non esse: Et ut sit ante tempus tempore illud, quod agens est, numero vero non v.g. quoniam in homine, qui est in actu, & tritico, & videns, materia est ante secundum tempus, & semen [illegible] & visum, quod est in potentia homo, & triticum, & videns, in actu vero non est ante: sed quia est ante secundum tempus per alium actum, [illegible] ex eo generantur ista. semper enim ex illo, quod est in potentia, fit illud, quod est in actu, ut homo ex homine, & musicus ex musico, semper ex aliquo primo motore. & motor est in actu ante.

13 Mani. Dicit [illegible]

[illegible]

A Dictum est autem in sermonibus de substantia, quod omne, quod fit, ex aliquo, aliquid, & ab aliquo fit, & hoc specie idem. Quare videtur impossibile esse aedificatorem, qui nihil aedificaverit, aut citharistam, qui nihil citharizaverit: qui enim discit citharizare, citharizando discit citharizare. similiter etiam alii. Unde sophistica conclusit, quod aliquis non habens scientiam, faciet id, cuius scientia est: qui enim addiscit non habet. sed quoniam eius, quod fit, aliquid factum est, & eius, quod aliquo modo movetur, aliquid motum (hoc autem in de motu manifestum est) addiscentem quoque necesse fortasse est aliquid scientiae habere.

Et dictum est in sermonibus de substantia, quod omne, quod generatur est ex aliquo, & per aliquod, & quod hoc est secundum formam idem. & ideo existimatur quod impossibile sit ut sit aedificator, qui non aedificet omnino, & ut sit citharista, qui non citharizet omnino. qui enim addiscit citharizare citharizat & addiscit. & similiter de aliis. B [illegible]. Et ex hoc fuit causa sermonis Sophistarum, quod possibile est ut cognitio non sit in vero, & ut agat illud, quod habet dominus cognitionis. non igitur habet addiscens, nisi ut sit aliquid ex eo, quod habet generatum, & ut moveatur aliquo motu corpus, quae [illegible] habet motor. & est manifestum in sermonibus de motu, quoniam est necesse ut hoc & addiscens habeat aliquid de cognitione.

Deinde dicit [illegible] 16

[illegible]

C [illegible]

Agens & [illegible] idem in forma. [illegible]

Menonis ambiguitas, de qua Plato [illegible] primo Posteriorum.

nisi habeat aliquid eorum, quae habent motum & si non habet [illegible]
Sexto Phy. cundum q habet motum. Deinde dicit & est manifestum [illegible]
tex. cō. 32. motu. Aug.

Caput Quartum. Actum substantia potentiam esse priorem.

At ex hoc quoque patet q actus prior potentia, & generatione, & tempore est. At vero substantia etiam. Primo quidem, quia quae generatione posteriora, forma & substantia priora sunt, ut vir puero, & homo semine, illud enim iam habet formam, hoc vero non. Et quoniam omne, quod fit, ad principium & finem progreditur, finis enim causa principium est, generatio vero finis gratia. finis vero actus, & huius gratia potentia sumitur. non enim ut visum habeant animalia videntur, sed ut videant visum habent. similiter etiam aedificatoriam ut aedificent: & speculativam ut speculentur, non ut speculativam habeant speculantur, nisi qui exercitantur. hi vero non speculantur, [illegible] sic, aut quia non indigent speculari.

Et etiam est rectum ut sit manifestum quod actus hoc modo est ante potentiam secundum generationem, & tempus, & substantiam etiam. Primo vero, quia quod in generatione est post, est ante secundum formam, & substantiam etiam. v.g. ut qui est incorporeus, & homo est ante utrumque. in quibusdam enim forma praecedit, & in quibusdam non. Et, si aliquid generatur, vadit ad principium, & complementum per quod est, & generatio est propter complementum. actus autem [illegible] vis. & propter hoc invenitur potentia. animalia enim non vident ut habeant visum, sed ut videant illum habent. & similiter scientia aedificatoria est ut aedificent, & scientia considerationis est ut considerent, & non considerant quando generatio est in eis praeter illos, qui consyderant: & illi non quia considerant, sed quia hoc sunt, quia non indigent considerare aliquid omnino.

II Idest, et rectum est ut appareat etiam q actus est ante potentiam, non solum modo tempore & generatione, sed etiam substantia hoc modo. D. d. Primo vero, &c. i. primo vero, quia omne, quod generatione est post in tempore, est ante secundum formam & substantiam, ut vir, qui secundum formam est ante puerum, & in generatione est post illum, & homo praecedit semen secundum formam. D. d. in quibusdam enim, &c. & causa in hoc est, quoniam illa, quae sunt posteriora in generatione, habent formam & priora non habent formam, quae est complementum. [illegible] illud enim habet formam, & hoc non habet, [illegible] habet formam completam, & [illegible] praecedit [illegible] secundum formam. D. d. Et, si aliquid generatur, &c. i. & apparet etiam q actus praecedit potentiam in esse, secundum q apparet q forma praecedit illud, cuius est finis [illegible] quod generatur, & quod finis generationis est complementum. D. d. i. finis vero est vis, idest actus autem est vis, & [illegible] generationis. D. d. & propter hoc invenitur potentia, i. propter actum [illegible] potentia [illegible]. D. d. animal enim non videt, &c. i. animal [illegible] non videt ut acquirat visum [illegible], sed habet visum [illegible]

dit [illegible]

[illegible] & similiter scientia [illegible] est ut aedificet, & consideratur ut [illegible] D. [illegible] sed non considerat [illegible] generatur in eis, sed quando generatum [illegible] ut acquirat [illegible] quod est consideratio, & [illegible] sed illi non habent verum considerationem, quae est in [illegible] qui habent considerationem non indigent considerare ut acquirant [illegible] & hoc [illegible] quia considerant [illegible] non quia [illegible] sed considerant, ut sint in tali dispositione, in qua non [illegible] considerare de aliquo [illegible] & [illegible] non indigent considerare de aliquo [illegible] per illam [illegible] quia in tali dispositione [illegible] indigent tali consideratione, quia acquirunt consuetudinem.

Item materia est potentia, quia pergeret ad formam, cum vero actu fuerit, tunc in forma est. Similiter et de caeteris & quorum motus finis. Quare quemadmodum docentes, cum discipulum ostenderint operantem, putant finem reddidisse, similiter etiam natura. Si enim non ita fit, erit Mercurius Pausonis: non enim erit manifestum, an intra vel extra sit scientia, quemadmodum etiam ille. Opus enim finis, operatio vero opus. Ideo & nomen operatio dicitur ab opere, & tendit ad perfectionem. Cum autem quorundam quidem ultimum sit usus, ut visus visio, & nihil praeter hanc aliud a visu fit opus, a quibusdam vero fiat aliud, ut ab aedificativa domus praeter aedificationem, nihilominus tamen illic quidem finis, hic vero magis finis potentiae est. Aedificatio namque in aedificato fit, & simul fit, & est cum domo. Quorumcunque itaque aliud quoddam praeter usum est id, quod fit, horum actus in eo, quod fit, est, ut aedificatio in eo, quod aedificatur, & contextio in eo, quod contexitur. Similiter & de aliis, & omnino motus in moto. Quorum vero non est aliud quoddam opus praeter actionem, in ipsis inest actio, ut visio in vidente, & speculatio in speculante, & vita in anima. Quare & felicitas etiam, vita namque quaedam est.

C Deinde, quia materia est in potentia, impossibile est ut exeat ad formam, &, cum materia fuerit in actu, tunc erit in forma. & similiter in alteratione, & in eis, quorum complementum est motus. & ideo, quemadmodum quando sciunt, & faciunt addiscentem operantem, putant quod venerunt ad perfectionem, similiter est de natura etiam. Quoniam, si non fuerit in hac dispositione, tunc Mercurius erit [illegible], & erit scientia non manifesta, si fuerit intrinsecus, & si fuerit extrinsecus, sicut Mercurius. operatio enim est complementum, & actio est operatio. & ideo hoc nomen actus etiam dicitur de operatione in Graeco, & habet quasi complementum. Ergo erit in usu rerum, quae sunt [illegible] propria, ut consideratio [illegible]. & non erit alia operatio consideratione praeter hoc omnino, & erit operatio ex quibusdam rebus aliquid, sicut fit domus ex arte aedificatoria, & est aliud ab arte aedificatoria, sed est potentiae quasi aliquid complementum in

aliquo, aut est in aliquo non complemento eius. ædificatio enim est in illo, quod ædificatur, & textura in illo quod texitur, & similiter in aliis rebus, & universaliter motus in moto. Omnia vero, quæ non habent aliam operationem præter actum, actus est in eis, ut speculatio in considerante, & vita in anima, & ideo foelicitas est in anima, quia est qualitas alicuius vitæ.

16 Idest, Et etiam materia, dum est in potentia, non est perfecta per formam, [illegible] habet esse, quod habet formam, & [illegible] habet esse, quia habet formam. [illegible]

Illud, per quod acquiritur perfectio, est perfectum.

Natura non cessat movere, donec perveniat ad ultimam perfectionem.

Operatio est complementum, et perfectio operantis.

Quædam entia sunt, quorum finis est operari, et quæ [illegible] sunt, quorum finis est aliquid actum.

Forma est qualitas vitæ nobilis.

A Unde patet quod substantia, & forma, actus est. Et secundum hanc igitur rationem manifestum est quod prior substantia actus, quam potentia. Et, quemadmodum diximus, tempore semper praecedit actus, alius ante alium, usque ad eum, qui est primo movens semper. Verum etiam magis principaliter. aeterna enim priora corruptibilibus substantia sunt: nihil vero potentia aeternum est. Ratio autem haec. omnis potentia simul contradictionis est. quod enim non est possibile esse, non inerit alicui. omne vero possibile, contingit non agere. quod igitur est possibile esse, contingit esse & non esse. quod vero est possibile non esse, contingit non esse, quod est autem contingit non esse, corruptibile est, aut simpliciter, aut hoc ipsum, quod dicitur contingere non esse, sive secundum locum, sive secundum quantum, sive secundum quale: simpliciter vero quod secundum substantiam. Nihil igitur simpliciter incorruptibilium simpliciter potentia est: secundum aliquid autem nihil prohibet, ut quale, aut ubi, actu ergo omnia. Nec eorum, quae necessario sunt, licet haec prima. B si enim haec non essent, nihil esset profecto. Nec igitur motus, siquis aeternus est, neque si quid quod movetur aeternum, non secundum potentiam movetur, nisi unde quo, huius autem materiam nihil prohibet esse. Quare semper agit Sol, & stellae, totumque coelum. Neque verendum est ne quando stet, quod metuunt quidam Naturales. non enim fatigantur, cum hoc faciant, eo quod motus eis non est circa contradictionis potentiam, quemadmodum corruptibilibus, ita ut laboriosa sit motus continuatio. substantia namque, materia & potentia existens non actus, huius causa est.

Vide Auer. in Epit. Tra. 3.

Omnis potentia simul contradictionis est.

Nō est timendū, ut aliquā coelum stet.

Manifestum est igitur quod substantia, & forma est actus. Et secundum hunc sermonem manifestum est quod substantia, & actus prior est potentia. Et, sicut diximus, semper praecedit tempore actus ergo praecedit actum, qui est ante illud, quod semper movetur primo modo. Et alio modo etiam dicetur verum. aeterna enim sunt priora secundum substantiam ante illa, quae corrumpuntur, & nullum C est aeternum in potentia. Et causa verbum, & omnis potentia est contradictionum insimul. illud enim, quod non habet potentiam ut sit, non erit: quia non est aliquid. & omne quod habet potentiam, possibile est ut non agat. ergo illud, quod habet potentiam ut sit, possibile est ut sit, & ut non sit. ergo illud habet potentiam ut sit, & non sit. & illud, quod habet potentiam ut sit, possibile est ut non sit. & illud, quod habet potentiam ut non sit, corrumpitur, aut modo simplici, aut hoc modo, quod igitur dicitur quod est possibile ut non sit, aut quantitate, aut qualitate, aut modo simplici per substantiam. Ergo nullum eorum, quae non corrumpuntur modo simplici, est in potentia modo simplici. aliquo vero modo nihil prohibet, ut qualitas, aut ubi. sed omnes sunt in actu. Et non sunt ex eis, quae sunt necessario quorum, si ista non

ma faciat ita, ergo nihil omnino est in potentia. Neque, si motus fuerit aeternus, neque si aliquid motum [illegible], quod sit [illegible] potentia [illegible] & nihil prohibet ut hoc sit [illegible]. D
[illegible] Sol semper agit, & stellae, & totum coelum. Et non est timendum [illegible] quiescant in aliqua hora, sicut est timendum de [illegible] naturalibus [illegible] habeant fatigationem de hac actione, quoniam non est [illegible] magis [illegible] potentia contradictionis, sicut est motus in eis, quae corruptibilia [illegible] motum continuum sit [illegible] quoniam, si sit materia, & [illegible] contraria non in actu, haec est causa eius.

17 Et, cum sit declaratum quod actus est forma, & quod forma est ante potentiam [illegible] definitionem, manifestum est quod [illegible] & illud, quod est in [illegible]

8. Phys. 78. & 79. [illegible] E

In quarto [illegible] 1. Coeli [illegible]

[illegible] F

24. & infra. [illegible]

A [illegible] *Deinde dicit*, & sensibile, [illegible] impossibile est [illegible] in potentia, scilicet secundum genus, sed secundum [illegible] hoc declaratum est in Physicis. Deinde dicit, & nihil prohibet [illegible] & hoc, quod corpus coeleste non [illegible] materia, [illegible] prohibet ut sit materia: hoc enim est [illegible] potentia, sed prohibet ut sit forma. Deinde dicit [illegible] potentia ad [illegible] & corruptionem [illegible] potentia ad corruptionem. Et cum in corporibus coelestibus non est [illegible] potentia, quae est minor potentia [illegible] potentia ad [illegible] & [illegible] ut [illegible] & [illegible]. Deinde dicit [illegible] in potentia, illa potentia, quae in eis est, est quasi [illegible] & corruptionis. Nihil prohibet ut careat materia, sed prohibet ut sit forma. vide 2. cap. de subst. orbis, & octavo Met. co. 12. et 1. Cæ. 22. & quae ibi. Idem 8. Ph. [illegible] 2. c. de substan. orbis.

Imitantur autem incorruptibilia & illa entia, quae in transmutatione sunt, ut terra, & ignis. etenim semper haec agunt: per se enim, & in seipsis habent motum. Caeterae vero contra potentiae, ut determinatum est, contradictionis sunt (quod enim potest sic movere, potest etiam non sic) B quaecunque scilicet secundum rationem. Irrationales vero, eo ipso quod adsunt & absunt, contradictionis erunt eaedem. Si igitur aliquae naturae, sive substantiae tales sunt, quales dicunt in sermonibus ideas, multo magis sciens aliquid erit, quam ipsa scientia, & motum, quam motus: illa enim magis actus, hae vero horum potentiae. Quod igitur actus prior & potentia & omni transmutativo principio sit, patet.

Et illa, quae transmutantur, assimilantur illis, quae non corrumpuntur, ut terra & ignis, illa enim sunt agentia, quia habent motum per se & in eis. Aliae vero potentiae, quibus aguntur, omnes sunt contradictionis: illud enim, quod habet potentiam movere, hoc habet potentiam movere non hoc etiam, ut omnia quae habent rationem. Illa autem, quae non habent definitionem, erunt contradictionum etiam per praesentiam & absentiam. Si igitur istae fuerint naturae aliquae, aut substantiae C tales, sicut illa, quae dicunt qui faciunt exemplaria in ratione, tunc erunt illa, quae sunt cognitio magis multum aliqua cognitione, & motus etiam motu. illa enim sunt magis actu, illa vero sunt potentiae illorum. Manifestum est igitur quod actus est ante potentiam, & ante omne principium transmutationis.

Et illa, quae transmutantur, *&c. id est*, & illa, quae corrumpuntur secundum [illegible] elementa, assimilantur in hoc, quod [illegible] illis, quae non corrumpuntur, neque secundum [illegible] neque secundum [illegible] corporibus coelestibus. Deinde dicit quia habent motum, & *c. id est*, quia [illegible] est ut moveantur ex se, [illegible] motu ex se. [illegible] per principium in eis, non ex extrinseco. Deinde dicit. Aliae vero potentiae, *&c. id est*, & [illegible] per potentiam corpora coelestia [illegible] est potentia ad generationem & corruptionem [illegible] & ad generationem [illegible] & [illegible]. Deinde dicit illud enim quod habet potentiam, *&c. id est*, illud enim de corporibus [illegible], quod habet potentiam ut sit aliquid, habet potentiam ut sit non [illegible] 18

[illegible] est impossibile in omnibus quae sunt cum ratione [illegible] contraria in [illegible] superius. Deinde dicit, Illa autem [illegible] habent diffinitionem, &c. Ille intendit ut [illegible] & que sunt [illegible] sunt unum. & debet esse quae non sunt contrariarum [illegible] in principio [illegible] hoc [illegible] D
in animo, quae sunt sine ratione, quia sunt [illegible] & non sunt contraria [illegible] generantia [illegible] sunt sine ratione, non [illegible] primo & essentialiter, quando est possibile illud, in quod [illegible] & est [illegible] possibile, quia agens, quando [illegible] . D. d. Si igitur illa [illegible] [illegible] & in alia translatione sic invenitur [illegible] [illegible] illa, aut substantiae, sicut dicunt illi qui verificant exemplaria [illegible] dicunt enim quod homo est [illegible] magis [illegible] magis quam [illegible] illa enim sunt magis [illegible] [illegible] si fuerint hae formae, & substantiae separatae, quae [illegible] & esse, sicut homo, qui est ex talibus formis [illegible] & homo [illegible] qui est in illa forma. Illae enim formae sunt potentiae [illegible] & non agunt [illegible] & actu [illegible] perfectio & complementum [illegible] magis [illegible] actus, quam impossibile est impossibile.

Caput Quintum. Actum priorem esse studiosa potentia. E

Quod autem melior ac praestantior quam ipsa studiosa potentia actus sit, ex his patebit. Quaecunque enim secundum posse dicuntur, idem est potens contraria: ut quod dicitur posse sanum esse, idem est etiam aegrotans, & simul. eadem enim potentia est sanari & aegrotare, & quiescere & moveri, & aedificare & destruere domum, & aedificari & destrui. Posse itaque contraria simul est: contraria vero simul esse impossibile est, ut sanum & aegrotum esse. quare necesse est alterum eorum bonum esse. ipsum autem posse utrunque similiter, aut neutrum. actus igitur melior. Necesse autem est etiam in malis finem & actum deteriorem potentia esse. etenim potens est idem ambo contraria. Patet igitur quod malum non est praeter res. malum namque natura posterius potentia est. Non igitur quicquam in his, quae a principio, & quae perpetua sunt, malum est neque corruptum. etenim corruptio de malis est. F

In malis actus est deterior potentia.

Quoniam autem actus est melior, & nobilior potentia, hoc manifestum est ex istis sermonibus. Unumquodque n. eorum, quae dicuntur in potentia, est in potentia contrariorum, v.g. illud, quod dicitur habere potentiam sanitatis, est infirmum etc. & erit insimul et potentia n. sanitatis, & infirmitatis est idem. Similiter & potentia quiescendi & movendi, & movendi, & aedificare & destruere, & aedificari & destrui. Contraria igitur secundum quod sunt in potentia sunt insimul: secundum autem quod sunt contraria est impossibile. & actiones etiam impossibile est ut sint insimul, ut sanare & debilitare. ergo necesse est ut alterum sit bonum. potentia autem similiter, aut neutrum. ergo actus est melior. Et necesse est in rebus malis [illegible] actus, & complementum sit peius potentia. idem n. quod potest esse utrunque contrariorum. ergo manifestum est quod non est malum absolutum a rebus malis

... naturaliter est post potentiam. Non igitur in rebus, quæ sunt ex principio, & in rebus quæ sunt æternæ, aliquid malum [illegible], neque error neque corruptio. corruptio enim est ex rebus malis.

Cum declarauit q actus præcedit potentiam in omnibus modis [illegible] [illegible]

[illegible]

Caput Sextum. Quo pacto Designationes Geometricæ actu inueniantur.

Inueniuntur* quoque actu inuentiones: diuidentes nāq; inueniunt. quod si diuisa essent, manifesta essent, nūc aūt insunt potentia. Cur triangulus duo recti? quia qui circa unū pūctū anguli duobus rectis æquales sunt. si igitur qui circa latus esset educeretur, videnti mox esset manifestum. Cur in semicirculo uniuersaliter rectus? quia si tres æquales, & quæ basis est duo, & qui ex medio supra stat rectus, videnti manifestum erit ei, qui illud scit. Quare palam quod quæ potentia sunt, reducta in actum inueniuntur. Causa aūt est, quia intellectio est actus, quare ex actu potentia, & ob hoc agendo cognoscunt. posterior namque generatione est, qui secundum numerum actus est.

Et figuræ linearū inueniuntur etiam in actu. quoniā cū diuidūt inueniunt eas, sed sunt diuisæ manifestæ. sed modo sunt in eis in potentia. Quare triangulus habet duos rectos, hoc est manifestum, quia

Potentia ad [illegible]

In sempiternis nō ē malum, neq; error, neq; corruptio.

In abstractis a motu nō est bonū, & malum.

Opposita 3. Met. c. 5. Vide com. [illegible]

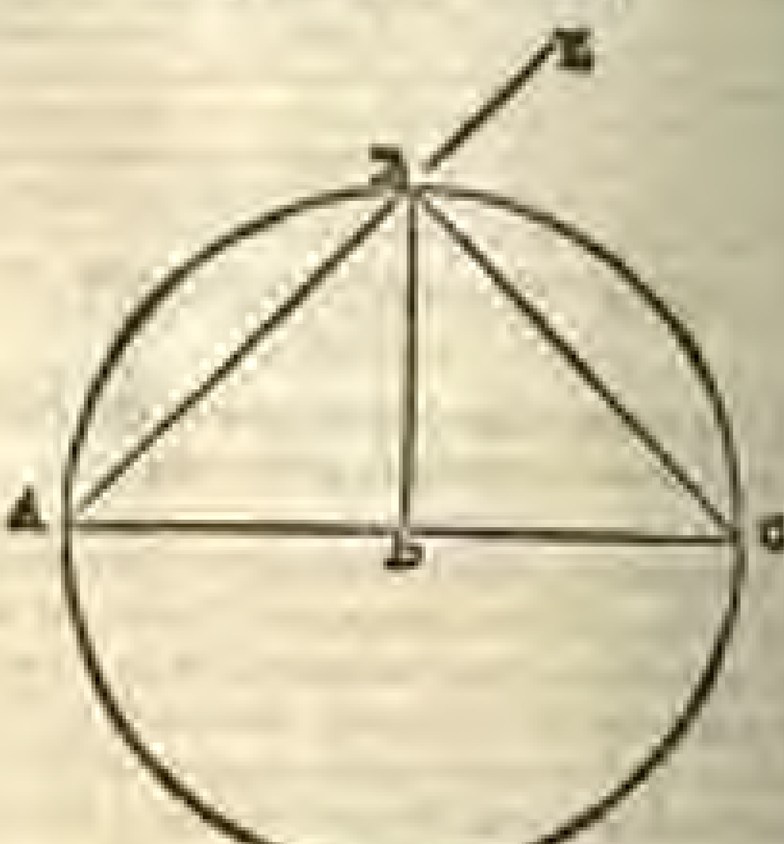
* Designationes quoq; geometricæ.

duo anguli, qui sunt in lateribus unius partis, sunt aequales duobus rectis igitur, si continuatur unum vel aliquod trium laterum, declaratur D quod duo anguli, qui fiunt ex duabus partibus lateris [illegible] aequales duobus rectis. Et similiter, quare in quolibet semicirculo est unus rectus in circumferentia, quia tria sunt aequalia [illegible] basis fuerit diametrum, fuit cadens in medio circumferentiae [illegible] alio. Ergo manifestum est quod illa, quae sunt in potentia, [illegible] acta, sunt existentia. Et causa in hoc est quod actus erit per [illegible] te in eo, quod potentia erit ex actu. Et propter hoc, quando [illegible] actus enim numero est post generationem.

Figura, per quam demonstratur triangulí angulos duobus rectis aequales esse.

Figura, per quam demonstratur angulum, qui est in semicirculo, rectum esse.

20 Intendit declarare quod ea quae inveniuntur, & sciuntur, [illegible] sunt in actu, & dat exemplum in Mathematicis, quia non inveniuntur in actu, nec sciuntur, nisi quando Geometra ponit ea in fine intellectum, & extrahit ea de potentia in actum & intendit per hoc declarare quod actus est nobilior potentia, cum [illegible]

A [illegible]

B [illegible]

Tra figura, quod est in potentia, non venit ad actum, nisi per intelligere aliud, quod est in actu.

[illegible] tum, & esse.

C

Caput Septimum. Quae passio ex veritate, & falsitate, actus potentia sit praestantior.

Quoniam autem ens & non ens dicitur, quoddam quidem secundum figuras praedicamentorum: quoddam autem secundum potentiam, aut actum horum, aut contraria: quoddam vero maxime proprie ens verum aut falsum: hoc autem in rebus est compositione vel divisione: quapropter verum dicit, qui divisum dividi, & compositum componi putat: falsum autem qui contra quam res se habent, aut quando sunt, aut non sunt: quare quod verum aut falsum dicitur, quando hoc dicimus, considerandum est. Non enim propterea quod nos vere putamus album esse, tu albus es: sed propterea quod tu albus es, nos qui dicimus, verum dicimus. Si quaedam itaque semper compo

Vide Auer. in Epi. Tex. tertio.

sita & impossibilia dividi: quaedam vero semper divisa & impossibilia componi sunt: quaedam vero contingit contraria esse, esse quidem componi, & unum esse: non esse vero non componi, sed plura esse. A Ergo circa contingentia quidem eadem fit falsa & vera opinio, & eadem oratio, & contingit quandoque verum, quandoque falsum esse: circa vero impossibilia aliter se habere non fit quandoque verum, & quandoque falsum, sed haec semper vera, & falsa sunt.

Et cum dicitur ens & non ens, alterum vero secundum figuras praedicamentorum, & alterum secundum potentiam & actum istorum, aut secundum contraria & dicuntur in rei veritate, aut modo vero, aut modo falso. & hoc est in rebus, aut per compositionem aut per divisionem, ergo qui videt quod divisum dividitur, verum dicit, & qui videt quod congregatum congregatur aliquid. [illegible] Graeco sermo falsum etiam. oportet enim ponere aliquid, cum dicitur quod illud quod existimatur, est verum. Qui igitur dicit hoc, dicit verum. Et in alia translatione loco illius. & aliud, quod est valde B verum, aut verum dicit, aut est falsum: & hoc idem in rebus compositis aut divisis & ideo qui existimat quod illud, quod est divisum, est divisum, verum: & qui existimat compositum esse divisum, [illegible] falsum. Deinde sequitur in duabus translationibus hoc, quod dicitur modo. Si igitur quaedam sunt semper composita, & non possunt dividi, & quaedam semper divisa, & non possunt componi. & in quibusdam possunt esse contraria: verum igitur & compositio & [illegible] non essentia est non compositum, sed ut sint plura. In rebus igitur possibilibus erit una existimatio, quae est falsa & vera, [illegible] idem est, & potest esse verum in aliquo tempore, & falsum in alio: in illis autem, quae non habent potentiam ut sint alio modo, non erit hoc. & non erunt quandoque vera & quandoque falsa, sed semper vera aut falsa.

20 INtendit declarare quod ens est nobilius [illegible] in [illegible] potentia ad mutationem in falsum, est nobilius illo, in quo est posse ut transeat falsum, postquam fuerit verum, quemadmodum illud, quod semper est, nobilius est corruptibili. D. d. Et cum dicitur ens, &c. i. & cum hoc nomen ens dicitur de unoquoque praedicamentorum, & similiter non ens, & dicuntur [illegible] in potentiam & actum, aut in contraria. D. d. & dicuntur in rei veritate, &c. i. & etiam quodlibet dictorum dicitur aut vere aut falso, & [illegible] [illegible] compositionem rerum [illegible], ut negatio [illegible] [illegible] est quod congregatum compositum esse compositum [illegible] verum: & qui opinatur divisum esse divisum, negatio eius est vera: & qui [illegible] [illegible] in affirmatione et negatione, Cum opinatur compositum esse divisum, & divisum esse compositum, & haec hic [illegible] est falsa. D. d. Si igitur quaedam sunt composita semper, &c. i. Si igitur quaedam sunt composita semper, & quaedam semper sunt divisa: & quaedam quandoque composita, quandoque divisa, [illegible] verum & [illegible], & [illegible] est in compositione & divisione. Quaedam igitur sunt, quorum verum est semper, & [illegible] [illegible], & similiter sunt quaedam, quorum falsum est semper, & [illegible] [illegible]: & quaedam [illegible] de vero in falsum, & de falso in verum, [illegible]

[illegible] actu, sicut tamen essentiam [illegible] dicitur existentia. Deinde A [illegible]. In rebus igitur possibilibus, & [illegible], cum [illegible] [illegible] est quod in rebus possibilibus [illegible] existimatio [illegible] vera & falsa [illegible] & [illegible] non percipimus. In rebus vero possibilibus [illegible] compositione [illegible] divisione [illegible], non est possibile, sed [illegible] semper est verum, & falsum semper est falsum. [illegible] [illegible] necessaria. In rebus possibilibus [illegible]

Circa incomposita vero quid esse, aut nō esse, & verum & falsum? Non enim est compositum, vt sic quidem si componatur, non sic autem si diuisum sit, sicuti album lignum, aut diametrum incommensurabilem esse, nec verum, & falsum similiter etiam in illis erit. At sicut neque verum idem in his, ita nec ipsum esse, sed est quidem verum, hoc vero falsum est attingere namq; ac dicere verum est: non enim est idem affirmatio & dictio: non attingere vero ignorare. Non est enim decipi circa quod quid est, nisi secundum B accidens. Similiter autem est circa non compositas substantias, non enim est decipi. Et cunctae sunt actu, nō potentia. generarentur etenim et corrumperentur. nunc autem ipsum ens non fit, neque corrumpitur, ex aliquo enim utique generaretur. Quaecunque itaque sunt ipsum esse quid & actu, circa haec non est decipi, sed aut intelligere, aut non. verum quod quid est de eis quaeritur, si talia sunt, an non. esse vero vt verum est, & non esse vt falsum. vnum quidem si compositum, verum: si vero non componitur, falsum. vnum vero si est quidem ens sic, illi sic vero non ita, non est. verum autem intelligere haec. falsum vero non est deceptio, sed ignorantia non qualis caecitas: caecitas enim quidem, sicuti si omnino non haberet aliquam intelligendi potentiam. Manifestum autem est quod neque de immobilibus deceptio est secundum quando, si quis immobilia putet esse, vt si triangulum non putet mutari, nō opinabitur modo duos rectos habere, modo non: mutaretur C etenim. verū aliquid quidē, aliquid vero non: vtpote parē numerum primum nullum esse: aut quosdam quidem, quosdam vero non. Circa numerum autem circa vnum, nec hoc non amplius: circa quosdam quidem, quosdam vero non putabit, sed verum dicet, aut falsum, tanquam ita semper se habeat.

Illa autem, in quibus non est compositio, vt aliquid sit, aut non sit, verum, & falsum non est ita. Non enim est cōpositum, vt sit si fuerit compositum, & non sit si fuerit diuisum, vt album lignum, aut symmetrum diametrum: & non essentia veri & falsi in hoc est, sicut in illis etiam. Quoniam, sicut verum in illis non est idem, similiter & esse: sed est aut verum, aut falsum. Et quod autem est verum, non quia dicitur: quia affirmationem & enunciationem sunt idem: & ignorantia est, quae non tangit verum. Non est enim deceptio in eo quod est, nisi per accidens. & similiter in substantiis compositis, quoniam non est deceptio. Et sunt omnes in actu, non in potentia. & si nō, ge

generantur & corrumpuntur. ens enim per se non generatur, neque corrumpitur. & si non, esset aliquid ex nihilo. Omnia igitur, quae sunt in sua essentia aliquid & sunt in actu, circa ea non est deceptio, nisi per intelligere: sed quaeritur in eis quid sunt, [illegible] hoc, aut non: aut erit sicut verum, aut non erit sicut falsum, [illegible] si fuerit compositum, est verum: & si non fuerit compositum, est falsum. verum autem si fuerit secundum quod est in hac dispositione, [illegible] si non fuerit secundum hanc dispositionem, tunc intelligere eam [illegible] rium, & hoc non est falsum, neque deceptio, sed ignorantia, [illegible] citas. ista n. ignorantia est sicut caecitas intellectus, [illegible] habuerit intellectum [illegible]. Manifestum est igitur quod in rebus [illegible] mouentur, non est deceptio, & si [illegible] aliter [illegible] quis existimet quod triangulus est non verum, quia non [illegible] non [illegible], existimat semper quod possibile est ut in aliquo [illegible] habeat duos angulos rectos, & in alio non, quoniam si fuerit, [illegible] rabitur, sed aut per aliquid quod erit, aut per aliquid quod non [illegible] v.g. ut non sit neque unus numerorum [illegible], aut [illegible] dam sit aut non: aut ut sit secundum numerum [illegible] est hoc aliquid & aliquid non est. & in hoc non est existimatio, sed [illegible] est verum aut falsum, quia semper est in hac dispositione.

34 Illa autem, in quibus non est compositio [illegible] aut non esse [illegible] aliquid, aut non [illegible] positio, verum & falsum [illegible] in compositis. D.A. [illegible] compositum, [illegible] [illegible]

Sermo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Si in substantia [illegible] non [illegible] [illegible] ex sua natura [illegible] generantur & corrumpuntur, [illegible]

[illegible]

Noni Metaphysicorum cum Comment. Auer.

FINIS.

ARISTOTELIS METAPHYSICORVM LIBER DECIMVS, cum Auer. Commen.

SVMMAE LIBRI.

In prima agitur de Vno, secundum se consyderato.
In secunda de Vno respectu multitudinis: ubi de Contrarietate multa pertractantur.

Summae Primae Caput Primum. Quot modis unum dicatur; & aliud esse quaerere quae unum dicuntur, & uni esse, ac eius rationem.

Vide Auer. de Epi. Tra. diuin. 3.

QVOD unum multis dicatur modis, in his, quae de quoties, dictum est prius. Cum autem multipliciter dicatur, primorum, & eorum, quae secundum se, non secundum accidens dicuntur unum, quatuor summa modi sunt. Est ipsum namque continuum aut simpliciter, aut maxime quod natura, & non tactu, neque ligatione. & horum illud magis unum & prius, cuius motus indivisibilior, & magis simplex est. Idem tale etiam magis est, quod totum est, aliquamque formam & speciem habens, & maxime quodcunque natura tale sit, & non vi quemadmodum quaecunque aut glutine, aut clavo, aut colligatione, et habens in se, quod ei et sic ut continuum sit. tale vero est, cui unus motus loco, & tempore indivisibilis sit. Quare manifestum est, quod si quid motus natura motionis primae principium habet primum (dico autem lationis circulationem) id prima magnitudo unum. Quaedam itaque sic unum, aut continuum, aut totum sunt. Quaedam autem, quorum una ratio est. talia vero, quorum intellectio una. talia autem, quorum indivisibilis. indivisibilis vero eius est, quod aut specie, aut numero indivisibile est. Numero igitur indivisibile est singulare. Specie vero cognoscibili & scientia. quare unum utique erit primum, quod substantiis, ut unum sint, causa est. Toties igitur dicitur unum, & quod natura continuum est, & totum & singulare, & universale. haec autem omnia unum sunt, eo quod quorundam motus, quorundam intellectio aut ratio indivisibilis sit.

Dictum est prius quod unum dicitur multipliciter in distinctionibus, in quibus narratur secundum quot modos dicitur quodque. Dicimus autem his modis, qui cum capitulantur, sunt quatuor modi primi, qui dicuntur per se unum, non per accidens. Est n. continuum, aut simpliciter,

A aut magis illud, quod est naturaliter, non per contactum, neque per ligamentum, & magis quod hoc unum, & est ante, & magis quod non diuiditur motus eius, & est magis simplex. Et etiam est tale, aut magis, totum, quod habet aliquam figuram etiam, & formam, & maxime quod est tale naturaliter, non violenter illud, quod est unum per glutinum, aut per clauos, aut per ligamentum, sed habet aliquid in se, quod est causa sue continuationis. & tale est, ut motus sit unus, & non diuisus secundum locum & tempus. Et hoc est manifestum, si fuerit aliquod diuersum principium primi motus naturaliter, ut motus circularis & motus simplex, quod hec est prima magnitudo. Quaedam igitur sunt unum secundum hunc modum, aut quia sunt continua, aut quia sunt tota. Et quaedam sunt talia secundum conuenientiam, sicut ista quorum intellectus est unum, & sicut ista, que non diuiduntur, neque diuiduntur in intelligentia, ut definitiones indiuisibilium, secundum definitionem puncti, quae non diuiditur. Si autem fuerit numero singulare, non diuiditur numero.

B Unum autem secundum formam est illud, quod non habet diuisionem secundum cognitionem. Unum igitur primum est illud, quod est substantiarum causa unitatis. Ergo unum dicitur secundum numerum istorum modorum, sicut illud, quod est continuum naturaliter, & totum etiam, & singulare, & uniuersale. omnia enim ista sunt unum, quia non diuiduntur, quaedam vero secundum motum, quaedam secundum intellectum & rationem.

Nouisti per distinctionem Quintum librum, in quo distinxit [illegible] significationes nominum. Deinde dixit. Dicitur enim, &c. [illegible] & in illo numerauimus plura, de quibus dicitur hoc nomen unum, [illegible] in quatuor generibus primis: & sunt illa, que dicuntur unum per se, non per accidens. Deinde incepit numerare ea, & d. Et est enim continuum, &c. idest & unum dicitur multis modis, [illegible] unum est continuum, aut simplex, [illegible] & hoc est continuum per naturam, non continuum per contactum, aut [illegible] per artificium. C

D Deinde dixit & magis quam hoc, &c. idest, hoc autem unum dicitur magis de continuo per naturam de illo continuo, quod habet unum motum indiuisibilem. & hoc est continuum [illegible] quod habet angulos non mouetur secundum omnes suas partes motu equali quando mouetur secundum totum. & hoc intendebat cum d. & est magis simplex. Deinde induxit secundum modum illorum [illegible], & d. Et etiam est tale, aut magis, &c. idest & hoc etiam unum dicitur, sicut de [illegible] aut magis de toto, quod est unum, & continuum per formam existentem in ipso. & hoc est dispositio indiuiduorum habentium formam. & d. aut magis, quia causa in hoc, quod indiuiduum sit continuum, est forma eius, ergo forma [illegible] dicitur unum [illegible] forma sit causa continuationis. [illegible] quod est [illegible] naturaliter, [illegible] quod est [illegible] quia indiuiduum [illegible] est unum per [illegible] & d. sed habet aliquid in se, &c. idest sed unum indiuiduum in rei veritate est illud, quod habet in se causam continuationis, scilicet formam [illegible] indiuiduum [illegible], quod est unum per [illegible] formam. Deinde dixit & tale est, ut motus sit unus. &c. idest unum in rei veritate in hoc genere est illud, cuius motus est unus, & indiuisibilis secundum tempus, & secundum locum, & in hoc [illegible] sit ille motus unus ex Quinto Phys.

Continuum non uniforme non mouetur secundum alias suas partes motu equali.

Cum hoc q indiuiduum [illegible] unum et continuum est forma eius, [illegible] indiuiduum [illegible] est unum q unum [illegible] Tex. c. 34.

Deinde dicit. Et hoc est manifestum, &c. i. & est manifestum [illegible] quod mouetur per principium in eo primo motu [illegible] D in simplici, & illud motum est primum corpus, & quod [illegible] non diuiditur, neque secundum locum, neque secundum tempus. Deinde dicit [illegible] dum quae sunt unum, &c. i. declaratum est igitur quod [illegible] unum secundum continuationem, & unum secundum totum. Deinde dicit [illegible] quae dicuntur alia secundum [illegible], &c. i. & unum dicitur etiam [illegible], quorum propositio ad intellectum est sicut propositio illorum ad [illegible] sunt illa, quae non diuiduntur, quando intelliguntur, & [illegible] non diuiduntur in intellectu, neque diuiduntur in aliquid [illegible] & unum in numero, & uniuersaliter quod non diuiditur secundum [illegible] in illo genere ut definitio [illegible], quae non diuiditur in [illegible] unum in numero, quae non diuiditur secundum [illegible]. Deinde dicit [illegible] unum secundum formam est illud, quod non diuiditur secundum [illegible] & diuiditur in esse, & hoc est unum [illegible] in unoquoque genere. D. i. unum igitur primum, &c. i. & [illegible] in unoquoque genere est illud, quod non diuiditur secundum [illegible] in illo genere & [illegible] est primum omnium [illegible] manifestum est quod unum primum, quod non diuiditur secundum [illegible], est causa unius in omnibus [illegible]. Deinde dicit [illegible] E unum dicitur, &c. i. declaratum est igitur ex hoc quod [illegible] nomen unum, considerantur in quatuor. Primum vero est continuum [illegible]. Secundum illud, quod est totum & perfectum & est unum [illegible]. Tertium autem est illud, quod est simplex in unoquoque [illegible]. Quartum est unum secundum formam, & uniuersaliter [illegible] & dicitur [illegible] continuum per naturam, & indiuisibile, quod est [illegible] & completum dicuntur unum, quia sunt [illegible] duo autem alia dicuntur unum, quia non diuiduntur [illegible] alterum vero in definitione, [illegible] tibus unu.

9. 1. Lib. [illegible]

Lib. 7. Metaph. [illegible]

Oportet autem considerare, quod non est eodem modo accipiendum, cum dicatur, quae unum dicuntur, & quid est uni esse, & quae ratio eius est. Unum namque toties dicitur, & unumquodque eorum erit unum, cui aliquis horum modorum insit, unum erit. Uni esse autem, quandoque quidem alicui horum erit, quandoque vero alteri, quod & magis propinquum nomini est, illa vero, potentia. F quemadmodum si de elemento, & causa oporteat dicere, & de ipsis rebus, distinguendo, & nominis definitionem reddendo. Ignis enim quodam modo quidem est elementum (fortassis vero secundum se etiam ipsum infinitum, aut aliquid aliud tale) quodam modo vero minime est: non enim idem est igni, & elemento esse, sed tanquam res quaedam, & natura ignis elementum est. nomen autem significat quod hoc ei accidit, quod ex eo tanquam ex primo inexistente aliquid fiat. & de causa, & uno, & omnibus huiusmodi. Propter quod & uni esse est indiuisibili esse, quod ipsum re vera ens & inseparabile, aut loco, aut specie, aut mente, aut toto atque determinato. Maxime autem mensuram esse cuiusque generis primam, & maxime propriae quanti. hinc enim & ad alia aduenit. Mensura enim id est, quo quantum cognoscitur. cognoscitur autem quantum ut quantum, aut uno, aut numero; omnis vero numerus uno. quare omne quantum, prout quantum, uno cognoscitur, &

quo, quod

A & quo primo hoc cognoscitur, ipsum vnum. propter quod vnum principium est numeri, prout numerus est.

Et oportet existimare per cognitionem, quoniam non oportet existimare quod dicitur eodem modo illud, quod videtur vnum per causam, & quod est per essentiam vnum. Vnum enim dicitur secundum vnumquemque istorum modorum, & quodlibet istorum erit vnum, quando habuerit aliquem istorum modorum. Secundum autem quod est vnum, fortasse erit diuersum istorum, & forte erit aliud, quod est propinquum secundum nomen, magis quam illa, illa autem in potentia. vt si esset necesse loqui de elemento & causa, & distinguere ea a rebus, & inducere definitionem nominis. ignis enim est fortasse elementum, & similiter est ei scilicet infinitum per se, aut per aliud tale, & quod non est ita. essentia enim ignis & elementi non sunt idem, sed ignis est elementum secundum naturam aliquam, & hoc nomen aut accidit sibi aut accidit ei per aliquam rem, quia est aliquid ex hoc, Sicut est ex primo, quod est in re.

B & similiter essentia etiam & vnum, & omnia, quae sunt in talibus istis. & ideo essentia vnius est re non diuidatur, & est quia ista res est, & est non separata per locum, aut formam, aut compositionem, & est totum & indiuisibile. Et ideo est magis quam aliud prima mensura cuiuslibet generis & quantitatis valde dominae, & ex hoc est in aliis rebus. Mensura enim est illud, per quod cognoscitur quantitas, & quantitas cognoscitur secundum quod est quantitas, aut per vnum, aut per numerum & omnia numeri cognoscuntur per vnum, ergo omnis quantitas, secundum quod est quantitas, cognoscitur per vnum, & illud, per quod primo cognoscitur, est vnum, & ideo vnum est principium numeri, & non numerus.

C Et non est existimandum quod illud, quod significat hoc nomen vnum in [illegible] est idem [illegible] secundum nomen & definitionem. Deinde dicit. Vnum enim dicitur, &c. [illegible] quod hoc nomen vnum dicitur de istis modis diuersis, quos numerauimus, & quod omnia ista non simpliciter habent hoc nomen, nisi habuerint aliquam illarum intentionum, quas numerauimus. Deinde dicit. Secundum autem quod est vnum, forte est aliud [illegible] illud autem quod significat hoc nomen vnum, secundum quod est vnum, forte est primum in hoc genere: & forte inuenitur ei aliquid, quod appropinquat significationi huius nominis, secundum quod est vnum magis quam illud. Illud autem, quod est [illegible] vnum [illegible] significatur huius nominis, vnum, secundum quod est vnum, aliquid simile est primae intentioni, & hoc intendebat, cum dixit [illegible] in potentia [illegible] esse res in potentia. Deinde dixit [illegible] si esset necesse loqui, &c. [illegible] debet esse, quando [illegible] loqui de vno, sicut dispositio debet esse, quando volumus loqui de elemento & causa, & de aliis, quae dicuntur primo & secundo, [illegible] primo [illegible] re, quod significat definitio illius nominis, secundum quod est illud nomen, [illegible] si inuenimus aliquid, quod conuenit definitioni illius nominis, dicemus quod illud est primum in illo genere: & si non inuenimus, accipiemus illud, quod est magis propinquum, & dicemus ipsum esse primum in illo genere, v. g. [illegible] & inuenimus quod illud, quod significat definitio elementi, est aliud ab eo, quod significat hoc nomen ignis, & ideo [illegible] dicemus quod ignis sit primum elementum. & si [illegible]

Res in potentia est similis [illegible] Vide [illegible] Meta. [illegible] & quae dat.

[illegible] elementi, in quo est magis proprium [illegible] ignis, dicemus ipsum esse primum [illegible] D
[illegible]
[illegible] hoc nomen [illegible] ei, quod habet hanc [illegible] in compositis [illegible] elementa [illegible] compositis ex prima materia & formis [illegible] & vnum, &c. [illegible] & similiter hoc nomen [illegible] vnum, quia illud, quod non diuiditur aliquo modo, neque secundum [illegible] neque secundum cognitionem, & est [illegible] & terminatum [illegible] in vnoquoque genere, secundum quod est indiuisibile, [illegible] in genere [illegible] habemus mensuram primam, & [illegible] hoc nomen mensura [illegible] quod [illegible] numerum cognoscimus & mensuramus per vnum [illegible] cognoscimus per vnum, & ideo vnum est principium numeri, [illegible] cognoscimus per vnum, quod est indiuisibile. E

Prima materia vere [illegible] elementum est. Vide in 5. Met. c. 4. & 2. de Generatione, & corruptione cap. 9.

Hoc autem & in aliis id dicitur mensura, quo primo vnumquodque cognoscitur, & vniuscuiusque mensura vnum est, in longitudine, in latitudine, in profunditate, in grauitate, in celeritate. Grauitas enim & leuitas communis est in contrariis. duplex enim & vtrunque eorum est, vt grauitas, & quae quantumcunque ponderis habet, & quae excedit pondere: & celeritas, quae quantumcunque motum habet, & quae excedit in motu. etenim est aliqua tardi celeritas, & leuis grauitas. In his itaque omnibus mensura, & principium vnum quoddam & indiuisibile est, nam & in lineis vtuntur pedali tanquam indiuisibili. vbique enim mensuram vnum quiddam & indiuisibile quaerunt. hoc autem simplex, aut qualitate, aut quantitate. Vbi itaque videtur non esse aut auferendum, aut addendum, illa certa mensura est. Quare numeri certissima est, vnitatem enim ponunt, quae omnino indiuisibilis est. in caeteris vero imitantur huiusmodi. ex stadio namque & talento, ac semper a maiore magis praefectio latebit, & additum aliquid & demptum, quam in minore. Quare a quo primo secundum sensum non contingit, hoc omnes mensuram, & humidorum, & siccorum, & grauium, & leuium faciunt, & tunc putant cognoscere quantum, cum per hanc mensuram sciant. F

Et ex hoc dicitur mensura in aliis, per quam scitur primo quodlibet eorum, & scito cuiuslibet eorum est vna, in longitudine, & in latitudine, & profundo, & velocitate. Grauitas enim, & velocitas sunt communia in contrariis, & vtrumque eorum est duplex, vt grauitas, quod est illud ex declinatione est in re, & etiam illud, quod habet additionem declinationis, & velocitas, quae habet aliquem motum, & quod habet per quantitatem, & quod habet additio-

A ... motus etiam. graue enim habet velocitatem, & leue tarditatem. In omnibus igitur istis est mensura, & principium, quod non diuiditur. in huiusmodi enim aliis rebus [illegible] mensura [illegible], ponitur illud, quod non diuiditur, quia quaerunt mensuram in omnibus rebus aliquid indiuisibile. & hoc est simplex, aut qualitate, aut quantitate. Vbi igitur existimatur quod non est diminutio, aut additio, illud est mensura vera, quia numeri sunt certi. & positio eorum est quod unum non diuiditur. & in aliis rebus assimilat ei, quod est [illegible] ex stadio, & ex talento quod est certum latius, semper à maiori [illegible] latet, & si diminuatur, aut additur in eo aliquid, quam in minori. Ergo illud, in quo est impossibile vt hoc sit in eo sensibiliter, accipiunt omnes pro mensura in rebus humidis, & in grauibus, & in magnitudinibus, & tunc existimant quod sciunt quantitatem, quando sciunt illam per hanc mensuram.

B Deinde dicit. Et ideo in numero [illegible] transsumptum hoc nomen mensura [illegible] [illegible]

quando sciunt illam per hanc mensuram. [illegible]

cum inveniunt illud in illo genere, ponunt ipsum indivisibile. Deinde [illegible] numeri. Deinde dixit, Et hoc est simplex, &c. i. & mensura, [illegible] est illud, quod non dividitur in qualitate [illegible] est illud, quod [illegible] quantitati vero est illud, quod non dividitur in [illegible]. Ubi igitur evidentius, &c. i. & cum accidit in aliquo genere [illegible], in quo non est additio neque diminutio illi mensurae est. [illegible] certa, quia est similis mensurae numeri, cum simplex, quae est unum. [illegible] dixit. Ibi positio eorum, &c. i. [illegible] ideo quaerunt similitudinem in aliis rebus. Deinde dixit, [illegible] &c. i. & cum fuerint duae mensurae [illegible] & maior [illegible] quid, vel additur aliquid, latet diminutio & additio magis quam [illegible] diminutio in mensura minori. & quanto magis mensura fuerit [illegible] per appositionem additio & diminutio. & ideo mensurant per minimum [illegible] semper est certum. Deinde dixit, Ergo illud, in quo est impossibile, &c. [illegible] in quo est impossibile, &c. i. Ergo illud in quo additio aut diminutio [illegible] sensibilis, accipiunt ad mensuram [illegible] per mensuram in [illegible] & in mensura ponderis, & in [illegible] magnitudinis, & [illegible] sciant per istā mensuram, sunt certi in cognitione quantitatis.

Caput Secundum. Mensuram unam esse, & indivisibilem quo pacto sit intelligendum. Eamque semper eiusdem generis esse. Et quo pacto scientia, et sensus mensura rerum esse dicantur.

AC etiam motum simplici & velocissimo metiuntur, minimum enim tempus hic habet. Quapropter in Astrologia tale unum, principium & mensura est: motum enim aequalem & velocissimum caeli supponunt, ad quem caeteros iudicant. & in Musica * quartam, sensibile quidem totum, quia minimum: & in voce elementum. & haec omnia ita unum quoddam, non ut commune quiddam unum, sed ut praediximus. Non semper autem mensura numero unum est, verum aliquando plura. veluti primi sensibiles sunt duo, qui non secundum auditum, sed in rationibus sunt & voces plures, quibus metimur. & diametrum duobus metimur, & latus, & omnes magnitudines. Sic igitur mensura omnium unum est, quia cognoscimus ex quibus substantia est, aut secundum quantitatem, aut secundum formam dividentes. Et propterea unum indivisibile est, quia primum singulorum indivisibile est. non tamen omnia similiter indivisibilia sunt, ut pes, & unitas: sed hoc quidem omnino, illud vero ponit in indivisibilia ad sensum, ut iam dictum est. fortassis etenim omne continuum divisibile est. Semper autem mensura eiusdem generis est. magnitudinum quidem magnitudo, & secundum unumquodque, longitudinis longitudo, latitudinis latitudo, vocum vox, gravitatis gravitas, unitatum unitas. ita enim accipere oportet. & non quod numerorum numerus. At oportet, si similiter, non tamen similiter censet, sed ac si unitatum unitates, & non unitatem censeret esse mensuram, numerus enim unitatum est multitudo.

* iuxta

Mensura semper est eiusdē generis.

Et arbitror hoc in motu simplici, & veloci propter paucitatem tem

partis. Et ideo in computatione stellarum unum, quod est tale, est A principium et mensura, est enim positum apud eos quod motus [illegible] est uno modo, & valde velox est, & per illum motum iudicant de aliis motibus. & in Musica diesis, quod est minima duarum proportionum, quando additur, quia est valde brevis & in voce litera [illegible] in compo- [illegible] est hoc modo, unum n. non est commune, sed sicut dictum est, [illegible] semper mensura est una numero, sed forte magis, ut diesis, quoniam sunt duae, quae non sunt auditae, sed in sermone & vocibus, per quas mensuratur, sunt multae. & diameter mensuratur per duo, & latus [illegible] sunt aliquae magnitudines. & habent omnes magnitudines. Unum igitur non est mensura omnium rerum, neque omnium magnitudinum, quae cognoscuntur. & ex illis est substantia, cum dividimus eam, aut per quantitatem, aut per formam. Et ideo unum non divisibile, quia est primum omnium rerum, quae non dividuntur & non omne unum est indivisibile eodem modo, ut pes & unitas, sed quaedam non B dividuntur omnino, & quaedam volumus ut sint indivisibilia per sensum, & dictum est, quod omne continuum est divisibile. Et mensura semper est eiusdem generis gratia quoniam mensura magnitudinum est magnitudo, & similiter in unoquoque simplicium. longitudinis longitudo, & latitudinis latitudo, & vocis vox, & gravitatis gravitas. & unitatum unitas. oportet enim accipi hoc modo, non ut numerorum numerus. Et si oportet ut sic sit, sed non est necesse ut sit hoc, sed est necesse ut sit mensura unitatum. numerus autem est [illegible] unitatum.

[illegible] hoc, & c. i. & ponunt motum simplicem, qui est velocissimus [illegible] mensuram, per quam mensurantur omnes motus. & iste motus est [illegible] tempus enim illius motus est minimum omnium temporum. [illegible] Et ideo in computatione, &c. i. & ideo mensurant motum [illegible] per illum motum, qui est principium omnium motuum. Deinde dicit [illegible] & dicit enim positum apud eos, & caetera [illegible] & licet hoc [illegible] quia opinantur quod motus coeli non additur, neque C [illegible] & quod est valde velox & [illegible] sunt necessaria in mensura, [illegible] est mensura in unoquoque generum. Deinde dicit. & in Musica diesis, & [illegible]. Deinde dicit. & in voce litera. i. quae sunt mensurae dictionum. Deinde dicit [illegible] est hoc modo, [illegible] est minimum in [illegible] & non est in eo additio nec diminutio. D. [illegible] est com[illegible] & unum in unoquoque genere est proprium illi generi, quia non est [illegible] commune sicut dictum est. Et, cum declaravit quod unum [illegible] est [illegible] mensura in unoquoque genere, declaravit quod non est idem in quolibet genere [illegible] mensura, [illegible] sed tamen, quia [illegible] per [illegible] Et non semper una mensura. &c. i. & mensura in quolibet genere non est una, sed invenitur in uno genere plus quam una mensura, sed [illegible] per minorem. ut numerus compositi, quae mensurantur per [illegible] & hoc non est in individuis tantum, sed in [illegible] pedes. Deinde dicit. Et diameter mensuratur per duo. i. & diameter [illegible] mensuratur per latus [illegible], & per [illegible] in circulo. & [illegible] latus per plus [illegible] diametri. Deinde d. Unum igitur non est mensura omnium rerum. i. & non est hoc verum, quod in [illegible] quod sit mensura omnium rerum, nisi omnia haberent eandem naturam.

D. Atque omnium magnitudinum, [illegible] quod mensurat omnes, & principium corporis & [illegible] Deinde d. Et unum [illegible] & non omnia [illegible] Deinde [illegible] quia numerus [illegible] Deinde dicit. Et mensura semper est [illegible] numeri non mensurantur per magnitudinem [illegible] Deinde dicit [illegible] [illegible] Et in numeris [illegible] quae sunt diversa in specie, vt vnum & numerus.

Mensura est [illegible] 123.

At scientiam quoque et sensum mensuram rerum dicimus esse, propterea quia per ea aliquid cognoscimus, atqui mensurantur magis quam mensurant, sed accidit nobis, ac si alio nos mensurante cognosceremus quanti nam simus, eoque toties nobis cubiti mensura admota est. Protagoras autem hominem ait mensuram esse cunctorum, perinde ac si scientem, aut sentientem diceret: illos autem quia habent, ille quidem scientiam, hic vero sensum, quae dicimus cunctorum mensuras esse, nihil itaque dicentes egregium, aliquid dicere videntur. Quod itaque vnum esse (maxime secundum nomen, quid determinantes) mensura quaedam est, maxime proprie quantitatis, deinde qualitatis, manifestum est. tale autem erit, si hoc quidem secundum quantitatem, hoc vero secundum qualitatem indivisibile sit. Quare vnum, aut simpliciter, aut prout est vnum, indivisibile est.

Protagoras hominem mensuram esse cunctorum.

Et dicimus etiam quod scientia est mensura rerum, et sensus propter eandem causam. Scimus enim per illa aliquid. et si non magis dignum est vt mensurentur, quam vt mensurent sed accidit nobis, quasi si aliquis mensuraret nos. Sciremus enim nostram mensuram per mensuram cubiti positam super nos. Et Protagoras dicebat quod homo est mensura omnium rerum, scilicet per scientem et sentientem, quia alter istorum habet sensum, et alter scientiam. Ideo dicimus quod sunt mensurae rerum positarum. et quia nihil dicebant distinctum, videtur vt aliquid dicerent. Manifestum est igitur quod essentia vnius magis est, et nomina, quod permanet perfectio, est principaliter quantitatum, deinde qualitatum, et [illegible]

A alba, homo vero si fuerit indivisibile secundum quantitatem, et album si fuerit secundum qualitatem. Et ideo unum est indivisibile, aut simpliciter, aut quia est unum.

C [illegible] ... Et hoc intendebat, cum dixit ... Et Protagoras dicebat ... [illegible]

D [illegible] ... Et ideo dicit post. ... [illegible]

[illegible]

E [illegible]

Caput Quartum. Dubitationi solutio, an unum sit res substantialis, ipsiusque ad ipsum ens comparatio.

SECVNDVM substantiam autem et naturam quonam modo se habeat quaerendum est, quemadmodum in dubitationibus pertransivimus, quidnam unum sit, et quomodo de eo opinari oportet, utrum ut ipsum unum

Antec. ... unum quod est principium numeri, est aliud ab uno quod est synonymum ent. lib. 4. Met. c. 3. & hic lib. c. 2. Dubitatio. Vide Aver. in Epi. Tract. 3.

substantia sit, quemadmodum Pythagorici dixerunt prius, & Plato postea: an magis aliquid subiectum natura, & quomodo oportet ma- D
dici, & an magis, sicut Naturales dicunt [illegible]
Solutio. sam unam aut esse, quidam aerem, quidam [illegible] infinitum. Si autem nihil
universalium possibile est substantiam esse, quemadmodum in sermonibus de substantia, & de ente dictum est, nec hoc ipsum [illegible] ut aliquid praeter multa substantiam esse possibile est (communia enim) sed ut praedicatum solum, patet quod nec ipsum unum. [illegible] universaliora maxime de omnibus praedicantur. Quare neque genera quaedam & substantiae a caeteris separabiles [illegible] unum genus convenit esse, propter easdem causas, propter quas [illegible] ens. ad hoc autem similiter in omnibus necesse est se habere.

Secundum autem substantiam & naturam perscrutantes quaerendo est, quemadmodum perscrutati sumus de quaestionibus difficilibus & difficultas est quid sit unum, & utrum oportet existimare ipsum esse unum, sicut substantiam aliquam, sicut dixerunt Pythagorici, & Plato postea: aut est alia natura posita, & oportet esse hoc dictum famosum magis clarum, ut dixerunt Naturales quidam, & dixerunt quod unum est amicitia, & quidam finitum, & quidam infinitum. Sed, si sit impossibile ut aliquod universalium sit substantia, sicut dictum est in sermonibus de substantia, & qui dicti sunt de ente, ergo hoc non est substantia etiam. impossibile enim est ut aliquid sit praeter multitudinem, quia est commune, sed ipsa est dictum tantum. manifestum est igitur quod non est substantia, sicut non est unum etiam. ens enim & unum sunt praedicamenta universalia magis. & dicuntur de omnibus. Ergo neque genera naturaliter, neque substantiae abstractae ab aliis. & impossibile est etiam ut unum sit genus propter illas causas, neque ens, neque substantiae sunt genera. & etiam necesse est ut omnia sint similiter. E

G Et cum sit declaratum quod in unoquoque generum est unum, quod est primum in illo genere, perscrutatur de primo unius in substantia, quod sicut perscrutati sumus de quaestionibus difficilibus. Deinde dixit, & difficultas est quid sit unum, &c. id est difficultas est in hac quaestione sicut [illegible] utrum est aliquid per se aliud a substantiis sensibilibus, ut Pythagorici dicebant de numeris, & Plato de formis, aut sicut [illegible] natura subiectum sensibilium, ut dicunt Naturales esse ipsum ignem, aut aerem, aut aliquid medium. Deinde dixit & oportet [illegible] dicere, &c. id est & oportet ponere nostram perscrutationem [illegible] manifestiorem in sermonibus Antiquorum de principiis, quoniam sunt magis singularia non universalia, ut dixerunt Naturales. Quidam enim dixerunt quod principium substantiae est amicitia & quidam dixerunt corpus finitum, verbi gratia aerem aut aquam: & quidam dixerunt corpus infinitum. Deinde dixit, Sed si sit impossibile, &c. id est, & cum declaratum est in tractatu de substantia, & de quaestionibus entis, quod impossibile est ut aliquod universalium sit substantia, manifestum est quod unum universale non est substantia. Deinde dixit impossibile enim est ut aliquid sit praeter multitudinem, &c. id est impossibile est ut aliquid commune pluribus sit substantia, nisi secundum quod est in anima tantum. Deinde dixit manifestum est igitur quod non est substantia, sicut non est unum, &c. id est universalia non sunt substantiae, manifestum est quod unum F

[illegible] est substantia [illegible], quemadmodum unum est [illegible]
B [illegible] est substantia. [illegible] enim & [illegible] unum & ens [illegible] universalia, quae non habent esse nisi in anima. [illegible] hoc nomen ens dicitur de pluribus [illegible] de quibus dicitur hoc nomen unum, et non dicitur de [illegible]. [illegible] Ergo neque genera [illegible] universalia non sunt substantiae: ergo neque genera sunt etiam substantiae. [illegible] impossibile est [illegible] genus [illegible] impossibile [illegible] universalia essent substantiae. [illegible] genera, & [illegible] genera sunt [illegible] universalia, sine [illegible] universalia [illegible] accidentalium.

Dicitur autem aequaliter ens & unum. Quare, cum in qualitatibus sit aliquid ipsum unum & aliqua natura, similiter autem & in quantitatibus, manifestum est quod omnino quaerendum est quid unum sit, sicut quid ens: tanquam non sufficiens sit quod hoc ipsum natura sit. at vero in coloribus est unus color, utputa album, deinde alii ex hoc ex nigro fieri videntur, nigrum autem privatio albi
B est, sicut tenebrae lucis. hae autem lucis privatio sunt. Quare, si entia colores essent, aliquis profecto numerus entia essent. sed quorum? patet quod colorum. & ipsum unum esset utique aliquid unum, utputa album. Similiter, si entia modulationes essent, numerus essent profecto, attamen [illegible] sonorum, sed non numerus esset substantia ipsorum & ipsum unum utique esset aliquid, cuius substantia non ipsum unum, sed [illegible] sonus. Similiter autem & in sonis elementorum essent entia profecto numerus, & ipsum unum elementum vocale. Et si figurae linearum rectarum, figurarum profecto numerus essent, & ipsum unum triangulum. eadem vero ratio & in caeteris generibus est. Quare, si cum in passionibus, qualitatibus, quantitatibus, ac in motu numeri sint, & unum quoddam in omnibus, & ipse numerus aliquorum sit, & ipsum unum aliquid unum, non autem hoc ipsum substantia eius sit, necesse est ut etiam in substantiis
C sic se habeat. similiter namque in omnibus se habet. Quod igitur in quovis genere ipsum unum aliqua natura est, & quod nullius hoc ipsum unum natura est, patet. quemadmodum etiam in coloribus ipsum unum unus color quaerendus est, ita & in substantia una substantia ipsum unum.

Et cum dicitur modis aequalibus modis entis. Cum igitur unum est in qualitatibus & est alia natura, & hoc est in quantitatibus etiam, manifestum est quod oportet universaliter quaerere quid sit unum, sicut etiam in cognitione quid est hoc non est sufficiens. Sed in coloribus est unus color: ut album: alii autem videntur generari ex hoc & ex nigro. & nigrum est privatio albi, sicut obscuritas privatio lucis, hae igitur privatio lucis. Ergo, si entia essent colores, tunc entia haberent numerum, sed aliquorum. manifestum est igitur quod essent colores, & unum etiam, secundum quod est unum, si fuerit unum, ut album. Et similiter, si entia essent neumata, tunc deinde essent

Vult, et ens [illegible] [illegible] habet [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] unum. Quemadmodum 4. [illegible] [illegible] habet [illegible] sequenti. Unde [illegible] [illegible]

numerus. sed non componentur ex substantiis & unum, ergo quodlibet est aliquid habens substantiam, non unum, sed dicitur. Et similiter in numeralibus. Si enim essent literae, numerus earum esset una litera vocalis. Et, si essent figurae rectilineae literarum, numerus figurarum esset figura, & unum triangulus, & idem similiter de aliis generibus etiam. Ergo, si in passionibus, & in qualitatibus, & quantitatibus, & in motu est numerus, & in omnibus unum aliquod, & numerus est alicuius unius etiam, & non est hoc in substantia, necesse est ut similiter sit in substantiis etiam: est enim consimile in omnibus. Manifestum est igitur quod unum in quolibet genere est natura, & non est hoc unum natura alicuius eorum, sed sicut in coloribus quaerere unum colorem est unum, similiter in substantia etiam quaerere unam substantiam est unum. B

7 Et cum dixit, unum autem in quolibet est, [illegible] C [illegible]

Documentum. Non dat intelligi dicere quod colores componuntur ex albedine, & nigredine. Vide oppositum 3. Ph. c. 10. & 7. Ph. 6 to. & 52. co. Vide alibi Zim.

[illegible] D [illegible]

[illegible] ... Deinde dicit, Sed sicut in colore, &c. idest ... quod est principium ... est principium numeri ... [illegible] ... Et intendit quod ... quod declaratum est ... & declaratum est quod hoc non solummodo est principium ... formis & ... declarabitur quod illud est unum, & quia ... hoc, quod est principium ... [illegible] ... potentia ... [illegible]

Quod autem idem quodam modo significat unum & ens palam ex eo, quod aequaliter sequitur praedicamenta, & in nullo est, nec in ipso quid est, nec in ipso quale, sed similiter se habet sicut ens. Et ex eo, quod in praedicatione unus homo non addit aliud quam homo, sicut nec ipsum esse, praeter quid est, aut quale, aut quantum, & uni esse est unicuique esse.

Quoniam autem in entia unius est eadem quoquo modo cum in entibus entis, manifestum est, quoniam modicum significationis illorum ad praedicamenta sunt aequales, & quia essentia eorum non est una, neque alterum solum, sicut est unum in praedicamento, quod ... quid, & in qualitate non est unum, sed simile significat. Et quod non addit praedicamento aliud, & unus homo hominem significat per essentiam, praeter quale, aut ubi, aut quantitatem, & est illud quod est essentia unius etiam, est essentia cuiuslibet.

Quoniam autem hoc nomen unum, & ens sunt synonyma, manifestum est ex ... [illegible] ... praedicamenta ... [illegible] ... in substantiam, & quantum, & quale, & alia ... [illegible] ... Nomen enim ... [illegible] ... unum & ens ... [illegible] ... Ens autem est ... unum, & non per aliquod ... [illegible] ... unum & ens per se. Sed deceptus est ... [illegible] ... [illegible]

Digressio contra Auic. de uno, ... 4. Metaph. com. 3.

Impugnatio

Cum primis ... Auic.

Causa ...

Vide com. 12. Metaph. ...

[illegible] rationem, & diuid. Et quia non addimus, &c. [illegible] si aliquis diceret de aliquo homine demonstrato esse unum hominem, [illegible] D
[illegible] nihil aliud indueret diuersum ab eo, [illegible] hoc nomen unum [illegible] quod praedicamentum, verbi gratia [illegible], quod est unum in [illegible] & hoc intelligitur, cum d. & aliud, quod est [illegible] essentiae [illegible]. Et non intendit quod ista nomina unum & ens sunt [illegible] eodem modo, sed intendit quod significant idem secundum subiectum & [illegible] eundem modum. & ideo deceptus fuit Auicen. cum dixit hoc nomen unum & ens esse synonyma cum hoc nomine res, [illegible] v.g. si unus homo significaret hominem, tunc dicere [illegible] sed dicere hominem esse unum, esset sicut dicere hominem esse hominem.

Doctrina [illegible].

Hinc sumit [illegible] capite de [illegible] esse [illegible]. Vide [illegible]. 4. Met. ca. 3.

Summa Secunda, De Uno respectu multitudinis considerato: ubi de Contrarietatibus quamplura.

Caput Primum. De Uno, & Multitudine, ac iis, quae ad ipsa consequuntur.

Vide Auer. in Epi. Tractatu.

OPponuntur aūt unū & multa multis modis, quorū unus unum & multitudo, ut indiuisibile & diuisibile: quod enim aut diuisum, aut diuisibile est, multitudo quaedam dicitur, quod vero indiuisibile, aut non diuisum, unum. Cum autem oppositiones quatuor sint modis, & horū alter secundum priuationem dicatur, contraria etiam profecto, & neque ut contradictio, nec ut ea, quae ad aliquid dicuntur. Dicitur autē ex contrario ipsum unum, & significatur ex diuisibili indiuisibile, quoniam magis multitudo, & diuisibile sensibile est. Quare multitudo ratione prior quam indiuisibile propter sensum est.

Et etiam unum & multum opponuntur sibi secundum plures modos, & unus eorum est unū & multum, ut diuisum & non diuisum. unum enim [illegible] secundum quod diuiditur, dicitur multum; illud enim, quod non diuiditur, dicitur unum secundum quod non diuiditur. Ergo opposita secundum sunt quatuor modis, & unus eorum dicitur secundum priuationem. sunt igitur contraria, & non dicuntur de contrario esse, sicut contradictoria, neque sicut relatiua. Et fit igitur unū indiuisibile per unū diuisibile. multum n. est magis sensibile, & quod diuiditur est magis sensibile quā illud, quod non diuiditur. Ergo sermo de multo est ante sermonem de indiuisibili propter sensum.

INtendit per opposita secundum [illegible] opposita, & unum [illegible] multa [illegible] secundum unum modum [illegible] oppositionum [illegible]. Deinde dicit, & unum eorum est unū & multum, ut diuisum & non diuisum, [illegible] est indiuisibile, multum [illegible] diuisibile est, & hoc [illegible] d. unum enim [illegible] &c. idest, multum enim dicitur illud, quod diuiditur [illegible] secundum quod est unum, est illud, quod non diuiditur. Ergo opposita [illegible] sunt, &c. idest, &, cum [illegible] est in [illegible] quod opposita sunt quatuor [illegible] affirmatio & negatio, & [illegible] est quod unum opponitur [illegible] secundum [illegible] modum, scilicet habitum & priuationem. [illegible]

[illegible] Deinde dicit, dum ipsa contraria, & c. [illegible] Vnū et multū

A [illegible] sunt oppo-

[illegible] sita sicut priuatio

[illegible] & habitus.

[illegible]

Item unum quidem est (quemadmodum & in diuisione contrariorum descripsimus) idem, simile, & aequale: multitudinis vero diuersum, dissimile, & inaequale est. Cum autem idem multipliciter dicatur, uno quidem modo secundum numerum, quod quandoque dicimus

B ipsum. Hoc vero si & ratione & numero unū sit, ut tu tibi ipsi & forma, & materia unum. Item si primae substantiae ratio una sit, ut aequales lineae rectae eaedem, & aequalia, & aequalium angulorum quadrata, tametsi plura sint, aequalitas tamen in eis est unitas.

Et, sicut descripsimus in diuisione contrariorum, unum habet idem, & simile, & aequale: & multum habet diuersum, & dissimile, & inaequale. Cum igitur dicitur idem multis modis, quorum unus est secundum numerum, quem forte dicimus idem. & etiam si fuerit unum per definitionem & numerum, aut illud, quod dicitur idem secundum formam & numerum etiam. Et etiam, si definitio, quae est substantiae, fuerit una, ut dicitur quod lineae aequales sunt lineae rectae eaedem, & similiter figurae quadrangulae aequales, quoniam anguli earum sunt aequales, quoniam & si sunt plures, sed tamen aequalitas in illis est una.

[illegible] 14

C [illegible]

[illegible] D. d. Cum igitur dicitur idem multis modis, &c. [illegible]

[illegible] D. d. & etiam, si fuerit unum [illegible]

[illegible] D. d. Et si definitio, quae est substantiae, &c. [illegible]

non recta, aut de rectis cum non rectis, lineae enim curvae non possunt aequari lineae rectae, neque non recta non rectae. D.d. & similiter qui dicuntur [illegible] angulorum, quia similia, quae habent [illegible] angulos [illegible] D.d. quaedam [illegible] sunt plures, & c.d. quaedam figurae habentes [illegible] rectas, & si habeant plures species, [illegible] quia sunt aequales, & similiter lineae rectae, & si habeant plures species [illegible] conveniunt in hoc, scilicet in aequalitate. D

Legi autem hic nō potest aequari lineę rectę, neque rectę nō rectę. Vide Oppositū in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Vide [illegible]

Similia vero, si quae non sunt eadem simpliciter, nec secundum substantiam subiectam indifferentia, secundum formam eadem sunt: quemadmodum maius quadratum minori simile est, & lineae inaequales: hae enim similes quidem, verum non eaedem simpliciter sunt. Quaedam vero, si eandem formam habeant, in quibus magis & minus fit, neque magis, neque minus sit. Quaedam autem, si eadem, & una specie passio sit, ut valde album et minus, similia esse aiunt, quia una species earum est. Quaedam vero si plura habent eadem quam diversa, aut simpliciter, aut quae in promptu sunt, ut stannum argento, [illegible] quam aurum vero igni, prout flavum & rubeum est. Quare manifestum est quod diversum, & dissimile multipliciter dicuntur. Aliud & idem opposite. Unde omne ad omne, aut idem, aut aliud est. Aliud vero, nisi sit & materia & ratio una (quare tu & propinquus alius es) [illegible], sicuti illa, quae in mathematicis sunt. Diversum igitur aut idem ideo omne ad omne dicitur, quod quaecumque unum & ens dicuntur: non est enim contradictio ipsius eiusdem. Quare non dicitur de non entibus (at non idem dicitur) sed de omnibus entibus: aut enim unum, aut non unum natura aptum est, et unum [illegible]. Diversum igitur et idem ita opponuntur.

Et dicuntur consimilia, quae non fuerint idem simpliciter, et [illegible] fuerint diversa per [illegible] compositum secundum formam, et fuerint idem. verbi gratia quod quadrangulus maior est consimilis quadrangulo minori, et lineae, quae sunt inaequales, [illegible] sunt consimiles. Quaedam autem sunt eadem non simpliciter, sed habent formam, quae est eadem, et est in eis magis et minus, cum non fuerit magis et minus. Et quaedam, quando passio fuerit eadem in forma, ut album valde, et minus dicuntur consimilia, quia forma eorum semper est una. Et quaedam, quando in eis fuerint idem magis, quam diversa, aut simpliciter, aut facile esse, ut stannum argento et auro, quia est [illegible] ignem. Ergo manifestum est quod diversum etiam et dissimile dicuntur multis modis. Et aliud autem et idem dicuntur secundum oppositionem in [illegible]. Et ideo omne dicitur aut idem aut aliud, et quaedam cum materia et definitio non fuerint unum (et ideo [illegible] est diversum) et tertium est sicut illud, quod est in mathematicis. [illegible] diversum enim aut idem propter hoc [illegible] in respectu [illegible] aliorum, et est omne, quod dicitur unum et ens, non [illegible] contradictio [illegible] idem. Et ideo non dicitur in eis, quae non sunt (non idem [illegible] dicitur) in omnibus vero [illegible] dicitur. quoniam [illegible]

... aequaliter, aut multum. ... enim dicitur de ente naturali ... et de ente per accidens, i. ... artificialium, sicut ... aut ... naturalem, aut ... et ... Et diversum ... hoc opponuntur sibi in ...

[illegible] 12

[illegible]

Secundū est multum, nō verā contra-... Vide supra co. ... Differentia, & diversitas differunt.

Differentia vero, & diversitas aliud est. diversum namque, & illud, a quo diversum, non est necesse aliquo esse diversum. omne namque,

quodcunque enim ens, aut idem, aut diversum est: differens autem ab aliquo, aliquo differens est: quare necesse est aliquid idem esse [illegible] differunt: hoc vero idem, aut genus aut species est: omne namque differens aut genere, aut specie differt: genere quidem, quorum non est communis materia, neque mutua generatio, ut quaecunque alia praedicamenti figura est: specie vero, quorum idem genus. Dicitur autem genus, quod ambo quae differunt, secundum substantiam idem dicuntur.

Diversitas autem & alteritas alio modo. diversum enim, & [illegible] [illegible] est diversum, non est necesse ut sit diversum in [illegible] [illegible] est diversum, aut idem: quod autem differt ab aliquo per aliquid differt: ergo est necesse ut sit aliquid idem, per quod non differt, & hoc est genus aut forma: omne enim differens, differt per genus aut formam. secundum genus autem illa, quae non habent materiam communem, neque generantur ex invicem, ut omnia, quorum figura praedicamenti est alia: per formam vero illa, quorum est genus idem. & dicitur genus illud, quod est idem per substantiam omnis [illegible]

22 [illegible]

Illa [illegible] de Generatione. 43. & 52.

Caput Secundum. Contrarietatem differentiam esse perfectam, & quomodo differant ipsa contraria.

Contraria vero differentia sunt, & contrarietas quaedam differentia est. Quod autem recte hoc supponimus ex inductione patet. Cuncta enim differentia videntur, & non solum diversa esse sed quaedam secundum genus diversa, quaedam in eadem praedicationis coordinatione quare & quae eadem specie in eodem genere sunt, determinatum autem in aliis est, quae eadem aut diversa genere sunt. Cum autem contingat invicem differentia differentiam & plus & minus, est etiam quaedam maxima differentia: & hanc dico contrarietatem. Quod autem maxima differentia est, [illegible]

Illa [illegible] [illegible]

A [illegible] est ex inductione. Quae autem genere differunt, non habent ad invicem viam, sed plus distant, et non comparantur. Illis vero, quae specie differunt, generationes ex contrariis tanquam ex ultimis sunt. Distantia vero ultimorum maxima est, quare etiam contrariorum. Atqui quod maximum est in quoque genere perfectum est. Etenim Maximum cuius non est excessus. Perfectum vero, extra quod non est possibile aliquid habere. Finem namque habet perfecta differentia. quemadmodum et cetera perfecta dicuntur, eo quod habeant finem. extra finem autem nihil est, ultimum enim in re omni est, et continet. quare nihil extra finem est, nec indiget aliquo, quod perfectum est. Maximum quid. Perfectum quid.

Quoniam autem et contrarietas est aliqua diversitas, manifestum est ex sequentibus quod bene fuit hoc positum. omnia enim videntur esse differentia, et non illa, quae sunt diversa tantum, sed quaedam sunt diversa secundum genus, et quaedam per ordinem unius praedicamenti, B ergo sunt in eodem genere, et sunt eadem secundum genus. et determinatum est in aliis locis, quae sunt secundum genus idem, aut diversa. Cum igitur possibile est ut differant abinvicem differentia maiori et minori, manifestum est quod aliqua differentia maxima est. Quoniam illa quae differunt secundum genus, impossibile est ut sint ex invicem, sed distant magis, et non comparantur. illa autem, quae differunt secundum formam, generantur ex contrariis, quia sunt extrema: et distantia ultimorum est maxima distantia: ergo distantia contrariorum est. Sed maximum in quolibet genere est perfectum. Maximum enim est illud, cui non est additio. Perfectum vero, extra quod nihil est. diversitas enim habet perfectionem sicut alia etiam dicuntur perfecta, quae habent complementum. et complementum est, extra quod nihil est. ultimum enim in quoque est continens. et ideo nihil est extra complementum, et complementum nullo indiget omnino.

Quoniam autem bene posuimus quod contrarietas et contrarietas est aliqua differentia, 13
C manifestum est per sermones sequentes, scilicet ex inductione. Deinde dixit, omnia enim videntur, etc. i. apparet enim quod omnia, quae dicuntur esse differentia, et non conuenientia, non dicitur hoc in illis, quae sunt diversa simpliciter, sed in illis quae sunt diversa secundum genus, aut diversa secundum formam tantum, sed quaedam secundum genus, quaedam secundum formam. Deinde dixit, ergo sunt in eodem genere, etc. i. ergo illa, quae sunt differentia, sunt quae sunt in [illegible] genere, et quae sunt [illegible] conueniunt in eodem genere. D. et determinatum est in aliis, i. et dictum sunt [illegible] modi rerum, quae sunt eadem secundum genus, aut diversa secundum genus. D. Cum igitur possibile est, etc. i. et, cum [illegible] ut differant abinvicem maiori differentia et minori, manifestum est quod differentia, quae est in fine, est maxima differentia. D. deinde illa, quae differunt secundum genus, etc. i. illa vero, quae differunt in genere, non agunt in se invicem, neque sunt contraria, sed distant abinvicem, et in eis veritate non sunt differentia [illegible], illa vero, quae differunt secundum formam, [illegible] sunt contraria [illegible], quoniam generatio est ex contrariis. et sunt contraria, quae [illegible] eadem distantia [illegible], quemadmodum illa, quae sunt differentia [illegible] illa, quorum distantia est maxima, [illegible] scire quod haec definitio [illegible] propter contrarietatem, quae est in loco, distantia [illegible] Decemdiff. lib. 5. Met. com. 4.

Contrarietas in loco est cum [illegible] in [illegible] distantiam corporum [illegible] in loco. Oppositum [illegible] [illegible] [illegible] commentarium aliquam [illegible]. Vide [illegible]. Zim.

est maxima, Contrarietas est differentia completa, & illa distantia est [illegible] substantiarum corporum [illegible] in loco, & ideo dictum est [illegible] D
simpliciter, quod sunt illa inter quae est distantia in [illegible]. Sed contraria, & cum distantia [illegible] in quolibet genere [illegible] & distantia in qualitate, & forma est perfecta. Deinde dixit. [illegible] cui non est additio & illud, quod non est additio & illud, cui non est additio, est complementum. Deinde dixit, & complementum est, extra quod nihil est, [illegible] & illud, extra quod nihil est, est complementum [illegible] contraria sunt [illegible] differentiam, est distantia completa [illegible] complementum, & ideo nihil est extra complementum [illegible] & complementum nullo indiget [illegible].

Quod igitur contrarietas est differentia perfecta, ex his patet. Cum autem multipliciter dicantur contraria, ita perfectum sequetur, sicut et ipsis esse contrariis. His autem existentibus, patet quod non contingit uni plura contraria esse; nec enim ultimo ultimum aliquid erit, nec unius distantiae plura, quam duo ultima. Et omnino si contrarietas differentia est, differentia vero duorum est, ergo & ipsa perfecta. Necesse autem alias contrariorum definitiones veras esse. Etenim plurimum differt perfecta differentia. Namque non est aliquid sumere extra ea, quae & genere differunt, & specie: ostensum est enim quod ad ea, quae extra genus sunt, non est differentia, horum autem haec maxima est. Et quae in eodem genere plurimum differunt, contraria sunt: maxima enim horum differentia est, quae perfecta est. Et quae in eodem susceptibili plurimum differunt, contraria sunt: materia enim eadem contrariis. Et quae sub eadem potentia plurimum differunt, etenim scientia circa unum eorum genus una, in quibus perfecta differentia maxima est. E

Quod igitur differentia completa contrarietas est, manifestum est ex istis. Et, cum contraria dicantur multis modis, accidit eis ut sint completa hoc modo, secundum quod est eis essentia, ut sint contraria. Et cum ita sit, manifestum est quod impossibile est ut unum habeat multa contraria: nullum enim est magis perfectum quam perfectum, & una dimensio non habet plus quam duo ultima & [illegible], & si perfecta est differentia, & differentia est duorum, ergo & complementum [illegible]. Et necesse est etiam, ut definitiones contrariorum [illegible] sint verae: diversitas enim completa habet diversitatem maximam: impossibile est enim ut aliquid sit magis distans in diversitate [illegible] genus & formam. Declaratum est igitur quod diversitas non est in eis quae sunt extra genus, & quod hoc inter est maxima. Et quod maxime diversa in uno genere sunt contraria, diversitas enim [illegible] est diversitas completa. Et etiam differentia maxima diversitas, [illegible] in eodem genere, materia enim est eadem contrariorum, & quae in eadem potentia sunt diversa [illegible] in eodem genere, & in eis est completa diversitas, & maxima. F

Manifestum est igitur ex sermonibus praedictis quod [illegible] contrarietas est diversitas, cum impossibile est addere in illo genere [illegible] aliquid

14 [illegible] extra illud: & quod est tale, est completum in distantia [illegible]

[illegible] complens. Deinde dixit. [illegible] ... est diuersitas completa ... [illegible] ... Et cum declarauit hoc, incepit declarare [illegible] ... D. G. [illegible]

[illegible]

Caput Tertium. Primam contrarietatem esse privationem & habitum [illegible] contrarietatem primam esse, & non econtra.

PRima vero contrarietas, habitus & priuatio est, non tamē oīs priuatio (multipliciter n. priuatio dr) sed quęcūq; perfecta sit. Cętera vero cōtraria scdm hęc dicentur, quędā, eo q habeant, quędā, eo q faciant, aut factiua sint, quędā, eo q acceptiones, abiectiones hæc, aut aliorū cōtrariorū. Si opponuntur itaq; cōtradictio, priuatio, cōtrarietas, & ad aliquid, horū aūt primū cōtradictio, cōtradictionis vero nihil mediū est, [illegible] q nō idē est cōtradictio & cōtrarium. Priuatio vero quędā cōtradictio est. aut n. qd omnino impossibile est habere, aut, cū natura aptū habere sit, nō habeat priuatū est, [illegible] quędā determinatā multipliciter n. hoc [illegible] dicimus. Quare priuatio quędā cōtradictio est, [illegible] ideo cōtradictio [illegible] non est mediū, sed priuationis aliquid est. omne enim, aut non [illegible], aut [illegible] non omne, nisi in susceptiuo [illegible].

Vide Auer. in Epi. Tra. (?) [illegible]

Et prima contrarietas est habitus & priuatio: & non omnis priuatio, quoniam priuatio dicitur multis modis, sed illa quae est perfecta. b
Alia vero contraria dicuntur de istis secundum istam, quaedam, quia habent, & quaedam, quia agunt, & quia habent aptitudinem & quaedam, quia sunt diminutio, & etiam alia & alia contraria. Et si opponuntur quaedam oppositione contradictoria, & contraria, & priuatiua, & relatiua, & contradictoria sunt prima illorum & non est medium contradictionum, contraria vero possunt habere medium, manifestum est igitur quod contradictoria & contraria non sunt idem. Priuatio autem est contradictio quoquo modo, quoniam, si illud, quod non habet potentiam vt omnino sit, & illud, quod non habet illud, quod natum est semper debet habere, est priuatio, aut vniuersaliter, aut aliquo modo singulari, quoniam hoc dicitur multis modis, sicut diximus in aliis locis. ergo priuatio est contradictoria, quae deficiens est sicut potentia accepta cum recipiente. Et ideo non est medium inter contradictoria, alia autem priuatio habet medium, quoniam aequale illud, quod non est aequale, c
aequale vero totum, & inaequale, si fuerit in recipiente aequale.

15 Contraria secundum oppositionem priuationis & habitus, quae vero sunt secundum contradictionem sunt priuatio per se. Idem supra [illegible] & 1. c. 7. et 1. Phy. c. 5. & 3. Phy. [illegible] & 1. de Generatione [illegible] & 2. [illegible] & 4. Meta. c. 27. Idem hic [illegible]. Priuatio & habitus non diuidunt verum & falsum, et si quae [illegible] sunt [illegible] sicut de contradictoriis. Idem in Post. [illegible] & 5. Met. c. 27.

ET prima contrarietas, &c. & dixit, quia opposita secundum habitum & priuationem praecedunt contraria opposita secundum [illegible]. Omnia contraria opponuntur secundum priuationem & habitum [illegible] in [illegible] priorum & [illegible] in Physicis [illegible] prima contrarietas est priuatio & forma. Deinde dixit non omnis priuatio, [illegible] sed non omnis priuatio & habitus praecedunt contraria, sed priuatio, [illegible] priuatio, & non contraria [illegible] omnino. D. i. Alia vero contraria [illegible] alia vero contraria dicuntur contraria, quia penderent in illis contrariis [illegible] quoniam quaedam dicuntur contraria quia habent [illegible] contrarietatem, quaedam dicuntur contraria, quia sunt [illegible] quaedam, quae sunt agentia contraria. D. d. & quaedam, quia [illegible] quaedam dicuntur contraria, quia [illegible] habitus, & alia [illegible] diminutio. D. d. & etiam illa, & alia contraria [illegible] priuationem, de quibus [illegible] exemplum superius, & [illegible] contraria [illegible] [illegible]. D. d. Et si opponuntur secundum oppositionem, &c. i. & [illegible] opposita completa sunt quatuor, et [illegible] est in aliis locis, contradictoria [illegible] sunt magis opposita, & prima in hoc & hoc [illegible] in primo [illegible] Perihermenias. D. [illegible] differentiam in hoc, & [illegible] quae contradictoria [illegible] affirmatio & negatio differunt a contrariis quia affirmatio & negatio non habent medium, & quaedam contraria habent [illegible] manifestum est quod contradictoria & contraria non sunt eadem. D. d. Priuatio [illegible] est contradictio quoquo modo. & d. hoc, quia priuatio & habitus non [illegible] verum & falsum nisi quando [illegible] [illegible] contradictoria vero diuidunt verum & falsum, sicut [illegible] in Logica. Deinde incepit dare differentiam inter illam, & [illegible] & d. quoniam, si illud, quod non habet potentiam, [illegible] priuatio est contradictio quoquo modo, quia quicquid [illegible] ab aliquo illud, quod [illegible] habet potentiam [illegible] [illegible] illud, quod [illegible] habet [illegible] & in omni tempore, [illegible] in homine a principio [illegible] aut in aliquo tempore, [illegible] priuatio enim dicitur multis modis, & necesse est in omnibus [illegible] & illud ergo priuatio est contradictoria, &c. ergo priuatio est negatio, [illegible] est potentia ad [illegible], cum fuerit accepta cum [illegible]. D. d. Et ideo non est medium, &c. i. & ideo causa in hoc, quod contradictoria [illegible]

[illegible] est, quia contradictio est privatio non in recipiente propria. Deinde [illegible] & sub his habent simile medium, quando praedicantur de aliquo proprio [illegible], quoniam tunc falsum ambo. Deinde dixit exemplum, & dixit [illegible] aequale & inaequale, in alio enim falsum ambo, scilicet aequale & inaequale. Deinde dixit aequale vero non, &c. id est, aequale vero & inaequale, quando praedicantur de subiecto proprio, [illegible] verum & falsum, quando accipimus oppositum aequale & inaequale, [illegible] verum & falsum. dicimus enim quod ista linea est aut aequalis est, aut [illegible] dicimus quod est non aequalis, [illegible] perfecta est dicere quod ista linea est aequalis, aut maior, aut minor. [illegible]

A

Si itaque generationes ipsi materiae ex contrariis fiunt, fiunt autem aut ex forma & habitu formae, aut ex aliqua privatione speciei & formae: palam quod omnis quidem contrarietas privatio est, privatio vero non omnis forsan contrarietas est. Causa vero est, quia multipliciter privari contingit quod privatum est: a quibus enim ultimis transmutationes, haec contraria sunt. Hoc autem & per inductionem manifestum est. omnis namque contrarietas habet alterius contrariorum privationem: sed non omnia similiter. inaequalitas enim aequalitatis, dissimilitudo vero similitudinis, vitium autem virtutis. Differunt autem, ut dictum est, nam hoc quidem, si solum privatum sit: hoc vero, si sit, aut quando, aut in aliquo, ut puta in aliqua aetate, aut in principali, aut omnino. Ideo horum quidem est aliquid medium, & est nec bonus homo, nec malus: illorum vero non est, sed necesse est esse parem, vel imparem. Praeterea, quaedam habent subiectum determinatum, quaedam non. Quare manifestum est, quod semper alterum contrariorum secundum privationem dicitur.

B

Et si generationes in materia sunt ex contrariis, & generantur aut ex forma, & ex habitu formae, aut ex aliqua privatione formae: manifestum est quod contraria omnia erunt privatio, privatio vero non erit, neque omnia contraria. Et causa in hoc est, quia possibile est privatum privari multis modis: ista n. contraria sunt ex aliis, ex quibus sunt transformationes. Et hoc manifestum est ex sermone sequenti. omnis enim contrarietas habet privationem alterum contrariorum. Sed non est simile in omnibus, quoniam inaequalitatis est aequalitas, & dissimilitudinis similitudo, & pravitatis studiositas. Et differunt sicut dictum est. Verum quando fuerit privatum tantum, & aliud quando in aliquo tempore fuerit privatum, sicut est alterius in aliquo tempore aetatis, aut modo dominanti in aliquo tempore, aut totius. Et ideo quaedam habent medium, & est homo non bonus, neque malus, sed & in quibusdam non est, sed impar, aut par. & est in quibusdam subiectum terminatum, & in quibusdam non. Ergo manifestum est quod semper alterum contrariorum est modo privationis, & quod hoc necesse est.

C

Dicit si generatio est in materia inter contraria, & omnis generatio est ex forma [illegible], & generatio est ex contrariis [illegible] manifestum est quod in altero contrariorum est privatio, & non omnis, in qua est privatio, est contrarium. Deinde dixit privatio vero, &c. id est, sed non de necessitate omnis privatio est contrarium, quoniam quaedam privationes sunt, [illegible]

Right margin notes: & 1. cor. [illegible] & 3. [illegible] & 1. [illegible] in [illegible] 18.

[illegible] G

[illegible] H

Pauca . q non est par quantitate, ... q bonum ... malum. Idem 3. Met. c. 27.

Caput Quartum. Quo pacto Aequale magno & paruo opponatur.

Vide Auer. in Epi. Tra. 3.

SVbdubit uero etiam, si pauca & paucitas contrariorum, ut pa-
ta unũ & multa [illegible], ad hæc [illegible]
unũ sint contrarium sit, [illegible] quispiã quando
do unum & multũ opponitur, & equale magno & par-
uo, ipsum eodem utrum, semper in oppositione [illegible]
utpote, utrum album, an nigrum? utrum album, an non album? [illegible]
uero homo, an album, non dicimus, nisi ex suppositione, & quæren-
tes, utpote, utrum Cleon uenit, an Socrates, sed hæc in nullo genere
necesse est. Verum hoc quoque illinc aduenit, sola [illegible] opposi- I
tum contingant simul esse, quo & hic utitur, in eo quod est [illegible]
num, si simul, contingeret, ridicula esset interrogatio. [illegible]
similiter etiam in oppositionem cadit, ad unum, aut multa. utpote
utrum ambo uenerint, an alter.

Et si principia contrariorum & genera eorum sunt, sicut unum & multum, quare [illegible]. Sed, cum unum est contrarium [illegible] dicendum est ut aliquis quærat quæstionem difficilem, quomodo [illegible] tur secundum oppositionem unum & multũ & equale magno & paruo [illegible] quoniam, si opposita secundum oppositionem [illegible] fiat per per [illegible] scilicet unũ album aut nigrum, & unũ album & non album, & [illegible] uenit homo aut non album, nisi per accidens [illegible] uenientis est Cleon, aut Socrates, quoniam hæc nõ est necesse in [illegible] genere [illegible]. Sed ille [illegible] duas positiones non possunt existere insimul & ipse utitur [illegible]

[illegible] 17

[illegible]

Si itaque ipsius utrum quaestio semper in oppositis fit, dicitur autem utrum maius, an minus, an aequale: quaenam aequalis ad haec oppositio est? Nec enim soli contrarium, nec ambobus est. cur enim magis maiori, quam minori? Praeterea inaequali aequale contrarium. quare pluribus quam uni erit. quod si inaequale idem ambobus significat, erit quidem ambobus oppositum.

Et si sit ut in oppositis est interrogatio per utrum, & dicitur utrum maius, aut minus, aut aequale: quid igitur opponetur secundum oppositionem aequali? quoniam non est contrarium, neque alteri tantum, neque utrique oppositum erit maius minori. Et etiam aequale est contrarium non aequali, ergo erit aut maiori, aut minori, aut utrique. & si non aequale significat ipsa utraque, ergo erit oppositum in oppositione utrique.

[illegible] 18

& impossibile est vt sit contrarium idem, v.g. [illegible]
tum, & minus minus. D. d. Et etiam aequale, &c. [illegible] B
contrarium inaequali, nunc dicere non aequale, nec significat [illegible]
priuatio. s. ipsius inaequalis significat autem [illegible]
li, contingit vt illud, quod non est non aequale, & aequale quod est [illegible]

Et dubitatio autem illos, qui dicunt inaequale dualitatem esse, [illegible]
accidit enim duobus contrarium esse: quod impossibile est. Item
aequale quidem mediū magni & parui videtur, contrarietas vero ne-
que media videtur, neque ex definitione possibile est. Non enim esset per-
fecta, si alicuius media esset, sed magis semper aliquid. Inter se me-
dium habet. Restat itaque, aut vt negationē opponi, aut vt priuationem.
Alterius igitur nō contingit (cur.n. magis magni quā parui?) Erit i-
tem ergo priuatiua negatio, ideo ipsum vtrum ad am[bo] dicitur, ad alte-
rum solum dicitur. Vtpote, vtrum maius an aequale, vel vtrum aequa-
le an minus, sed tria semper. Non autem priuatio necessario. Etenim
non omne, quod non maius, aut minus, aequale est, sed in quibus apta
natura sunt illa esse. Est igitur aequale, quod dicitur nec magnum, nec C
paruum sit: natura tamen aptum est magnum, aut paruum esse. & am-
bobus, tanquam priuatiua negatio opponitur, ideo & medium est. Et
quod nec bonum, nec malum est, ambobus opponitur, verum in-
nominatum est. multipliciter namque vtrumque dicitur, & susceptiuum
non est vnum. Sed magis, quod nec album, neque nigrum. Neque tamen
hoc dicitur vnum, sed determinati quodammodo colores sunt, de
quibus priuatiue haec negatio dicitur. necesse est enim, aut fuscum, aut
pallidum, aut huiusmodi aliquid aliud determinatum esse. Quare
non recte reprehendunt, qui similiter putant omnia dici, vt calcei &
manus medium sit, quod neque calceus, neque manus est, quando-
quidem & quod nec bonum, nec malum est boni & mali, vt [illegible]
esset aliquod medium. Verum non est necesse, vt hoc accidat. Etenim
haec negatio simul oppositorum est, & quorum aliquod medium, &
aliqua distantia natura apta est esse. illorum autem non est differen- D
tia, in alio enim genere ea sunt, quoniam simul eius negatio, qua-
re quod subiicitur, non est vnum.

Et quaestio difficilis accidit dicentibus q inaequale solum est [illegible]
sed accidit vt vnum contrarium sit duobus: quod est impossibile. Et
ēt aequale videtur inter magnum & paruum, contrarium enim nō vi-
detur inter. & impossibile est hoc de definitione etiam. quoniam [illegible]
non est cōpleta si fuerit inter, sed habet semper aliquid inter. Rema-
net igitur vt opponatur secundū oppositionē, sicut negationē, aut
sicut priuationem. Sed impossibile est alteri: non.n. est [illegible]
magis quā parui. ergo est vtriq; negatiua priuatiua, & ideo dr vtrum
de vtroq;, & nō dr de altero vtrū est maius aut aequale, aut vtrum est
aequale aut minus: ergo sunt tria. Priuatio autem necessario: quoniam
non omne, quod non est maius aut minus, est aequale, sed illa, quae
sunt in eis, est aequale. Aequale enim est illud, quod non est magnum

[illegible] aut paruum. & inequalitas est magnum aut paruum. Sed non habet [illegible] & opponuntur ambobus secundum oppositionem, quoniam [illegible] dicitur multis modis & recipiens non est verum, sed [illegible] & [illegible] album aut nigrum, neq; hoc est verum. Sed terminatur aliquo modo illud, de quo dicitur haec negatiua modo priuatiuo, quoniam [illegible] est vt sit aut rubei coloris, aut alterius. Ergo non est verum [illegible] [illegible] q; sermonem omnium verum fore [illegible]. [illegible] inter [illegible] & vestimenta [illegible], quod est neq; vestimentum [illegible] [illegible] cum non sit bonum aut malum etiam inter bonum [illegible] est etiam medium inter omnia. Et non accidit vt hoc sit de [illegible]. negatiua vero congregata, quae opponitur secundum oppositionem, est medium, & habet naturam vt sit aliqua differentia [illegible] [illegible] non habens diuersitatem, quorum negatiua congregata [illegible] eodem genere. ergo subiectum non est vnum.

[illegible] 19

A [illegible]

B [illegible]

[illegible] Vide etiam [illegible]

[illegible]

Vide supra col. 12.

Caput Quintum. Quo pacto unum, et multa opponantur.

Vide Aver. in Epi. Tertio.

Similiter autem de uno & multis quispiam dubitare possit. Etenim, si multa uni simpliciter opponuntur, eveniunt quaedam impossibilia. unum enim paucum aut pauca erit. multa etenim paucis opponuntur. Praeterea duo sunt multa (siquidem duplex multiplex) dicitur autem duplum a duobus: quare ipsum unum paucum erit. ad quid enim ipsa duo dicentur multa, nisi ad unum & paucum? nihil namque est minus. Praeterea, si ut in longitudine longum & breve, ita in multitudine multum & paucum, & quodcunque sit multum & multa, & rursus quae multa unum multum, nisi ergo in continuo facile terminabili differat, quod paucum est quaedam multitudo erit. quare ipsum unum multitudo quaedam est, si quidem & paucum: hoc vero esse est, si ipsa duo multa sunt. Verum fortasse multa dicuntur quidem, sicuti & multum, sed ut differens: veluti aqua multum, multa vero minime. sed quaecunque divisibilia sunt in his dicuntur. uno quidem modo, si quae multitudo sit, excedens

[illegible] simpliciter, aut ad aliquid habens [illegible] similiter, multitu-
[illegible] habens, alia vero, ut numerus, qui solum uni oppo-
[illegible], ita enim dicimus unum, aut multa, quemadmodum [illegible]
[illegible] unum & ipsa una, aut album & ipsa alba, & [illegible] ad
[illegible] & [illegible]. sic & multiplicia dicuntur. multa namque
[illegible] numerus, quia unius, & quia [illegible]
[illegible] vni, non [illegible] oppositus. Hoc namque modo multa
[illegible] & ipsa duo. [illegible] vero multitudo, aut ad aliquid, aut sim-
[illegible] habens non sunt, sed prima. simpliciter vero sunt
[illegible] ipsa duo multitudo namque est prima defectum habens. Qua-
[illegible] dicens Anaxagoras, quod simul cuncta res erant,
[illegible] & [illegible] infinita, oportebat namque pro [illegible] di-
[illegible] & paucitate non enim infinita, [illegible] non propter unã,
[illegible], sed propter duo.

Quærenda est quæstio hæc de uno etiam & multo. Quoniam, si
[illegible] opponuntur uni modo simplici, accidere quædam impossibi-
[illegible] paucum aut pauca. multa enim paucis oppo-
[illegible]. Et enim duo erunt multa: cum duplum est de magnis mul-
[illegible], & opponuntur duobus etiam: ergo unum est paucum. &
[illegible], quomodo igitur opponuntur duo, & erunt mul-
[illegible] ? nihil enim est minus de numero. Et etiam, si
[illegible] est in longitudine longum & breve, ita in multitu-
[illegible] & paucum, ergo quod est multum est multa, & quod
[illegible] multum, [illegible] hoc differat aliquo modo in continuo
[illegible] determinationis, tunc erit paucum aliqua multitudo. ergo
[illegible] multitudo, & si sit paucum etiam. & simul hoc necesse est
[illegible] multitudo. Sed [illegible] est ut quædam multa dicantur mul-
[illegible], quia est divisum: & quædam non. ut aqua est mul-
[illegible], non multitudo. sed [illegible], quæ non dividuntur in [illegible]
[illegible] dicantur uno modo. si fuerit multitudo quædam, quæ
[illegible] quædam, idest & sit quædam sunt sicut numerus, & [illegible]
[illegible] tantum. & similiter opponitur [illegible] multitudini. si-
[illegible] aliquis dicit Unum & unum semper, sic album & album,
[illegible] mensuræ, & [illegible] est unum & [illegible]
[illegible] est [illegible] ab uno. sed [illegible] oppositum
[illegible], non paucum, similiter duo sunt multa etiam, addita [illegible]
[illegible], aut simpliciter. sed duo sunt pauca simpliciter, quia est pri-
[illegible], quæ habet quandam. Et ideo non bene dixit Anax- 3. Co. [illegible]
[illegible] hoc, quod dixit quod omnia erant in simul infinita in multitudine [illegible]
[illegible] debebat enim dicere in loco paucitatis [illegible], quo- [illegible]
[illegible] sunt infinita in paucitate [illegible], sicut dixerunt quidam, sed [illegible]
propter duo.*

[illegible] in hoc [illegible] opponitur [illegible] 21
[illegible] opponuntur [illegible] habitum & [illegible]

incepit perscrutari de vno & multo quomodo opponuntur. [illegible]

est, &c. i. & oppositum est hoc similiter de vno & multo, [illegible] D

[illegible]

[illegible] E

[illegible] F

[illegible]

magnitudinem. Si igitur diceret quod omnia sunt infinita propter paruitatem & magnitudinem, non est omnino falsum. Et si diceret infinita in paucitate & multitudine, esset falsum quodammodo, & verum alio modo: falsum quidem, quia quod oppositum per multitudinem & paucitatem, non procedit in infinitum: verum autem, quia [illegible] opponuntur multitudini. Debebat enim dicere, scilicet aliquid [illegible] [illegible] per multitudinem, sunt finita in paucitate, & [illegible] ad unum, non dicens verum: sed verum est dicere quod sunt finita in paucitate, quae perveniunt ad duo, quae sunt pauciora paucorum.

Opponuntur autem unum & multa, quae in numeris, ut mensura mensurabili. Haec vero, ut ea, quae ad aliquid, quaecunque eorum, quae ad aliquid non secundum se. distinctum autem a nobis in aliis est, quod ea, quae ad aliquid, dupliciter dicuntur: quaedam ut contraria, quaedam ut scientia ad scibile, eo quod aliquid aliud dicatur ad ipsum. Unum vero aliquo minus esse, utpura duobus nihil prohibet. non enim si minus est, etiam paucum est. Multitudo autem quasi genus numeri est. numerus enim est multitudo uno mensurabilis. Et quodam modo unum & numerus opponuntur, non ut contraria, sed quemadmodum dictum est, ut quaedam eorum, quae ad aliud. quatenus enim hoc quidem mensura, illud vero mensurabile, eatenus opponuntur. Ideo non omne, quod unum sit, numerus est. utputa, si quid indivisibile sit. Cum autem similiter dicatur scientia ad scibile, non similiter assignatur. videri namque posset scientia quidem mensura esse, scibile vero quod mensuratur. accidit autem omnem quidem scientiam scibile esse, scibile non omne scientiam esse, eo quod modo quodam scientia scibili mensuratur. Multitudo autem neque pauco contraria est, sed huic multum, tanquam excedens multitudo excessae multitudini, neque uni omnino. sed hoc quidem, ut dictum est, quod divisibile, hoc indivisibile, tanquam ad aliquid, quemadmodum scientia scibili, si fuerit numerus, unum vero mensura est.

Et unum opponitur multo, ut mensura mensurato: illa autem, quae opponuntur secundum relationem, sunt omnia, quae non sunt per se de capitulo relationis. Et iam distinximus in alio libro quod relatiuum dicitur duobus modis, uno modo sicut contraria, & alio modo sicut scientia ad scitum. dicitur enim illud in respectu illius. Unum autem nihil prohibet ut sit minus aliquo, verbi gratia duobus, quoniam non si est minus, est paucum etiam. Multitudo vero est quasi genus numeri. numerus enim est multitudo mensurata per unum. Et opponuntur unum & numerus quoquo modo, non sicut contraria, sed sicut diximus in quibusdam relativis, quae opponuntur sibi. opponuntur enim sicut mensura, & mensuratum. Et ideo non omne, quod est unum, est numerus etiam, sicut est omne quod indivisibile. Et scientia dicitur tali modo in respectu sciti, sed non convertitur. videtur enim igitur ut scientia sit mensura & scitum mensuratum, sed accidit quod omnis scientia sit scitum, sed non omne scitum est scientia. scientia enim quoquo modo mensuratur per scitum. Multitudo

unum non est contrarium pauco etiam, sed hoc multum, quod est sicut multitudo una addita multitudini, et est comparata. Et [illegible] est contrarium uni omni modo, sed [illegible], sicut dictum est, quia [illegible] dicitur illud vero, quod non dividitur, est sicut relativum, sicut scientia scito, si fuerit numerus sciti, unum vero est mensura. B

23 Et unum oppositum, &c. i. & unum est oppositum multo, non [illegible] contrarium, ut multum pauco, sed secundum relationem, [illegible] ut mensura & mensuratum. Et d. hoc, quia [illegible] dicta quod unum opponitur multo [illegible] quod multum opponitur pauco [illegible] quae opponuntur, &c. i. illa, quae sunt opposita [illegible]. D. d. [illegible]

5. Metaph. [illegible] sunt illa, quae non sunt relativa [illegible]. [illegible]

[illegible] D. d. Multitudo vero, &c. i. multitudo vero non [illegible] D. d. Multitudo vero non est contraria omni uni, &c. i. & multitudo non est contraria omni uni [illegible] illud vero, quod non dividitur, est sicut relativum, &c. i. illud vero, quod non [illegible]

B [illegible] albo oppositum, si [illegible] numerum, & [illegible] sunt. Et a[illegible] vero est [illegible], quia non accidit in eo ut sit [illegible] secundum se [illegible] accidit [illegible] ut sit [illegible] per se.

Caput Septimum. Media contrariorum in eodem genere cum ipsis contrariis esse, ac ex ipsis composita.

Cum vero contrariorum contingat aliquid medium esse, & quorundam sit, necesse ex contrariis media esse. Omnia enim media, & illa, quorum media sunt, in eodem genere sunt. Media namque illa dicimus, in quae necesse est primo transmutari, quod transmutatur. ut si quis ab [illegible] ad primam [illegible] pertransierit, prius ad medios sonos veniet. Et in coloribus, si ex albo ad nigrum venitur, prius ad puniceum, & fuscum, quam ad nigrum veniet. similiter autem & in aliis. Transmutatio vero ex alio genere in aliud genus non est nisi secundum accidens, ut ex colore in figuram. necesse igitur ut media & sibimet ipsis, & quorum media sunt, in eodem genere sint. At vero omnia media oppositorum sunt: ex his namque solis per se transmutari est. Quare impossibile est media esse non oppositorum, esset namque profecto transmutatio etiam ex non oppositis. Oppositorum vero contradictionis quidem nullum est medium. Haec enim est contradictio, oppositio cuius nihil habet medium, cuiuscunque altera pars adest. Caeterorum vero quaedam ad aliquid, quaedam privatio, quaedam contraria sunt. Eorum vero, quae ad aliquid, quaecunque non sunt contraria, non habent medium, causa vero, quia non in eodem genere sunt. quid namque scientiae & scibilis medium? verum magni & parvi est.

Vide Aver. in Epi. Tex. com. 3.

Cum vero contraria possunt esse media in quibusdam, est necesse ut [illegible] medium inter contraria. Omnia enim media sunt in eodem genere cum illis, quae habent medium etiam. Et dico media omnia illa, ad quae primo transmutabile transmutatur necessario primo. v.g. ut, si transmutetur de [illegible] ad acutum, primo veniet in intermediis [illegible] consonantiis, quae sunt inter se. & similiter in coloribus, si transmutetur de albo in nigrum, primo veniet ad rubeum & [illegible] & similiter de aliis. Transmutatio vero de uno genere in aliud non est nisi per accidens, ut de colore in figuram. ergo de necessitate [illegible] ea, quae habent media, sunt in eodem genere. Sed omnia media sunt inter opposita, quoniam ex illis solummodo est transmutatio per se. & ideo impossibile est transmutari illa, quae nō opponuntur. ergo transmutatio & non transmutatio erit de oppositis. Et opposita contradictoria non habent medium. Contradictoria enim sunt opposita, quorum altera pars semper est, & nullum habet medium omnino. Alia vero opposita quaedam sunt relativa, & quaedam privativa. Relativorum vero omnia, quae non sunt contraria, non habent medium. & causa in hoc est, quia non sunt in

eodem genere & non erit medium inter [illegible] & [illegible] [illegible] inter magnum & paruum.

22 [illegible] & propterea est contraria inter alia opposita [illegible] est medium. [illegible] [illegible] media, [illegible] in eodem genere & contraria sunt in eodem genere [illegible] medium [illegible] [illegible] in contrarium, D. [illegible] exemplum [illegible] [illegible] per motum [illegible] medium primo, & post [illegible] in hoc est, quia transmutatio est de contrario in contrarium, & contraria [illegible] eodem genere, & media in genere, in quo sunt contraria [illegible] [illegible] Transmutatio vero de genere in genus [illegible] dem genere, non est nisi per accidens, v. g. de colore in figuram, D. [illegible] & cum transmutatio fuerit de contrario in medium [illegible] deinde in suo contrarium, & contraria sunt in eodem genere [illegible] necesse est ut media & contraria sint in eodem genere. D. [illegible] [illegible] quia media sunt contraria [illegible] [illegible] medium. D. [illegible] [illegible] contrarium, & [illegible] [illegible] D. [illegible] Et oppositorum, &c. i. & contradictoria [illegible] non habet medium, & hoc manifestum est. D. [illegible] [illegible] & illa, quae sunt opposita [illegible] dictum, & [illegible] & privatio, & contraria [illegible] sunt contraria, non habent medium. D. [illegible] & causa in hoc [illegible] non habent medium [illegible] [illegible] D. [illegible] sed inter magnum & paruum [illegible] in quibus est [illegible] ut magnum & paruum, [illegible] quae est [illegible].

Quòd si media in eodem genere sunt, ut ostensum est, et contrariorum media necesse est ipsa ex his contrariis compo[ni]. Aut enim erit aliquod genus eorum, aut nullum. et si genus quidem ita sit, ut aliquid prius contrariis sit, differentiae priores contrariae erunt, quae facient contrarias species, [illegible] generis, ex genere namque et differentia species sunt. ut puta si album et nigrum contraria sunt, [illegible] illud segregatiuus color, hoc vero congregatiuus: hae differentiae [con]gregatiuum et segregatiuum priores. quare priora haec contraria [illegible] at vero quae contrariae differentiae sunt, magis contraria sunt. caetera quoque et media ex genere et differentiis erunt. ut puta qui[cun]que colores medii inter album et nigrum sunt, hos oportet et ex genere dicantur (est autem genus color) et ex quibusdam differentiis. hae vero non erunt prima contraria, quod si secus, unumquodque [illegible]

[illegible]

Vide [illegible] Ph. [illegible]

Sola [illegible] [illegible] Opposi[illegible] Phys. [illegible] Vide [illegible]

aut album, aut nigrum erit. ergo albi, [illegible] media igitur primorum con-
A trariorum hæc erunt. primæ vero differentiæ segregatiuum & congregatiuum. Quare sunt primum quemadmodum est, quæcunque contraria [illegible] in genere, ex quo media eorum. Quæ enim in eodem genere [illegible] necesse est ut aut ex incompositis genere componantur, aut incomposita sint & quidem contraria [illegible] incomposita, propterea principia sunt. media vero, aut omnia, aut nulla sunt ex contrariis. verum aliquid fit, quare erit in hoc transmutatio, antequam in illa. vtroque enim & magis & minus erit. medium igitur contrariorum hoc erit. Ergo cætera quoque media composita sunt. id enim, quod vno [illegible] altero magis est, compositum ex illis quodam modo est, quo [illegible] vno minus, altero magis dicitur esse. Cum vero contrariis priora eiusdem generis non sint, omnia media profecto ex contrariis erunt. quare & omnia inferiora, tum contraria, tum media, ex primis contrariis erunt.

B Si ergo media sunt in eodem genere, sicut declaratum est, & contraria habent media, necesse est vt sint composita ex illis contrariis. Contraria aut habebunt aliquod genus, aut nō habebunt. si habebunt, erunt secundum hunc modum, vt sint aliquod recipiens ante contraria, & erunt contrariæ differentiæ, quæ faciunt contraria. Contraria enim sunt ex genere & differentiis, vt album & nigrū sunt contraria, & alterum color segregans, & alterum color congregans. Ergo igitur differentiæ segregans & congregans sunt ante. ergo illa sunt contraria ante [illegible] illa, quæ differunt [illegible] contrarietatem, sunt magis contraria. ergo erunt illa media ex genere & differentiis. et omnes colores, qui sunt inter album & nigrum. oportet igitur vt illa dicantur ex differentiis, & genus est color, & quod ista sunt ex [illegible] differentiis, sed non erunt contraria prima. & si nō, erit quodlibet aut album, aut nigrum, aut aliud medium. ergo erunt illa inter
C prima contraria, & primas differentias, quæ sunt color, & quæ com- [illegible] Ergo quædam sunt illa prima, & omnia contraria, quæ nō sunt in [illegible] media in genere. Necesse est n. vt illa, quæ sunt in vno genere, sint composita ex illis, quæ non sunt composita secundum genus, aut sunt nō cōposita. Quoniam contraria non sunt cōposita ex [illegible], ergo sunt principia. media vero aut omnia, aut nulla. & erit aliquid ex contrariis, ergo erit transmutatio in hoc, antequam perueniat ad illud. erit enim vtrique eorum minus, aut maius. Ergo & hoc erit inter contraria. & ideo omnes partes cōpositæ sunt media. [illegible] n. ex altero magis quam ex altero minus, dicitur quoquo modo, quod est ex altero magis, & ex alio minus. Et cum non sint aliqua ante contraria, ergo media sunt ex contrariis. ergo omnia, quæ sunt sub [illegible] contraria & media erunt ex primis contrariis.

Si igitur media & contraria sunt in eodem genere, vt declaratum est, & media sunt M
media inter contraria, necesse est vt media sint composita ex illis contrariis. D. [illegible]

[illegible]

[illegible] contrarietatum magis & ex aliquo eodem, non simpliciter sed ali[illegible] potentia. Species enim compositae sunt in composito in potentia, [illegible] compositum est unum in actu & forma per proprium [illegible] esse unum in actu. [illegible] diversis omnis potentia [illegible] sunt ex contrariis, & est media sunt [illegible] diversis & diver[illegible] differt a diversitate contrariorum; ergo media necessario sunt [illegible] ergo omnia, quae sunt sub media, & contraria non prima, & ea [illegible] ex primis contrariis.

Caput Septimum. Differentiam secundum speciem contrarietatem esse.

ET quidem quod cuncta media in eodem genere, & contrariorum media sint, ac ex contrariis componantur, patet. Diversum autem specie ab aliquo diversum aliquid est, & hoc ambobus inesse oportet, ut si animal specie diversum, ambo animalia necesse est igitur in eodem genere esse quae specie diversa sunt. Huiusce modi enim appello genus quo unum & idem ambo dicuntur, non secundum accidens differentiam habens, sive ut materia existens, sive ut aliter, etenim non solum commune oportet existere, ut ambo animalia, verum etiam utrumque diversum hoc ipsum animal: ut hoc quidem equum, hoc vero hominem: quare hoc commune diversum specie vicissim est. erit itaque secundum se hoc quidem tale quid animal, hoc vero tale quid: ut hoc quidem equus, hoc vero homo. Necesse igitur hanc differentiam generis diversitatem esse: dico namque differentiam generis diversitatem, quae diversum hoc ipsum facit. Contrarietas igitur haec erit. Patet autem ex inductione, cuncta namque opposita dividuntur & quod contraria in eodem genere sint ostensum est. contrarietas enim perfecta differentia erat. omnis vero specie differentia est ab aliquo aliquid, quare hoc & idem, & genus in ambobus. ideo in eadem coordinatione praedicamenti sunt omnia contraria, quaecumque non genere differunt, & differunt maxime diversa. perfecta namque differentia, & simul transeunt non sunt. Differentia ergo contrarietas est. Hoc enim est diversa specie esse, quaecumque, cum in eodem genere sint, contrarietatem habent, indivisibilia existentia. Eadem autem specie, quaecumque contrarietatem non habent, individua existentia. in divisione namque, & in mediis fiunt contrarietates, antequam ad individua deveniamus. Quare manifestum est, quod ad id, quod vocatur genus, nec eadem, neque diversa specie sunt, quae ut generis species, convenienter. materia namque negatione ostenditur. genus vero materia eius est, cuius genus dicitur, non ut quod Heraclidarum, sed ut quod est in natura. Nec ad ea, quae non in eodem genere sunt, sed ab illis genere differunt, specie vero ab his, quae in eodem genere sunt. etenim differentiam necesse est esse contrarietatem eius, a quo specie differt: haec autem his solis inest, quae in eodem genere sunt.

Declaratum est igitur quod omnia media sunt in eodem [illegible] quod sunt inter contraria, & quod omnia sunt composita ex contrariis. Illud vero, quod est aliud per formam, est aliud [illegible] & oportet ut hoc in sit utrique. quoniam, si animal est aliud secundum formam, necesse est ut utrunque sit animal, & illud, quod est aliud secundum formam, sit in eodem. Illud enim, quod est sic, [illegible] sunt ex eodem, cum differunt non per accidens, sed secundum [illegible] ratam, sic alio modo oportet ut [illegible] illud, quod est [illegible] dicam, ut animal utrique, sed ut quodlibet eorum [illegible] idem animal. v. g. ut sit equus, & aliud homo. Necesse est igitur ut ista diversitas sit alietas in genere. dico, quod diversitas generis est alietas, & alietas est illud, quod facit hoc aliud. Contrarietas igitur [illegible] est in re, est eadem. Et hoc manifestum est ex sermone [illegible] nia [illegible] secundum oppositionem. & iam declaratum [illegible] diversa sunt in eodem genere. contrarietas n. est perfecta [illegible] & diversitas secundum formam. [illegible] aliquid est alietas [illegible] hoc. ergo illud, quod est idem, & genus etiam dicitur de utroque [illegible] ideo omnia contraria conveniunt in eodem praedicamento, quae [illegible] secundum formam, non secundum genus. & illa quaedam [illegible] alia magis. diversitas enim est completa, & non est [illegible] utrique. Ergo diversitas est contrarietas. Et dicitur idem secundum formam omnia, quae non habent contrarietatem, & sunt illa, quae non [illegible] tur. contrarietas enim est in divisione, & in illis, quae sunt media, [illegible] enquam pervenit ad illa, quae non dividuntur. Ergo manifestum est quod nihil est in eis [illegible] apud illud, quod dicitur genus, neque idem, neque aliud in forma [illegible] in illa, quae est sicut forma generis materia n. [illegible] per negationem genus, [illegible] est [illegible] dicit genus, non sicut genus Heraclidarum, sed sicut illud, quod est in [illegible] sunt naturaliter. Neque in illis, quae non sunt in eodem genere, sed [illegible] ferunt ab illis secundum genus, & differunt secundum formam ab illis, quae sunt in eodem genere. contrarietas n. est diversitas enim, quod [illegible] dum formam & illa est in illis, quae sunt in eodem genere tantum.

25 Cum declaravit quod contraria sunt in eodem genere, & quod media [illegible] ex contrariis, & quod media sunt inter contraria, [illegible] Deinde incoepit declarare quod illa, quae differunt secundum [illegible] [illegible] conveniunt in genere, & d. Illud autem, quod est aliud, &c. i. illud [illegible] quod est aliud secundum formam, [illegible] in alio [illegible] in eodem subiecto, sed in genere, in quo conveniunt. & hoc [illegible] & oportet ut hoc in sit utrique. Deinde dixit, quoniam, si animal, &c. [illegible] est [illegible] animal dividitur in duo diversa secundum formam, [illegible] ut animal sit in utroque [illegible] utrunque sit animal. D. d. & ut illud [illegible] [illegible] necesse est ut illa, quae differunt secundum formam, [illegible] in eodem genere. D. d. Illud enim quod est tale, [illegible] [illegible] secundum formam, sunt in eodem genere, cum non differunt per accidens, sicut illa, quae conveniunt in forma, & differunt secundum [illegible] v. g. duo annuli, alter de auro, & alter de argento. D. d. oportet [illegible] illud, oportet ut non conveniant nisi in re communi tantum, & ut differant in

[illegible]

ea per quae differunt forma, sunt in eodem genere. & [illegible] diversitas secundum formam est diversitas, & diversitas secundum formam est [illegible] secundum contrarietatem & contraria sunt semper in eodem genere [illegible] diversa secundum formam sunt in eodem genere & hoc intendebat, cum dixit, [illegible] illa, quae sunt in eodem genere, diversa secundum formam.

Capitulum [illegible]. Dubitationis solutio, cur quaedam contrarietates diversa specie faciant: quaedam vero non. Et an materia, diversa specie faciat, vel non.

Vide Auer. in Epi. Tractatu 3.

DVbitabit autem quispiam, cur mulier a viro non specie differat, cum mas, & foemina contraria existant, differentia vero contrarietas sit: neque diversum specie animal masculum, & foemina, cum tamen haec differentia per se animalis sit, & non ut albedo, aut nigredo, sed quatenus animal, & masculus, & foemina existant. Haec autem dubitatio fere eadem est, & cur haec quidem contrarietas diversa specie facit, haec vero non: ut gressibile, & volatile, albedo vero & nigredo non. An, quoniam illa quidem propriae passiones generis sunt, haec vero minime. & cum illud quidem ratio, hoc vero materia sit, quaecunque in ratione contrarietates sunt, specie differentiam faciunt: quaecunque vero in concepto cum materia, minime faciunt. Quare hominis albedo, vel nigredo non facit: nec hominis albi ad hominem nigrum secundum speciem differentia est, etiam si [illegible] ponatur. homo namque ut materia est, materia vero non facit differentiam. non enim hominis species sunt homines. Quare & si carnes, & ossa, ex quibus hic, & hic est, diversa sint, attamen totum diversum quidem, specie vero non est diversum, quoniam in ratione non est contrarietas. hoc autem est ultimum indivisibile. Callias vero ratio cum materia est, & albus homo, quoniam Callias albus, per accidens igitur homo est albus. Nec aeneus, & ligneus circulus, neque triangulus aeneus, & circulus ligneus ob materiam specie differunt, sed quoniam in ratione contrarietas inest. Utrum autem materia non facit diversa specie, cum quodam modo diversa sit? An aliquo modo facit. Cur enim hic equus ab hoc homine diversus est specie, cum rationes eorum cum materia sint? An, quoniam in ratione contrarietas inest. etenim hominis albi, & equi nigri specie diversitas est, non tamen prout hic quidem albus, hic vero niger est: quidem & si ambo albi essent, nihil minus specie diversa essent. Masculus autem & foemina propriae quidem animalis passiones sunt, sed non secundum substantiam, verum in materia, & corpore. quare idem semen aliquam passionem passum, aut foemina, aut mas fit.

Et quaerendum est, quare mulier non differt a viro secundum formam, cum masculus sit contrarius foeminae, & diversitas est contrarietas. & quare animal masculum non est aliud a foemina secundum formam ista [illegible]

rentiae est per se animalis, & non est sicut albedo & nigredo, sed foe-
F minus & masculinus sunt secundum quod animal. Ista n. quaestio appropinquat quaestioni, dicenti quare quaedam contraria faciunt alia secundū speciem & quaedam non, ut ambulans & pennatū, albedo vero & nigredo non. Quaedam n. sunt passiones propriae generi, & quaedā nō. ergo quaedam sunt verbi & quaedam materiae. Ergo omnia contraria, quae sunt in definitione, faciūt diversitatē secundū formā & omnia, quae sunt cū materia, nō faciunt. Et ideo albedo non facit hominis [illegible] nigredo, neq; homo albus differt secundū formam in respectu hominis nigri, neq; si fuerit positū unum nomē. homo n. est sicut materia, & materia nō facit diversitatem, quoniam homines nō habēt [illegible]. Ideo & si carnes & ossa sunt alia & alia, ex quibus sunt [illegible] & hoc, sed tamē totum congregatū est aliud: secūdum vero formam nō est aliud, quoniā in verbo nō est cōtrarietas. & hoc est ultimum quod nō dividitur. Callias vero est forma cū materia, & albus
G ad homo, quoniā Callias est albus, & homo est albus per accidens. Nec circulus aeris & ligni, neque triangulus aereus, & circulus ligneus differunt secundū formā propter materiam, & nō sunt diversa secundū contrarietatem, sed quia in verbo est contrarietas. Sed utrū materia nō facit aliud secundū formā, cum sit diversa aliquo modo? [illegible] possibile est ut faciat. Et quare est equus alius secundū formam ab hoc homine, cū verba eorū sint cum materia? Aut quia in verbo est contrarietas, ut hominis albi & equi nigri, habent n. formam, sed nō quia alter albus, & alter niger. quoniā, si ambo essent albi, & formae eorum essent in alia dispositione. Masculus vero & foemina & si sint passiones propriae animali cum non sint secundū substantiam, sed sunt in materia & corpore. & ideo idem sperma erit aut foeminī aut masculus, postquam patitur aliquam passionem.

Et quaerendum est quare masculus non differt a foemina secundū formā, cū sint [illegible] contraria & diversitas secundum contrarietatem est diversitas secundū [illegible] quare animal masculum non est diversum animali foeminino [illegible] [illegible] 29

[illegible]

[illegible]

[illegible] ... & foeminitas, ... [illegible] ... accidentia ... [illegible] ... speciem ... [illegible] ... in genere substantiae ... [illegible] ... & singularitate, illud quod decisum est in genera ... [illegible].

Caput Nonum. Quae sint contraria, quae generi-cam faciant differentiam.

QVia igitur fit specie diversum esse, & cur quaedam specie differunt, quaedam non, dictum est. Cum vero contraria specie diversa sint, corruptibile autem & incor-
B ruptibile contraria sint (privatio namque determinata impotentia) necesse est diversum genere esse corruptibile & incorruptibile. Nunc quidem in ipsis universalibus nominibus diximus. quare videbitur utique non esse necesse quodcunque corruptibile & incorruptibile diversa specie esse, quemadmodum neque album, & nigrum. Idem enim contingit & simul esse, modo universale sit, ut homo profecto esse potest & albus, & niger, & singularium si idem homo ... idem (non simul) & albus, & niger, tametsi album nigro contrarium sit. Verum contrariorum quaedam secundum accidens quibusdam insunt, ut ea quae nunc dicta sunt, ac alia multa quaedam: quibusdam vero impossibile est, quorum est corruptibile, & incorruptibile. nihil enim secundum accidens corruptibile est. accidens namque contingit non esse: corruptibile vero eorum est, quae necessario insunt his, qui-
C bus insunt. aut unum & idem corruptibile, & incorruptibile erit, si contingit non inesse ei corruptibile. Aut substantiam igitur, aut in substantia necesse est corruptibile esse. Eadem vero ratio & de incorruptibili est. eorum enim ambo sunt, quae ex necessitate insunt. Quare igitur & secundum quod & primum hoc quidem corruptibile, illud vero incorruptibile oppositionem habent. quare necesse est genere diversa esse. Manifestum itaque est quod non contingit tales formas esse, quales quidam aiunt. erit namque & ipse homo hic quidem corruptibilis, ille vero incorruptibilis, quamvis formae eaedem speciei cum particularibus esse dicantur, & non aequivoce. quae vero genere diversa sunt, plus distant, quam quae specie.

Dictum est igitur quare sunt alia in forma, & quare quaedam sunt diversa in forma, & quaedam non. Et cum contraria sint alia in forma & corruptibile & incorruptibile sint contraria: alia magis est ne... & ... ut sint genere corruptibile & incorruptibile ex privatione

per differentiam sive potentia. Et ideo dissimilia sunt in [illegible] ergo possibile est existimare quod non [illegible] ut incorruptibilia & corruptibilia sint alia in forma, quemadmodum [illegible] quae aliorum. Quaedam enim possunt esse idem insimul [illegible] ex universalitate, ut homo, quoniam potest esse albus & niger [illegible] sibile est ut hoc sit in rebus simplicibus, & ut [illegible] album & nigrum, & si album est contrarium nigro [illegible] traria in quibusdam rebus sunt per accidens, dicta sunt, & alia [illegible] quaedam non possunt esse aliorum. & similiter [illegible] corruptibile, quia nihil corrumpitur per accidens [illegible] est ut non sit incorruptibile autem & incorruptibile [illegible] sunt necessario in his, in quibus sunt, cum idem fuerit [illegible] etiam, & si [illegible] possibile ut non habeat corruptionem [illegible] Ergo necesse est ut corruptio sit substantia, aut in substantia [illegible] cuiuslibet eorum, quae corrumpuntur. Et illa [illegible] in eis, quae non corrumpuntur. Utrumque enim est [illegible] necessario, quoniam sunt superius etiam primo [illegible] opposita. alterum enim est corruptibile, & alterum [illegible] ergo necesse est ut sint alia secundum genus. Et est manifestum quod impossibile est ut sint formae tales, ut quidam dicunt, & si [illegible] homines quidam corrumpuntur, & quidam non, [illegible] tur quod secundum formam sunt eadem cum singularibus, [illegible] illa vero, quae sunt alia in genere, magis distant, quam [illegible] sunt alia secundum formam.

26 Dictum est igitur de [illegible] D. i. & [illegible] & c. i. & [illegible] eiusdem contrarii, diversantur in specie, & [illegible] specie. Et cum posuit hanc quaestionem, [illegible] incorruptibili, quomodo [illegible] per differentiam contrariam substantialem [illegible] accidentia opposita [illegible] corruptibile & incorruptibile [illegible] & formam [illegible] D. i. [illegible] & c. i. [illegible] corruptibile & incorruptibile [illegible] Quod [illegible] differt corruptibile ab incorruptibili [illegible] corruptibile differt ab incorruptibili, quia [illegible] ad corruptionem potentiam, & alterum non habet potentiam ad corruptionem [illegible] quae sunt in eodem genere, [illegible] & ideo corruptibile & incorruptibile sunt diversa [illegible] secundum formam & genus. D. d. Et ideo [illegible] quod corruptibile & incorruptibile sunt [illegible] corruptibilia [illegible] de corpore simplici [illegible] corruptibili & incorruptibili [illegible] necesse est, si corpus corruptibile est compositum ex materia & forma [illegible] corruptibile [illegible] & ut materia & forma [illegible] materia & forma sit [illegible] corruptibile. D. d. ergo possibile est [illegible]

Corpus di- [illegible] & [illegible]

[illegible]

Decimi Metaphysicorum cum Comment. Auer.

FINIS.

ARISTOTELIS
METAPHYSICORVM
LIBER VNDECIMVS,
cum Auer. Comment.

SVMMAE LIBRI.

In Prima recensentur dubitationes, de quibus in Tertio libro habitus est sermo.
In Secunda ponuntur ea, quae ad huius scientiae considerationem pertinent, de quibus in Quarto libro, cum his [illegible] quaestionum [illegible] solutiones elicientur.
In Tertia ex [illegible] considerandi, ac definiendi modo [illegible] scientiae ad alias differentias [illegible] hac in [illegible] considerationem [illegible], de quibus [illegible] in Sexto.
In Quarta agitur de Motu, de Infinito, de [illegible] de quibus [illegible] in Tertio, & Quinto Physicorum.

Summae Primae Caput Primum. Mouentur dubitationes circa Sapientiae considerationem.

QVOD quidem Sapientia scientia quaedam circa principia est, patet ex primis, in quibus ad ea, quae ab aliis de principiis dicta fuerunt, dubitatum est. Ambiget autem quispiam, utrum ipsam Sapientiam par sit unam esse scientiam, an plures. si enim una, una certe semper contrariorum est, at principia contraria non sunt. quod si non unam, quales has ponere oportet. Item demonstratiua principia speculari, utrum unius est, an plurium, nam si unius, cur huius magis quam cuiusuis? quod si plurium, quales has ponere oportet. Praeterea, utrum omnium substantiarum, an non. nam si non omnium, difficile est quales sint reddere. si autem non omnium una, incertum est quonam modo contingit plurium eandem scientiam esse. Praeterea, utrum circa substantias solum, an etiam circa accidentia. si enim circa accidentia demonstratio est, circa substantias non est. quod si alia, utraque, & vera sapientia sit. demonstratiua enim sapientia, quae circa accidentia est: quae vero circa ipsa prima, quae substantiarum est. At nec circa causas, quae in Physicis dictae sunt, quaerendam scientiam ponenda est. neque enim circa ipsum cuius causa: tale enim est bonum. hoc vero in agendis, & his, quae sunt in motu, existit, & hoc primum mouet. tale namque finis est. in immobilibus vero primum mouens nō est. Et omnino dubitationem habet, utrum

circa sensibiles substantias est, quæ nunc quæritur, scientia, an non,
A sed circa alias quasdam, etenim si circa alias, aut circa formas erit,
aut circa mathematica. quòd autem formæ non sint, manife-
stum est. Attamen etiam, si quis eas ponat esse, dubitationem habet,
cur non ita se habet de cæteris, quorum formæ sunt, quemadmodum
de mathematicis? dico autem, quòd mathematica quidem, media po-
nunt formarum, & sensibilium esse, quasi tertia quædam præter for-
mas, & ea, quæ hic sunt. at tertius homo non est, nec equus, præter
ipsum, & particularia. Quòd si, vt aiunt, non sunt, circa qualia po-
nendum est, quod Mathematicus tractet? non enim circa ea, quæ
hic sunt. nihil enim horum tale est, quale Mathematicæ scientiæ quæ-
runt. At quoniam nec circa mathematica est, quæ nunc quæritur scientia.
nihil enim horum separatum est. Verum nec sensibilium substantia-
rum: corruptibiles namque sunt. Et omnino dubitare aliquis posset,
cuiusnam scientiæ sit, de Mathematicorum materia dubitare. nec n.
B Naturalis, eo quod circa ea, quæ in se principium motus & quietis habent,
eius Naturalis intentio est. Nec illius, quæ de demonstratione, & scien-
tia, circa namque idipsum genus consyderationem facit. Relinquitur igitur,
Philosophiam propositam de hisce rebus tractare. Dubitaret autem
aliquis profectò, si hæc, quæ quæritur, scientia ponenda sit circa
principia, quæ a quibusdam elementa vocantur. hæc aut omnes inesse
compositis ponunt. At magis videatur vniuersalium esse oportere
scientiam, quæ quæritur. omnis n. ratio, omnisque scientia vniuersalium, nõ
vltimorum est, quare sic erit vtique primorum generum. hæc aut sunt
forte ens, & vnum, hæc n. maxime putabuntur cuncta entia conti-
nere, & maxime principiis assimilari, eo quod natura prima sint. corrũ-
ptis namque eis, simul cætera quoque perimuntur. omne enim, ens & vnũ. Qua-
tenus aut necesse est, vt differentiæ participent illis, siquidem hæc genera
ponat, nulla vero differentia participat generis, hoc pacto non vide-
bitur ea genera ponere, neque principia. Item, si magis principium est quod
C simplicius, quàm quod minus tale sit, vltima vero eorum, quæ ex genere sunt
simpliciora, quàm genera sint (hæc n. indiuidua sunt; genera vero in plu-
res species, & differentias diuiduntur) magis species, quàm genera videan-
tur principium esse. quatenus vero species simul cũ generibus perimuntur,
genera magis assimulantur principiis. principium namque est, quod com-
perimit. Hæc vtique & huiuscemodi alia sunt, quæ dubitationem habẽt.

Caput Secundum. Prosequuntur dubitationes de rebus iis,
quæ ab hac scientia consyderari dicuntur.

Item, vtrum ponendum sit quicquam præter particularia, an non, sed horum est, quæ quæritur, scientia. at hæc infinita sunt. quæ vero præter singularia sunt, aut genera, aut species sunt. neutrius autem horum, quæ quæritur, scien-

ria est. cur enim hoc impossibile sit, dictum est. Item habet dubitationem habet, utrum arbitrandum sit aliquam separatam substantiam praeter sensibiles substantias, & has quae hic sunt, an non, sed illa esse entia, & circa illa Sapientiam versari, quaerere namque videmur aliud quoddam, & hoc est nobis propositum. dico autem videre si quid per se separabile sit, & in nullo sensibilium existens. Item, si praeter sensibiles substantias est aliqua alia substantia, praeter quales sensibiles eam ponendam esse? cur enim magis praeter homines, quam praeter equos, aut alia animalia, aut omnino etiam inanimata, ponenda sit? at his sensibilibus, & corruptibilibus substantiis alias sempiternas aequales ponere profecto extra rationem cadere videretur. Quod si id quod nunc quaeritur, principium non est a corporibus separabile, quid aliud magis, quam materiam quis ponet? at haec actu quidem non est, potentia vero est. Magis itaque, ac principalius id videtur esse principium, species & forma. verum haec quoque corruptibilis est, quare omnino, non est perpetua substantia, & per se separabilis. Sed hoc absurdum est. videtur namque esse, ac ab ipsis maxime * gratia praeditis quaeritur, tanquam sit tale principium, ac talis substantia. Quo namque pacto ordo erit, non existente aliquo perpetuo separato, ac permanente? Item si est aliqua substantia, & principium naturale, quale nunc quaerimus, & hoc omnibus unum, & idem perpetuis, atque corruptibilibus, dubitationem habet, cur cum idem principium sit, quaedam, quae sub illo principio sunt, aeterna sunt, quaedam non. hoc enim inconveniens est. Et si aliud quidem corruptibilium principium, aliud aeternorum est, si id corruptibilium aeternum est, similiter dubitabimus. Cum enim principio aeterno existente, non aeterna, quae sub aeterno sunt? corruptibili vero existente, aliud quoddam huius principium est, & illius aliud, & hoc in infinitum procedet. Quod siquis rursus (quae maxime videntur immobilia principia esse) ens & unum ponat, primo quidem nisi quod quid & substantiam utrunque eorum significet, quo separabilia, & per se sita erunt? talia namque prima, & aeterna principia quaerimus. Quod si substantiam, & quod quid utrunque eorum significet, omnia entia substantiae sunt. ens enim de omnibus praedicatur, de quibusdam vero & unum. cuncta vero entia substantiam esse falsum est. Item illis, qui primum principium ipsum unum dicunt, & hoc substantiam esse, ex uno vero & materia primo numerum generant, & hanc substantiam esse dicunt, quo contingit verum esse quod dicitur? Dualitatem namque, & caeterorum compositorum numerorum unumquemque, quomodo unum intelligere oportet? de hoc enim nec dicunt aliquid, nec ut dicant facile est. Si quis vero lineas, aut quae has sequuntur (dico autem planas superficies) principia esse ponat, haec non sunt substantiae separabiles, verum sectiones & divisiones, illae quidem superficierum, hae item corporum, puncta vero linearum sunt, & etiam ipsorum eorundem termini, haec autem omnia in aliis sunt, & nihil separabile est. Item,

Marginal letters (right margin): D, E, F

* Elegantissimis.

quonam modo arbitrari oportet vtiq; & puncti substantiam esse? A illius namq; substantiae generatio est, puncti vero minime. punctum enim diuisio est. Prębet autem dubitationem hoc etiam, quòd omnis quidem scientia vniuersalium est, & talium, quod tale est: substantia vero non est vniuersalium, sed magis ipsum quod quid & separabile. quare si scientia circa principia est, quonam modo arbitrari oportet principiū substantiam esse? Item, vtrum est aliquid praeter ipsum totum, an non. dico autem materiam, & quod cum ea est. Nam si non est, quae in materia sunt, omnia corruptibilia sunt. quod si est aliquid, species & forma profecto foret. hoc itaq; in quibus est, in quibus non, difficile determinare est. in quibusdam enim manifestum est non esse formam separabilem, vt puta domus. Item principia, vtrum specie, an numero eadem sint. si etenim numero vnum, omnia erunt eadem.

B *Summa secunda. Narrantur ea, quae ad huius scientiae considerationem pertinent, de quibus in Quarto libro. Ex iis autem enumeratarum quaestionum singularum solutiones eliciuntur.*

Caput Primum. Primam Philosophiam de ente, prout est ens, speculari: quod et ea, quae ab vno, vel ad vnum, dicitur.

CVm autem Philosophi scientia sit entis prout ens, vniuersaliter, & non secundum partem; ens vero multipliciter, & non secundum vnum modum dicatur, si aequiuoce, & non secundum aliquid commune dicitur, non est sub vna scientia: talium enim non est vnum genus. quod si secundum aliquid commune, erit vtiq; sub vna scientia. Videtur autem praedicto modo dici, quemadmodum medicabile, & salubre. etenim vtrunq; horum multipliciter dicitur. dicitur C namque hoc modo vnumquodq; eorum, eo quòd hoc quidem ad medicatiuam scientiam quodam modo referatur, hoc vero ad sanitatem, hoc vero aliter, vnumquodq; vero ad idem. medicabilis namq; sermo, & cultellus dicitur, eo quòd ille quidem a medicatiua scientia, hic vero vtilis. similiter & salubre. hoc enim, quia sanitatis significatiuum: hoc vero, quoniam factiuum. idem autem modus, & de caeteris est. Eodem autem modo & omne ens dicitur. eo namq; quòd entis prout ens est, passio, aut habitus, aut dispositio, aut motus, aut aliquid huiusmodi aliud, dicitur vnumquodq; eorum ens. Cum autem omnis entis ad vnum quid & commune reductio fiat, contrarietatum quoque singulae ad primas differentias, & contrarietates entis reducentur, siue multitudo & vnum, siue similitudo & dissimilitudo primae sint entis differentiae, siue aliquae aliae. sint autem hae speculatione perceptae. Nihil autem interest ad ens, vel ad vnum entis reductionem fieri.

Prima Philosophia est entis vt ens vniuersaliter & non secundum partem considerata.

enim si non idem, sed aliud sit, attamen conuertuntur, & ipsum unum quodam modo ens, & ipsum ens unum est. Cum autem omnia B
& eiusdem scientiæ sit contraria speculari, & eorum quodlibet alterorum secundum priuationem dicatur, quamuis aliquid [illegible] est, quemadmodum iusti & iniusti, dubitabit quispiam quomodo dici secundum priuationem dicantur. Circa omnia talia sane priuatio ponenda non totius rationis, sed ultimæ speciei, utputa si iustus est secundum habitum quendam legibus obtemperans, iniustus non erit omnino tota ratione priuatus, circa vero obedientiã legum deficiens, aliquo pacto, & ob hoc ei priuatio inerit, eodem autem modo & de aliis. Quemadmodum autem Mathematicus circa abstracta speculatur (tollendo namque omnia sensibilia, ita speculatur, utputa grauitatem & leuitatem, duritiem & contrariam, item autem caliditatem & frigiditatem, & cæteras sensibiles contrarietates: solum vero derelinquit quantum & continuum, horum quidem ad unum, horum vero ad duo, horum autem ad tria, & passiones eorum prout quanta, & con- C
tinua sunt, non prout aliquid aliud speculatur, & horum quidem [illegible] relationem considerat, & ea quæ eis insunt, horum vero commensurationes & incommensurationes, horum autem rationes: attamen unam omnium, & eandem scientiam ponimus Geometriam) eodem modo etiam circa ens se habet. Quæ enim ei prout ens est accidunt, & eius prout ens contrarietates, non est alterius scientiæ, quam Philosophiæ speculari. Naturali namque speculationem ea de re, non prout entia, sed prout motus participant, attribuerit quispiam. Dialectica vero, & Sophistica de his, quæ accidunt quidem iis quæ sunt, verum non prout entia sunt, nec circa ipsum ens prout ens est. Quapropter restat Philosophum esse circa prædicta speculatorem, prout entia sunt. Cum vero & omne ens secundum unum quid & commune dicatur multipliciter dictum, contraria quoque eodem modo (ad primas namque contrarietates, & differentias entis reducuntur) huiusmodi vero D
unam possibile sit sub una scientia esse, soluitur profecto dubitatio in principio dicta, dico autem in qua dubitatur, quonam modo multorum & genere differentium una quædam scientia erit.

Caput Secundum. Primum Philosophum versari circa communia principia in uniuersum.

Vide 4. me taph. t.c. 6.

CVm autem etiam Mathematicus propriis speculationi communibus utatur, horum quoque principia speculari primæ Philosophiæ profecto erit. quod enim ab æqualibus ablatis æqualibus æqualia sunt quæ relinquuntur, commune quidem in omnibus quantis est. Mathematica vero acceptis circa quandam suæ materiæ partem speculatur, ut circa lineas, aut angulos, aut numeros, aut aliquid cæterorum quantorum, non tamen prout entia,

prout entia,

A [illegible] sed prout unumquodque horum ad [illegible], vel [illegible] est. Philosophia vero de particularibus quidem, prout [illegible] horum aliquid accidit, non considerat, circa vero ens prout [illegible] horum speculatur. Eodem autem modo circa [illegible] [illegible] scientiam se habet, quo Mathematica. Naturalis namque [illegible] & principia entium prout mouentur, & non prout entia [illegible] speculatur: primam vero scientiam horum diximus esse, prout [illegible] entia sunt, & non prout aliquid aliud. Propter quod [illegible], & Mathematicam scientiam Sapientiae partem esse ponendum est. Vide .- Me ta.c6.9.

Caput Tertium. Quod circa primum principium non contingat falsum dicere: redarguuntur q; illi, qui aliter sentiunt.

Est autem aliquod in entibus principium, circa quod decipere falsum non erit, sed necesse est semper contrarium facere: dico aut verum dicere, utputa quod non contingit idem secundum unum, & idem tempus esse, & B non esse: & caetera eodem atque haec, opposita. & de [illegible] [illegible] quidem demonstratio non est, ad [illegible] [illegible] [illegible] ex certiore principio syllogismum ipsius [illegible] facere [illegible] esse oportet, si simpliciter demonstrare esset. Ad [illegible] [illegible] [illegible] locutiones oppositas, [illegible] est ab eo, qui [illegible] hoc falsum esse, aliquid tale, quod idem erit quidem [illegible] quod non [illegible] secundum unum & idem tempus idem esse, & non esse, [illegible] apparet idem esse. Sic enim solummodo demonstraretur ad [illegible] qui dicat oppositam locutionem de eodem verificari. Qui autem [illegible] inuicem communicaturi sunt, oportet ut aliquid [illegible] intelligant: hoc enim non facto, quomodo esset eis inuicem sermonis communicatio? Oportet igitur nominum unumquodque nota [illegible], & aliquid significare, nec multa, sed unum: quod si plura significat, C [illegible] ad quod confert nomen fore. Qui igitur dicit esse hoc [illegible] hoc, quod contra esse dicit, non dicit, quod id, quod nomen [illegible] non significare dicit: hoc autem impossibile est. Unde [illegible] significat aliquid, hoc scilicet esse hoc, impossibile est contradictionem de eodem verificari. Item, si nomen aliquid significat, & hoc verificatur, oportet hoc necessario esse, quod vero necessario [illegible] [illegible] non esse, oppositum ergo non est possibile locutiones de eodem verificari. Item, si nihil magis affirmatio, quam negatio [illegible], qui dicit hominem, vel non hominem, nihil magis [illegible] dicit, attamen videri posset, quod si hominem non equum esse [illegible] magis, aut non minus verum dicere, quam si non hominem [illegible], si eundem dicit equum esse, verum dicere oppositum [illegible] erit verum esse eundem hominem, & [illegible], & equum [illegible] [illegible] [illegible] aliquod. [illegible] nulla

est simpliciter demonstratio verum ad eum, qui hæc ponit, demonstratio est. Facile autem & ipsum Heraclitum quispiam hoc modo interrogans concedere cogeret nunquam possibile esse oppositas locutiones de eodem verificari: nunc vero hanc ipsam opinionem accepit, non intelligens quid dicat. Omnino autem si hoc quod ab eo dicitur, verum est, nec hoc ipsum verum erit, scilicet simul contingere idem secundum unum & eodem tempore esse. Quemadmodum enim & ipsis divisis nihil magis affirmatio, quam negatio verificatur, eodem modo simul utroque, ac complexo, ac sicut una quadam affirmatio esse, nihil magis negatio, quam totum tanquam in affirmatione positum verificabitur. Item si nihil est vere affirmare, id etiam ipsum falsum erit dicere, affirmationem nullam veram esse. Si vero aliquid sit, id utique proferretur, quod ab illis dicitur, qui ad huiusmodi instant, & qui totaliter ipsum disputare perimunt. D

Caput Quintum. Redarguitur Protagoræ opinio falsa, asserentis omne, quod opinamur, verum esse, & quæ fuerit deceptionis ipsius causa. E

Protagoras dicebat hominem omnium rerum esse mensuram. Lib. 10. Met. 5.

Simile autem dictum est & quod a Protagora dictum est, & ille namque omnium rerum mensuram hominem dicebat esse, nihil aliud dicens, nisi quod id, quod unicuique apparet, hoc & indubitanter esse: hoc autem posito, idem accidit esse, & non esse, & malum & bonum esse, & cætera, quæ secundum oppositas locutiones dicuntur: propterea quod plerumque his quidem hoc apparet, illis vero contrarium: mensuram autem esse, quod unicuique apparet. Soluitur autem hæc dubitatio, visa unde huius opinionis principium venit. Videtur enim quibusdam quidem ex Naturalium opinione hoc accidisse principium, quibusdam vero ex eo quod non omnes eadem de iisdem cognoscunt, sed quibusdam hoc apparere delectabile, quibusdam contrarium. F nihil enim ex non ente fieri, omne vero ex ente fere commune Naturalium est decretum. Cum igitur non album ex perfecte albo fiat, & minime ex non albo, nunc vero factum non album, si fieret ex non ente albo, quod fit non album fieret profecto ex non ente, secundum illos, si non erat idem album, & non album. Non est autem difficile hanc dubitationem solvere: dictum est enim in Naturalibus, quomodo ex non ente, & quomodo ex ente fiant quæ fiunt. At æque utrisque opinionibus, ac imaginationibus eorum, qui sibi ea ipsa addubitant, attendere stolidum est: manifestum est enim, quod alteros eorum necesse est falsum dicere. Hoc etiam ex illis patet, quæ secundum sensum fiunt: nunquam enim idem quibusdam dulce, quibusdam contrarium apparet non corruptis, & læsis alteris organis sensus, & iudicatrice potentia ipsorum. hoc autem ita se habente, alteros quidem putandum mensuram esse, alteros vero minime. Similiter

Nihil ex non ente, sed omnia ex ente fieri, commune est Naturalium decretum. Lib. 1. Phys. 34.

a ponere & de bono, & malo, & turpi, & aliis huiuscemodi dicta, nam sic ponere [illegible] ea quae apparent, nihil differt ab his, qui digitū [illegible], ut unum duo apparere faciunt, ut duo esse putant, propterea quod eis apparent, & rursus unum, illis namque, qui [illegible] non movent, unum apparet, quod unum est. Simpliciter autem [illegible] est ex eo, quod praeter [illegible] videntur mutabilia, & [illegible] quam in eisdem permanentia, ut hoc de veritate iudicare. oportet [illegible] ex iis, quae semper similiter se habent, nullamque mutationem faciunt, veritatem venari. talia vero sunt, quae in mundo. haec n. non quandoque quidem talia, rursus autem alia apparent, verum semper eadem, nullius mutationis participantia. Praeterea, si motus, & aliquid motū est, omne vero ex aliquo in aliquid movetur, oportet igitur quod movetur esse adhuc in eo, ex quo movetur, & non esse in eo, & ad hoc moveri, ac fieri in eo, non contradictionem non verificari secundum eos. At si secundum quantitatem sensibilia fluunt

b & moventur, & hoc aliquis ponit, quamuis verum non sit, cur secundum quale non manent? Videntur autem haud minime ea, quae secundum contradictiones sunt, de eodem praedicari, ex eo, quod putant quantitatem in corporibus non manere, propterea quod idem & quatuor cubitorum est, & non est, substantia vero secundum quale. hoc autem determinatae naturae, quantitas vero indeterminatae est. Item cur, cum hunc cibum praecipit medicus, sumunt? quid namque magis hoc, panis quam non panis est? quare nihil differt comedere, vel non comedere. nunc vero tanquam verum dicentes circa ipsum, & hoc cibum existentes, qui praecepto sunt, sumunt illum, at non oportebat, cum nulla natura in sensibilibus firmiter maneat, sed omnes semper fluant, ac moveantur. Item, si semper quidem alteramur, & nunquam iidem permanemus, quid mirum, si nunquam nobis eadem appareant, quemadmodum etiam aegrotantibus, nam his eo quod non similiter dispositam habitudinem habent, ut cum sani erant, non ea appa-

c rent similia, quae secundum sensus, cum ipsa quidem sensibilia nihil [illegible] propter hoc participent, diversas tamen affectiones, & nō easdem sensationes faciant. Eodem igitur modo fortasse necesse est se habere, si dicta mutatio fit. Quod si non mutamur, sed iidem permanemus, erit aliquid profecto permanens.

Caput Quintum. Quibus superdicta opiniones cum dissolutione, [illegible] si [illegible] neque posse ar- gui, nec falsas esse possibile esse.

Ad eos igitur, qui ex rationibus praedictas dubitationes habent, non est facile dissoluere, si nihil ponant, nec huius rationem quaerant. hoc enim modo omnis ratio, omnisque demonstratio fit. si enim nihil ponunt, ipsam disputare, & omnino orationem perimunt. quare

Veritas ex quibus.

Sensibilia semper mutari.

ad eos quidem non est sermo. Ad illas vero quae hucusque, facile est tractatis dubitationibus eluere, & ex dissolutione quae fiunt, dubitationibus occurrere ex praedictis patet. Quare manifestum est, quod non est possibile locutiones oppositas de eodem vere dici, neque ipsa contraria, cum omnis contrarietas secundum privationem dicatur. hoc autem patebit ad rationes, quae ad principia contrariorum reducuntur. Similiter nec mediorum quicquam possibile est de uno & eodem praedicari. Si enim album sit aliquod subiectum, dicentes ipsum neque album, neque nigrum, falsum dicemus: accidet enim illud album esse, & non esse, alterum enim complexorum de eo verificabitur, hoc autem est albi contradictio. Neque igitur secundum Heraclitum dicentes, vera dicere possibile est, neque secundum Anaxagoram, aliter accidet contraria de eodem praedicari. Nam cum in omni dicat omnis esse partem, non magis dulce esse quam amarum, aut quamcunque caeterarum contrarietatum, si omnia quidem non solum in actu potentia, verum & actu, & separatim insunt. Similiter autem nec omnes locutiones falsas, nec veras possibile est esse, tum propter alias multas difficultates, quae ob hanc positionem consequuntur, tum quod si cunctae falsae sint, nec cum hoc ipsum asserunt, verum dicet: si autem verae, qui omnes falsas dicet, non falsum dicet.

Summa Tertia. Annotatur Primae Philosophiae ad alias scientias differentia. Itemque per accidens a scientiarum consideratione eliminatur de quibus omnibus supra in Sexto.

Caput Primum. Primam Philosophiam ab aliis differre scientiis, quarum aliae sunt divisae, ex considerandi ratione, ac definiendi modo.

Omnis autem scientia circa unumquodque eorum, quae sub ea scibilia sunt, principia quaedam & causas quaerit, ut Medicina, & Gymnastica, ac singulae effectivarum, & Mathematicarum. harum enim unaquaeque circa unum aliquod sibi proprium genus, tanquam existens, & ens, est, non tamen prout ens est, sed alia quaedam scientia praeter illas huiusmodi est. Dictarum vero scientiarum unaquaeque accipiens aliquo modo ipsum quid est in unoquoque genere, caetera vel debilius, vel exactius conatur ostendere. Accipiunt autem ipsum quid est quaedam per sensum, quaedam supponentes. Unde ex huiusmodi inductione patet substantiae, & ipsius quid est demonstrationem non esse. Cum autem sit aliqua de natura scientia, patet quod & ab activa, & ab effectiva diversa erit. Effectivae namque in faciente, non in eo quod fit, motus principium est, & hoc est ars vel potentia quaedam, Similiter & activae, non in eo quod agitur, sed magis in agentibus motus est. Naturalis vero scientia circa ea est, quae in seipsis habent motus principium est. Quod itaque neque activam

ctiuam, neque effectiuam, sed speculatiuam esse Naturalem scientiam neces-
A se est. Nam in aliquo ipsorum generum vnamquamque harum necesse est.
Cum vero vnamquamque scientiarum necesse sit aliquo modo ipsum quid
est scire, & hoc vt principio vti, oportet non latere quonam modo
definiendum Naturali sit, & quomodo substantiae ratio sumenda
sit, vtrum vt simum, an magis vt concauum. horum enim, simi quidē
ratio vna cum materia rei dicitur, concaui vero absque materia. Simi-
tas namque in naso fit. & idco ratio quoque eius cum eo dicitur. simū
enim est nasus concauus. manifestū est igitur etiam carnis, & oculi,
ceterarumque partium rationem cū materia reddendam esse. Cum
autem quaedā sit entis scientia, prout ens & separabile est, considerā-
dum est vtrum eam eandem cū Naturali ponendā sit, an magis aliā.
Naturalis sane circa ea est, quae motus principiū in seipsis habent.
Mathematica vero speculatiua quidem est, & haec quaedā circa ma-
nentia, nō tamen separabilia. Circa separabile igitur ens, & immobi-
B le alia praeter has ambas scientia est, si aliqua quidem talis substātia
est. dico autem separabilis, & immobilis, quod et probare conabi-
mur. & si qua talis in entibus natura sit, hic profecto diuinum erit, &
hoc erit primū & principale principiū. Patet igitur tria genera specu-
latiuarū esse scientiarum. Naturalem, Mathematicam, Theologicam.
Optimū igitur speculatiuarum quidem scientiarū genus, harum au-
tem ipsarum ea, quae vltimo dicta est. circa namque honorabilissimum
entium est. vnaquaeque vero melior, aut deterior est secundum propriū
scibile. Dubitauerit autem quispiam, vtrum entis, prout ens est, scien-
tiam vniuersalem ponere oporteat an non. Mathematicarum etenim
vnaquaeque circa vnum quoddam determinatum genus est, vniuersa-
lis vero communis de omnibus est. Si itaque naturales substātiae pri-
mae entium sunt, ipsa quoque Naturalis scientia prima scientiarū erit. Si ve-
ro alia natura, atque substantia separabilis, & immobilis est, necesse est
C scientiam quoque eius aliam sit, & Naturali priorem, & vniuersalis priorem.

Caput Secundum. Ens per accidens a nulla considerari scientia:
ipsumque non habere causas, nec principia. Neque enim de ente
vero quaerenda esse principia. Item de Fortuna
causa per accidens existente.

CVm autem simpliciter ens pluribus esse modis dicatur,
quorum vnum est, quod secundum accidens dicitur esse,
primo de ente hoc pacto considerandum est. Quod
igitur nulla scientiarum, quae traditae sunt, circa acci-
dens versatur, patet. Nec enim ars aedificatoria, quid iis ac-
cidat, qui vsuri sunt domo, considerat, vtputa si tristiter, vel econ-
trario habitabunt, neque textura, neque sutura. quod vero proprium
cuique est, solum vnaquaeque illarū scientiarū considerat. hoc autem

ctiuis propria est, neque quaestio utrum musicum & grammaticum idem sit, qui musicus est. & sitne grammaticus simul ambo ens, cum prius nō esset, quod autem cum nō semper esset, est, hoc factum est, quare simul musicus & grammaticus fiebat. Hoc autem nulli earum, quae certae scien-

Sophistica circa accidentia versatur.

tiae sunt, quaerit, praeter Sophisticam, haec enim sola circa accidens versatur. Quare non male Plato ait, cum dixit Sophisticam circa nō ens versari. Quod autem nec fit possibile accidentis scientiam esse, manifestum erit, si videre conabimur, quidnam accidens sit, cum esse quae dicimus quaedam quidem semper, & ex necessitate esse (ex necessitate autem non ea dico, quae secundum vim etiam dicitur, sed qua in demonstrationibus utimur) quaedam vero ut plurimum, quaedam autem, nec ut plurimum, nec semper & ex necessitate, sed ut contingit: utputa sub cane fiat frigus, sed hoc nec ut semper ex necessitate, nec ut plurimum fit, quandoque tamen accidit. accidens enim est, quod fit quidem, non semper tamē, nec ex necessitate, nec ut plurimum. Quid itaque accidens sit, dictum est. Cur vero non sit huius modi scientia, patet. omnis namque scientia eius est, quod semper, aut plurimum est. accidens vero in neutro horum est. Quod autem entis secundum accidens non sint causae, & principia talia, qualia per se entis, manifestum est. essent enim omnia ex necessitate. nam si hoc existente, hoc erit, & hoc hoc (atque id nō ut contingit, sed ex necessitate) illud quoque ex necessitate erit, cum hoc causa erat, usque ad ultimum dictum causatum, hoc vero secundum accidens erat, quare ex necessitate omnia erunt, & ex omnibus auferetur, id quod ad utrūlibet se habet, nam ipsum contingere & fieri & non fieri. At & si causa non ut ens, sed ut ea, quae fit, supponatur, eadem accident. omne namque ex necessitate fiet. eueniet crastina eclipsis siue, si hoc fiat, hoc vero, si aliud quiddam & hoc, si aliud. & hoc itaque modo, si ab eo tempore finito, quod a nunc est usque cras, demetur tempus, deueniet aliquando ad existens, quare cum hoc sit, omnia, quae sequuntur, ex necessitate profecto fient. unde ex necessitate omnia fient. Quoddam autem ut verum & non secundum accidens est ens, quod est in mentis complexione, & passio in ea. quare circa illud, quod ita est ens, non quaeruntur principia, verum circa id, quod extra & separabile ens est. Quoddam vero non necessarium, sed infinitum. dico autem quod secundum accidens est huius vero inordinatae & infinitae causae sunt. Ipsum vero alicuius gratia in eis est, quae a natura, aut

Fortuna.

a mente fiunt. Fortuna vero est, cum aliquid horum secundum accidens fit. quemadmodum enim & ens quoddam per se, quoddam secundum accidens est, ita & causa. fortuna vero secundum accidens causa est in eis, quae secundum electionem alicuius gratia fiunt. quare circa idem fortuna & mens. electio namque absque mente non est. Causae vero, quibus ea fiunt, quae a fortuna fiunt, indeterminatae sunt, quare humanae cogitationi incertae sunt. & causa per accidēs est simpl. id

aut vero nullum. Bona vero fortuna & mala dicitur, cum bonum aliquid, aut malum evenerit. Prospera fortuna vero & infortunium, cum magnitudinem habent. Cum autem nihil secundum accidens prius his sit quae secundum se sunt, nec igitur causa. Si itaque fortuna aut casus coeli causa est, prior mens & natura causa erit.

Summa Quarta. De Motu, de Infinito, de continuitate motus, & nonnullorum terminorum definitionibus quibus in Tertio, & Quinto Physicorum.

Caput Primum. De Motu.

EST autem hoc quidem actu solum, illud vero potentia, hoc autem potentia & actu, hoc quidem ens, illud vero quantum, hoc autem caeterorum aliquid. Non est autem motus praeter res: mutatur enim semper secundum entis praedicationes, commune autem nihil in his in ulla praedicatione. Unumquodque vero dupliciter omnibus inest, veluti hoc aliquid, nam hoc ut forma, hoc vero ut privatio, ac secundum qualitatem hoc album, illud nigrum, secundum quantitatem hoc perfectum, illud imperfectum, eodem modo & secundum lationem, nam hoc sursum, illud deorsum, aut leve aut grave. Quare motus & mutationis tot sunt species, quot entis. Cum autem unumquodque genus in actum & potentiam dividatur, actum eius quod potentia est, prout tale est, dico esse motum. Quod autem vera dicamus, hinc constat: cum enim aedificabile prout tale, ipsum dicimus esse actu, quatenus aedificatur, & hoc est aedificatio. Similiter eruditio, curatio, volutatio, ambulatio, saltatio, senescentia, ac increscentia. Accidit autem moveri cum actus ipse fuerit, & neque prius, neque posterius. Actus autem eius, quod est potentia, cum actu ens agat, non prout ipsum, sed prout mobile, motus est. Ipsum vero autem prout sic: nam aes potentia est statua, non tamen aeris actus prout aes, motus est. Non enim idem est aeri esse, & alicui potentiae. Quod si idem esset simpliciter, ac secundum rationem, esset profecto aeris actus motus quidam. At non est idem, quod & in contrariis patet. Siquidem posse sanari, posseque aegrotare, non est idem: nam & sanari & aegrotare idem foret. Subiectum vero, quod sanabile, aut aegrotabile est, sive humor, sive sanguis, unum idemque est. Cum non sit igitur idem, sicut neque color, ac visibile idem est, constat motum esse actum rei possibilis, prout possibile est. Quod igitur ipse est, & quod tunc contingit moveri cum actus ipse sit, & quod nec ante nec post, manifestum est. Nam contingit unumquodque aliquando quidem operari, aliquando vero minime: velut aedificabile, prout aedificabile: & aedificabilis, prout aedificabilis actus, aedificatio est. Nam aut hoc, aedificatio, est aedificabilis actus, aut domus. At ubi domus fit, non ultra aedificabile erit, aedificatur vero, quod aedificabile est. Necesse itaque aedificationem actum esse, aedificatio vero motus

Motus.

Motus definitio.

quidam esse [illegible] in ceteris [illegible] est. Quod vero bene sint recte dicta, ex his quoque constat, quae alii de ipso [illegible] ex eo quod non facile est ipsum aliter definire; nec enim [illegible] in alio genere quam collocare. Et patet ex his quae alii [illegible] quidam enim alterationem, inaequalitatem, et ipsum non ens [illegible] quorum nullum necesse est moveri, neque numerum [illegible] his potius quam ex opposito est. Causa vero, propter quam in his [illegible] est, quia indefinitum quiddam videtur esse [illegible] alterius vero coordinationis principia, propter privativa [illegible] sunt; nam nec quod quid, nec tale, nec aliorum praedicamentorum [illegible] est. Quod vero motus indefinitus esse videatur, ea causa, quod neque inter entium [illegible] nec quae [illegible] ponere ipsum est; nec enim quod potest quantum esse [illegible] necessarium est, nec actu quantum. At motus actus quidam esse videtur, quamquam imperfectus; causa vero est, quod imperfectum est possibile, cuius actus est. Quamobrem difficile ipsum comprehendere quid tandem sit [illegible] potentiam, aut in actum simplicem [illegible] restat igitur quod dictum est, esse [illegible] actum quem diximus, quem etsi difficile cognitu sit, tamen contingit esse. Et quod in mobili est motus [illegible] eius est a motivo. Neque alius est motivi actus [illegible] actum esse [illegible] verum actus est ipsius mobilis [illegible] quemadmodum eadem distantia ab uno ad duo, et ab duobus ad unum [illegible]

Caput [illegible] De Infinito.

Quid sit infinitum. INfinitum vero est, aut quod impossibile est pertransire, eo quod non sit aptum pertransiri, quemadmodum vox invisibilis; aut quod transitum habet interminabilem; aut quod vix; aut quod natum aptum est habere, non habet transitum, sive terminum. Item secundum appositionem [illegible] Vide alias. [illegible] aut ambo. Separabile sane ipsum quoddam esse [illegible] est, cum si nec magnitudo, nec multitudo est, sed substantia ipsum [illegible] Infinitum indivisibile. [illegible] accidens [illegible] magnitudo aut multitudo est [illegible] indivisibile [illegible] tanquam impermeabile. Praeterea [illegible] infinitum, si nec numerus, neque magnitudo [illegible] passio est? [illegible] accidens [illegible] infinitum [illegible] indivisibile est. Quod autem infinitum non possit esse actu [illegible]

[illegible] infinita, quæ accipitur [illegible] esse, atq; infinitũ, idem [illegible] [illegible] & non de subiecto [illegible] igitur [illegible] [illegible] diuisibile si partibile est, verũ [illegible] infinitũ [illegible] esse im- [illegible] est, quemadmodum [illegible] aut pars, ita & infinitum indi- [illegible] substantia, & principium sit, impartibile igitur, & indiuisibile [illegible] verũ hoc impossibile, [illegible] esse ens infinitũ necessariũ, [illegible] [illegible] accidens igitur [illegible] at hoc [illegible] dictum est non posse prin- [illegible] esse, verũ id [illegible] accidit [illegible] vel [illegible] esse, sed hæc for- [illegible] vniuersalis est. Quòd verò in sensibilibus nõ est, dicunt [illegible] est corporis ratio hoc, esse superficie definitum, nõ [illegible] [illegible] infinitum corpus, nec intelligibile, nec sensibile. Cæterũ nec [illegible] ita est, atq; separatum, atq; infinitum, quippe cũ numerus, [illegible] habent numerũ, numerabile sit. Quòd si naturaliter potius [illegible] ex his patet, neq; n. compositum, neq; simplex poterit [illegible]. Compositũ namq; non erit corpus, si finita quidem [illegible] [illegible] [illegible] contraria æquari, nec esse vnũ eorũ infi- [illegible] corporis virtus, corrũpe- [illegible] ab infinito. nec possibile est vtrumq; eorũ esse infinitũ, [illegible] [illegible] est, qđ vndecunq; habet dimensionem infinitum vero, [illegible] infinitũ corpus vndecunq; infinitũ erit. Nec [illegible] & simplex contingit infinitum esse corpus, nec, vt quidã [illegible] elementa, vnde hæc generant [illegible] corpus [illegible] [illegible] ex quibus sunt, in ea & resoluuntur. hoc [illegible] simplicia corpora, neq; ignis, [illegible] [illegible] aliquod horũ infinitũ sit, impossibile est [illegible] [illegible] esse, aut fieri aliquod eorũ vnũ, vt Heracli- [illegible] ignẽ fieri. Eadẽ & de vno est, qđ faciunt [illegible] Naturales, nã [illegible] contrario in contrariũ, velut ex cali- [illegible] mutatur. Item corpus sensibile alicubi est, idemq; partis [illegible] locus, velut terræ, quare si vniforme sit, aut immobile erit, [illegible] hoc vero impossibile est, quid n. deorsum potius quã [illegible] si gleba sit, quo mouebitur, aut vbi manebit? [illegible] corporis illius [illegible] est, continebit igitur [illegible] At quo? Quo igitur manebit, mouebitq; [illegible] An vbiq; [illegible] [illegible] ergo. An vbiq; mouebitur? non ergo stabit. Quòd [illegible] dissimile sit, loca quoq; dissimilia erunt. At primũ quidẽ [illegible] vnũ corpus [illegible]. Deinde aut finita erunt [illegible] [illegible] finita quidem impossibile. nã [illegible] erunt, q; [illegible] infinitũ sit, vt [illegible] ignis aut aqua. at hoc erit corrũ- [illegible] qđ si infinita ac simplicia, loca quoq; infinita, & ele- [illegible] infinita erunt. qđ si est impossibile, locaq; finita sint, [illegible] [illegible]. Et omnino impossibile infinitũ esse corpus, & lo- [illegible] qđ quidẽ corpus sensibile, aut grauitatẽ hẽt, aut [illegible] aut ad mediũ, aut sursum mouebitur. verũ impossibile

Infinitũ in- sensibilibus non esse.

infinitum, aut rectum, aut medium, aut quadrantes, possunt esse, quomodo diuides, aut quo pacto infiniti hoc quidem sursum fuerit, hoc D vero deorsum, aut extremum, aut medium? Omne enim corpus sensibile in loco: loci vero species sex. in corpore vero infinito hæ esse non possunt. Omnino aũt, si impossibile est locum infinitum esse, & corpus quoq; impossibile est. quod .n. in loco est, id alicubi est. hoc vero aut sursum, aut deorsum, aut aliquod cæterorũ significat, quorũ vnũquodq; terminus quidã est. Infinitum vero non idem in magnitudine, motu, & tempore, tanquã vna quædam natura, sed ipsum posterius secundũ prius dicitur, velut motus secundum magnitudinem, super quam fit motus, aut alteratio, aut augmentatio: tẽpus vero propter motum.

Caput Tertium. Distinguitur motus per se a motu per accidens, & secundum partem. Quot modis aliquid in aliud mutari dicitur, in quo, & quibus prædicamentis sit motus. immobile item quot dicatur modis.

E TRansmutatur vero quod transmutatur, hoc quidem secundum accidens, velut cum dicimus musicum ambulare; illud vero, eo quod eius quippiam mutatur, simpliciter dicitur mutari: vt quæ secundum partem, sanatur enim corpus, quoniam oculus. Est præterea, quod per se primum mouetur, & hoc est per se mobile. Est item de mouente quoq; eodem modo. mouet namq; quoddã per accidens, quoddam secundũ partem, quoddam per se. Est sane aliquid, quod primo mouet: & est aliquid, quod mouetur. Item & tempus in quo, ac prius ex quo, deinde & ad quod. Formæ vero, passionesq; ac locus, ad quæ mouentur mota, ea immota sunt, vt scientia & calor. est vero motus, non calor, sed calefactio. Mutatio aũt non per accidens, nec in omnibus est, sed in contrariis ac mediis, atq; in contradictione. huius rei fides in inductione est. Mutatur aũt quod mutatur, aut ex subiecto in subiectum, aut ex non subiecto in non subiectum, aut ex subiecto in non subiectum, aut ex non subiecto in subiectum. Dico autem subiectum, quod affirmatione explanatur. Quare necesse est tres mutationes esse. illa .n. quæ ex non subiecto in non subiectum, non est mutatio. nec enim contraria, neq; contradictio est, cum neq; oppositio. Mutatio igitur ex non subiecto in subiectũ secundum contradictionem, generatio est, quæ quidem simpliciter simplex, quæ vero cuiuspiam quædam: at quæ de subiecto in non subiectum, corruptio: quæ simpliciter simplex, quæ cuiuspiam, quædam. Si itaq; non ens multifariã dicitur, & nec quod secundum compositionem, aut diuisionem dicitur moueri contingit, nec item quod secundum potentiam, quod oppositũ est ei quod simpliciter est (non album enim aut non bonum contingit nihilominus secundum accidens moueri. esse namq; homo potest non albus) quod vero simpliciter non hoc, id nequaquam, nam impossibi-

esse non ens moueri. Si igitur hoc, & generationem motum esse, fit enim quod non est. nam etsi maxime secundum accidens fit, attamen verum est dicere de eo quod simpliciter fit, quod est non ens. Eodem modo & quiescere. Hæc itaq; omnia accidunt absurda, & quoniam omne quod mouetur, in loco est, non ens vero in loco non est: esset enim vbi. Nec corruptio igitur motus. Nam motui motus aut quies contraria est, corruptio vero generationi est contraria. At cum omnis motus mutatio quædam sit, mutationes vero tres, quas diximus, harum vero quæ secundum generationem & corruptionem motus non sunt (sunt autem illæ secundum contradictionem) necesse est solam eam quæ ex subiecto in subiectum mutationem solam motum esse. Subiecta vero aut contraria, aut media, nam & priuatio contrarium esse ponatur, quæ negatione & affirmatione declaratur, vt nudum, cæcum, & nigrum. Si igitur prædicamenta, substantia, qualitate, loco, facere, pati, ad aliquid & quantitate diuiduntur: tres esse motus necesse est, qualis, quanti, & loci. Secundum substantiam vero non est: propterea quod substantiæ nihil contrarium est. Nec eius quod ad aliquid. etenim altero mutato, verificari alterum nihil alterum mutatum. quare secundum accidens horum motus erit. Nec præterea agentis aut patientis, neq; mouentis aut moti: quoniam non sit motus motus, nec generationis generatio, nec denique mutationis mutatio. Bifariam enim contingit motus motum esse: aut tanquam subiecti, vt homo mouetur, quia ex albo in nigrum mutatur: quare sic etiã motus, aut calefit, aut frigescit, aut locum transmutat, aut crescit. Id vero impossibile est, cum motus non sit aliquod subiectorum. Aut eo quod aliud quoddam subiectum ex mutatione in aliam speciem mutetur, vt homo ex morbo in sanitatem. At nec hoc possibile, præterquam per accidens (omnis namq; motus ex alio in aliud mutatio est. & generatio item ac corruptio eodem modo, verumtamen quæ ex oppositis sic aut sic, non sunt motus) aliquis simul ex sanitate in morbum mutatur, atq; ex ea ipsa mutatione in aliam. Quare patet, quod cum ægrotauerit, in quamuis mutatus erit, contingit enim quiescere: ac præterea nõ semper in quamcunq;, & illa quoq; ex aliquo in aliud quoddam erit. quare opposita erit conualescentia, verum ex accidenti, vt ex reminiscentia in obliuionem mutatur, quia id, cui inest, quandoq; in scientiam, quandoq; in sanitatem mutatur. In infinitum præterea procedet, si mutationis mutatio, & generationis generatio fuerit. Necesse igitur & priorem fuisse, si posterior fuerit. vt si simplex aliquando fiebat generatio, illud quoque, quod fiebat, simpliciter fiebat. quare nondũ erat quod simpliciter fiebat, sed quod fit aliquid, aut quod iam factum. Si igitur hoc etiã aliquando, fiebat cum nondum erat, quod nunc fit. In infinitis vero in infinitis non sit aliquid primum, non erit primũ quidem nec consequens erit. Nec fieri igitur, nec moueri, nec mutari quicquam possibile est. Eiusdem præterea motus contrarius atq; quies, generatioq; & corruptio, quare quod fit, cum factum fuerit, quod fit esse

corrumperetur, nec ... statim, cum fit, nec post [illegible] transmutatur. Item nec esse materiam subiectam, quod fit, & [illegible] igitur erit veluti alterabile quoddam, aut corpus, aut anima, [illegible] etiam eius, quod fit, aut motus, aut generatio, & aliquid [illegible] moueatur, nam opus est aliquid habere ex hoc in hoc, quod motum est, esse motum. Quonam igitur modo? Nam erit doctrina doctrinae, quare neque generatio generationis. Cum vero neque substantiae, neque ad aliquid, neque faciendi, ac patiendi, superest secundum quale, & quantum, & vbi motum dicatur esse. quandoquidem in his singulis contrarietas est. Quale autem dico, non quod in substantia (& [illegible] differentia quale est) verum passiuum quale, quo dicitur [illegible] pati, aut impassibile esse. Immobile autem est, & quod omnino impossibile est moueri, & quod in multo tempore vix mouetur, aut quod tarde incipit. & quod natum quidem est moueri, non potest autem quando natum est, & vbi, & quemadmodum quod solum [illegible] quiescere. contraria [illegible] quiete [illegible] mutatio [illegible]

Caput Quartum. [illegible] assignantur definitiones.

Simul secundum locum esse dicuntur, quae in vno loco primo sunt. Et separata, quae in diuerso. Tangi autem, quorum extrema sunt simul. Medium, in quod natum est prius venire quod mutatur, quam ad quod vltimum mutatur, secundum naturam continue mutatum. Contrarium secundum locum, quod secundum rectam [illegible] distat. Consequens est, cuius principium sequentis, aut situ [illegible], aut forma, aut aliquo quodam modo definito, neque aliud [illegible] consequens, nihil est medium eorum, quae in eodem genere [illegible] linea lineae, aut vnitas vnitatis, aut domus ipsius domus. aliud vero in medio esse nihil prohibet. Consequens namque alicuius consequens, & quoddam posterius est. non enim consequens [illegible] consequens secundae. Attingens vero, quod consequens tangit. Cum vero omnis mutatio in oppositis sit, haec vero contraria, & contradictio, contradictionis vero nihil medium est, [illegible] quod medium in contrariis est. Continuum fere, quoddam attingens, aut tangens est. dicitur vero continuum, cum idem fiunt, atque vnus vtriusque termini, quibus tangunt, & se continent. quare patet in his esse continuum, ex quibus vnum quoddam natum est secundum contactum fieri. Et quod consequens primum sit, constat. consequens namque non tangit. hoc vero consequens est. & si continuum est tangit. quod si tangit, nondum continuum est in quibus vero non est tactus, in his non est cohaerentia. Quare non est punctus idem vnitati. nam illorum est tactio, harum vero minime, sed consequenter. & illorum quidem est aliquid intermedium, harum vero minime.

Vndecimi Metaphysicorum Arist. Finis.

AVERROIS IN DVODECIMVM METAPHYSICORVM PROOEMIVM.

Paulo Israelita interprete.

QVONIAM nec Alexandri, nec [illegible]

[illegible]

[illegible]

Quoniam [illegible]

Cumq; [illegible]

Cumq; [illegible]

Quoniam [illegible]

Quoniam [illegible]

At quia [illegible]

[illegible]

[illegible] de [illegible] ipsum libro Iod, qui pariter de primo principio [illegible] quod [illegible] huius [illegible] principijs [illegible] principijs [illegible] libro [illegible] & [illegible] quoque [illegible], & [illegible] ad [illegible] libro Caph [illegible] libro Iod [illegible] ad [illegible].

At [illegible] libro Caph, & [illegible] principio [illegible]. Primum [illegible] principijs [illegible] principio [illegible] principium [illegible] principij [illegible].

Cumque de [illegible] principijs [illegible] contra [illegible] opinionem de principijs [illegible], & hoc [illegible] libro Lamed, & Mem.

Ex his denique [illegible] Aristotelis [illegible] opinione [illegible] Nicolaus Damascenus [illegible] Aristoteles [illegible].

Nos autem [illegible] Arist. [illegible] & ad [illegible].

At ipse denique [illegible] ad [illegible] verborum [illegible] [illegible].

AVERROIS

METAPHISICORVM LIBER DVODECIMVS.

cum Auer. Comment.

SVMMA LIBRI.

B

In Prima agitur de substantia Sensibili.
In Secunda de substantia Immobili.
In Tertia de Vniuersi bonitate.

Summæ Primæ Caput Primum. De substantia speculationem esse oportere, ex Antiquorum etiam opinionibus.

C SPECVLATIO de substantia est. Siquidem substantiarum principia, & causæ quæruntur.

Consideratio quidem de substantia est, quoniam ista enim sunt causæ & principia substantiæ.

DIXIT Alexander. Quia sua intentio in hac arte fuit loqui de ente in eo quod est ens, & de causis & principiis eius, cum disciplina Philosophiæ de istis omnibus considerat, & iam declaratum est quod substantia principalior est [illegible] Continuatio

[illegible] Septimo Meta. tex. 4. & 5.

[illegible] Consideratio eadem.

[illegible] Expositio.

[illegible] Documentum.

[illegible]

Idem 7. Met. [illegible]

Primus vsque ad [illegible] vsque [illegible].

Etenim, si vt totum aliquid vniuersum est, substantia prima pars est. & si vt consequentia, hoc quoque modo primum est substantia, deinde quale, postea quantum.

Quoniam, si hoc totum fuerit quasi aliquod vniuersum, substantia est pars prima: & si est secundum q aliquid consequitur aliquid successiue, tunc etiam substantia hoc modo est prima, & post hoc quale, & quantum.

Prima expositio Alex.

Dicit Alexander, Intendit, per istum sermonem, & quod [illegible] consideratio est de substantia [illegible]

Secunda expositio Alex.

Auer. secunda Alex. sustinet.

Principia inueniri in eodem genere, & in diuersis generibus, quę diuersa respectu eiusdem sunt.

Expositio Themistii.

[illegible]

[illegible]

Opinio Auer.

[illegible]

In quo differt ab Ale.

[illegible]

[illegible]. Et causa in hoc est [illegible], quae accidit in expositione [illegible] Themistius [illegible] expositionem [illegible].

At ferme (ut ita dicam) non entia sunt ista simpliciter, verum qualitates, & motus, quemadmodum [illegible] non rectum, dicimus namque haec quoque esse, velut est non album. Praeterea caeterorum nullum separabile est. At [illegible] opere testantur Antiquiores, qui ipsius [illegible] principia, elementa, & causas substantiae quaerebant.

Et cum haec non sint entia simpliciter praeter [illegible] & motus: quia neque album neque rectum [illegible] quod sunt entia etiam [illegible] etiam nullum aliorum est abstractum. Antiqui etiam [illegible] per hoc quod faciunt [illegible] elementa, & causas substantiae.

5 Haec est alia causa, propter quam considerandum est de substantia. [illegible]

Lib. 1. Ph. 14. [illegible] & causas substantiae.

Recentiores vero universalia magis ponunt esse substantias. genera namque universalia sunt, quae afferunt magis principia, atque substantias esse, propterea quod Logice quaerunt, Antiquiores vero singularia, ut ignem & terram, non autem corpus commune.

Qui vero modo sunt ponunt substantiam esse universalia, universalia enim, de quibus dicunt esse propter principia sub-

dicunt, sunt genera, quia separatim eorum faciunt considerationem Logicam. Antiqui vero particularia, ut ignem & terram, sed non corpus universale.

[illegible] Plato [illegible]

Cum autem [illegible] principia substantiae [illegible] [illegible] Pythagorei [illegible] principia substantiae [illegible] Aristot. [illegible] Plato vero [illegible] [illegible] principia [illegible]

[illegible] per Logicam hic considerationem [illegible] Propositiones enim [illegible] [illegible] Deinde [illegible] Antiqui vero particularia, ut ignem & terram, [illegible] sed non corpus universale. [illegible] [illegible] substantiae [illegible]

[illegible] Plato, [illegible] Fundamentum opinionis Plat. [illegible]

*[illegible] Quid per Logicam. Alia est Aristotelis [illegible]

Caput Secundum. Dividitur substantia in sensibilem & immobilem: illa quoque in sempiternam, & corruptibilem. Item ostenditur in sensibilibus substantiis materiam necessariam esse: triaque ipsarum esse principia.

Verum substantiae tres sunt. Una sensibilis: cuius quaedam sempiterna, quaedam corruptibilis, quam omnes concedunt, veluti plantae, & animalia. Sempiterna vero, cuius elementa [illegible], sive unum, sive multa sint, accipere necessarium. Alia immobilis, quam aliqui separabilem aiunt esse, quidam in

[illegible] Hae enim duas sempiternas dicit Aver. ex Ari.

[illegible], quidam in unam ponentes naturam [illegible] mathematica, quidam vero [illegible]

Substantiae autem sunt tres. Quarum una est sensibilis, & istius quaedam est aeterna, & quaedam corruptibilis, [illegible], ut plantae, & animalia, cuius elementa necesse est accipere, aut unum, aut plura. Alia autem est immobilis. & alio dicunt quidam quod est abstracta, & quidam eorum dividunt eam in duo, & quidam eorum ponunt [illegible] mathematicas in eadem natura, & quidam [illegible] existere.

Dicit quod substantiae sunt tres, sensibilis, & [illegible]. [illegible] in duo, in substantiam [illegible] corpus quintum, & in substantiam generabilem & corruptibilem, quam omnes concedunt, ut plantae & animalia, & [illegible] elementa necesse est accipere. [illegible] [illegible]

Alr. expositio [illegible] elementa est accipere.

* Aver. positio [illegible] Alr. [illegible]

A [illegible] forma est [illegible]. Si igitur aliquis di[xerit] quod [illegible] est in Logica quod nulla scientia habet probare sua principia, [illegible] subiectum scientiae Naturalis est corpus mobile, & alius [illegible] est substantia abstracta. Dicemus quod hoc verum est, [illegible] quod dictum est in Logica, est quod nulla scientia habet probare [illegible] principia [illegible] quid, quoniam hoc non fit, nisi per prin[cipia] [illegible] principiorum, & per principia principiorum generis, [illegible] principia habentis principia. [illegible] igitur [illegible] [illegible] est. Ille enim, qui considerat de illis principiis, [illegible] considerare de hoc. & [illegible] habet considerare principia sui generis [illegible] demonstrationem, secundum [illegible] demonstrationem, quae vocantur signa, [illegible] est, & [illegible] principia subiecti. Naturalis autem demonstrationem [illegible] in scientia Naturali. [illegible] impossibile est declarare [illegible] abstractum esse, nisi ex motu. & omnes viae, quae [illegible] [illegible] est [illegible] motorem esse [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible] in prima Philosophia, [illegible] principia impossibile est ut demonstrentur. [illegible]
B [illegible] Aristoteles [illegible] [illegible]. [illegible] hanc substantiam esse [illegible], [illegible] quod nulla scientia [illegible] sua principia. Et [illegible] Philosophus habet declarare principia [illegible] substantiae [illegible] [illegible] & Naturalis [illegible] est; & quod [illegible] Philosophus [illegible] esse, & non [illegible]. Si igitur aliquis dixerit quod Philosophus considerat de [illegible] [illegible]: ergo considerat de principiis substantiae [illegible] in principio [illegible]; & principia substantiae [illegible] principia [illegible] subiecti. Dicemus igitur habet probare principia [illegible] subiecti; & [illegible] in positione. [illegible] quod Philosophus [illegible] principia substantiae [illegible] quod substantiae, & [illegible] quod substantiam abstractam est princi[pium] substantiae [illegible] hoc [illegible] quod declaratum est in [illegible] de principiis substantiae generabi[lis] & corruptibilis, [illegible] quod declaratum est in primo Physicorum, [illegible] quod est compositum ex materia & forma: & quod declaratum
C est in Octavo, scilicet quod motor [illegible] substantiam est [illegible] a materia. Deinde declarauit quod principia substantiae generabilis & corruptibilis sunt substantiae [illegible] [illegible], neque [illegible], & [illegible] neque [illegible], neque [illegible] [illegible], & hoc, quod declaratum est in tractatu Secundo, & Tertio, [illegible] in hoc [illegible], quod principium primae substantiae abstractae [illegible] est substantia, & forma, & [illegible], & quod [illegible] [illegible], & hoc intendit primo declarare [illegible] hoc tractatu. Sed, quia [illegible] [illegible] in hac scientia est de principiis substantiae in eo quod est substantia, sive prima sive non, incepit declarare in hoc tractatu de principiis substantiae in [illegible], & fecit [illegible] de hoc, [illegible] declaratum est [illegible] in [illegible], & in praecedentibus [illegible]. Deinde post hoc incepit declarare principia [illegible] substan[tiae], & [illegible] enim hoc, quod declaratum est in naturalibus, & [illegible] [illegible] propria huic scientiae, [illegible] quod est sub[stantia] [illegible] forma, & quod est principium & finis. Et considerat de hac substantia [illegible], [illegible] [illegible], aut plures & si plures [illegible]

[illegible] Naturalis non [illegible] demon[strare] substantiae [illegible] abstractam esse.

Scholia.

a Nota [illegible] probare sua principia demonstratione propter quid, [illegible] 1. Phys. c. 2[illegible]. & 1. Phys. co. [illegible] & 1. de Anima [illegible].

† Impossibile est demonstrare aliquid abstractum esse, nisi ex motu.

*Error Aristo. [illegible] quod [illegible] 1. Phys. co. [illegible] & 2. Phys. co. [illegible] & 8. Phys. com. [illegible]

† Observa [illegible], quod [illegible] probare principia Naturalis.

*Nota, quomodo Diuinus probat principia scientiae Naturalis, pro quo vide text. 4. Met. c. 1. & 2. Met. c. [illegible] & [illegible] & 7. Met. c. [illegible] & [illegible] & [illegible] Met. c. [illegible] & 8. Met. [illegible] & infra c. [illegible] & 8. Phys. [illegible] & [illegible]. Observa [illegible] & [illegible] Prima Met. de numeris [illegible] & [illegible] & [illegible] [illegible] in [illegible] de [illegible].

Secundo Met. [illegible] & [illegible] & [illegible]

Met. [illegible] quaestionem. Communicatio scientiae Naturalis & Divinae

[illegible] ad unum, & [illegible] substantiae, scilicet [illegible] Naturalis [illegible] substantiae mobilis, Philosophus autem [illegible] principia substantiae in eo quod est substantia [illegible] & in Philosophia [illegible] esse quod est [illegible] [illegible] esse substantiam. Et forte hunc modum [illegible] Alexander [illegible] Philosophus [illegible] quae sunt principia [illegible] Naturalis [illegible] ipsam. Et forte etiam [illegible] dicere quod [illegible] quae sunt principia substantiae generabilis & corruptibilis [illegible] per principia [illegible]. Et [illegible] considerat de [illegible] principio [illegible] substantiae [illegible] formam, & sic non erit dubitabile. Et hoc [illegible] Alexander. Quod autem Alexander dicit quod primi [illegible] [illegible], quia haec est [illegible] primo [illegible] [illegible] substantias [illegible] & [illegible] & dixit, & [illegible] dicunt [illegible] & [illegible] quia [illegible] [illegible] hoc [illegible] in duo, & [illegible] unum, & quidam ponunt [illegible] unum [illegible] & quidam [illegible] ipsam in duo, & quidam ponunt formas mathematicas [illegible] quod haec substantia [illegible] ponunt [illegible] formas [illegible], & mathematica, quae [illegible] & substantia sensibilis, & quidam ponunt formas & [illegible] unam naturam, & quidam ponunt substantiam [illegible] mathematica, & non dicunt formas esse. Et primum [illegible] Secundum autem, ut dicit Alexander, est [illegible] & [illegible] Platonis [illegible] Pythagorae, & [illegible] esse abstractam, & in tractatu sequenti [illegible] in hac substantia.

Illae itaque Naturalis, cum motu namque sunt. Ista autem alterius est, si nullum eis commune principium est. Sensibilis vero substantia mutabilis est. Si itaque ex oppositis, aut mediis mutatio fit, oppositis vero non omnibus (non album enim ipsa vox), verum ex contrario, necesse est aliquid subesse, quod in contrarietatem mutetur, non enim contraria transmutantur. Praeterea hoc quidem permanet, contrarium vero non permanet. est igitur aliquid tertium praeter contraria, ipsa materia.

Et firmo de istis modis duobus est Naturalis, illa enim sunt cum motu. & ista alterius est, cum non habeant aliquod principium commune. Substantia autem sensibilis est [illegible]

mediis. Si igitur transmutatio est ex oppositis in situ, aut
A medijs, non est ex omnibus oppositis in situ (vox enim nõ est alba, sed contrario) necesse esse ut subiectum sit ei, quod transmutatur ad contrarietatem, contraria enim non transmutantur. Amplius hic permanet, contrarium autem non permanet, materia enim tertia est a contrarijs.

6 Dixit Alexan. Et, cum loquutus fuit de substantia mobili, dixit quod [illegible]

Sententia Alex. de consyderatione Naturalis circa principia.

7 [illegible]

Mobile, & immobile non habent principia communia. Vide 12. Met. t. c. 10. & 1. Phys. comm.

C [illegible]

1. Ph. 52. & 5. Phy. 47. & 48. & 49. 1. de Gen. 14. & 1. Met. & 2. de Anima. 41. & Meta. co. 14.

Alia expositio Alexan. quare dicit ex oppositis.

[illegible]

Si igitur transmutationes sunt quatuor, aut secundum ipsum quid, aut secundum quale, aut quantum, aut ubi, & generatio simplex & corruptio, quae secundum quod quid [illegible], augmentum & diminutio, quae secundum quantum, alteratio, quae secundum passionem, loci vero, quae secundum locum, [illegible] in contrarietates quae [illegible] singulas transmutationes erunt. necesse est igitur mutari materiam, quae ambo potest.

Si igitur transmutationes sunt quinque, aut in quid, aut in quale, aut in quantum, aut in ubi, generatio autem simplex quae est in hoc, augmentum vero in quantum, alteratio autem in passiones, translatio autem in locum, videtur quod transmutationes nō inveniuntur, nisi in eis, quae sunt contraria [illegible], & necesse est ut materia transmutetur, quae potest utrunque.

[illegible]

Causa formalis, [illegible]

[illegible] Phys. [illegible]

2. de Generatio ne, c. 6. & 7. 4 h. L. [illegible]

declaratum est in libro de Gene. in [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible]. Et, cum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] est [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] est, sicut declaratum est, [illegible] [illegible] [illegible] habere [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] est [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] materia, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible] perfecte declaratum est in Physicis. D

Primo Ph. 70. & 79.

Cum autem duplex sit ens, omne mutatur ex potentia ente in actu ens, ut ex potentia albo in actu album. Similiter autem modo & de augmentatione & diminutione. Quare non solum per accidens ex non ente fieri contingit, sed etiam ex ente omnia fiunt: verum potentia quidem ente, actu vero ex non ente.

E

Et, quia ens est duobus modis, omne transformabile transmutatur ex eo, quod est ens in potentia, ad illud, quod est ens in actu, verbi gratia ex albo in potentia ad album in actu, & similiter in generatione & corruptione. Ergo non tantum est possibile ut fiat accidentaliter ex non ente, sed ex ente, id est ut fiant omnia ex ente in potentia, & non ente in actu.

Cum declarauit [illegible] principia sunt [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in potentiam & actum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] hoc, declaratum est in tractatu Nono, in quo loquitur de potentia & actu: & [illegible] per hoc, [illegible] in hoc [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad actum. & [illegible] [illegible] [illegible] ad potentiam [illegible] esse, & potentiam [illegible] cum actu, & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] ad [illegible], potentiam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] demonstratione. Et, cum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] potentia, [illegible] in actu [illegible] quod [illegible] est ex ente in potentia ad ens in actu in omni specie transformationis, verbi gratia [illegible] transformatio ad album est ex albo in potentia ad album in actu, & transformatio ad [illegible] [illegible] est ex [illegible] [illegible] in potentia, & similiter [illegible] est ex illo, quod est in potentia [illegible], & [illegible] [illegible], cum dixit: & similiter in generatione & corruptione. & [illegible] quod [illegible] [illegible] sit ex illo, quod est in potentia in uno modo [illegible]. Et, quia hoc [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] est [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] esse [illegible], & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad hoc [illegible] [illegible] sit a non ente, & etiam non [illegible] in actu, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], quod F

Potentiam esse antecedere demonstratione.

Vide. 1. Phys. 14.

[illegible] Primo Phys. [illegible]

[illegible] Potentia est [illegible] Vide. 1. Phys. [illegible]

[illegible] Contra Aui. Vide [illegible] 1. Phys. & [illegible] Phys.

Et hoc est Anaxagorae unum: melius namque quam omnia simul, & quam mixtura Empedoclis, & Anaximandri, & ut Democritus quoque ait, simul omnia potentia erant, actu vero minime. Quare materiam tetigerunt.

Et hoc est unum, quod Anaxagoras ignorauit, & est melius quam quod omnia sint insimul: & est etiam melius Empedocle, & hoc Anaximandri. & sicut dixit Democritus, omnia fuerunt insimul in potentia, in actu autem non, quoniam isti inuenerunt admistam cum materia.

C

Vult declarare quod omnes Antiqui [illegible] D

[illegible]

[illegible] Deinde dicit, & sicut Anaximandri, [illegible] ... ipsam a longe.

Cuncta vero quęcunque mutantur, materiam habent, sed diversam, nam & quęcunque simpliciter non sunt generabilia, sed latione mobilia, ea tamen non generabilem, sed unde, quo.

Et omnia, quę transmutantur, habent materiam, sed diversam. Omnia igitur ęterna, scilicet omnia, quę sunt non generabilia, & moventur secundum translationem, habent materiam, sed non generatam, sed ex ubi, ad ubi.

Et, si omnia, quę transmutantur, habent materiam, [illegible] ...

[illegible]

Dubitare vero quispiam posset, ex quo non ente generatio fiat, triplex enim non ens dicitur. Si igitur quippiam est potentia, verum tamen non ex quocunque, sed aliud ex altero. Nec id sufficit, quod simul omnia res erant, quia differunt materia, cur enim infinita facta fuissent & non unum, cum intellectus unus sit? quare si materia una, illud actu fuisset factum, cuius materia potentia erat.

Et dubitatio etiam est in hoc, & dicendum ex quo non ente sit generatio, non ens enim tripliciter dicitur. Si igitur fuerit in potentia. Sed non ex qualibet potentia, sed alterum ex altero. Et non sufficit dicere, et omnia sunt simul, nam sunt diversa secundum materiam. & si non, qua de causa sunt infinita, non unum, intelligentia enim una est? si autem materia fuerit una, & illud erit in actu, cuius materia fuit in potentia.

[illegible]

[illegible] quod ex, ex quibus fit generatio, [illegible] Anaxagoras [illegible] Democriti & Empedocli, cum elementa [illegible] Anaxagoras [illegible] ex multitudine materiæ [illegible] intelligentia [illegible] materia [illegible] agens [illegible] forma una, & agens unum [illegible] forma una [illegible] existit in eo forma una, & agens unum, tunc nulla erit causa multitudinis.

Multitudo entium prouenit ex multitudine materię, non formæ agentis. Vide 7. Meta. com. [illegible]

Cum subiectũ fuerit unum, et postea extiterit in eo forma una, & agens unum, tunc nulla erit causa multitudinis.

Caput Tertium. Nec materiam, nec formam generari. Item quo pacto formas dari non male dixerit Plato: et cur etiam non cogamur eas ponere.

TRES itaque causæ, & tria principia: duo quidem ipsa contrarietas, cuius hoc quidem ratio & forma, hoc vero privatio: tertium vero materia. Post hæc quod neque materia fit, neque forma, dico autem ultima. Omne enim quod transmutatur, aliquid est, & ab aliquo in aliquid transmutatur. Ab aliquo quidem, primo movente, in quo vero, materia, in quod autem, forma. In infinitum itaque procedet, si non solum æs rotundum fit, verum ipsa et rotunditas, aut æs. quare necesse est stare.

Causæ igitur sunt tres, & principia alia, quorum duo sunt contraria, quorum

A ... quorum unum est forma, & alterum privatio, & tertium materia. Et post ista neque materia fit neque forma, sed alia duo illa com[illegible]. quod transmutatur, transmutatur ex aliquo in aliquid. illud autem a quo transmutatur, est motor; transmutabile autem est materia; illud autem, ad quod transmutatur, est forma. & procedit [illegible] in infinitum, si cuprum non tantum fuerit rotundum, sed etiam [illegible] rotundum, & cuprum necesse est ut procedant.

Cum declaravit in principio [illegible] ... [illegible] 12

B [illegible] Hypothesis: Nec forma nec materia generatur, sed est compositum ex eis. [illegible]

C [illegible]

Deinde quod quaelibet substantia ab univoco fit. Quae enim natura, substantiae sunt, & alia, aut enim natura, aut arte, aut fortuna, aut casu fiunt. Ars igitur principium in alio, natura vero principium in ipso: homo namque hominem generat. caeterae vero causae privationes harum sunt.

Et post ista, quia unaquaeque substantiarum fit ex eo, quod est conveniens ei in natura: naturalia enim sunt substantiae, & alia alia res[illegible] das, postquam aut fiunt artificialiter, aut naturaliter, aut casu. Ars igi-

tur principium est in altero, natura vero est principium per se. homo enim generat hominem causa autem [illegible] sunt priores [illegible] rum alterorum.

[illegible]

[illegible]

Substantiæ vero tres: quædam materia, quæ* quod quid est, eo ipso apparet. quæcunque enim tactu non cohærentia sunt, materia & subiectum sunt. Quædam vero natura, & quid, & quidam habitus ad quem. Tertia vero, quæ ex his, quæ singularis est, ut Socrates, aut Callias. In quibus igitur quod quid non est præter cōpositam

substantiam (ut dicemus forma non nisi ab ipsa arte) [illegible] est [illegible] generatio & corruptio [illegible] alio modo [illegible] [illegible] est, sed si quidem sunt in his sunt, quae natura fiunt.

Substantiae autem sunt eae. Una autem est materia, & est hoc, [illegible] quod videtur, quoniam quod est [illegible] est materia & subiectum. Et [illegible] hoc, id quod est aliquod habitum in esse. [illegible] ut Socrates, & Callias. Quoniam [illegible] non esset generatio & corruptio [illegible] sunt materia & forma [illegible]

24 Cum dixit principia substantiae [illegible]

Primam expositio [illegible] [illegible]

Secunda expositio [illegible]

[illegible]

Tertia expositio.

Quarta expositio.

[illegible]

Expositio tertia.

Expositio quarta.

Expositio Auerrois.

[illegible]

[illegible]

Propter quod non male Plato dixit, quod formæ [illegible] sunt, [illegible] sunt. [illegible] formæ sunt aliæ ab [illegible] ignis, caro, caput. [illegible] namque materia sunt, & maxime [illegible] substantiæ, [illegible] [illegible].

Et ideo non fecerunt male illi, qui posuerunt formas, quia formæ, si [illegible] aliquo modo, sunt [illegible] secundum naturam. sed [illegible] ignis, caro, os, caput, omnia sunt materia. & hæc substantia [illegible] illud, quod est motor valde, & illud postremum & indivisibile.

[illegible] Alexander [illegible] in hoc sermone Platonem & [illegible] [illegible] [illegible]

Prima expositio Alexan. [illegible]

Alia [illegible] expositionem.

Prima expositio Alexan.

Secunda expositio eiusdem.

[illegible] Alexander [illegible] [illegible]

Ubi est dictum Alexan. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] formam.

[illegible] D. Alex. [illegible] & ideo non male fecerunt [illegible] formas [illegible] ignis enim, & caro, & os, & caput omnia sunt materia [illegible]. Dicit Alexander. & [illegible] substantiam postremam hic materiam. Dico ego. & [illegible] [illegible] Aristoteles non fecit hic comparationem, [illegible] substantiam, quæ [illegible].

Causae itaque mouentes, tanquam antea ortae, existunt: quae vero ut ratio, simul sunt. cum enim sanus fit homo, tunc etiam sanitas est & forma aeneae sphaerae simul atque aenea sphaera. B

Et causae mouentes sunt, quia praecedunt tantum. ea autem, quae sunt ut rationes, sunt insimul. & cum homo est sanus, tunc sanitas, & homo sunt insimul. & figura sphaerae aeneae, & sphaera aenea sunt insimul.

16 Cum declarauit causas esse duas, materiam, & formam, [illegible]

Hic videtur dicere materialem sicuti formalem causam [illegible] Metaphysic. [illegible] Vide glos. Zim.

Si autem aliquid posterius permanet, considerandum est, in quibusdam enim nihil prohibet, velut si anima tale sit, non omnis, sed intellectus. omnem namque fortassis impossibile est. C

Si autem aliquid remanet in postremo, quaerendum est de hoc. in quibusdam enim non est impossibile. verbi gratia, si anima est ista dispositionis, non omnis, sed intellectus. tota enim forte impossibile [illegible]

17 Dicit. Aliud quaerendum est, si aliquid ultimum formarum remanet, postquam compositum corrumpitur, [illegible] F

[illegible]

[illegible]

Manifestum itaque est, quod propter hoc non oportet ideas esse. homo [illegible] singularis singularem. Similiter etiam in arti[illegible] [illegible] ratio sanitatis est.

Manifestum est igitur, quod nullo modo indigemus propter hoc [illegible] homo enim generat hominem, quod est [illegible] Et secundum hoc in artificiis: ars enim Medicinae est ratio sanitatis.

[illegible]

Digressio, [illegible]

[illegible]

D

E

F

Caput Quartum. Quot, quibusque modis singularum rerum principia eadem dici possint, & quibus minime.

Causae vero, atque principia quodam quidem modo aliis alia sunt, quodam vero modo non, si quis universaliter dicat, & secundum proportionem omnium eadem. Dubitabit namque quispiam profecto, utrum alia, an eadem principia & elementa substantiarum sint, & eorum quae ad aliquid sunt, & eodem modo in quolibet praedicamentorum. At absurdum est, si omnium eadem sunt, ex eisdem enim erit, & ad aliquid & substantia. Quid igitur hoc erit? praeter enim substantiam, & alia, quae praedicantur, nihil commune est, prius autem elementum est, quam ea, quorum est elementum. At vero nec substantia elementum eorum, quae ad aliquid sunt, elementum est, nec aliquid horum substantiae.

B Et principia sunt rerum diversarum, & causae, & sunt sicut homo dicit universaliter omnia eadem proportionaliter. Et debet homo dubitare, utrum principia & elementa substantiarum, & relationum, & omnium praedicamentorum sint similiter eadem. Sed est inconveniens, si principia sint eadem, substantia autem & relatio erunt ex eisdem, et est quod hoc non erit ita, quoniam impossibile est ut sit substantia, & illa alia aliquid universale, & elementum quod est illud, [illegible] est elementum eo. Et substantia non est elementum rerum relatarum, neque istae etiam substantiae.

I[illegible] est in principio [illegible], & [illegible] 19
[illegible] principia & elementa [illegible]
[illegible] sunt eadem, aut diversa. [illegible]
[illegible] principia [illegible]
[illegible] eadem secundum proportionem [illegible]
[illegible]
[illegible]
C [illegible] & sunt eadem secundum proportionem [illegible]
[illegible] elementa substantiae sunt elementa
[illegible] & elementum [illegible] sunt eadem, [illegible]
[illegible] relatio [illegible] Relatio est debilior in aliis praedicamentis.
[illegible]
[illegible] D. [illegible]
& [illegible] substantiam [illegible]
[illegible]
[illegible] & est [illegible] communis. [illegible]
[illegible] praedicamenta, [illegible]
[illegible] substantiam [illegible] est quod substantia est
[illegible] & elementum [illegible] substantia & [illegible]
[illegible] & aliis modis [illegible]. Et etiam substantia non
est elementum rerum relatarum, [illegible] & impossibile
est ponere quod substantia sit elementum relationis & e converso, & [illegible] impossibile
[illegible] est. Manifestum est enim quod elementum substantiae sunt
[illegible] & elementa relationum relata. Et, si substantia esset elementum relationis & e converso, [illegible] substantia. [illegible]

Lib. 2. de Aia. c. 2. [illegible] est substantia, est substantia. Et [illegible] impossibile [illegible] elementum esse elementum omnium, [illegible] relatio [illegible] esse relativa [illegible] ut in aliquo [illegible] substantia, [illegible] substantiam & hoc contingit in genere, quod [illegible] in eo, quod est in forma.

Item, quo modo continget omnium eadem esse elementa? nullum enim elementorum idem poterit esse ei, quod ex elementis componitur. velut ipsi BA, ipsum B, aut ipsum A.

Et etiam, quo est possibile ut omnia elementa sint eadem? nullum enim elementorum possibile est ut sit illud, quod est compositum ex elementis, verbi gratia, ut A sit B quod idem.

20 Manifestum [illegible] quod elementa decem praedicamentorum [illegible]

Expositio Alex. [illegible]

Themistii expositio. [illegible]

Neque sane ullum intelligibilium, ut unum vel ens, elementum est. haec enim unicuique compositorum insunt. nullum igitur eorum [illegible] substantia, nec ad aliquid erit: at necessarium est.

Neque etiam ex elementis intellectis, ut ex uno, aut de ente. haec enim duo existunt in omni composito. nullum enim eorum est substantia, aut relatio: sed necessarium.

21 Cum declaravit quod impossibile est ut decem praedicamenta habeant eadem elementa simpliciter, vult declarare quod neque etiam [illegible]

[illegible]

Prima expositio Alex.

Secunda expositio eiusdem.

Prima expositio Auer. & melior.

Secunda expositio Auer.

[illegible]

Non sunt ergo omnium eadem elementa. An (ut diximus) quodam modo quidem sunt, quodam modo vero non. velut fortassis corporum sensibilium calidum, tanquam forma. & alio modo frigidum, ut privatio. materia vero quod primo per se potentia hęc est. substantię vero, tum hęc, tum ea quę ex his, quorum hęc principia sunt. aut si quod ex frigido & calido fit unum, ut caro vel os. necessarium est aliud ab his esse illud, quod factum est. horum itaque eadem elementa, atque principia sunt, alia vero aliorum. Omnium vero sic quidem dicere non est, sed analogia. quemadmodum si quis dicat, quod principia sunt tria, forma, privatio, & materia. verum unumquodque horum circa unumquodque genus aliud est, ut in co-

loribus album, nigrum, superficies, lumen, tenebrae, [illegible] ex his ve- D
ro dies, & nox.

Elementa igitur omnium non sunt eadem. Sed sunt, sicut diximus, eadem uno modo, & alio modo non sunt, ut si dicamus [illegible] quod autem est sicut forma calidum, alio autem modo frigidum [illegible] materia autem illud quod est in potentia haec duo [illegible] se. Substantia vero est illa, & quae sunt ex illis, quorum [illegible] cipia & si aliquid fit unum ex calido & frigido, ut caro [illegible] enim sic necesse est ut sit aliquid ab illis [illegible] hec sunt [illegible] dem principia [illegible]. Quod autem sic dicatur de omnibus, non est ita, sed oportet [illegible] comparatione. Ut si aliquis dicat quod principia sunt tria, scilicet forma, privatio, & materia, sed quodlibet illorum est diversum in unoquoque genere [illegible] lore album, nigrum, superficies, [illegible], obscuritas, lumen, [illegible] ex istis dies & nox.

32 Cum [illegible] si principia [illegible] [illegible] E

[illegible]

Valde [illegible] Alex. [illegible] [illegible] F

[illegible]

[illegible] in illis prædicamentis, quod assimilantur illis principiis, quæ sunt in substantia, sed non sunt eadem. [illegible] autem hæc sunt elementa & principia, [illegible] substantiarum [illegible], quæ dicuntur, sunt elementa & principia, [illegible]. Quod autem sic dicitur de omnibus, & c. [illegible] quæ sunt in substantia, sunt principia aliorum prædicamentorum, [illegible] principia, non est sic, sed habent illa principia secundum [illegible] & proportionem [illegible] in unoquoque prædicamentorum [illegible] principia, quorum proportio ad illud est, sicut proportio principiorum substantiæ ad substantiam, [illegible] eandem naturam, [illegible] exemplum [illegible] compositio [illegible] & dicere est quod principia sunt eadem proportionaliter, ut dicimus quod forma, & materia, & privatio [illegible] principia decem prædicamentorum, sed quæ in substantia [illegible] quæ sunt [illegible] prædicamentum, & similiter ea, quæ sunt [illegible] prædicamenti [illegible]. Deinde dedit exemplum aliorum principiorum [illegible] album & nigrum [illegible] forma & privatio [illegible] album & nigrum [illegible] materiam [illegible] superficies, quæ est in potentia [illegible] principia [illegible] secundum formam & privationem [illegible] materiam [illegible], quæ est in potentia [illegible] intelligendum est [illegible] principia [illegible] substantiæ [illegible].

Principia prædicamentorum [illegible] non sunt eadem, sed eadem proportionaliter.

Cum vero illa non solum, quæ insunt, causæ sint, verum etiam ex his, quæ extrinseca sunt, illud quod movet, patet quod aliud est principium, aliud elementum, ambo vero causæ sunt, & principium in hæc dividitur: quod autem ut movens, vel sistens est, principium quoddam, & substantia est. Quare elementa quidem analogice tria, causæ vero, atque principia quatuor. aliud vero in alio: & prima causa, ut movens, in alio aliud: sanitas, morbus, corpus movens, ars Medendi. forma, inordinatio talis, lateres movens Ædificativa, & in hæc dividitur principium.

Et quia causæ moventes sunt in eis, quæ sunt, sed ea, quæ sunt per naturam, manifestum est quod principium, & elementum diversa sunt. quod autem movet, aut sistit, est quoddam principium. Elementa vero secundum æqualitatem, quæ est secundum [illegible], sunt tria; causæ autem & principia sunt quatuor: & aliud alio est causa: prima in [illegible] quod est movens aliud, sanitas, infirmitas, corpus quod movet, Medicina. forma enim non ordinatur, sicut illud, quod movet, ars ædificatoria.

Principium dicitur de movente, & elementum de [illegible]

[illegible] de principiis, quæ sunt partes rei, scilicet forma & materia, [illegible] [illegible] causæ non sunt, & [illegible] partes rei compositæ [illegible] causæ [illegible] movens & [illegible] principium [illegible] elementum [illegible] elementum & principium [illegible] causa [illegible] de omnibus principiis [illegible] in Physicis [illegible] principia & causas & elementa [illegible] principia [illegible] & per causas, illud, quod est [illegible] per elementum, ea quæ sunt in re. Et quia [illegible]

[illegible] Met. c. 4. & [illegible] Ph. c. 1. [illegible]

[illegible]

Cum autem mouens, in naturalibus quidem homo, in his vero quae a mente fiunt ipsa forma, vel contrarium: sic modo quodam tres causae erunt, alio vero modo quattuor. Sanitas nam quodammodo est ars Medendi, & Aedificatoria forma domus, & homo hominem generat. praeter haec item causa mouens, vt quae omnium primarum.

Mouens autem in rebus naturalibus homo hominis, in eis autem, quae fiunt ex cogitatione forma, & suum contrarium: quapropter causae aliquo modo sunt tres, & aliquo quatuor. Medicina enim est aliquo modo sanitas, & ars aedificandi forma domus, & homo generat hominem & etiam illud, quod est extrinsecum ab illis, quod est principium omnium.

24 [illegible]

Alexander autem dicit, quod adducit hoc ad demonstrandum aliud principium [illegible] ... hoc enim principium [illegible] ... [illegible] est dictum quod est necesse, ut sit comparatio [illegible] ... debet esse commune secundum modum, quo est principium [illegible] ... Themistius autem dicit quod [illegible] ... Deinde & dubitatum est in hac propositione dicente, quod [illegible] ... Dicit igitur quod istae propositiones [illegible] ... & in propinquo sunt [illegible] ... accidentalibus. Alex. expositio. Themist. expositio. Declaratio. Quare conclusiones [illegible]

Cum autem quaedam separabilia, quaedam inseparabilia sint, illa sunt substantiae, propter quod haec omnium causae sunt: quoniam absque substantiis passiones, & motus non sunt. deinde haec erunt, quoniam sunt anima, & corpus aut intellectus, appetitus, & corpus.

Et quia quaedam res sunt abstractae, & quaedam non abstractae, illae sunt substantiae, & propter hoc imaginantur illas causas: quia praeter substantias non inveniuntur passiones earum, neque motus. & post hoc erunt illa, anima forte, & corpus, aut intellectus, aut desiderium & corpus.

Cum declaravit quod possibile est dicere causas praedicamentorum esse easdem [illegible] ... 25 [illegible] ... & hoc fecit [illegible] ... abstracta sunt substantiae, & non abstracta accidentia [illegible] ... Declaratio. [illegible] ... Et sciendum est quod substantia sunt duobus modis: Declaratio.

Substantiæ sunt duobus modis: una sine accidentibus, & alia cum accidentibus.

[illegible] Et dicit hoc, quia substantiarum [illegible] animæ, & corporis [illegible] Alexander [illegible]

Prima forma causa est abstracta apud Alex.

[illegible] sed prima forma est abstracta [illegible] corpore & anima [illegible] non sunt substantiæ [illegible]

Item alio modo analogice principia sunt eadem, ut actus, & potentia. verum hęc etiam in aliis alia, & alio modo sunt. In quibusdam quidem idem quandoque actu, quandoque potentia est, ut vinum, aut caro, aut homo. Cadunt autem hæc in prædictas causas. actu namque est forma, si separabilis sit, & quod ex ambobus, privatio vero, velut tenebra, aut ægrotans. potentia autem materia. hoc namque est, quod utraque fieri potest. Aliter autem actu, potentiaque differunt, quorum non eadem materia est, quorum non eadem forma, sed diversa est: veluti hominis causa, elementa, ignis, & terra, ut materia: & propria species, & si quid aliud extrinsecus est, ut pater, & præter hęc Sol, & obliquus circulus, quæ nec materia, nec forma, nec privatio, nec eiusdem speciei sunt, verum moventia.

Et etiam alio modo principia proportionaliter sunt eadem, potentia, & actus. Sed hæc sunt in unoquoque diversorum diversa, & modo [illegible] In quibusdam enim invenitur idem quandoque in actu, & quandoque in potentia, ut vinum, aut caro, aut homo. Et cadunt ista etiam in causas prædictas. forma enim est in actu, cum fuerit abstracta, & quod est ex utroque est privatio, ut obscuritas, aut infirmus. & in potentia materia, & hoc est possibile ut fiat utrunque. Et alio modo est diversum in actu & in potentia, in quo non est materia una, & cuius forma non est eadem, sed diversa, ut illud quod est causa hominis, scilicet ignis, & terra, sicut materia; & forma propria: & aliud ex extrinseco, ut pater, & [illegible] Sol, & circulus declinans, quæ non sunt materia, neque forma, neque privatio, neque [illegible] sed moventia. In alia translatione loco [illegible] dicitur idem.

A Cum declarauit quod possibile est dicere quod omnia praedicamenta habent easdem causas secundum proportionalitatem, & sunt causae, quas habent de forma, & materia, & priuatione, vult etiam declarare quod hoc etiam habent de actu & potentia, ita quod principia omnium sunt actus, & potentia, & quod haec etiam reducuntur ad formam & ad materiam. Et dixit, Et etiam alio modo, &c. idest, & etiam possumus dicere quod principia omnium praedicamentorum sunt eadem proportionaliter alio modo a praedicto, scilicet de materia, & forma, & priuatione. Deinde dixit, Sed haec duo sunt etiam diuersorum diuersa, & modis diuersis. i. sed potentia & actus secundum quod inueniuntur in rebus diuersis sunt diuersa, & habent se ad eas modis diuersis. idest, quia potentia & actus, quae sunt principia substantiae, sunt alia a potentia & actu, quae sunt principia qualitatis. & sic [illegible] haec duo sunt principia omnium, quia quodlibet est aliquando in potentia, & [illegible] in actu. & hoc intendebat, cum dixit in quolibet [illegible] idem, &c. & [illegible] sunt uniuersalia omnibus, quia quodlibet eorum aliquando est in potentia, [illegible] in actu, [illegible] quando est in actu, quandoque in potentia. & [illegible] homo. Deinde dixit. Et cadunt ista etiam in causis praedictis, &c. idest, actus enim reducitur ad formam, quae est abstracta, aut ad illud, quod congregatur ex materia & forma, & priuationem, ut [illegible], quae est in [illegible] priuatione lucis, & infirmitas, quae est in corpore, ut priuatione sanitatis.

B Deinde d. & in potentia materia. & hoc possibile est ut sic intelligatur, idest potentia autem reducitur ad materiam: & quia est possibile ut sint congregata [illegible] & ex forma scilicet compositum. potentia enim, quae est in materia, est [illegible] compositum ex ea & ex forma. Deinde dixit, Et alio modo est [illegible] in actu, &c. idest & etiam accidit in diuersitatem [illegible] potentiam & actum propter suam diuersitatem in materia & forma, alio modo ab eo, secundum quem diuersificantur primum. Deinde dixit ut elementa, &c. idest, verbi gratia, quod materia hominis sunt quatuor elementa, & motor propinquus pater, & remotus Sol & orbis declinis, materia autem hominis & patris, & forma eorum sunt eadem. Sol autem & orbis declinis non. Et [illegible] per hoc declarare quod sunt adhuc diuersitatem in potentia & actu per diuersitatem [illegible] & [illegible] eorum, in causis [illegible] differentia, [illegible] potentia & actu per diuersitatem materiarum & formarum earum. Et, quia [illegible] differunt a causis, [illegible], quae sunt pater [illegible] Sol & orbis declinis, [illegible], & idest, cum non sunt formae hominis neque materia eius. & [illegible] neque aequalis in specie, quia [illegible] aequalis in specie, scilicet pater.

C Praeterea videre oportet quod quaedam est uniuersaliter dicere, quaedam vero non. Omnium itaque prima principia, quod actu primum, & aliud, quod potentia. At illa, quae uniuersalia dicuntur, non sunt. Singulare namque principium singularium est, quare singularis [illegible] homo, hominis uniuersaliter. Sed nullus est, verum Peleus Achillis, tui autem pater. & hoc B [illegible] B A, ipsum vero B omnino ipsius B A simpliciter. Deinde sive haec, quae substantiarum sunt, verum aliorum aliae causae, ac elementa, ut dictum est, eorum, quae non in eodem genere sunt colorum, sonorum, substantiarum, quantitatis, nisi proportionaliter. Eorum quoque, quae in eadem specie sunt diuersa, non specie, sed quoniam quae singularium aliud, & tua materia, & forma, & quod mouit, & forma, ac mea materia, uniuersali vero ratione eadem.

Et est considerandum est quod quaedam sunt, quae possumus dicere uniuersaliter, & quaedam, quae possumus dicere particulariter. Et prima principia habent naturam, quae est in actu, & hoc est genus, & aliud in

Nota quod actus & potentia sunt principia omnium praedicamentorum.

Documentum.

potentia. Et illa universalia non sunt, quoniam quod est [illegible] est istius individui. homo enim est hominis universaliter, [illegible] Sed Achilles Peleum, & tu pater tuus, & hoc b ad hoc ba, [illegible] Deinde [illegible] Formae enim substantiarum [illegible] causae & elementa, sicut dictum est ea quae non [illegible] dem genere, ut coloribus & sonantibus, & substantiae, & [illegible] Praeterea quae [illegible], & ea, quae sunt in eadem specie, & [illegible] sunt secundum formam, sed quodlibet singularium est [illegible] & [illegible] ria, & forma, & quod movit, quamvis non sint [illegible]

29 Cum demonstrauit quod principia sunt eadem [illegible] per [illegible] vult declarare quod principia duobus modis habent [illegible] universalia, & particularia. & demonstrat quod [illegible] particularium. cum universalia non habent esse [illegible] enim considerandum [illegible] & [illegible] est [illegible] [illegible] in sua [illegible] universali [illegible] & particularia [illegible] ut singulis [illegible] est materia hominis, & [illegible] homo [illegible] possumus enim dicere quod Socrates generat Platonem, & [illegible] est materia istius individui. Deinde demonstrauit [illegible] particularium, & dixit. Et primo principium habent [illegible] [illegible] principalia sunt ea, quorum substantia est aliquid [illegible] [illegible] sunt ea, quae sunt in potentia particularia, & [illegible] hoc. Et hoc processum est, sicut dicit Alexander in [illegible] [illegible] sunt [illegible] particularium [illegible] particularium, [illegible] universalia esse [illegible] [illegible]. Et illa universalia non sunt, & [illegible] universalia [illegible] [illegible] individuis [illegible] [illegible] homo enim universalis non generat [illegible] Deinde dixit homo enim est hominis universaliter & [illegible] [illegible] homo generat hominem, sed nullum universale generatur [illegible] [illegible] Socratem Plato, & ex tuo pater. & hoc [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] & elementa [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] in genere, quod est [illegible] & [illegible] in [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] & quae sunt in eadem forma & differunt secundum formam [illegible] [illegible] ex [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] in specie, & sunt in eadem [illegible] [illegible] & [illegible] & [illegible] in forma [illegible] Et [illegible] per hoc, quod dixit in eadem forma formam [illegible] [illegible] per hoc, quod dixit & differunt secundum formam [illegible] & [illegible] & [illegible] [illegible] & [illegible] & non [illegible]

Vnum est habere esse universalium. Idem supra co. 4. & 12. & 14. Idem 3. Metae. co. 20. & primo Meta. co. 8. 28. & 29. Idem 2. de Ani. co. 60. et primo de Ani. co. 8. & 3. de Ani. co. 18. Idem 10. Meta. co. 8. Et idem hic 1 co. seq. & 7. Meta. co. 46.

a Singularia [illegible] esse principia [illegible] universalia [illegible] singularium in [illegible] primo de Ani. [illegible]

[illegible] in eadem genere & in eadem forma [illegible] sunt [illegible]
F [illegible] & diversa in forma speciali. Deinde dicendo quod [illegible]
[illegible] sed ex quibus [illegible] sunt in specie, sunt [illegible]
[illegible] in numero, & sunt singularia individua [illegible] aliud, est
[illegible] in numero, & ex hoc intelligitur aliquid esse commune [illegible]
[illegible] in specie. Deinde dicit & materia, & forma, & quod movet. &c. idest,
[illegible] dicimus quod materia, & forma, & movens sunt principia omnium rerum,
[illegible] sunt eadem [illegible] sermone universali [illegible] est, [illegible]
[illegible] & formas, & quod movet hoc in sermone universali sunt princi-
[illegible] quaestio quoniam [illegible] esse principia non [illegible]
[illegible] diversa, tamen eadem sunt [illegible] universaliter & proportio-
[illegible] & quae dicit quaestio quoniam non sunt eadem secundum [illegible], [illegible]
[illegible] sunt eadem sermone universali, per quem [illegible] principium & [illegible]

Quaeret autem quispiam principia, seu elementa substantiarum, ad aliquid, & qualitatum sint, utrum eadem an diversa, patet quod, quum multipliciter dicantur, uniuscuiusque sunt. ut si distinguatur, nō eadem, sed diversa, nisi quod aliquo modo eadem, analogice omnium:
G quae eadem quia materia, forma, privatio, movens. ac illo modo substantiarum causae, tanquam omnium causae sunt, quia perimuntur. Praeterea quod primum actu est. illo vero modo alia prima, quaecunque contraria, quae nec ut genera, neque multipliciter dicuntur: & materiae.

Quaesitum autem quaestio nostra, quae sunt principia, & elementa substantiae, relationis, & qualitatis, utrum sint eadem aut diversa. manifestum est quod sunt quae dicuntur multis modis in quolibet. & cum distinguuntur, non sunt eadem, sed diversa, praeter hoc quod sunt eadem [illegible] autem sunt eadem secundum aequalitatem comparationis, forma, materia, & sic etiam causae substantiarum, sicut [illegible] causae omnium, quae destruuntur cum illa destruantur. Et etiam [illegible] in perfectione, & sic aliud, & prima omnia, quae sunt contraria, quoniam illa non sunt genera dicuntur, neque multis modis. [illegible] etiam materia eorum.

C Cum [illegible] principia praedicamentorum [illegible] eadem aut diversa, & [illegible] aa
[illegible], quae sunt eadem, & quae sunt diversa simpliciter, & quod princi-
pia substantiae sunt aliquo modo [illegible] principia aliorum praedicamentorum, vult
[illegible] hoc dicendo. Quaestio autem nostra, utrum principia substantiae sint
eadem aut diversa, manifestum est quod sunt diversa, cum [illegible]
[illegible] principium de unoquoque illorum. sed tamen non est intelligen-
dum ex hoc, quod secundum [illegible] dicuntur, & hoc [illegible],
[illegible] multis modis. Et in secunda [illegible] dicit, manifestum est quod [illegible]
[illegible] modis universaliter, & [illegible] universaliter, cum [illegible]
[illegible] intentione universali [illegible]
[illegible]. Et [illegible] quamvis [illegible] in
[illegible]. Deinde [illegible] hoc, & dicit, & [illegible], & [illegible].
[illegible] & apparet quod, cum hic [illegible] principium dicitur, [illegible] in forma,
& privatione, & materia, & movente, non videntur significare idem in
[illegible], sed diversum. Forma enim in substantia diversa sunt in aliis
praedicamentis, & similiter privatio, & materia, & movens. Et, quia [illegible] perfecta
[illegible] quia non [illegible] dicuntur haec principia [illegible]
[illegible] hoc quod sunt [illegible], & [illegible] quod videntur eadem se-

De praedicatis non est dubitandum, Lib. x. Met. 13. Sed par [illegible] est [illegible] in [illegible] [illegible] est. [illegible] Lib. 2. de Caelo, ca. 19.

eundem comparationem & respectum, verbi gratia, quod respectus formae substantiae ad substantiam est sicut respectus formae qualitatis ad qualitatem, & [illegible] & similiter de privatione, & materia, & motore. [illegible]

[illegible]

Causae actu, quae differunt genere, differunt genere, & quae specie specie, & quae numero numero.

[illegible] in vniuersali.

Summa Secunda. De substantia immobili.

Caput Primum. Necessarium esse dari substantiam aliquam immobilem perpetuam, sempiternamque [illegible]. Item actum potentia esse priorem.

Vide Aven. in Epitoma

QVia itaque sensibilium principia sunt, & quae, quomodo eadem, & diversa, dictum est. Cum vero tres sint substantiae, duae quidem naturales, alia autem immobilis, de hac est dicendum quod necesse est perpetuam aliquam, & immobilem substantiam esse. Etenim substantiae, primae entium sunt, & si cunctae corruptibiles, omnia corruptibilia sunt. at impossibile est [illegible]

motum aut corruptibilem semper erat. Neque tempus, cum non sit possibile prius & posterius esse, tempore non existente; & motus similiter continuus est, sicut & tempus. aut enim idem, aut quaedam passio motus est. motus vero non est continuus, praeter hunc, qui secundum locum, & hunc, qui circularis est.

Quae autem sunt principia sensibilium, & quae, & quomodo sunt eadem, & diversa dictum est. Et, quia substantiae sunt tres, quarum duae sunt naturales, & una est immobilis, dicendum est de illa, & narrandum est quod necesse est aliquam substantiam aeternam & non mobilem esse. Substantiae enim praecedunt omnia entia. si igitur omnes substantiae fuerint corruptibiles, omnia entia erunt corruptibilia. sed est impossibile quod motus fiat, aut corrumpatur: semper enim erat. neque tempus etiam, cum impossibile sit prius & posterius esse, si tempus non fuerit. & motus igitur secundum hunc modum continuus est, sicut tempus. hoc enim erit idem, aut passio motus. sed non invenitur motus continuus, nisi in loco, & in illis circularis.

Per hoc, quod dixit [illegible]

[Margin: hoc eodem [illegible] Oppositum in [illegible] Vide [illegible] Zim. Cœlum autem est generabile & corruptibile, & generabile & corruptibile.]

D. Si igitur omnes substantiae fuerint corruptibiles, omnia entia erunt corruptibilia [illegible] generabiles & corruptibiles, contingit necessario ut omnia entia sint generabilia & corruptibilia. Omne enim, quod causa est generabilis, generabile & corruptibile fit [illegible] generabilia & corruptibilia, omnia entia erunt generabilia & corruptibilia [illegible] est impossibile [illegible] tempus [illegible] impossibile enim est intelligere [illegible] nullum motum fuerit [illegible] ut declaratum est in Naturalibus. Deinde [illegible] neque enim tempus est [illegible] generatum [illegible] D. d. quoniam in hoc, & dicit, cum impossibile sit prius & posterius [illegible] intelligere prius & posterius, quae impossibilia sunt intelligere [illegible] tempus [illegible] D. & enim non esse est ante suum esse, sed prius & post sunt [illegible]

[Margin: a Tēpus & motus aut sunt idē, aut tēpus est passio motus, cum motus. 8. Phys. c. 10. vide per hoc [illegible] & tex. c. 10.]

Si igitur tempus ponatur esse substans, necesse est fieri in tempore, [illegible] tempus, & sic in infinitum. D. d. Et motum [illegible] continuum, &c. i. & cum tempus est continuum, necesse est ut motus maneat sit continuus, & [illegible] a Tempus enim & motus [illegible] aut tempus est aliqua passio motus. D. d. Sed non invenitur motus continuus [illegible] & c. i. & impossibile est ut alius motus sit [illegible] ut declaratum est in Physicis. E

[Margin: b Sine quo impossibile est imaginari. Vide oppositū 4. ph. c. [illegible] Vide [illegible] Zim.]

At vero si motivum aut effectivum est, non autem operans aliquid, non erit motus. possibile namque est non operari, quod potentiam habet. nihil igitur utilius erit, ut si quidem sempiternas substantias faciamus, quemadmodum qui species ponunt, nisi aliquod potens principium insit, quod transmutare possit. Non igitur sufficit illa, nec alia substantia praeter species. Nam, si non operabitur, motus non erit. nec si operabitur, substantia vero eius potentia sit, non erit sempiternus motus. quod enim potentia est, contingit non esse. oportet igitur esse tale principium, cuius substantia actus sit. Item has oportet esse substantias absque materia. sempiternas enim esse oportet, si aliquid quidem aliud sempiternum est. actu igitur sunt. Atqui dubitatio, F

[Margin: Dubitatio. Solutio.]

Nam omne quidem agens posse quoque videtur, potens vero non omne agere, quare potentia erit prior. Verum, si hoc ita sit, nihil entium erit, contingit enim posse quidem esse, nondum tamen esse. At si, ut Theologi, qui ex nocte cuncta generantes, aut ut Naturales dicunt, omnia res simul erant, idem impossibile erit. Quomodo enim movebuntur, si nulla erit actu causa? non enim ipsa materia seipsam movebit, sed fabrilis ars. neque menstrua, neque terra, sed semina atque humanum semen. Propterea quidam faciunt semper actum, velut Leucippus & Plato, cum semper esse motum dicunt. Verum, cur, et quem, non aiunt, nec ita, nec causam. nihil enim temere movetur, sed oportet in semper aliquid praeexistere, sicuti nunc natura quidem hoc modo, vi autem, aut ab intellectu, aut ab aliquo

[illegible] hoc modo. Deinde qualiter primum sit. differt enim quantum [illegible].

Sed, si fuerit substantia mouens, aut agens, & nihil agit, non erit motus. possibile est enim vt illud, quod est in potentia, non agat. Et si nihil prodest cum posuerimus substantias æternas, vt dicentes formas, nisi in eis sit principium, quod potest transmutare. Sed hoc non sufficit, neque aliud extra formam. Si enim non fuerit, non erit motus. neque si egerit, & substantia eius fuerit in potentia. non enim erit motus æternus. Possibile enim est, vt quod est in potentia, non sit. Oportet igitur vt tale principium sit substantia, quæ est actio. Et oportet etiam vt istæ substantiæ sint existentes extra materiam, cum necesse est vt sint æternæ, si etiam aliud fuerit æternum, actio est. Accidit autem hic quæstio. Existimatum est enim, quod omne agens habet potentiam, quia potest, & non omne, quod potest per potentiam, agit. vnde potentia videtur prior. Sed quoniam ita sit, nullum quidem entium erit. possibile enim est vt sit, & non sit ens. Sed si fuerit sicut dicunt Theologi generantes mundum ex nocte dicunt, & Naturales dicentes q omnia fuerunt insimul, impossibile est vt sint eadem. Et si non quomodo mouentur, si non habent in actu causam. Materia enim substantiæ corporalis impossibile est vt moueat se per se, sed carpentaria. neque sanguis menstruus neque terra, sed semina & sperma. Et ideo quidam ponunt separationem, vt Plato & Leucippus, dicunt enim, motum semper esse aliquid. sed quare, non dicunt causam. nihil enim mouetur casu, sed oportet vt semper sit aliquid, sicut modo est, aut naturaliter aut violenter, aut ex alio et post. [illegible] est primus motus. hoc enim differt.

Sed si fuerit substantia, &c. idest, quoniam motus æternus sit, & omnis motus habet motorem, vt determinatum est, necesse est vt iste motus habeat motorem, qui sit actu purus sine aliqua potentia, idest, quia in nulla hora est motor in potentia. Si enim non fuerit actu purus, sed cum potentia, aliqua hora erit, in qua [illegible]. Deinde dedit causam, & dixit, possibile enim est, &c. idest, quia omnis motor, cuius substantiæ admiscetur potentia, possibile est vt in aliqua hora non moueat. non enim mouet, nisi per [illegible] de potentia in actum, qui est impossibile ut non sit [illegible]. Deinde dixit, & si non, nihil prodest, cum posuerimus, &c. idest, declaratum est igitur substantiam esse æternam, & semper mouentem. & ideo nihil prodest ponere substantias [illegible], nisi sit principium mouens, vt dicunt [illegible] formas. Deinde dixit, Sed hoc non sufficit, neque aliud, idest, non enim sufficit ponere principium [illegible] formis, neque aliud [illegible]. Si enim non fuerit, [illegible] aliquod tale, [illegible], quod [illegible] esse, non esset motus. Deinde dixit, neque si egerit, & substantia eius fuerit in potentia. [illegible] & non sufficit in hoc ponere aliquid, quod si non fuerit actu, non erit motus. [illegible] & substantia eius non erit in potentia. [illegible] necessarium est, [illegible], quod iam [illegible], & quod substantia non admiscetur potentia. Alexander autem dicit quod necesse est [illegible] esse, cum hoc [illegible] & [illegible] in actu, [illegible] illud, ad quod [illegible] mouetur corpus, quod est [illegible] corporum, scilicet cœlestis, 30

Oīs motor, cuius substā- tiæ admiscetur potētia, pos- sibile est vt in aliqua ho- ra non mo- ueat. 3. Ph. phy. t. 41. & [illegible].

A [illegible]

At neque Platoni possibile est dicere id, quod quandoque putat principium esse, quod seipsum movet: posterius enim pariter cum caelo est anima, ut ait.

Neque etiam possibile est Platoni dicere quod multotiens existimabat principium esse illud, quod movet se: anima enim, sicut dicit, est in posterius cum caelo.

B [illegible] 11

Arbitrari itaque potentiam actu priorem, quodammodo quidem bene est, quodammodo vero minime: dictum autem est quomodo. Quod autem actus sit prior, Anaxagoras testatur: intellectus namque actu est. Et Empedocles, amicitiam & contentionem ponens. Et qui semper esse motum aiunt, ut Leucippus. Quare non erat infinito tempore Chaos aut nox, verum semper eadem, aut circuitione, aut aliter, si actus quidem prior potentia.

Quoniam autem potentia est prior actu, in existimatione quodammodo recta & quodammodo non recta, dictum est quomodo. Quod
C autem actus est prior, testatur Anaxagoras: intellectus enim est actus. & etiam Empedocles, qui ponit amicitiam & litem. & etiam ponentes motum esse semper, ut Leucippus. [illegible] semper fuerunt, aut secundum reciprocationem, aut alio modo, si actus est prior potentia.

[illegible] 12

[illegible]

Propositio dicens quod id, quod est in actu, prius fuit in potentia, non est vera, [illegible]

9. Metaph. c. 13. & c. 3. de [illegible] 20. & 27.

& Empedocles ponens litem & amicitiam, & [illegible] per alterum, quia posuit alterum [illegible] [illegible] [illegible] si etiam dixerit ex nocte & simul [illegible] [illegible] generatio & corruptio [illegible] Empedocles & Anaxagoras [illegible] [illegible] secundum partes [illegible] & hoc [illegible] [illegible] permanentem in specie [illegible]

In permanentia in specie potentia propositum [illegible]

[illegible] permanentis [illegible] in specie, necesse est [illegible] secundum tempus, & [illegible] [illegible] & potentia [illegible] modo remanens in materia, & modo remanens in specie.

Si vero semper idem circulatione, oportet ut aliquid semper similiter operando permaneat.

Si igitur idem est semper & similiter, nec fit [illegible] per alterum. caelum igitur primum aeternum.

35 Dicit Alexander [illegible] est in libro de Generatione & corruptione [illegible] quod permanet semper, & est corpus quod [illegible] [illegible]

Vide lib. 2. de Generatione c. c. 56.

[illegible]

Quod si iterata est generatio & corruptio, aliud oportet semper manere aliter & aliter operans. Necesse igitur est hoc quidem secundum se operari, hoc vero secundum aliud, aut igitur secundum alterum, aut secundum primum. Necesse autem est ut secundum hoc: hoc namque rursus, & sibi & illi causa est. Dignius ergo est, quod primum est. hoc namque, ut semper similiter se habeat, causa erat: ut vero aliter, aliud: ut autem semper aliter, ambo scilicet. Patet igitur quod motus quoque ita se habent. Cur igitur alia quaerere oportet principia? Cum vero & ita contingat (& si non sic, ex nocte, & simul omnibus, & ex non ente erunt) haec profecto soluta sunt. Et est aliquid quod semper incessabili motu movetur: hic vero circularis est, & hoc non solum ratione, verumetiam opere patet. Quare aeternum est profecto primum caelum.

[illegible] *secundum aliam translationem*. [illegible] Et in alia translatione, [illegible].

Si igitur idem semper fuerit circulariter, oportet aliquid semper esse permanens, quod agat unam actionem consimilem. Et, si generatio & corruptio sit, oportet aliquid esse, quod agat multis modis. Necesse est igitur ut agat per se secundum hunc modum, & alio modo secundum alium modum, & necesse est ut illud fiat aut alio modo, aut primo modo, & illud etiam est causa sui ipsius, & alterius. Primū igitur est melius. illud enim fuit causa ut semper sint secundum eandem dispositionem consimilem: causa autem sunt plures modi, causa autem quod semper fuit, & plures modi, utrunque. Et hoc est modo, quo motus non sunt sic. Quomodo igitur quaerenda sunt principia & si non secundum hunc modum, secundum autem aliud impossibile est ut omnia sint ex nocte, & ut omnia sint simul, & non ex entibus. ista igitur non dissolvantur. Aliquid enim semper movetur motu non quiescenti, scilicet quia secundum circulationē, & hoc declaratur non tantum potestate, sed etiam actu. Primum igitur caelum est aeternum.

Per hoc igitur quod dixit, Si igitur idem, &c. intendit [illegible] 14
[illegible]

[illegible]

Est igitur aliquid, quod movet. Cum vero id, quod movetur et movet, medium sit, est etiam aliquid, quod non motum movet, quod [illegible] & substantia, & actus est.

Inveniatur igitur aliquid immobile, cum non moveatur. Et [illegible] est motum & etiam est movens, & medium aliquid est movens, [illegible] non movetur.

[illegible]

Capu[illegible]

Caput Secundum. Quo pacto dicta substantia, quae primum est principium, immobilis moueat.

Mouet autem hoc modo, concupiscibile & intelligibile mouent, non mota: horum autem prima eadem sunt. desiderabile namque, quod apparet bonum. primum vero voluntate affectabile, quod est bonum. magis vero appetimus, quia videtur, quam videtur, quia appetimus. Et mouet, sicut mouet desideratum & intellectum, quae non mouentur. & principia illorum eadem sunt. & desideratum est sensus, qui diligitur, & primum affectatum est sensus. & primo affectatum est bonum, & desideramus magis, quia existimamus propter esse malum, & non existimamus, quia desideramus. Vide Auer. de Sub. Tra. [illegible] Vide etiam [illegible] a volibile.

Et est primum mouens mouet & non mouetur, neque secundum accidens, neque secundum se ipsum [illegible] [illegible] 36 Corpora caelestia [illegible]

[illegible]

Principium enim intellectio. Ac intellectus ab intelligibili movetur. Intelligibile vero alter ordo est, qui per seipsum est, & huius substantia prima, atque huiusce quae simplex, & secundum actum. Est autem unum, & simplex non idem: siquidem unum significat mensuram, simplex vero quo modo se habeat ipsum. At vero bonum magisque & quod per se eligibile est in eodem ordine sunt: & semper primum est optimum, aut proportionale. Quod vero cuius gratia in immobilibus sit, ipsa divisio manifestat: est enim id cuius gratia alicui, quoniam hoc quidem est, hoc vero non est. Movet autem, ut quod amatur: motum, cetera movet.

Principium autem est imaginatio per intellectum. Intellectus vero est ex intellecto. Intellecta autem sunt alia logica ultima per se, simpliciter. & ex illis substantia est prima, & ex hoc simplex, & quae est in actu. Et unum, & simplex non sunt idem: hoc enim significat mensuram, simplex autem significat quando. Et etiam illud, quod eligitur per se in ordine bonorum, & est valde nobile, & acquiritur primo. Quod autem in non mobilibus invenitur propter quid, hoc demonstrat divisio, propter quid

[illegible]

[illegible]

Ex hoc patet Deum movere [illegible]

Perfectio [illegible]

[illegible]

Palam est [illegible]

Unde infra com. 44.

Propter quid planete duplici motu moveantur.

Quomodo Deus sollicitudinem habeat circa individua [illegible]

At si quid movetur, contingit etiam aliter se habere. Quare, si latio prima etiam actus est, qua movetur, hoc modo sane contingit aliter se habere secundum locum, quamvis non secundum substantiam. Cum autem sit aliquid movens, ipsum immobile existens, actu ens, hoc nullo modo contingit aliter se habere. Latio namque prima mutationum est, huius autem, quae circularis est: hanc autem illud movet. Ex necessitate ergo est

A ens & prout necessitas, bene est, & sic principium. Necessarium enim toties dicitur, quoddam vi, quia praeter inclinationem: quoddam, sine quo non bene est: istud quod non aliter contingit se habere, sed simpliciter est. a tali ergo principio est caelum, & natura dependet.

Si igitur aliquod movetur, possibile est ut sit diversarum dispositionum. Si igitur allatio & prima actio, quae movetur, fuerit, possibile est ut locum sit diversis dispositionibus, & quod in substantia non sit. Et, quia illud, quod movet ipsum, est non motum, cum sit in actu, impossibile est omnino ut sit secundum aliam dispositionem. & translatio est prima transmutationum, & est quae est secundum circularitatem. & hic est motor istorum. Ex necessitate igitur movetur principium & quod de necessitate sit principium. Et necessarium dicitur secundum hos modos. quoddam igitur est violentum, quia est extra naturam: & quoddam impossibile est, ut sit simpliciter alio modo quam sic. caelum igitur, & natura continua sunt sicut per principium.

B Vult declarare modum colligationis entium transmutabilium cum primo substantia. [illegible]

C [illegible]

Phy. c. 7 [illegible] V ide [illegible] Zim.

Necessitas [illegible]

Intelligentia abstracta, [illegible] quantum sunt [illegible]

[illegible] mouerat non [illegible]

Caput Tertium. De vita, essentia, perfectissimaque primi principij. Et contra nonnullos dicentes in ipso non esse optimum, et pulcherrimum.

Deductio * vero, qualis nobis paruo tempore, optima est. siquidem ita semper illud est, nobis autem [illegible] [illegible] id impossibile est, quoniam & delectatio actus huius est. Et ob hoc vigilatio, sensus, intellectio maxime delectabilis est, spes autem, ac memoria propter has. Ipsa vero intellectio secundum se eius est, quod secundum se optimum est. & quae maxime est, eius quod maxime est. Seipsum vero intellectus intelligit assumptione intelligibilis. Intelligibile namque fit attingens & intelligens, ita vt idem intellectus & intelligibile sit. susceptiuum enim intelligibilis & substantiae intellectus est, operatur autem, habens. Quare illud magis, quam illud est id diuinum, quod intellectus videtur habere. & speculatio optimum, & maxime delectabile est. Si igitur ita bene se habet Deus semper, vt nos aliquando, admirabile est quod si magis, adhuc admirabilius est, atqui sic habet. Caeterum, vita quoque profecto inest illi. siquidem intellectus operatio vita est. ille vero est actus. actus vero per se illius vita optima, & perpetua est. Dicimus itaque Deum sempiternum, optimum viuens* esse. Quare vita, & aeuum continuum, & aeternum Deo inest. hoc enim est Deus.

Voluptas enim est actio illius etiam. Et ideo vigilia, & sensus, & intellectus sunt voluptuosa. spes autem, & rememoratio sunt propter ista. Intellectus autem per se est eius, quod est nobilius per se. & quod est magis, est [illegible], quod est magis. & quod intelligit, est intellectus per acquisitionem intellecti. Sit enim intellectus, quando [illegible] [illegible] & intelligit. intellectus igitur, & intellectum sunt idem, [illegible] [illegible] enim intellectum, & substantiam eius est intellectus, & [illegible] [illegible] igitur, cum habet. Intellectus igitur est [illegible] est [illegible] illo. desideratum autem est aliquid valde nobile, & voluptuosum. Si igitur Deus semper est, sicut nos in aliqua hora, hoc est mirum. & si magis est, mirum est [illegible] [illegible]. Et habet [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] est vita. & ille est intellectus per se, & habet vitam nobilem, & semper aeternam. Deus igitur est [illegible], [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] est vita, & est continuum aeternum. hoc quidem est Deus.

10 Dicit Aristo. Voluptas enim est actio, &c. i. primi principij. Deinde [illegible] [illegible] [illegible]. Et ideo vigilia, & [illegible] [illegible] voluptuosa est [illegible] [illegible] quia [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] abstracta [illegible] [illegible] est principia rerum quorum sunt [illegible] [illegible] duobus modis, [illegible] [illegible] mouentem, & [illegible] [illegible] [illegible]. Idem supra [illegible] & infra [illegible] & [illegible] cap. [illegible] [illegible] [illegible] & 2.

a Vita. Principium habere [illegible] [illegible] est [illegible]. [illegible] expo[illegible] ipse [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

Deus quid sit [illegible].

Cuius voluptas est [illegible].

Dispositio.

[illegible]

Quicunque vero (ut Pythagorici & Speusippus) putant optimum & pulcherrimum non esse in principio, eo quod plantarum & arborum & animalium principia causae quidem sunt, bonum vero & perfectum in his esse, quae ex his sunt, non recte putant. semen namque ex aliis prioribus perfectis est, neque semen primum est, sed quod perfectum est, velut hominem dicere quispiam posset priorem semine esse, non eum qui generatus, sed alium, ex quo ipsum semen est.

Omnes autem qui existimabant existimationem, ut Pythagorici &

A in principio, quod bonum & nobile non est in primo, quia causae plantarum & animalium sunt principia, & quod bonum & perfectum sunt in eis, quae fiunt ex illis, non rectum opinantur. Sperma enim fuit ex aliis prioribus perfectis, & primum autem non est sperma, sed aliquid perfectum. verbi gratia quod hominem oportet esse ante sperma, non illum qui fit ex hoc, sed alium, ex quo fit sperma.

[illegible] dicunt, quod perfectio non est in principiis, sed in eis, quae fiunt ex [illegible] & plantae perfectiora sunt principiis [illegible] & [illegible] non vere [illegible] in rebus perfectis generationibus [illegible] ex homine [illegible] non sunt perfecti [illegible] in principium [illegible] generationis, & est in perfectione sicut genita [illegible] ex [illegible] perfectis [illegible] Principium enim eorum, quae sunt generabilia ex [illegible] est Sol & orbis declinatus [illegible] generantur [illegible] non tamen est [illegible] in specie, sed cum Sole & orbe declivi. Vide [illegible] hominem, & Sol. 40

Quod igitur est quaedam aeterna, & immobilis, & separata a sensibilibus substantia, manifestum ex dictis. Ostensum autem est quod nec ullam B magnitudinem possibile est hanc substantiam habere, verum impartibilis, & indivisibilis est. movet enim infinito tempore. nihil vero finitum infinitam potentiam habet. Cum vero omnis magnitudo aut infinita, aut finita sit, finitam quidem propter hoc non haberet magnitudinem, infinitam vero, quoniam omnino nulla est infinita magnitudo. At vero & quod impassibilis, & inalterabilis est. omnes namque alii motus posteriores eo sunt, qui secundum locum est. Et quare haec se habeant modo, manifesta sunt.

Principium eorum, quae generantur ex illis, est Sol, & orbis declinatus. Vide [illegible] 13 & 17. & 7. [illegible] 11. & 8. [illegible] & 47. [illegible]

Quoniam autem aliam substantiam aeternam esse immobilem abstractam a sensibilibus esse manifestum est hoc modo. Et iam declaratum est hanc substantiam habere magnitudinem aliquam non posse, sed neque partes, neque divisionem habet. movet enim in tempore infinito. & nullam finitam habet potentiam infinitam. omnis igitur magnitudo aut infinita, aut finita. propter hoc igitur non erit in magnitudine C finita, neque infinita, quia magnitudo infinita est nulla. Et etiam manifestum est quod non patitur, neque transmutatur, omnes enim motus sunt post localem motum. Haec igitur manifesta sunt esse talia.

[illegible] de hoc quod declaratum est prius, scilicet substantiam [illegible] esse, non mobilem & abstractam [illegible] Et iam declaratum est hanc [illegible] impossibile est ut sit motor [illegible] potentia in corpore, neque corpus, quoniam non habet [illegible] neque divisibilem [illegible] omne enim corpus habet partes, & est divisibile. Deinde [illegible] movet enim in tempore infinito [illegible] habere potentiam infinitam. D. [illegible] habet potentiam infinitam [illegible] necesse est ut habeat potentiam infinitam non sit corpus, quia primus motor habet potentiam infinitam: & omne corpus, aut potentia in corpore, est finitum [illegible] primus motor non est corpus, neque potentia in corpore. Et [illegible] necesse est ut omne corpus habeat [illegible] quia omne corpus est finitum, & potentia corporalis sunt [illegible] omnis igitur magnitudo aut infinita, aut finita. & necesse est ut omnis potentia in corpore sit finita, si [illegible]

[illegible] Comment. 78. & 79.

[illegible]

[illegible]

Abbreuiatio Themistii.

[illegible]

Motus in [illegible]

[illegible]

Caput Quartum. [illegible]

Vide Auer. in Epi. [illegible]

Vtrum [illegible] potentia [illegible] substantiae [illegible] non oportet [illegible] lateat, sed [illegible] de pluralitate nihil [illegible]

[illegible] habet. Numeros namque dicunt ideas, quod aliquando [illegible] numeris vero quandoque, ut de infinitis dicunt, quandoque usque ad denarium determinant. quia vero de causa tanta [illegible] pluralitas sit, nihil cum diligentia demonstratiue dicunt.

[illegible] autem ponenda est talis substantia una, aut plures, & quot [illegible] non debemus occultare sermones aliorum. sed dicere [illegible] nihil enim manifestè dixerunt in multitudine. Sententia enim de exemplaribus non habet perscrutationem propriam omnino. Dicunt enim exemplaria dicunt ea esse numeros. & de numeris quandoque dicunt eos esse infinitos, & quandoque usque ad decem. quare [illegible] numerorum est sic, nihil dixerunt demonstratione.

Cum autem declarauit unam substantiam primam esse non in materia [illegible] 42
[illegible] utrum hec substantia sit una aut plures. & si plures, quot [illegible] [illegible]. Deinde d. & non [illegible] occultare sermones aliorum, [illegible] in multitudine, D. d. Sententia autem [illegible] exemplaria. [illegible] substantiam esse exemplaria, & formas rerum [illegible] de numero [illegible] & hoc intendebat, cum d. Dicunt enim [illegible] dicunt ea esse numeros [illegible] [illegible]. D. d. & de numeris quandoque dicunt, &c. [illegible] dicunt eos esse infinitos, & [illegible] ad decem. D. d. quare vero [illegible] dicunt [illegible] demonstrationem.

Nobis vero ex praesuppositis atque determinatis dicendum est. Principium enim ac primum entium, tum per se, tum per accidens [illegible] primum, sempiternum, & unum existens. Cum vero [illegible] quod mouetur necesse sit ab aliquo moueri, primumque mouens immobile per se esse, ac motum aeternum ab aeterno moueri, & unum ab uno; videmusque praeter simplicem latitionem totius, quam dicimus primam substantiam & immobilem mouere, & etiam alias latitiones, quae planetarum sunt, sempiternas esse (sempiternum namque & inquietum corpus quod circulare est demonstratum est de his in Physicis) necesse est harum quoque latitionum unamquamque a per se immobili, & aeterna substantia moueri. nam & stellarum natura perpetua substantia quaedam existit, & quod mouet perpetuum, & prius illo moto. & quod prius substantia est, substantiam esse necesse. Constat igitur tot esse substantias natura perpetuas, & per se immobiles, ac absque magnitudine, ob causam prius dictam.

[illegible] dicamus de substantiis [illegible] enim & pri[illegible] [illegible] & [illegible] primum [illegible]. Si igitur motum necesse est ut moueatur per aliquid, primum autem mouens non mouetur.

per se, & motus aeternus sit per motorem aeternum, & vnus [illegible] non videmus quod praeter motum totius simplicem, de quo dicimus quod [illegible] ri a substantia non mota, alios motus aeternos, qui sunt [illegible] planetarum circularis est aeternum sine quiete. hoc enim declaratum est in [naturalibus]) necesse est igitur vt vnusquisque illorum motuum sit per aliquid, quod non mouetur per se, & per substantiam aeternam [illegible] ra enim stellarum est etiam aeterna. & cum motor est aeternus [illegible] prius motum, necesse est vt illud, quod est ante substantiam, sit [illegible] substantia. Manifestum est igitur quod necesse est vt substantiae sint [illegible] dum numerum illorum, & quod substantiae sint aeternae [illegible] & [illegible] biles per se, & quod sint sine magnitudine propter causam praedictam.

Non autem possumus [illegible] [illegible]

[illegible]

Numerus substantiarum [mouentium] est sicut numerus motuum.

Quod igitur substantiae sunt, & harum quaedam prima, & quaedam secunda, secundum eundem ordinem, quem & lationes [illegible] habent, patet. Multitudinem vero lationum ex propinquissima Philosophiae Mathematicarum scientiarum, videlicet ex Astrologia, considerandum est. haec enim de substantia sensibili quidem, at sempiterna speculatur. caetera vero de nulla qualibet substantia, velut quae circa numeros, atque quae circa Geometriam. Et quidem quod plures sint lationes quae feruntur [illegible], manifestum & est his, qui parum attigerunt. pluribus enim quam vna, errantium astrorum vnumquodque fertur.

Considerãda.

Quoniam autem substantiae sunt, & harum haec est prima, [illegible] autem secunda secundum ordinem motuum stellarum, manifestum est. Multitudo autem motuum sciendo est a propria Philosophia Mathematicorum. Illa enim vtitur scientia de substantia sensibili, sed aeterna. illa autem non vtitur scientia de substantia omnino, sicut de numeris, & mensura omnino. Quoniam autem motus erraticarum [illegible] res sunt, manifestum est eis etiam, qui parum consyderant. vnaquaeque enim stellarum erraticarum videtur moueri plus vno motu.

[illegible]

Solutio.

[illegible]

Cõm Aue.

Ab agēte nihil procedit nisi exeundo de potentia ad actum.

Tiberii. & ad regnum.

Soli Astrologi de Mathematicis cōsyderant de substantia.

Documentū.

Motus quos ponunt Astrologi sunt talibus modis.

[illegible]

[illegible]

Quot vero hae sint, nunc quidem nos ea, quae quidam Mathematicorum dicunt, intelligendi gratia dicimus, ut aliquam determinatam mente pluralitatem percipiamus. Deinceps quaedam quidem nos ipsos quaerere oportet, quaedam autem a quaerentibus sciscitari, si quid praeter ea, quae nunc dicta sunt, his videatur, qui circa haec versantur, diligere quidem utrosque, adhaerere vero certioribus. Eudoxus igitur Solis, & Lunae utriusque latitudinem in tribus posuit sphaeris esse: quarum Primam quidem eam esse, quae non erraticarum stellarum. Secundam vero secundum eum, qui per medium zodiacum. Tertiam per obliquum eum, qui in latitudine zodiaci obliquatur. In maiori autem latitudine obliquatam esse, secundum quem Luna fertur, quam secundum quem Sol. Solis & Lunae latit.

Quot aut sunt dicamus, secundum quod dixerunt quidam Mathematicorum, ut aliquo modo imaginemur aliquam multitudinem terminatam. Quod autem relinquitur, quaerendum est a nobis perscrutando de hoc, aut ab eis, qui inquirunt. Et si aliquid apparuerit ab eo, quod dictum est modo [illegible] perscrutandum de [illegible] sermonem illius, qui magis perfecte perscrutatus est. Eudoxus vero posuit motum utriusque, Solis, & Lunae in tribus sphaeris: quarum Prima est stellarum non erraticarum. Secunda, quae est in medio signorum. Tertia autem, quae declinat in latitudine signorum. Et illa, in qua magis Luna movetur, magis declinat in latitudine signorum, quam in qua movetur Sol.

[illegible]

[illegible]

Designationes orbium, ac motuum, qui ab Auerroe confinguntur.

Erratione vero stellarum vniuscuiusque esse quatuor sphaeras, quarum Primam quidem & Secundam eandem illis esse, nempe inerrantium esse, nam illam esse, quae omnes fert, ac eam, quae sub hac ordinata est, ac quae secundum zodiacum latitudinem habet, communem omnibus esse. Tertiae vero omnium polos in eo, quod per medium zodiacum esse. Quartae autem lationem secundum circulum obliquatum ad medium eius esse. esse vero tertiae sphaerae polos aliarum quidem proprios, Veneris autem & Mercurii eosdem.

Stellarum autem erraticarum vnaquaeque est in quatuor sphaeris. & earum Prima & Secunda sunt illis eaedem. illa autem quae non est erraticarum, quae defert omnia per suum motum, & illa, quae est ordinata sub ista, cuius motus est in medio signorum, communes sunt omnibus. Tertia autem, quae est communis omnibus, poli eius sunt in illa, quae est in medio signorum sphaera. Motus autem quartae mouetur ad medium istarum. & poli tertiae sphaerae aliarum quidem stellarum sunt proprii, Veneris autem & Mercurii vnus.

45 Cum narrauit Eudoxum ponebat vnicuique, Soli & Lunae tres orbes, [illegible]

At Calippus situm quidem sphaerarum eundem Eudoxo ponebat, hoc est distantiarum ordinem, pluralitatem autem stellae quidem Iouis ac Saturni eandem illi attribuebat, Soli vero & Lunae duas adhuc putabat sphaeras addendas esse, si quis eorum, quae feruntur, apparentiae causas assignare debeat. ceteris vero errantium vnicuique vnam co-

Necesse vero est, si debeant omnes simul positae, quae apparentia reddere, secundum unamquamque errantium alteras sphaeras una paucioribus esse, quae revolvunt, & ad idem positione semper primam sphaeram, quod inferius ordinatum est, astri restituunt. hoc enim modo solum contingit errantium lationem omnia facere. Cum igitur in quibus ipsa quidem feruntur sphaeris, hae quidem octo, hae vero viginti quinque sint, harum sane illas solas non oportet revolvi, in quibus fertur, quod infime ordinatum est, quae quidem duarum primarum sphaeras revolvunt, sex erunt: quae vero posteriorum quatuor sedecim, omnium itaque numerus, tam earum quae ferunt, tam quae revolvunt eas, quinquaginta quinque. quod si Lunae & Soli non addat aliquis, quos diximus, motus, omnes sphaerae erunt septem & quadraginta. Pluralitas itaque sphaerarum tanta sit. Sphaerarum numerus.

Calippus autem in positione quidem sphaerarum eandem posuit cum Eudoxo, in multitudine autem in Iove quidem & Saturno eam [illegible], in Sole autem & Luna videtur ponere duas sphaeras addendas, si aliquis voluerit dare apparentia [illegible]. Necesse igitur, quoniam stella non movetur per suum corpus, sed fertur in sphaera, si omnes congregentur secundum quod apparentia in unaquaque erraticarum, ut sint aliae sphaerae paucioribus una, quae revolvantur gyratione, & revertuntur primas sphaeras ad situm suum super eandem, quae est stellae ordinatae sub ea. hoc enim tantummodo possunt esse motus omnium erraticarum. Sphaerae igitur, in quibus moventur, quaedam sunt octo, & quaedam viginti quinque, & ex istis non oportet moveri in eo motu gyrationis, quae movent stellam inferiorem earum. Quae igitur moventur motu gyrationis duarum primarum sunt sex, & quatuor posteriorum sexdecim. Numerus igitur omnium, quae moventur, & quae movent istas motu gyrationis, sunt quinquaginta quinque. Si autem nullus addat motus diximus Lunae, & Soli, omnes sphaerae erunt quadraginta septem. Multitudo autem motuum sit tanta.

Dixit, Calippus autem ponebat orbes in ordine, qui ponebat Eudoxus, [illegible] vero in orbium multitudine in Iove & Saturno, [illegible] Eudoxo. Deinde dixit: in Sole autem & Luna videtur ponere, & c. [illegible] 49 [illegible] duos [illegible] de numero orbium [illegible] Solis, & Lunae duos orbes, [illegible] apparentibus de motibus eorum. [illegible] velocitatem & tarditatem, [illegible] compositum ex [illegible]. Deinde dixit, [illegible] numero orbium [illegible] in qualibet stella [illegible] quinque orbes [illegible]. Deinde dixit: necesse est igitur, quoniam stella non movetur per suum corpus, & posuit [illegible] orbem, [illegible] est ut stella moveatur motibus [illegible], secundum quod apparent per se, [illegible] quod est pars orbis. Deinde dixit: si omnes congregentur, & c. [illegible] quod [illegible] stella habet de sphaeris minus quam sphaerae [illegible] una. Quoniam autem [illegible] ex hoc circulo [illegible] unamquamque primarum sphaerarum ad [illegible]

[illegible]

Quare substantiam quoque & principiorum tam immobilium, tam sensibilium, tot rationabiliter arbitrandum est esse quod enim [illegible]

... potentioribus dicendum. Quod si nullam lationem possibile est esse, quae non conferat ad lationem stellae, amplius autem et naturam omnem atque substantiam impassibilem & per se optimum sortitam finem esse putare oportet, nulla profecto praeter has alia natura erit, sed hunc necesse est numerum substantiarum esse. si enim aliae sunt, utique mouebunt, cum lationis finis sint. Sed esse alias lationes praeter dictas impossibile est. hoc autem ex his, quae feruntur, rationabile est accipere. si enim omne, quod fert, eius gratia, quod fertur, natum est, omnisque latio alicuius, quod fertur, est: nulla latio sui gratia erit profecto, nec alterius lationis, verum stellarum causa. Si namque latio lationis causa erit, illam quoque oportebit alterius gratia esse; quare cum non sit processus in infinitum, finis omnis lationis erit diuinorum corporum aliquod, quae in caelo feruntur. Inconueniens quod nulla est latio, quae non sit alicuius orbem. Omnis latio stellarum [illegible]

Necesse est igitur reputare quod principia immobilia & sensibilia sunt huius numeri. quod autem est necessarium dimittendum est fortioribus. Si autem non existimamus quod motum continuo non est conueniens [illegible] stellae, & ratio etiam dat quod existimandum est quod omnis natura & omnis substantia, in qua passio non existit & est per se, habet dispositionem meliorem, non igitur erit alia natura omnino nisi ista, [illegible] necesse est quod numerus substantiarum sit iste. quoniam, si essent aliae, mouerent igitur quia sunt perfectio motuum. Sed impossibile est ut sint alii motus a praedictis. & necesse est ut hoc sit a motis. quoniam, si omnis motor est propter rem motam, & omnis motus est per aliquem motorem, nullus motus est omnino propter se, neque propter alium motum, sed propter stellas. Quoniam, si motus sit propter motum, necesse erit ut ille sit propter alium. sed impossibile est ut illud, quod est in perfectione, sit infinitum, & omnis perfectio [illegible] diuini est corporum, quae mouentur in caelo.

Cum posuit quod numerus motorum aut sunt quinquaginta quinque aut quinquaginta [illegible] 48

[illegible]

Principia mouentia impossibile est ut sint ... [illegible]

Impossibile est ut habeāt finē & com... in infinitum.

[illegible]

Quod autem coelum sit unum, manifestum est. Si enim plures sint coeli, ut homines, principium erit circa unumquodque specie unum, numero uero multa: at quaecunque multa numero, materiam habent. Vna enim & eadem multorum ratio est, ut hominis. Socrates uero unus. Ipsum uero quod erat esse primum non habet materiam, actus enim est. Vnum ergo, & ratione, & numero primum mouens immobile ens est, & id igitur, quod semper continueque mouetur, unum ergo tantum coelum est.

Quaecunque multa numero, materiā habent.

Quoniam autem coelum est unum, manifestum est, quod si sphaerae coeli fuerint, sicut homines, & eorum principium hominis unum est etiam, & fuerit multa in numero, & planta & aliud numero multorum, habet materiam. Vnus enim sermo, qui est idem, est et plantae, et sermo hominum. Socratis autem unus. Quod autem est per primum essentiam non habet materiam, quia est perfectio. Primus igitur motor, qui non mouetur, est unus ratione, & numero, & igitur ut motum semper continuo motu sit unum tantum. Ergo coelum est unum tantum.

Quoniam autem unum est coelum, manifestum est, & ... [illegible]

[illegible] D. A. V[illegible] [illegible] [illegible]

Tradita autem sunt quaedam a priscis [illegible], & admodum Antiquis, ac in fabulae figura posterioribus relicta, quod hi Dii sunt, & quod divinum totam naturam continet. Caetera vero fabulose ad multitudinis persuasionem, & ad leges, et quod conferat opportunitatem iam addita sunt. Hominiformes namque, ac aliorum animalium nonnullis similes eos dicunt, ac alia consequentia, & similia his, quae dicta sunt. quorum siquis ipsum solum primum separando accipiat, quod Deos arbitrabantur primas substantias esse, divine profecto dictum putabit: & (ut verisimile est) saepius quaque arte & Philosophia, quo ad possibile fuit, inventa, corruptaque rursus, has illorum opiniones, quasi quasdam reliquias, nunc usque salvatas esse.

Et accepta sunt ab Antiquissimis valde aliqua, quae sunt in posterioribus, sicut fabulose, quod ista sunt Dii, & quod Deus continet omnia naturalia. Alia autem sunt similia fabulis propter vsum legis, & illud quod est iuvans hominibus. & ideo dicunt quod ista sunt similia quibusdam aliis animalibus, & alia similia istis, non convenientia dictis. Si igitur aliquis distinxerit ex istis, & acceperit primum tantum, scilicet opinabantur quod primae substantiae sunt Dii: & secundum quod oportet, tunc credetur se dixisse divinum in eo quod possibile est inveniri artes & Philosophiam, & etiam corrumpi pluries, & istae sententiae eorum remanent vsque modo, quasi reliquiae.

Cum Arist. [illegible] 51

[illegible]

corpora sine sensibus modis [illegible] per hoc formam [illegible] alicuius [illegible] formas, quae sunt hic, & quod formae, quae sunt hic, [illegible] Astrologi. D. [illegible] quod declaratum est de hoc principio, [illegible] [illegible] D. [illegible] formarum corporum [illegible] per Deum primum [illegible] corporum [illegible] esse vera, [illegible] veritate. [illegible] Astrologi [illegible] quia iam [illegible] philosophia [illegible] & corpora [illegible] [illegible] cum d. [illegible] dictum est [illegible] [illegible] losophia. * Omne enim generabile est compositum, & [illegible] corruptibile [illegible] D. [illegible] quod reliquum [illegible] opinandum est quod [illegible] [illegible] quae corrupta sunt, & deleta [illegible]

Astrologi dicunt quod formae quae sunt hic [illegible] formae caelestibus.

Philosophia similiter fuit et corrupta [illegible] [illegible] & [illegible] com. [illegible]

Omne generabile est compositum, & [illegible] generabile & corruptibile [illegible] Physica.

Caput Quartum. Examinantur nonnulla dubitationes circa primi intellectus intellectionem.

Paterna itaq; ac priorum opinio in eamq; [illegible] manifesta sit. Ea vero quae circa mentem sunt, dubitationes quasdam habent. Videtur enim rerum, quae apparent, quiddam diuinissimum esse: quo vero modo se habens talis sit, difficultates quasdam habet. Siue enim nihil intelligat, sed ita se habeat, vt dormiens, quidnam praeclarum erit? Siue intelligat, huius vero aliud sit principale (non enim id quod est eius substantia intellectio erit, sed potentia) profecto non erit optima substantia. Siquidem eo quod intelligit, ei honorabilitas inest. Praeterea, siue intellectio eius substantia sit, quid intelligit? aut enim seipsum, aut aliquid aliud. quod si aliud, aut idem semper, aut diuersum. Vtrum autem differt aliquid, an nihil intelligere honestum, vel quodlibet? An vero de quibusdam ipsum cogitare & inspicere absurdum est? Manifestum itaq; est, quod diuinissimum, & honorabilissimum intelligit, & non mutatur: in deterius namq; mutatio fieret, ac motus quidam huiusmodi iam esset. Primo igitur, si non est intellectio, sed potentia, rationabile est laboriosam ei continuationem intelligendi esse. Deinde dubitandum, quod aliquid aliud honorabilius esset quam mens, id scilicet, quod intelligitur. Et enim intelligere profecto, ac intellectio, & quod pessimum intelligenti inerit. Quare si fugiendum hoc est, etenim quaedam melius est non videre quam videre, alioqui non foret quod optimum intellectio. Seipsum ergo intelligit, siquidem, quod optimum est, & est intellectio intellectionis intellectio. At videtur semper alterius esse, tum scientia, tum sensus, & opinio, ac cogitatio: sui vero ipsius praeter *accessionem. Si aliud praeterea intelligere, & aliud intelligi sit, secundum [illegible] bene inest? neque enim idem est intellectioni esse & intellecto. An in quibusdam scientia est ipsa res. in factiuis quidem absque

Non videre quaedam melius est quam videre.

* accessione.

A [illegible] substantia: & ipsum quod erat esse: in speculatiuis vero, ratio, & intellectio. Cum igitur non sit diuersum id quod intelligitur & intellectus, quaecunque non habent materiam, idem erunt, & intellectio una cum eo, quod intelligitur. Etiam restat dubitatio, utrum compositum sit, quod intelligitur. mutaretur enim in partibus totius. Aut omne non habens materiam indiuisibile est, quemadmodum humanus intellectus, aut qui compositorum in aliquo tempore se habet. non enim habet esse bonum in hoc aut in hoc, verum in toto quodam, quod optimum est, aliud ab eo existens. sic autem ipsa sui ipsius intellectio per totum aeternum se habet.

Quod non habet materiam indiuisibile est.

[illegible] autem [illegible] praecedentia, omnia est haec, & quaedam dicta [illegible] ex illis, & est de intellectu primo. Et in eo sunt plures dubitationes. Videtur enim esse ex apparentibus quod sit valde diuinum. Quomodo autem est tale, est valde difficile. Quoniam si nihil intelligit, quid B est aliud nobile quod est in eo? non enim est ei, nisi sicut dormienti. & si intelligit, habet aliud dominans [illegible] cum non est hoc eius substantia, sed potentia in eo, ergo non erit substantia nobilissima [illegible] non intelligit, [illegible] intelligit. Et etiam, si substantia eius est intellectus, aut ipsum ipse intelligit, aut alterum [illegible] quod est illud, quod semper est unum, & non aliud: [illegible] non est differentia [illegible] intelligere bonum, aut quodcunque? Aut impossibile est ut intelligat res diuersas. Manifestum enim est quod ipse intelligit intellectum valde diuinum, & valde nobilem. Et non transmutatur. transmutatio enim est ad peius. & quod est tale, est aliquis motus. Et primo, si non intelligit, sed est potentia, necesse est ut continuatio intelligendi laboret ei, & fatigetur. Et postea manifestum est quod nobile valde est aliud ab intellectu & intellectio. Intelligere enim tunc erit ei, quod habet intelligere vilissimum. Si igitur necesse est fugere hoc, non videre quaedam enim est melius quam videre. nobilius igitur non C intelligit. Ergo intelligit se, cum sit fortius, & ipse intelligere intelligentiae. Sed semper videmus quod alterius est scientia, & sensus, & existimatio, & intelligere sui ipsius autem accidentaliter. Amplius etiam, si intelligere & passio sint aliud & aliud, ex quo igitur erit bonum? quoniam esse intelligendi non est ipsum. Et dicatur in quibusdam rebus scientia est scitum, quemadmodum in rebus intellectis substantia est sine materia, & quod est per essentiam in rebus [illegible] est ratio, & intellectus & intellectum enim non est aliud ab intellectu. Quod igitur, quod non habet materiam, est idem, intelligere & passio, est etiam idem. Et relinquitur tamen dubitatio, si intellectum est compositum, quoniam hic tunc transmutatur in partibus totius. Et non dico si omne, quod non habet materiam, ut intellectus humanus, & quod est compositum [illegible] in hoc est secundum hanc dispositionem: sed nobile in aliquo est omne, & est aliud. & secundum hanc dispositionem intelligere est per se in toto saeculo.

[illegible]

[illegible]

Digressio [illegible]

[illegible]

Sententia Themistij.

[illegible]

Impugnatio

[illegible]

Summa Tertia. Quo pacto universi natura ipsum bonum, ipsumque optimum habeat, utrum proprie, aliterve, [illegible].

Perscrutandum autem etiam hoc, quonam modo natura universi habeat ipsum bonum, & ipsum optimum, utrum separatum quiddam, & ipsum, an per se, an ipsius ordinem. An utroque modo, quemadmodum exercitum? etenim bonum esse etiam in ordine, & dux ipsi est, at magis ipse; non enim ipse propter ordinem, verum ordo propter ipsum est. Cuncta autem coordinata quodam modo sunt, non tamen pari modo, & natatilia, & volatilia, & plantae, nec ita se habent, ut nihil illorum sit ad alterum, sed sunt ad quippiam. Ad unum namque coordinata sunt omnia. Verum, quemadmodum in domo liberis quidem minime licet quodcunque facere, sed ea omnia, aut plurima, quae ordinata sunt: mancipiis vero & bestiis parum, quod ad commune [illegible], sed ut plurimum quodcunque contingit (tale namque principium cuiusque eorum natura est.) Vide Aver. in Epi. Tex. [illegible]

Et perscrutandum etiam quomodo in natura totius bonum & nobilissimum, si aliquid distinctum per se, aut per ordinem, aut utroque modo, velut exercitus. In ordine enim est bonum, & in duce exercitus, sed in duce magis. Iste enim non est propter ordinem, sed ille propter istum. Ordinata enim sunt insimul omnia aliquo modo, sed non ordine consimili, scilicet natatilia, & volatilia, & plantae, sed tamen non sunt in tali dispositione, ut quia non comparantur adinvicem omnino, immo aliquid: omnia enim ordinata sunt in respectu alicuius. Sed sicut liberi domus raro non permittuntur ad faciendum quicquid contingit, sed omnes actiones eorum, aut plurimae sunt ordinatae: servientes autem, & lupi in paucis communicant illis in actione, & pars maior actionum illorum est quaecunque, quomodolibet, & qualibet. principium enim cuiuslibet eorum est natura.

Idest et modo quo [illegible]

[illegible]

[illegible]

Quemadmodum [illegible]

[illegible]

Dico autem puta necesse est omnia in discretionem venire, & alia ita sunt, quibus omnia communicant ad [illegible]. Quaecunque vero impossibilia, siue absurda aliter dicentibus accidunt, quaeque dicunt elegantius dicentes, ac in quibus minime [illegible]

[illegible]

[illegible] fiunt, non decet nos latere. Omnes namque ex contrariis omnia faciunt. At non recte id, omnia, neque id, ex contrariis: quibus autem contraria insunt, quemadmodum ex contrariis fiunt, non dicunt: quandoquidem contraria impassibilia sunt ab invicem. A nobis autem rationi consentanee hoc solvitur, eo quod aliquid tertium sit. Quidam vero alterum contrariorum materiam faciunt, quemadmodum qui inaequale aequali, aut unum multis. Solvitur autem etiam hoc eodem modo, nam materia una nulli contraria est.

Et ego dico eis quod cogitatur omnes ad dissidendum iudicium [illegible] huius dispositionis sunt, in quibus communicant omnia in [illegible]. Et oportet nos non ignorare omnia impossibilia contingentia, quae impossibilia sunt de sermonibus aliorum, & quid illud, quod [illegible] non ridiculose dixerunt, & in quibus est parva dubitatio. Omnes enim faciunt omnia ex contrariis. Sed non recte faciunt, neque in omnibus, neque in quibus sunt ex contrariis: quia contraria non patiuntur abinvicem. Nos autem dissolvimus hanc quaestionem dicendo necessario ad aliquid tertium esse. Et hi posuerunt alterum contrariorum esse materiam, sicut ponunt non aequale aequali, & unum multitudini. Hoc enim dissolvitur tali modo, una enim materia nullo modo est contraria.

Cum compleuit notificare opinionem suam in istis rebus, vult demonstrare quod iste sermo est, a quo sequuntur omnes dubitationes, & dissoluunt quaestiones contingentes Antiquis in principiis. [illegible] 12

[illegible] a a. l. compositum.

[illegible]

Primo Phys. tex. com. [illegible] usq; ad 63. [illegible] [illegible]

Item cuncta participabunt malo praeter ipsum unum, elementa quae elementorum ipsum malum est. Et alii [illegible] bonum & malum, quamquam in omnibus maxime ipsum principium ipsum bonum sit. Quidam autem hoc quidem recte, [illegible] principium: quo vero modo ipsum bonum principium sit, utrum [illegible] an ut motionem, an ut formam, non dicunt. Empedocles [illegible] absurde amicitiam facit bonum, nam hoc principium [illegible] si quidem congregat, & ut materia, nam mali pars [illegible] eidem accidat, & ut materiae principio esse & ut [illegible] autem esse non idem est secundum quod igitur bonum [illegible] contingit item est corruptionem incorruptibilem [illegible] ipsi mali natura sit.

Et etiam mendacium esse [illegible] in omnibus, [illegible] unum malum enim per se est alterum elementorum. Alii [illegible] neque malum & bonum esse principia, et tamen [illegible] omnibus bonum [illegible] principium. Et quidam [illegible] dicunt quod hoc principium est bonum sed non simpliciter dicunt quod [illegible] quasi perfectio, aut quasi motrix, aut quasi forma [illegible] dicit modo impossibili. facit enim bonum amicitiam, & malum [illegible] & haec sunt principia quia est quasi movens, & quia [illegible] est quasi materia, quae est pars [illegible]. Quoniam, [illegible] unum, ut habeat principium quasi materiam, & etiam quasi [illegible] tamen essentia non est una, secundum quod est [illegible] impossibile est ut hoc sit, quae non corrumpitur [illegible] cum ipsa sit natura mali & cum habeat naturam mali.

64 Et etiam mendacium, [illegible]

[illegible] est etiam impossibile, facit enim principium, quod est bonum, esse mali, & principium, quod est malum, boni. [illegible] [illegible] elementum [illegible] elementum [illegible] Deinde dicit [illegible] principium quasi [illegible] impossibile [illegible] impossibile [illegible] principium [illegible] & nullo modo [illegible]. Principium. Nec est possibile ut [illegible]

Anaxagoras autem bonum ponit principium, vt mouens, intellectus enim mouet. Verum alicuius gratia mouet. quare alterum, nisi sit, vt nos dicimus. ars enim medendi quodam modo sanitas est. Inconueniens etiã est quod non fecerit aliquid bono, mentiq; contrarium.

D Anaxagoras autem bonũ principiũ dicit esse quasi mouens. intellectus enim mouet, sed mouet propter aliquid. fuit igitur aliud secundum modum, quo sicut dicimus: medicina enim est aliqua sanitas. & impossibile est etiam non ponere contrarium bono, & intellectui.

Anaxagoras autem dicit quod bonum est principium mouens [illegible] [illegible] bonum [illegible] principium [illegible] & medicina [illegible] de primo principio [illegible] 55

Vide supra [illegible]

Porro nulli eorum, qui ponunt contraria, vtuntur contrariis, [illegible] & cur quædam corruptibilia, quæ-
E dam incorruptibilia nemo dicit. omnia namque entia ex iisdem principiis faciunt. Præterea, quidam ex non ente faciunt entia, quidam vt hæc non cogantur, omnia vnum faciunt. cur item semper generatio erit, quæque generationis causa sit, dicit nemo. At iis, qui duo principia faciunt, aliud principalius principium necesse est esse: & iis, qui formas, quia aliud principalius principium est. cur enim participauit, aut participat? Et aliis quidem necesse est sapientiæ, ac nobilissimæ scientiæ aliquid contrarium poni esse, nobis vero minime. nihil enim est primo contrarium. quandoquidem cuncta contraria materiam habent, & potentia hæc sunt. contraria vero ignorantia ad contrarium, primo autem nihil contrarium est. Præterea, si non erunt alia præter sensibilia, nõ erit principium, & ordo, & generatio, & ipsa cœlestia, sed semper principii principium, vt Theologis, Naturalibusque cunctis. Si autem erunt

formas, aut numeri, nullius causæ erunt. si vero non, neque sunt ipsius motus. Quomodo namque erit magnitudo ex non habentibus magnitudinem magnitudo continuumque erit? numerus enim neque faciet continuum, neque ut movens, neque ut forma. Ceterum nihil contrariorum erit quod & factivum & motivum; aliquando enim agere sine posse non esse. verum posterius est agere quam potentia est. Entia ergo non erunt sempiterna: sunt autem. Interimendum igitur aliquid horum est. hoc autem aliquo modo dictum est. Item, quonam modo numeri sint unum, aut anima & corpus, & omnino forma & res, nemo aliquid dicit, nec dicere potest, nisi (ut nos) dicat, quod ut movens facit. Qui vero dicunt mathematicum numerum primum, & ita semper aliam consequentem substantiam, ac alia cuiusque principia, inconiunctam* universi substantiam faciunt (nihil enim altera alteri confert, sive sit, sive non sit) & principia multa. At entia nolunt male gubernari. non est bonum pluralitas principatuum. unus ergo princeps.

a [illegible]

Duodecimi Metaphysicorum cum Comment. Aver.

F I N I S.

ARISTOTELIS METAPHYSICORUM LIBER TERTIUSDECIMUS, cum Auer. Commen.

SUMMAE LIBRI.

In Prima, de Mathematicis, an sint rerum essentia, pertractatur.
In Secunda, disputatur contra Ideas.
In Tertia, probatur Numeros non esse substantias separatas.

Summae primae Caput Primum. De quibus agendum sit in subsequentibus libris.

A DE sensibilium itaque substantia, quaenam sit, dictum est in tractatione* quidem naturalium, de materia, posterius vero de actu. Cum autem haec consideratio sit, utrum praeter sensibiles substantias aliqua sit immobilis & aeterna necne, & si sit, quaenam sit, quae ab aliis dicuntur, primo speculandum est: ut, cum siquid non recte dicant, non simus eisdem obnoxii: & si quod nobis & illis commune decretum sit, hoc separatim non contra nos graviter feramus: satisfaciens enim erit, si quis quaedam melius dicat, quaedam non deterius. Duae autem de his opiniones sunt. Quidam etenim ipsa Mathematica substantias esse aiunt, ut numeros, lineas, & quae his eiusdem generis sunt. Et rursus Ideas. Cum autem quidam ideas, numerosque mathematicos duo genera faciant, quidam unam amborum naturam, quidam
C autem solas mathematicas tantum substantias esse dicant: primum quidem de mathematicis considerandum est, nullam aliam eis addendo naturam, veluti utrum ideae sint necne, & utrum principia, substantiaeque entium, an non, verum tantum, ut de mathematicis, utrum sint an non sint: & si sint, quonam modo sint. Deinde postea seorsum de ipsis ideis simpliciter, ac aliquantulum legis gratia. divulgata namque plurima sunt etiam in exterioribus rationibus. Praeterea ad illam considerationem oportet maiorem sermonis partem attendere, cum de his quaeremus, utrum substantiae, principiaque entium numeri ac ideae sint. post enim ideas haec tertia consideratio restat. Necesse autem, si mathematica sunt, aut in sensibilibus ea esse, quemadmodum aliqui dicunt, aut a sensibilibus separata (& hoc etiam modo quidam aiunt) aut si neutro modo sunt, aut non sunt, aut alio modo sunt. Quare dubitatio nobis non de ipso esse erit, verum de modo.

* [illegible]

Caput Secundum. Mathematica substantia non esse magis quam corpora, nec eis priora ratione, nec ab eis separata esse posse.

ET quidem quod in sensibilibus ea esse impossibile [illegible], quodque simul ficticia ratio est, dictum iam in dubitationibus est, quod simul duo solida esse impossibile [illegible]. Item quod eiusdem rationis est cæteras quoque potentias & naturas in sensibilibus esse, ac nullam [illegible]. hæc itaque prius dicta sunt. Verum ad hæc etiam constat quod impossibile esset quodcunque corpus dividi: divideretur nanque secundum superficiem, & hæc secundum lineam, & illa secundum punctum. Quare si punctum impossibile est dividere, etiam lineam: quod si lineam, & cætera quoque. Quid igitur differt aut has esse tales naturas, aut esse quidem in eis tales naturas? idem namque accidet. divisis enim sensibilibus dividentur, aut nec ipsa sensibilia. At neque separatas esse tales naturas possibile est. Nam si etiam præter sensibilia solida separata ab his diversa, prioraque sensibilibus, patet, quod etiam præter superficies alias necesse est esse superficies separatas, & puncta, & lineas, quandoquidem eadem ratio est. Quod si hæc, rursus præter mathematici solidi superficies, lineas, & puncta, alia separata. Incomposita enim priora compositis sunt. & si sensibilibus priora sunt corpora non sensibilia, eadem ratione superficiebus in immobilibus solidis [illegible] priores sunt hæ, quæ per se ipsas [illegible]. Quare aliæ sunt hæ, tam superficies, tam lineæ, ab his quæ simul cum separatis solidis sunt. hæ namque simul cum mathematicis solidis, illæ vero eis priores sunt. Rursus illarum superficierum lineæ erunt, quibus priores alias oportebit eadem ratione lineas, punctaque esse, & earum quæ in prioribus lineis alia puncta priora, quibus non erunt amplius alia priora. At absurda fit coacervatio: [illegible] solida quidem unica præter sensibilia esse, superficies vero triplices præter sensibiles, illæ scilicet præter sensibiles, quæ in mathematicis sunt solidis, quæque præter eas, quæ in his sunt. lineæ autem quadruplices, puncta autem quincuplices. Quare circa quæ nam harum mathematicæ scientiæ erunt? non enim circa superficies, lineas, & puncta, quæ in immobili solido sunt, quandoquidem semper scientia circa priora est. Eadem ratio de numeris quoque. præter enim quælibet puncta aliæ unitates erunt, ac præter quælibet entia sensibilia, deinde præter intelligibilia: quare numerorum mathematicorum infinita genera erunt. Item quomodo ea quæ in dubitationibus enumeravimus solvi possunt? nam circa ea, circa quæ Astrologia est, simili modo præter sensibilia sunt, ac circa quæ Geometria. esse vero cœlum & partes eius, quomodo possibile est, aut aliud quodcunque motum habens? similiter autem Perspectiva & Harmonica obiecta erunt [illegible]

rem, & visus praeter sensibilia & particularia. Quare patet, quod
A diuersa etiam, aliaque sensibilia sunt. erit enim magis illa quam
ista quod si haec sunt, animalia quoque erunt separata & sensus.
Sunt quaedam a Mathematicis vniuersaliter praeter has substantias
scribuntur. erit igitur hac quoque alia quaedam substantia separata,
ac media inter ideas, ac media, quae nec numerus, nec puncta, nec
magnitudo, nec tempus sit. quod si hoc impossibile est, constat quo-
que illa impossibile esse a sensibilibus separata. Et omnino contra-
rium, tam vero, tam ei, quod existimari solitum est, accidit, si quis
ita esse mathematica ponat, vt quasdam naturas separatas. necesse
enim est propterea quidem, quod ita se habeant, priores sensibili-
bus magnitudinibus esse, secundum autem veritatem posteriores:
quidem imperfecta magnitudo generatione prior, substantia po-
sterior est, vt inanimatum animato. Item quo, & quando magnitu-
dines mathematicae vnum erunt? quae quidem sensibilium anima, aut
B parte animae aut alicui, quae particeps est rationis, insunt: quod si non,
multa erunt, ac dissoluentur. Illis vero (cum diuisibilia, quantaque
sint) quidnam causa est, vt vnum sint, continuaque maneant? Item
ipsae etiam generationes hoc manifestant. quando quidem, quod pri-
mum est, ad longitudinem, deinde ad latitudinem, & tandem ad pro
funditatem fit, ac finem nactum est. Si itaque substantia prius, quod
generatione posterius est, corpus profecto, non superficies, neque lon-
gitudine prius erit. & hac ratione perfectum magis, atque totum, quia
animatum. Linea vero, siue superficies, quonam modo animata
erit? supra naturae nostros sensus haec certe dignitas erit. Item cor-
pus quidem substantia quaedam sit, corpus quoque iam perfectionem
quodam modo habet, lineae vero quonam modo substantiae erunt?
neque enim vt species, & forma quaedam, veluti si anima sit, quod tale
est, nec vt materia, veluti corpus. nihil enim ex lineis, neque ex su-
C perficiebus, neque punctis videtur consistere posse. Atqui si quaedam ma-
terialis substantia esset, hoc pati posse profecto videretur. Ratione
itaque prius sit, non tamen omnia, quaecunque ratione priora, sub-
stantia quoque priora sunt. substantia namque priora, quaecunque se-
parata ipsa esse excedunt, ratione vero his, quorum rationes ex ra-
tionibus. haec autem non sunt simul. si enim passiones non sunt prae-
ter substantias, veluti quoddam motum vel album, homine albo secun-
dum rationem albedo prior est, non secundum substantiam. non n.
potest separata esse, verum semper vna cum toto est. dico autem to-
tum hominem album. Quare manifestum est, neque prius esse, quod
ex ablatione est, neque posterius, quod ex appositione est ex appo-
sitione namque, ipsa albedine albus homo dicitur. Quod igitur nec
substantiae sint magis quam corpora, nec essentia sensibilibus prio-
ra sint, verum sola ratione, nec vsquam esse separata possibile esse,
satis dictum est.

Non omnia, quaecunque ratione, & substantia sunt priora.

Caput Tertium. Mathematica & entia esse dicit quae partim quodammodo non priora, & quodammodo priora, & de Abstractione tractat.

De obiecto ipsi Mathematicae, ut eorum demonstrationem.

Quomodo sint abstracta.

Tollantur sensibilia.

Cum vero nec in sensibilibus ea esse contingat, manifestum est quod aut omnino non sunt, aut modo quodam sunt, & ob hoc non simpliciter sunt: multipliciter enim esse ipsum esse dicimus. Quemadmodum enim universalia in Mathematicis non sunt de separatis praeter magnitudines, numerosque, verum de his, quatenus tamen non quatenus talia, ut magnitudinem habeant, aut divisibilia sint, patet quod etiam de magnitudinibus sensibilibus rationes & demonstrationes fieri possunt, non prout sensibiles, sed prout talia sunt: quemadmodum etiam prout mota solum multae rationes sunt, absque eo quod quid sit unumquodque horum, & eis accidentium consideretur, & nõ est necesse propterea id aliquid motũ a sensibilibus separatũ esse, vel in eis aliquam naturam separatam esse: ita de his, quae moventur & erunt rationes, atque scientiae, non tamen quatenus mota, verum quatenus corpora tantum, & rursus prout superficies tantum, & prout longitudines tantum, & quatenus divisibilia, & quatenus indivisibilia situm habentia, & quatenus indivisibilia tantũ. Quare cum simpliciter verum sit dicere, non solũ separabilia, sed & non separabilia esse, velut ea quae moventur, & mathematica (quia etiam qualia dicit verum est simpliciter dicere, & talia esse) & quemadmodum caeteras scientias simpliciter verum est dicere huius esse, non eius, quod ei accidat, veluti quod albi (si salubre album sit) verum prout salubre est, ac illius, cuius unaquaeque est, si de salubri salubre, si vero hominis prout homo est, ita & Geometria: non si accidit sensibilia esse quorum est, non est autem eorum prout sensibilia sunt, non erunt sensibilium Mathematicae scientiae, neque profecto circa haec, aliis separata. Multa vero per se insunt his, prout unumquodque tale est: quoniam & quatenus foemina animal, & quatenus mas, propriae sunt passiones: cum non est quodcunque foemina, neque mas separatum ab animalibus. Quare etiam prout longitudines solum, & prout superficies, & quanto de prioribus ratione, ac simplicioribus, tanto magis id certitudinem habet: hoc autem simplex est. quare absque magnitudine magis quam cum magnitudine, & maxime absque motu: quod si habet motum, praecipue maxime primi: idem hic simplicissimus est, & huius qui regularis. Eadem ratio de Harmonica, & Perspectiva est. neutra namque prout visus, vel prout vox speculatur, verum prout lineae, & numeri, at haec propriae illorum passiones sunt. Mechanica quoque similiter. Quare si quis ab accidentibus separet, ac de eis aliquid, quatenus talia sunt, consideret, nihil ne propter hoc mentietur: quemadmodum nec cum in terra describat, ac eam, quae pedalis non est, pedalem dicat

Idem primo Priorum cõ. 25. & primo

A patet in propositionibus falsis sit. Optime vero sic unumquodque speculabitur quispiam, si quis, quod non est separatum, ponat separans, quod Arithmeticus etiam, Geometraque facit. Unum enim & indivisibile est homo, prout homo. ille vero posuit unum indivisibile, deinde speculatus est, si quid homini prout indivisibilis est, accidit. at Geometra nec prout homo, nec prout indivisibilis, verum prout solidum. quae enim illi inessent, etiam si nullo modo esset indivisibilis, patet quod etiam absque his contingit ei posse inesse. Quare propter hoc recte Geometrae dicunt, & de entibus disserunt, & entia sunt. duplex enim est ens, hoc quidem actu, hoc vero materialiter. Cum autem bonum & pulchrum differant (siquidem illud semper in operatione, pulchrum vero & in immobilibus est) qui dicunt Mathematicas scientias nihil de bono vel pulchro dicere, falsum dicunt. Dicunt enim & maxime ostendunt. non enim si non nominant, cum tamen opera & rationes ostendant, non dicunt de eis. pulchri namque maximae species sunt ordo, commensuratio, & definitum, quae maxime ostendunt Mathematicae scientiae. Et, cum haec multorum causa esse appareant (dico autem veluti ordo & definitum) patet quod etiam huiusmodi causam, quae ut bonum causa est, quodammodo dicunt. magis autem aperte in aliis dicemus. De mathematicis igitur, & quod entia sunt, & quo modo, & quo modo non priora, & quomodo priora, haec dicta sunt.

[illegible]

Ens duplex. Bonum & pulchrum differre.

Quo pacto Mathematicae de bono & pulchro considerent.

Pulchri species.

Summa Secunda. Disputatio contra Ideas.

Caput Primum. Quo modo Ideas afferentes ad eas peruenerint.

De Ideis autem primo ipsam, quae de Idea est, opinionem considerandum, ad numerorum naturam nihil coniunctum habentem*, sed quemadmodum opinati sunt a principio, qui primi Ideas esse dixere. Accidit vero de Ideis opinio illis, qui dixerunt, propterea quod de veritate persuasi sunt Heracliti rationibus, tanquam omnia sensibilia semper fluant. Quare, si quidem cuiuspiam scientia, prudentiaque erit, oportet alias quasdam naturas permanentes esse, praeter sensibiles. non enim fluentium esse scientiam. Cum vero Socrates circa morales virtutes versaretur, & de his universaliter definire primus quaereret, (naturalium enim parum quid Democritus attigerat solum, & aliquatenus calidum & frigidum definierat. Pythagorici etiam prius de quibusdam paucis, quorum rationes ad numeros reducebant, veluti quid est tempus, aut iustum, aut nuptiae) ille sane rationabiliter quaerebat ipsum quid est. syllogizare enim quaerebat. syllogismorum vero principium est ipsum quid est. nondum enim tunc erat vis dialectica, unde & possent absque eo ipso quid est contraria considerare, utrum contrario-

* a. l. t. habentem.

Syllogismi principium est ipsum quid est.

rum eadem scientia esset. Duo namque sunt, quae Socrati [illegible] attribuat quispiam, inductivas orationes, & definire universaliter. Haec enim ambo circa principium scientiae sunt. At Socrates quidem universalia nõ ponebat separata nec definitiones, at illi separarunt, et talia entium ideas appellarunt, quare fere eis eadem ratione contigit, quae universaliter dicuntur, ideas esse.

Caput Secundum. Destruuntur fundamenta eorum, qui ideas ponunt.

AT similis est, sicuti si quis numerare volens, cum quidem pauciora existant, arbitraretur [illegible] plura facta numeraret, plures enim (ut ita dicam) formae sunt, quam sensibilia particularia, de quibus causas quaerentes, ex his ad illas processerunt. & secundum unumquodque aequivocum quiddam est, & praeter substantias, caeterorum quoque in multis est unum, & in his, & in sempiternis. Caeterum quibus modis ostenditur, quod formae sunt, secundum nullum horum apparet: e quibusdam namque non est necesse fieri syllogismum, e quibusdam vero, etiam quorum non putant, horum formae sunt. Secundum namque rationes, quae ex scientiis sumuntur, erunt omnium, quorum scientiae sunt. secundum vero unum in multis, etiam negationum. & secundum quod intelligere aliquid etiam quod corruptum est, etiam corruptibilium: simulacrum horum quia conceptio est. Insuper quaedam rationum, certissimae quidem, et aliquorum sunt (quippe cum exactissimae sint) ideas faciunt, quorum non dicimus esse per se genus. Quaedam etiam tertium hominem dicunt. Et simpliciter hae de formis rationes, illa perimunt, quae magis quam ipsas ideas esse volunt, qui formas dicunt. Accidit enim non esse primam dualitatem, sed numerum: & huius quod est ad aliquid, eius quod est per se, & cuncta, quaecunque cum quidam sequentes de ideis opinionem, adversa fecere principiis. Item secundum existimationem, secundum quam dicunt ideas esse, non solum substantiarum, verumetiam multorum aliorum formae erunt. intellectio enim una non solum de substantiis, sed de non substantiis etiam est. Et scientiae non solum substantiae erunt, & aliaque talia accidunt infinita. Secundum vero necessitatem & opiniones de eis, si formae participabiles sunt, necesse est substantiarum solum esse ideas. non enim secundum accidens participatio earum est, sed oportet unaquaque participare eis, quatenus non dicuntur de subiecto. Dico autem, ut si quid ipso duplo participat, hoc etiam aeterno participat. sed secundum accidens, accidit enim duplo aeternum esse. quare formae substantia erunt, haec autem hic & ibi substantiam significant. An aliquid est dicere esse praeter haec ipsum quod unum in multis? et si eadem quidem forma est idearum,

A participantium, erit aliquid commune. cur enim magis de corruptibilibus dualitatibus, & pluribus quidem, sed aeternis, dualitas una & eadem, quam de hac & aliqua? si non est eadem forma, aequiuoca erunt profecto, & simile, ac si quis Calliam, & lignum hominem appellaret, nullam inspiciens communicationem eorum. Si autem cetera quidem, communes rationes formis conuenire ponemus, ut ad ipsum circulum figuram planam, & ceteras rationis partes, quod uero est, cuius est, apponatur, considerandum est, ne omnino uanum hoc sit. cui enim apponitur? medio, an plano, an cunctis? Omnia enim, quae in substantia sunt, ideae sunt, ut animal & bipes. Item patet ipsum quoque necesse est quid esse, uelut planum naturam quandam, quae omnibus speciebus ut genus inerit.

Caput Tertium, Ideas ipsas neque rebus, neque scientiis prodesse.

B Potissimum uero quispiam dubitabit, quidnam formae conferant, aut sempiternis sensibilium, aut illis, quae fiunt, & corrumpuntur. nec enim motus, nec ullius transmutationis, eis ipsae causae sunt. At nec ad scientiam aliorum prosunt. nec enim horum illae substantia: in his enim essent. Nec ad esse, quippe cum non insint participantibus. Ita enim fortassis causae putarentur esse, ut album mixtum albo. Sed illa ratio facile mobilis ualde, quam Anaxagoras primo, Eudoxus uero posterius dubitans, & alii quidam dixerunt. Facile enim est multa & impossibilia ad hanc opinionem congerere. At nec ex formis cetera sunt secundum ullum illorum modorum, qui dici solent. Dicere uero exemplaria eas esse, & cetera eis participare, uana & figmenta poetica est dicere. Quid n. est, quod aspiciens ad ideas
C operatur? Possibile enim est & esse, & fieri quodcunque, etiam non exemplificatum, ut & existente Socrate, & non existente, fiet utique qualis Socrates est. Similiter etiam manifestum, si Socrates sempiternus esset. & eiusdem erunt plura exemplaria, quare & formae, ut puta hominis, animal, & bipes, simul autem & ipse homo. Item non solum sensibilium exemplaria formae erunt, uerum etiam ipsarum, ut puta genus formarum, quae in genere sunt. quare idem erit exemplar & imago. Item uidetur impossibile esse separatam substantiam, & id, cuius substantia. Quomodo ergo, quomodo ideae, cum rerum substantiae sint, separatae erunt? In Phaedone uero hoc modo dicitur, quod & ipsius esse, & ipsius fieri formae causae sunt. attamen quamuis formis existentibus, non fiunt, si non sit, quod mouebit. & multa alia fiunt, ut domus, & anulus, quorum non dicunt formas esse. Quare patet & cetera quoque, quorum aiunt ideas esse, posse & esse & fieri propter alias causas, quales etiam sunt, quae nunc dicta sunt, & non propter

formas, sed de ideis quidem, & hoc modo, & per illas tum magis dialecticas, tum certiores rationes, multa iam considerata, similia congregari possunt.

Summa Tertia. Opinionum numeros substantias separatas ponentium destructio.

Caput Primum. Quot modis possibile sit dicere numeros substantias esse separatas & qui modis illis usi sint.

CVm autem de his determinatum sit, decet rursus quae circa numeros illis accidunt, qui eos substantias separatas dicunt, ac eorum causas primas speculari. Necessarium est, si numerus quaedam natura est, nec est alia quaedam eius substantia, sed hoc ipsum, ut quidam aiunt, aut quoddam eius primum esse, quoddam consequens, quodque specie diversum, & hoc aut in unitatibus confestim [illegible], & est quaecunque unitas cuique unitati incommunicabilis, aut omnes confestim consequenter esse, & quaecunque quibuscunque communicabiles, qualem aiunt mathematicorum numerum esse, (in mathematico enim nulla unitas alia ab alia differt) aut quasdam communicabiles, quasdam non. Veluti si post unum est prima dualitas, deinde trinitas, & sic alius numerus. Sunt autem unitates in unoquoque numero veluti quae in prima dualitate sunt, invicem communicabiles, & quae in prima trinitate sunt, invicem, & ita in caeteris numeris. Quae vero in ipsa dualitate incommunicabiles sunt, quae in ipsa trinitate sunt, & similiter in aliis consequentibus numeris. Ideo mathematicus quidem numeratur, post unum duo, unum anteriori uno aliud unum, tria quoque unum his duobus aliud unum, & reliquus quidem similiter. Ille vero post unum, duo alia, absque primo uno & trinitas absque dualitate. Similiter autem & reliquus numerus. Aut igitur quendam numerorum esse oportet qualis primus dictus est, quendam eorum qualem Mathematici dicunt, tertium vero qualis ultimo dictus est. Item illos numeros aut separatos a rebus esse, aut non separatos, sed in ipsis sensibilibus, non autem ita ut prius considerabamus, sed ut ex numeris inexistentibus ipsa sensibilia, aut quendam eorum esse, quendam non, aut omnes esse. Modi quidem, secundum quos contingit eos esse, hi sunt necessario soli. At hi etiam, qui dicunt ipsum unum principium substantiam, ac elementum omnium esse, & ex hoc & alio quodam numerum esse, fere singuli horum aliquem modorum dixerunt, praeterquam quod omnes unitates incommunicabiles sint. & rationabiliter accidit. non enim contingit alium modum esse, praeter eos qui dicti sunt. Quidam itaque ambos numeros esse aiunt, illum quidem, qui prius & posterius habet ideas: mathematicum

A vero, praeter ideas & sensibilia, ac ambos a sensibilibus separatos. Quidam mathematicum solum numerum esse primum entium, a sensibilibus separatum. Pythagorici quoque unum ipsum mathematicum, verum non separatum, sed ex eo sensibiles substantias constare dicunt. totum enim caelum ex numeris constituunt, praeter id quod non ex monadicis, sed unitates existimant habere magnitudinem. Qua autem ratione primum unum constitit magnitudinem habens, dubitare videntur. Alius autem quidam primum numerum idearum unum esse dixit; alii vero & ipsum mathematicum eundem esse. Simili modo etiam circa longitudines, & plana, & solida. quidam enim alia esse mathematica, & alia, quae post ideas. Horum autem qui aliter dicunt, quidam mathematica, & mathematice dicunt, quicunque ideas non faciunt numeros, nec esse ideas aiunt: quidam mathematica, non mathematice. non enim secari omnem magnitudinem in magnitudines, neque quascunque unitates dualitatem esse. B Monadicos autem numeros esse ponunt omnes, praeter Pythagoricos, qui unum, elementum, atque principium entium aiunt esse. Illi autem magnitudinem habere dicunt, ut prius dictum est. Quot igitur modis contingit de eis dici, quodque omnes modi dicti sunt, ex his manifestum est. Sunt autem cuncta quidem impossibilia, magis vero fortasse altera alteris.

Pythagori- [illegible]

Caput Secundum, Disputatio contra ponentes ideas numeros esse.

Primo itaque considerandum est, utrum combinabiles sint unitates, an incombinabiles. Quod si incombinabiles, quonam modo, ut distinximus. est enim quamlibet quae cuicunque unitati incombinabilem esse, est autem & eas, quae in ipsa dualitate sunt, ad eas quae in ipsa trinitate, C & sic eas, quae in unoquoque numero primo sunt, incombinabiles esse. Si omnes igitur unitates combinabiles, & indifferentes sunt, mathematicus numerus fit, & unus solus, neque contingit ideas numeros esse. qualis namque numerus idealis homo, aut animal, aut aliqua alia specierum erit? Idea namque una uniuscuiusque, velut ipsius hominis una, & ipsius animalis alia una, hi vero similes & indifferentes infiniti. Quare nihil magis haec trinitas ipse idealis homo, quam quaevis. Quod si ideae non sunt numeri, nec omnino possibile est eas esse. ex quibus namque principiis ideae erunt? numerus enim ex uno & dualitate indeterminata est, ac principia & elementa ipsius numeri dicuntur, neque ea contingit, aut priora, aut posteriora numeris, ordinare. Si vero unitates incombinabiles sunt & ita incombinabiles, ut quaevis cuivis, nec mathematicum hunc contingit esse numerum. mathematicus namque ex indifferentibus est, & quae de eo demonstrantur, tanquam in tali conveniunt. Nec hunc esse formarum,

nō enim erit dualitas prima ex uno & indeterminata dualitate. Deinde consequentia etiam, ut dicitur, dualitas, ternitas, quaternitas [illegible] quae sunt in prima dualitate unitates generantur [illegible] quemadmodum qui primo dixit, ex inaequalibus (aequalia enim [illegible] facta sunt) sunt alter. Deinde, si altera unitas prior altera [illegible] itaque etiam, quae ex his fit, prior erit. cum enim aliquid sit prius, quoddam posterius, & quod ex his, hoc quidem prius, illo vero posterius est. Insuper cum primum quidem ipsum unum sit, deinde ipsorum est aliquod primum unū, secundum vero post illud, & rursus tertium secundum quidem post secundum, tertium vero post primum unum. Quare priores profecto erunt unitates, quam numeri, a quibus [illegible] conspiciuntur, veluti in dualitate erit tertia unitas, antequam [illegible] sint & in trinitate, quarta & quinta, antequam hi numeri sint. [illegible] nemo eorum hoc modo dixit unitates incomparabiles, verum [illegible] dum quidem principia eorum ita esse rationabile est, [illegible] tem veritatem impossibile est. etenim unitates priores & posteriores esse rationabile est, si & quaedam quidem prima unitas est, [illegible] primum & dualitas. similiter, si & prima quidem dualitas est, [illegible] namque primum rationabile & necessarium est secundum quoddam esse: & si secundum, tertium. & sic cetera consequenter. Simul vero utraque dicere, unitatemque primam post unum esse, atque secundam & primam dualitatem, impossibile est. hi vero unitatem quidem & unum primum faciunt, secundum vero & tertium [illegible] & duas itaque primam. secundam vero, & tertiam minime. Constat autem, quod si omnes unitates incomparabiles sint, [illegible] dualitatem ipsam esse, ac trinitatem, & sic cetera. nam [illegible] quae sint unitates indifferentes, sive differentes singulae a singulis, [illegible] esse est numerum numerari per additionem, veluti binarium, ad unū uno alio addito. ternarium quoque, alio ad duo apposito. & similimodo quaternarium. Quare cum ita sint, impossibile est numerorum esse generationem, quemadmodum ex dualitate & uno generant. binarium namque pars ternarii fit, & hic quaternarii, eodem autem modo & in consequentibus accidit. At ex prima binario, & ternarioque binario fieri quaternarium, alio binarium praeter ipsum binarium. quod si non, pars erit ipse binarius. alter vero addi et uno binarius & binarius erit ex ipso uno & alio uno. Quod si ita, non est possibile alterum elementum esse indeterminatum [illegible] unam enim unitatem generat, sed non determinatum binarium. [illegible] praeter ipsum ternarium, ipsumque binarium, quemadmodum ternarii & binarii? quoque modo ex prioribus & posterioribus unitatibus componuntur? haec enim omnia & ficticia sunt, & impossibile est esse primam binarium, deinde ipsum ternarium. at [illegible] se est, postquam unum quidem & indeterminatum binarium elementa erint. quod si quae accidunt impossibilia sunt, haec quoque principia

[illegible]

maior, æqualis. æqualis vero & omnino indifferentia, [illegible] esse in numeris. Quòd si non ita sit, nec dualitates, quæ in [illegible] mo sunt, indifferentes erunt, cum æquales sint, quam [illegible] ctum est, qui dicit indifferentes esse. Illi. Si [illegible] dam vnitas quæq; quæ in ipsa dualitate & quæ in ipsa [illegible] tas erit & ex indifferentibus. Et vnum erit [illegible] prior, [illegible] Magis namq; videtur necessarium prius esse, hanc [illegible] trum [illegible], illa vero simul dualitati. Et nos quidem [illegible] & vnum, siue æqualia, siue inæqualia sint, duo esse, [illegible] malum & hominem & equum, qui vero ita dicunt, nec ipsas [illegible] Si autem non est maior numerus ipsius trinitatis quam dualitatis, [illegible] mirum est. si est maior, constat quòd æqualis etiam [illegible] quare ipsi indifferens ab ipsa dualitate. verum non contingit, [illegible] mus aliquis numerus est, & secunda. Nec enim ideæ [illegible] ipsam esse alteram, qui vnitates differentes debere esse [illegible] quidem enim idea (vt prius dictum est) vna proficiscetur [illegible] & vero vnitates indifferentes, dualitates quoq;, ac trinitates indifferentes erunt. quare necesse est eis dicere in numerando sic esse, [illegible] non superadditio [illegible] mira dualitate erit, ac [illegible] esse contingit. [illegible] in alteram, eandemq; formæ vnitas partem. quare [illegible] nent quidem recte dicunt, simpliciter vero non [illegible] perimunt. Cum autem hoc ipsum habere quandam [illegible] dubitationem, vtrum cum numeramus & dicimus vnum, duo, tria, additione numeremus, an secundum partitiones, [illegible] do facimus. quapropter ridiculum est hanc ad tantam [illegible] ferentiam reducere. Ante autem omnia probe se habet [illegible] quænam numeri, & vnitatis differentia est, si est. Necesse [illegible] aut secundum quantum, aut secundum quale differre. [illegible] horum videtur posse esse. verum prout numerus, secundum quantum. Si itaq; etiam vnitates quantitate differrent, numerus quoq; a numero differret, qui æqualis est, pluralitate vnitatum. [illegible] mæ maiores, an minores, & posteà crescant, an econtrario? hæc omnia absurda sunt. At vero nec secundum qualitatem differre contingit. nullam enim inesse passionem possibile est. etenim numeris quoque posterius aiunt inesse qualitatem quam quantitatem. Item nec ab vno hoc ipsæ paterentur, nec a dualitate [illegible] le, illa vero quantum, quale enim vt entia multa sint, hæc [illegible] fa est. Si igitur aliter quoquo modo se habet, dicendum [illegible] in principio est, & de differentia vnitatis determinandum, [illegible] quidem & propter quid necesse est existere, quòd si non, [illegible] cunt? Et quidem, si ideæ numeri sunt, dubitandum est, [illegible] dorum contingit, nec combinabiles omnes vnitates sint, [illegible] incombinabiles.

Cap.

Caput Tertium. Distruuntur opiniones. Et ea, quae numerum mathematicum rerum principia ponit: Et ea, quae eundem esse numerum et mathematicum, & idealem dicit: Et ea, quae Pythagoricorum est, dicentium numerum quidem separatum non esse, sed ex ipso constare corpora. Redditurque earum erroris causa.

At nec, ut alii quidem de numeris dicunt, recte dicitur. Sunt autem hi, quicunque ideas quidem esse non putant, nec simpliciter, nec ut numeros quosdam existentes: mathematica vero esse, & numeros eiusdem primos, ac eorum principium esse ipsum unum. Absurdum namque est, unum quidem esse quid primum unorum, ut illi aiunt, dualitatem vero non esse dualitatum, neque trinitatem trinitatum. eadem enim rationis omnia sunt. Si igitur ita se habent quae circa numerum sunt, & solum mathematicum quis esse ponit, ipsum unum non est principium. necesse enim esset, ut tale unum differret ab aliis unitatibus. quod si hoc dualitatem quoque primam a dualitatibus, similiter autem ceteros quoque consequentes numeros. si autem ipsum unum est principium, necesse magis est quae circa numeros sunt se habere (ut Plato dicebat) ac esse dualitatem primam & trinitatem, nec esse numeros ad invicem combinabiles. Si quis vero rursus haec ponat, dictum est quod multa impossibilia accidant. At necesse est aut hoc, aut illo modo se habere. quare si neutro modo, non est possibile numerum esse separatum. Constat autem ex his, quod tertius modus pessime dictus, eundem videlicet esse mathematicum & formarum numerum. Necesse est enim in unam opinionem duos errores convenire. nec enim mathematicum numerum contingit hoc modo esse, sed proprias suppositiones supponentem necesse est producere esse. Et insuper quaecunque accidunt eis, qui ut formas numeros dicunt, haec etiam necesse est dicere. Modus vero Pythagoricorum partim pauciores habet difficultates, quam prius dictae sunt, partim alias proprias. Nam non separatum facere numerum, aufert multa impossibilia. Corpora vero ex numeris esse composita, & hunc numerum mathematicum esse impossibile est. nec enim indivisibiles magnitudines dicere verum est. Deinde, quia hoc modo maxime se habet, unitates vero non habent magnitudinem, magnitudinem vero ex indivisibilibus componi, quonam modo possibile est? At vero numerus arithmeticus monadicus est. illi vero numerum entia dicunt. speculationes enim adaptant corporibus, tanquam existentibus ex ipsis numeris. Si igitur necesse quidem est horum aliquo dictorum modorum esse, numerus quidem aliquid per se entium est, nullo autem horum esse contingit, constat non esse aliquam talem numeri naturam, qualem asserunt, qui eum separatum faciunt. Item vero unaquaeque unitas ex magno & parvo adaequatis sit, aut haec qui-

dem e parua, illa vero ex magno? Si impar sic, nec ex [illegible] nentia unam quodque est, nec unitates sunt indifferentes, [illegible] de- D
dem magnam, in hac vero paruam inest, semper natura [illegible] existens. Item quae in ipsa infinitate quonam modo [illegible] superflua est. Sed propterea fortassis ipsam in impare [illegible] ciant. Quod si vtraque unitatem ex ambobus est [illegible] nam modo dualitas una quaedam existens natura, ex magno & paruo erit? aut quid ab unitate differet? Item unitas prior dualitate, [illegible] namque, perimitur dualitas. ideam igitur idea [illegible] est eam esse, cum prior idea sit, ac prior [illegible], et [illegible] igitur indeterminata enim dualitas dualitatis efficiens erat. Item aut finitum, aut infinitum necesse est numerum esse, [illegible]
[illegible] separatas faciunt, quare non est possibile non alterutrum [illegible]. Et quidem quod infinitum esse non contingit, patet. Infinitus enim, nec par nec impar est. generatio vero numerorum [illegible] pario numerorum parte semper est. cum enim unum [illegible] in parem, impar efficitur. cum vero hoc modo dualitas [illegible] ab uno duplicatur. sic autem imparibus, aliis par. Item, si omnis E
idea alicuius est, numeri vero ideae sunt, infinitus quoque numerus erit alicuius vel sensibilium, vel alterius alterius idea. [illegible] secundum positionem, neque secundum rationem [illegible], sic tamen ordinant ideas. Quod si finitus, ad quot usque? hoc enim dicere oportet, non solum quod est, verumetiam propter quid est. At vero, si numerus ad denarium usque, vt quidam aiunt, primo quidem cito deficient formae. puta si trinitas est homo idealis, quis numerus erit idealis equus? ad denarium usque numerus est idealis, [illegible] necesse est quoddam eorum numerorum in eis esse. hi enim substantiae, ideaeque sunt. attamen deficient, si formae quidem [illegible] excedunt. Simul autem constat, quod si hoc modo trinitas idealis homo sit, & caetera quoque trinitates, cum similes sint, qui [illegible] F
dem numeris sunt. quare infiniti homines erunt, cum vnaquaeque idealis homo, si vnaquaeque trinitas idea est. aut si non, saltem homines. Et si minor pars sit maioris, qui ex his comparabilibus unitatibus est, quae in eodem sunt numero, si alicuius idea sit ipsa quaternitas, etiam equi aut albi, homo erit pars equi, si homo dualitas sit. Absurdum item est denarii quidem ideam esse, vndenarii vero non, neque sequentium numerorum. Item & sunt & fiunt quaedam, quorum formae non sunt, vnde quia de causis non sunt illorum formae? non sunt ergo formae causae. Item inconueniens est, si numerus vsque ad denarium magis quid ens, & species fuerit species, tametsi huius quidem non sit generatio tanquam vnitatis, illius tamen sit. tentant autem, tanquam is is, qui ad denarium vsque est perfectus numerus sit. generant porro quae sequuntur, vt est vacuum, proportionem, abundans, caeteraque huiusmodi, intra de-

numerum quendam quidem principiis attribuunt, puta motum, statio-nem, bonum, malum, alia vero numeris. ideo vnū impar est. si enim in trinitate, quomodo quinarius impar? Magnitudines item, & quaecunque similia, quousque quanta? etenim prima linea indiuisibilis, deinde dualitas, deinde haec etiam ad denarium vsque. Item, si numerus separatus est, dubitauerit quispiam vtrum vnum prius, an trinitas & dualitas. quatenus enim numerus compositus est, vnū: quatenus vero vniuersale & forma, prior numerus est. vnaquaeque enim vnitatum pars numeri, vt materia est: ille vero, vt forma. ac quodam quidem modo rectus prior acuto, quia & in ratione definitione positus est: quodam vero modo acutus, quia pars est, & in hunc diuiditur. tanquam igitur materia acutus, elementum & vnitas prior. at vero secundum formam, & eam, quae secundum rationem substantiam, rectus, ac totum, quod ex materia & forma. quod enim ambo est, propinquius est formae, & ei cuius ratio est: generatione vero posterius. Quo igitur modo ipsum vnū principium est? quia non est diuisibile, aiunt, sed indiuisibile, tam vniuersale, tam particulare, & elementum. verum alio modo, illud quidē secūdū rationem, hoc vero secundū tēpus. Vtroque itaque modo ipsum vnū est principium? vt enim dictū est, & rectus acuto, & hic ille prior esse videtur, & vterque vnus. Vtroque igitur modo ipsum vnū faciūt principiū. At impossibile, hoc vt forma, & substantia: hoc vero vt pars & materia. Est enim quodammodo vnum vtrunque, secundum veritatem quidem potentia. siquidē vnum quid est numerus, & non aceruus, sed alius ex alijs (vt aiunt) vnitatibus: actu vero non est vtraque vnitas. Causa vero erroris, qui accidit, quia simul ex mathematicis & vniuersalibus rationibus venabantur, ita vt ex illis quidem tanquam punctū posuerunt ipsum vnum, & principium. vnitas enim punctum sine positione est. quemadmodum igitur quidam ex minimo entia cōposuerunt, & hi sic. quare vnitas efficitur numerorum materia, simulque dualitate prior: rursusque posterior, tanquam dualitate existente toto quodam & vno, & forma. ex eo vero, quod vniuersale quaerebant, praedicatum vnum, & sic vt partem dicebant. at simul haec eidem inesse impossibile est. Quod si ipsum vnum solum sine positione esse oportet (in nullo enim differt, nisi quod principium est, & dualitas quidem diuisibilis, vnitas vero non) similior erit profecto ipsi vni vnitas. si autem vnitas, illud quoque vnitati quam dualitati. quapropter & vtraque vnitas prior dualitate erit. at non dicunt. generant haec dualitatem primo. Item, si dualitas ipsa vnum quid est, ac ipsa trinitas, ambo dualitas. ex quo igitur haec dualitas? Dubitabit autem quispiam, quod cum tactus quidem in numeris non sit, consequentibus quidem his, quarumcunque non est aliquid medium, vnitatibus, veluti his quae in dualitate, trinitate sunt, etiam consequentes sint ipsi vni, an non, & vtrū dualitas prior

Principiū, quo vnum.

est his, quae consequuntur, an quaecunque volentem. Similiter [illegible] hae difficultates de posterioribus etiam numero generibus, lineis, plano, & corpore accidunt. Qui enim ex magno & parvo speciebus faciunt, velut ex longo quidem & brevi longitudines, ex lato & angusto superficies plana, ex profundo autem & humili moles: hae autem magni & parvi species sunt, principium vero, quod secundum unum ponunt, aliud alii. Alii ea, quae continua sunt, aliter posuerunt. At etiam in his infinita videntur impossibilia, & fictitia, & omnibus rationabilibus contraria: absoluta namque adinvicem accidere ea esse, si principia etiam non consequuntur, ut sit latum & strictum longum & breve. at si hoc erit, planum erit linea, & solidum planum. Anguli insuper & figurae & huiusmodi quomodo assignabuntur? idemque accidit, quod iis, quae circa numerum, hae namque magnitudinis sunt passiones, non ex his magnitudo, quemadmodum nec ex recto & curvo longitudo, nec ex levi & aspero solida. His autem omnibus commune, quod in speciebus, quae sunt ut genera, dubitare accidit, cum quis universalia ponit: utrum animal ipsum in animali, an alterum ab ipso animali. Hoc namque, si non separatum, nullam dubitationem faciet. si vero sunt, quemadmodum qui haec dicunt separatum ab uno & numeris, non est facile solvere: si non facile dicere oportet, quod impossibile est. cum enim unum quis in dualitate intelligat, & omnino in numero, utrum ipsum quid, an aliud intelligat? Quidam itaque ex talium materia magnitudines generant, quidam ex puncto (punctum autem non unum, sed quale unum esse videtur) & altera materia quali est multitudo, sed non multitudine. de quibus nihil minus easdem accidit dubitare. Nam si materia una est, idem linea, planum, & solidum erit: ex eisdem enim unum & idem erit. Quod si materiae plures, & altera quidem lineae, altera plani, altera solidi, aut sequuntur invicem, aut non, quare hoc etiam modo eadem accident. planum enim aut non habebit lineam, aut linea erit. Item quo quidem modo contingit ex uno & multitudine numerum esse, nihil conantur. quomodocunque autem dicant, easdem difficultates accidunt, quae illis quoque, qui ex uno, & indeterminata dualitate dicebant. Quidam namque ex eo, quod universaliter praedicatur, & nulla multitudine numerum generat: quidam ex aliqua multitudine, prima tamen. dualitatem namque primam aliquam multitudinem esse. Quare (ut ita dicam) nihil differunt, sed eaedem dubitationes sequentur, sive mixtio sit, aut positio, aut contemperatio, aut generatio, & quaecunque alia similia. Maxime autem aliquis requiret, si una sit quaeque unitas, ex quo nam est. non enim erit unaquaeque ipsum unum. necesse autem est, aut ex ipso uno, & multitudine esse, aut ex parte multitudinis. atqui multitudinem dicere unitatem esse, impossibile est, cum indivisibilis sit. Quod autem ex parte sit, alias habet multas difficultates. unamquamque enim partium, aut indivi-

A diuisibilem, nec multitudinem necesse est esse, ac unitatem diuisibilem, ipsam unum, ac multitudinem non esse elementum. quandoquidem unitas quæque unitas non est multitudinis, ac unio. Item qui hoc dicunt, nihil aliud quam aliam numerum facit. multitudo namque indiuisibilium numerus est. Item quærendum etiam ab eis, qui sic dicunt, utrum numerus infinitus an finitus sit. erat namque, ut apparet, multitudo quoque finita, ex qua & uno sunt unitates finitæ. aliudque est ipsa multitudo, multitudoque infinita. qualis itaque multitudo & unum est elementum? Similiter autem de puncto quoque aliquis quæreret, ac elemento, ex quo faciunt magnitudines. non enim unum solum punctum hoc est. ex quo namque unoquoque aliorum punctorum? non enim ex quadam distantia, ipsoque puncto. At vero nec partes diuisibiles esse contingit partes dimensionis, quemadmodum multitudinis, ex quibus unitates numerus namque ex indiuisibilibus componitur, magnitudines autem minime. Hæc itaque omnia, aliaque similia manifestant, quod

B impossibile sit numerum ac magnitudines separatas esse. Præterea quod primi de numeris discordant, signum est ipsas res, cum non sint, ipsis præbere confusionem. Quidam enim qui mathematica tantum faciunt præter sensibilia, cum viderent difficultatem atque fictionem circa formas, destiterunt a numero ideali, ac mathematicum fecerunt. Quidam vero, cum formas simul & numeros facere vellent, neque viderent quonam modo si quis hæc principia ponit, mathematicus numerus præter idealem esset, eundem idealem ac mathematicum numerum fecerunt ratione: quia reuera sublatus est mathematicus, propriæ profecto & non mathematicas suppositiones dicunt. Qui vero primo formas & numeros esse posuit, formas & mathematicas esse rationabiliter separauit. quare accidit omnes secundum quid recte dicere, omnino vero non recte. at ipsi etiam fatentur non eadem, sed contraria dicentes. Causa vero est, quod suppositiones atque principia

C falsa sunt. difficile autem est (ut ait Epicharmus) ex non bene præsuppositis, bene dicere. cum primum enim aliquid dicitur, confestim apparet non bene dictum. Sed de numeris quidem sufficiunt, quæ dubitata & quæ determinata sunt. cuicunque namque persuasum est, magis ex pluribus persuasum fieret, ut autem illi persuaderetur, cui non est persuasum, nihil magis.

Ex suppositionibus non bonis difficile est bene dicere.

Caput Quartum. Considerandum esse quid & quomodo dicunt Ideas, Numerosque esse rerum principia. Ostenditur autem quod Ideæ principia esse non possunt.

DE primis vero principiis, primisque causis & elementis, quæcunque quidem dicunt, qui de sola sensibili substantia determinant, quædam in Naturalibus dicta sunt, quædam non sunt præsentis Methodi. * Quæcunque vero aiunt, qui dicunt præter sensibiles esse

* [illegible]

alias substantias, consequens est dubia speculari. Cum igitur quidam ideas, ac numeros tales esse dicant, elementaque eorum elementa, principiaque entium esse, considerandum de his, quid et quomodo dicunt. Verum qui numeros tantum et hos mathematicos faciunt, posterius examinandi sunt. Dicentium autem qui ponunt ideas, simul quispiam et modum [illegible] videns, et dubitationem [illegible] sit, simul namque universales substantias faciunt ideas, et iterum ut separatas et singulares. hoc vero, quod non contingat, dubitatum est prius. Causa vero eis, qui universales ideas dicunt, [illegible] idem contingant, fuit, quia sensibilibus non faciebant easdem substantias. singularia eorum, quae in sensibilibus, fluere putabant, [illegible] aliquid horum manere. universale autem praeter haec, tam esse, [illegible] aliud quid esse. Hoc autem (ut antea dicebamus) Socrates quidem [illegible] propter definitiones, non tamen a singularibus separavit. Et hoc recte intellexit, non separans. constat autem ex operibus. nam absque universalibus quidem non est accipere scientiam. separare autem causa difficultatum, quae circa ideas accidunt, est. Quidam vero tanquam necessarium sit, si substantiae quaedam praeter sensibiles et fluentes erunt, separatas esse (alias quidem non habebant) eas [illegible] quae universales dicuntur, [illegible] ut fere accidat easdem naturas universales, ac particulares esse, at haec ipsa per se quaedam difficultas eorum, de quibus dictum est. B

Caput Quintum. Difficultatis determinatio, quomodo universalia dicuntur esse scientia, et substantiae separatae non sunt.

Quod vero et his qui dicunt ideas, et his qui non dicunt, aliquam dubitationem habet, quod et a principio in dubitationibus dictum est prius, modo dicamus. Nam si quis substantias non ponat esse separatas, et hoc modo sicuti etiam singularia dicuntur, perimit substantiam quemadmodum dicere volumus. Quod si quis substantias separatas ponat, quomodo principia earum et elementa ponet? singularia namque et non universalia, tot erunt entia, quot elementa. neque scibilia elementa sunt. eo enim syllabae quae in voce sunt, substantiae, elementa vero earum elementa substantiarum. necesse est B A, et unamquamque syllabarum unam esse, si non universaliter quidem et specie eaedem, sed una numero unaquaeque, et quod aliud nec aequivocum. Item ipsum quod est unumquodque unum ponunt, quod si syllabae, et illa quoque, ex quibus sunt. non erunt igitur plura A, quam unum, nec aliorum elementorum ullum secundum eandem rationem, secundum quam nec aliarum syllabarum eadem altera et altera. At vero si hoc, praeter elementa non erunt alia entia, sed

ipsam elementa, nec scire etiam si ulla elementa, cum non sint vni-
A uersalia, scientia vero uniuersalium sit. constat vero ex demonstrationibus, ac definitionibus. non enim fit syllogismus, quod hic triangulus duobus rectis, nisi omnis duobus rectis. nec quod hic homo animal, nisi omnis homo animal. At vero, si principia uniuersalia sunt, aut et quae ex his sunt, uniuersales sunt. erit nõ substantia prior substantia. uniuersale namque non est substantia, elementum vero & principium uniuersale est. est autem elementum & principium prius his, quibus principium & elementum est. Haec itaque omnia rationabiliter accidunt, tum cum ex elementis ideas faciunt, tum cum praeter eas ideas, substantiasque, quae eandem formam habent, unum quid separatum esse censent. quod si nihil prohibet, quemadmodum in vocis elementis multa A, multaque B esse, nullaque praeter multa ipsa A, ipsumque B esse, erunt ob hoc infinitae similes syllabae. Quod autem omnis scientia uniuersalis sit, quamob-
B rem necesse sit, entium etiam principia uniuersalia esse, cum non esse separatas substantias, hoc plus quam alia praedicta, maxime dubitationem habet. At quodam quidem modo verum, quod dictum est, quodam autem modo non uerum. Scientia namque, sicut & ipsum scire, duplex est: quorum aliud potentia, aliud actu est. Potentia namque, cum sit tanquam materia ipsius uniuersalis, ac indefinita, uniuersalis indefinitique est: actus vero determinatus & determinati, cum quod quid, hocque aliquid sit. Verum per accidens uidet uisus colorem uniuersalem, eo quod hic color, quem uidet, color est, & quod Grammaticus hoc A speculatur, A est. Nam, si necesse est principia uniuersalia esse, necesse est illa quoque ex his uniuersalia esse, quemadmodum in demonstrationibus est. quod quidem si ita est, nihil erit separatum, nec substantia quidem. Sed constat, quod quodam modo quidem scientia uniuersalis est, quodam modo non
C uniuersalis.

Quo pacto sit & nõ sit scien. vniu. scientia.

Tertiidecimi Metaphysicorum Arist.

FINIS.

ARISTOTELIS METAPHYSICORVM LIBER QVARTVSDECIMVS, cum Auer. Commen.

SVMMAE LIBRI.

In hoc libro disputat contra eos, qui mathematica, vel ideas numeros eorum principia ponebant.

Caput Primum. Circa immobiles substantias non posse principia contraria existere.

De hac itaque substantia tot dicta sint. omnes vero, quemadmodum in naturalibus, similiter etiam circa immobiles substantias principia contraria faciunt. Si autem nullo principio potest prius aliquid esse, impossibile erit profecto principium, aliud quid existens, principium esse, veluti si quis album dicat esse principium, non prout aliud, sed prout album, esse tamen de subiecto, & aliquid aliud existens album esse. illud enim prius erit. at vero cuncta ex contrariis fiunt, tanquam subiecto quodam: necesse ergo est maxime hoc contrariis inesse. Semper igitur cuncta contraria de subiecto sunt, & nullum est separabile. Contrario autem, quemadmodum apparet, rationeque testatur, nihil substantiae contrarium est. nullum ergo contrariorum omnium proprie principium est, sed aliud.

Caput Secundum. Narrantur opiniones multae Antiquorum de principiis.

Quidam vero alterum contrariorum materiam faciunt, quidam uni scilicet aequali inaequale, quasi hoc natura multitudinis sit. quidam uni multitudinem. generantur enim numeri a quibusdam ex dualitate inaequalis, magno ac paruo, a quodam ex multitudine, ab unius autem substantia utrisque. nam & qui inaequale & unum dicit elementa, inaequale vero ex magno & paruo dualitatem, tanquam unum sint inaequale & magnum & paruum dicit, nec determinat quod ratione, numero vero minime. At vero principia etiam, quae elementa vocant, non bene assignant. Cum autem quidam magnum & paruum ponunt cum uno, haec tria numerorum elementa dicunt, duo quidem materiam, unum vero formam. Quidam vero multum & paucum, quia magnum & paruum magnitudini magis secundum naturam pe-

A contrariis fiunt. Alii autem quod magis universale in his, excedens & excessum. At nullum istorum aliquantum differt (ut ita dicam) quoad quaedam, quae accidunt, nisi ad logicas tantum difficultates quas cavent, propterea quod ipsi quoque logicas afferunt demonstrationes. eiusdem tamen rationis est excedens & excessum, ac non magnum & parvum principia esse, ac numerum dualitate priorem ex elementis ponere. ambo namque magis universalia sunt. at illud quidem dicunt, hoc vero minime. Quidam vero alterum & aliud ad unum opponunt, alii autem multitudinem & unum.

Caput Tertium. Narratae opiniones confutantur.

Si igitur entia (ut volunt) ex contrariis sunt, uni vero aut nihil contrarium, aut si est, multitudo est, & inaequale aequali, & alterum eidem, & aliud eidem contrarium: maxime quidem qui unum opponunt multitudini, aliqua opinione utuntur, nec hi tamen sufficienter. unum etenim erit paucum, quandoquidem multitudo paucitati, multa vero pauco opponuntur. Unum autem quod mensuram significet, manifestum est. ac in cunctis est aliquid aliud suppositum, velut in harmonia primus sensibilis tonus, in magnitudine digitus, aut pes, aut aliquid simile. & in rhythmis gradus, aut syllaba. similiter in gravitate pondus aliquod determinatum est. ac eodem modo de cunctis in qualitatibus quale quid, in quantitatibus quantum quid. mensura & indivisibile, quaedam secundum formam, quaedam secundum sensum, tanquam unum non sit aliqua per se substantia. & hoc rationabiliter. unum namque significat, quod mensura quorundam multitudinis est, ac numerus multitudo mensurata, & multitudo mensurarum. Quare rationabiliter unum non est numerus, neque enim mensura mensurae. Verum mensura & unum, principium est. Oportet autem ut mensura semper idem cunctis sit. velut si equus, mensura equus, & si homo hominibus.

C Quod si homo, & equus, ac Deus animal, numerus quoque eorum fortassis animalia erit. Si autem homo, & album, ac ambulans, numerus quidem horum minime est, eo quod eidem utique secundum numerum omnia insunt. At numerus certe horum generum erit, aut alicuius alterius similis appellationis. Qui vero inaequale ut unum quid, dualitatem autem indeterminatam magni, parvique faciunt, vehementer longe, tum ab apparentibus, tum a possibilibus dicunt. passiones namque magis haec, & accidentia, quam subiecta numeris & magnitudinibus sunt. multum namque & paucum numeri, ac magnum & parvum magnitudinis, sicuti par & impar, leve & asperum, rectum & curvum. Praeterea ad hunc quoque errorem & necessarium est magnum, & parvum, & quaecunque similia ad aliquid esse. Ad aliquid vero minime quid, ac minime substantia omnium natura quaedam, aut substantia est. ac posterior, tum quali, tum quanto, & est tum quanti passio (ut dictum est) sed non materia, aut aliquid aliud quod omnino commune ad aliquid, partibusque eius, & speciebus nihil aliud est, nec magnum nec parvum, nec

multum nec paucum, nec omnino ad aliquid, quod nō aliquid aliud existens, magnum aut paucum, aut magnum aut paruum, aut ad aliquid est. Quod autem ad aliquid minime aliqua [illegible] sit, quod [illegible] aliquod sit, signum est, quod eius soli non est generatio neque corruptio, neque motus, quemadmodum secundum quantitatem augmentatio & decrementio, secundum quale alteratio, secundum locum latio, secundum substantiam simplex generatio & corruptio. At secundum ad aliquid nihil est. [illegible] quod [illegible] quandoque maius, quandoque minus, aut aequale erit, altero secundum quantitatem moto. Necesse item est cuiusque materiam esse, quae potentia tale est. quare etiam substantiae est, ad aliquid vero, neque potentia, neque actu substantia est. Inconveniens itaque est, immo impossibile substantiae elementum facere non substantiam, ac prius. posteriora namque omnia praedicamenta sunt. Item elementa non praedicantur de his, quorum elementa sunt. multum vero & paucum seorsum & simul praedicantur de numero, ac longum & breue de linea, & planum latum & strictum est. quod si quis quoque numerus est, paucum sit, ut dualitas (nam si etiam multum sit, unum, profecto paucum erit) & si multum simpliciter, minimum erit velut [illegible] nam, & (si hoc pacto non est) plus quam decem millia. Quo igitur modo illic ex pauco, multoque numerus erit? aut enim utrumque praedicari oportebat, aut neutrum. nunc vero alterum tantum praedicatur. Simpliciter autem considerandum est utrum possibile sit aeterna ex elementis composita esse, materiam namque habebunt, omne namque quod ex elementis est, compositum est. Si itaque necesse sit, ex quo quid est (siue semper sit, siue factum sit) ex eo fieri, omne vero fiat ex eo, quod potentia est id, quod fit (nec enim ex impossibili factum fuisset, nec esset) quod vero possibile est, contingit id & agere, & non, numerus etiam quamuis & si quam maxime semper sit, aut quodcunque aliud materiam habens, contingeret profecto non esse haud secus & quod unius diei sit, & quod annos quotcunque. & si ita sit, & tempus cuius tantum sit, ut finem non est terminus. non [illegible] aeterna siquidem quod contingit non esse, non est aeternum, quemadmodum in aliis tractatum est. Quod si verum universaliter est quod nunc dicitur, nullam substantiam aeternam esse, nisi sit actu, elementa vero materia substantiae sint, nullius profecto aeternae substantiae elementa erunt, ex quibus inexistentibus sit. Sunt aliqui qui dualitatem quidem indeterminatam unacum uno faciunt elementum, inaequale vero haud ab re spernunt, propter impossibilia quae accidunt. a quibus hi solum eae difficultates ademptae sunt, quaecunque necesse est illis accidere, qui inaequale & ad aliquid faciunt elementum. quaecunque vero praeter hanc opinionem sunt, his illis quoque necesse est accidere, siue idealem numerum, siue mathematicum ex eis faciant.

A *Caput Quartum, Multis de causis Antiquos in has causas lapsos fuisse, praecipue vero ob Parmenidem dicentem ipsum ens unum esse: quod ab Aristotele redarguitur.*

Multae igitur causae sunt, quare in has causas lapsi sunt, maxime vero ea, quod antiquitatem dubitatio est. Videbatur enim ipsis omnia entia fore unum, ipsum ens, nisi quis solveret, & obviam iret Parmenidis sermoni, nunquam enim hoc ullo modo esse non ens. Verum necesse esse ostendere, quod non ens est. Hoc enim modo ex ente & aliquo alio entia fore, si multa sunt. Profecto in primis quidem, si ens multipliciter dicitur, quod enim substantiam significat, quod autem quale, quod autem quantum, & reliqua quoque praedicamenta: quale igitur unum omnia entia erunt, si non est non ens? utrum substantiae, an passiones, & alia quoque similiter, an cuncta? & erit unum hoc, & tale, & tantum, & alia quaecunque unum quid significant? At inconveniens est, immo vero impossibile
B unam aliquam naturam factam causam, & huius entis, & eiusdem entis esse quoddam hoc, quoddam tale, quoddam tantum, quoddam vero ubi. Deinde ex quali non ente, ac ente entia? Multipliciter enim & quod non ens, sicut & ens. Et quod non hominem significat, non esse hoc; quod non rectum autem, non esse tale; quod non tricubitum vero, non esse tantum. Ex quali igitur ente, & non ente multa entia erunt? Vult itaque falsum, & hanc naturam non ens dicere, ex quo & ente multa entia. Quare & dicebatur quod oportebat aliquod falsum supponere, quemadmodum Geometrae pedale esse, quae non sit pedalis. At impossibile est haec ita se habere: nam neque Geometrae aliquod supponunt falsum, non enim id in syllogismo propositio est, neque entia fiunt ex ita non ente, neque corrumpuntur. Verum quoniam non ens, quod secundum casus dicitur, aeque ac praedicamenta dicitur, praeter haec autem non ens dicitur, quod ut falsum,
C & aliquod secundum potentiam, ex hoc generatio est: ex non homine, potentia vero homine, homo; & ex non albo, potentia vero albo, album. Similiter, sive unum quid, sive multa fiant. Videtur autem quaestio, quomodo ens, quod secundum substantias dicitur, multa sit, circa profecto materiam, longitudines, & corpora, ea sunt, quae generantur. Inconveniens itaque est, quod quidem ens, quod quid est ambiendo quaerere, non autem quo modo quale, aut qualia sint, quanta non ... nec magnum & parvum causa est, ut duo alba, aut multi colores, aut sapores, aut figurae sint. numeri namque haec essent, ac unitates. At vero, si haec consyderassent, vidissent profecto quid et in his causa est: eadem enim & proportionalis causa est. Ipsa enim transgressio causa & id quod quaerebant, enti & uni oppositum, ex quo & hic entia fecerunt ... sit, ut ad aliquid & inaequale supponerent, quod neque contrarium, neque negatio illorum est, sed una natura entium, quemadmodum quid & quale. Oportebat igitur hoc et quaerere, quonam modo ad

aliquid multa esse, & non vnum. Nunc vero quos quidem modo vnum D ex vnitate praeter primam vnum quaerunt, quo modo vero non inaequale, minime. Quamuis vtantur & dicant magnum paruum, multum paucum, ex quibus numeri, longum breue ex quibus longitudo, latum strictum, ex quibus planum, profundum humile, ex quibus moles: et adhuc plures species relationis dicunt, quod ad aliquid. quid igitur his causa est, vt multa sint? Necesse itaque est (quemadmodum dicimus) vnicuique supponere potentia ens. Hic autem, qui haec dixerit, hoc quoque commonstrauit, quod aliquid potentia hoc, & substantia, non ens autem per se, videlicet quia ad aliquid, ac si diceret, quale quod neque potentia est vnum, aut ens, neque vnum, aut enim negatio est, verum vnum quid entium est: et multo magis (vt dictum est) si quaerebat, quonam modo entia multa sunt, non quae in eodem praedicamento, quo multae substantiae, aut multa qualia quaerendo, verum quo modo multa entia: quaedam namque sub- stantiae, quaedam passiones, quaedam ad aliquid sunt. In aliis igitur praedicamentis habet aliam et quandam considerationem, quonam modo multa sint. Etenim propterea quod non sunt separabilia, eo quod subiectum multa fit, & est, qualia quoque multa sunt, & quanta, & quia oportet vnicuique generi aliquam esse materiam, separabilem tamen a substantiis impossibile est. In his autem, quae quid sunt, habet quandam rationem quo multa ipsum quid sunt, si non quid aliquid erit hoc, quod quid, & ipsum talis natura. haec vero dubitatio ipsius magis est, quo multae actu substantiae, & non vna. At vero si non idem est hoc, & quantum, non dicitur quo, & cur entia multa sunt, sed quo, & quanta multa. Cunctus namque numerus quantitatem quandam significat, et vnitas non est nisi mensura, quia ea, quae secundum quantitatem indiuisibilia est. si igitur quantum, & quod quid est alterum, non dicitur quod quid est, ex quo neque quomodo multa. si autem idem, multas F sustinet contradictiones, qui haec dicit.

Caput Quintum. Examinantur opiniones variae ponentium numeros rerum principia: eaedemque improbantur.

SVggeretur autem quispiam de numeris etiam considerationem posse, vnde nam sit accipienda fides quod sint. quod enim namque, qui ponit ideas, praebent quandam rebus causam, si quidem vnusquisque numerorum idea quaedam est, idea vero caeteris vt sunt, quomodocunque causa est. Sit enim hoc eis suppositum. Illi vero, qui hoc quidem modo non putant, propterea quod videat difficultates, quae circa ideas existunt, ita vt propter haec eas non faciat numeros, faciat vero numerum mathematicum, vnde credendum est, quod talis numerus sit, ac quid quicquid caeteris vtilis talis numerus, nec ille ait, qui dicit eum esse, verum vt quandam ipsam per se existentem naturam esse dicit nec ip-

A patet etiam causam esse, quandoquidem omnia Arithmeticorum theo-
remata & de sensibilibus (ut dictum est) erant. Qui igitur ponunt
ideas esse dicere tentant, quomodo, & quia de sensibilibus eo quod se-
cundum expositionem cuiusque verum quid praeter multa accipiant
unumquodque. At vero quoniam haec, neque necessaria, neque possibi-
lia sunt, neque numerum propter haec esse asserendum est. Pythagori-
ci vero eo quod multas numerorum passiones sensibilibus inesse cor-
poribus videbant, numeros quidem esse entia fecerunt, non tamen se-
paratos, verum ex numeris entia. Cur autem? quoniam numerorum pas-
siones in harmonia sunt, & in caelo, caeterisque multis. Illis vero, qui
mathematicum solum numerum esse dicunt, nihil tale secundum sup-
positiones dicere contingit: verum quod non erunt de eis scientiae, di-
cebant. Nos autem dicimus esse, quemadmodum diximus prius. Et pa-
tet quod mathematica non sunt separata. Si enim separata essent, non
inessent corporibus passiones eorum. Pythagorici vero secundum tale nul-
B lius incapabiles existunt. At secundum quod naturalia corpora ex numeris
faciunt, ex non habentibus gravitatem vel levitatem gravitatem & le-
vitatem habentia videntur de alio caelo corporibusque aliis, non autem
de sensibilibus dicere. Qui vero faciunt separatum, eo quod digni-
tates non sunt in sensibilibus, quodque vera sunt quae dicuntur, & ani-
mam alliciunt, & esse existimant, & separata esse, similiter quoque
& magnitudines mathematicas. At dilucidum est, quod & contraria quoque
ratio dicet contraria, & quod iam dubitatum est, solvendum ab illis hoc
pacto sciscitantibus, quam ob causam, si nullo pacto ea sensibilibus in-
sunt, passiones eorum in ipsis sensibilibus sunt. Sunt autem quidam, qui ex
hoc, quod termini extremaque sunt, punctum lineae, haec superficiei,
ista solidi, putant debere tales naturas ex necessitate esse. Oportet igi-
tur & hanc rationem considerare, num ne nimium debilis sit. Nec enim
substantiae sunt extrema, immo omnia haec termini. Cum & ambulationis,
C & omnino motus aliquis terminus sit, hic ne igitur erit quoddam quid, &
substantia quaedam: at absurdum est. At vero etsi sint, sensibilium sane
omnia erunt: in his namque esse ratio dicta est. Cur igitur separata erunt? Item
quaeret quispiam, qui non admodum facilis sit ad credendum, de
omni quidem numero, & mathematicis hoc ipsum, quod nihil confe-
runt invicem priora posterioribus, nam & numero nõ existente, nihil-
minus magnitudines erunt illis, qui mathematica solum esse aiunt:
& his non existentibus, anima, & corpora sensibilia. Ex his vero, quae
apparent, non videtur natura incohaerens, quemadmodum vitiosa Tra-
goedia. Qui vero ponunt ideas, hoc quidem eos fugit: ex materia nã-
que, & numero faciunt magnitudines, ex dualitate quidem longitudi-
nes, ex trinitate vero fortassis plana, ex quaternitate solida, aut ex
alio numero: nihil n. interest. Sed utrum haec erunt ideae? aut quis mo-
dus earum est, quidve conferunt entibus? Nihil profecto, quemadmo-
dum neque mathematica, nec ulla conferunt. At vero nec ullum theore-

ma de eis est, nisi quis velit mathematica mouere [illegible] quasdam opiniones facere non est magnum difficile [illegible] suppositiones sumant, [illegible] longam facere, atque [illegible] hi quidem hoc modo mathematica ideis annectentes, [illegible] qui autem duos numeros faciunt, eum idealem, eum mathematicum, nullo modo dicunt, nec dicere habent, quomodo, vel ex quo [illegible] thematicus erit. faciunt enim eum medium inter idealem & sensibilem. Si enim ex magno & paruo, idem erit ille, qui idearum est. [illegible] ex alio quodam magno & paruo magnitudines enim fiunt, si autem aliud quoddam dicet, plura elementa dicet. Et si principium utrumque unum quid est, commune quid in his id unum erit. at [illegible] quomodo haec multa unum sint? Et simul [illegible] ex uno, & indeterminata dualitate numerum fieri impossibile est. Haec itaque omnia irrationabilia sunt, ac ipsa sibi ipsis, & [illegible] ne verisimilia [illegible], videturque in eis esse longus Simonidis sermo. fit namque longus sermo, quemadmodum [illegible], qui sermonem [illegible] cum nihil sanum dicant. Ipsa quoque elementa magnum, & paruum videntur conqueri, quod trahantur. non possunt enim ullo modo generare numerum, nisi eum, qui ab uno duplicatur. Inconueniens etiam est, immo impossibile generationem quamquam [illegible] facere, cum perpetua sint. verum autem Pythagorici faciant, an non faciant generationem, nihil dubitandum est. manifeste namque dicunt, quod uno constituto, siue ex planis, siue ex colore, siue ex semine, siue ex quibus egent dicere, confestim infiniti proximi [illegible] [illegible], terminabaturque a termino. Verum quoniam de mundi [illegible], ac naturaliter haec dicere volunt, decens erat aliquid [illegible] intelligere, a praesenti vero via discedere. Quoniam [illegible] principia, quae in immobilibus sunt, quaerimus, talium numerorum generationem considerare oportet. Imparis itaque generationem non dicunt, quasi videlicet paris generatio sit. Parem vero primum ex inaequalibus, magno & paruo aequatis, quidam constituunt. necesse igitur est prius esse ipsis inaequalitatem, quam ipsum aequari. si autem semper aequata fuissent, non fuissent inaequalia prius. ipso enim semper nihil est prius. quare patet quod non contemplandi gratia faciunt generationem numerorum.

Caput Sextum. Dubitatio, quae possit haberi in ipsis principiis, insertur de qua ex diuersis Antiquorum prodeuntur opinionibus.

Habet autem dubitationem, & a bene dubitante reprehensionem, quonam modo ad bonum, atque pulchrum elementa, principiaque se habent. dubitationem quidem hanc utrum aliquod est illorum tale sit, quale volumus ipsum [illegible]

[mum], & optimum dicere, an non, sed posteriùs genita sint. A qui-
A busdam enim recentioribus Theologis concessum esse videtur, qui
id negant, sed quod etiam natura procedente, bonum quoque, ac
pulchrum apparet. hoc vero faciunt verentes veram difficultatem, quæ
accidit dicentibus, quemadmodum quidam ipsum unum, princi-
pium. Difficultas tamen est, non quoniam principio bonum tan-
quam inexistens attribuerunt, verum propterea quod ipsum posue-
runt principium, & principium, ut elementum, numerum quoque
ex uno. Poetæ vero Antiqui similiter quatenus regnare, et prin-
cipes esse aiunt, non enim primos, velut noctem, & cœlum, aut
chaos, aut etiam oceanum, sed Iovem. At vero his quidem, eo
quod mutent entium principes, talia dicere accidit. quia hi quidem
eorum, qui mixti fuerunt, nec omnia fabulose dicunt (ut Pherecy-
des, & alii quidam) primum generans optimum ponunt, ac etiam
Magi, & posteriorum quoque Sapientum, ut Empedocles, & Ana-
B xagoras, cum hic quidem amicitiam, ille vero intellectum prin-
cipium fecerit. eorum vero, qui immobiles substantias esse dicunt,
quidam ipsum unum ipsum bonum esse aiunt. substantiam tamen
eius ipsum unum maxime putabant esse. Dubitatio quidem hæc est,
utro modo dicendum est. Mirabile autem est, si primo, & perpe-
tuo, ac sibi ipsi sufficientissimo hoc ipsum primum, per se sufficien-
tia & salus non sit tanquam bonum. etenimvero propter nihil aliud
incorruptibile, vel sibi sufficiens est, nisi quoniam bene se habet.
Quare dicere quidem principium tale esse rationi consentaneum est
verum esse: hoc vero esse ipsum unum. aut si non hoc, elementum,
& numerorum elementum esse impossibile est. Accidit enim multa
difficultas, quam cum quidam fugerent, qui unum quidem fateban-
tur primum principium esse, ac elementum ipsum, tamen mathemati-
cum numerum abnegarunt. cunctæ namque unitates & vera boni aliquod
C bonum, & magna bonorum erit abundantia. Item, si formæ nume-
ri, omnes formæ ipsum bonum aliquid. At vero cuiuscunque velit,
ponat quis ideas esse, siquidem bonorum solum ideæ, non erunt sub-
stantiæ. Quod si etiam substantiarum, cuncta animalia, & plantæ
bona sunt, & participantia. Hæc itaque inconvenientia accidunt,
& adhuc contrarium elementum (sive multitudo sit, inæquale, & ma-
gnum & parvum sit) ipsum malum erit. Quare quidam fugiebat bo-
num uni copulare, tanquam necesse sit, cum generatio sit ex contra-
riis, naturam multitudinis malam esse. quidam inæquale mali natu-
ram dicunt. accidit igitur omnia entia, præter unum, quod est ipsum
unum, malo participare. & numeros eo magis puro participare,
quam magnitudines. & malum locum esse boni, ac participare, &
appetere corruptivum. contrarium namque corruptivum contra-
rii est. At si, quemadmodum diximus, quod materia est id,
quod potentia unumquodque, velut ipsius actu ignis, quod est po-

Cod. Græc. ita legit. Poetæ vero Antiq. hac similiter qua regnare et dominari aiunt, non pri mos, &c.

tentia ignis, malum erit ipsum potentia bonum. Haec igitur omnia accidunt, quaedam quidem, quia omne principium faciunt elementum, quaedam, quia contraria principia, quaedam, quia unum principium, quaedam, quia numeros primas substantias, et separabiles, ac formas. Si igitur tum non ponere bonum inter principia, tum ita ponere impossibile est, constat quod non recte assignantur principia, neque primae substantiae. At etiam neque recte putat, qui universi principia, animalium, plantarumque principiis assimilat, quia ex indeterminatis, ac imperfectis semper perfectiora: et idcirco etiam in primis ita se habere aiunt, ut nec ens aliquod sit ipsum unum. Etenim hic perfecta principia sunt, ex quibus haec sunt. homo enim hominem generat, nec semen primum est. D

Caput Septimum. Contra ponentes locum simul cum magnitudinibus fieri. Item contra dicentes ex numeris, vel ex elementis omnia fieri, ipsum autem aliud ex alio esse, quem modum dicatur non declarantes. E

Absurdum item est locum simul cum solidis mathematicis facere. locus namque singularium proprius, quare loco separabilia sunt, mathematica vero non sunt alicubi. At ubi sint dicere quidem, quod alicubi erunt, quid vero locus sit, non absurdum est. Oportebat vero eos, qui omnia dicebant esse ex elementis, primaque entium numeros, divisis qualiter aliud ex alio fieret, ita dicere quonam modo numerus ex principiis sit. Utrum mixtione? At non est omne miscibile, et quod fit alterum, non erit separabile unum ipsum, nec altera natura, ipsumque volunt. At compositione dicent, ut syllabam? Sed situm necesse est esse, et qui intelligit, seorsum intelliget unum, et multitudinem. hoc igitur numerus erit, unitas et multitudo, aut unum et inaequale. Et cum F id, quod est ex aliquibus esse, sit quidem, ut ex his, quae insunt, est vero ut non, utronam modo numerus est? Sic enim ut ex his, quae insunt, non sunt nisi quorum generatio est. Sed tanquam a semine erit? At non possibile ab indivisibili aliquid abire. Verum sicut tanquam ut ex contrario non permanente? At quaecunque ita sunt, ab alio quoque quodam permanente sunt. Cum autem unum, quidam quidem ut contrarium multitudini, quidam vero inaequali ponant, unum ut aequali utentes, tanquam ex contrariis erit numerus, profecto est aliquid aliud, ex quo permanente, et altero est, aut factus est. Praeterea, cur caetera quidem, quaecunque ex contrariis sunt, aut ea, quibus contraria sunt, corrumpuntur, numerus vero, et si ex omnibus sit, minime? de hoc enim nihil dicitur, quamvis contrarium tamen quod insit, quod non insit, corrumpit, ut contentio mixtionem, attamen non oportebat, non enim est illa contraria.

Caput Octauum. Numerum non esse causam aliquam ipsarum rerum.

Nihil autem determinatum est, quonam modo numeri substantiarum, & existentiae causae sint, utrum ut termini, velut puncta magnitudinum, & ut Eurytus ordinabat, quis numerus cuius, puta, hic quidem hominis, hic vero equi: quemadmodum illi, qui numeros ad figuras, triangulum, & quadratum reducunt, ita plantarum formas supputationum calculis assimilans. An, quoniam ratio, & consonantia numerorum, similiter & homo, & singula. At passiones, quonam sunt numeri, album, dulce, & calidum? Quod vero numeri non sint substantia, neque causae formae, patet: substantia namque ratio est, numerus vero materia, velut carnis, aut ossis numerus substantia sic, tria quidem ignis, terrae vero duo. & semper numerus, quicunque fuerit, aliquorum est, vel igneus, vel terreus, vel monadicus. verum substantia semper ad tantum esse secundum mixtionem. hoc autem non est numerus, sed ratio mixtionis numerorum corporalium, aut quorumcunque. Nec igitur eo quod facit, causa numerus est, nec omnino numerus monadicus, nec materia, nec ratio, & forma rerum est, sed nec quidem ut id, quod cuius causa.

Caput Nonum, Contra ponentes bonum, quod est hic, a numeris prouenire. Contra eos qui mundum numeris constituunt, simul cum his qui numeros dicunt. Et quo pacto in numeris positum est ipsum bonum.

Dubitauerit autem aliquis, quidnam sit illud bene, quod a numeris, eo quod in numero rationali, aut impari sit mixtio. Nam nunc nihil salubrius, ter cocta, si melicratum sit mixtum, sed magis proderit forsitan, si in nulla proportione sit, & aquosum, quam si in numero sit potens. Item rationes mixtionum in additione numerorum, non in numeris sunt, velut tria ad duo, non ter duo. Idem namque genus esse oportet in multiplicationibus. Quare ipso A mensurari oportet ordinem, in quo A, B, C. & ipso D eum, in quo D, E, Z, quare eodem omnia. non igitur ipsius ignis B, E, Z. & aquae numerus bis tria. Si vero necesse est omnia numero participare, necesse est multa eadem accidere, & numerum eundem huic, & alii esse. Num igitur hoc est causa, & propter hoc res est? An id immanifestum? velut est quidam Solis, ac rursus Lunae lationum numerus, & vitae uniuscuiusque animalium. Quid igitur prohibet quosdam horum quadratos esse, quosdam cubos & aequales, alios duplos? Nihil enim prohibet, sed necesse est in his versari, si omnia numero participabunt, & contingat differentia sub eodem numero cadere. Quare, si quibusdam idem accidit, eadem inuicem illa erunt, eandem habentia numeri speciem, puta Sol & Luna, eadem. Sed propter quid causae eaedem? septem quidem vocales, septem autem chordae, aut harmoniae, septem vero

pleiades, in septem autem quasdam enumerant alias, quemadmodum [illegible]
septem etiam, qui ad Thebas. Verū igitur quoniam talis quidā [illegible] D
rus semper natura aptus est, ideo aut illi fuerunt septem, aut [illegible]
generant stellarū alii? An hi quidē propter portas, ut aliud [illegible] fu-
lant. Illam vero nos ita numeramus, vt iam alii duodecim [illegible]
aut plures, nam per consonantias aiunt esse. Et quoniam illa tria [illegible]
quoque tria quod aut nullo alia sint, semper carent ipsi [illegible]
posuit vnū significare. Si aūt quoniam duplā aliorū [illegible]
vero minime, causa quidē est, quia cū tria loca sint, vnū in [illegible]
inferius ipsi σ propterea tria tantū sunt, sed non quoniā [illegible]
tantū plures cōsonantiæ sunt, hic vero non amplius possunt. [illegible]
les vero hi quoque sunt Antiquis Homericis, qui parua similitudines
vident, magnas vero nō vident. Dicunt aūt quidam, quod multa talia
sunt, velut ipsa media, quædā nouem, quædā octo, & carmen decem
& septem his esse æquale numero, asserunt autem in dextra [illegible]
uē syllabis, in sinistro vero octo. Et quod æqualis distantia, ea in literis E
ab α ad ω, quā in tibiis grauissimo bombo ad acutissimā neten, cu-
ius numerus æqualis est vniuersæ cœli melodiæ. Videri aūt [illegible]
decet talia nō nullū dubitare neq; dicere, nec inuenire [illegible]
quoniā & in corruptibilibus. Verū quæ in numeris laudantur naturæ,
& quæ his contraria, ac omnino, quæ in Mathematicis, vt quidā di-
cunt, & causas naturæ faciunt, videntur hoc modo considerantibus fu-
gere, secundum nullum.n. modū eorū, qui circa principia determina-
ti sunt, vllū eorū causa est. Veruntamen manifestum faciunt, quod ip-
sum bene est, & quod de coordinatione ipsius boni est impar, rectum, qua-
dratum, quæ quorundā numerorū sunt potentiæ (simul namq; [illegible]
[illegible], & talis numerus) & cætera, quæcunque colligunt, ex theorémati-
bus mathematicis hanc potentiā omnia habent. Quare similia sunt
casualibus accidentibus. Sunt.n. accidentia quædā sed conuenientia o-
mnia inter se, vnum aūt, quod proportionale est. In vnaquaq; .n. entis F
prædicatione est, quod proportionale est vt rectū in longitudine, ita
in latitudine æquale, in numero vero fortassis impar, in colore autē
album. Præterea harmonicorum, neq; numeri nō sunt causæ eorum,
quæ in formis sunt. Illi namq; æquales ab inuicē specie differunt, ve-
rum ipsæ quoq; vnitates, quare propter hæc non sunt faciendæ formæ. Quæ
igitur accidunt, hæc, & alia etiā his plura, colligerentur. Videtur autē
id indicio esse multos male affici circa generationem eorum, & nul-
lo modo posse connecti, eo quod mathematica non sit a sensibilibus (vt
quidam dicunt) separata, nec ipsa quidem sint principia.

Librorum quatuordecim Metaphysicorum.

F I N I S.

AVERROIS CORDVBENSIS EPITOME IN LIBRVM METAPHYSICAE ARISTOTELIS,

TRACTATVS PRIMVS.

A DIXIT Averroes. [illegible]

[illegible]

B [illegible]

[illegible]

[illegible]

Diuisio huius scientiae.

[illegible]

A [illegible] Vtilitas.

[illegible] Ordo.

[illegible] Nomen.

B [illegible] Via doctrinæ.

P[illegible] De Nominū significatione.

E[illegible] De Ente. 7. Met. t. 2. 13. & 14.

C [illegible]

Contra Aui cen.

[illegible] in Philosophia, & est de [illegible] [illegible] [illegible]

De ipso quod est p. Meta. tex. co. 14.

IPsum quod est, quod in arabico Alhuie appellatur dicitur [illegible] [illegible]

De Substantia. 5. Meta. t. c. 15.

SVbstantia que Arabice Gieuher nominatur, dicitur primo de eo quod per se [illegible] [illegible]

[illegible] ipsum individuum. Et hoc etiam forma id, quod opinatur de materia [illegible], & eius forma. Communiter autem omnes hoc indicio, scilicet quod [illegible] quod praedicatur quidditatem individui [illegible] debet appellari nomine substantiae [illegible] ipsum individuum, quia videtur [illegible] & [illegible], quod principium substantiae [illegible] & etiam elementa non sunt substantiae, quia propter quod [illegible] & illud magis [illegible] gratia, res, quae est de se causa rerum calidarum, potius debet appellari calida. Et ideo nemo ipsorum posuit accidens, [illegible] esse priorem substantiae [illegible] causalitatem ipsius [illegible] substantiae individuae [illegible] qui posuit dimensiones esse substantias [illegible] cum sunt [illegible] datur una separatarum, quod est [illegible] substantia individui habet esse [illegible] substantia [illegible] quod Aristoteles nominat [illegible] separatam substantiam. Et hoc nomen [illegible] philosophorum, scilicet Gieuher in Arabico est transumptum a lapide pretioso, & [illegible] apud vulgus, qui lapis est magni pretii & valoris. Et modus [illegible] huius est, quia sicut lapides pretiosi [illegible] appellantur [illegible] bonorum [illegible] propter suam nobilitatem, & pretium apud eos. Et [illegible] praedicamentum etiam substantiae est nobilius caeteris praedicamentis, appellatur substantia Arabica lingua Gieuher.

B Accidens dicitur de eo, quod non manifestat de individuo, quod quidem non est in subiecto, quidditatem suam. Et est duplex. Primum, quod non manifestat de aliquo ut essentiam suam, & est suum individuum. Secundum est, quod manifestat de individuis essentiam suam, & est scilicet suum universale. Et nomen accidentis est transumptum ab eo, quod significatur per ipsum apud vulgus, & est, scilicet id, quod cito [illegible]. Et universaliter dividitur in novem praedicamenta, quae sunt quantitas, qualitas, relatio, ubi, quando, situs, habere, agere, pati. — De Accidente [illegible] c.35.

Etiam manifestavi in libro praedicamentorum significationem horum dictionum, scilicet quod quantitas dicitur de omni eo, quod mensuratur sua parte. Et diximus [illegible] de numero, & postea de reliquis generibus, quae [illegible]. Et ipsius quantitatis alia est per se, alia vero per accidens. Et quae per se, ut numerus, & reliquae species sibi numeratae, per accidens vero quantitas est, ut nigredo & albedo, quae mensurantur [illegible] in magnitudine & tempore. Sed per se est illud, quod inest primo [illegible], ut magnitudo & [illegible] numerum, quandoque tamen inest secundo, & per aliquid [illegible] magnitudinis [illegible] quantitatem [illegible] — De Quantitate. [illegible] c.16.

C [illegible] ut magnum & parvum, [illegible] & [illegible] assumuntur [illegible] quantitate, [illegible] primo magnitudinibus.

Qualitas vero dicitur de consimilibus [illegible] quae dicuntur in libro praedicamentorum. Et hoc, quia dicitur de quatuor generibus ibi enumeratis. Et quandoque dicitur de forma specifica, ut de humanitate & [illegible]. Et quaedam inest substantiae per se, ut habitus & dispositio, & alia inest per aliquod aliud praedicamentum, ut figura, quae quidem inest substantiae mediante quantitate. — De Qualitate [illegible] comm. [illegible]

Relatio [illegible] in substantia, ut pater & filius & in quantitate, ut duplum & dimidium & [illegible] & in qualitate ut simile & [illegible] & in ubi, ut [illegible] & in quando, ut [illegible] & in situ, ut [illegible] & [illegible] agere & pati, ut agens & passum. [illegible] quinque praedicamentis, [illegible] relationem ipsum, [illegible] proportionem [illegible]. Sed in [illegible] ubi, & quando, & [illegible] ad aliud. — De Relatione [illegible] comm. [illegible]

verbi gratia, quia vbi, vt diximus, est proportio corporis [illegible] sione loci [illegible] de necessitate corporis [illegible] non est [illegible] D
vt corpora [illegible] neque est [illegible] sed, si [illegible]
hoc, quod in [illegible] circumferentiam [illegible] partium, & [illegible]
praedicamentum ingreditur sub praedicamento relationis, & [illegible]
[illegible] relationis. Tandem praedicamentum [illegible]
[illegible] per se, non per aliud praedicamentum, vt pater & filius, [illegible]
[illegible] vel per aliud praedicamentum, vt [illegible]
aut per praedicamentum agere & pati, & quandoque [illegible]
[illegible] praedicamentorum, vt [illegible]
& privationem & habitum. Tandem ipsi [illegible] quandoque est [illegible]
[illegible] & de [illegible], vt relatio, quae est inter genus & [illegible].

De Essentia

ESsentia, quae Arabice Dath nominatur, dicitur absolute de omni eo, quod non est in subiecto, neque dicitur de subiecto, & est substantia [illegible] stantiae. Dicitur etiam de individuo, quod est in subiecto, & est individuum accidentis; & de quolibet significante quidditatem, & sunt scilicet genera, [illegible] species. Et, quia haec dictio dicitur primo de individuo, quod non est in subiecto, ideo [illegible] non est in subiecto, neque ipsum est substantia alicuius rei [illegible] manifestius quam [illegible] [illegible] pitur, significat quidditatem eius, vel partem quidditatis. E

5. Met. tex. com. 15.

Illud vero, quod dicitur per essentiam factum, sive secundum quod ipsum [illegible] modis. Primo de individuo non existente in subiecto, & est individuum substantiae. Dicitur etiam de eo, quod significat quidditatem [illegible] nam, & universaliter de omni eo, quod dicitur substantia [illegible] quae aliquid dicitur per se, cui contrariatur per accidens. & hoc [illegible] libro Posteriorum fuit declaratum, vbi fuit dictum, quod hoc fit in propositionibus duobus modis. Primo scilicet, quando praedicatum est de substantia subiecti, vt animal, quod est de essentia hominis. Secundo, quando subiectum est in definitione praedicati, vt [illegible]. Dicitur etiam quandoque per se de praedicato, quod [illegible] vt color superficiei, & vita in anima, color enim inest corpori mediante superficie, & vita corpori mediante anima. & hoc est [illegible] significatum, de quo dicitur nomen primi praedicati in propositionibus demonstrativis. Et quandoque dicitur per se (vel secundum quod ipsum) de eo, quod non habet causam [illegible] neque agentem, neque formalem, neque materialem, neque finalem [illegible] & est scilicet primum motor, vt in Scientia Naturali fuit declaratum, & in hac adhuc declarabitur.

De Re.

HAec dictio Res arabice [illegible] dicitur de omni eo, quod dicitur dictio [illegible] F
Et quandoque dicitur de [illegible] & de omni re [illegible] vel non, vt [illegible] & ideo debemus dicere hoc [illegible] vel est, vel non est. & ideo nomen rei [illegible] ad istam propositionem, quod tamen non fuit nomen entis.

De Vno.
5. Met. tex. com. 7. vsq. ad 15.

VNum dicitur secundum quinque modos nominum analogorum. Et [illegible] est vnum numerale, quod primo dicitur, & [illegible] dicitur de continuo, vt cum dicimus vnam lineam, vnam superficiem, vnum corpus. Quod tamen [illegible] debet dici vnum magis hoc, est illud, quod est perfectum, in quo impossibile est [illegible] additio aut diminutio, vt [illegible] & corpus sphaericum & continuum quandoque est per se continuum, vt linea & superficies, & quandoque per aliquid [illegible] & hoc dicitur de individuo aquae, quod est vna aqua. Nomen etiam dicitur vnum de colligatis [illegible] in hoc debet dici vnum dictum est id, quod est [illegible] & contiguis, vt manus vna, & pes, & de hoc [illegible] quod non habet [illegible] vnum tantum motum. & minus hoc dicitur de colligatis per artem, vt domus vna & arca. Et quandoque dicitur vnum de ipso particulari, quod est vnus homo, vt

[illegible] secundum prius & posterius, [illegible]. Hoc autem [illegible] declarabimus, [illegible] de vno & multis [illegible]. Quandoque dicitur vnum numero in hac arte de [illegible] dici vnum numero [illegible] quia [illegible] secundum qualitatem, quemadmodum dicimus [illegible] secundum quantitatem, quemadmodum dicimus [illegible]. Et iste modus vnius [illegible] D
[illegible] generis vel speciei, indiuisibili [illegible] per se [illegible]. Isti ergo sunt omnes modi, de quibus dicitur [illegible].

Dicitur autem vnum de pluribus numero, quinque modis. Primo modo de vna specie, vt cum dicimus Socratem & Platonem esse vnum in [illegible]. Secundo modo de vno genere, vt cum dicimus aliquid [illegible] esse vnum in animalitate. [illegible] & quodcunque est vnum [illegible] est vnum genere [illegible] vnum subiecto, [illegible] vt perfectum & imperfectum. [illegible] dicitur vnum proportione, vt cum dicimus quod proportio [illegible]. Quinto modo dicitur vnum [illegible] & compositum esse vnum [illegible], de quibus dicitur vnum per se. Dicitur quoque vnum per accidens [illegible] per se dictum, vt cum dicimus quod Medicus & Aedificator [illegible], cum contingit vnum Aedificatorem esse Medicum. [illegible] E
[illegible] per accidens, & postquam est [illegible] vnum in hac arte, non ergo [illegible] in prima substantia, [illegible] vnum primum in aliquo genere [illegible] quod principium principiorum, [illegible] est vnum, propter hoc [illegible] primo indiuisibile in quolibet genere. [illegible] ad vnum in substantiis & [illegible] in quantitate numerali & vnum numero [illegible] & indiuisibile secundum quantitatem, vt homo vnus & [illegible] indiuisibile quantitate & forma. & hoc est duplex, quia vel habet positionem, & est punctum; vel non habet positionem, & est ipsum vnum [illegible] est principium numeri [illegible] F
[illegible] vnum quatuor [illegible] generibus, habebit vnum [illegible] est vnum & perfectum, & primum simplex in [illegible] genere, & vnum [illegible] dictum secundum prius & posterius, vel analogice [illegible].

De [illegible] & M.[illegible] [illegible]

IDem dicitur [illegible] modis, quot dicitur vnum. Nam aliquid est idem numero, vt in habentibus duo nomina [illegible] cum dicimus [illegible], & [illegible] quando vnum [illegible] per duo signa significatur. Aliquid aliud est idem [illegible], & subiecto, & [illegible], quorum omnium exempla [illegible] diuisione [illegible] dicitur per se quod quidem [illegible]. Aliud vero est per accidens, de quo [illegible] per [illegible] confirmationem, vel [illegible]. Est & idem specie, vt cum dicimus [illegible] in humanitate. Dicitur & idem genere, vt cum dicimus, quod [illegible] animalitate. Idem etiam est per accidens, vt cum dicimus aedificatorem esse medicum, quando [illegible] dicitur. Idem autem specie, quando est in substantia [illegible], & in quantitate dicitur aequale.

Simile vero dicitur multis modis. Uno modo de superficiebus, quarum qui[illegible] anguli sunt aequales, & earum costae sunt proportionales. Dicitur & de corporibus homogeneis habentibus figuras similes: & sunt quorum superficies sunt aequales numero, & similes in figuris. Dicuntur quoque de rebus, quarum [illegible] secundum [illegible] ut duo rubea [illegible]. Dicitur etiam de [illegible], quarum una [illegible] ut duo rubea, quorum unum sit [illegible]. Et [illegible] dicuntur de rebus, quae communicant in multis [illegible]: ut cum dicimus [illegible] esse similes argentum, & plumbum. De Simili. c. Meta. capitulo com.

Per oppositum significationes illae quinque species enumerantur in libro praedicamentorum, quarum [illegible] per suam descriptionem [illegible], scilicet affirmationem & negationem, & contraria, & relativa, & habitum & privationem. De Opposito. c. Meta. [illegible] com.
Verumtamen nomen contrarii quandoque dicitur communiter, [illegible]. Nam [illegible] quod contraria in [illegible] sunt duo [illegible] sub eodem genere. Dicuntur tamen contraria per modum similitudinis ea, quae cum [illegible] in eodem subiecto [illegible] differunt genere. Quandoque etiam dicunt contraria [illegible] de his, quorum [illegible] habent [illegible] proportionem, ut [illegible] cui potentia [illegible].

Privationis quoque nomen dicitur pluribus modis, quam sint enumerati. Nam [illegible] species [illegible]. Una est quod non invenitur in eo [illegible] in quo solet inveniri, in tempore, quo solet inveniri in eo, [illegible] ut caecitas [illegible]. Tertia, quod non reperitur in subiecto, in quo solet reperiri eo modo, quo solet in eo reperiri, [illegible]. Aliorum vero [illegible] est quod non reperitur in re aliquid id, quod solet inveniri [illegible]: ut cum dicimus de Deo quod est immortalis, & incorruptibilis. Quaedam alia est quod non reperitur in aliquo id, quod solet inveniri in suo genere: ut cum dicimus [illegible]. Aliqua alia est, quod non invenitur [illegible]: ut cum dicimus [illegible], scilicet quod non reperiatur in ea re, in qua solet inveniri in alio tempore: ut cum dicimus [illegible] esse [illegible]. De privatione. c. Meta. [illegible] com.

Diversum dicitur modis oppositis illis modis, de quibus dicitur ipsum idem. Dicimus aliquid est diversum numero. Aliud est diversum specie. Aliquod aliud est diversum genere. Quoddam vero est diversum proportione, & diversum etiam subiecto. De Diverso. c. Meta. ca. [illegible] com.

Differens autem differt ab ipso diverso: quoniam aliquid est diversum per seipsum [illegible], sed est differens per aliquid in eo existens [illegible], ut differens differat per aliquid, & conveniat per aliquid. De differente. c. Meta. ca. [illegible] com.

Quoniam autem diximus de potentia & actu, consideratio ipsius est [illegible] quot modis dicitur potentia & actus. Et dicimus quod potentia dicitur multis modis. Uno modo dicitur de potentia [illegible] aliud, [illegible], ut calor [illegible] & medicina [illegible]. Alio modo dicitur de potentia, quae [illegible] moveri [illegible]. Et dicitur de natura, quod habet in se principium motus, & in hoc distinguitur natura ab arte. Nam [illegible] potentia ad bonam actionem, & sic dicunt quod aliquis habet potentiam ad [illegible] & ambulandum, & opera alia [illegible]. Quandoque etiam dicunt de [illegible]. Et [illegible] Geometrae nomine potentiae [illegible]: dicunt enim [illegible] quod [illegible] est potens super [illegible], quando [illegible] quadratum super [illegible]. De omnibus autem his dicitur potentia modo [illegible]. Sed [illegible] potentiae, quod [illegible] De Potentia, & Actu, & Impotentia. c. Meta. [illegible] com. 17.

in scientia, & manifestum apud Philosophos, est illud, quod est [illegible] post hoc [illegible], & causa est potentia, quę dicitur de [illegible] [illegible] dicitur de eo nomen potentię [illegible] & de quibus dicitur nomen potentię, si [illegible] habilitas [illegible] Nam dicimus [illegible] eius quia quandoque agens, quandoque vero [illegible] potentia. Sic etiam cum dicimus aliquid habere potentiam ad aliquid [illegible] dispositionem bonam, & sic [illegible] habens [illegible] passum vel fieri in re in potentia & hoc duplicem, quia vel [illegible] [illegible], & sunt materia & forma [illegible] sunt potens [illegible] potentia, [illegible] sunt [illegible] vel [illegible], nomen potentię [illegible] [illegible] posterius [illegible] est, quando passum habuerit [illegible] [illegible] [illegible] habet [illegible] [illegible] potest [illegible] [illegible] & [illegible], illa est quę non habebit [illegible] hanc de necessitate erit ad actum, vt [illegible], quę [illegible] potentia, quandoque in actu.

Ens actu. Ens autem in actu est illud, quod non est in potentia, & [illegible] quę sunt vel quę in potentia, & utraque sunt [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] aliquo modo [illegible] [illegible] loco, [illegible], quod [illegible] habere.

Impotentia. Et postquam [illegible] quot modis dicimus potentiam & actum, [illegible] ergo dicitur tot modis, quot dicitur potentia. [illegible] [illegible] [illegible] vt cum dicimus [illegible] [illegible] quandoque [illegible], vt cum dicimus [illegible] esse impotentem ad [illegible].

De Perfecto 5. Metaph. tex. com. 21.

Perfectum dicitur multipliciter. Primo, extra quod impossibile est aliquid ponere, vt cum dicimus mundum esse perfectum. [illegible] [illegible], quod est perfectum [illegible] impossibile est [illegible] eo. Dicimus [illegible] esse imperfectum, quia [illegible] & [illegible], quia [illegible]. Et [illegible] dicimus corpus esse perfectum, quia nihil [illegible] in [illegible] [illegible] corpus [illegible] [illegible] & superficiem esse imperfectam, quoniam linea [illegible] dimensionem, & superficies [illegible]. Dicimus [illegible] [illegible], quia habet principium & finem, & medium, & hoc est [illegible]. Et dicitur perfectum de [illegible], quod est [illegible] in suo genere, vt [illegible] Medicum perfectum & [illegible] perfectum, & hoc modo dicimus de [illegible], quando nihil [illegible] perfectionis [illegible] perfecta. Et [illegible] hoc per modum [illegible] ad mala, & dicimus [illegible] perfectum, & [illegible] perfectum. Dicimus quoque perfectum de [illegible] ad [illegible] perfectionem, est [illegible] perfectum de [illegible], & hoc modo dicimus [illegible] perfecta, & omnia [illegible] esse imperfecta. Et [illegible] hoc nomen perfecti [illegible] primum principium, [illegible] est causa [illegible], & non [illegible] quoniam, [illegible] habet [illegible] perfectionem de se, alia vero [illegible] perfectionem [illegible], quam ergo est magis in [illegible] perfectum. Et [illegible] hoc perfecti [illegible] modo de aliquo habente proportionem [illegible] perfectum.

De Toto. 5. Met. t. c. 31

Pars vero significat id, quod [illegible] nomen partis, extra quod [illegible] [illegible], & [illegible] est [illegible] ad id, quod significat [illegible] [illegible] modo [illegible] significationem, & per hoc dicimus [illegible] [illegible]. Et [illegible] [illegible] vel de continuo, & est id, quod non habet partes in actu, vel de [illegible] [illegible] [illegible], vno modo de eo, cuius partes habent [illegible] [illegible] sicut sunt membra organica. Secundo de eo, cuius partes non habent ad [illegible]

[illegible]

Partes dicuntur [illegible] — De Parte.

[illegible]

Imperfectum [illegible] — De Imperfecto.

[illegible]

Prius & Posterius dicitur quinque modis. Primo prius tempore. Secundo [illegible] — De Priori et Posteriori.

[illegible]

Hae sunt duo nomina [illegible] — Quid gratia [illegible]

[illegible]

Materia autem dicitur [illegible] — De Materia.

[illegible]

Forma etiam dicitur multipliciter. Vno modo de forma corporum simplicium [illegible] — De Forma.

[illegible]

De Principio 5. Meta. c. 1.

Principium dicitur de [illegible], quod dicitur [illegible] [illegible] quod est principium [illegible] [illegible] [illegible] principium [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] principia [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] vel materia.

De Elemento 5. Meta. [illegible]

Elementum dicitur primo de eo, ex quo [illegible] per hunc modum [illegible] corpora. Scilicet Ignis, Aer, Aqua, & Terra [illegible] esse elementa [illegible] corporum [illegible] [illegible] de eo, quod [illegible] [illegible] [illegible] Aliquando etiam dicitur [illegible] [illegible] [illegible] opinionem [illegible] ipsa esse principia rerum [illegible] debet esse magis elementum.

De Necessitate. 5. Meta. c. [illegible]

Necessarium dicitur illud, sine quo impossibile est [illegible] [illegible] ut cum dicimus [illegible] animal [illegible] [illegible] etiam dicitur necessarium de violento [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Aliquando dicitur necessarium de eo, quod impossibile est aliter se habere [illegible] per hunc modum dicimus corpora [illegible] necessario esse [illegible]

De Natura, 5. Meta. c. 5.

Natura dicitur de [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] de forma, quae sunt principia [illegible] & [illegible] hunc modum dicimus [illegible] [illegible] [illegible] ad elementa [illegible] & sic dicimus [illegible] corporum [illegible] aqua, & ignis, & caeteris [illegible] Transfertur quoque [illegible] ad omnia genera [illegible] [illegible] [illegible] de omnibus generibus formarum, & [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] quam ergo peruenimus ad id, quod primo intendebamus, scilicet declarationem significationum nominum, deque modo procedere ad unum quodque [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

AVERROIS EPITOMES IN LIBRVM METAPHYSICAE ARISTOTELIS

TRACTATVS SECVNDVS.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] quam aggregatio veritatem, vt dixit [illegible], & [illegible] [illegible] significat veritatem primo de se [illegible], [illegible] [illegible] diffinitiones rerum, & [illegible] & [illegible] quae sunt [illegible] rerum, & [illegible] est de [illegible]. Hoc autem [illegible] in [illegible] debet [illegible] quod in aliquid [illegible]. Et [illegible] quod [illegible] substantia [illegible] ad [illegible] suam. Neque [illegible] accidentia, [illegible] & [illegible] substantia enim [illegible] est [illegible]. Iam autem fuit dictum quae [illegible] & [illegible]. Sed [illegible] quantitatem [illegible] aliquam quantitatem separatam, quae sit [illegible] Mathematicae, vt [illegible] Anaxagoras, & hoc [illegible], [illegible] de [illegible] in [illegible]. Sed quomodo se habeant haec [illegible] [illegible] substantia, [illegible], ita quod aliqua [illegible] substantiae, aut [illegible], ita quod aliqua [illegible] alia, hoc est manifestum, scilicet quod [illegible] aliud in [illegible] quantitatem, quae [illegible] esse [illegible], quae [illegible] in corpore. Neque enim locus, [illegible] in aliquo corpore, [illegible] est corpus. Neque [illegible], nisi in locato. Neque [illegible] nisi [illegible] & [illegible]. & [illegible] apparet ex dictis in [illegible]
B [illegible] Naturali. Similiter etiam [illegible] habere [illegible] in aliquo [illegible] corpus, & habere [illegible], & [illegible]. Non tamen est [illegible] duo [illegible] eundem gradum, vt qualitas, & [illegible], quia non [illegible] praecedens aliud [illegible] esse in substantia.

Vt ergo [illegible] apparuit quod [illegible] praedicamenta [illegible] substantiae.

Cum & [illegible] dictum est quod [illegible] praecedens [illegible] in substantia, [illegible] est [illegible] nunc de elementis substantiae, & de [illegible] principijs [illegible] principia [illegible] in substantia sensibili, quae praecedunt [illegible]. & [illegible], quantum [illegible], quia in hoc [illegible] & [illegible] Antiquorum. Hoc quoque [illegible] quaestionem illam, in qua [illegible] substantia separata, quae [illegible] substantiae sensibilis, vel non. & si [illegible], [illegible] esse [illegible]. Dicamus ergo, vt [illegible], quod [illegible] substantiae ad plura [illegible], quod [illegible] est manifestum, & [illegible], est [illegible] quod non est in subiecto, neque dicitur de subiecto, vt sunt singularia hominum, & animalium & plantarum, & [illegible], atque lapidum. & [illegible] [illegible] principijs huius substantiae sensibilis. Opinio autem
C Antiquorum, vt [illegible] de eo quo constituitur haec substantia sensibilis, & de [illegible] principia, quantum [illegible], est [illegible]. Nam quidam [illegible] ipsam esse compositam ex partibus indiuisibilibus [illegible]. Aliqui alij [illegible] quod [illegible] compositum, & cum [illegible] in dimensiones, [illegible] substantiam & quia cum [illegible] [illegible] in superficiem, & [illegible] in lineas, quae [illegible] in puncta, [illegible] quod [illegible] substantiam. Alij vero [illegible] quod [illegible] vniuersalia, quae [illegible], sunt [illegible] principia, & quod [illegible] per se [illegible]. [illegible] autem [illegible] [illegible] ipsum esse [illegible], alij vero [illegible] ipsum esse [illegible], aut aliquid aliud, quod [illegible] aliud [illegible] Antiquorum. Destructio [illegible] harum opinionum [illegible] in Scientia Naturali, vbi [illegible] quod omnia [illegible] sensibilia [illegible] ex materia & forma, [illegible] quae sunt genera materiae & formae. Ibi [illegible] de [illegible] de substantijs [illegible], & [illegible] ex eo quod [illegible] principia [illegible]. & propterea illae opiniones [illegible] [illegible] hunc modum [illegible], quando [illegible] de [illegible] [illegible], & aliae opiniones, quas Aristoteles [illegible] in [illegible]

De potentia substantiae ad contradictoria. 5. Me. t. 4.

De eadem [illegible] [illegible] substantiae.

De principijs substantiae [illegible]. 7. Met. t. & [illegible].

[illegible] ut facit Aristoteles in Tractatu de Caelo.

Avicennae error.

[illegible] quae [illegible] scilicet Naturalem, & [illegible]

Tractatus de definitione - 7. Meta. [illegible] & [illegible]

C[illegible]

[illegible]

[illegible]

Quo pacto dicuntur esse.

[illegible]

An universalia sint genera.

[illegible]

Dubium.

[illegible] D

Solutio.

De variis motoribus [illegible] generationibus.

[illegible]

A ut, quae sensibilis est, sit intelligibilis in potentia, [illegible] est ut [illegible] generatio fit ex intellectu [illegible] sensibilis [illegible] a suis principiis sensibilibus, quemadmodum in [illegible] per artem [illegible] quod intelligatur ab illo, qui non operatur eam, propterea quia sunt [illegible] ab intellectu, quae est [illegible] existens in anima artificialiter [illegible] per [illegible]. Et similiter etiam res se habet in natura, & in rebus naturalibus. Unde apparet generationem, quod dantur formae separatae, quae sunt causa [illegible] ipsius [illegible] est intelligibilis. Postquam autem ipsi sensibili formam substantialem, quae & intelligibilis potentia per ipsam [illegible], & per corpora coelestia, & [illegible] formae sunt formae corporum coelestium, & hoc est, quod [illegible] idem, & non [illegible].

Revertamur autem unde digressi fuimus, & dicamus quod, cum apparuerit ut diximus, quod id, quod generatur, generatur ab eo, quod est idem specie, & quidditate, manifestum igitur est quod quidditas ut quidditas est ingenerabilis et incorruptibilis. Similiter etiam & ipsa materia, nam non generatur ab aliquo. Generabile igitur & corruptibile est ipsum individuum compositum ex illis duobus, & est illud, quod est numero aliud a generante, sed sunt idem specie. Patet igitur quod formae & materiae, inquantum sunt formae & materiae, non

B sunt generabiles, neque corruptibiles nisi per accidens. Sed, quia quidditates sensibilium nihil aliud sunt quam sua forma & sua materia, ut in summa apparet, manifestum ergo est quod formae & materiae, ut sunt formae & materiae, non sunt generabiles neque corruptibiles nisi per accidens. Compositum autem & generans formam, & [illegible] ipsum generabile & corruptibile per se quod quidem est individuum compositum ex materia & forma, [illegible]. Et similiter oportet habere de materia, quae quidem patitur transmutationem, ex eo quod est pars rei transmutabilis, idest individui, sed non [illegible] est materia. Et, cum materia sit causa [illegible] ipsius formae, conveniens ergo est dicere formam ita se habere. Quod autem materia sit intelligibilis, hoc non habet ex eo [illegible], quia est in actu, sed, si intelligitur [illegible] per [illegible], & hoc de materia [illegible], & hoc de materia [illegible]. Et quemadmodum videmus quod artifex non facit materiam simpliciter, sic etiam neque formam simpliciter, facit tamen aggregatum ex materia & forma, nam ipse facit formam [illegible] materiam, donec perficit formam illam, ut de aere, exempli gratia, nam ipse non facit lignum, quemadmodum neque formam aeris, sed facit quandam

C [illegible] ex aliquo ligno. Si vero formae ut formae, & materiae etiam generarentur & corrumperentur, tunc generatio fieret ex nihilo absolute, & corruptio ad nihil absolute, verbi gratia, si poneremus corpus, ut corpus, generari, sequeretur de necessitate quod fieret ex non corpore omnino, sed generabile & corruptibile est ipsum compositum [illegible], scilicet ex materia & forma. Hinc ostenditur quod generans individuum est individuum, quia quod transformat materiam, est individuum. Apparet etiam quod definitiones sunt ingenerabiles & incorruptibiles, licet res definitae sint generabiles & corruptibiles.

Sed quo pacto accidat ex hoc, non est necessarium [illegible] ponere ideas, hoc est, quod [illegible] ponentes ideas [illegible], sed non est necessarium. Qui enim fecerunt esse formas, putabant quod formae erant de sensibilibus [illegible] quia videbant quod sensibilia sunt transmutabilia & instabilia, [illegible] quod [illegible] cum interrogabant de aliquo [illegible]. Quod [illegible] & quod res sunt in continua transformatione, & quod non datur hic [illegible]. Et ex hoc [illegible] opinionem [illegible]. Advenientes vero post Socratem videbant quod datur hic intelligibilia aeterna & universalia, ideo dixerunt ipsa esse extra animam [illegible] quae sunt in anima. Et post hoc [illegible] videbant quod sunt principia substantiae sensibilis. Et ex hoc, quod diximus, patet quod [illegible],

Compositum, non formam nec materiam generari. 7. Meta. com. 25 & inde.

Ideae non sunt ponendae.

[illegible]

Utrum universalia possint stare extra animam.

[illegible]

[illegible]

[illegible] D

[illegible] E

Dubium. [illegible]

[illegible]

Solutio.

[illegible]

[illegible]

[illegible] F

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] Vltimum autem de natura formae [illegible] Scientia Naturali [illegible] & materia [illegible] quae in materia [illegible] sensibilia [illegible] est in materia, & [illegible] est a forma [illegible] composita [illegible] est causa [illegible] sensibilia.

E T postquam [illegible] de differentia substantiae [illegible] caelestis [illegible] De differentia substantiae caelestis. 2. Meta. x. 11. & infra. [illegible] in substantia [illegible] in quantitate, [illegible] in qualitate [illegible] materia & corporibus [illegible] caelestibus [illegible] composita ex materia & forma [illegible] Naturali [illegible] habent hanc proprietatem [illegible] in potentia [illegible] in materia [illegible] causa [illegible] de principio corporum sensibilium per suam distinctionem.

[illegible]

Q[illegible]

[illegible]

S[illegible]

[illegible]

[illegible]

AVERROIS

EPITOMES IN LIBRVM METAPHYSICAE ARISTOTELIS

TRACTATVS TERTIVS.

ET postquam locuti sumus particulariter de speciebus entis sensibilis, & de principiis earum, quibus sunt sensibilia, & [illegible] ad esse, consentaneum est [illegible] habere [illegible] quae [illegible] habent, velut consequentia earum. Et [illegible]

B [illegible]

[illegible] & [illegible] consequentibus.

IN primis ergo loquamur de potentia & actu: & [illegible] quid est vere potentia. [illegible] De potentię significatis. 9. Metaphysicorum [illegible]

[illegible]

C [illegible]

[illegible]

ET [illegible] De [illegible]

[illegible]

[illegible]

Côtra negã tes possibili tatẽ, nisi qñ est i actu. 9. Met. tex. 4.

[illegible]

Quando ali quid dicatur i potentia eẽ, & qñ nõ. 9. Met. t. 12.

[illegible]

[illegible]

Actũ prius esse posterius. 9. Meta. 15.

[illegible]

[illegible]

Dubiū, quo pacto sempiterna sint principia corruptibilium. 9. Metaph. 17. & 18.

[illegible] 9. Me. t. 19.

Quo pacto [illegible] veritas & falsitas [illegible] 9. Met. t. 21. & 22.

[illegible]

[illegible]

Quot modis dicitur unum [illegible]

E[illegible]

[illegible]

Quid sit unum quod est principium numeri.

Quid sit subiectum ipsius unius absoluti.

[illegible]

[illegible]

De vno sy... ad ipsum ens... [illegible]

R[illegible] C

[illegible] B

[illegible] F

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Qua pacto unum & multitudo opponantur, 10. Metaph. [illegible] & 14.

[illegible]

Qua pacto aequale magno & paruo opponatur. 10. Meta. [illegible] & inde.

[illegible]

De elementis [illegible], vide 1. Meta. [illegible] & inde.

[illegible]

[illegible]

Vnũ in ultima causa primũ cũ sit vnũ, vel plura.

Vnũ in qualibet cũ reliquis, aut aliqua earũ inueniatur.

[illegible]

AVERROIS

EPITOMES IN LIBRVM METAPHYSICAE ARISTOTELIS

TRACTATVS QVARTVS.

In [illegible]

V[illegible]

[Margin note:] [illegible] Naturali philosophia 12. Meta[illegible]

[illegible]

Hoc ergo posset esse verum, quod [illegible] [illegible]

[illegible] Alexandri enim impossibile est [illegible] [illegible] & [illegible] eternum, & [illegible] [illegible] [illegible] ipsum esse Deum [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] Commune ergo est [illegible] [illegible]

Quid in hoc tractatu intēdat.

[illegible] [illegible] Contemplandum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & illa post contemplationem continentur in libro Duodecimo

[illegible] De numero orbium, sec. Medicos, & Indos.

[illegible] Verū debent Nomina orbium.

[illegible] De numero motorum.

[illegible]

A [illegible] inuenit aliquod horum principiorum praeter illa, quae numerauimus, [illegible] principium habebit aliquam [illegible] proprium, sine [illegible] principii [illegible] principiorum, vt ad nobilius [illegible] [illegible] Luna, [illegible] impossibile [illegible] aliquod horum principiorum [illegible] quod non habeat aliquam [illegible] impossibile est [illegible] [illegible] haec autem principia [illegible] Ad haec, si inueniretur aliquod horum principiorum, quod non haberet aliquam [illegible] [illegible] propter [illegible] [illegible] & [illegible] est in hoc, [illegible] non inuenitur aliquod principium eorum [illegible]. Quapropter [illegible] [illegible] numerus eorum est [illegible], & quod impossibile est [illegible] principia non agentia.

Et postquam fuit declaratum hoc de numero istorum principiorum, considerandum est quomodo habeant esse, quoniam [illegible] & quae [illegible] principii horum corporum caelestium [illegible]. Et [illegible] est, vt supponamus hic id, quod in Scientia de Anima fuit declaratum [illegible]

B plura principiorum, [illegible] scientia, & [illegible] est [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] illius scientiae. Et propterea est dictum in [illegible] [illegible] [illegible] Commentatorem [illegible].

Et diximus quod iam in illa scientia fuit declaratum, quod formae habent duplex esse, sensibile vel scilicet [illegible] formae sensibiles, & est [illegible] esse, quod habent ex eo, quod sunt in materia: & esse intelligibile, quod quidem habent ex eo, quod sunt denudatae a materia. Si ergo formae [illegible] habebunt quidem esse ex eo, quod sunt in materia [illegible] de necessitate [illegible] formae, [illegible] non habent [illegible] esse.

Et postquam declaratum fuit quod [illegible] habent esse, inquirendum [illegible] [illegible] considerandum igitur est quo modo mouentur corpora caelestia. Sed [illegible] [illegible] intellectu, quam [illegible] desiderium, [illegible] forma [illegible] corpora [illegible] [illegible] necessitate, [illegible] & haec est demonstratio propter quid & quia. [illegible] ergo hic de necessitate desiderium [illegible], & [illegible] hanc partem est. [illegible] impossibile est ipsi habere [illegible]

C [illegible] propter [illegible] & [illegible] haec autem corpora sunt [illegible]. Neque [illegible] [illegible] philosophia, vt [illegible] est [illegible] [illegible] sensibus, vt in [illegible] de [illegible] fuit declaratum, [illegible] phantasia [illegible] [illegible] & hoc etiam [illegible] propter [illegible] & [illegible]. [illegible] in corporibus caelestibus, vt est opinio Auicen. [illegible] quod [illegible] quae [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] phantasiam, & [illegible] quod [illegible] [illegible] [illegible] est, [illegible] ergo est impossibile haec corpora habere phantasiam, [illegible] habent motum particularem: sed eorum motus est [illegible] [illegible] quod cum ipsi [illegible] [illegible] conceptione [illegible] [illegible] [illegible] quod [illegible] esse ad nobiliorem [illegible] [illegible] & quia [illegible] est quod mouentur [illegible] quod [illegible] [illegible] ideo sunt in continuo motu, [illegible] est, propterea quia [illegible] conceptio [illegible] [illegible]

Quod sit esse ipsi tam [illegible]

Quo pacto moueri [illegible] corpora caelestia [illegible] [illegible]

Quo pacto corpora [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] D

Motores esse formas corporum caelestium.

[illegible] E

Quae propositio memoranda.

ET postquam iam declaravimus [illegible]

Quo pacto prima principia inter se comparentur.

[illegible] F

[illegible]

[illegible]

Primum principium est substantia.

De vita, & delectatione primorum principiorum. 12. Met. 39.

V [illegible]

Ergo passa omnia dependent a primo principio. 12. Met. 12.

De motorum dependentia.

E T post quam declaratum est id, quod attribuitur ipsi primo principio [illegible]

[illegible]

Ab vno simplici inquantum est simplex prouenit vnum.

[illegible]

B [illegible]

C [illegible]

Dubium.

[illegible]

Solutio.

[illegible]

A [illegible]

De [illegible], [illegible] elementorum.

B [illegible]

Que [illegible] princ[illegible] [illegible] generationis [illegible].

C [illegible]

De necessi[illegible] [illegible] [illegible].

[illegible]

[illegible] D

[illegible] E

[illegible] F

Cur de ala vegetatiua, et vitali sint plura spēs.

[illegible]

De cura superiorū circa hec inferiora.

C[illegible]

A [illegible]

De Sole.

[illegible]

De Luna.

B [illegible]

C [illegible]

[illegible] bonū [illegible] mala [illegible] in [illegible].

[illegible]

De eis quae in singularibus habentur.

[illegible] Et Alexander dicit [illegible]

An superiora curam habeant ipsorum singularium & praecipue Deus.

[illegible]

Impossibile est ea esse possibilia.

[illegible]

Epitomes Averrois in Librum Metaphysicae finis.

SEQVENTIS THEOPHRASTI LIBRI RECOGNITIO.

L [illegible] Andronicus, & Hermippus [illegible] Aristotelis [illegible] Theophrasti [illegible]

THEOPHRASTI METAPHYSICORVM LIBER.

Caput Primum. Dubitationes, quo pacto se habeant intelligibilia cum naturalibus, & quae sint ipsa intelligibilia.

A QVo pacto, ac quibus eam, quae de primis est, speculationem determinare oportet? Etenim ea, quae naturae est, plurifida, vel (quemadmodum quidam aiunt) ordinata minus existit, mutationes subiens omnimodas. At quae circa prima versatur, finita est, & circa eadem semper. Quamobrem in intelligibilibus quoque, quae sensui peruia non sunt, ipsam ponunt, vtpote immobilia, mutationeq; priuata: atq; ita summa honorabiliorem, maioremq; eā esse existimant. Sit igitur initiū, vtrum connexionem quandam, ac mutuā veluti societatem cum naturalibus intelligibilia habeant: an nullā, sed tanquā separata vtraque ad oēm quidē substantiā quodam modo sese adiuuēt. Nimirum profecto magis consentaneum existit, propinquitatem quandam inesse, & nō peregrina fateri oīa, sed verbi gratia, aliqua quidem esse priora, aliqua vero posteriora, nonnulla autem principia, quaedam sub principiis
B collocata, quemadmodum & aeterna ad ea, quae corruptioni obnoxia sunt, se habere videntur. Si igitur res ita habet, quaenam ipsorum, & in quibus erit natura? Quippe si sola sint mathematica intelligibilia, vt nonnulli aiunt, neq; admodū insignis cum sensibilibus, neque prorsus idonea esse videtur cognatio existensq;, vtpote quae profecto excogitata sint. Haec autem videntur, nobis figuras, formasq;, ac rationes accommodantibus. Ac haec per illa nullam naturae summā. Si vero non, fieri nequit, vt sic cum iis, quae natura constant, coniungantur, vt illis tanquam vitam, ac motum facultatem suggerant. Sed ne numerum quidē ipsū hoc praestare posse, quē & primū atq; maxime principiū quidam faciunt. Est aūt alia quaedam, quae prior, ac praestantior est, substantia, de qua differere tentandū est, sit ne vna aut numero, aut specie, aut genere. Erit igitur oppido quā rationabile, cum, quae principii naturam sortita est, in paucis esse, & abundantibus insignibus, sub & in primis, & eo, quod primum est, collocata sit. Quaenam ergo

sit haec, quibus plures ipsi quoque quo modo demonstrare [illegible] est, seu proportione, siue similitudine alia. Forsitan autem potest [illegible] atque aliorum excessu, perinde atque Deum, accipi debet, [illegible] dem omnium principium existit, per quod & sunt, & permanent [illegible]. Hoc itaque modo assignare forte erit perfacile. At velocius, [illegible] fundendū apertius, difficile. Cum autem principium sit huiusmodi, quod cum sensibilibus affinitatē habent, natura vero (ut simpliciter dicā) in motu posita sit, quod & illi proprium est, manifestū est ipsum conseruationis debere gerere causam. At cum per se immobile habeamus, elidi ipsum nā esse causam, ut quae a natura sunt, mouentur [illegible] hoc alii quidam meliori, ac priori relinquendum est potestati qualis est illius. Ipsum, quod experitur, natura, a qua circularis, continua, & irregularis latio prouenit. Quapropter si hoc [illegible] motus esse principium resoluamus oportet [illegible] si sit, cum mouetur, mouebit. Sed hactenus quasi velut perfecta ratio, quae omnium vnum facit principium, illum assignans, & substantia, atque sic qualitatem aliquam dicemus, verum ad melius quiddam, diuiniusque attollens [illegible]: Sic enim assignare potius oportet, quam id, quod sectionem, partiumque distractionem recipit, asserere. Nam eminentiore simul, atque vera magis fulcitur ratione ea loquentium sententia.

Caput Secundum. Dubitationum, de desyderio superiorum et inferiorum rerum, & an inferiora sint caeli partes, & quo pacto, & an circularis latio sit de caeli substantia.

Quid autem consequens est de desyderio, quale nam sit, & quorum, iam maiore indiget sermone: quippe cum multa sint ea, quae in gyrum feruntur, & lationes quodam modo contrariae, & variarum, & cuius gratia incertum est. Forsitan hoc verū est, quod mouent, non omnia idē principium mouere, erit absurdum. Siue secundum unumquodque aliud, atque diuersum, & principia quoque plura. Quidcirco ipsorum concordia ad optimum tendentium expetitionem, nequaquam esse constabit. Quo autem ad sphaerarum pluralitatē, de ea maiorē requirit sermonē. Nec is ille Astrologorū est. Dubiū enim est, quo pacto cum naturali habitu praedita sint, non quietē, sed motum sectentur. Gerit igitur simul per imitationem illud pari modo dicunt, & qui unū, & qui numeros aiunt. Ipsi numeros, id unū esse inquiunt. Iā desyderium, praesertim indeterminatae rei, cum ad [illegible] constitit, nisi quis similitudine, ac differentia, quam mouentur, animata dicat. Simul autē anima, & motum esse [illegible] quidē vita inest habētibus ea quae appetitus quoque, quae circa unumquodque est, tamquam per alia patiuntur, quam tamen obtinent. Quod si igitur motus circularis cū primus sit, non erit utique optimi. [illegible], quae est, [illegible] sit. Primum autē est vel maxime, qui cogitationis est, a quo

appetentia

A [illegible] ... solis quae circulo mouentur [illegible] ... & ipsa mobilia sint. [illegible] ... hoc [illegible] absurdi. [illegible] Iouis [illegible] qui ait:

Ipse [illegible] a terra traherem, & [illegible] ab ipso. Quare [illegible] ... aliquo, [illegible] ... hoc sint, an non. Et si partes, quo pacto partes. Nam [illegible] ... circularem [illegible] est. [illegible] ... optimo medio esset aliquid, circularem [illegible] ...

B [illegible] ... hoc [illegible] & temporum [illegible] ... hoc [illegible] ... circularem [illegible] ... ipsum [illegible] ... hoc quidem, [illegible] ... hoc [illegible] ...

Caput Tertium. [illegible] principiis.

C P[illegible] principia, atque [illegible] ... hoc [illegible] ... Nunc vero [illegible] ... Nam [illegible] ... & [illegible] ... mathematica, [illegible] ...

dictū est, de primis solū differere. Plato autē dū ad principia reducit, alia ex aliis intendere vī, ad ideas ea referens: has vero ad numeros, ex his autē ad principia: deinde per generationē, vsq; ad ea quę dicta sunt. D
Alii autē ad principia solū. Nonnulli vero & veritatē in his esse: ens enim circa principia tantū esse. At secus hic atq; in aliis accidit disciplinis. In illis n. quę post principia sunt, robur maius, velut nimirum atq; merito, quae in illis sunt scientiis, velut perfectionē solum habent. Forte autem & hoc rationabiliter: nam hic principiorum, in reliquis vero a principiis quaestio est.

Caput Quartum. Dubitatio an principia informia sint, vel formam adepta.

SEd forte ambiget aliquis, quonā pacto, & qualia supponi principia oporteat, vtrū ne informia & vicē potentię solū existentia, vt qui ignē & terrā principia statuebant, an formā adepta, quasi maxime foret opus, vt finita essent, E
quemadmodū in Timaeo inquit. Rerum enim ordo, atq; stabilitas, [illegible] existentibus maxime familiaria sunt. Videt autē hoc in reliquis quoq; vt Geometria, Musica, Mathematicisq; id hunc fere modū se habere. Cōsequuntur et quae post principia sunt [illegible], quę quidē natura similiter imitantur & stabilia, & alia sicut principia. Alii igitur oīa admodū formalia ponunt principia, alii vero materialia: nonnulli vtraq;, & formalia admodū, & materialia, tanquā in ambobus perfectio cōtineatur: quippe qui ex cōtrariis substantiā omnē fieri dicūt. Absonū autē & illud quoq; videatur, si totū coelū, & singulę eius partes, atq; vniuersum, ordine, rōne, formis, viribus, numeris [illegible] posita forēt, ipsa vero principia talis haberent nihil: sed vt [illegible] eorū, quę temere cōfusa sunt (optimus inquit Heraclitus) sese mundus haberet. Atq; secundū minima (vt ita dixerim) accipiūt perinde atq; in omnib. Definita enim singulorū natura est, et ita dicā quę natura temere facta sunt, principia vero indeterminata. Rursus, id quoq; haud F
facile est in coelum, & in animalibus, & plantis, atq; in ipsis bellis, id est, cū [illegible] sunt, pariter reducere, singulisq; rōnes adhibere, nisi alicui ordine, mutationeq; temporum, ac varias eorū, quę tum in aere, tū in terra gignantur, formas fieri cōtingat. quorū maximā quoddā exemplum nonnulli faciunt ea, quę circa anni tpa fiunt, in quibus animaliū, plantarū, & fructuum, velut producente ea Sole, generationes apparent. Atque hęc quidem hoc in loco contemplando, inuestigāt eiusq; [illegible] rationem, quę ordinis constitutionem ad quantitatem vsq; repetit. Cur item magis fieri nequeat in diuersis transitus.

Caput Quintum. Dubitatio circa principiorum motum & quietem.

IN principiis autem, vnde prima quoq; cepit esse, de quiete merito aliquis dubitauerit. Nā si ea, vt ponebamus aliquid sit, in princi-

A pilis collocabit. Sin vero vel quandam [illegible] neque motus principio, mi[illegible] verum [illegible] esse [illegible], namque prior, ac [illegible] [illegible] est existimandus [illegible] vero in sensibilibus. Cum autem hoc [illegible] illud quaerat, [illegible] requirit, ut id quod [illegible] est, [illegible] moueat. Nemini, [illegible] periculum, quod primum est, neque rationis speciem habere, neque aliquid [illegible] dignum esse, sed maiorem quandam causam quaerit. At quod mouetur ab eo, quod mouet, [illegible] esse [illegible], & [illegible] quodammodo [illegible] [illegible] ceu [illegible]. Sed [illegible], qui ad [illegible] [illegible], Deumque referat. Absonum autem est aliud quoque [illegible], illa non mouenti, quae [illegible], quod quietius, appetitu [illegible] ipsa aliud [illegible] eorum. Verumenimvero [illegible] non sic accipi debet, ut ad id, quod [illegible] est [illegible], sed ut quam [illegible] sibi [illegible], perfectionis [illegible], velut ciuitas, aut animal, aut quiddam aliud eorum, quae in partes secari possunt, aut etiam caelum [illegible], quod sane [illegible] esse perfectissimum.

B

Caput Sextum. Dubitatio, quo pacto entium diuisio in materiam & formam fiat.

Caeterum aliquem & talia quoque sermonem postulat, quo pacto in materiam, atque formam entium partitio fiat. [illegible] alterum quidem ens, alterum vero non ens, [illegible] [illegible] unum, [illegible] unum [illegible] unum quidem, sed [illegible] [illegible] eo, quo in [illegible] modo. [illegible], quae ipsorum quidem essentia, [illegible] rationes formari. sed ita quidem ad id, quod praestantius est, [illegible] ipsam esse, per eam esse [illegible] [illegible] [illegible], ipsa non existente. At illud, neque hoc, neque quale, neque [illegible], [illegible] quod [illegible] indeterminatum est potestatem autem quandam [illegible] habet. sed hoc proportione ad artes [illegible] fieri debet, & si qua sit alia similitudo.

C

Caput Septimum. Dubitatio, quo pacto uniuersi natura in contrariis existat.

Praeterea illud quoque dubitationem (nisi curiosa quaerendi [illegible] sit) habere [illegible], cur [illegible] ipsa natura, [illegible] [illegible] [illegible] substantia in [illegible] [illegible] quod [illegible] est, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] partes habeat, [illegible] vero [illegible] longe [illegible] sit. Quapropter [illegible] dicere [illegible] [illegible], [illegible] quod bona esse separata. Talis autem sermo parum [illegible] dicat, neque bona neque similia esse omnia, atque quod de [illegible] [illegible] esse [illegible] [illegible] porro [illegible] esse similia, ut quae alba, & nigra sunt in seipsis. Est etiam quod praeter opinionem magis esse [illegible], [illegible] non posse, ut quod est, absque contrariis existat. Nonnulli vero adhuc magis inopinabiliter [illegible], id, quod neque est, neque fuit, neque futurum est, in uniuersi naturam [illegible]. sed haec quidem est, veluti excedens quaedam sapientia.

Caput [illegible], De variis sciendi modis: quibusq; unumquodq; persequi deceat. Quo item pacto circa principia speculari debeamus.

AT enim q multis dicatur modis, manifestum etiam in dis-
[illegible] sensus speculatam, eiusdemq; ignoratis. Sic [illegible] varium fuerit dicere, q eorum, quae cognitionis excellentia sunt, quaedam qualem simpliciter quomodo, quaedam vero [illegible] non valet discernere, [illegible] in tenebris [illegible] aliquid [illegible] ultra etiam [illegible]. Itaque ipsam scire non sine differentia quadam erit. [illegible] si inter se diversa sunt, differentia quaedam inerit. Atque in universalibus, cum singulis plurima sint discrimina, [illegible] necesse, sive haec universalia genera sint, sive species. Omnis autem scientia sive propriorum est. substantia namque & quiditas secundum unumquodque proprium [illegible] quae in speculationem [illegible] secundum se, non per accidens, aliquid utiq; de alio [illegible]. Contrario autem in pluribus idem conspicere, aut universaliter, communiterque, aut secundum quodque, modo quodam proprie esse [illegible] in numeris, [illegible] animalibus, plantis. Finis autem ex ambobus. Sunt [illegible] universalium [illegible]. At horum id, quod in parte est, [illegible] sectionem individuum [illegible] & in [illegible] ad hunc modum se habet [illegible]. Praeterea idem substantia, [illegible] species, genera, proportionaliter, [illegible] alia habebitur ut [illegible] per analogiam, [illegible] pluralitate [illegible] sensibiles, itaq; aliqua quidem per nomen ipsorum, aliqua vero per similitudinem, nonnulla autem per utrunq;. Scientia [illegible] multipliciter sit se, quam [illegible] quandoq; persequi decet? Nempe scire [illegible] modis, principium est, ac maximum, ut primas, & intelligibilia, & immobilia, & quae sub natura sunt, atque ex his ipsis, quae in principio [illegible] usque ad animalia, plantas, & ultima [illegible]. Nam in unaquaq; genere proprium est aliquid, quemadmodum & in [illegible] contiis. Ipsa namque mathematica, quamvis [illegible] modo [illegible] notum, sortita sunt differentiam. Sunt autem [illegible] sufficienter. At si quandam notat, eo q ignota sint (*[illegible]*) praeter [illegible] modus. Indiget autem quadam [illegible] fantasia in quibus fieri possit, proportione aliquid [illegible] fuerit dicere, quam per id, quod ignotum est, [illegible] quae per [illegible]. Tentandum est igitur [illegible] modi [illegible] ipsam cognitionem dicatur. ad hec [illegible] ipsa principium. Atq; primum ipsam sive de [illegible] sint [illegible] ut [illegible] in his [illegible] q multis dicantur modis. Atque [illegible] quaerentia, tum de [illegible] causas investigare, tum in sensibilibus, & intelligibilibus ratione [illegible]

Quo pacto unumquodq; ut scitur persequi deceat.

A [illegible] Quippe cum vis in infinitū [illegible] hoc vero simpliciter aut hoc qui- dem finis, hoc vero nostrum quoddam principium. [illegible] principia, [illegible] Sed cum ad ipsa summa primaque transimus (siue quod causas non habemus, siue ob nostram imbecillitatem) [illegible] non amplius valemus. [illegible] [illegible] Quamobrem circa ipsa [illegible] [illegible]

B [illegible] figuras, distantiasque, & alia, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] substantiæ [illegible] [illegible] substantiā, [illegible] Nam videt

C quædam [illegible]

Quo usq; causas princi- pia specula- ri debeamus. [illegible]

Caput Nonum. De ordine cuius gratia in diversis [illegible] dependentia: ubi & nonnulla Antiquorum opiniones [illegible].

Quærendum est igitur, si in animalibus, aut cui competit, [illegible] neque [illegible] [illegible] [illegible] & temere esse, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

quam mutationes, humiditatibus & contrariis alium in aliud mu-
tandi, corruptiones, generationes, aut q[uod] in ipsa terra fiunt altera-
tiones, & eorum, q[uae] in alio ad aliud [illegible]
nes aliae plura q[uae] In ipsis aut animalibus aliqua [illegible]
cum maxime manifesta, & [illegible] (siquidem nihil conferre) [illegible]
mollis barba, aut [illegible] pilorum [illegible] prolixitas. [illegible]
corporum magnitudines, et [illegible]. Nonnullis quoque [illegible]
[illegible] directa, & ante oculos posita [illegible]. Quod si alio-
[illegible] Et alia non pauca quispiam deprehendat [illegible]
di. Quod autem maximum est, maximeque apparet, circa educationem, ac
generationem animalium est. nullius enim gratia haec fiunt, sed [illegible]
[illegible] Oportebat enim si aliorum quidem gratia fiunt, semper
[illegible] modo fieri. Atque etiam in plantis, & praesertim [illegible]
[illegible] (ut formis, specie, ac [illegible] apparere) [illegible]
[illegible] Haec autem [illegible] gratia sunt [illegible]. Nam ratio-
[illegible] non [illegible] & [illegible] quod sibi dignum
sit, habere [illegible] quandam inter se differentiam
esse, & vehementissime, quae in circulo [illegible] accipiant. Quod si neque
hoc [illegible] quod optimum est, [illegible] quaedam sa-
pere, non in omnibus simpliciter ponere decet. Quando quidem, q[uod]
[illegible] continet dubitationem. Atque simpli-
[illegible] dicamus, q[uod] & de [illegible]. Simpliciter quidem, quando in uni-
[illegible] naturam, quod optimum est expetere, & in quibus fieri potest, [illegible]
[illegible] videmus. Pari autem modo in animalibus
quoque [illegible]. Nam ubi [illegible] est, fieri [illegible] haudquaquam [illegible]
[illegible] prout gradum [illegible]. Optimum namque temperie
in medio cordis [illegible] est, quippe cum me-
[illegible] honorabilissimum sit. Similimodo & quae ad [illegible] perti-
nent, [illegible] & [illegible] haud secus. Quin illud quidem, q[uod] neque ube-
[illegible], neque quod bonum est, [illegible], cum multa sint, [illegible] vero
multo plura, declarat. Namque aliquid animatum est, at [illegible]
infinitum. Et [illegible] esse [illegible] breve, ac melius existit. In uni-
versum [illegible] tamen, cum in paucis bonum sit, multum vero [illegible]
[illegible] quod malum existit. Namque id [illegible] solum, & velut
materiae species, ut quae ipsam [illegible] esse dicatur [illegible]
erit. Si etenim qui de tota [illegible] substantia, dicant (quemadmo-
dum Speusippus, quod pretiosum est, rarum quippiam esse facit) hoc
circa medii locum esse, illa vero summa, & utraque [illegible]
[illegible] Plato autem, & Pythagorei longo intervallo [illegible]
[illegible] omnia: quibus quandam indeterminatae dualitatis, &
unitatem, perinde quasi oppositionem faciant, in qua infinitum inordi-
natumque, & omnis (ut ita dicam) forme carentia [illegible]. In sum-

A nia sit, ut absq; hac universi natura sit, fieri nequit. Sed veluti ęquã fieri positionem, aut aliud antecellere, aut contraria esse principia oportet. Quamobrem, nec Deum facientem esse qui adscribunt inde-terminatum agere posse omnia. Quinetiam, si aliqua ratione fieri potest, neque hoc fortassis perceperint: quippe eam totam substantiam ex contrariis quidem, ac in contrariis existentem, penitus contingentem. Videntur autem & in primis considerata plerumque, & ut accidit, sicut ei quae circa terrae mutationes dicta sunt. Neque enim quod melius est, atque cuius gratia, sed si consequi aliquid est necesse. Multa adq; etiam in aere, tum in aliis talia contingunt. In sensibilibus autem cęlestia potissimum ordinem habere videntur, caeteris primo loco, nisi mathematica sint. Nam & si nõ totum, ac maior pars in his ordinata assistunt. nisi quis formas tales accipiat, quales Democritus individuis supponit corpusculis. Sed de his quidem considerandum.
B Quod autem initio dictum est, & in ipsa natura, in universi substantia functionem quandam esse, quod alicuius gratia existit, atq; illius, qui ad melius est impetus, capere certandum est. Nam in quibus causa sint, & quomodo inter se modo sese habeant, hoc enim, quae de universo speculationis, exordium fuit.

Metaphysicorum Theophrasti finis.

REGISTRUM.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z
Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn
Oo Pp Qq Rr Sf Tt Vu Xx Yy Zz
AAa BBb CCc DDd EEe.

Omnes sunt quaterniones; praeter A sexternionem & EEe duernionem.

VENETIIS Apud Cominum
de Tridino Montisferrati.
M D LX.